LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵւՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ԱՊՐԻԼ
1930

1 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1226

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԵՆԻՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍՏԱԼԻՆ

«Խորհրդային Հայաստան» Մարտ 2ին հրատարակեց «Պրաւդա»յի մէկ խմբագրականը. «Կոլլեկտիվացման խնդիրները ազգային փոքրամասնութիւններուն», ուր կը կարդանք հետեւեալ տողերը, առաջին գլուխէն իսկ.

— «Միութեան անսահման տարածութեան վրայ դեռ կը մնան թեկայական մարզեր, ուր հաւաքական տնտեսութիւնը այս տարի չպիտի վերջանայ տակաւին: Ըստ էութեան միայն պիտի սկսի եւ պիտի առնէ իր առաջին լուրջ քայլերը:

Այդ վայրերը նախ եւ առաջ կը հանդիսանան տնտեսութեամբ եւ մշակոյթով յետամնաց հանրապետութիւններ, ինչպէս Ուզբեկստանը, Թուրքմէնստանը, Տաճիկստանը, Ղազախստանը, Կիրգիզիան, Բուրիատօ-Մոնկոլիան, Եակուտիան, Ցաղստանը եւ Անդրկովկասի մէջ, մասնաւորապէս *Ազրբէյճան, Աբխազիան, Լեռնային Վրաստանը, Նախիջեւանի հանրապետութիւնը եւ Աջրբէջանի ու Հայաստանի մեծ մասը:*

Այդ հանրապետութիւններուն եւ շրջաններուն մէջ, մենք չենք կրնար ներկայիս առաջադրել համատարած համայնացման և կուլակութեան վերացման խնդիրը» (Ստորագծումները՝ մեր կողմէ կատարուած են):

Կը թուի թէ կեդրոնին այս ազդարարութիւնը միայն թարգմանուելու սահմանուած է, եւ ոչ թէ վերլուծման ենթարկուելու: Այլապէս, գոնէ Հայաստանի մեծ մասին պիտի խնայուէր այն խելագար եւ քստմնելի արշաւանքը, որուն առաջին լուրերն իսկ սարսուռ կ'ազդեն:

Արդէն իսկ, ամբողջ գիւղեր պարպուեր են, իբրեւ հետեւանք Թրքավարի բարբարոսութեանց:

Իր իսկ հայրենիքին մէջ, փախստական է հայ գիւղացին: Մշակը, «ռանչպար»ը — ինչպէս կը կոչեն Թուրքերն եւ Թաթարներն փոխ առնելով բառը:

Փախստական է հայ գիւղացին՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս երէկ, Թուրքիոյ մէջ, երբ «զապթիյէ»ն եւ «համիտիյէ»ն կ'երեւային յանկարծ, տուրք հաւաքելու, ահաբեկելու կամ կոտորելու համար:

Այսօր ալ, ինչպէս երէկ, սարերն են ապաստանած տղամարդիկը, իրենց ետին ձգելով կիներ, պառաւներ և մանուկներ:

Թող չխրտչին մեր զոյնզգոյն ազգասէրները.— եթէ մեթոտի տարբերութիւն չենք տեսներ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Տարբեր են միայն անունները: Երէկ՝ փատիշահին կամ Իթթիհատին անունով, այսօր — սարսափեցէ՛ք սրբապղծութենէն — յանուն «սոցիալիզմ»ի: Հետեւանքը՝ ոչնչացում գիւղական տնտեսութեան: Բուն իսկ հայ գիւղին, որ ողնայարն է ժողովուրդին:

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը անշուշտ նոր չիմացաւ թէ կարգ մը շրջաններու հետ, Հայաստանի ալ «մեծ մասը» անյարմար է հաւաքական տնտեսութեան:

Ստալինէն շատ առաջ, դեռ 1921ին, փետրուարեան պոռթկումին վրայ, Լէնին մասնաւոր նամակով մը կը յանձնարարէր Հայաստանի ընկերներուն՝ Ռուսաստանի մէջ կատարուած փորձերը չկրկնել Հայաստանի մէջ: «Հայաստանը գիւղատնտեսական երկիր է»:

Լէնին դիւանագիտութի՞ւն կը խաղար, թէ կոպիտ իրականութիւնը կը յանձնէր Երեւանի սոփեստիկներուն ուշադրութեան:

Անշուշտ վերջինը: Հակայեղափոխականներուն միայն կը վայլէ կասկածիլ դիւանագիտութենէ...

Արդ, ահաւասիկ նոյն զգուշութիւնը կը պատուիրէ «Պրաւդան», այս անգամ Ստալինի բերնով: Եւ նմանօրինակ առիթով մը:

Եթէ Լէնին, կատարուած փորձէն խրատուելով, տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը հաստատեց, ահա Ստալին միւնոյն ճամբան կը բռնէ հաւաքական տնտեսութեան, համատարած «կոլեկտիվացման ֆրոնտում»:

Իսկ, երկու պարագաներուն մէջ ալ, թէ Լէնինը եւ թէ Ստալինը չեն քաշուիր խտրութիւն դնել Խորհրդային Միութեան զանազան երկրամասերուն եւ շրջաններուն միջեւ: Զանազանել տնտեսութեամբ եւ մշակոյթով յառաջացածն ու յետամնացը, մատնանշել միջավայրն ու տեղական պայմանները:

Մեր Թերուս, Թերթաշ լուսաւորիչներն են, միայն, որ ազդանշանը լսած - չլսած, կը քշեն ձին քառասմբակ եւ փրփրելով: Մեծ մասով աւերակ, ամէն պարագայի մէջ հազիւ ծաղկած գիւղական տնտեսութեան մը ածուներուն վրայ: Եւ չի գտնուիր մէկ մարդ, որ քաշէ ձիուն սանձը, եւ հարցնէ,— «Ո՞ւր այսպէս, ա՛յ խելագարներ...»

Կեդրոնն է միայն, որ խելքի պիտի կանչէ, փարսախներով հեռուէն, երբ չարիքը գործուած է արդէն:

Չարիքին զանազան երեսները կը տեսնեն կեդրոնին մէջ: Մէկ վերագնահատումներ, ետ-առաջ շարժումներ կը կատարեն:

Մեր մէջ է միայն, որ մարդիկ աչք ու ականջ կապած, «Մխապտոյա» պարեր կը սարքեն պարող տէրվիշներու պէս, յանուն սոցիալիզմ»ի: Իրականին մէջ՝ յանուն «քէլլէկէօզուլութեան»:

Եւ տէրվիշը միայն իր անձին միտս կուտայ: Մինչդեռ իր փախուկները...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը կը գրէ «Դառն ճշմարտութիւն մը» խորագրին տակ.—

— «Կառավարական շրջանակներու մէջ, փոխառութիւն կնքելու հաւանականութիւնը երբեք խնդրոյ առարկայ չըլլար: Նոյն իսկ այս տեսակ փափաք մը եւ մաղթանք մը չի նշմարուիր: Այնպէս որ, փոխառութեան մասին շրջան ընող զրոյցները մարդ կը զարմանայ թէ ո՛ւրկէ կը բխին: Հակառակ մեր կրած դառն փորձառութիւններուն եւ մեր ներկայ անձկութիւններուն, երբեք տրամաբանական չէ նոր բեռի մը տակ մտնելու յանձնառու ըլլալ:

Թուրք ազգը խաղաղութեան յոյսը ստիպուած է իր ուժերուն սեփականացնել: Մօտաւոր անցեալի մը փորձառութեան պարտադրութիւնն է ասիկա: Ահա այս է գաղտնիքը որ ընդհ. պատերազմի աւերէն յետոյ, ամբողջ երեք տարի առանց արտաքին օժանդակութեան, նոր պատերազմի մը մտաւ եւ փայլուն վախճանի մը հասնելու հրաշքը գործեց: Նոյն պայքարին երկրորդ թատերաբեմը կը կազմէ միայն նիւթական եւ տնտեսական կեանքը: Այս մարզին մէջ ալ չենք կրնար դուրսէն գալիք օգնութեան վրայ յոյս դնել:

Ժողովուրդին ծոցէն ծնունդ պէտք է առնէ նոր կեանքի մը յոյսը: Երբ անիկա կը պակսի, ո՛չ մէկ արժէք կը ներկայացնեն փոխ առնուած միլիոնները եւ ո՛չ ալ տնտեսական ոե եւ է հասկացողութիւն: Ուստի. պետութիւնն ալ քանիցս այս տեսակ կէս միջոցներով փորձած է դուրս գալ դժուարութիւններէ, բայց ամէն անգամուն ալ նոր աղէտներու մէջ գլորած է:

Այսօրուան անձկութենէն դուրս գալու համար, վաղուան դժուարութիւններու հանդուրժել, ըլլայ անհատներու, ըլլայ ազգերու համար նախնականութեան որոշ մէկ ապացոյցն է:

Երկրի մը տնտեսական բարգաւաճումը երկար եւ հաւաքական ջանքի մը արդիւնքն է: Ասկէ դուրս փնտռուած առատութեան պայմանները առժամեայ եւ արուեստական միջոցներ են:

Պէտք է խոստովանիլ որ Թուրք ազգը առանձին մնացած օրէն ի վեր անփորձութեան եւ անճարակութեան շրջան մը կը բոլորէ, տնտեսական եւ արտադրական մարզին մէջ: Ճիշդ է որ չենք կրնար պնդել թէ կառավարութիւնը իր օրէնքներով եւ օրկաններով միշտ դրական առաջնորդի մը դերը կատարած է անոր հանդէպ: Որովհետեւ, պետական վարիչներն ալ անձամբ պէտք ունին բաւական փորձառութեան, իրականութեան հասնելու համար: Կառավարութիւն մը գիտէ միայն տնտեսական զարգացման խոչընդոտները մէջտեղէն վերցնել, արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող գործունէութիւնը կանոնաւորել եւ քաջալերել եւ վերջապէս մշակել հանրային անհրաժեշտութիւն ունեցող օրէնքներ: Ապա թէ ոչ, կառավարութիւնները չեն կրնար Մովսէսի նման ժայռէն ջուր հոսեցնել իրենց ազգերուն համար:»

ՏԷՕՐԹ ԵՕԼԻ Նարինջի պարտէզներուն մէջ փոխանցիկ հիւանդութիւն մը առաջ եկած ըլլալով, նարինջները փճանալու վտանգին տակ կը գտնուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հունգարիա, Թուրքիա եւ Թուրանիա

Թուրք թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան Հունգարիոյ արտաքին նախարար Վալքոյի Էնկիւրի այցելութեան: Նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ տեսակցելէ եւ հացկերոյթներու արժանանալէ յետոյ մեկնեցաւ դէպի իր երկիրը: Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչներ ընկերացան իրեն՝ մինչեւ սահմանագլուխ:

Անատոլուի գործակալութեան բրած մէկ յայտարարութեան մէջ. Վալքօ կը շեշտէ թէ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները հիմնուած են ցեղային եղբայրութեան վրայ: *Այսինքն թէ երկուքն ալ թուրանական ցեղին կը պատկանին:*

∴ Հունգար նախարարը Սոֆիայէն անցած ատեն երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆի հետ, որ կայարանին մէջ կը սպասէր անոր: Սոֆիայի մամուլը այս առթիւ կը գրէ թէ մօտ օրէն համաձայնագիր մը պիտի կնքուի Թուրքիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ, երեքն ալ «թուրանական ցեղէ»:

Եունկի ծրագիրը վաւերացուած

Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, Երեսփ. Ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ (38ի դէմ 527) *վաւերացուց Եունկի ծրագիրը: Ընկերվարականներն ու արմատական-ընկերվարականները հակառակ կառավարութեան հանդէպ իրենց ընդդիմադիր դիրքին, վաւերացման ի նպաստ քուէարկեցին:*

Արքայականները թռուցիկներ բաժնեցին ամէն կողմ, հրաւիրելով ժողովուրդը, որ հակառակի Եունկի ծրագրին վաւերացման: «Եթէ վաւերացնենք, երկու ամիսէն պիտի ստիպուինք պարպել Մայանսն ու Հռենոսը, մինչդեռ Վերսայլի դաշնագիրը իրաւունք կուտայ մեզի պահել զանոնք մինչեւ 1935, *եւ մեր հիւսիս-արեւելեան սահմանները ալ հինգ տարիէն միայն պիտի ամրացուէին»:*

Գերմանիոյ նոր դահլիճը

Նախագահ Հինտէնպուրկ ընդունեց վարչապետ Պրիւնինկը, որ անոր ներկայացուց նոր դահլիճին անդամները: Տոքթ. Քուրթիուս կը մնայ արտաքին նախարար, ներքին նախարար անուանուեցաւ նախկին վարչապետ Վիրթ: Բոլոր նախարարներն ալ քաղքենի-պահպանողական խմբակցութեանց կը պատկանին: Մեծամասնութիւն ունենալու համար, նոր դահլիճը պէտք է կռթնի ազգայնական Հուկէնպէրկի խմբակցութեան վրայ: Ընկերվարականներն ու համայնավարները բուռն պայքար պիտի մղեն նոր դահլիճին դէմ:

Նոր դահլիճը այսօր պիտի ներկայանայ խորհրդարանին առջեւ, ուր վարչապետ Պրիւնինկ պիտի կարդայ նախարարական յայտարարութիւնը: Այս վերջինին խմբագրութիւնը բաւական դժուարութեանց բախեցաւ, որովհետեւ կարելի չէր արտաքին քաղաքականութեան մասին դահլիճի անդամներուն տեսակէտները միացնել մէկ կէտի վրայ: Քուրթիուս եւ Վիրթ կուսակից են Եունկի ծրագրին, մինչ ուրիշ նախարարներ՝ Շիլէ եւ Թրէվիրանուս կատաղի հակառակորդներ են ատոր: Այս պատճառով ալ նախարարական յայտարարութիւնը լռութեամբ պիտի անցնի արտաքին քաղաքականութեան վրա՛յէն եւ պիտի խօսի միայն ներքին քաղաքականութեան մասին:

Կը կարծուի թէ այս դահլիճը շատ կեանք չպիտի ունենայ: Ու եթէ խորհրդարանին հետ առաջին շփման մէջ տապալի, այն ատեն դարձեալ պիտի բացուի տագնապը, որ այս անգամ կրնայ շաբաթներ տեւել:

Կ'ըսուի նաեւ թէ նախագահ Հինտէնպուրկ գործադրելով Սահմանադրութեան իրեն տուած իրաւունքները, կամ պիտի լուծէ Ռայխսթակը եւ կամ լայն իրաւասութիւններ պիտի տայ նոր վարչապետին, համաձայն Վայմարի Սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին:

Մոսկուայի պատասխանը պապին

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Բերլինէն.—

Պատերազմական փոխ-գործավար եւ «Օսոավիաքիմ»ի (Օդանաւորդութեան եւ քիմիական պատերազմական նիւթերու ընկերութիւն) փոխ-նախագահ Ունշլիխտ կազմած է հիմնագրամ մը, «Մեր պատասխանը պապին» անունին տակ, փոխադարձելու համար Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն առթիւ արտասահմանի մէջ կատարուած ցոյցերուն: Բոլոր արհեստակցական միութիւնները, համայնավար կուսակցութիւնը եւ «Օսոավիաքիմ»ը պիտի օժանդակեն այդ հիմնագրամին:

Ունշլիխտ հեռագիրներ ղրկած է բոլոր ճիւղերուն բացատրելով որ այդ հիմնագրամը պիտի գործածուի «մասնաւորապէս պատրաստելու քիմիական պատերազմական նիւթեր՝ օդանաւերու համար» ու շեշտելով որ անհրաժեշտ է պատրաստուիլ պատերազմի վտանգին դէմ՝ ուժ տալով «Ավիաքիմ»ին:

Գործադուլ Յունաստանի մէջ

Սելանիկէն «Իւմանիթէ»ի կը հեռագրեն թէ տասը օրէ ի վեր գործադուլ հռչակած են բ. տեսակի ծխախոտի 1400 բանուորներ: Իբրեւ համերաշխութեան ցոյց, Յունաստանի ծխախոտի դաշնակցութիւնը ընդհանուր գործադուլի կարգախօս

(Շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԽՕԼԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՆԻ

Գրած էինք թէ անցեալ Ռամազանին Պոլսոյ մզկիթները տարօրինակ կերպով լեցուած էին հազարաւոր հաւատացեալ խուլամներով: Օպզըրվըր Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ ասիկա ցոյց կուտայ կրօնական վերածնութիւն մը Թուրքիոյ մէջ: 1925ին, կ'ըսէ, հարիւրաւոր թէքքէներ փակուեցան եւ ամբողջ երկրին մէջ մեծ անտարբերութիւն տիրեց, ոչ ոք ծոմ կը պահէր Ռամազանին եւ դպրոցաշրջիկներէն զատ մարդ չէր երթար մզկիթները: Փակուեցան նաեւ այն մզկիթները որոնք պատմական արժէք մը չէին ներկայացներ:

Վերջին ամիսներու ընթացքին, Պոլսոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ մեծ թիւով գաղտնի աղանդներ կազմուած են: Հրապարակ ելած են նաեւ Պէհայականները: Այս աղանդները արգիլուեցան ոստիկանութեան կողմէ, որ բանտարկեց անոնց վարիչները: Այս շարժումը ակներեւ հակազդեցութիւնն է բարոյական թուլնալուն, իբրեւ հետեւանք պատերազմին:

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Օպզըրվըր»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.— Խօսուն շարժանկարի ներածումը անգործութեան դատապարտած է մեծ թիւով երաժիշտներ: Անոնցմէ շատեր սովոր էին իրենց օրապահիկը շահիլ՝ սինէմաներու մէջ նուագելով:

Շարժանկարի ազգային ճարտարարուեստ մը չկայ հոս, սակայն ամբողջ աշխարհի արտադրութիւնները կը ներկայացուին անոնց ստեղծագործութենէն շատ չանցած: Սինէմաներէն շատեր խիստ ընդարձակ են եւ արդիական կազմածներով օժտուած. ռուսական լաւ նուագախումբեր դասական եւ ռուսական երաժշտութիւններ կը նուագեն հոն:

Այս տարի գլխաւոր սինէմաները ցուցուցին նաեւ խօսուն շարժանկարներ ամէն լեզուով — անգլիերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն,— պզտիկ տուներն ալ անոնց օրինակին կը հետեւին: Ուստի այն երաժիշտները որ գործ չեն կրնար գտնել կը մեկնին Պոլսէն: Շատեր կ'երթան Աթէնք, ուր կ'ըսուի թէ նուագախումբերը ի պատուի են պանդոկներու եւ ճաշարաններու մէջ:

ԱՐԵՒ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱՐԶՊԱՆԸ

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ, զինուորականխորհրդական Գատրի փաշայի եւ պաշտօնատարներու հետ Սղերդ մեկնած է:

ԼԻՃԻՆ ՄԷՋ ԸՆԿՂՄԱԾ

Պելկրատէն կը հաղորդեն որ Եուկոսլաւ սպայ մը, Կորիցայի յոյն հիւպատոսը եւ կինը, չեխոսլովաք հիւպատոսին կինը եւ ուրիշ քանի մը հոգի կիրակի օր խեղդուած են Օխրիտայի լիճին մէջ: Շոգեմակոյկը որուն մէջ նստած էին Օխրիտա երթալու համար, շրջած էր լիճին մէջտեղը:

∴ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, երբ շոգեմակոյկը լիճին մէջտեղը հասաւ, շարժանիւը խանգարուեցաւ: Այդ միջոցին ծագեցաւ սաստիկ փոթորիկ մը, եւ առաջ եկաւ ընդհանուր խուճապ, որու ընթացքին լիճին մէջ նետուեցան 15 ճամբորդներու կէսէն աւելին: Զոհերուն մէջ են նաեւ գնդապետ Փրոթիչ, յոյն բժիշկ եւ մը նշանածը, Օխրիտայի փոխ-կառավարիչը եւ նաւազ մը: Միւսները ազատուած են:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ Ի ԴԵՐԵԻ ԵԼԱԾ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԷՊ, 20 մարտ.— Քիւրտիստանի կացութիւնը կարելի է նմանցնել հրաբուխի մը։

Քիւրտ եւ Թուրք ժողովուրդներու միջեւ բացուած անջրպետը օրէ օր կը լայննայ։ Փոխադարձ անվստահութիւնը հասած է այնպիսի չափերու, որ լարուած վիճակի մէջ կը պահէ երկու կողմերն ալ։

Ինկիւրլի բոլոր փորձերը ապարդիւն անցան։ Ո՛չ կրցաւ կարուկ գործողութիւններով վերջնականապէս լուծել քրտական հարցը եւ ո՛չ ալ մեղմ քաղաքականութեամբ ...

...

ՀՐԱՅՐ

«ԶԻԱՒՈՐ ԱՍՊԵՏԸ»

Դէմքեր կան, որոնց երեսն անգամ տեսած ըլլալուդ կը զգջաս ...

...

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՅՈՆՔԵՐԸ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՆ...

Երկու տարի առաջ, նորոյթ դարձած էր փրցնել յօնքերը։ Անոնց յօնքի գեղեցկութի՜ւն, օ՜հ, այ աչուղներ, որ երգեցին կամար յօնքերը, ղալամով քաշուած յօնքերը։

Ժամանակ մը սակայն ...

...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԵԻՍ

Ապրիլ 3ին իր նոր պաշտօնին մէջ կը մտնէ Լութեր, գերման պետական դրամատան ատենապետ Շախթ, որ այս երկրին ելեւմտական գիտակցութեան վեր կ'առնէր ու կը յուսար նաեւ օրին մէկը Հինտէնպուրկի աթոռին վրայ նստիլ ...

...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏՕՆԸ

ԱԹԷՆՔ, 20 Մարտ — Փետր. 18ի ժողովրդային ապստամբութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ աւելի մեծ բազմութեամբ եւ ոգեւորութեամբ, քան անցեալ տարիներուն: Հանդէսը կազմակերպուած էր Փիրէի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ պատ. Միութեան կողմէ եւ տեղի ունեցաւ Մարտ 16 կիրակի օր, Փիրէի Հայ կաթ. վարժարանի Մամիկոնեանց նորաշէն եւ ընդարձակ սրահը, որ զարդարուած էր հայկական եւ յունական դրօշներով: Դրան առջեւ կեցած էին զոյգ մը օրիորդներ որոնք օրուան պատշաճ զարդանիշեր կը բաշխէին ամէնքին. «Յառաջ» մեծ բազմութեամբ ... օրօրոցը Հայ ապստամբ»: Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր: Նախագահ ընկ. Մ. Եպիսկոպոսեանի բացման խօսքէն յետոյ, երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Յետոյ մէկ վայրկեան լռութիւն պահուեցաւ զոհերու յիշատակին: Ընկ. ... Նոյպանեան արտասանեց «Նրանք որ ինկան», ընկ. Օ. Սանոզեան Սիամանթօյի «Աւուրը», ընկ. Գ. Պետրոսեան ... «ախոյր գիշերը» եւ ընկ. Սանդուխեան Վարուժանի «Կարմիր նամակը», որմէ վերջ Հայ կաթ. վարժարանի աշակերտները երգեց հայ գեղջական պարեր, իսկ նուագախումբը նուագեց քանի մը սիրուն կտորներ:

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը ներկայացուց Ա. Ահարոնեանի «Աղատութեան ճանապարհին»էն «Ուխտաւորը»:

Հանդէսի բ. մասին, ընկ. Ք. Փափազեան կարճ անկախ ատենաբանութիւն մը... շնորհուեցաւ ընկ. Ցոլթ. Արշակին որ պարզեց Փետր. 18ի դէպքերը: «Մենք անկեղծ զինուոր էինք» խմբերգէն յետոյ, ընկերուհի Ցիկ. Գեղ. Մ. Փափազեան ... ուղերձ մը կարդաց Փետր. 18ի առթիւ «Իտալիա ... վրայ»: Ընկ. պարգեւ Նահապետեան արտասանեց Ա. Ինոլէի «Հայաստան»ը, իսկ ընկ. Շահնազարեան «Մի Հեռեր մայրիս»ը երգեց, մինչ նուագախումբը մէկընդ մէջ կը նուագէր: Ցեղի ունեցան դարձեալ հայկական պարեր: Այնուհետեւ ներկայացուեցան քանի մը կենդանի պատկերներ: Առաջին՝ Ընկճուած Հայաստանը (Օր. Միլինէ Մուսայեան) ձեռմակ քողով փաթ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայաստանի Շարժանկարի Ընկերութիւնը կ'աշխատի շարժանկարի վերածել Թումանեանի Անուշը: Ձմեռնային տեսարանները պիտի առնուին Զանգեզուրի շրջաններէն:

Խումբ մը հայ բեմադրողներ (Ա. Մարտիրոսեան, Բարխուդարեան, Ա. Մաղաթեան) առանձին առանձին առանձնած են յօրինել քանի մը շարժանկարներ, օգտագործելով Հայաստանի տեսարաններն ու արդիւնաբերական աշխատանքները:

Ընկերութիւնը դիմած է համապատասխան մարմիններուն, խնդրելով Երեւանի մէջ հիմնել շարժանկարի մեծ շէնք մը, 1500 հանդիսատեսի համար:

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՓՈՒԹԵՐ

Գիւղացիութեան համայնացումը, անշուշտ, ստիպողական պիտի դարձնէր հացի մատակարարութիւնը բոլոր անոնց, որ անդամ են հաւաքական գիւղատնտեսութեան: Այս պատճառով, համայնական փուռեր պիտի շինուին Սեւ Քար, Նիկահող, Եակաղէն, Արտեւան գիւղերուն մէջ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԴԷՄ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (7 մարտ).— «Հ. Փամբակ գաւառին Ալլահվէրդիի շրջանին քանի մը գիւղերուն մէջ կան կուսակցականներ, որոնք ոչ միայն չեն օժանդակեր գիւղատնտեսութեան համայնացումին, այլ նոյնիսկ արգելք կ'ըլլան:

Շնող գիւղի բջիջը ոչ մէկ աշխատանք կատարած է համայնացման համար: Բջիջին քարտուղարը փախուստ կուտայ համայնացման աշխատանքներէն: Այս քարտուղարը կ'ուզէ բանուոր մնալ կամ անհատական գիւղատնտեսութեամբ զբաղիլ: Նոյն գիւղէն Շահնազարեան, որ 1905էն ի վեր կուսակից է, կը համոզէ աղքատ գիւղացիները, որպէս զի համայնական գիւղատնտեսութեան մէջ չմտնեն:

Բարինջ գիւղին մէջ ալ նոյնն է վիճակը: Բջիջին քարտուղարն ու նախագահը պատերուն տակը հաւաքուած գիւղացիները կը համոզեն հակառակիլ համայնական գիւղատնտեսութեան: Այդ պատճառով նոյն գիւղէն ոչ ոք մտած է համայնական գիւղատնտեսութեան մէջ:

Ալլահվէրդիի շրջանին մէջ կուսակցականները համայնական գիւղատնտեսութենէ խուսափելու համար, կը ձգեն գիւղը ու քաղաք կ'երթան: Այս պարագան երկու գէշութիւն ունի. համայնական գիւղատնտեսութեանց մէջ աշխատող ձեռքերը կը պակսին, միւս կողմէ քաղաքներուն մէջ կը շատնայ գործազուրկներու թիւը:

Սերմնցու հաւաքելու աշխատանքներն ալ յաճախ կը վիժին կամ կը դանդաղին, բջիջի եւ գիւղային խորհուրդի անգամներուն ստորանքով: Մասնաւորաբար Խաչեղուռ գիւղին մէջ»:

ՀԱՒԱ՞Ր ԿԱՅ

Նոյն թիւին մէջ կը կարդանք.—«Էջմիածնի շրջանի գիւղերուն մէջ կոմունիստները խայտառակ բաներ կ'ընեն ունեւոր գիւղացիներու գէմ պայքարի ընթացքին: Այսպէս Բիւրականի բջիջին անդամները, իրենց ղեկավար ունենալով բոլշեւիկ Մարտիրոս Փօղոսեանը, կ'իւրացնեն բոլոր այն գոյքերը, որոնք բռնագրաւուած են ունեւոր գիւղացիներէն: Առոր վրայ, քանի մը գիւղացիներ հրաժարեցան համայնական գիւղատնտեսութենէն:

Դավրի գիւղին մէջ ունեւոր գիւղացիներէն բռնագրաւուած կովերը, փոխանակ համայնացնելու, կոմունիստները իւրացուցեր են բաժնելով իրենց մէջ:

Փարպի գիւղին մէջ ունեւոր գիւղացիներէն գինի բռնագրաւելով, մեր կոմունիստները լաւ մը կը կոնծեն (ԽՄԲ.—Սուտլինի կենացը):

Սամաղար գիւղին մէջ կոմունիստ մը, խումբ մը երիտասարդներ հաւաքած, ունեւոր գիւղացիներէն կը բռնագրաւէ հաւերը եւ լաւ քէյֆ մը կ'ընեն միասին:

Հաւա՛ր կայ:

ԱՐԴԱՐ Է, ՈՐ...

Եւ դարձեալ նոյն թերթը կը գանգատի, որ Դարալագեազի շրջանէն Փաշալու գիւղին հաւաքական արդիւնաբերութեան մարմիններուն մէջ մտած են հակառակորդ տարրեր, խանգարելու համայնական գիւղատնտեսութեան գործերը: Այդ տարրերէն՝ Մարտիրոս, Սեդրակ եւ Միսակ Յակոբեանները և Վանօ Միրզոյեան գիւղատնտեսական խորհուրդի ընտրութիւններու ընթացքին կռիւ բացին եւ քանի մը հոգի ալ ափեցին: Անմիջապէս յանձնուեցան դատարան:

Համայնական գիւղատնտեսութեան աշխատանքները խանգարեցին նաեւ նախկին ապայ Նարինբէկ, Արտաշէս Դաւթեան ու Վարդան Վարդանեան:

Բայց արդար չէ՞ այս հակառակութիւնը, որ ցոյց կուտայ գիւղացին: Ամէնէն վախկոտն իսկ գլուխ կը ցցէ՝ երբ չափը կ'անցընեն բռնատէրերը: Մանաւանդ երբ բուն իսկ կոմունիստները կը փճացնեն անասունները, կը բռնագրաւեն դանազան իրեղէններ եւ կ'իւրացնեն: Հաջի-Դարալի համայնական գիւղատնտեսութեան մէջ կը մտնէ կոմունիստ Գաբրիէլը: Անասունները համայնացնելու ժամանակ, չի թողուր համայնացնել իր անասունները, առարկելով որ «անոնք կը պատկանին կնոջը, որուն տունը է իր հայրը»: Եւ կ'ըսէ. «Համոզեցէք կինս, ես չեմ կրնար բռնութիւն գործ դնել կնոջս վրայ»: Կոմունիստ Աբրահամ Դաւթեան եւս նոյն ընթացքը բռնեց: Եւ գիւղացիները կ'ըսեն. «Մեր անասունները կը համայնացնէք իսկ ձերինները ոչ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՔԼՈՐԱՄԱՐՏ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 28 Մարտ (Սեփական Թղթ.)— «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է Լիոնի 75 Av. Berthelot փողոցին մատուռը իր ծանօթ «քլիք»ով որ դժբախտաբար կը շարունակէ գործել իբրեւ «Ազգ. Վարչութիւն»: 1927 դեկտ. ին կատարուած օրինաւոր ընտրութենէն յետոյ, «քլիք»ի պատուանդանը սկսած էր շարժիլ, որով տեղի ունեցաւ հակօրինական ընտրութիւն մը եւ այդ իսկ պատճառով գաւթ ենթարկուեցաւ օրինաւոր Վարչութեան կողմէ, Հոգաբարձուին դատարանը իր վճիռը տուած էր ի նպաստ այս վերջինին, բայց «քլիք»ը վերաքննութեան դիմեց եւ անցեալ ուրբաթ տեղի ունեցաւ երկրորդ դատավարութիւնը որուն վերջնական վճիռը պիտի հաղորդուի շահագրգռուող կողմերուն:

Մօտաւորապէս հինգ ամիսէ ի վեր է որ քահանաները իրենց ամսականները ստացած չեն եւ որպէսզի «քլիք»ի կապանքներէն միանգամ ընդմիշտ ազատին, կազմած են քահանայից Միութիւն մը: Միութիւնը համախոհ եւ կրօնասէր կարգ մը Հայեր ժողովի հրաւիրելով, առանձին մարմին մը կը ստեղծէ, ու կը լիազօրէ կառավարելու եկեղեցին եւ յարակից գործերով: Ըստ սովորութեան, ամէն կիրակի առաւօտ ազօրինի Վարչութեան անդամներէն Գ. Գ. Մովսէս Փաշայեան եւ Թիւֆէնքճեան կը ներկայանան խորհրդարան ու կը գրաւեն իրենց աթոռները: Եսայի քահանայ խորհրդարան մտած պահուն զարմանքով կը նկատէ երկու հիւրերը եւ կը հարցնէ թէ ի՞նչ կ'ուզեն, կը պատասխանեն թէ եկած են հաշիւ պահանջելու: Քահանան կը մերժէ, յայտարարելով թէ «Մենք այլեւս ձեզ չենք ճանչնար, հեռացէք ասկէ»: Եւ տեղի կ'ունենայ գահէնիկ խօսքերու փոխանակութիւն ու կը յանդի աքլորամարտի: Այդ միջոցին սարկաւագ մը դուրս կ'ելլէ ու կ'ապտակէ հակառակորդը որ շուտով իր կեցիկը կը գնէ. լուրը կը հասնի Գ. Ս. Փափազեանի որ կռիւի վայրը փութալով կիրքերը կը հանդարտեցնէ:

Ահա այսպէս կը վերջանայ ինքնակոչ Վարչութեան անփառունակ անդամներուն աքլորամարտը որ ունի առակին շատ մը ազատ ծալքեր, որուն ականատեսը պիտի ըլլանք մօտերս, քանի որ արդէն Լիոն հասած է կաթող. պատուիրակ Թորգոմ արքեպիսկոպոսը:

Վարուժան

ԿԵԱՆՔԸ ՑԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՑԷՍԻՆ 25 Մարտ.— Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութիւնը որ կազմուած է 1929 հոկտեմբեր 6ին, երեք ամսուան պատրաստութենէն յետոյ իր բացման առաջին հանդէսը տուաւ մարտ 23ին S. L. S. A.ի զարծարանի սրահին մէջ հակառակ անձրեւին, աւելի քան 500 հոգի գրաւած էին իրենց աթոռները եւ շատերն ալ ոտքի վրայ մնացին:

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին ֆրանսական զոյգ դրօշակները, շրջապատելով հայկական եռագոյնը: Նախագահ Գ. Օննիկ Ջուլֆաեան հանդէսը բացաւ երգեցիկ խումբի «Բամ փորոտան»ով: Ցետոյ խօսք առաւ Գ. Կարապետ Ցայեանը, որ կոչ ուղղեց բոլոր Իզմիրցիներուն բոլորուիլ իրենց Միութեան շուրջը եւ ճիգ ու թիկունք հանդիսանալ անոր:

Գեղարուեստական բաժինը, ղեկավարութեամբ ջութակահար Գ. Լեւոն Պօյաճեանի ընդհանրապէս յաջող անցաւ: Արտասանութիւններէ եւ երգերէ յետոյ, Գ. Ն. Գազազեանի ղեկավարութեամբ, ներկայացուեցաւ Լ. Շանթի «Հին Աստուածներ»էն երկու տեսարաններ, ինչպէս նաեւ «Մոլորեալ վինուորը» զաւեշտը:

Իբրեւ թղթակից հարցուցի Միութեան վարչութեան անդամներուն թէ՝ ո՞րքան ճիշդ է բողոքողներու գիտողութիւնը, որուն արձագանգ եղած էր «Յառաջ»: Պատասխանը. — «Համաձայն Միութեանս 1929 հոկտ. 6ի անդրանիկ ընդհ. ժողովին, ուր մշակուած է ներկայ ծրագիր-կանոնագիրը, ընդունուած է որ ոչ-Իզմիրցիները, որոնք երկար ատեն բնակած են Իզմիր, կամ խնամիական կապերով կապուած կը մնան Իզմիրցիներուն, կրնան թէ Միութեան անդամ ըլլալ եւ թէ վարչական կազմի մէջ մտնել: Բողոքողները անձնական փառասիրութիւններով տարուած են: Միութիւնը ունի 35 երեսուն անդամներ, որոնցմէ 24—27 հոգի միշտ ներկայ եղած են ընդհ. ժողովներուն:

Մենք եւս մեր կողմէն կը թելադրենք բողոքողներուն, չնչին խնդիրներով չզբաղեցնեն իրենց Միութիւնը եւ մամուլը:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը պատրաստուի Զատկի բ. օրը, ապրիլ 21ին ներկայացում մը տալ: Կը խնդրուի միւս Միութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

Վարդ-Պատրիկ

Ի ՆՊԱՍՏ
*) ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Սեվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտները մօտ օրէն հանդէս մը պիտի տան փարիզեան մեծ սրահի մը մէջ, ի նպաստ Ֆրանսայի աղէտեալներուն: Հանդէսին հովանաւորութիւննստանձնած են նախկին ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ եւ տիկինը, որոնք մեծապէս կը հետաքրքրուին Մխիթարեան հայրերու վարժարանով: Վերջին անգամ Սեվրի Քաղաքապետարանի սրահին մէջ տրուած հանդէսը շատ յաջող անցած ըլլալով, նախաձեռնողները յոյս ունին որ բարենպատակ գործի մը համար տրուելիք այս ներկայացումը մեծ քաջալերութիւն պիտի գտնէ մեր հայրենակիցներուն կողմէ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շարք մը դասախօսութիւններ ծրագրած է, Հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով, որոնք տեղի պիտի ունենան երկու շաբաթը անգամ մը, կիրակի կէսօրէն վերջ, վարժարանի Նոր սրահին մէջ:

Առաջին դասախօսութիւնը կը կատարէ վարժարանին մեծաւորը՝ աբբահայր Յովհ. վարդապետ Թորոսեան, ապրիլ 6 կիրակի օր:

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 10 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այսպիսով մեզ ճանապարհ բերին Կէլիէկուզան, ուր կը սպասէինք թէ երեկոյեան պիտի գային բրանք ալ: Լաւ կը յիշեմ, որ Մարտ ամիսն էր:

Նոյն օրը Կէլիէկուզանցիք մեզ կը բերէին մօտաւորապէս 100 շալակ ցորեն: Դեռ նրանք հեռու չհասած՝ Ապրօն եւ Պարոն Թօմասը գիւղէն դուրս կը գան մեր քով գալու: Շալակաւորներն ալ նրանց յետեւից կուգային:

Կէլիէկուզանի դիմացը գտնուած սարի կարմիր քարերը կը հասնին, մի քիչ կը հանգստանան հոդ, ապա կրկին կը շարունակեն իրենց ճամբան: Շալակաւորներու առաջին ծայրը հասած էր Ապրօյին եւ Պարոն Թօմասին: Նրանք մի քիչ կը ցածրանան, իսկ Ապրօն ու Պարոն Թօմասը արդէն իջած էին հովիտը: Այդ ճանապարհի հետքը շինուած էր, որովհետեւ Իշխանձորի գիւղացիք միշտ այդ տեղով էին գնացեր:

Շալակաւորներու առաջին ծայրը գտնուող մարդը իր կռնակի պարկը վար կը դնէ մի այծի մորթի վրայ եւ քաշ կուտայ կամին: Այդ ժամանակ կը կատրի հիւանդը: Ապրօն եւ Պարոն Թօմասը ձորի յատակը գտնուելու պատճառով կը մնան ձիւնի տակ, իսկ այդ տղան, որ պարկը քաշ կուտար՝ ձիւնի յատակը ըլլալով բոլորովին չի կորսուիր ձեան մէջ, այլ գլուխը դուրս կը մնայ: Ցետեւի շալակաւորները վազ կուտան, կ'ազատեն այդ տղին, իսկ Ապրօն եւ Պարոն Թօմասը կը մնան ձիւնի տակ:

Երեկոյեան ժամը 10 1/2ի ժամանակներն էր: Հիւանդի զոռոց փոշաւը մենք ալ լսեցինք, բայց չիմացանք պատճառը: Կէս ժամ չանցած, ժողովրդի մէջ իբաշախուեց ընկաւ Ռէս Աւօն պառաց մեզի. «Ապրօն ու Թօմասը եկե՞ր են»: Մենք ըսինք. «Չէ՛», չեն եկեր, երեւի, հիւանդի տակն են մնացեր: Անմիջապէս բոլոր ընկերները, տաս մ'ալ ժողովուրդ հետերնիս՝ վազ տուինք հովիտը:

Ձիւնը լցուեր էր 15 մեզր խորութեամբ, իսկ ձեան երկարութիւնը տարածուած էր մի վերստի վրայ: 3 օր անընդհատ 150ական հոգի կ'աշխատէինք այդ ձիւնի վրայ: Մի կողմից կը շրջէինք ձիւնը, միւս կողմից ալ եկեղեցւոյ վարագոյրի երկար շիշով մը կը շիշէինք, որպէսզի մարմինին դպչի եւ կրնանք գտնել: Ապրօյի գզակն ու ձեռնափայտը, եւս ակնոցներն ալ գտակին կպած՝ գտանք, իսկ դիակները մնացեր էին անյայտ, չկրցանք գտնել: Ձիւնը իրեն հետ քանդած բերած էր 2 ընկուզի ծառ, իրենց արմատներով:

**

Ջնուորներս մնացինք անտէր, անտիրական, անպաշտպան ու որբ: Խնուս դացող տղերքն ալ, որոնք ճանապարհ չգտնելու պատճառաւ թափառեր էին Դաշտի գիւղերը, այդ լուրը առնելուն՝ ոմանք կը վերադառնան Սասուն, ոմանք ալ կը շարունակեն իրենց ճամբան: Ռուսերին բանկլ տալով մասնիկը բռնել տուաւ Բնդուեցի Գէորգին, Բաբերդցի Արշակին եւ Ալաւրեցի Միքոյին:

Սասուն գտնուողներս որոշեցինք գնալ Ախլաթ Սերոբի քով: Նոյն առեն Գէորգը, Յովհաննէսը եւ 2—3 Սասունցի, որոնք ձերբակալուած էին Մուրադ էֆէնդիի հետ, Սասունի կռուէն վերջը, Տալւորիկի Հարթք թաղի Զիլինկուլի վերեւ գտնուած այրի մէջ՝ մի Սասունցիի մատնութեամբ, բանտը ծակեցին եւ փախան, եկան մեր՝ քով: Իսկ մնացած Սասունցիք ու Մուրադ էֆէնդին մնացին բանտը: Մի ժամանակ վերջը մի քանի Սասունցիք ալ փախան Հարթք Թաղի ու Խաչօ-Դաւարի հետ. մի քանիներն ալ բանտի մէջ մնան:

Դարախանեան Միսակի փախստական ըլլալու առեն՝ Դրզոնի Եղիազարը հէչականներու կամիտէն էր Մշում: Կառավարութիւնը դրա խաղութը խուզարկելով գտաւ մի քանի նամակներ, մի քանի փամփուշտ և մի փափախ: Ժամանակ մը ձերբակալուած մնալէ վերջը՝ Մուրադ էֆէնդու հետ ազատուեցաւ: Այդ մարդը մեզ հետ համերաշխ կը գործէր:

**

Դառնանք Սասուն: Գէորգին տուինք մի գէնք եւ թողուցինք այնտեղի ընկերներու քով: Հոն մնացին Գէորգ, Համբարձում, Ռուուփցի Յարութիւն, Զրեցի Պետրոս եւ Փոլոզ Յովհաննէս, Երզնկացի Ստեփան, Զառացի Սենեքերիմ, Կոնդոյ Մարգար եւ ես իջանք Դաշտ: Ոչ փող ունէինք, ոչ ալ ուտելիք, ու կ'ապրէինք սարի մը ստորոտը, քարայրի մը մէջ, որ կը գտնուի Հաւատորիկ գիւղի վերեւ:

Լուր ղրկեցինք Վարդան վարդապետին: Նա մեզ ուղարկեց տրեխ, հաց ու պանիր: Երեք օր վերջը եկաւ Բերդակցի Պետրոսը, որը գացեր էր Բաղէն, Ապրօյի յանձնարարութեամբ: Գացինք տեսնուեցանք այդ Բերդակցի Պետրոսի հետ: Աշուռ-Թաթուլը ուղարկած էր 2 մաուզեր իրանց փամփուշտներով և մի ձի: Հրացանները քանդուած տեղաւորուած էին ձիու փալանի մէջ: Այսպիսով Պետրոսը բերած էր այդ հրացանները եւ նամակներ *):

*) Հրայրի խումբը որ պէտք է անցնէր մեզնից վերջը, անցեր է միայն աշնանը ձիւն դնելու ժամանակ: Թէ ինչո՛ւ ձգձգուեր է խմբի անցնելը՝ չիմացանք: Ձիւնի պատճառով Աշոտ - Թաթուլը եւ Հրայրը իրենց խմբերով մնացեր են այդ ձմեռը Բասէնի մի քանի կտոր գիւղերու մէջ:

ԱՆԴՐ.
(Շար.)

հրատարակեց։ Բոլշեւիկեան թերթը կ՚ըսէ թէ ժամանակէ մը ի վեր ծխախոտի գործաւորները պետութեան եւ գործարանատէրերու յարձակողականին ենթարկուած են։ Ութժամեայ աշխատանքը գրեթէ գոյութիւն չունի։ Արհեստակցական միութիւնները արգիլուած են։ Գործարանէն ներս կամ դուրս ամէն հաւաքոյթ արգիլուած է։ Նոյնպէս թոյլ չեն տար որ սէնդիկաները անդամավճար գանձեն բանուորներէն։ «Թոնկա»յի (սիկարէթ պատրաստելու գործիք) ընդհանրացումը եւ հատով վճարուելու դրութիւնը գործազրկութեան պատճառ կը դառնան։

Ծխախոտի դաշնակցութիւնը կը պահանջէ՝ 1. Օրինապէս ճանչնալ սէնդիկաները։ 2. Ետ առնել Սելանիկի Աշխատանքի Սակարանն ու դաշնակցութիւնը լուծելու ծրագիրը։ 3. Գործելու ազատութիւն տալ բանուորական բոլոր կազմակերպութեանց՝ համայնավար կուսակցութեան, Բանուորական Օգնութեան եւն.։ 4. Ջնջել Պետութեան պաշտպանութեան օրէնքը. 5. Գործազուրկներու նպաստ բաշխելու դրութիւնը փոխել. 6. Օրական ութը ժամ աշխատցնել. 7. Գործազուրկներուն գործ կամ ամբողջ օրական տալ՝ 8. Եղբայրակցութիւն բանակին հետ։

«Իւմանիթէ» այս առթիւ կը յիշէ թէ անցեալ ամառուընէ ի վեր գործազուրկները քանիցս ցոյցեր կատարեցին Քավալայի, Թասոսի եւ ուրիշ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ։ Անցեալ ամիս Սելանիկի մէջ ծխախոտի քանի մը հազար բանուորներ աշխատանքը դադրեցուցին՝ բողոքելու համար իրենց անգործ ընկերներուն հանդէպ ոստիկանութեան գործ դրած խստութեանց դէմ։ Հեծելազօրքը երեք անգամ փորձած է արգիլել այս առթիւ կատարուած ցոյցերը։ Ցուցարարները քարերով պատասխանեցին ոստիկանութեան, որ 17 հոգի ձերբակալեց։

Կանեփ կը շարունակէ խաղել

Պոմպէյէն կը հեռագրեն.—

Կանտի հիմա կը գտնուի Սուրաթի շրջանին մէջ։ Շաբթուան առաջին օրերուն՝ ինք եւ ընկերները պիտի ջանան խանդավառ շարժում մը առաջ բերել «Ընկերային Շաբաթ»ին համար որ պիտի բացուի ապրիլ 6ին կիրակի օր։

Կանտի յայտարարած է թէ Սուրաթ բլլալով սիրական շրջանը իր տեղապահին՝ Վալլապհայ Փաթէլի որ վերջերս ձերբակալուեցաւ, յոյս ունէր թէ բոլոր գիւղապետները եւ գանձային պաշտօնեաները հրաժարական պիտի տան։ Իր այս յոյսը չիրականացաւ։ Ցարդ հրաժարած են միայն մէկ գանձապահ եւ 74 գիւղապետ։ Այս վերջիններէն մաս մը ետ առած է իր հրաժարականը, ուրիշներ յայտնած են թէ սպառնալիքի տակ հրաժարած են։

Կալկաթայի քաղաքապետը ազատ արձակուեցաւ։ Միւս կողմէ ձերբակալուեցաւ ազգեցիկ խմբագիր մը Փիր Փակատօ Սահիպ։

Ընկերվարական եւ համայնավար դէմ դէմի

Ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութիւնը զինաթափութեան մասին կազմակերպած էին հրապարակային հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենար կիրակի օր Լանսի մէջ (Փա-տը-Քալէ)։ Պիտի խօսէին Փօլ-Պոնքուր.Ժուհօ և Պիւխոն։ Շուրջ 15,000 հանդիսականներ պատասխանած էին հրաւէրին։ Կազմուեցաւ թափօր մը, որուն առջեւէն կ՚երթային 400 կարմիր դրօշակներ եւ բանուորական նուագախումբեր։ Գլխաւոր փողոցները շրջելէ վերջ, թափօրը կ՚ուղղուէր դէպի հաւաքավայրը, երբ 500ի չափ համայնավարներ, որոնք նախապէս ծրագրած էին խանգարել այս ընկերվարական ցոյցը, խառնուեցան թափօրին եւ սկսան սուլիչները հնչեցնել։

Ընդհանուր խառնաշփոթութիւն առաջ եկաւ։ Գաւազաններ սկսան ճօճիլ օդին մէջ։ Ոստիկաններ միջամտեցին։ Սրահին մօտեցած ատեն, համայնավարները զատուեցան թափօրէն եւ կտրուկ ճամբով մը գացին դէպի սրահ՝ զայն գրաւելու նպատակով։ Սակայն դուռը գոցուած էր։ Երբ թափօրը հոն հասաւ, համայնավարները ընդհանուր յարձակողականի սկսան, կղմինտրներ եւ խճաքարեր նետեցին բազմութեան վրայ՝ վիրաւորելով 25 հոգի.

Ատրճանակներ ալ պարպուեցան։ Երկու հոգի գնդակներէն ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Ոստիկանները գնդակ պարպեցին օդին մէջ՝ վախցնելու համար ամբոխը։

Մեծ դժուարութեամբ վերահաստատուեցաւ կարգը և ընկերվարականները սրահ մտնելով, խաղաղութեամբ կատարեցին բանախօսութիւնը։

Հակաբոլշեւիկ շարժում

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ Մոսկուայի շրջանի գործարաններուն մէջ բաժնուած են մեծ թիւով թռուցիկներ, որոնք կը պահանջեն՝ կրօնքի եւ մամուլի ազատութիւն, դադարեցում առանց դատի գնդակահարումներու եւ հանրաքուէ՝ բոլոր ընտրութեանց համար։

Օտեսայի պաշտօնեաները շնորհազուրկ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Օտեսայի խորհրդային իշխանութիւնը պաշտօնանկ ըրած է տասնըմէկ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Անոնք քաղաքը կառավարած էին այնպիսի ձեւով, որ գիւղացիները բացարձակապէս կը մերժէին իրենց ապրանքները ծախելու տանիլ շուկաները։ Ջորս պաշտօնատարներ դատի կանչուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ ազատ արձակուեցաւ 800,000 ֆր. երաշխաւորութիւնով։ Թերթերը կը հարցնեն թէ ո՞վ պիտի վճարէ այս գումարը։

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ հրդեհէ մը 22 խանութներ այրեցան։ Կորուստ կը հաշուուի հինգ միլիոն տրախմի։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

17րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Մեր քաղաքացիները Ա. ԱՐՄՐՈՒՆԻ.

Բ. ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. պատմութիւն Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ Ա. ընթացիկ հարցեր, Բ. Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ համայնավարութիւն. Ներածութիւն ընկ. Լ. Մօզեանի կողմէ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆի Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրազարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի-լէ-Մուլինօ, Յ. Ար.— 35.
Պոլէն, Գարծ.— 300.
Փոն թ՚Իւսէլ, Մ. Գ.— 100.
Վիէն՝ Ն. Խ.— 50. Վճարած էք մինչեւ 14 յունիս 1930.
Սէթիֆ, Ն. Հ.— 140.
Աթէնք, գործ.— 124.
Ռիօրմ, Մ. Թ.— 35.
Մաս Թիպէր, Տ. Տ.— 15.
Մարսէյլ, Գործ.— 836.
Տէօրն, Գավ.— 10.
Մարսէյլ, Գ. Թ.— 30.
Պէլֆոռ, Գ. Ո.— 35.
Շատ, Գ. Ա.— 25.
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 20.
Սալոնիկա, Գ. Յ. Յ.— 10 անգլ.։ Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Զ.Ե.Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՎՐԻՊԱԿ.— Լա Սիոթայի հանգանակութեան ցանկին մէջ (Յառաջ թիւ 1215) Մ. Մատուրեան 60 Ֆր. պէտք է ըլլայ Մ. Նաթուրեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ամասիացի Կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ։ կը բնակէր Եէնի Մահալէ։ Իմացնել Գ. Գէորգ Թաքաճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France։

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան)։ Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable boîte postale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր։

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Աղասի Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Թոմարզացի Մարտիրոս Տանաճեան։ Գրել իր աներձագին Խաչատուր Գօչունեանի, Suares No. 1372, Narakos, Buenos Aires, Argentine.

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Գրիգոր Թիւլպէնտճեան (29 տարեկան), հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Նազիկ։ Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժշկի մը քովինքնաշարժիվարիչ է։ Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisabeth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, (Drôme).

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Սմբատ Իսպիրեան (ուսուցիչ) որ փաստաբան եղած է Էնկիւրիի մէջ։ Կը կարծուի թէ Պոլիս մեկնած է իր փեսին. Գէորգի մօտ։ Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Կարապետ Իսպիրեանի C/o Usine Naéf frères à Saillans, Drôme, France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e)։ Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Օր. Աղաւնի Փօշնակեան որ 1926ին Յունաստանէն փոխադրուած է Ֆրանսա։ Իր վերջին հասցէն էր՝ Chez Mr. Beylerian, Joyeuse, Ardèche։ Այժմ իրմէ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Սահակ Փօշնակեանի, Fontafi par Genouillac, No. 19, (Charente).

— Յարութիւն Գուռնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Գուռնազեանները, որոնք Շ. Գարահիսարի պատերազմութենէն յետոյ ազատուած են իրենց մօր հետ։ Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարու։ Իմացնել «Յառաջ»ի։ Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր։

— կը փնտռուին Մարզուանցի Միհրան Ղուկասեան եւ Քերովբէ Քէպապճեան որոնք 1923—25 Թուականին գտնուած են Gardanne, Roanne, Marseille եւ շրջակաները։ Իմացնել՝ Vahram Djermakianի, Légion Etrangère, 7e Compagnie à Saida (Algérie)։

—կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անուն՝ Խնկօ, մօր անուն՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոքիա, Միւշկիւնազ, Դեղխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անուն՝ Ոսկիան, մօր անուն՝ Անիկ. Կաթնուկ, հօր անուն Դանիէլ, մօր անուն Հալաճ։ Իմացնել Աղապապ Գարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի Նաեւ Նազլու Գարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, ... սիմէ որոնք Արաբկիրի 191.. մէջ առեւանգուած են ք... լու կողմանէ։ Իմացնել՝ Աղ... Գարսամեանի վերի հասցէին։

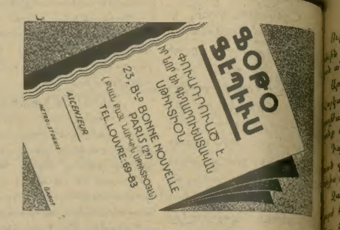

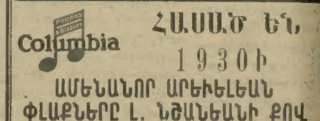

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 285

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ԱՊՐԻԼ 1930

2 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1227

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՒԱՂ ԵՆ ԳՏԵՐ...

Ուրիշները ո՛րքան գիտակցութեամբ ու եռանդով կը հե... Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայկական կեանքին, մենք նոյն... անտարբերութեամբ կը լսենք ու կ՚անցնինք։

Արաբական թերթերը արիւն կը պոռորեն պարբերաբար... Տուն»եր շինելով։ Մինչեւ իսկ մէկ միլիոն հայ... տեղաւորելով Սուրիոյ մէջ... Որո՞ւ հոգ,— կը կար... ու կը ժռռանք։

Դպրոց կ՚ուզեն, օգնութիւն կը խնդրեն հազիւ տեղաւոր... գաղթականները։ Կամ կը փակուին եղած դպրոցները (Տրի...— ժամանակ չունինք լսելկան կանչեր մտիկ ընելու։

Զանազան յարանուանութիւններ եւ աղանդներ զօրա... հրատարակած են, կարելի եղածին չափ շատ Հայեր «փր... համար»։— Ինչո՞ւս պէտք, եղբայր։ Կեցցէ՛ անձն իմ...

...ու անհաւասարկ 120.000նոց համրանք մը ձգուած իր բախ... տարուբեր օրուան հովերէն։ Պատրաստ աւար՝ առտուն... արթնցող բախտախնդիրին համար։

Սուրիոյ մեր Թղթակիցները ամէն նամակի մէջ կը յիշեն... աղանդներու մարդորսական ձեռնարկները, կը նկա... յառաջ եկած բարոյական աւերը ու դարման կը յուսան...

...էն, որ ուրիշ տեսակ չարիք մըն է իր ներկայ վիճակին մէջ։

Բայց գոյգզոյն աղանդներէն առաջ, կան երկու ծանօթ... յարանուանութիւններ, երկու խոշոր ուժեր, որոնք մրցումի... են իրարու հետ, անդրանկութեան իրաւունքը ապահովե... համար։

Արդարեւ, Սուրիան ցանկալի շահաստան մը դարձեր է... հռոմէական եւ հայ բողոքական միսիոնարներուն համար, ...ուրիշ հոգ չունին, եթէ ոչ «ուղիղ ճամբան առաջնոր... հայ քրիստոնեաները»։

Աչքի առջեւ ունինք "ֆրանսերէն հրատարակութիւն մը, Oeuvre d'Orient», որ իբրեւ կաթոլիկ օրկան, միջոցներ ցոյց... հօտը ստուարացնելու համար։ Մանաւորապէս շեշ... բողոքականներուն թափած ճիգը։

Ինչպէս կ՚երեւայ, թէ կաթոլիկները եւ թէ բողոքականները... պարգեւ մը կը համարեն Սուրիա եւ Լիբա... ...ձեռքէ փախցնելը՝ անքաւելի մեղք։

Այսպէս, մեր յիշած հրատարակութեան մէջ կը կարդանք, «...Սուրիոյ մէջ» խորագրին տակ.

— «Ինծի համար պարտականութիւն է կրկնել կոչս եւ անոր... թերեւս պիտի հարկադրուիմ յիսուն ան... անդրադառնալ այս հարցին։

Ներկայ բարոյական եւ կրօնական շարժումը սուրիական հո... վրայ՝ շատ կարեւոր Թուական մը պիտի կազմէ արեւելեան... մէջ։ Պատմութիւնը պիտի ըսէ.— «Մեծ պատերազ... որ վերջացաւ 1918 Նոյեմբերին եւ որ կէս առ կէս կոր... Եւրոպան եւ Արեւելքը, Սուրիոյ երկիրը իշխանութիւն փո... ...ստացաւ օսմանեան ըլլալէ. եւ դրուեցաւ խնամակալութեան... նպաստաւորկ՚երեւար Արեւելքցիներուն։ Անմիջապէս, ...քրիստոնեաները որոնք քիչ առաջ Թուրքերուն հետ կը բնա... զանազան նահանգներուն մէջ, եւ կը տառապէին... եկան ապաստանեցան սուրիական հողը։ Եւ տեղի ունե... ...հագին համախմբում մը Հայերու, Յակոբեաններու, Քաղ... Այս փախստականները մեծ մասով անջատուած... էին, բայց անոնց եկեղեցիները կորսնցուցած ըլ... «օրթոտոքս» Թուսիոյ աջակցութիւնը, տրամադիր էին մտնե... կաթոլիկ միութեան մէջ...։»

«Կը մնայ գիտնալ թէ պատմութեան մնացեալ մասը պիտի ...» տրտմութեամբ, թէ պիտի լուսաւորուի մեծ ուրախու... այսինքն, պատմութիւնը պիտի ծանուցանէ թէ առիթը ...ցուեցա՞ւ, թէ հունձքը քաղուեցաւ յօգուտ Ս. Եկեղեցւոյ։ ...ՈՂՋ ԽՆԴԻՐԸ Ա՛ՅՍ Է» (էջ 342—343)։

Մեզի համար ալ, ամբողջ խնդիրը ա՛յս է, հա՛յը կամ եղ... պատուական։ Եւ եթէ այսպէս շարունակուի, անշուշտ... հունձք պիտի ունենանք, քանի որ, «հերձուածողները» ...քուն մտած են...

...իչ մը եւս քրքրենք։

Յօդուածագիրը այս գործը համարելով «կրօնական տաամ... անոր դերակատարները կը համարէ, մէկ կողմէ, «կաթո... այնքան ջերմեռանդ եւ այնքան աղքատ եպիսկոպոսներն... միսիոնարները, միւս կողմէ, անոնց դիմաց, բողոքական... միսիոնարները։ Մէկ կողմէ— Թշուառութիւն, միւս կողմէ՝ ...ոսկի տոլարը որ Ամերիկայի արդի գոյնը կը կրէ»։

Ուրեմն, մարտական եւ ամբոխավարական Թափն ալ պա... այս մրցակցութեան մէջ։ Դժբախտաբար աչքի առջեւ ...«Տիրոջը խօսքը» ոսկի տոլարի վերածողներուն հա... հրատարակութիւնը, որպէսզի դէմ դիմաց ...ամբողջացնելու համար պատկերը։

Ինչպէս նմանօրինակ պղտոր գործերու մէջ, այստեղ ալ ...կան կերպարանք մը կ՚երեւայ, իբրեւ վկայ։ Եպիսկո... Հալէպի առաջնորդ Նորտիկեան, որուն 1929 Սեպտ... Թուակիր նամակին մէջ այլապէս ուշագրաւ պարագաներ...

Այդ նամակը աւելորդ անգամ մըն ալ կ՚ապացուցանէ թէ՝ ...խուն պայթած դժբախտութիւններու մեծագոյն մասը ձեռքերով կը պատրաստուի։ Կա՛մ յղացողն է Հայ, կա՛մ ...րան բացողը, կա՛մ խելք սորվեցնողը։ Անշուշտ Վատիկանի ...մեծ արժէք մը չի ներկայացներ Սուրիոյ 80.000 կամ ...000 հայութիւնը։ Բայց չէ՞ որ մարդիկ պէտք է աշխա... ցուցնեն, գործ եփեն, գետին պատրաստեն իշխանութ... եւ անոր փառքին համար։

Եթէ սորուկը չըլլար, ի՞նչպէս կ՚իշխէր բռնաւորը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

Le Foyerի մէջ կը կարդանք, այս խորագրին տակ (1 ապրիլ).

— «Զօկը նորէն յանձնարարելի կերպով մը չէր որ երեւան եկաւ Ազգերու Ընկերութեան Գաղթականներու Բարձր-Կոմիսարութեան կից խորհրդակցական Կոմիթէին առջեւ, որ մարտ 17ին գումարուեցաւ Ժընէվ։ Այդ Կոմիթէն, որ գաղթականներու ազգային կազմակերպութիւններէն կը բաղկանայ, վեց ամիս առաջ ընդունած էր Հայ Գաղթականներու Գրասենեակին (Փարիզ) Թեկնածութիւնը եւ զայն ղրկած ընտրական Մասնախմբին, որ նպաստաւոր վճիռ բերած էր յիշեալ նիստին։ Եւ սակայն Զօկին կողմէ Գ. Ա. Քարեան ելաւ յայտարարեց թէ պէտք չէ Կոմիթէին իբր անդամ ընդունիլ Հայ Գաղթականներու Գրասենեակը։ Ընտրական Մասնախմբին անդամները պատասխանեցին թէ քանի որ յիշեալ գրասենեակը ճանչցուած է ֆրանս. կառավարութենէն, կարելի չէ չընդունիլ զայն իբր անդամ, եւ Գ. Մաքլնգի յայտարարեց թէ Գ. Քարեանի բողոքը լուրջ հանգամանք չունի եւ ցաւալի է որ հայ կազմակերպութիւն մը ուրիշ հայ կազմակերպութեան մը դէմ կ՚ելլէ այդ ժողովին մէջ։ Գ. Քարեան, ինչպէս անցեալ տարի ցոյց. մինասեանց, այս դասը առնելէ յետոյ միս մինակ մնաց իր քուէին հետ, եւ ժողովը համամիտ գտնուեցաւ իր ընտրական Մասնախմբին։

Խոհականութիւն եւ լրջմտութիւն առաջին պայմաններն են՝ մասնակցելու համար միջազգային ժողովներու։»

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր նամակէ մը)

— «Փետր. 12ի նամակդ ստացայ։ 6 օր առաջ Խ.ը գնացել էր քաղաք (Երեւան) այնտեղ էլ բանտարկել են, եւ հիմա ցեկայումն է, չգիտեմ ինչ կը լինի։ Բացի Խ.ից կան նաեւ 28 ուրիշ գիւղացիներ։

Ջզինարայում եկել են բաւականին մարդիկ, բոլորը զինուած։ Մօտաւորապէս 1500 հոգի կը լինի։ Մեր գիւղից էլ քանի մը հոգի գնացել են, իսկ գիւղը խիստ հսկողութեան տակ է առնուած կառավարութեան կողմից։

Շաբաթէ մը աւելի է պետութեան հետ կռւում են։ Կռիւը տեղի է ունենում Դարբանդ կոչուած կիրճում եւ Քէշիշ դաղ բարձունքի վերայ։ Կարեւոր դիրքերը ապստամբների ձեռքն են։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Թագուհին, որ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ճամբորդութիւն մը կ՚ընէ, Եգիպտոսէն անցած է Սուրիա ու Դամասկոս հասած է առջի օր։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ դահլիճին վրայ աւելցուեցաւ տնտեսական նախարարութիւն մը՝ զբաղելու համար երկրին տնտեսական վերաշինութիւնով։ Այս պաշտօնին կոչուեցաւ Էնկիւրիի պարսիկ դեսպան Ֆարուղի խան։

ԻՏԱԼԻԱ տենդոտ գործունէութեան մէջ է՝ նաւային սպառազինութեան համար։ Միաժամանակ պիտի սկսի շինել չորս մարտանաւեր, երկու յածանաւ՝ 10.160ական Թոնօ տարողութեամբ եւ երկու սուզանաւեր։ Ասոնք պիտի շինուին Թրիեսթէի, Սփէցցիայի, Մոնֆալգոնէի եւ Քասթէլլամարի տի Սթապիայի նաւաշինարաններուն մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

«Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի համաձայն, Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդի պատուիրակներուն եւ Էնկիւրիի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ Թուրքիոյ ելեւմուտքին քննութիւնը երեւան հանած է որ կացութիւնը մասնաւորապէս դժուարին է՝ արտասահմանի հետ եղած յանձնառութեանց կարեւորութեան պատճառաւ։ Թուրք կառավարութիւնը այսօր լաւագոյն լուծումը կը նկատէ արտաքին փոխառութիւնը, սակայն կը փափաքի շատ ուշադիր կերպով ուսումնասիրել այն թելադրութիւնները զորս ըրին բաժնետէրերու ներկայացուցիչները՝ Ուալթ եւ Տէքլոզիէր։ Դեռ վերջնապէս չէ ճշդած իր ապագայ ելմտական քաղաքականութեան մեծ գիծերը, որովհետեւ ներկայիս զանազան ճնշումներ կը բանին, մանաւանդ Մոսկուայի կողմէ, որ կը վախնայ Թուրքիոյ ելմտական գործակցութենէն եւրոպական երկիրներու հետ։ Միւս կողմէ կը թուի թէ Թուրք կառավարութիւնը արտայայտուելէ առաջ կը փափաքի սպասել յառաջիկայ հունձքի արդիւնքին։

Բանակցութիւնները ընդհատուած են, սպասելով որ Թուրք կառավարութիւնը յայտնէ իր ելմտական քաղաքականութեան տալիք ուղղութիւնը։

Էնկիւրիի խօսակցութեանց ընթացքին, Թուրք ելմտական գործավարը բացէ ի բաց յայտնած է թէ կտրոններու վճարման համար շնորհուելիք մորաթորիոմ մը պիտի թեթեւցնէր կառավարութեան ելմտական բեռը, սակայն Հանրային Պարտքի պատուիրակները ընթացք չեն տուած այս առաջարկին, քանի որ յաջորդ կտրոնը ապահովուած է եւ կտրոններու վճարումը համեմատաբար տկար բեռ մըն է պետութեան ելեւմուտքին համար։ 1930—31 շրջանին համար այս բեռը կը ներկայացնէ մէկ հինգերորդը այն գումարներուն, զորս Թուրքիա պարտաւոր է վճարել արտասահմանին։ Մնաց որ կտրոններու վճարման համար մորաթորիոմ մը չի լուծեր ելմտական խնդիրը։ Ուստի եւ Թուրք կառավարութիւնը ներկայիս ամբողջական լուծում մը կ՚ուսումնասիրէ։

«Լեւայ»են վերջ վագֆներու աւարը

Թուրքերէն Փոլիթիքա Թերթը կը գրէ.—

Շատ մը գրոյցներ կան էվգաֆի նոր օրինագծին մասին։ Մասնաւորաբար կարգ մը կարծիքներ կը յայտնուին փոքրամասնութեանց վագֆներու եւ միւթէվէլլիներու կացութեան շուրջ։ Մեր խմբագիրներէն մէկը այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ այդ օրինագիծը ակէ առաջ քննող յանձնաժողովի ամէնէն իրաւասու մէկ անդամին հետ, որ ըսաւ.

— Նոր օրինագիծը արմատապէս պիտի լուծէ վագֆներու խնդիրը։ Բոլոր վագֆները պիտի մատակարարուին էվգաֆի կողմէ։ Միւթէվէլլիները ոեւէ բանի չպիտի խառնուին, բայց իրենց իրաւունքները պիտի պահպանուին։ Փոքրամասնութեանց վագֆներն ալ նոյն պայմանին ենթակայ են։ Ի՛նչ կ՚ուզէ իսլամ կ՚ուզէ քրիստոնեայ ըլլայ, ոեւէ միւթէվէլլի իրաւունք չունի վագֆ կալուածի մը միջամտելու։

Նոր օրինագծին ամէնէն կարեւոր կէտը՝ վարձքի խնդիրն է։ Վարձակալը այլեւս վարձք չպիտի տայ, այլ ասոր փոխարէն, զանազան ժամանակներով պիտի տայ 20 տարուան վարձքը եւ շէնքը իրեն պիտի ըլլայ։

Իսլամական եւ քրիստոնէական բոլոր վագֆներուն հասոյթները իրենց նպատակներուն պիտի յատկացուին։

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԳՈՅՔԵՐԸ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԾԱԽՈՒԻԼ

«Փոլիթիքա» կը տեղեկանայ թէ Ֆէնէրի Պատրիարքարանին կողմէ ծախու հանուած են եկեղեցական կարգ մը գոյքեր, որոնք միեւնոյն ատեն պատմական արժէք կը ներկայացնեն։ Թերթը կ՚ըսէ թէ այս գոյքերը պէտք չէ ծախել, որովհետեւ վագըֆ են։ «Ինչպէս որ ոեւէ մզկիթէ ոչ ոք իրաւունք ունի բան մը ծախելու, Ֆէնէրի Պատրիարքարանն ալ այս գոյքերը իր հօրենական ապրանքին պէս ծախելու իրաւունք չունի։»

Օտար համայնավարներ Իզմիրի մէջ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Պոլսէն օտար համայնավարներ գացած են այնտեղ, Մայիս 1ին խռովութիւններ հանելու նպատակով։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է։ Համայնավարներէն մէկը ձերբակալուած է արդէն եւ կը հարցաքննուի։

Յունաստանի հերոսներու յիշատակին

Աթէնքի մէջ կիրակի օր հիմը դրուեցաւ կոթողի մը՝ ի յիշատակ 1821ի յեղափոխութեան հերոսներուն։ Ներկայ էին Հանրապետութեան Նախագահ Զայիմիս, Վէնիզէլոս, կրօնական, քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Այս կոթողը պիտի կառուցուի Յունաստանի բոլոր գաւառներէն ղրկուած քարերով։

Մետրապոլիտն ու Զայիմիս ճառեր խօսեցան՝ վեր հանելով 1821ի հերոսներուն կատարած գործը։ Յետոյ տեղի ունեցաւ զօրանցք մը։

(Ուրիշ թարմութիւններ կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Առջի օր Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան Լոքառնօ սրահին մէջ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի նախագահութեամբ բացումը կատարուեցաւ անգլեւեգիպտական խորհրդաժողովին, վերջնապէս խմբագրելու համար երկուստեք ընդունելի նոր դաշնագիր մը։ Ինչպէս գրած ենք, եգիպտական պատուիրակութեան նախագահն է վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշա, որուն կ՚աջակցին արտաքին նախարար Ուալի փաշա, հանրօգուտ շինութեանց նախարար Օսման Մոհարրամ եւ ելմտական նախարար Մաքրամ պէյ։ Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի կ՚աջակցին պատերազմական նախարար Թոմ Շօ, օդային նախարար լորտ Թոմսըն, արտաքին նախարարութեան մնայուն փոխանորդ սըր Ռոպըրթ Վանսիթթարթ եւ Եգիպտոսի մարզպան սըր Փէրսի Լորէն։

1922ի Լոյտ Ճորճի յայտարարութենէն ի վեր — որ անկախութիւն կը շնորհէր Եգիպտոսի — այս չորրորդ անգամն է որ երկու երկիրները կ՚աշխատին վերջնական դաշնագիր մը կնքել։

Հէնտըրսընի եւ Նահաս փաշայի հաշտարար ճառերէն վերջ, երկու պատուիրակութիւնները յանձնախումբերու բաժնուեցան եւ գացին արտաքին նախարարին գրասենեակը ուր գաղտնի պիտի շարունակուին վիճաբանութիւնները։

Խորհրդաժողովը պիտի զբաղի չորս գլխաւոր խնդիրներով,— Անգլիոյ հաղորդակցութեանց ապահովութիւնը իր գաղթավայրերուն հետ՝ Եգիպտոսի պաշտպանութիւնը ոեւէ յարձակումի եւ օտար միջոցներուն դէմ, Եգիպտաբնակ օտարահպատակներու պաշտպանութիւնը, Սուտանի խնդիրը։

Այս հարցերուն լուծումը բաւական դժուարութեանց պիտի բախի։ Եգիպտացիները իբրեւ ներկայացուցիչ ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան, պիտի պահանջեն կատարեալ անկախութիւն, մինչ աշխատաւորական կառավարութիւնը ստիպուած է նկատի առնել խորհրդարանիպաշտական եւ պահպանողական տարրերու տեսակէտները։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

1929 - 1930ի անգլիական ելմտացոյցը, որ առջի օր փակուեցաւ, 14,523,263 ստերլինի բաց մը կը ներկայացնէ։ Ելմտական նախարար Սնոտըն ստիպուած է այս բացը գոցել՝ 1930-31ի իր նոր ելմտացոյցը պատրաստելէ առաջ։

Ծախքերը եղած են 829 միլիոն 493.543 ոսկի, իսկ հասոյթները՝ 814,970,280 ոսկի։ Նախորդ տարուան հետ բաղդատելով, այս տարի հասոյթները 21,464,708 ոսկի պակաս եղած են, իսկ ծախքերը աւելցած են 11,453,018 ոսկի։

200 ԹԻԱՊԱՐՏՆԵՐ ՄԵՌԱԾ

Ժամանակին գրած էինք թէ ի՛նչպէս անցեալ նոյեմբերի սկիզբը 673 թիապարտներ ճամբայ հանուեցան Սէն-Մարթէն-Տը-Րէէն դէպի Կիւյանա։ Մարտ 3 թուակիր մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկացուի թէ չորս ամսուան մէջ առնուազն 200 հոգին մեռած են։ Մեռնողներուն մէջ է նաեւ յայտնի Մէսթորինոն, որ իբրեւ թէ շնաձուկի մը յարձակման ենթարկուած է։

ՆԱՋԻԿԻ (Հնդկաստան) մէջ բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան ուղղափառ Հնդիկներու եւ կանտիի կուսակիցներուն միջեւ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՆԱՀԱՆՋԸ

Ուրեմն ու բարոյական բազմաթիւ արգելքներ համատարածիցման ճամբուն վրայ՝ իրենք համայնավարները ամէնէն շատ եւ ամէնէն շուտ մատնանշեցին ժամանակին։ Մէկ կողմէ պնդելով թէ «անվիճելի են կոլխոզշինարարութեան խոր արմատները եւ բնական ընթացքը մեր գիւղում», միւս կողմէն կը գտնեն որ «տեղական կազմակերպութիւններն ու ընկերները, ոգեւորուելով եւ տարուելով կոլխոզշինարարութեան քանակական ծաւալման խնդիրներով, անտեսել են կամ թերագնահատել կոլեկտիվ տնտեսութիւնների ամրացման համար համապատասխան նախապայմաններ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը։» (Խ. Հ. փետր. 12)։ Իսկ այս ըսել է արդէն շինել հսկայական տուն մը, առանց ամուր հիմերու ենթակայ հովերու եւ քամիներու քմահաճոյքին։

Նախապատրաստական այս թերի աշխատանքը իրենց յաջողութեանակի հաշուին արձանագրելով մեկտեղ կը մատնանշուին հիմնական բացեր որոնց անհետացումն է «կախուած կոլխոզշինարարութեան վաղւայ վիճակը» եւ կամ «առանց այս խնդիրների լուծմանը կարճ ժամանակում անհնար է մի քայլ իսկ անել կոլխոզների ամրացման բնագաւառում։»

Դժուարութիւնը հոն է, որ բազմաթիւ են ցոյց տրուած բացերը, եւ դժուար է զանոնք յաղթահարել, մանաւանդ օրուան անյաջող պայմաններու մէջ։ Այսպէս օրինակ «Գարնանացանի պատրաստութիւնն ու կազմակերպումը, ահա այսօրւայ աշխատանքների առանցքը» փետրւարի 12ին «բազմաթիւ շըրջաններում եւ կոլխոզներում դեռ բոլորովին» անկազմակերպ վիճակ ունէր. առկէ յետոյ հակառակ ամենախիստ միջոցներուն, հնարաւոր չէ եղած «լրիւ իրագործել գարնանացանի պատրաստութիւնն ու կազմակերպումը»։ Սերմացանի անհրաժեշտ քանակը անհնար է հայթայթել, իսկ ասիկա արդէն անբուժելի ցաւն է այս կարեւոր գործին։

Այս հիմնական բացէն յետոյ «Գիւղատնտեսական ինվէնտարի միացումը եւ նորոգումը, որից կախուած է գարնանացանի յաջողութիւնը՝ կաղում է զգալի չափով։ Ցիամեքենային կամ եզամեքենային կայանների կազմակերպումը դեռ տեղից չի շարժւում։ Թոյլ են ընթանում գիւղացիութեան միջոցների լայն մոբիլիզացիայի, կոլխոզներում անբաժանելի հաւասնական ֆոնտեր ստեղծելու աշխատանքները։ Հողաշինարարութիւնը եւ ագրո-մինիմումի կիրառման աշխատանքները նոյնպէս անհրաժեշտ ծաւալը չեն ստացել։» (Խ. Հ., փետր. 12)։

Հարկ չկայ մտնել աւելի մանրամասնութիւններու մէջ, որովհետեւ այս բոլորը տարբեր կերպ ալ չէր կրնար գտասաւորուիլ, մանաւանդ երբ մարդիկ «ինքնանպատակ համարելով կոլխոզացման քանակական ծաւալը», չեն ալ մտածած աւելի հիմնական նախապայմաններ ստեղծելու մասին։

Գործնական կեանքէն յառաջ եկած այս դժուարութիւնները, ինչպէս նաեւ ապակուլակացման հետեւանքով ստեղծուած դժոխային կացութիւնը կը թուի թէ շարժման է մղած այսպէս կոչուած «աջերը»։

Տրամաբ է արդէն այս վերջիններու ընթացքը Ստալինի քաղաքականութեան մասին։ Ըստ աջերուն, «համատարած համայնացում»ի համար տակաւին անհրաժեշտ նախապայմաններ չկան, հետեւաբար անհնար է իրական յաջողութիւն սպասել։ Դէմ են նոյնպէս «ապակուլակացման» քաղաքականութեան, նկատի ունենալով այս շարժումի տնտեսական հետեւանքները։

Մեծամասնութիւնը, որու ձեռքն է եւ իշխանութիւնը եւ ուժը դեռ վաղուց բանադրած է այս «աջ» հոսանքը — գլխաւորութեամբ Բուխարինին, անուանելով անոնք «ռեֆորմիստներ» որոնք իրենց առաջնորդ սկզբունք ունին եղեր «բուրժուական թէօրին»։ Իրենց այս ընթացքը անոնք (Մեծամասնութիւնը) կ'արդարացնեն Լենինի այս կամ այն կարծիքով, արտայայտուած առիթներ առաջ։

«Սոցիալիզմի մէջ կուլակիխաւղաղ ներաճելու» տեսութիւնն էր, որ թելադրած է եղեր Բուխարինին դեռ 1925 թուին ըսելու, որ «Նոյնիսկ կուլակային կոոպերացիան ներաճելու է մեր սիստեմի մէջ»։ Իսկ անոնք արդէն իսկ ժխտում են «յեղափոխական պայքարի յեղափոխական մեթոդները։» Պարզ խօսքով «նրանք մի երկրում, ուր իշխում է պրոլետարիատի դիկտատուրան, շահագործող դասակարգերի նկատմամբ ժխտում են յեղափոխական ճնշման մեթոդների կիրառման օրինականութիւնը»։

Հիմա արդէն անարդար կը գտնեն իրենց դէմ եղած վերոյիշեալ մեղադրանքները։ Դեռ աւելին, իրենց հիմնական դիրքը քարոզելով հանդերձ, «աջերը» նոյնպէս կը յիշեն Լենինի վկայութիւնները, ի նպաստ իրենց դատին»։ Այսպէս օրինակ կը յիշուի որ Լենին 9րդ համագումարին կուլակութեան դէմ վճռական պայքար բանալու առաջարկութիւնը կը մերժէ՝ առարկելով.

«Այն հարուստ գիւղացիները, որոնք եօլա չեն գնում առանց ուրիշի աշխատանքը շահագործելու, յամենայն դէպս կէս միլիոնից պակաս չեն եւ թերեւս նոյնիսկ մօտ մէկ միլիոն են. մենք ի՞նչ պէս կարող ենք նրանց նացիոնալիզացիայի ենթարկել։ Այդ ֆանտազիա է։ Դրա համար մենք ուժ չունինք»։ (Խ. Հ. փետ. 20)։

Հոս պարզ է որ Լենին համար ժամանակի խնդիր կը դառնայ միայն «ապակուլակացման» շարժումը, նկատի ունենալով իրենց տակաւին թոյլ ուժերը որոնք ի վիճակի չէին կռուելու մէկ միլիոննոց ուժի դէմ։

Այս պահանջուած ուժը եւ մանաւանդ հնարաւորութիւնները չկան նաեւ այսօր, ըստ «աջ»երուն, հետեւաբար շարժումը ինքնին կը դառնայ «ֆանտազիա»։ Որով անհրաժեշտ է ոչ միայն հրաժարիլ օրուան քաղաքականութենէն, այլեւ ինչպէս Բուխարին է ըսեր՝ «Պէտք է ուղղակի ասել որ մենք արգելք չենք հանդիսանում կուլակի տնտեսական կուտակման եւ չենք ձգտում կազմակերպել չքաւորութիւնը՝ կուլակին երկրորդ անգամ էքսպրոպրիացիայի ենթարկելու համար։»

Որքան ալ տարբերին իրենց պատճառաբանութիւններով, երկու տեսակէտները այսպէս կամ այնպէս դժուարութիւններ կը տեսնեն յաղթահարելու համար բուն խնդիրները։

Սկզբունքային տարբերութիւնները որոնք բազմաթիւ են եւ այլազան, կը թուի թէ կը սրուին առօրէն Խորհրդային երկիրներու մէկ ծայրէն միւսը։ Այս տարակարծութիւններու շուրջ ժամանակին ուժեղ էր օրուան իշխանութեան դիրքը, որովհետեւ վէճերը միայն տեսական հանգամանք ունէին։ Ցեսութիւններու դէմ պայքարողները յաւելեան կը դատապարտուէին Լենինի այս կամ այն յայտարարութեամբ։ Հիմա տարբեր է կացութիւնը։

Գործնական կեանքին մէջ իրական վճռողը կեանքն է, գործնական արդիւնքը։ Այսօր «համատարած կոլեկտիվացման» պատկերը բոլորովին աննպաստ պայմաններ կը ստեղծէ օրուան իշխանութեան համար։

Տնտեսական հսկայական քայքայումը դեռ գործողութեան ընթացքին, սովի այս օրուան եւ մանաւանդ վաղուան սարսափելի ուրուականը, գնդակահարութիւններն ու փոխադարձ ոչնչացման տխուր հիւանդութիւնը կը նպաստեն աջերուն, իրենց յառաջացած մեղմ քաղաքականութեան յաղթանակին։

Ոչ Լենինի յայտարարութիւնները, ոչ Ստալինի կրքոտ միջոցները չեն օգներ այլեւս կեցնելու ալիքը որ կը բարձրանայ օրէ օր, սպառնալով խեղդել Խորհրդային ամբողջ կարգուսարքը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

Սրտառուչ լուր մը արձագանգ եղած էր վերջերս «Յառաջ»։ Չափահաս որբերը որոշած են, իրենց խնայողութիւններով, ագարակ մը գնել Ֆրանսայի մէջ։ Այնպիսի ժամանակ մը, երբ գիւղացիները գունդագունդ քաղաք կը թափին եւ պետական ուժեր ամէն միջոցի կը դիմեն այս անբնական հոսանքը պատնէշելու համար, հայ որբերը ինքնաբերաբար, առանց պաշտօնական եւ անպաշտօն սախտումի, լոկ ներքին ուժէ մը մղուած, կը վազեն դէպի գիւղ, դէպի հող։ Այս հոսանքին մէջ ուժը կը կազմեն առողջական եւ ազգային առաքինութիւններ, որոնցմէ առաւելագոյն չափով օժտուած են մեր նահատակ սերունդի այս քաջորդիները։

Այժմէն կրնանք վստահիլ թէ հայ որբերու ագարակը, ամէն տեսակէտներով պիտի ըլլայ, տիպար ագարակ մը։ Սանկ հայ ընտանեկան խառնուածքի բոյն մը։ Բնութիւնը պիտի սորվի հայ կորովի բազուկներու ահեղ տարափին տակ եւ հողը՝ ժանրէներու եւ բակտերիաներու իր բազմամիլիոն բնակչութեամբ՝ սիրայօժար պիտի տրամադրէ առատ բերքին ծաղկափթիթ մը գոլորցի մը որ գաւակներուն հզօր ձիգերուն, իր ֆիզիքական, քիմիական եւ բնախօսական ուժերու շքեղ համադրութեամբ, արտադրողական ուժերի եւ յորդ պտուղներ մը ցուցադրելով։

Հայ ագարակի վերի լուրի շուրջին, փոքր պլոք մըն ալ կար մեր Հայ Գիւղատնտեսականին։ Սանկ անուշ կարիք մը, որ սորսուռ կ'ազդէ հոգիիս։ Հայ Գիւղատնտեսականը տարեկան 500 ֆրանք կոչած էր Չափահաս Որբերու Միութեան։ Առաջին տարին վճարած էր եւ երկրորդ տարին չէր վճարած։ «Պէտք չունինք իրենց դրամին» կ'ըսեն։ Կամքի ի՜նչ ուժեղ արտայայտութիւն, խօսպէս հրաշալի։

Բայց ազատ, մենք մեր այդ մեղքը պիտի քաւենք, ձեր ագարակին գրադարանին նուիրելով 1000 ֆրանք։

Միայն փոքրիկ դիտողութիւն մը։ Ուրիշներու դրամին թերեւս պէտք չունենաք։ Բայց պէտք ունիք Հայ Գիւղատնտեսականի դրամին։ Եւ որքա՜ն իր նիւթական, նոյնքան եւ առաւելապէս իր բարոյական աջակցութեան։ Մի մոռնաք որ, երբ անապատներէ շարան շարան Պոլիս կը վերադառնայիք եւ «հաց չենք ուզեր, լոյս կ'ուզենք» աղաղակներով, Վոսփորի չուայլ ափերը կը թընդացնէիք, առաջին անգամ Հայ Գիւղատնտեսականն էր որ կը հասնէր ձեզի օգնութեան, կը բռնէր ձեր ձեռքէն եւ ձեզմէ տասնեակներով կ'առաջնորդէր լոյսի տաճարներէն ներս։

Բայց չկարծէք թէ վշտացած ենք ձեզի։ Ամենեւին։ Կը սիրենք ձեր ըմբոստ ոգին, զոր ժառանգեցիք անապատներէն, ինչպէս ժառանգած էիք ձեր հերոսական ոգին հայ լեռներէն։

* * *

Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի հաւաբուծական ճագարաբուծական մրցում-ցուցահանդէսին մէջ, Հասըլքոյ Գարակէօզեան հօտին հաւերը եւ Գ. Վահրամ Թաթուլի ճագարները արժանացան մրցանակի։

Գաս մը քակենք մեր յուշերուն կապոցը։ Զինադադարէն ասդին, երբ Պոլսոյ թաղերուն մէջ հաստատուեցան աւելի քան երեսուն որբանոցներ, բոլորին ուշադրութիւնը գրաւեց սրտառուչ պատկեր մը։ Որբերն ու որբուհիները, որբանոցներու շրջափակին մէջ, փոքր փոքր ածուներ պատրաստելով, բանջարեղէնի եւ ծաղիկի մշակութեամբ կը պարապէին։ Ինքնաբեր պոռթկում մը։ Թուրքին կոխած եւ չորցուցած հողամասը կը շէնցնէին ծառ ու ծաղիկով։ Որդիները կը հետեւէին իրենց հայրերուն, ինչպէս հայրերը հետեւած էին իրենց նախնիքներուն։ Եւ ասիկա դարեր՝ շարունակ։ Մին կը քանդէր, միւսը կը շինէր։ մին կը չորցնէր, միւսը կը շէնցնէր։ Ո՞վ գիտէ դեռ որքան ժամանակ պիտի տեւէ «դուն կը քանդես, ես կը շինեմ»ի հոլովումը։

Որբերուն այս չքնաղ արտայայտութիւնը հանդէպ երկրագործութեան, Հայ Գիւղատնտեսականին մէջ գաղափարը կը ծնցնէր զանէ հաստատուն որբանոցները օժտել գիւղատնտեսական արդիական մեթոտներով եւ կազմածներով։ Սկսանք Շիշլիի Գարակէօզեան որբանոցէն։ Հաւաբուծութեան, խոզաբուծութեան եւ բանջարամշակութեան հիմերը դրուեցան։ Բոլորս ալ եղնիկներու նման կ'աստուածէինք որբանոցին հողերուն վրայ, որ ամէն յարմարութիւն ունէր փոքր տիպար ագարակի մը վերածուելու։

Եւ ահա հասաւ անսպասելի խորշակը։ Ամէն ինչ, իրեն հետ առնելով նաեւ Ս. Յակոբայ խարխուլ որբանոցը, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի օգնութեամբ, Գիւղատնտեսականի որբանոցի մը վերածելու նոր եւ վերջին ծրագիրը։ Բայց գաղափարը մնաց կենդանի։ [illegible] Հասըլքոյ Գարակէօզեան որբանոցի նախաձեռնութիւնը։ Անդին հեռաւոր Կիպրոսի մէջ ալ, Հայ Գիւղատնտեսականի մը՝ Հրանտ Տանձիկեան, Մելքոնեան կրթարանին մէջ, որքան տեսական, նոյնքան գործնական գիւղատնտեսութիւն կ'աւանդէ հայ որբերուն։

Փափաքելի էր որ մեր բոլոր որբանոցներու մէջ թափուէին այս ուղղութեամբ ջանքեր եւ որբերը իրենց մանուկ տարիքէն օժտուէին գիւղատնտեսական տարրական գիտելիքներով։ Որովհետեւ, պէտք չէ մոռնալ թէ՝ Արաքսի զոյգ մը ազատ ափերուն վրայ փռուած արեւմտեան եւ արեւելեան Հայաստաններէն՝ առաջինին մէջ քանդուած եւ երկրորդին մէջ ազգութեան ճիրաններուն անձնատուր հայ գիւղը որբերու սերունդն է որ պիտի վերաշինէ եւ պիտի լուսաւորէ։

∴

Յուշիկ յուշիկ կը մօտենայ Մայիս 28ը, Հայրենիքի տօնը։ Անգա՛մ մըն ալ տարագրութեան մէջ պիտի ողջունենք մեր Ազգային Անկախութիւնը։

Տակաւին այդ փառաւոր տօնը չհասած, ես կը փութամ նախատօնակով մը պատուել զանիկա, անմեղ առաջարկ մը բերելով։

Գահիրէի եկեղեցիներու հոգաբարձութիւնը բարի եւ օրինակելի սովորութիւնը ունի ամէն տարի թերթերով հրաւիրել ժողովուրդը ներկայ գտնուելու գոհաբանական մաղթանքին, որ Ազգային Անկախութեան տարեդարձին առթիւ կը կատարուի եկեղեցիին մէջ։

Փափաքելի էր որ Գահիրէի եկեղեցիներու հոգաբարձութեան կողմէ, ամէն տարի հայ հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ, կանոնաւորաբար թերթով եղած հրաւէրը եւ կատարուած գոհաբանական մաղթանքը նոյնութեամբ ընդօրինակուէր արտասահմանի բոլոր հայ եկեղեցիներուն կողմէ։

Եւ ազդանշանը տրուէր Փարիզէն, ուր կը բազմի հերոսներու հայրենիքէն, Շապինգարահիսարէն առաջնորդ մը, Վռամշապուհ Եպիսկոպոս. սա իր ծնունդեան շրջանին, քաջութիւնը պիտի ունենա՞յ նաեւ գեղեցիկ ժեստ մը ընելու Փարիզի եկեղեցւոյ նոր վարչութեան մէջ կան մեզի ծանօթ դէմքեր, որոնք վստահ եմ թէ նման հայրենասիրական ձեռնարկի մը զօրավիգ պիտի ըլլան սիրով։

Ընեն կամ չընեն, աղօթեն կամ չաղօթեն, սա ճշմարիտ է թէ՝ այլեւս հայրենիքի գաղափարականը, ազգին ջախջախիչ մեծամասնութեան սեփականութիւնը դարձած է։

Ալ անկէ ետքը պիտի սիրենք միայն մեր ազգը եւ պիտի պաշտենք միայն հայ հայրենիքը։

ՍԵԳՈՒԻՉ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

«ՁԱՅՆ ՉՈՆԵՆ, ՄԱՐԴ ՉՈՆԵՆ»

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Ղարաբաղի կացութեան մասին.—

Մօտ 150 հազար գիւղացիութիւն ունեցող մեր հսկայ շրջանի դպրոցների վիճակը խղճալի պատկեր է ներկայացնում։ Նախկին դպրոցների մեծ մասը փակուած է եւ շէնութիւնները վերածուած բոլշեւիկեան ժողովատեղիների։ Գիտակից եւ պատրաստուած ուսուցիչները կամ աքսորուած են եւ կամ ասպարէզից հեռացուած իբրեւ հակայեղափոխական։ Եղած դպրոցներն էլ վարում են կոմունիստ ազէտ երիտասարդներ, եկած Բագուի եւ Երեւանի շրջաններից։

Դպրոցական աշակերտների (8-10-12 տարեկան) դասերի մեծ մասը պարապում եւ խօսում են գլխաւորապէս հետեւեալ նիւթերի մասին.— «Լենինիզմը, Մարքսիզմը, գիւղական կուլակները, համաշխարհային յեղափոխութիւնը, Աստուծոյ եւ Քրիստոսի մասին, կոմսոմոլի եւ կոմբիջի պարտականութիւնը, բանւոր եւ գիւղացին, ծնողների եւ իրենց զաւակների փոխյարաբերութիւնը, աշխարհի 6րդ մասը կազմող միակ մեծ սոցիալիստական միութիւնը եւայլն եւայլն»։

Մի քանի ամիսներ առաջ առաւօտեան անցնում էի Ղարաբաղի X. գիւղի դպրոցի մօտով դէպի մի ուրիշ գիւղ. տեսայ թէ ինչպէս երիտասարդ կոմունիստ ուսուցիչը դպրոցի բակում իր շուրջ հաւաքած աշակերտներին (8-10 տարեկան), ձեռքը բարձրացրել էր դէպի երկինքը ցոյց տալու աշակերտներին, որ այնտեղ [...] ուած չկայ եւայլն։

Հետաքրքրականը [...] համար զուգէ եւ քեզ [...] ընթերցող, որ երբ մի [...] յետոյ անցայ եւ Թուրք [...] զի մօտով, Թուրք աշակերտ[...] դասամիջոցին, խաղի ժամ[...] ուսուցչի ներկայութեամբ [...] խումբ երգում էին Նուրի [...] շայի, Խալիլ փաշայի եւ [...] մալի երգերը, թէ ինչպէս [...] փաշան իր առիւծ զօրքերով [...] ւեց Բագուն եւ կոտորեց [...] մինների, կամ թէ ինչպէս [...] Քէմալ փաշան ջարդեց [...] քերին։

Ղարաբաղի երբեմն [...] ու փարթամ անտեսութիւն[...] քայքայել է բաւ[...] գիւղերի աշխատող տարր[...] գրին եւ քշեցին շրջաններ[...] րեւ կուլակների եւ դաշնակ[...] ցորդների, հողերը մի քան[...] գամ խլեցին եւ ապիկար [...] բաժանեցին, իրենք էլ չի[...] թէ ինչ են անում եւ ինչ է [...] արածը։ Երբ Ղարաբաղի [...] մէջ սոցիալիզմ են կառուցա[...]

Ինչպէ՜ս... բայց [...]

Սպիտակ հացի կարօ[...] ցինք մինչեւ այսօր, [...] էլ ունենալը բախտաւորութ[...] Միս չկայ, հաւկիթ ու [...] մերկ ենք, ապրում ենք [...] գուստների միջոցներով, [...] ները երազ են դարձած մեզ [...] մար, սպիտակ ճերմակեղէն[...] բոսը կը քաշենք, բայց [...] պէս տասը տարի է, որ Ղար[...] ձորերում այդ խեղճուա[...] ծաղրածուները «սոցիալիզմ[...] ռուցում»։

«Մի տարւայ մէջ մի[...] գերում 10—12 անգամ [...] տեղացի կոչ են արել [...] Չինաստանի դէմ, մի օր Ընկ[...] միւս օր Ֆրանսիայի եւ [...] աշխարհիս բոլոր պետութ[...] դէմ, սակայն մէջտեղ [...] բազմ չկայ...

Եւ այսպէս մինչ [...] ենք ջղային կոչմարի [...] ջապատուած լրտեսներով, [...] ով է մեզ կառավարող [...] կա՞ն, Բագո՞ւն, թէ Թիֆ[...]

Ի հարկէ Երեւանի [...] խօսք չկայ, որովհետեւ [...] չօնի, մարդ չօնի», ինչպէս [...] բոշել է Ղարաբաղի [...] Երեւանում նստածները [...] բողան իրենց աթոռներ[...] պահել, փափուկ ու լաւ [...] համար, այդ էլ մեծ [...] թիւն է ։

Բայց այդ քաջութիւն[...] նին, որովհետեւ հայ ժողով[...] հանդէպ ոչ մի պարտա[...] թիւն չեն զգում իրենց վրայ [...]

Նոքա կամակատարներն [...] ոչ միայն հզօր Մոսկուայի, [...] ուժեղ Ադրբէջանի եւ [...] տանի։

Հայ բոլշեւիկին այժմ [...] հետաքրքրում Հայաստանի [...] գիրը, որքան Չինաստանի [...] արտասահմանի հայրենակից[...] այդ չէք տեսնում, բայց [...] այսօրեց մեր կաշին վրայ [...] զգում։

Եւ այս թշուառութ[...] մեր մէջքի վրայ «սոցիալիզմ[...] կառուցում»...

ԱՐՑՈՒՆ[...]

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՊԱ[...]

Պոլսոյ քաղաքապետութ[...] 1930ի ելմտացոյցը պատր[...] լուսաթիւ, տեսնուած է որ հ[...] ները մէկ միլիոն ոսկի [...] են։ Մէկ միլիոնի այս կո[...] առաջ եկած է կարգ մը [...] ներու ջնջուելէն եւ նուազ[...] որոնց կարգին կը գտնուին [...] հովագրական ընկերութիւն[...] առնուած 100ին 5 բաժին[...] բաժինի գանձումը [...] 30 հազար ոսկի կը բեր[...] հիմա բոլորովին կ[...] Առկէ զատ, շատ նուազ[...] նաեւ օթթրուայի [...] անցեալ տարուան [...] մամբ։

...ՄՐԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

...ՄԻԼԱՆ, 25 մարտ.— Իտա... այս անգամ մարգարիտը ցե... մէջ ինկած է։

...Միլանի հայ գաղութը արդ... ազգօրմէն տարրե... թիւն մը ունի։ Թող ներողա... գանուին, բայց կարծեմ ...կար է, որ մերկապարանոց ... մը գտնենք այստեղ։

... կ'ուզեն թող ըսեն, այլ... բան է. հարկ է որ քնացող...ը վերմակը մէկդի նետեն ու ... ակսին, եթէ չեն ուզեր որ ... փափուկ բարձերն ու ան...ները ըլլան իրենց ազ... պատանքները։

... ննջողները արթննան, ըսի։ ...յց ինչպէս գլուխ հանել այս ...արին գործը։ Հեռու ապրող ...ընակիցներ, դուք մեզի ...լ մը սորվեցուցէք, մենք ա...ն լանք թափեցինք, բայց ...արդիւն։

Սիրտը չի բաբախեր, երակ...րը ցամքած են։

Ականջները խցած են եւ ու...ը գաղութներու կեանքէն ու ...ղեւանդութենէն բան մըն ալ ...ն իմանար։ Եւ եթէ պատա...մար իմանան, Իտալացիին ...ածին պէս «fanno il sordo» ...պէսին խուլ կը ձեւանան։

Թատրոնական մը երիտասարդ...ներ տարիներէ ի վեր կ'աշխա...ին, կը ջանան կը զոհեն ի... թանկագին ժամանակը, ...եցնելու համար կեանք մը, ...այն ազգերի կասուցին հրա...րանքը չունին։ Իրենց կազ...ակերպած հանդէսներուն դա...ութէն քիչ-շատ կուգան կ'եր...ան, ըսելով — Զաւեշտը աւելի ...ախընտրելի է քան ոռաձը —, ...եթէ թատերական ներկայա...ցում է, իսկ կը յօրանջեն ու ...ան մը չեն ըսեր, եթէ երաժշ...տական կամ բանախօսական է ...հանդէսը։

Անկարգ է որ չաշարունք, ...երիտասարդները։ Գա...թը զաւեշտ կ'ուզէ. Մ'շեցու, ...մեցու, Պոլսեցու բարբառով ...կատակութիւններ, զուրկ ...պուրութենէ, գաղափարականէ ...գեղարուեստէ։

Գաղութը զաւեշտ կ'ուզէ։ Եւ ... երիտասարդները ստիպ...ուած են տարին ցանսումթիւն ... Այսքան զոհողութեան ...ին արտայայտութիւնը մէջ. ... «Զարշըլը Արթին ա...թի յեամառութեամբ։

...կ'լի գիտեր որ «Զարշըլը Արթին աղաւոյին մէջ երկու կի...մ ալ դեր ունին (երանի թէ ...իւնային)։ Եւ երեւակայեցէք ...գաղութին մէջ այդ երկու ...ները կարելի չեղաւ գտնել։ Ինչո՞ւ...

Թերեւս այս գաղութը բալո...ին էրիկմարդերէ բաղկացած — Չէ, չէ։ Ադամը առանց Եւա...չի մնար, քանի որ պէտք է ...կողքի իրենց քրտինքով ...րին իրենց հացը։

...քիչ մը աւելի լրջանանք, կօշիկները փայլեցնենք, փող-կապները շտկենք, գլխարկները դնենք, գաւազան ու ձեռնոցը մեր ձեռքերուն — գաղութներուն դեր մը առաջարկելու երթանք։

Արքայութեան դռները աւելի մատչելի են քան այս երկրաւոր դռները։ Չեմ կրնար... Չեմ կրնար... Չեմ կրնար...

Եւ իրաւունք ունին. արեւը նախ արեւելքը կը լուսաւորէ ու ապա արեւմուտքը։ «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք որ Սալմաստն ալ ժամանակին կնկան կարօտը կը քաշէ եղեր, բայց Կաղանդ Պապան վերջապէս երկու կին նուիրեր է նոր տարիով։ Ու Սալմաստի գաղութին բախը այրի չէ այլեւս։

Ուրիշ գաղութներու մէջ տիկիններ, օրիորդներ գլուխ գլխու կու տան, մրութիւններ կը ստեղծեն բարենպատակ գործերու համար, և վերջապէս կ'ընեն շատ մը լաւ բաներ։ Մեր գաղութի փափկասուն տիկիններն ու օրիորդները ի՞նչ կ'ընեն։

* *

Մեր գաղութը գլխաւորաբար երեք տեսակ տարրերէ կը բաղկանայ.—

Ա) Կան որ հայութեան վրայ սեւ խաչ մը քաշած՝ զայն անկիւն մը նետեր են (եթէ կարենային անհետ ալ պիտի ընէին). այսպիսինները Հայ ընկերութենէն հեռի կ'ապրին։ Ոչ կուտան մեր հանդէսներուն համար եւ ոչ ալ կու գան եթէ ձրի ըլլան այդ հանդէսներուն։

Բ) Կան որ կուտան, բայցսալէ առաջ կը մտածեն, քարոզ կը կարդան մեզ՝ յիշեցնելով, որ մենք ձեռնարկուներ (Impresario) չենք. լաւ է մեր առանձնական գործերով զբաղինք, քան թէ հանդէսներ կազմակերպենք, ու վերջապէս չեն գար։

Գ) Միշտ կուգան, միշտ կու տան ու կը քաջալերեն։

Առաջին տեսակի մարդոց ըսելիք մը չունիմ։ Եւ չունինք. ինչ ալ ըսենք— ձայն բարբառոյ յանապատի։

Երկրորդ տեսակի մարդոց կ'ուզեմ հասկցնել, որ եթէ ձեռնարկուի պաշտօն կը ստանձնենք, իրենցմէ դրամ կորզելու համար չէ։ Իրենցմէ դրամ կ'առնենք, զայն իրենց վերադարձնելու համար աւելի յարգի ձեւի տակ։ Ասոնք թող գան մեզմով հետաքրքրուին ու պիտի տեսնեն ամէն ինչ այնքան մաքուր, պարզ, որքան բարդ է իրենց հոգեբանութիւնը։

Երրորդ տեսակի անհատներուն՝ տաք շնորհակալութիւններ, որ մեզի հետ ձեռք ձեռքի են։

Բանի որ «Զարշըլը Արթին Աղան» մեզ հոս առաջնորդեց, երկու խօսքով յիշենք զայն ներկայացնող գլխաւոր դերակատարները։ Գ. Հ. Թահթաճեան կրցաւ Տիկին Եփիմէի մարմնացումը ըլլալ Օտեանի ըմբռնած ձեւով։ Յաջող էր նաեւ Գ. Մ. Մազզաճեան օրիորդ Ռօզի դերին մէջ։ Գ. Կ. Դասպարեանի մասին չեմ ուզեր աւելորդ բաներ գործածել։ Տեղեկները կարծեցին թէ իրօք «Զարշըլը»ին մէջ մազած Արթին աղա մըն էր։ Միւս բոլոր դերակատարներն ալ կրցան ցայտեցնել ինքնայատուկ տիպար մը։

Երաժշտական բաժինով բացուեցաւ հանդէսը, եւ նոյնպէս երաժշտականով ալ գոցուեցաւ։ Ալէմշան եղբայրներ՝ Պուրգէն, Խաչիկ, Կարպիս դաշնակով, ջութակով եւ լաւթաքով մեզ հաշակել տուին արեւելեան ազին մարմնացող երաժշտական զգացիկ կտորներ։

Հանդէսը փակուեցաւ հայկական խմբերգով։

Գաղութիս ներկայացուցիչները յետսին չէին անցներ։

ԴԱՌՆԱՑԵԱԼ ՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԷՄ

Ծանօթ են Ռուսիոյ «Անաստուածներ»ը եւ իրենց ընկերութիւնները։ Այս ընկերութիւնները կազմուեցան 1925ին։

Ծանօթ են նոյնպէս եւ հաւասարապէս այս ընկերութիւններուն կատարած խայտառակութիւնները, ռուս ժողովուրդին մոլեռանդ աստուածապաշտութիւնը։ Այնպէս որ, հակառակ «Անաստուած»ներու կատաղի պայքարին, չենք կրնար երաշխաւորել հետեւեալ վիճակագրութիւնը, որ կուտայ բոլշեւիկ աղբիւր մը, ներկայացնելու համար անաստուածներու աճումը Ռուսիոյ մէջ։

1926ին գոյութիւն ունէին 2.421 անաստուածներ խումբեր, որոնք ունէին 87,033 անդամ։ 1927ին՝ 3,121 խումբեր, 138,402 անդամներով. 1928ին՝ 3,980 խումբեր, 123007 անդամներով, 1929 տարուան սկիզբը՝ 8,923 խումբեր, 465,498 անդամներով, 1929 յունիսին՝ 10,000 խումբեր, 700,000 անդամներով, 1930 յունուարին՝ 35,000 խումբեր, 2 միլիոն անդամներով։

Դոնէցի աւազանին մէջ, Արտիմովսկի եկեղեցին փակման առթիւ, մէկ օրուան մէջ, կ'ըսեն թէ, 10 հազար բանուորներ «անաստուած» ընկերութեան մէջ անդամագրուեցան։ (մէկ օրուան մէջ 10 հազար հոգի արձանագրելը որքան դժուար, լուրը այնքան անհաւատալի)։

Մեծ ուժ կը տրուի նաեւ գիրքի ու թերթի հրատարակութեան... Անաստուածային «Անաստուած» թերթը կը տպուի 350.000 օրինակ (յիշեցէք, որ անաստուածներուն թիւը կը հասնի 2 միլիոնի. ինչպէս կը պնդեն)։ Այս թերթէն զատ, պարբերաբար լոյս կը տեսնեն «Անաստուած Աշխատաւորը», «Անաստուած Գիւղացին» ռուս կեդրոնական քաղաքներու մէջ։ Նոյն գոյնով երկու թերթեր Ուկրայնիոյ մէջ։ Հատ մըն ալ Հայաստանի մէջ։ Եւ թաթար, բաշկիր, բուրեաթ, ուզպէկ լեզուներով թերթեր ու գրքոյկներ այս ու այն կողմ։

Միւս կողմէ ոչ-բոլշեւիկ աղբիւրէ կը հաղորդուին հետեւեալ լուրերը.

Այս պայքարին հետ, գործնական իրբեւ քայլ, քանդուած են կարգ մը եկեղեցիներ եւ սպաննուած են եպիսկոպոսներ։

Ընդհուր տանջանքներու մէջ մեռած 18 եպիսկոպոսներ, որոնց կարգին Բեննամին եպիսկոպոս (Պետրոգրադ)։ Գէօրմոգէն եպիսկոպոս (Տոբոլսկ) կապուած էր շոգենաւի մը անիւին։ Ընդրոնիկ արքեպիսկոպոս (Պերմ) թաղուեցաւ ողջ ողջ։ Պլատոն եպիսկոպոս (Ռեվալ) սառեցուցին։ Թէոփանէ եպիսկոպոսը (Սոլիկամսկ) նետեցին սառոյցի մը ծակին մէջ։ Իգիդոր եպիսկոպոսը ցիցը հանեցին։ Ամբրոսիս եպիսկոպոսը կապեցին ձիու մը պոչին եւ քաշքռտեցին մինչեւ որ մեռաւ։

Այսպէս մեռած նաեւ տասնեակ հազարներով քահանաներ եւ սարկաւագներ, եւ հարիւր հազարներով հաւատացեալներ։

Կրօնական արարողութիւնները արգիլուեցան ծիծաղելիապատուակներով։ Վանքերը եւ եկեղեցիները օդը հանեցին ուժանակներով։ 1929ին տեւումքի վերածուեցան 253 եկեղեցիներ։ Իսկ այս տարի պիտի փակուին աւելի քան հազար եկեղեցի։ 1932ին ոչ մէկ եկեղեցի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Այսպէս կ'ըսէ հրովարտակը։

ԿՌԻՒ
ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Պէյրութի «Ազդակ»ը (19 մարտ) կը պատմէ հետեւեալ դէպքերը որ տեղի ունեցած են վրանաքաղաքին մէջ.

Սսեցիներ Անդր Նաիրէն ծոց գնել կ'որոշեն եւ պաշտօն կուտան մէկ երկու Սսեցիներու՝ սակարկելու համար ծոցատէրին հետ։ Սակարկողները թէեւ 1500 ոսկիի կը յանցնեն սակարկութիւնը, բայց կը խնդրեն ծոցատէրէն որ 2000ի հաշիւ տայ իրենց հայրենակիցներուն։

Բայց երեւան կ'ելլէ խաղը եւ դրամ տուողները ետ կ'առնեն իրենց 300 ոսկին։ Այս պատճառաւ պաղութիւն մը կը տիրէ իրենց միջեւ եւ կ'որոշեն նոր յանձնախումբ մը ընտրել՝ գլուխ հանելու համար այս ծրագիրը։ Նազար Գալեան անունով Սսեցի մը սակայն, որ նախորդ յանձնախումբի կողմնակիցներէն էր, օղիի ազդեցութեան տակ կը սկսի լեզուագարութեան եւ շուտով վէճ մը կը ծագի իր եւ Կարապետ Մոտաքճեանի միջեւ, ժողովուրդը կը հաւաքուի եւ շուտով լուր կուտան մուխթարին։ Այդ միջոցին գաւազանի ուժգին հարուած մը կ'իջնէ Նազարի գլխին եւ գետին կը փռէ զայն, ուրիշ մը՝ Միհրան Քիրիշեան աճելիով ոտքէն կը վիրաւորուի եւ գետին կ'իյնայ։

Ոստիկանները կուգան եւ բանտ կը տանին Նազարն ու իր եղբայրը՝ Անթիքը, իսկ Միհրան Քիրիշեան հիւանդանոց կը փոխադրուի։

Երկրորդ դէպքը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի առտու, Ամանոս քէմփին մէջ, Հայերու եւ Արաբներու միջեւ։

Քանի մը հայ պատանիներ երբ ֆութպոլ կը խաղային Թադի հրապարակին վրայ, գնդակը կ'երթայ եւ կ'իյնայ իրենց դրացի պէտէվի-արաբ ընտանիքներէն մէկուն բակին մէջ.(Ամանոս քէմփը Մասլաճ Թաղին մէջ հայախառն կը բնակին 50 60 պէտէվի ընտանիքներ)։ Արաբ կիներ յանկարծ փայտեր կ'առնեն եւ կը յարձակին հայ տղաքներուն վրայ եւ անխնայ կը ծեծեն զանոնք։ Միջամտել ուզող հայ կիներ եւ մարդիկ եւս կ'ենթարկուին արաբ կիներու եւ հետզհետէ բազմացող իրենց ամուսիններու յարձակման։ Հայերը արդէն աշխատանքի գացած էին եւ միայն կիներ ու ծերունիներ կը գտնուէին քէմփին մէջ։ Կատղած յարձակողները զէնքով եւ դանակով կը հալածեն Հայերը եւ քառորդ ժամ շարունակ կը քարկոծեն տուները։

Այս կռուի ընթացքին Լուսաբեր Թէրզեան անունով կին մը ոտքէն կը վիրաւորուի, իսկ իր տղան եւ ուրիշ քանի մը տղաներ լաւ մը կը ծեծուին։ Ոստիկաններ հազիւ կը հասնին եւ կը բաժնեն կռուողները։ 20ի մօտ Արաբներ եւ քանի մը Հայեր ձերբակալուած են։

Կռուի միջոցին վիրաւորուած են հինգ Հայեր եւ մէկ Արաբ, որոնց բոլորն ալ փոխադրուած են հիւանդանոց։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

ՑԷՍԻՆ, 30 մարտ.—Ուրբաթ օր Լիոնէն հոս հասաւ կաթողիկոսական պատուիրակ Թորգոմ եպիս. Գուշակեան, ընկերակցութեամբ Պերլինի հոգեւոր հովիւ Գրիգոր վարդապետ Շահլամեանի։ Երեկոյեան ժամը 8ին S. L. S. A.ի գործարանի սրահին մէջ հաւաքուած ժողովուրդին քարոզեց յատկապէս կրօնքի եւ եկեղեցւոյ մասին, յայտնելով նաեւ հետեւեալը. «Հոս ձեր ամէնուն նայուածքէն ես կը կռահեմ թէ՝ դուք բոլորդ ալ եկեղեցի կ'ուզէք եւ լաւ ալ կ'ընէք, ուրեմն ուժ պէտք է տաք Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, որ կարենայ շինել Ցէսինի եկեղեցին։ Երեկոյեան կողմը եկեղեցւոյ համար գնուած հողին վրայ գացի եւ օրհնեցի, այժմ իմ երեւակայութեանը այնպէս կ'երեւայ թէ՝ արդէն եկեղեցին շինուած է եւ խորանը պատրաստ, ես ալ սանդուխներէն վեր կը բարձրանամ պատարագ մատուցանելու համար»։ Այսպէս ուրեմն սրբազանը ինքզինքը ճարտարապետի դիրքին մէջ դնելով, երեւակայութեամբ արդէն եկեղեցին շինեց եւ աւարտեց։

Քարոզէն վերջը ճամբան հայրենակից մը կը հարցնէ. «Հապա՞ դպրոցը որ ազգութեան համար առաջին տեղը կը գրաւէ, ինչո՞ւ չխօսեցաք անոր կարեւորութեան մասին եւս»։ Թորգոմ եպս. բացէ ի բաց կը յայտարարէ.

— «Ես դպրոցին հակառակ եմ, որովհետեւ ինչ որ ալ ընենք մենք, Ֆրանսական դպրոցի հետ չենք կրնար մրցիլ, Եւրոպայի մէջ մեր գոյութեան հիմքը կը կազմէ եկեղեցին»։ Ուրիշ հայրենակցի մը այն հարցումին թէ «Փորձ պիտի ընէ՞ք Եւրոպայի գաղութը կազմակերպելու», հաթօղ պատուիրակը կը պատասխանէ հետեւեալը. «Հիմակուհիմա այդ տեսակ միտք չունիմ»։

Թորգոմ եպիսկոպոսի աչքէն վրիպեցաւ ? իր օրհնած հողէն տասը քայլ անդին Միհինայն Հայոց կատարած աշխատանքները, որուն շնորհիւ գաղութը պիտի ունենայ դպրոց, գրադարան, ընթերցարան եւ ի հարկին մատուռ։

Արդարեւ, շատ խելօք ակսաւ...

Վ.արդ-Պատրիկ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Պրազիլիայէն Պ. Գառնիկ Ֆէրմանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր, Մանուկ Ֆէրմանեանի (Հալէպ)։

ԼՈՒԱՐՈՒԻ. ՈՐԴԻԻ ԹՈՎՄԱՍՈՒ

«Խ.Հ.»կը գրէ(7 մարտ).— «Այտարակի շրջանէն Բիւրական, Օրգով եւ Ինաքլու գիւղերուն միացեալ բէջէի անդամներուն յանցանքներուն մասին շատ է գրուած։ Ոչ մէկ կարգադրութիւն մինչեւ հիմա։

Ունեւոր գիւղացիներու դէմ բացուած պայքարը հասած է զեղծումի։ Բէջէին անդամները ինչ որ ըրին ունեւոր գիւղացիներուն, նոյնը ըրին նաեւ միջակ գիւղացիներուն։ Ունեւոր գիւղացիներէն բռնագրաւուած են ոչ միայն գիւղատնտեսական գործիքները եւ անասունները, այլ նաեւ մանր մունր իրեղէններ, յետոյ զանոնք բաժնելով իրենց մէջ։»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 11 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...երզնկցի Գեւորգը բարձ...ցաւ դէպի սարը, ոզայոց քով, ...ես, Երզնկացի Ստեփանը, ...ընկերներով գացինք Ախլաթ, ... մնացինք 10—15 օր։ Սերո...հան պատրաստած էր զանա...զան պատճառներով փախստա...ն եղած մի քանի տղաներ։ ...րը մեզ ալ առաջարկեց թէ՝ ...ցէ՛ք, ձեր զէնքերը բերէք ...ուինէն եւ իմ տրամադրու...թեանս տակ մնացէք Ախլաթի ...դերուն մէջ»։

Երկու ընկերներս Վարդենիս... Սարգիս անունով տղայի մը ...աջնորդութեամբ վերադար...ձան։ Եկանք Վարդենիս Եր...թ Բարսեղի քով։ Նա մեզ ը..., որ Ռուբէնին բանտի մէջ ... հարչարանքի ենթարկե...պաններ են, Դաշտի մէջ ալ ...կարկութիւն կայ։ «Ես չեմ ...նալ ձեզ Սասուն դրկել, որովհետեւ եթէ դրկեմ, ձեր ձերբակալուելուն պատճառ կը դառնամ»։

Նոյն առաւօտ, երբ մենք Վարդենիս եկանք, ընիկ Մ'շեցի Մեռբող անուն տղայ մը, որուն կ'ըսէին Արաբ Տարօնացի՝ Ղարս գիւղի մէջ ձերբակալուած էր ոստիկաններու ձեռքով եւ բանտարկուած սենեակի մը մէջ *)։ Գիշերը այդ տղան պատուհանը կը քանդէ եւ կը փախի եւ ուղղակի կուգայ մեր քով։ Ան ալ խորհուրդ շատաւ մեզ Սասուն գնալու, եւ երեքս ալ վերադարձանք Ախլաթ, ուր կային՝ Ղարախանեան Միսակը, Զռացի Սենեքերիմը, Խուլեցի Սաֆօն, Կէլիէկուզանցի Դրքօն, Երզնկացի Ստեփանը, Բուլանըխցի տղայ մը, ես ու Բուլանըխ գաւառի Շէքեանըլըխ գիւղացի Կօստան՝ տեռորիստ, որը սպաննած է Մուշ քաղաքի մի դաւաճան տէրտէր, որուն կը կանչէին Շէխօ։ Ախլաթի Մեծք գիւղացի Սրգօն վալադ ընկաւ այս ընկերներուս՝ Բուլանըխ տանելու համար։ Սերոբը տուած էր մի նամակ։ Բօտինքս կը գտնուէր պարտքով վերցրած 20 արծաթ եւ 4 հատ ատրճանակ, գրեթէ անկանոն։

* *

Գացինք Բուլանըխ Կօփայ վանքը, անտեղից փոխադրուեցանք Շէյխ.Եաղուբ գիւղը, ուր կը գտնուէր Տուրքախ կեդրոնունով Ղարսեցի (Կովկաս) Յարութիւնը։ Նա մեզ առաւ առջի ամառ, թաթ, վերցրեց մեր վրայի փողերը եւ իւրաքանչիւրիս բաժանեց երկուական արծաթ։ Վերցնելով Խնուսցի Խուրշուդ անունով մի վալադ, գացինք Եռնջալու՝ Մուրադ գետի եզերքը։ Ջուրը սաստիկ շատ էր։

Մի օր մնացինք հոն։ Մինչեւ այդ օրը մենք գիշերով կը քալէինք, իսկ հոս ջուրն անցնելու պատճառով ստիպուեցանք ցերեկով քալել։ Գիւղացիք տիկերով մեր շորերը անցուցին միւս ափը, իսկ մենք ալ գոմէշների պոչերից բռնելով անցանք գետը։ Ճանապարհնիս շարունակեցինք, հասանք Շէքեանըլըխի տակը։ Գիւղացիք տրանջացին մեզ մի օր հոս պահելու համար, որովհետեւ գիւղի մէջ կը գտնուէին 20 ձիաւոր քիւրդ եւ մի քանի չէրքէզ — նոյնպէս ձիաւոր։

Ճանապարհնիս շարունակեցինք դէպի Խնուս, հասանք Կափանդուկ գիւղը։ Նոյն առեն իմացանք Գետոյի կռիւը Վանի մէջ։ Էրզրումէն զօրքեր կ'երթային Վան։ Մեր վալադը շատ ճարպիկ էր։ Երեկոյեան դուրս եկանք Կովանդուկէն, կ'երթայինք Ղարա-Քէօփրին։ Ճանապարհին հանդիպեց 300 ձիաւոր։ Հէնց տեսնելուց փախանք, թաքնուեցանք խոտերու մէջ։ Մեր վալադը մենէ 20 քայլ առաջ կ'երթար. յանկարծակի զալերնուս պատճառաւ՝ նա կանգնեց հրամանատարի առաջ։

Զօրապետը պոռաց.

«Դուք ո՞վ էք»։

Վալադ Խուրշուդին բռնեցին։ Ըսին.

«Ինչո՞ւ քո ընկերները փախան. ո՞ւր կ'երթայիք»։

«Կ'երթայինք բերդ, ժանգաղ առնելու»։

«Ցերեկով ինչո՞ւ չէիք երթար, գիշերով կ'երթայիք»։

«Ճանապարհին քրդերից վախենալուս համար գիշերով կ'երթայինք»։

«Դէ՛հ, լաւ, զաւակներս, ոչինչ չկայ, գնացէ՛ք»,— կ'ըսէ զօրքի հրամանատարը եւ ձիաւորները կը հեռանան։

Երբ անոնք հեռացան, վալադնիս սուլելով մեզ հաւաքեց (մենք ալ կը լսէինք անոնց խօսակցութիւնը), ու գացինք Ղարա-Քէօփրին։ Վալադը ղրկեցինք գիւղը, որպէսզի մեզ տեղ պատրաստի եւ իմանայ գիւղի դրութիւնը՝ թէ զօրք, քիւրդ կա՞յ։ Մեր վալադը գնաց գիւղ, բայց ճանապարհին իրեն ծանօթ Քիւրդերը բռներ են եւ քիւրդերէն խաղ կանչել տուեր, որովհետեւ յայտնի էր որպէս քրդերէն լաւ խաղ կանչող։

Մենք գիւղէն դուրս կը սպասէինք մարգերու մէջ։ Սպասեցինք 2ուկէս ժամ, ոչ ոք եկաւ։ Լուսը բացուելուն մօտ էր։ Աշխատելով մարգի դուռը հանեցինք, ներս լցուեցինք։ Բոլորս սաստիկ յոգնած էինք։ Տղերքը պառկեցան քնեցին, իսկ ես արթուն մնացի, պահապան եղայ։

Արեւը բաւականին բարձրացած էր։ Նկատեցի որ, մի կին եկաւ դրան առաջ կողով մը շալկած, բանալին մտցուց ներս, դուռը բացաւ։ Ես դրան յետեւ թագնուեր էի, իսկ տղերքը պառկած էին դրան ճիշդ դիմացը։ Երբ կինը ներս մտաւ, տղայոցը տեսաւ, վախեցաւ, ուզեց փախչել։

(Շար.)

*) Այդ ժամանակները կը սպաննուի Ղարս գիւղի ռէս Միրօն, որը շատ կտրիճ մարդ մ'էր եւ շատ էր մասնակցած Մուսաբէկի Գիւլէին փախցրած խնդրին։ Մի քիւրդ, որ բարեկամաբար կը հետեւի եղեր Միրօյին, խարդախութեամբ հրացանի մեջ փամփուշտ է դրեր եւ Արտօնքի տակ կը ցարկէ կը սպաննէ։ ԱՆԴՐ.

∴ Կիրակի օր Լոնտոնի Ս. Սոփիա յունական եկեղեցիին մէջ ալ գոհաբանական աղօթք կատարուեցաւ։ Ապրիլ 5ին Անգլիոյ հելլէն գաղութը հացկերոյթ մը պիտի տայ։

Գերմանիա եւ Ռուսիա

Մոսկուայէն կը հաղորդեն.— Մարտի վերջը աւարտեցաւ գերման եւ խորհրդային քիմիական ճարտարարուեստներու գործակցութեան համաձայնագիրը։ Զրոյց կը շրջի թէ այս դաշինքը չպիտի նորոգուի։ Գերման քիմիական ճարտարարուեստի ներկայացուցիչը մեկնեցաւ արդէն Մոսկուայէն։

Նոր նահանջ մըն ալ

Ինչպէս կը յիշուի, խորհրդային կառավարութիւնը վերջերս արգիլած էր բժիշկներուն մասնաւոր յաճախորդներ ունենալ։

Նոր հրամանագրով մը կալինին զգալիօրէն մեղմացուցած է այս արգելքը։ Մոսկուայի բժշկական մէկ հաւաքոյթին մէջ կալինին ըսած է թէ «այս կէտին վրայ մեծ սխալ մը գործուեցաւ»։ Այսուհետեւ բժիշկները պիտի կրնան ազատօրէն գործել, ինչպէս անցեալին մէջ։

Պաղեստին եւ Անգլիա

Պաղեստինի անգլիական պատուիրակութեան տեղեկագիրը հրատարակութեան տրուեցաւ առջի օր։ Տեղեկագիրը Պաղեստինի Հրեաներէն աւելի Արաբներուն իրաւունք կուտայ։

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ զինուորական միջոցներձեռք առնուած են կարգը պահպանելու համար։ Մեծ թիւով օդանաւեր եւ ոստիկանական ջոկատներ պատրաստ կը սպասեն՝ միջամտելու համար, եթէ ո եւ է միջադէպ պատահի Նէպի Մուսայի (Մովսէս մարգարէ) ի պատիւ կատարուելիք արարողութեան մը ընթացքին։

Բնակիչներուն արգիլուած է զէնք կրել. անսաստողները պիտի բանտարկուին։ Այս հրամանը ի զօրու է մինչեւ մէկ ամիս։

Նէպի Մուսայի տօներուն, որ կը զուգադիպի Զատկի եւ Պասեքի տօնական օրերուն, հազարաւոր իսլամներ Երուսաղէմ կ'այցելեն ուխտի երթալու համար Երիքովի մօտ Մովսէսի կարծեցեալ գերեզմանին։

Երուսաղէմի փոխ քաղաքապետ մը ընտրելու առթիւ կռիւ ծագեցաւ Արաբներուն եւ Հրեաներուն միջեւ։

∴ «Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ թէ կառավարութիւնը արգիլեց իսլամներու երաժշտական մէկ արարողութիւնը Լացի Պատին առջեւ։ Անցեալ տարիներուն այս արարողութեան առթիւ կռիւ ծագած էր Հրեաներուն հետ։

∴ Պաղեստինեան պատուիրակութիւնը կիրակի իրիկուն Լոնտոն հասաւ։ Նախագահն է Քեազիմ փաշա էլ Հիւսէյնի, որուն կ'ընկերանան Երուսաղէմի մեծ միւֆթին եւ քաղաքապետը։ Այս պատուիրակութիւնը տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Լորտ Փէսֆիլտի հետ՝ Պաղեստինի խռովութիւնները քննող պատուիրակութեան տեղեկագրին մասին։

Բոլշեւիկները Գերմանիոյ մէջ

Պերլինի ոստիկանութիւնը խուժեց «Եւրոպայի գիւղացի-հողագործներու համաժողով»էն ներս եւ բոլոր պատուիրակներուն անցագիրը պահանջեց՝ ստացագրի մը փոխարէն։ 26 պատգամաւորներ բնաւ անցագիր չունէին։ Ասոնք ձերբակալուեցան եւ Գերմանիայէն դուրս պիտի հանուին առանց սպասելու համաժողովի աւարտելուն։

Այս համաժողովը կարմիր գոյն ունի եւ գումարուած էր քննելու համար «կուլակութեան եւ ֆաշիսմի չարիքները գիւղերու մէջ»։ 30 պատգամաւորներ եկած էին 17 երկիրներէ։ Ձերբակալուածներէն 17ը Լեհ է, 4ը Չեխ, 2ը Ռուս, 1ը Իտալացի, 1ը Եուկոսլաւ եւ մէկը Լիթուանիացի։ Պատգամաւորներ եկած էին նաեւ Անգլիայէն եւ Իռլանտայէն։ Վերջերս Իռլանտայի գիւղական շրջաններուն մէջ յարմար գետին պատրաստուած է համայնավար շարժումներու։

∴ Այս համաժողովը ո եւ է կապ չունի «կանաչ Միջազգային»ին հետ, որուն կեդրոնն է Փրակա։

Տեթերտինկ կ'այցելէ վարչապետին

Քարիւղի թագաւոր Սըր Հէնրի Տէթէրտինկ առջի առաւօտ ժամը 10.45ին Լոնտոնէն Փարիզ հասաւ մասնաւոր օդանաւով եւ անմիջապէս ընդունուեցաւ վարչապետ Թարտիէօի կողմէ։

Տեղական թերթերը զանազան մեկնութիւններ կուտան այս այցելութեան։ Տիրապետող կարծիքն այն է որ անգլիացի միլիոնատէրը խօսած է զօրավար Կուտեպովի առեւանգման եւ Ֆրանսայի ու Ռուսիոյ յարաբերութեանց մասին։

Անգլիական թերթերը տարբեր մեկնութիւններ կուտան։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կ'ըսէ թէ Տէթէրտինկ խօսած է քարիւղի ներածումներուն օրինագիծին մասին, որ ներկայիս խորհրդարանին առջեւ է։ «Մորնինկ Փոստ»ի համաձայն խնդրոյ առարկայ դարձած են Մուսուլի քարիւղները եւ «Ռոյըլ Տըչ»ի եւ ֆրանսական քարիւղի ընկերութեան յարաբերութիւնները։

Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը

Կարգ մը թերթեր յատկանշական կը գտնեն այն երեւոյթը թէ՝ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպան Ժան Հէրպէթ ժամանակէ մը ի վեր Փարիզ կը գտնուի եւ շատ փութկոտութիւն ցոյց չի տար Մոսկուա վերադառնալու։

Բոլոր այս նշանները կը մեկնուին իբրեւ նախապատրաստութիւն՝ խորհրդային միութեան հետ յարաբերութեանց խզման։

Զօր. Կուտեպովի շուրջ

Կատարուած նոր քննութիւնները հաստատել կը հակատեն այն տեսակէտը թէ զօրավար Կուտեպով Չեկայի գործակալներուն կողմէ առեւանգուելէ վերջ, բոլշեւիկեան նաւ մը դրուած է Նորմանտական եզերքէն։ Տեղեկատու Դիւանի պետ Փէրիէ կիրակի օր տեղւոյն վրայ երթալով քննութիւն կատարեց։ Ուրիշ վկայ մը եւս կը պատմէ թէ ներկայ եղած է զօրավարին նաւ փոխադրուելուն։ Պ. Փէրիէ անգամ մըն ալ վկաներուն հետ միասին պիտի երթայ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու ամէն բան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Արծրունի։ Նիւթ՝ Մեծամասնականներու հողային ներկայ քաղաքականութիւնը։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ

27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

∴

Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղերուն նախաձեռնութեամբ կը տօնուի նաեւ գաւառներուն մէջ այս ազգային սուգը, որուն տասնըհինգամեակն է այս տարի։

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ 19 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan, Մուտք 5 ֆրանք։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Սկաուտներու ծնողքներու կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Victor Hugoի սրահներուն մէջ

Հովանաւորութեամբ Պ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆի

Եւրոպական պարեր — Գեղարուեստական բաժին

Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա Ճաշարանի վերնայարկը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ Ա. ընթացիկ հարցեր, Բ. Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ համայնավարութիւն, ❊ ներածութիւն, ընկ. Լ. Մօզեանի կողմէ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Հայաստանի արդի վարչաձեւը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Զ.Ե.Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վահագն կարգապահական խումբը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին նոյն վայրը։

ՍԹԱՆՈՒԶԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԺՈՂՈՎՐԴ. դասախօսութիւն, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահներուն մէջ։ Կը խօսին Տոքթ. Քոլոլեան եւ Փրոֆ. Ազաջանեանց։ Մուտքը ազատ է։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

∴ Անիէռ-Պուաքոլոմպի հանգանակիչ յանձնախումբս շնորհակալութիւն կը յայտնէ շրջանիս եւ Արժանթէօյի հայ հասարակութեան որ Անատոլուէն քշուած դժբախտ գաղթականներու կարօտութեան ձայնը լսելով «Յառաջ»ի միջոցաւ, իր համեստ բաժինը բերաւ բացուած հանգանակութեան Ա. 652+Բ. 639.50 Գ. + 583.50 + եւ Դ. 125 = 2000 ֆր. ուղարկելով «Յառաջ»ին իր նպատակին հասնելու։ Կ'արժէ յիշել թէ ամբողջ գաղութը հարուստ թէ աղքատ, կուսակցական թէ անկուսակցական մասնակից եղան իրենց կարողութեան չափով բացի քանի մը թափթփուքներէ։

Ի դիմաց յանձնախումբի Յակոբ Վէզիրեան։ Վերջէն 125 ֆր. տուած են 100 ֆր. Վաչէ Մարաշլեան, 25 Գ. Պահապանեան

Թաւրիզի վասպուրականցիներու ցանկը.— Հ. Սաֆօեան, Վ. Յովսէփեան 50ական, Խ. Կոտիկեան, Հ. Այվազեան 20ական, Ա. Աթաբէկեան, Գ. Դերձակեան, Գ. Գասպարեան, Հ. Բագիկեան, Մ. Այվազեան, Մ. Ամիրեան, Ն. Սարգիսեան, Ս. Աղազատեան, Ք. Օհաննէսեան 10ական, Վ. Յապաղեան 6, Կ. Տէր Մկրտիչեան, Գ. Գալչեան, Մ. Թորոմանեան 5ական, Ե. Սրվանձտեան 4, Ա. Ջաղացպանեան 2 դրան։ Գումար 257 դրան։ Չեքով՝ 466 ֆր. 65 սանթիմ։ (Տես «Յառաջ» 26 փետր.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ։ Կը բնակէր Եէնի Մահալէ։ Իմացնել Պ. Գէորգ Թարաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France։

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ գառնիկ կամ Ղարիբ Ելմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է Ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան)։ Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable boîtepostale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Գրիգոր Թիւլպէնտճեան (29 տարեկան), հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Նազիկ։ Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժիշկի մը քովինքնաշարժիվարիչ է։ Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisabeth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, (Drôme).

Կ'ուզուի ամբողջ մը կարուհիի քով աշխատելու համար։ Ներկայանալիք ծնողքին հետ, Տիկ.K.Vartanianի, 12 Rue St. Sulpice, Փարիզ։

Գործ կը փնտռէ Ֆրանսերէնի հմուտ հայ պատուական երիտասարդ մը վաճառատան կամ գրասենեակի մէջ։ Դիմել՝ F. Ch. 18 Villa des Roses, Bois Colombes (Seine).

Ծախու է խիստ նպաստաւոր պայմաններով 65 քառակուսի մեթր տարածութեամբ արհեստանոց մը 3 վայրկեան Porte de Pantinէն Ջուր, կազ, ելեկտ.։ Յարմար ամէն գործի։ Վարձք տարին 2000 ֆր., պայլ 8 տարի։ Դիմել՝ Հ. Աբելեանի 226 Rue Lafayette, Paris, Tél. Nord 89-06 կամ 95—79։

EMPIRE մեզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ED… 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN…

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ԱՊՐԻԼ
1930
3 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1228

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՒՆՋՔԸ ԱՌԱՏ Է, "ՄԻ ՔԻՉ ՓՈՂ,,

Ուրեմն, թէ կաթոլիկ եւ թէ բողոքական միսիոնարներուն, մանաւանդ կղերական բարձր պաշտօնատարներուն, իշխանաւորներուն համար պատրաստ աւար մըն է Սուրիոյ գաղթը՝ «Առատ հունձք մը», ինչպէս կը կոչէ Հալէպի հռոմէական առաջնորդը, Կորտիկեան գերապայծառ։

Բայց լաւ է խնդիրը ներկայացնել իր իսկ բերնով։ Այդպէս ըլլայ, երէկ.գայն արծարծող յօդուածի մը առթիւ։

Կորտիկեան գերապայծառ 1929 Սեպտ. 20 թուակիր նամակով մը, ուղղուած Արեւելեան Գործերու Վերատեսուչ գերապայծառ Լաժիէի, հռոմէական բարձր շրջանակներուն ուշադրութեան կը յանձնէ Սուրիոյ գաղութը։ Եպիսկոպոսը ամէն բանէ առաջ կը նկարագրէ երկրին տնտեսական վիճակը, մասնաւորապէս Հալէպի տագնապը, իբրեւ հետեւանք Սուրիոյ սահմանի, թրքական հրոսախումբերու արշաւներուն, սուրիական ապրանքներու դէմ հռչակուած պօյքօթին եւն.։ Այս տագնապէն աւելի ազդուած են, կ'ըսէ, Հայերը, որոնք գլխաւորաբար Անատոլուի եւ Սուրիոյ միջեւ ապրանքի փոխադրութեամբ եւ յանձնակատարութեամբ կը զբաղին։

Այս՛ հին գաղութն է։ Գերապայծառը անոնց վրայ կ'աւելցնէ նոր գաղթականութիւնը, «որ 80,000 հոգի, «այրիներէ եւ որբերէ բաղկացեալ ընտանիքներ՝ ցնցոտիներով ծածկուած, աղքատ եւ սովալլուկ, բռնի վտարուած իրենց քաղաքներէն կամ գիւղերէն»։

«Այս փախստականներէն 30,000 հոգի կ'ապրին Հալէպի շրջակաները, փայտաշէն տնակներու մէջ, իրենց չպատկանող հողերու վրայ, եւ ստիպուած են հորեր փորել ջուր ստանալու համար։ Մնացածն ալ ցիրուցան աստ ին անդին, խեղճութեան կեանք մը կը քաշքշէ, առժամեայ կայաններու մէջ, Արաբներու մէջտեղ եւ քիչ մը առուտուր ընելով, իբրեւ պզտիկ մրցոց։

Քրիստոնէական ողորմածութի՞ւնն է որ գրել կու տայ այս յորդ այլ սրտառուչ տողերը։ Մարդասիրական զգացումներէ՞ կը բխին այս հոգածութիւնը։

Ի՛նչ միամտութիւն։ Գերապայծառը, իբրեւ հոգեւոր եւ գործնական միտք, անմիջապէս կ'անցնի նիւթին.

— «Եւ ասոնք ոչ մատուռ ունին, ոչ քահանայ. ուրիշ բան չեն գիտեր իրենց կրօնքի մասին, բայց միայն այն թէ քրիստոնեայ են, եւ իբրեւ աղօթք գիտեն միայն «Հայր Մեր»ը։ Եւ սակայն, ի՛նչ փափաք Աստուածը ճանչնալու եւ զայն սիրելու։ Ի՛նչ եռանդով կը բանան բոլոր դուռները, քահանայ մը ունենալու համար։ Դիւրին եւ ամէն կերպով պատրաստուած որս մըն է այս բողոքականներուն համար։ Այս վերջինները հովիւներ կը ձեռնադրեն այս ժողովուրդին մէջ, լիաբուռն կը վճարեն անոնց, իբրեւ միակ պաշտօն տալով քարոզել եւ դարձի բերել իրենց հայրենակիցները։ Մատուռներ կը շինեն, դպրոցներ կը բանան, օգնութեան ընկերութիւններ կը հաստատեն, ձրի հանդէսներ կը հրատարակեն եւն.։ Այս առատ հունձքին դիմաց, մենք կաթոլիկներս, մոխիրի վրայ նստեր ենք»։

Թուելով հռոմէական միսիոնարութեանց եւ հաստատութեանց կրած վնասները՝ Քիլիսի, Այնթապի, Պէյլանի, Տէր Զօրի մէջ, թրքական բռնագրաւումները եւ ուրիշ կորուստներ՝ պատերազմի եւ զինադադարի ընթացքին, գերապայծառը կու տայ նոյն իսկ իր վիճակին վրայ.— «Քահանաներս իբրեւ ապաստան ունին միայն պատահական վարձու եկամուտ մը եւ ես ինքս, ինայողութեան համար, միեւնոյն սենեակին մէջ կ'աշխատիմ, կը քնանամ եւ ընդունելութիւն կը կատարեմ»։

Դեռ ուրիշ կարգ մը տեղեկութիւններ ալ։ Իսկ այս բոլորի վերջ բանի՞ն։

— «Զայն իսկ չպիտի հանէի, եթէ չըլլար իմ ծայրագոյն աղքատութիւնս հոգիներու մեծ թշուառութեան հանդէպ։ Գիւղեր կը բնակին եւ գաղթականներ կը տեղաւորուին Հալէպէն հարիւրաւոր քիլոմեդր հեռու. քահանաներ կ'ուզեն ինծմէ՝ Հասիչէի, Բաքքայի, Տէր Զօրի, Գամըշլըի համար... Ճէպէլը Մուսայի գիւղերէն— ինչպէս Հապիպլի— ինծի կը կրկնեն թէ կաթոլիկութեան պիտի դառնան, եթէ իրենց տրամադրութեան տակ դնեմ քահանայ մը եւ կաթոլիկ դպրոց մը բանամ։ Ցարիներէ ի վեր, մենք չլսելու կը զարնենք եւ բողոքականներն ու հերձուածողները կը վազեն հոն ուր մենք չենք մեզ, եւ կ'ընեն այն ինչ որ չենք կրնար ընել մենք»։ (էջ 344—346)։

Գրեթէ ամբողջովին թարգմանած եղանք քաջարթո՛ւն գերապայծառին նամակը, եւ քիչ տեղ կը մնայ մեր երկու խօսքին համար։

Բայց, այս մէջբերումներէն յետոյ, աւելորդ չե՞ն խորհրդածութիւնները։

Մենք ուզեցինք պարզել ուրիշներուն թափած աշխատանքն ու մրցակցութիւնը, մեր բուն աւեր, հալածական եւ զառածած գաղթականութեան գլխուն վերեւ, անոր ծոցին մէջ։ Ուզեցինք բանալ ապազգայնացման, պառակտումի, մարդորսութեան ընդարձակ ծրագրի մը մէկ երեսը, քաղելով բուն աղբիւրէն։

Օգուտ կ'ունենա՞ն այս տեղեկութիւնները։ Կ'արթննա՞ն ազգայինները։

Գոնէ դուք, ընկերներ և ամէն կարգի արտասահմանեան քաղաքացիներ, — առանց դաւանանքի խտրութեան — կը հետեւի՞ք չափերին։

Ո՞վ պիտի ըլլայ առաջին անձերը, եթէ դաւադիրները յաջողին կազմալուծել, քառասուն ճիւղի բաժնել Սուրիոյ և Լիբանանի 80,000 կամ 120,000 գաղթականութիւնը, իբրեւ «ՊԱՏՐԱՍՏ ԱՒԱՐ», իբրեւ «ԱՌԱՏ ՀՈՒՆՁՔ»....։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԷՆԷՆ ԱՌԱՋ ԼԵԶՈՒՆ

«Յուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ պարզելով լեզուին դերը ազգերու ինքնուրոյն գոյութեան համար, կը շեշտէ (22 մարտ).

— «Կարելի է օտարախօս հարեւանի մը հետ նոյն կրօնքը դաւանիլ, նոյն երգը երգել, նոյն նուագն ու պարը ունենալ, միեւնոյն բարքերն ու սովորոյթները պահել ու միաժամանակ խորթ մնալ անոր (լեզուի *խորթութեանը* պատճառով). ինչպէս եւ ընդհակառակն. կարելի է *հայախօս* հարեւանի մը հետ այդ ամէնը տարբերօրէն երգել, դաւանիլ, հագնիլ, պարել ու նուագել, բայց եւ միաժամանակ հարազատ մնալ անոր (լեզուի *հարազատութեան* պատճառով)։

Եւ այսպէս անոր համար, որ ժողովուրդները ի վերջոյ կը փոխեն ազգային իրենց բոլոր «նուիրական սրբութիւնները»,— բարքեր, հաստատութիւններ, գեղարուեստական արժէքներ, կրօնք, մինչեւ իսկ հայրենիք (հիլիկիանմեր պատմութեան մէջ) բայց լեզուն— երբեք։ Ցեղային ամէնէն խորարմատ ու ամէնէն հաստաբուն կաղնին, որուն վրայ ժողովուրդ մը իր ազգային ինքնատպութիւնը կը պահէ։ Ազգ մը առաւելապէս իր լեզուովն է ազգ։ Կը յարատեւէ լեզուն,— ուրեմն կը յարատեւէ նաեւ ազգը։ Այս բանաձեւումով թող այն տպաւորութիւնը չստացուի, թէ մենք կ'ուրանանք արժէքը ազգային միւս ազդակներուն։ Բնաւ եւ երբեք։ Սակայն կ'ընդունինք, որ այդ ազդակներուն մէջ ամէնէն *ինքնատիպն* ու *ազգագրաշմը*, ամէնէն *ընդհանրացածը*, ամէնէն *մշտանորոգն* ու միաժամանակ *անփոփոխը*, ամէնէն *տեւականն* ու *մնայունը*, *միաձուլողն* ու *բաժնողը*, *նրբինը*, *շքեղն* ու *զօրաւորը*— լեզուն է։ Ու որքան ազգութիւնը իր բովանդակութեամբ նրբանայ ու գաղափարականանայ իբրեւ ըմբռնում եւ իբրեւ երեւոյթ, այնքան աւելի պիտի մեծնայ լեզուի դերը անոր կեանքին մէջ։

Թերեւս ոչ ոք ի վիճակի է աւելի ճշտօրէն ըմբռնելու լեզուի դերը ազգի մը պահպանումին մէջ, որքան մենք։ Եթէ արտակարգօրէն դաժան պայմաններու մէջ այսքան դար իբրեւ ազգ կարողացանք ապրիլ, ապրեցանք առաւելապէս մեր լեզուին շնորհիւ։ Ուր լեզուն տուինք (Հնդկաստան, Լեհաստան, Թրանսիլվանիա, Սերպիա, եւայլն), հոն վրայ տուինք նաեւ մեր ազգութիւնը։»

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց տեղւոյն Հրեայ Ուսանողական Միութեան կեդրոնին մէջ եւ ձերբակալեց երկու ուսանողներ, որոնք յարաբերութեան մէջ էին համայնավարներուն հետ։

ՎՈԼՈՑԻ շրջանին մէջ (Յունաստան) երկրաշարժի հինգ զօրաւոր ցնցումներ տեղի ունեցան։ Քանի մը տուներ փլան եւ ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ։ Մէկ աղայ վիրաւորուեցաւ փլատակներուն մէջ մնալով։ Նիւթական կորուստը մեծ է։

ԹՈՒՐՔ ազգային կեանքէ թատերախաղի մը պատրաստութեան համար 2000 ոսկի պարգեւով մրցում մը բացուած է Թիւրք Օճաղին կողմէ։ Պայմանաժամ տրուած է վեց ամիս։

ԱԹԷՆՔԻ խորհրդարանը վաւերացուց Լահէյի համաձայնագիրները՝ արեւելեան գաղթականներու խնդրին մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Հունգարիա

Էնկիւրիէն Փեշթա դառնալէ ետք, Հունգարիոյ արտաքին նախարար Վալքօ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Հունգարական Գործակալութեան ներկայացուցչին, շեշտելով այն տաք ընդունելութիւնը որուն առարկայ դարձաւ Թուրքիոյ մէջ։

Նախարարը ըսաւ թէ հունգարեւթուրք ժամանակաւոր առեւտրական դաշնագրին տեղ մօտ օրէն պիտի կնքուի վերջնական առեւտրական դաշնագիր մը, որուն համար բանակցութիւններ պիտի սկսին յառաջիկայ շաբթու։ Այս նոր դաշնագրին համաձայն, Հունգարիա ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի պայմանն ստանալէ զատ, ածուխի համար մասնաւոր դիւրութիւններ ձեռք պիտի բերէ։ Թուրք կառավարութիւնը մասնաւորապէս կը հետաքրքրուի երկրագործութեամբ եւ Հունգարիայէն պիտի գնէ երկրագործական ու ելեկտրական մեքենաներ։ Ասկէ զատ ձիեր պիտի գնէ Թուրք բանակին համար։ Փոխարէն, Հունգարիա իրաւունք պիտի ունենայ աւելցնելու թրքական ծխախոտի իր ներածումները։

Վալքօ մաղթեց որ երկու երկիրները համակրական եւ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակեն քաղաքական, տնտեսական եւ մտաւորական գետնի վրայ։

Վերջացնելով, Նախարարը ըսաւ.

«Պէտք չէ երբեք ուշադրութենէ վրիպեցնել, որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը ցարդ առաջին գծի վրայ կը դնէր սահմանագլուխներու պաշտպանութիւնը, մինչդեռ այսուհետեւ պիտի շահագրգռուի նաեւ արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի ընդհանուր խնդիրներով»։

Պուլկարիոյ տնտեսական տագնապը

Ֆիլիպէի մէջ առեւտրականներն ու գործարանատէրերը հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը ունեցան՝ բողոքելու համար Ազգային Դրամատան կողմէ վարկերու սահմանափակումին դէմ։ Բուլկարկուեցան բանաձեւեր՝ հրաւիրելով կառավարութիւնը որ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնէ՝ վերջ տալու համար երկրին մէջ տիրող տնտեսական տագնապին։

Այս առթիւ փակուեցաւ քաղաքի խանութներուն մեծ մասը։ Այս ցոյցերուն մասին խօսելով, Ցանքոֆի թերթը՝ «Լոյս» կը գրէ. «Քանիցս շեշտեցինք թէ անհրաժեշտ է որոշ միջոցներ ձեռք առնել՝ պաշտպանելու եւ փրկելու համար մեր վտանգուած ազգային տնտեսութիւնը։ Այս միջոցները պէտք է ձեռք առնուին անյապաղ»։

Մակեդոնացիներու ձերբակալումը

Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ արեւմտեան նահանգներուն մէջ մակեդոնացիներու եւ գաղթականներու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին։ Ձերբակալուած եւ արգելափակուած անձերու թիւը այնքան մեծ է որ բանտերը լեցուն են եւ որոշ թիւով բանտարկեալներ վար դրուած են Օթէլ տը Բոմի մէջ։

Վերջին եղեռնափորձերուն առթիւ կատարուած քննութեանց արդիւնքը գաղտնի կը պահուի։

Կարմիր հեծելազօրը

Զօրավար Բուտեննի, անդամ Զինուորական Յեղափոխական Խորհուրդին, Մոսկուայի համայնավար Ակադեմիային մէջ դասախօսութիւն մը տալով յայտնեց թէ ծրագրած է կարմիր հեծելազօրքը օգտագործել լայն չափով, ո՛չ միայն միջազգային պատերազմներու, այլեւ արտասահմանի քաղաքացիական կռիւներուն մէջ, ուր հեծելազօրքի ջոկատները շատ օգտակար պիտի ըլլան։ Հաւաքական տնտեսութեան կազմակերպութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ, կարմիր հեծելազօրքը պէտք է դնէ այնպիսի դիրքի մը մէջ, որ կարենայ անկախ մասնակցութիւն մը ունենալ «միջազգային» քաղաքացիական կռիւին մէջ, որ անխուսափելի է։ Այդ պատերազմը շատ տարբեր պիտի ըլլայ աշխարհակալական պատերազմներէ, հետեւաբար մեծ սխալ մըն է հեծելազօրքը նկատել անպէտ՝ միջազգային պրոլետարական յեղափոխութեան համար։

Ձերբակալուած լրտեսները

Գրած էինք թէ Թուրք ոստիկանութիւնը ձերբակալած է չորս լրտեսներ։ Այս մասին Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան.—

Ոստիկանութիւնը լրտեսական կարեւոր կազմակերպութիւն մը երեւան հանած եւ անդամներէն չորսը ձերբակալած է։ Ասոնցմէ երկուքը Տիմօ եւ Իվան անուն երկու պուլկար պահեստի սպաներ, միւս երկուքն ալ Օսման եւ Մուսթաֆա անուն երկու Թուրքեր են։

Այս չորս անձերը արգիլուած գօտիները երթալով այն տեղերու զինուորական ուժին և կազմակերպութեան յատակագիծները ձեռք անցնելու աշխատած են։ Լրտեսները, որ օտար պետութեան մը հաշուոյն կը գործէին, հարցաքննիչ դատաւոր Սալիհ պէյի կողմէ կը հարցաքննուէին։ Զորսն ալ խոստովանած են իրենց յանցանքը, որովհետեւ այնտեսակ փաստաթուղթեր գտնուած են իրենց վրայէն որ ոչ մէկ կասկած կը թողուն։

Լրտեսական կազմակերպութեան պետը Իվանն է որ լրտե-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 49

Խոսրով Ղուկասեան Մազական (Մարոք)	100.—
48րդ ցանկին գումարը	71,771.50
Ընդհ. գումար	71,871.50

***

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ Մարտ 21 Կեդր. Յանձնախումբին յանձնած էինք **54,000 ՖՐԱՆՔ։**

Երէկ յանձնեցինք **17,000**

Եւս ընդհ. գումար **71,000։**

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ճամբորդէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պոլսոյ մէջ գաղտնի ոստիկաններուն թիւն է 8000 հոգի, որոնք շան պէս կը լրտեսեն ժողովուրդը։

Ինչպէս Թուրքիոյ զանազան մասերուն մէջ, Պոլսոյ մէջ ալ առուտուրը կանգ առած է եւ սնանկութիւնները իրարու կը յաջորդեն։ Եւրոպան Թուրք վաճառականին վարկ չի բանար։

Երկրին զանազան մասերուն մէջ կը տիրէ խեղճութիւն եւ դժգոհութիւն կառավարութեան դէմ։ Ուրֆայի մէջ 150քայլիվրայ մոտերս կանգնած են ոստիկանական պահականոցներ, որոնց մէջ տասը զինուոր կը հսկէ գիշեր ցորեկ։ 500 ձիաւոր գիշերը ամբողջ քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ կը պահեն։ 21 տեսակ սլետական տուրքեր կը գանձուին։

Մ. Քէմալի ճամբորդութեան համար շարժման մէջ դրուած է ամբողջ բանակ մը։

.˙. Ցիգրանակերտի մէջ կ'ապրին 120 տունի չափ Հայեր, մէկ մասը շրջակայ վայրերէն, խեղճ ու աղքատ։

.˙. Ուրֆայի մէջ հաւաքած են շրջակայ վայրերու հայկական բեկորները, որոնք ամէն իրիկուն պէտք է ներկայանան ոստիկանատուն։ Արգիլուած է քաղաքէն դուրս ելլել։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Սասունի Քիւրտերը դարձեալ գլուխ վերցուցած են 700 զինեալ ուժերով։ Քրտական նոր ապստամբութիւնը կ'երկարի մինչեւ Արարատի ստորոտը։

Քիւրտերու անյաջողութիւնը, իրազեկները կը վերագրեն իրենց անկազմակերպութեան, իրար մատնելու եւ ամբաստանելու մոլութեան։

Այսուհանդերձ Քիւրտերը հետզհետէ կ'արթննան։ Ցաճախ կարեւոր գերբներ կը բռնեն, բայց կարդալ-գրել չգիտնալով, չեն ճանչնար եւ կողոպտելէ յետոյ կ'արձակեն։ Անցած տարի այդպէս ազատեցաւ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպր. Թալի պէյ, իր թղթածրարներով։

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Միացեալ Նահանգներուն մէջ 123 միլիոն բնակչութեան վրայ անգործ են 4—6 միլիոն գործաւորներ, առանց հաշուելու այն մէկ միլիոն պաշտօնեաները, որոնք կը կոչուին «ճերմակ օձիքով աշխատաւորներ»։ Այս վերջիններուն համար պրոպագանդի պայքար մը սկսած է Նիւ Եորքի մէջ։ Նախագահ Հուվըր վաւերացուց Քիյս Էլիոթ Օրէնագիծը, որ 230 միլիոն տոլարի ծախք մը կը նախատեսէ հանրային շինութեանց համար։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յուսան թէ այս աշխատութիւններուն շնորհիւ գործազրկութեան տագնապին առաջքը պիտի առնուի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԴԷՊԻ ԱՅԼԱՍԵՐՈՒՄ ԵՒ ՋՂՋՈՒՄ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 12 ՄԱՐՏ. — Դժուար թէ որ եւ է հայ գաղութ իր ներքին կազմակերպչական երեւոյթներով ներկայացնէ այնքան տխուր պատկեր մը, որքան Պուէնոս-Այրէսի հայ գաղութը։

Այն պահուն երբ ուրիշ ազգային փոքրամասնութիւններ, զրկուած ազգային գիտակցութենէն, բոլորը ի մի կուգան մէկ հատիկ ազգային կեդրոնական մարմին մը կազմելու, միայն մէկ խողովակի միջոցաւ վարելու իրենց մշակոյթի գործերը, մեր փոքրաթիւ հայութիւնը բաժնուած է 40—45 գոյնի, ձեւի, կազմակերպութիւններու, միութիւններու, Կրթասիրացներու, ընկերութիւններու եւն.։

Շուրջ 240,000 Հրեաները ունենալով միայն մէկ ազգային մարմին մը, այսօր կրցած են չափազանց նախանձելի վիճակ մը ստեղծել, որու շնորհիւ տեղիս բոլոր Հրեաներն ալ անխտիր, նպաստաւոր նիւթական պայմաններու մէջ կը գտնուին։ Շնորհիւ իրենց ստեղծած ազգային դպրոցական ցանցին, հրեայ մանուկը այսօր աւելի քան երբեք ամուր կերպով կըրնայ սորվիլ մայրենի լեզուն, ազգային պատմութիւն եւն.։ Չէ մոռցուած եւ երիտասարդութիւնը, որու համար ստեղծեր են մնայուն գրական ակումբներ, մշակութային ընկերութիւններ, հանգոյցներ, մարզանքի բոլոր յարմարութիւնները։

Ուրեմն, այսքան բազմաթիւ հրեայ գաղութը կրցած է ստեղծել իրեն համար այն ինչ որ անհրաժեշտ է ազգային գոյութիւնը պահպանելու համար։ Առաւել կամ նուազ չափով նոյն ուղղութեամբ կը գործեն նաեւ միւս համեմատաբար սակաւաթիւ ազգային փոքրամասնութիւնները, ինչպէս Ռուսերը, Լեհերը, Լիթուանները եւն.։ [illegible]պանիացիներու, Իտալացիներու եւ Գերմանացիներու մասին որոնք բացառիկ դիրքի վրայ կը գտնուին։ Ասոնք գրեթէ առանձնացած ու ինքնայատուկ կեանք կը վարեն։

Ամէնքն ալ ինքնապաշտպանութեան համար ամուր կազմակերպութիւններ կը ստեղծեն, բոլոր ուժերը ուղղելով դէպի կեդրոն։

Իսկ ի՛նչ վիճակի մէջ է հայ գաղութը, ցրուած այս լայնածաւալ քաղաքին հեռաւոր ծայրամասերէն մինչեւ կեդրոնական մասերը։

Ի միջի այլոց ըսենք որ այս հայութեան մեծ մասը եկած է 18—20 տարիներ առաջ, Թըրքական բռնակալութենէն եւ երիտասարդութիւնն ալ զինուորութենէ ազատելու համար։ Այս երիտասարդութենէն որոշ մաս մը, տխրող պայմաններուն պատճառով, արդէն հեռացած է հայ իրականութենէն, կապելով իր կեանքն ու բախտը օտարներու հետ։ Շատերն ալ յոռի բարքերու գիրկն իյնալով, խըրած են այլասերման ճահիճին մէջ։

Աւելի տխուր պատկեր մը կը ներկայացնեն անոնք որ քիչ մը աւելի կանուխ հոս եկած են, բարեբախտաբար անոնք չնչին թիւ մը կը կազմեն ու մեզ համար ի սպառ կորսուած են։ Առաջին իսկ սերունդէն հայ ըլլալէ դադրած են ու դժուար թէ որ եւ է աշխատանք կարելի դարձնէ անոնց վերադարձը դէպի մայրենի հարազատ գիրկը։ Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակ, ասոնցմէ շատեր տրամադրուած են Հայաստան մեկնելու, բայց աւա՜ղ այնքան շուտ խաւարեցաւ այդ արեւը, ու յուսախաբութիւնը այնքան խոր տեղ գտաւ, որ այլեւս երբեք չեն մտածեր իրենց անցեալի մասին։

Միայն հրաշքը կրնայ այս մեզ համար արդէն կորած հայութիւնը կրկին դէպի մեզ քաշել...։

Ասոնցմէ դուրս, հոս գտնուող հայութեան գլխաւոր մասը կը կազմեն յետ-պատերազմեան դժբախտութեանց զոհերը որոնք վերջին տասնամեակի տնտեսական ու քաղաքական զարհուրելի ելեւէջներէն ազդուելով, ակամայ այս կողմն են նետուած, կարծելով թէ հոս միայն պիտի կրնան վերջնական հանգիստը գտնել։

Աւա՜ղ, տասնեակ տարի մը անցած ու դժբախտ հայութեան այս աւելի քան խղճուկ հատուածը դեռ չէ կրցած իր ոտքին տակ հաստատուն հող մը գտնել։

Կաթոլիկ Արժանթինը չէ խընայած որ եւ է միջոց, իրեն քաշելու համար առողջ մարմիններ, ուժեղ բազուկներ, շարժման մէջ դնելով անգոյն ու անտիպ «սամարոնները...»։

— Ու այսօր Պուէնոս Այրէսի մէջ հաւաքուած ունինք 12—13000 հոգինոց համրանք մը։

*
* *

Ոչ մէկ կասկած որ այս հայութեան ջախջախիչ մասը այստեղ եկած է անկախ իր կամքէն։ Ընդհանրապէս, չհաշուելով հիները, վերջին եկողներն անոնք են որ Յունաստանի կամ Սուրիոյ պայմաններուն չեն կըրցած տոկալ։ Սակայն, բոլոր եկողներն ալ կը զղջան, կարօտը քաշելով նոյնիսկ այն անտանելի պայմաններուն, ուր ապրած են նախկին բնակավայրերուն մէջ։ Եւ ամէն անգամ ցաւով ու ափսոսալով կը դիմաւորեն Եւրոպայէն նոր եկող մը, իսկ մեծ նախանձով ու գոհունակութեամբ կ'ուղեկցին հայրենակցի մը որ ասկէ Եւրոպա կը մեկնի։ (Վերջերս մեծ հոսանք մը սկսած է երիտասարդութեան մէջ, բայց հիմակ ու հիմա կը մեկնին [illegible] քանի մը տարուան դաժան աշխատաւորութեամբ ու մեծ զրկանքով կրցած են ճանապարհածախս մը ու քանի մը ամսուան ապրուստ ապահովել։) Այս երեւոյթը այնքան խոր է ու հոգեբանական որ հասկնալու համար միայն հոս պէտք է ապրիլ։

Այսպէս, ուրեմն, այս բուռ մը հայութիւնը, որ նիւթական շատ խախուտ հիմքի մը վրայ կը գտնուի, ստիպուած է ինքն իր մասին մտածել, իր գլխուն ճարը նայիլ։ Ու այս ինքնագլուխ գործունէութեան մէջ կը սկսի մեծ տեղ բռնել մեր ազգային հիւանդութիւնը։ Իրարու ետեւէ սունկի նման կը բուսնին «Հայրենակցականներ», «Կրթասիրացներ» եւ զանազան ընկերութիւններ, շփոթութեան մատնելով գաղութը։

Ինչո՞ւ համար այս բոլորը, ի՞նչ բանի կը ծառայեն այս կազմակերպութիւնները, որոնց շատեր 10-12 հոգիէ կը բաղկանան, բայց անպայման ունին սեփական կնիք, մասնաւոր նամակաթուղթ, պահարան եւն.։

Վերջերս երբ առիթով մը Գաղթ. Միութեան Կեդրոնի դիւանաթուղթերը կը պրպտէի, ապշեցուցիչ տեսարան մը պարզուեցաւ։ 10-12 հոգինոց Միութիւնները բացառութիւններ չեն։ Շատեր կան որ ոչ մէկ հանրօգուտ գործ տեսած են, կամ շատ-շատ տարեկան ներկայացում մը տալով ձուլուեր են։ Կան Միութիւններ որ այդքանն ալ չեն ըրած։

Ուրեմն, ի՛նչ բանի կը ծառայէ անոնց գոյութիւնը, երբ ունինք Գաղթահայ Կեդրոնը, փորձառու կազմակերպութիւն մը։

Այս առթիւ, տարօրինակ է որ մեր գաղութը տակաւին չկատարեց իր պարտականութիւնը, Անատոլուի բեկորներուն հանդէպ։ Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իր խղճուկ դրամարկղէն 150 փէսօ տրամադրելով դիմած է գաղութի ազգային բոլոր Մարմիններուն, Միութիւններուն ու կազմակերպութիւններուն, որպէսզի համագաղութային մարմին մը կազմուի։ Կը սպասուէր որ աւելի զօրաւոր մարմին մը ձեռնարկէր այս գործին։ Ինչ որ է, այս պահուս գոնէ քիչ մը մոռնանք մեր ներքին ցաւերը եւ ընդ առաջ երթանք Վասպուրականցիներու այդ գեղեցիկ նախաձեռնութեան։

Ողորմութիւն չէ որ պիտի տանք, այլ մեր պարտքը պիտի կատարենք։

Ցոյց տանք որ թէեւ շատ հեռու, բայց միշտ մեր ազգային վիշտով ու ծիծաղով կ'ապրինք։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ճիշդ տասը տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով՝ ամերիկեան ներքին տնտեսութեան նախարար մը կը պաշտօնապէս խոստովանիլ թէ Մ. Նահանգներուն մէջ լայն չափի վրայ գործազրկութիւն կը տիրէ։ Ժխտելը այլեւս օգուտ չունի։ Տնտեսական ընդհանուր տագնապը լուրջ իրականութիւն եղած է։ Անգործներու թիւը ո՞րքան է — Վիճակագրութիւններուն պակասաւորութեան պատճառաւ այս մասին ամէն սահմաններու վրայ որոշ թիւ ճշդել անհնար է։

Առեւտրական նախարարութիւնը 3 միլիոն 100,000 կուտայ, բայց մասնաւոր թիւերու համաձայն՝ անգործներուն թիւը 6 միլիոնի կը յանգի։ Սակայն ամերիկեան ներքին կացութեան իրականութիւնը անգործներուն թիւերէն կախուած չէ, քանի որ տագնապը շատ զօրաւորապէս հակազդած է ամէն դասակարգի մարդոց գնումի ուժին վրայ։ Դիտելի պարագայ մըն է որ անցեալ Նոյեմբերին սակարանական քայքայումէն վերջ՝ ամերիկեան կառավարութիւնը, մանաւանդ նախագահ Հուվըրի նախաձեռնութեամբ, տաք տաք ամէն կարգադրութիւններ ըրաւ, գործը մեղմացնելու նպատակաւ, բայց այդ ճիգերը վաղանցիկ եղան եւ կացութիւնը հետզհետէ վատթարացաւ։ Եւ եթէ նախանշանները չեն խաբեր, կրնանք այժմէն ըսել թէ թուլացումը իր խոր կէտին հասած չէ տակաւին, թէ վախ կայ որ ահուսարսափը ալ աւելի վտանգաւոր դառնայ ամերիկեան տնտեսութեան համար։

Տագնապին պատմութիւնը հետաքրքրական է.—

Նախագահ Հուվըր Նոյ.ին իսկ խնդրեց ձեռնարկատէրներէն եւ վաճառականութեան բոլոր մեծ հաստատութիւններէն որ, տագնապին հետեւանքով բնաւ չսահմանափակեն իրենց գործառնութեանց շրջանակը, այլ, ընդհակառակն, աշխատին ա՛լ աւելի ընդարձակել գործերը, աւելի մեծ յանձնարարութիւններ ստանձնելով եւ ա՛լ աւելի մեծ թիւով գործաւորներ բանեցնելով։ Շատերը թէ՛ Մամուլին մէջ եւ թէ Ծերակոյտին բեմէն պախարակեցին կառավարութեան այս ընթացքը, տագնապին պատասխանատու նկատելով զայն, բայց Նախագահ Հուվըր Ծերակոյտին առջեւ ըսել տուաւ թէ նախօրօք եղած այդ կարգադրութեան շնորհիւ էր որ կացութիւնը ա՛լ աւելի չծանրացաւ։ Այս պահուս սակայն խնդիրը ա՛յն է թէ բոլոր մեծամեծ գործառնութիւնները պարտաւորուած են սահմանափակուիլ, լճանալ։

Ասիկա չի նշանակեր թէ շատ ցաւալի խորտակումներ պիտի ըլլան Ամերիկայի մէջ։ Ընոր սեղանաւորական ահագին պահեստի գումարները բաւական զօրաւոր են դիմաւորելու սեւ ճգնաժամ։ Միայն թէ աւելի չափով արտադրութիւնները պէտք դադրին, եղածները բաւականացնելով խնդրանքին, որպէսզի շարժականութիւնը կամ առանձգականութիւնը պահպանուի։ Այսու հանդերձ, ասիկա տխուր պատահար մըն է ամերիկեան կեանքին մէջ, որմէ ամէնէն աւելի ի հարկէ պիտի տուժեն գործաւորները։ Նախ գիները պիտի իյնան եւ օրավարձերը պիտի զեղչուին։ Մինչեւ Մարտի կէսը տակաւին այնքան ինկած չէին օրավարձերը, եւ չի վախցուիր որ իյնան։ Սակայն պերճանքի եւ առատութեան վարժուող գործաւորին համար օրավարձքի սեւէ անկում աղէտ մը կը համարուի, հում նիւթերու գիները հետզհետէ կ'իյնան, նաեւ մեծաքանակ պարէնի գիները։ Նիւ Եորքի նպարեղէններու ամենամեծ վաճառատունը Մասի, որ 99 միլիոն տոլար դրամագլուխ ունի, ահագին բեքլամներով հարիւրին 6 ածանցուց գիները։ Մասնաւորապէս իջած են սիկարէթի, գեղերու, հոտեղէններու, գիրքի, պատկերներու գիները։ Նաեւ զգեստեղէններու, շապիկ, փողկապ եւ օծիք։ Եթէ գործերը այսպէս երթան եւ վաճառքներու գիներուն անկումը չար նպաստաւոր եղած չըլլայ, աժանութեան այս հոսանքը շատ օգտակար պիտի ըլլայ Ամերիկայի գործաւոր դասակարգին։ Շատերը կը վախնան որ այս երեւութական աժանութիւնը օրավարձերու խիստ մեծ անկումը առաջ բերէ։ Խնդիրն այն է թէ հիմա Մ. Նահանգներու մէջ առեւտրականները շատ մեծ զգուշութեամբ [illegible] այժմէն միջոցներու վրայ կը խորհին։

Անցեալ տարի ամէն մարդ ամերիկեան յղփութեան վրայ կը խօսէր։ Բայց քանի մը ամսուան մէջ ինչ ահագին փոփոխութիւն։

Արդէն ըսուած է թէ Ամերիկա ծայրայեղ հակապատկերներու երկիրն է։

*
* *

ԱՏՐՃԱՆԱԿԸ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Մարդ մը, — իր անունը չէ ուզած տալ, — խռճկուած, տժգունած եւ անուշահոտութեամբ թրջուած, մտաւ Փարիզի մէկ եկեղեցին անցեալ աւուր մթնշաղին։

Երէցը զայն խոստովանեցուց համաձայն անծանօթին խնդրանքին։ Յետոյ սկսաւ բանիլ քիչ յետոյ Ալէլուիա, տէր ողորմեա։ Յանկարծ անծանօթ մարդը, որ առջեւ եկած էր այդ պահուն, ատրճանակ մը հանեց գրպանէն եւ կրակեց իր կուրծքին վրայ։ Փախա՛ն աղօթողները եւ աղօթքները։ Մնացին միայն սուրբերը քաղաքաւոր։ Ատրճանակին ձայնէն պէս ծուխ կ'արձակէր։ Քովը կը գալարուէր մարդը, որ խռճկուած, տժգունած, անուշահոտութեամբ թրջուած եւ դեռ նոր էր խոստովանած։

Վիրաւորը աղօթելով բարձրացաւ մինչեւ խորհրդարան։ Քահանայ մը կեցած էր այնտեղ վախէն դողահար։ Վիրաւորը խնդրեց ներել իր մեղքերուն։ Քահանան կակղելով ներեց եւ թողութիւն տուաւ։

Հասան վերջապէս ոստիկանները եւ հիւանդանոց փոխադրեցին վիրաւորը, որ մեռաւ ճամբան, բոլորովին երջանիկ՝ որ եկեղեցիին սուրբերուն աչքին տակ մեռնիլ ուզած էր։

Ըստ կրօնական կանոնադրութեան, եկեղեցին սրբապղծուած համարելով անմիջապէս փակեցին։ Պէտ օրէն յետոյ օծում մը կատարեցին։ Եւ եկեղեցին նորէն սկսաւ երգել ալէլուիա, ալէլուիա։

ՀԱՄԵՍՏ ԲՈՅՆ ՄԸ ԵՒ ՀՐԷՇԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԷԼ ԱՊԻԱՏ (Սուրիա). — Վերջերս առիթ ունեցայ խօսելու մեր շրջանի հայաբնակ գիւղերու մասին։ Այսօր կ'ուզեմ քիչ մը ծանրանալ Թէլ Ապիատի վրայ, որ վերջերս դժբախտութիւն մը անցուց, տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով։

Յիսուն վաթսուն տուն հայրենակիցներ 5—6 տարի առաջ եկած են հոս, ուր կ'ապրին բաղդատաբար հանգիստ կեանք մը, հեռու քաղաքներու ժխորէն եւ գարշահոտ մթնոլորտէն։ Գաղութիս հայութիւնը պահած է իր գիւղացիական նկարագիրը։ Թէեւ իր ալ գլուխէն շատ մը տաք ու պաղ քամիներ անցեր են, սակայն ներկայացող նպաստաւոր պայմանէն կրցած է օգտուիլ, խառնելով իր ճակտին քրտինքը հողին, ուրկէ կը ստանայ իր կենսանիւթը, ապրելով եւ ապրեցնելով իրենները։

Այս համեստ գաղութին մասին երբ կը խօսինք, չենք կրնար աչքէ վրիպեցնել այն տըխուր բաները, զորս կատարած է դեռ կատարելու փորձեր կ'ընէ մի ոմն Նիքոլի, յոյն գործակալը արիւնարբու Մահմուտ Նէտիմ անուն հրէշի մը (նախորդ Օսմ. Խորհրդարանի անդամ և սպաննիչ մեր անմահներ Զօհրապի, Վարդգէսի եւ ամբողջ Եդեսիոյ շրջանի հայութեան)։ Ականատեսներ կ'ըսեն թէ մինչեւ այսօր իր կօտրելիք մատներուն վրայ կը կրէ տարաբախտ Զօհրապի 100 հնչուն ոսկի արժողութեամբ ադամանդեայ թանկարժէք մատանին։ Ըսենք վերջապէս, թէ այս հրէշը կորսնցուցած է իր աչքին լոյսը, լուալէ վերջ հազարաւոր անմեղ հայ զոհերու արիւնին մէջ։ Իր աչքերուն լոյսը կորսնցնելէն վերջ անգամ չէ կշտացած թափած անմեղ արիւնէն. կառավարութենէ մոլեգնած օր մը կ'ըսէ շուրջիններուն.

— Վերջապէս չկրցանք վերջ դնել աս շուներուն բոլորին ալ կեանքին։

Ահա այսպիսի հրէշի մը իրաւունքներուն պաշտպան կը հանդիսանայ մեր քրիստոնեայ Նիքոլին, հենելով անոր Սուրիոյ մէջ թողուցած հողերուն վրայ։ Ծիւաղ Մահմուտ-Նէտիմ օգտուելով իր օսմ. երեսփոխանի հանգամանքէն, բռնի իւրացուցած է տեղացի Արաբներու հողերը, մահուան սպառնալիքով եւ մինչեւ իսկ զոհերը պառկեցնելով գետին, դաշոյնը քսելով անոնց վզին։ Նիքոլին այս գարշելի արարածին փոխանորդն է սահմանէն ասդին։

Երբ Հայերը կը տեղաւորուին այս կողմերը, Ֆրանսական իշխանութիւնները ձրի դաշտագետիններ կը տրամադրեն իրենց, որպէսզի վար ու ցանք ընեն, պետութեան վրայ բեռ չդառնան եւ տասանորդ վճարեն։ Զարզարարին Թըքաբարոյ փոխանորդը այս անգամ խնդիր կ'ունենայ հայ երկրագործ աշխատաւորին հետ։ Առարկելով թէ հողերը կը պատկանին Մահմուտ-Նէտիմին, կ'արգիլէ, ամէն տեսակ սուտ միջոցներու կը դիմէ, որպէսզի ցանուած արտերուն եւ շինուած տուներուն համար տարեկան որոշ վարձք մը տան իրեն։ Ժողովուրդը բնականաբար կ'ընդվզի այս անարգար պահանջին դէմ։ Նիքոլ այս անգամ ափ կ'առնէ դատարանին դուռը, հայ գեղջուկը կը քաշքշուի դատարանէ դատարան, բանը գործը երեսի վրայ ձգած։ Անվերջ դատավարութիւններ, վճիռներ, բեկումներ եւն.։

Մինչդեռ խնդրոյ առարկայ հողերը ըստ Զարզարարին ձեռքը գտնուած «Թափու»ին, իրեն չեն պատկանիր։ Մարդը կը տրամաբանէ,— քանի որ Թէլ-Ապիատի մօտակայ հողերը իր սեփականութիւնն են, անպայման այս հողերն ալ պէտք է պատկանին իրեն։ Մինչդեռ Հայերուն թէ՛ շինել տուած տուները եւ թէ՛ արտերը կը գտնուին Խըտայէթ Նըպլի կոչուած մասին մէջ։ Դժբախտաբար հայ մարդիկ ալ, որոնք [illegible] ժուած Թուրքին առջեւ [illegible] կորէն խունկ ծխելու, մա[illegible] կերպով եկած կառավար[illegible] քննիչներուն առջեւ կը վկա[illegible] թէ հողերու սեփականատ[illegible] Մահմուտ-Նէտիմ։ Զարմա[illegible] գիւղացին ատելով կ'առէ [illegible] այդ սողոսկող հայ պարոնն[illegible] որոնք Նիքոլիին ալ բազմ[illegible] եւ ընկերը վարուցանքի [illegible] մինչդեռ առանց ընկեր ըլլ[illegible] ալ կրնային հողին տէրը [illegible] եւ բան մը չվճարել Նիքոլ[illegible] ինչպէս միւսները։

Այս խայտառակութեան [illegible] տուաւ սուրինթութք [illegible] ըին 13րդ յօդուածը, որ կը տրա[illegible] դրէ թէ երկու երկիրներու [illegible] չութեանց հողային եւ կա[illegible] ծական պահանջները [illegible] տեսնուին Խառն Դատար[illegible] առջեւ։ Սակայն մեր անմ[illegible] Հայերը տակաւին կծկուա[illegible] Նիքոլիի շուքին տակ, կ[illegible] լով զայն ամենագէտ եւ ամե[illegible] կարող։

Նիքոլիին գործակից [illegible] նաեւ Ճարճ անուն շնորհ[illegible] թարգման մը։ Ասոնց շէ[illegible] տեղացին ապրած է դժնդ[illegible] րեր, կանգ չառնելով որեւէ [illegible] ջոցի առջեւ։

Բարեբախտաբար գաղ[illegible] փրկուեցաւ եւ խաղա[illegible] շնորհիւ նոր կառավարիչ [illegible] կալ Փարիէլի աչալրջու[illegible] քարտուղար Թարգման Գ. [illegible] մելի բարեխղճութեան։

*** Մօտակայ բլուրի վրայ Ջրամբար մը կայ [illegible] քովիկը կը գտնուի [illegible] զինուորական շէնք մը։ [illegible] նուր տեղահանութեան շրջ[illegible] խումբ մը Հայեր ալ հո[illegible] բերուին եւ կը ջարդուին [illegible] չեւ այսօր ալ մարդու եւ [illegible] խայի կմախքներ կ'երե[illegible] Ջրամբարին մէջ, ապառա[illegible] դելով այցելուին։ Թուրք [illegible] բարոսութեան կենդանի [illegible] բինակը ահա այսպէս ամ[illegible] կը ցցուի մեր դէմ... [illegible] դութիւն անդամները [illegible] դրած են սոյն ոսկերոտիքը [illegible] ցնել, եւ տեղաւորել գերե[illegible] նատան մէջ։

Ա. ՓԱՇ[illegible]

ԲՈՒՐԱՆՈՑ

Սրճարանները շատցան [illegible] երկրի մէջ, ամէն անկիւն [illegible] րան մը կայ։ Եւ սուրճերը [illegible] գախուեցան, որքան շատցա[illegible] ռումը։ Մարդիկ սրճարան [illegible] թան, աւելու համար իրեն[illegible] մօքսը։ Ցեղեր կան, ուր [illegible] չեն կրնար սրճարան [illegible] Թերեւս այդ պատճառաւ, [illegible] յղացած են նման վայր մ[illegible] յաճախելով զբօսնում եւ [illegible] մը վայելեն։ Զգայնութիւ[illegible] երեւակայութիւն, ահա թէ [illegible] կը փնտռուի։ Եւ, ինչպէս [illegible] քաղաքակրթութեան հիմ[illegible] Փարիզի մէջ բացուած են [illegible] նոցներ։ Անկամարդ աղջիկներ [illegible] րոնք սպասեակի դեր կը[illegible] մշտիկ մը իրենց ձեռքին, կը [illegible] տենան յաճախորդին եւ [illegible] դէմ կը սրսկեն ապիտակ [illegible] անուշահոտութիւն։ Յանծ[illegible] թիկնաթոռին մէջ բազմած, [illegible] մը կ'երազէ ու կը մեկնի։ [illegible] բուրանոցին կեանքը։ Մեծ[illegible] րու մէջ եւս սովորութիւ[illegible] մշտիկներով բոյր սրսկել։ [illegible] րու ճարտարարուեստը, [illegible] գանելով, կը խոստանայ [illegible] թանկագին վայելքներ շնորհ[illegible] յաճախորդներուն։

Ե՛ւ այսուհետեւ [illegible] բուրանոց պիտի երթան, [illegible] սուրճ մը խմելու, այլ բոյ[illegible] շնչելու։

Կ'ըսուի թէ այս բուր[illegible] ները բուրումնաւէտ ըմպել[illegible] ալ պիտի վաճառեն։

Կեցցէ՛ քիթը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

...ՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

...Հայաստանի զանազան շըր... ...ներուն մէջ գոյութիւն ունին ...տուններ, ուր մանուկը քըն... ...թեան եւ խնամքի կ'արժանա... ...այդ կիները եւ աղաջկան ...ալիքը։ Գոյութիւն ունին նաեւ ...ճաշի տուներ։ Մանկատուն մը ...ենդրապոլի հիւանդանոցին գոր... ...ծարանին կից (60 մահճակալով), ...գործի գործարանին կից (20 ...մահճակալով), ինչպէս նաեւ Նոր ...Բայազետի մէջ եւ ուրիշ տեղեր։ ...ունի թրքուհիներու աշխատ... ...կից եւս մանկատուն մը բաց... ...է վերջերս Թուրք մանուկ... ...ներու համար։ Այնտեղ կը պաշ... ...պանուին Թուրք մանկաբար... ...ձ մը։

Ընթացիկ ամառ դաշտային ...աշխատանքներու ժամանակ գա... ...ւառի վայրերու մէջ բացուեցան ...սամանակեայ 18 մանկա... ...ններ։

Մայրանոցները կը գրաւին ...ռոգչաններու խնամքով, երա... ...խաներու պատուաստումով, վե... ...րական եւ հիւծախտային հի... ...ւանդութեանց կանխարգիլումով։ ...Յեղափոխաբար այս աշխա... ...տանքները կանոնաւոր կատար... ...ւած են միայն քաղաքներու ...եւ գիւղերու մէջ՝ անկանոն։ Ո... ...րովհետեւ նախ գիւղացիները նա... ...խապաշարուած են «հէքիմանոց»... ...ու «տառամերժներէն»։ Յետոյ կը ...պակսին մանկաբարձուհիները եւ ...հիւանդապահուհիները։ Ամբողջ ...Հայաստանի մէջ մանկաբարձու... ...հիներու թիւը կը հասնի 110ի։

Ընկեցիկներուն խնամքն ալ ...յանձնուած է մայրերու եւ մա... ...նիներու պաշտպանութեան մար... ...մին, մինչեւ որ երախաները 4 ...տարեկան դառնան։ Յետոյ այդ ...երախաները կը յանձնուին ընտա... ...նիքներու, որպէսզի ստանան ան... ...հրաժեշտ խնամքն ու դաստիա... ...րակութիւնը։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի ողողումներու զոհերուն համար ...ութեան մէջ հանգանակութիւն ...կատարուած է Նախաձեռնու... ...թեամբ Գ. Գ. Առաքելեանի եւ ...Պետանչեանի եւ գոյացած գու... ...մար 320 ֆրանք, յանձնուած է ...օգնութեան կոմիտէին։

ԱՇՕՐՎԻԼԻ մէջ հաւաքուած 1305 ֆրանք։

ՎԻԵՆԻ մէջ. Ֆրանսացի կա... ...րիներու Միութեան կազմա... ...կերպած երեկոյթին առթիւ հա... ...ֆրանք նուիրած է Գ. Յա... ...փարեան, բացի հանգանա... ...կութեան բաժինէն։

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ

Ծանօթ է դասուիլ հայ ժողովուրդին ընդդէմ գիւղատնտեսական համայնավարութեան։ Երկրին վարիչները, նոհանջելով հանդերձ, կը փնտռեն զանազան միջոցներ՝ ապահովելու համար իրենց յաջողութիւնը։ Այսպէս գրուեցաւ թէ նոր գրողները հարկադրուած կ'աշխատին գրել գիւղատնտեսական կեանքէ վիպակներ, հետաքրքրութեան փորձելու համար ժողովուրդին միտքը։ Ս. Շահրազէն յետոյ Արշակ Ղարագիւլեան եւս հրատարակութեան տուաւ թատերգութիւն մը, «Շուշանաձորում»ը։ Ուրիշ գրող մը եւս հրատարակեց նոյնպիսի թատերգութիւն մը, «Յասում» զոր հայերէնի թարգմանեց Ցեզրան Հախումեան։ Այս վերջին թատերգութիւնը թարգմանիչին կողմէ բոլորովին յարմարցուած է հայկական կեանքին։ Այնտեղ կը յիշուին «դաշնակցական վայրագութիւններ» եւ յետոյ կը ներկայացուին հայ գիւղացիներու միջեւ — աղքատը հարուստին դէմ — կռիւներ։ Մոսկուայի քննադատները ծանրապէս կը քննադատեն զայն եւ կ'ըսեն թէ արուեստէ զուրկ է, որովհետեւ գրուած է ձգտումով, եւ յետոյ հեղինակը, Ն. գինի Խանովսկի, դեռ անփորձ է, (երկրորդ գործն է այս)։ Այսուհանդերձ Երեւանի մէջ մեծ ընդունելութիւն գտաւ։ Ն. Մանուկոր խումբ մը, այս խաղը առած, ճամբայ ելաւ՝ ներկայացնելու համար Փարաքարի, Վաղարշապատի, Խաթունարխի, Սամաղարի Աշտարակի, Օշականի, Նորագաւիթի, Բուրաստան, Ղամարլուի, Քանաքեռի եւ կարգ մը ուրիշ գիւղերու մէջ։ Ներկայացումները պիտի տրուին ձրի։ Ներկայացումէն առաջ. . քարոզ մը համայնավար գիւղատնտեսութեան մասին, որուն համար այնքան կռիւներ կը կատարուին գիւղերու, ինչպէս այդ թատերգութեան մէջ։

Ա. Ղարագիւլեանի գործն ալ, «Շուշանաձորում»ը, նոյնքան անյաջող է եւ զուրկ՝ արուեստէ, ինչպէս կ'ընդունին Երեւանի քննադատները։ Այս գործին մէջ գիւղատնտեսական համայնավարութեան մասին քարոզչական խօսքերը տղայական են, «կոլխոզին յաղթանակն ալ այնքան դիւրին, «որքան դժուար է կեանքի մէջ»։ Այնտեղ կիները կը կասկածին գիւղատնտեսութեան համայնացումէն, որովհետեւ կը վախնան, որ իրենք, «կիներն ալ կը համայնացուին»։ Եւ քննադատ մը կը պնդէ թէ հակառակորդ տարրերու այսպիսի պատճառաբանութիւններ շատ կը յիշեցուին գործին մէջ, այնպէս որ կրնան վտանգել եւ ոչ թէ համոզել։

Այսպէս թէ այնպէս, այսուհետեւ Երեւանի բոլոր գրողները նոր եւ մէկ նիւթ ունին, — «կոլխոզ»։

Եւ այս խաղը հայոց դաշտերը ուրշակելէ յետոյ, շուտով պիտի ապառնէ նաեւ մեր գրականութենէն ներս։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՑԸ 93 ՄԻԼԻՈՆ

«Միլլիէթ» կը գրէ — Մաքսային վարչութեան պատրաստած վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 1929ի առաջին տասը ամսուան ընթացքին 206,302,373 ոսկիի ապրանք ներածուած է Թուրքիա։ Այս ժամանակաշրջանին, 113,243,011 ոսկիի արտածում եղած է։ Հետեւաբար, այս տասը ամսուան առեւտրական հաշուեկշիռին բացը 93 միլիոն ոսկի է՝ 1928ի հաշուեկշիռին բացը 49 միլիոն 994,286 ոսկի էր։

Բայց եւ այնպէս, անցեալ տարուան նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներու հաշիւը նկատի ունենալէն յետոյ միայն կարելի է ճշդել բուն բացը։ Այս հաշիւը պատրաստ պիտի ըլլայ երկու շաբաթէն։

Y. M. C. A.-Ի ԱՆՈՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

«Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութիւնը» իր անունը եւ կազմակերպութեան ձեւը փոխելու որոշում առած է։ Այս փոփոխութիւնը խորհուած է այն պատճառով որ հաստատութիւնը քրիստոնէական քարոզութեան մարմի մը գաղափարը կ'արթնցնէր։ Այս փոփոխութեան առթիւ, ընկերակցութեան պատուիրակները Էնկիւրի գացած եւ շփումներ ունեցած են Ներքին գործոց Շիւքրիւ Գայա պէյի հետ։

Y. M. C. A.ի ներկայացուցիչները փոփոխութեան մասին տեղեկութիւններ տուած են գործավարութեան, եւ փափաք յայտնած են, որ ամերիկեան եւ Թուրք ազգերու երիտասարդներուն միջեւ սերտ յարաբերութիւն առաջ բերուի։ Ընկերակցութիւնը մարզական ճիւղին մեծ զարկ պիտի տայ եւ Սթամպոլ մըն ալ պիտի շինէ պէտք եղած գրամը իր կեդրոնէն ուղելով։

ԳԼԽԱՐԿ ԶԳՈՐԾԱԾՈՂՆԵՐԸ

Պէշիկթաշի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է թաղին կարգ մը բնակիչները, որոնք, հակառակ բազմաթիւ զիտողութիւններու, գլխարկի օրէնքին դէմ կը գործեն արտառոց գլխանոցներ դնելով. Պէշիկթաշի կեդրոնը, վերջին մէկուկէս ամսուան ընթացքին բռնած է այս յանցանքով ամբաստանուած աւելի քան 30 հոգի, որոնք դատարանի պիտի յանձնուին։ Քիւչիւք Փազարի պահականոցի ոստիկանները ձերբակալած են կասկածելի մարդ մը, որ երկար «ճիւպպէ» մը հագած եւ գլուխն ալ «քէֆիէ» մը դրած էր։ Մարդը ոստիկանութեան դիմադրած է։

ԽՆՁՈՐ ԶԱՐՏԱԾՈՒԻՐ

Խնձորը աննախընթացօրէն առատ է այս տարի։ Զմրան այս եղանակին ընտիր տեսակի խնձորներ կը մնան խոնարհ տեղերէ ներսը փողոցներուն մէջ, շրջուն վաճառորդներ մինչեւ 10 դրուշի խնձոր կը ծախեն։ Այս առատութեան եւ աժանութեան պատճառն այն է, որ խնձորի արտածումը մեծապէս նուազած է։ Այս արտածումը ամէնէն աւելի կ'ըլլար Ռուսիա եւ Եգիպտոս, բայց Պէյրութէն գնորդ չէ ներկայացած, իսկ Եգիպտոս ծանր մաքսատուրք դրած է ներածումներուն վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՊՈԼԷՆ, (Սեփական Թղթ.).— Օրը օրին «Յառաջ»էն լուրեր կը ստանանք ուրիշ տեղերու մէջ կատարուած աշխատանքներու մասին։ Իսկ այս գաղութը, հակառակ իր հետզհետէ բազմացող եւ չէն վիճակին, մէկ տարիէ ի վեր խոր քուն կը քաշէ...։ Չկայ որ եւ է կազմակերպութիւն, բացի ազգային Մատրան վարչութենէն, որ կը գործէ ինքնակամ եւ չի կրնար գոհացում տալ պահանջներուն։ Անգործ է նաեւ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթակոմիտէն։ Ո՞ւր է անցեալ աշխատանքը, ո՞ւր է ֆութպոլի խումբը իր վառվռուն երիտասարդներով, ո՞ւր է մեր գրադարան-ընթերցարանը։ Ինչո՞ւ մոռացութեան տուած են զէնքի ու փառքի տօնակատարութիւնները :

*** Մանկապարտէզի խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ։ Մե՛ղք այնքան խոստումներուն։ Հեռաւոր Տէր Զօրը դպրոց ունի, մենք մեր մանուկները փողոց ենք ձգեր, եւ կարծես հաճութեամբ կը դիտենք անոնց օտարացումը։

*** Ապրիլ 10ին սինէմա Էլ-տորատոյի մէջ պիտի ներկայացուի «Անդրանիկ» ֆիլմը։ Գիտեմ, բովանդակ Պոլէն եւ նոյնիսկ մօտակայ գիւղերու հայութիւնը մէկ մարդու պէս ներս պիտի մտնէ, տեսնելու եւ ծափահարելու Շապին-Գարահիսարի հերոսը։ Եւ բոլորս պիտի տեսնենք թէ ինչպէս գործին աչքերս մը յետագային պատուի համար դէմ դիմաց պիտի ելլէ մեր գաւառը սոսկին հետ, երբեմն ընկերով, երբեմն մինակ, բայց առանց վհատելու։ Չի բաւեր միայն ծափահարել, հարկ է նաեւ ըմբռնել հերոսին կեանքը։ Որքան ատեն որ չունինք հայրենիք, եւ որքան ատեն որ «հայմաթլըս» ենք, մենք շատ պէտք ունինք Անդրանիկներու եւ Հրայրներու։

*** Կ'իմանամ թէ Մատրան վարչութիւնը ստանձնած է Ապրիլ 11)24ի ոգեհանգստեան կազմակերպութիւնը։ Գնահատելով այս նախաձեռնութիւնը, կը թելադրենք որ միեւնոյն վարչութիւնը ստանձնէր նաեւ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին տօնակատարութիւնը, մանաւանդ ուժ տալու համար Գրական ֆոնտին։

*** Ֆրանսայի ողողումներուն առթիւ այստեղ ալ հանգանակութիւն կատարուեցաւ նախաձեռնութեամբ Մատրան Վարչութեան։

Գաղթական

ՎԻԷՆ.— Բնիկ կեմերեկցի Անդրանիկ Շահպազեան, 21 տարեկան, վեց ամիս Վիէնի Ազգ. հիւանդանոցը պառկելէ վերջ, մեռաւ ծաղիկ հասակին մէջ, Մարտ 18ին։ Ցաւով կը տեղեկացնեմ այս լուրը իր գաղթական ընկերներուն, որ կը գտնուին Եգիպտոս ամերիկեան Ռըլիֆի հովանաւորութեան տակ։ Քանի մը ընկերներ հաւաքուելով 100 ֆրանք ուղարկած են մեռնելէն մէկ օր վերջ՝ որ ստացած է իր հօրեղբայրը, որ կը բաղձայ այդ 100 ֆրանքին վրայ քիչ մը եւս գնելով գերեզմանը զարդարել։ Ուրախ ենք որ իր դասընկերները մոռցած չեն դժբախտ պատանին։ Յուղարկաւորութեան ներկայ էին բոլոր կեմերեկցիները։

Հօրեղբայրը
Արշակ Շահպազեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարտ 30 կիրակիի ֆութպոլի արդիւնքներ.—

Հ. Մ. Ը. Մ. (1b) եւ C. S. Chateau Thierry հաւասար 1—1։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Chèvres) կը յաղթէ C. S. Blanc-Mesnil (2) 3—1։

Հ. Մ. Ը. Մ. (3) կը յաղթէ A. S. St. Maur (3) 1—0։

Հ. Մ. Ը. Մ. Juniors կը յաղթէ A. S. Amicale (Juniors) 4—3։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Tigres) կը յաղթէ A. S. Bauchamps (2) 2—0։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պասքէթպոլի խումբը կազմուած ըլլալով, արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն Ք. Ժպտունիի, 12 Passage du Caire, Tél. central 72—75։

Ք. Ժպտունի

ՏՈՐՔԸ ՅԱՂԹԵՑ

Անպարտելին C. O. Billancourt քանի մը հարիւր հայ եւ ֆրանսացի հանդիսատեսներու ներկայութեամբ պարտուեցաւ Տորք Մարզականէն 1 Օով։

Հայ մարզիկները իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ զարմանք պատճառեցին իրենց հակառակորդներուն։ Հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ, երկրորդ կիսախաղին, յառաջապահ Կ. Կարապետեանի մէկ գեղեցիկ փասով Գաբրոյը նշանակեց առաջին նշանակէտը։ Դժբախտաբար խաղը լրանալու 4 վայրկեան մնացած, դատաւորին բացարձակ մէկ սխալը պատճառ եղաւ խաղը դադրեցնելու։

Լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին Գ. Գ. Տէվէճեան, Թոփալեան, Նիկողոս, Հրայր, Երուանդ եւ Գալուստ։

Տորքը հրաւիրուած է յառաջիկայ կիրակի Նիմ քաղաքը մրցելու տեղական խումբին դէմ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ն. Անուշեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՍ ՄԻ ԵՐԹԱՔ

(Պաշտօնական Յայտարարութիւն,

ՆԻՍ, 25 մարտ.— Ի գիտութիւն Ֆրանսահայ գաղութի ազգ. պաշտօնական մարմիններուն եւ ժողովրդեան կը ծանուցուի, որ հայ անգործ երիտասարդներ ի զուր տեղ Նիս չգան եւ չթափառին, որովհետեւ Նիսի մէջ ճարտարարուեստի յատուկ գործարաններ կը պակսին գործ գտնելու համար։

Նոյնպէս եւ հիւանդներ, ի մասնաւորի Թոքախտաւորներ, որոնք յաճախ Նիս կուգան, կը թափառին՝ առա՛նց իրենց յոյսերուն մէջ որեւէ քաջալերութիւն գտնելու, մանաւա՛նդ որ Նիսի խոնաւ օդը երբեք նպաստաւոր չէ Թոքախտաւորներու համար։

Իսկ ա՛յն բախտախնդիր երիտասարդները, որոնք Նիս կուգան սպառնալիքով դրամ շորթելու՝ իրենց հաճոյքներուն համար, ո՛չ մէկ քաջալերութիւն պիտի գտնեն։ Արդէն տեղական ոստիկանութիւնն ալ խստօրէն հետապնդելու սկսեր է այս կարգի բախտախնդիրները։

Այս բոլո՛ր պարագաները սոյն յայտարարութեամբ յիշել եւ նկատել տալ՝ խղճի պարտք համարեցինք, ապագայ պատասխանատուութիւններէ զերծ մնալու համար։

Խնամակալութիւն Նիսի Մատրան

ԴՊՐՈՑ ՇԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսական խորհրդարանը վերջերս Կրթական Նախարարութեան տրամադրութեան տակ կը դնէր 800 միլիոն ֆր. դպրոցի վերաբերեալ ծախքերու համար 1 յունուար 1930 — 31 դեկտեմբեր 1934։ Ասկէ 50 միլիոն պիտի ծախսուի դպրոցներ շինելու համար Սէն նահանգին մէջ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...ծածկուած տեղերս բռնեցի ...ու ըսի.

«Մայրիկ, չվախնաս, մենք ...ենք. եկանք։ լաւը բաց... ...տանք ձեր մարագը։ Յոգ... ...նեղուած ճամբորդ ենք, ...կի՛ է երթա՞լ հաց բերես ...եւ ըսես այսինչ-այնինչ ...զերուն, որ գան մեր քով։ ...զօրք կամ քիւրդ կա՞յ։

...Զաւակներս, 25 քիւրդ կայ։ ...ցերը արթնցան, մտիկ կ'ը... ...մեր խօսակցութեանը աչ... ...ճռելով։

«Բացի էս երկու մարդուց, ...ոչ ոքի չպիտի ըսես, ձեր ...ալ չպիտի ըսես։

«Չէ՛, չէ, չեմ ըսեր, քաշեցի՞ր ...որ ըսեմ ուրիշներուն. ես ...պէս բաներ գիտեմ»։

...Եւ կողովը հրդ լեցուց ու ...։

Մի ժամ չանցած՝ պառաւը կրկին եկաւ կողովը կռնակը դրած։

«Ձեր ըսած երկու մարդուն ըսի, Քրդերու պատճառով չկըրցան գալ»,— ըսաւ։

Բայց կողովը լեցուն էր։ Կողովի չորս բոլորքը դրած էր քաղցր Թուփ, մէջտեղը դրած էր պտուկ մը մածուն և քսան հաց, ծածկած կրկին կաղամբի թփերով։ Յանձնեց մեզ, կերանք, կշտացանք։

«Մեզի կրնա՞ս կուժ մ'ալ ջուր բերես»,— ըսինք։

«Համբերեցէք, զաւակներս, կը բերեմ»։

Գնաց եւ կէս ժամ վերջը ջուրն ալ բերեց։ Ապա էրցը լեցուց կողովին մէջ եւ գնաց։ Գընալէն առաջ ըսաւ. «Տղե՛րք, ինչպէս բերեր եմ էս մածունն ու հացը, որ մեր տնեցիք ալ չեն իմացեր»։

Երեկոյեան մեր վալանը եւ նոյն գիւղացի մի տղայ եկան մեր քով։ Գնացինք Թօղլուլ Մարդիկ կ'երթան գիւղ, կը տեսնեն, որ 400 զօրք կը գտնուի հոն, գիւղի տակին վրաններ զարկած։ Գործին ծանօթ մարդկանց իմաց կուտան թէ՝ «մի քանի տղայ ենք բերեր, որոնք կ'ուզեն Բասէն երթալ»։ «Կը խնդրենք, կ'աղաչենք գիւղը չգան, թո՛ղ երթան սարը, մենք իրենց հաց կը ղրկենք։ Գիւղի մէջ ալ 400 զօրք կայ, գան՝ կը ձերբակալուին»։

Այս զօրքերն ալ Վան կ'երթային։ Գիւղի մէջ գրեթէ բան չէին թողեր ուտելու. երեք օր շարունակ կերեր, խմեր, կշտացեր էին։

Երկու օր սարը մնացինք, ո՛չ հաց բերող եղաւ, ոչ ալ վալանը եկաւ մեր համար։ Անօթի, յուսահատ դրութեան մէջ սարից վար իջանք։ Գիւղէն մի քիչ հեռու գտանք մի ջաղացք։ Պատուհանէն ներս նայեցանք, տեսանք մի փոքր տղայ և 50 տարեկան մարդ մը։ Ներս մտանք, բարեւեցինք եւ հարցուցինք.

«Դու ի՞նչ մարդ ես»։

Ըսաւ «Ջաղացպան եմ»։

«Սա տղան ո՞վ է»։

«Իմ տղաս է»։

Մարդը մի քիչ կը վախնար տեսնելով վրաներս կապուած չորս ատրճանակ եւ փամփուշտներ։ Ըսինք.

«Եղբայր, մենք ճամբորդ ենք, անօթի, քաղցած մնացեր ենք, մի բան ըրէ»։

«Եթէ ջաղացքին նայիք, ես ձեզի հաց կ'եփեմ»։

«Մենք ինքներս հաց կ'եփենք, ջաղացքին ալ կը նայինք. դուն գնա այսինչ, այնինչ մարդերուն ըսէ, որ գան մեր քով։ Բայց ուրիշին չպիտի ըսես»։

«Չէ՛, չեմ ըսեր»,— ըսաւ։

Երախան ալ կ'ուզէր տանիլ, բայց մենք չթողինք։ Ըսինք, որ երախան մեր քովը կը մնայ մինչեւ իր գնալ գալը։

Անմիջապէս ամբարից ալիւր հանեցինք, 30ի չափ բաղարջ եփեցինք։ Տեսանք մարդն ալ եկաւ։

«Ո՞ւր է, ինչո՞ւ չեկան այդ մարդիկ»։

.Գիւղը չէին ,— ըսաւ։

«Բայց դուն մի ժամ ուշացար. եթէ գիւղը չէին, իսկոյն կը վերադառնայիր, ինչո՞ւ սուտ կը խօսաս որդ»։

Խօսելու ատեն մարդը կը կմկմար։ Մեր ընկերներէն մէկը ձեռքը ատրճանակին զարկաւ ու պոռաց մարդուն վրայ. «Շո՛ւտ շիտակն ըսէ, չէ նէ կը սպանենք»։

Ընկերոջս թեւը բռնեցի, ըսի.

«Մի՛ զարնէ, շիտակը կը խօսի»։ «Այ մարդ, ըսի, շիտակը խօսէ, չէ նէ կը վնասուիս։ Մենք գիտենք ախպէր, որ էն մարդիկ գիւղն են»։

«Ախպէր, ըսաւ, խօսքը մեր մէջը մնայ, էն մարդիկը գիւղն են. ինծի հարցուցին՝ ի՞նչ մարդիկ են, հրացան ունի՞ն չէ նէ չունի՞ն, քանի՞ հոգի են. ես ալ պատմեցի, ինչ որ տեսեր էի։ Յետոյ նրանք ըսին թէ՝ գնա՛, ըսէ՛, գիւղը չեն։ Ահա՛, շիտակն էս է»։

«Զօրքը գացա՞ծ է, թէ գիւղն է»։

«Պատրաստ են, առաւօտեան կ'երթան»։

Վերցուցինք մեր աւելորդ հացերը, դրինք տոպրակներիս մէջ եւ ըսինք.

«Մնաս բարով, ախպէր, մենք կ'երթանք Բասէն, բայց մեր հոս գալը քո շապիկն ալ չպէտք է իմանայ։ Եթէ մի շարիք դուրս եկաւ, քեզ ալ, երախայիդ ալ կը սպաննենք։ Եթէ մենք չկըրցանք սպաննել, մեզ յետոյ ուրիշ եկողներ կը սպաննեն»։

«Հա, եթէ ինձնից մի բան դուրս գայ, սպաննեցէք, իմ արիւնը ազգին հալալ»։

Տղուն ալ մի փոքր պատուէրներ տալով, մնաս բարով ըսինք ու հեռացանք։ Մեր հեռանալու ատեն տեսանք, որ մարդու աչքէն արցունք կուգար։

* *

Բաւականին հեռացանք ջաղացքէն՝ կրկին սարը բարձրացանք, որովհետեւ վալանը չունէինք եւ ոչ մէկս ալ ճանապարհ չէինք գիտեր։ Մեզ հետ եկող երկու Ղարա-Քէօփրիւցի տղաներ դեռ առաջին օրը վերադարձած էին։

(Շար.)

սութիւնը իրեն արհեստ բրած էր Ձերբակալուած միջոցին վրայէն ելած են Թէօթանիոյ, Էսկիշէհիրի եւ Տարտանէլի զին-ուորական շրջանակներու յատակագիծները, ինչպէս նաեւ ու-րիշ կարգ մը փաստաթուղթեր: Այս թուղթերուն մէջ կը գտ-նուին նաեւ իր գործակիցներուն անուանացանկը, որուն շնոր-հիւ անոնք բռնուած են:

Ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ Իվանի վիճակը: Այս մարդը անգործ է, բայց շատ ճոխ կեանք մը կ'ապրի, միեւ-նոյն ատեն սերտ յարաբերութիւն մշակելով պոլսեցնակ Գուլ-կարներու հետ: Ընկերը՝ Տիմօ, Գոլսոյ վառօդի մէկ գործարա-նին մէջ գործապետ է, ուր կը ծառայէ նաեւ Մուսթաֆա, իբր գոնապան:

Լրտեսական կազմակերպութեան պետը՝ Իվան Զիպգոֆ ընդհ. պատերազմէն ի վեր Պոլիս կը գտնուի եւ վերջերս գիտ-ուած է որ յաճախ օտար հիւպատոսարան մը կը մտնէ կ'ելլէ: Ցիշեալը, հակառակ որ դրամի բնաւ պէտք չունի իբր բանուոր աշխատած է Տարտանէլի անգլ. գերեզմաններուն մէջ: Այս շր-ջանին տեսնուած է որ Իվան կասկածելի ընթացքի մէջ կը գտնուի: Իվան, տարբեր անուններով, քանի մը անգամ Անա-տոլու գացած է, վրայէն գտնուած է նաեւ պայթուցիկ պատ-րաստող գործարաններուն մէկ ցանկը:

4500 բանւորներ Սելանիկի մէջ

Գրած էինք թէ Յունաստանի մէջ ծխախոտի բանուոր-ները գործադուլ բրած են: «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ մարտ 23ին գործարան մը փակելու սպառնալիքին իբրեւ պատաս-խան Սելանիկի ծխախոտի բանուորները ընդհանուր գործա-դուլ՝ հռչակեցին՝ հրապարակային մեծ հաւաքոյթէ մը վերջ: Բանուորները 100ին 100 մասնակցած են գործադուլին. բան-թողներու ընդհանուր թիւն է 4500:

Կանտի կը շարունակէ գործել

Սուրաթի մէջ խանգավառ ընդունելութեան արժանացաւ Կանտի: Գիւղերու մէջ 170 պաշտօնեաներ հրաժարական տուին: Նոյն շրջանին մէջ հազար կամաւորներ արձանագրուեցան Կանտիի բանակին:

∴ Փունայի մէջ երեք յայտնի Հնդիկներ հիմնեցին նոր կուսակցութիւն մը՝ «Հնդիկ ազգային հակայեղափոխական կուսակցութիւն» անունին տակ: Ասոնք շրջաբերական մը հրա-տարակեցին՝ յայտնելով թէ կրաւորական դիմադրութեան պայ-քար մը պիտի մղեն կանտիական շարժումին դէմ: Այս վեր-ջինը կը մեղադրեն որ բան մը չըներ ճնշուած դասակարգերուն համար:

Կռիւներ Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայի մէջ աղջի օր կէսօրէ վերջ ցոյց մը կազմա-կերպուած էր՝ բողոքելու համար նոր օրէնքի մը դէմ, որով սայլապաններուն եւ փերեզակներուն կ'արգիլուի իրենց գոմէշ-ները աշխատցնել օրուան տաք ժամերուն, կէսօրէն մինչեւ 3:

Կէսօրին բոլոր գոմէշպանները ամէն կողմէ հաւաքուեցան կեդրոն մը՝ իրենց սայլերով եւ փակեցին Հովրայի կամուրջին մուտքը: Երթեւեկը կասեցաւ եւ ոստիկանութիւնը չէր կրնար բան մը ընել՝ ցրուելու համար ցուցարարները: Այս վերջին-ները ընդդիմացան եւ սկսան քարկոծել ոստիկանները, որոնք զէնք պարպեցին անոնց վրայ:

Սպաննուածներու թիւն է 5, վիրաւորներունը 100: Երեք անգլիացի յիմնապետներ վիրաւորուեցան նետուած կղմինտր-ներէն: Մօտակայ բոլոր խանութները փակուեցան: 20 հոգի ձերբակալուեցաւ: Իրիկուան դէմ կարգ մը ուսանողներ ցոյց կատարեցին քոլէճին առջեւ:

Իտալուհեյնե միջադէպ մը

Փաթրասի նաւահանգիստին մէջ միջադէպ մը պատահե-ցաւ: Իտալացի հեծանուորդ մը վէճի բռնուեցաւ յոյն հեծան-ուորդի մը հետ: Շուրջ երեսուն իտալացի նաւազներ միջա-մտեցին ի նպաստ իրենց հայրենակցին եւ կռիւ մը ծագեցաւ ոստիկանութեան եւ իտալացի նաւազներուն միջեւ: Այս վեր-ջինները առագաստանաւի մը մէջ ապաստանելով իտալական դրօշակ պարզեցին: Ոստիկանութիւնը վերահաստատեց կարգը եւ ութ հոգի ձերբակալեց:

Իտալական հիւպատոսը նաւահանգիստի պետէն պահան-ջած ըլլալով ցաւ յայտնել այս միջադէպին առթիւ, պետը պա-տասխանեց թէ հելլէն իշխանութիւնները շատ ուղղամիտ կեր-պով շարժած էին:

Կուլակներու ճաշուեյարդարը

Մոսկուայի թերթերը կը հրատարակեն պատկերը «կուլակ-ներու հաշուեյարդարին»՝ խորհրդային միութեան զանա-զան շրջաններուն մէջ:

Բուսո-Գլեբսկիի շրջանին մէջ, կուլակներու տունէն գրաւ-ուած ուրիշ առարկաներու կարգին, գտնուած են նաեւ գոյլեր լեցուն ցարական թղթադրամներ: Միայն մէկ գիւղացիի մօտ գտնուած է մէկուկէս միլիոն րուբլի արժէքով ռոմանովեան դրամ:

Վոտհիլեւի շրջանին մէջ կուլակները ըմբոստանալով կրա-կի տուած են հաւաքական տնտեսութիւն մը՝ փճացնելով 50 եզ ու կով:

Վրանկէլեան սպայ մը առեւանգելու փորձ

Պրիւսէլէն կը հաղորդեն որ Չէկայի գործակալները փոր-ձած են առեւանգել վրանկէլեան բանակի նախկին սպաներէն ռուս կոմս մը: Այս վերջինը մեծ հարստութիւն ձգած էր Ռու-սիոյ մէջ եւ անոնց վարչութիւնը յանձնած հաւատարիմ ծա-ռայի մը՝ Պէրքէնհայմի, որ պերլինեան դրամատան մը միջո-ցով դրամ կը ղրկէր իրեն: Շուրջ երեք ամիսէ ի վեր Պէրքէն-հայմ կենդանութեան նշան ցոյց չէր տար, երբ այս օրերս Շթաց անուն մէկը ներկայացաւ կոմսին, յայտնելով թէ ինք Փարիզի ռուսական գաղութի հաշուոյն գործող գաղտնի ոստի-կան մըն է, թէ Պէրքէնհայմ Չէկայի հետապնդումներէն ազա-տելու համար փախած եւ Գերմանիա ապաստանած է: Շթաց աւելցուց թէ իրեն պաշտօն յանձնուած է կոմսը տանիլ իր հաւատարիմ ծառային մօտ: Սակայն կոմսը յաջողեցաւ երե-ւան հանել իրեն դէմ լարուած ծուղակը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

Ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերներն ու ըն-կերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Փլէռ տը Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Իթալի: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Արծրունի: Նիւթ՝ Մեծամասնականներու հողային ներկայ քաղա-քականութիւնը:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Սկաուտներու ծնողքներուն կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Victor Hugoի սրահներուն մէջ

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. ՁԱՏԻԿ ԽԱՆՁԱՏԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օրիորդներ՝ ՂԱԶԱ-ՐՈՍԵԱՆ, ՄԱԿԱՁԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԳԱՎՌԻՔՃԵԱՆ:

Մուտք 10 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ե. Գարահիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական միութեան կողմէ 17 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Գուա-Քոլոնպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles):

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

18րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Անիշխանա-կանութիւնը եւ անիշխանական-ները ընկերվ. Ա. Միջազգայինին մէջ: ՄԿՐՏԻՉ ՍՐԻՑԵԱՆՑ:

Բ. ժամ 10—11՝ Գետական ի-րաւունք: Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան ենթակոմիտէի վռամեան, Մշօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 3.30ին Ave. Verdunի ծայրի ան-կիւնի սրճարանը Café Tabacի դիմացը: Բացակաները նկատո-ղութեան պիտի առնուին:

ԳՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ ի-րիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards: Բացակաները նկա-տի պիտի առնուին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթա-կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժո-ղովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժա-մը 8.30ին սովորական հաւաքա-տեղին: Ներկայանալ անդամա-տետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս Շբ. իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ. կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վահագն կարգապահական խումբը կը հրաւիրուի խորհրդակցու-թեան, այս շաբաթ իրիկուն ժա-մը 9ին նոյն վայրը:

ՍԹԱՆՈՅԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, Իսի-լէ-Մուլինօ: Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան:

ԱՒՈՂՋԱՊԱՀ. ԺՈՂՈՎՐԴ. դասախօսութիւն, այսօր հինգ-շաբթի իրիկուն ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահներուն մէջ: Կը խօսին Տոքթ. Թօլօլեան եւ Փրօֆ. Աղաճանեանց: Մուտ-քը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ-ի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 7ին S. L. S. A.ի ճաշարանը: Ան-դամներու ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԱՐՆԱԿ մեծ նոր գիւղա-ցիները ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրուին այս կիրակի ժամը 3ին, Գ. Թաղապետարանի մատենա-դարանի սրահը, (մուտքը րիւ ֆրանսուա կարսէն փողոցէն), Հայրենակցական միութիւնը հե-տաքրքրող խիստ կարեւոր խոր-հրդակցութեան մը համար:

ԱԿՆՑԻ Օրիորդ ժամկոչեաններ որոնք Պոլիսէն նոր եկած են եւ կը բնակին Billancourt կը խնդ-րուի որ ներկայանան անմիջա-պէս Պր. Եարճանեանի գրասեն-եակը, 5 Rue du Cardinal Mer-cier, Paris (9).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ըմասիացի կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս թրքական թաղի մը մէջ կը գրաղէր ծագուստի վաճառակա-նութեամբ: Կը բնակէր Եէնի մահալլէ: Իմացնել Պ. Գէորգ Թա-րաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France:

— Օր. Լօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Ճըմասեան (28 30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զօն. կուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս: Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ: Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան): Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable, boite postale 31, Draguignan. (Var) France.

Լուր տուողին նուէր:

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Գրիգոր Թիւլպէնտեան (29 տա-րեկան), հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Նազիկ: Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժշկի մը քովինքնաշարժիվարիչ է: Իմա-ցնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisa-beth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, (Drôme).

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաչ-խալտաղ գիւղացի Ազատ Վա-հանեան, որ 1915ի տարագրու-թեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտ-նուի Ամերիկա: Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Decines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր:

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օ-րաթերթէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Թոմարզացի Մարտիրոս Տանաճեան: Գրել իր աներձագին Խաչատուր Գօչուն-եանի, Suares No. 1372, Narakos, Buenos Aires, Argentine.

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Սմբատ Իսպիրեան (ուսուցիչ) որ փաստաբան եղած է Էնկիւրիի մէջ: Կը կարծուի թէ Պոլիս մեկնած է իր փեսին Գէորգի մօտ: Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Կարապետ Իսպիրեանի C/o Usine Naéf frères à Saillans, Drôme, France.

Կը խնդրուի պոլսահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտա-տպել:

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:

— Յարութիւն Գուլնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յով-հաննէս եւ Գեղամ Գուլնազեան-ներ, որոնք Շ. Գարահիսարի պատերազմութենէն յետոյ ազ-ատուած են իրենց մօր հետ: Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարեկան: Իմացնել «Յառաջ»ի: Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր:

— Կը փնտռուին Ագշէհիրցի Տիկին Կիւլի, աղջիկը՝ Վիքթոր, տղան Եղիա, փեսան Նուպար: Իմացնել՝ Օննիկ Միքայէլեանի, 4 Impasse de Tourneur, Lilas Seine.

— Կը փնտռուին Կեսարացի Տիկին Սիրանուշ եւ Ժօզէֆ Ասա-տուրեաններ որոնք նախապէս կը բնակէին Փարիզ 113 Պուլվառ Մէնիլմօնթան, եւ հիմա կը բնա-կին Քլամառ (Սէնի Նահանգ): Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմա-ցնել՝ Պ. Եարճանեանի, 5 Rue du Cardinal Mercier, Paris (9).

— Կը փնտռեմ Հօրեղբայր-ներս Կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Ափոնեան եւ մօրաքոյր-ներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են հարաւային Ամերիկա: Իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Cheva-liers No. 11, Marseille, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
4
ԱՊՐԻԼ
1930

4 AVRIL 1930

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1229

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՉՈՒՆԻ՞Ս,— ԼՈՒԾՈՒԷ

Սրբազան խասխիրութիւնը»— բուն դառով՝ ազգայնական հետզհետէ կը սեղմէ օղակները քիչ մը աւելի տեղ։ Ամէն մէկը իր երկրին մէջ տէր տիրական դառնալու ձգտում. այլեւս չի հանդուրժեր փոքրամասնութեանց գոյութեան, մերթ բուռն, մերթ խաղաղ միջոցներով կ'աշխատի լուծել խնդիրը։

Այս ճամբուն վրայ, «քաղաքակիրթ» Եւրոպան վար չի մնար ... եւ ասիական ժողովուրդներէն։ Ընդհակառակն, ... մը տեսակէտներով, օրինակ ալ կը հանդիսանայ։ Արեւ... նորագարթ ազգերը կապկօրէն կ'ընդօրինակեն եւրոպա... օրէնքները, եւ ինչ որ բնական, տրամաբանական կը հա... երէկ, այսօր դարձեր է աչքի փուշ։

Մնկցի դնենք Թուրքիան, որ այս տեսակէտէն ալ բացառութիւն կը կազմէ, իր վայրագութեամբ եւ անարատութեամբ։ 1922էն ի վեր, էնկիւրին հետեւողական է ինքնիրեն հետ։ Ան ... եւրոպայի օրէնքներուն բոլոր նրբութիւնները գոց ... է, դաշնագիրները քուրջի կտորի վերածելու եւ փոքրամասնութիւնները սանձարձակ հարստահարելու, կազմալուծելու եւ ձուլելու համար։ Ամէն ամիս, անուազն թերթ մը կ'ա... ... օրինագրքին եւ վարչական որոշումներուն վրայ, ան... ... մկրատելով այս կամ այն իրաւունքը։ Իսկ ինչ որ պատրաստուած է իբրեւ «Վագըֆ»ներու օրինագիծ, ապահովաբար ... ու պսակը պիտի կազմէ «լքեալ» գոյքերու աւազակութեան։

Ինչպէս բսինք, բացառութիւն է Թուրքիան, եւ պէտք է առանձին զբաղիլ անով, այս հարցին մէջ ալ։

Բայց անհաւատալի դարաւոր Իրանն ալ կը քշուի ծուռ ճամբու մը վրայ։

Լրիւ մանրամասնութիւններ չունինք տակաւին, բայց գիտենք որ Թէհրանի մէջ կը պնդեն կրթական նոր կարգադրութեան վրայ, պահանջելով տարրական կրթութիւնն իսկ պարսկերէն աւանդել։

Մեր ընթերցողները ծանօթ են այս հարցին։ Երկու տարի առաջ, կրթական նախկին նախարար Թադայոնի ծրագրին համաձայն, ծանր պահանջներ դրուեցան փոքրամասնութեանց դպրոցներուն վրայ։ Ծրագիրը պատրաստուած է ուրիշ նպատակով, զանազան ցեղերու օտարոտի ձգտումները չէզոքացնելու համար, բայց լըջօրէն կը խախտէր նաեւ 70—80.000 ... ութեան դարաւոր իրաւունքները։

Ստորագաս պաշտօնեաներու չափազանց եռանդը պատճառ ... որ քանի մը դպրոցներ փակուին հարաւային Պարսկաստանի մէջ։ Ցետոյ դիմումներ կատարուեցան կառավարութեան եւ Շահին, եւ առժամապէս ընդհատուեցաւ հետապնդումը։ Միւս ... առեն, մասնաւորապէս հայկական դպրոցներուն մէջ, ... տրուեցաւ պարսկերէն դասերուն, որպէսզի հայ աշակերտները կարենան առանց դժուարութեան մասնակցիլ պետական քննութեանց։

Իսկ բանակցութիւնները կը շարունակուէին կառավարութեան հետ, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար։ Թէեւ, այս առթիւ ալ, ամէնէն առաջ ներքին՝ համահայկական համաձայնութիւնն է որ կը պակսէր։ Մասնաւորապէս Թէհրանի մէջ ... քանի մը փառամոլներ համարձակեցան ճեղք բանալ եւ իրենց գիտցած ճամբով երթալ այնքան կենսական հարցի մը մէջ ալ։

Արդ, ինչպէս կ'իմանանք վստահելի աղբիւրէ մը, խնդիրը նորէն դրուած է սեղանի վրայ, մտահոգութեան մատնելով փոքրամասնութիւնները։ Եւ մասնաւորապէս հայկական գաղութը։ Որովհետեւ, եթէ Թէհրանի կառավարութիւնը կ'ուզէ ֆարսացնել Ատրպատականի Թրքութիւնը կամ ուրիշ խոշոր զանգուածներ, ամրացնելու համար իրանեան պետութեան հիմքերը, կը նշանակէ թէ այդ քաղաքականութեան ճամբուն վրայ քաւութեան նոխազ պիտի դառնայ նաեւ մեր աննշան եւ ցիրուցան գաղութը, առանց ո՛ր եւ է մեղք ունենալու։

Մենք տարրական իրաւունքներ վայելած ենք, ամէնէն խաւարակուռ շրջաններուն իսկ՝ այս հարեւան եւ բարեկամ երկրին մէջ։ Կատարած ենք մեր պարտականութիւնները ոչ միայն իբրեւ Հայ, այլեւ իբրեւ քաղաքացի։ Եւ մեր բոլոր դպրոցներն ու ներքին զարգացման հնարաւորութիւնները որոնք արդիւնքն են մեր սեփական ճիգերուն, երկրին մշակոյթի արժէքն է որ կը բարձրացնեն, առանց մէկ շահի հոգ պատճառելու պետութեան։

Թերեւս աւելորդ են այս խորհրդածութիւնները, եւ ամբողջ տագնապը հետեւանք է թիւրիմացութեան մը կամ չափազանց եռանդի։

Ամէն պարագայի մէջ, մենք չուզեցինք ծածկել մեր մտածումները, իբրեւ վաղեմի բարեկամը Իրանի։

Մենք ո՛ր եւ է քաղաքական ցանկութիւն չունինք Իրանի մէջ կամ անոր հանդէպ։ Եւ Պարսիկները իրենք ո՛ր եւ է կասկած չունին Հայերու հաւատարմութեան մասին։ Առածի կարգ անցած ճշմարտութիւն մըն է այս, որուն կը վկայեն եկող գացող բոլոր իշխանութիւնները։

Խնդիրը կրնայ լուծուիլ այսպէս կամ այնպէս։

Բայց, բարեկամ երկրի մը մէջ ծագած այս տագնապն ալ միշտ պիտի հնչէ մեր ականջին, իբրեւ տխուր ազդարարութիւն մը—

Հայրենիք չունի՞ս, լուծուէ...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը հետեւեալ վախկոտ նկատողութիւնները կ'ընէ երեսփոխան Էսսատ Նասըր պէյի ստորագրութեամբ, ակրող տագնապին առթիւ.

—«...ի մէջ այլոց, կ'ըսուի թէ գամպիոյի վրայ ի գործ դրուած խիստ հակակշիռը ազդեցութիւն գործեց վաճառականներու վարկին վրայ։ Այս վարկերուն դադարումը՝ կը վնասէ երկրին ընդհանուր գործունէութեան։ Այս գանգատներուն երկու պատասխան կայ տալիք.—

1. Եթէ կառավարութիւնը այս քիչ մը խիստ, բայց բանաւոր ու անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած չըլլար, կարելի պիտի ըլլա՞ր միթէ առաջքն առնել մեր դրամին անկումին որ միջոց մը գլուխը առած կ'երթար։ Եթէ անգլ. ոսկին շարունակէր իր անսահման բարձրացումը, միթէ՞ մեր կացութիւնը աւելի գէշ, նոյնիսկ վատթարագոյն եւ ոեւէ վարկ անօգուտ պիտի ըլլար։

2. Ասկէ զատ, եթէ վերցուի հակակշիռը, որու համար կ'առարկուի թէ վարկերուն վրայ կը ճնշէ, արդեօք երկիրը պիտի կրնա՞յ պէտք եղածին չափ վարկ գտնել։ Միթէ հակակշիռը դրուելէ առաջ հրապարակը վարդաստա՞ն մըն էր։ Անականաբար ո՛չ։

Ուրեմն, քանի որ հակակշռին գործադրութիւնը անհրաժեշտ նկատուած է, ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել հրապարակի նեղութեան պատճառները։ Անշուշտ վճարմանց անհաւասարակշռութիւնն ալ ազդեցութիւն ունի այս գործին մէջ։

Շատ անգամ կառավարութեան ներածումները, այսինքն անոր ձեռքով արտածուած դրամները փոխարէն չունին եւ չեն կրնար ունենալ։ Ահա առաջին նկատելի կարեւոր կէտը։

Ցետոյ՝ կը նշմարենք նաեւ մեր արտադրութեանց ծախուած չըլլալու պարագան, որուն ճշմարիտ պատճառներն ալ պէտք է փնտռենք։ Երրորդ՝ կը տեսնենք թէ ժողովուրդը, որուն գործունէութեան ասպարէզը նեղցած է, իր տուրքերը վճարելու դժուարութեան մատնուած է։ Ուրեմն, պէտք է տուրքերու քանակութեան եւ հանգամանքին վրայ ալ կանգ առնել։ Ահա, ասոնք են ներկայիս մեր ենթարկուած ցաւին ախտաճանաչութեան համար մեր ուշադրութիւնը գրաւող գլխաւոր կէտերը։

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Հանրապետութեան Նախագահ Գ. Տումէրկ երէկ առաւօտ մեկնեցաւ Նանթ, ուր հասաւ կէսօրէն վերջ։ Պաշտօնական ընդունելութիւն կատարուեցաւ քաղաքապետութեան մէջ, ուր քանի մը ճառեր խօսուեցան։

Երէկ իրիկուն թատերական ներկայացում մը պիտի տրուէր իրեն ի պատիւ։

Այս առաւօտ Նաւահանգիստ պիտի այցելէ, կէսօրին պիտի նախագահէ հացկերոյթի մը, որուն պիտի մասնակցին 700 հոգի։ Կէսօրէն վերջ բացումը պիտի կատարի Առեւտրական ցուցահանդէսին։

Շաբաթ օր պիտի երթայ Սէն-Նազէր եւ պիտի այցելէ նաւահանգիստը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՛նչպէս դիմադրեցին Կովկասցիները

«Թան» կը գրէ թէ հողերու հաւաքականացումը ընդհատելու մասին Ստալինի տուած յանկարծական որոշման շարժառիթները ցարդ չհրատարակուեցան։ Պերլինի ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց» կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը գերման առեւտրականի մը հետ, որ մարտ 10ին մեկնած էր Եկիզավէտէնկա գերման գաղութէն (Անդրկովկաս)։ Ցիշեալը կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ռուսեւպարսիկ սահմանագլուխին մօտակայ շրջաններու կացութեան մասին։

Մոսկուայէն Անդրկովկաս հասած էին կարգ մը գործակալներ՝ հաւաքականի գրութիւնը մտցնելու համար այդ շրջաններուն մէջ։ Եւ որովհետեւ թաթար ու վրացի բնակչութիւնը կրաւորական դիմադրութիւն ցոյց կուտար, զինուոր կանչեցին։ Հետեւանքն եղաւ ապստամբութիւն։ Հաջանի շրջանի քաղաքապաններու հրամանատարը անցաւ ապստամբներուն կողմը, որոնց թիւն էր շուրջ 8000 հոգի— եւ զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթեց անոնց։

Ինչպէս գրած ենք, կուր գետէն անցնելու առեն բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Կարմիր զինուորները ծանր կորուստներ կրելէ վերջ, ստիպուեցան լքել Թարաշկիլը։ Ուրիշ կարմիր ջոկատ մը փոխուստի ենթարկուեցաւ Գետաբեկի նախկին Զիմէնսի պղնձահանքերուն մօտ. Թաթարները գերի բռնեցին ջոկատին պետը եւ բզիկ բզիկ ըրին զայն։

Ապստամբական շարժումը նոյնպէս տարածուեցաւ Բաշգեօշէղի շրջանը, Վրաստան, ուր Ստալինի մասնաւոր մէկ գործակալը ստիպուեցաւ հազիւ հազ փախչիլ, իր ուղեկից զինուորներուն հետ։ Այս շրջանին մէջ ապստամբները բազմաթիւ խորհրդային պաշտօնեաներ սպաննեցին։

Խորհրդային իշխանութիւնները հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կատարեցին։

Քրէական շարժումը զսպելու համար

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ դատական գործավարութիւնը շատ կարեւոր օրէնք մը պատրաստած է, «երկրին կարգ մը շրջաններուն մէջ անդորրութիւնը ապահովելու եւ արդարութեան մեքենան աւելի արագ բանեցնելու համար»։ Այս նոր օրէնքը, որոշ վայրերու մէջ, դատավարութեան եղանակը կարգ մը փոփոխութիւններու կ'ենթարկէ։

Նոր օրէնքը, մասնաւոր դրութիւն մը կը սահմանէ այն պատիժներուն համար, որոնք պիտի տրուին գողութեան, խառնակութեան եւ պետական հեղինակութեան դէմ շարժելու նման կարգ մը յանցանքներու հեղինակներուն։ Այս օրէնքին գլխաւոր յատկանիշն այն է որ, դատարաններու վճիռները վերջնական են եւ բեկման չեն ենթարկուիր։ Այս տեսակ յանցանքներու մասին դատարաններու տուած պատիժները, առանց վճռաբեկին ենթարկուելու, անմիջապէս պիտի գործադրուին։ Մահապատիժներն ալ բեկման չպիտի ենթարկուին։

Եթէ գործուածը ոճիր է, հինգ հոգինոց դատարանի մը ներկայութեան պիտի քննուի, իսկ եթէ յանցանք է՝ երեք հոգիի կողմէ։ Կը կարծուի այս օրէնքը գործադրել Առաջին Ընդհանուր Քննչութեան շրջանին (այսինքն Արեւելեան նահանգներուն) մէջ։ Ուրիշ տեղ գործադրութիւնը նկատի չէ առնուած։

«Առձակեցէ՛ք Ալմազեանը»

Դարձեալ այս աղաղակն է որ կը բարձրացնեն ձախ թերթերը՝ ի նպաստ Ալմազեանի տրուած երկու տեղեկագիրներէն վերջ։

Ինչպէս գրած էինք, Ալմազեանի մասին լրացուցիչ քննութիւններ կատարելու առթիւ, պաշտօն տրուած էր փորձագէտ հաշուակալ Վիլարի՝ որպէսզի քննէ Ալմազեան ընտանիքին հասոյթի աղբիւրները, հայ դերձակին ձերբակալութենէն (1929 յունուար 9) մինչեւ այսօր։

Հաշուակալը չորս շրջանի բաժնած է այս ժամանակամիջոցը։ Առաջին շրջանին, «սէնտիք»ը Ալմազեանին յանձնած էր իր առեւտուրէն գոյացած գումարը։ Ապրիլ 20էն առջին Ալմազեան օրական միջին հաշուով 62 ֆր. 80 ունէր իր տրամադրութեան տակ, այս գումարով կը հոգար իր եւ իր կնոջ ծախքերը միայն, որովհետեւ զաւակները ձրիաբար կը խնամուէին Ալմազեանի առաջին կնոջ քրոջ կողմէ։ Այս երկրորդ շրջանը վերջ կը գտնէ նոյեմբեր 7ին, երբ Ալմազեան թաղապետական վարկի հաստատութեան մօտ գրաւի դրաւ մատանի մը՝ փոխարէն ստանալով 1500 ֆրանք։ Այս դրամով ապրեցաւ մինչեւ իր ձերբակալումը (20 նոյեմբեր)։ Չորրորդ շրջանը կը սկսի 1929 նոյեմ. 20ին. այդ թուականէն ի վեր Ալմազեանի կնոջ ու զաւակներուն ծախքերը կը հոգացուին բարեկամի մը կողմէ, որ ցարդ ծախսած է 11,200 ֆրանքէն աւելի։

Այս բոլորին մէջ ո՛չ մէկ հետք կը տեսնուի Րիկօտէնէն գողցուած դրամէն, յետոյ Րիկօտէնի սպանութեան առեն սեպտեմբերին՝ Ալմազեանի նիւթական վիճակը այնքան յուսահատական չէր, որ զայն մղէր ոճիր գործելու։

Հաշուակալի այս նպաստաւոր տեղեկագրէն զատ, խորհր-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՏԱԳԱՂԹ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Արտագաղթի նոր հոսանք մը սկսած է Պուլկարիայէն դէպի Ֆրանսա։ Միայն Սոֆիայի մէջ 200 հոգի պատրաստուած են ճամբայ ելլելու, անմիջապէս որ աշխատանքի պայմանագրութիւն ստանան։ Ընգործութենէն յուսակտուր, խեղճերը յանձն կ'առնեն մինչեւ 3 4000 լէվա վճարել, արտօնութիւն ստանալու համար։

Այս առթիւ Սթարա Զակորայէն թղթակից մը կը գրէ Պոլսոյ «Ազդարար»ին.—

Ներկայիս ստեղծուած տնտեսական աննպաստ պայմաններու բերումով, քաղաքէս գաղթականութիւնը դարձեալ շոգիի վրայ է։ Ամէնքը, իրենց աչքերը յառած դէպի Ֆրանսա, արտօնագրի կը սպասեն։

1926 27 թուականէն ասդին, այս երկրորդ գաղթն է որ տեղի կ'ունենայ։ Դէպի Ֆրանսա, — ահա՛ օրուան կ'սրգախօսը Ֆրանսայէն եկած քանի մը նամակներու վրայ հիմնուած, որոնք վարդագոյն ցոյց կուտան այդ տեղի կեանքը։ Արդէն 15-30 ընտանիքներ արտօնութիւն ձեռք բերած են եւ առաջին առթիւ պիտի մեկնին։

Ասկէ առաջ, իմ թղթակցութիւններովս աւելորդ կը գտնէի այդ յարաճուն եւ աննպատակ վազքը դէպի Ֆրանսա։ Սակայն վերջերս անհամեմատօրէն շեշտուած անգործութիւնն ու անոր երեսէն ծնած անտանելի պայմանները, արդէն կ'արդարացնեն մեր դժբախտ հայրենակիցներու ընթացքը։

Այս տարի մանաւանդ, շեշտուած է թշուառութիւնն ու անգործութիւնը։ Ամբողջ ձմեռը գրեթէ բոլորը պարապ անցուցին։ Այժմ, գարնանամուտի առթիւ, վերաբացուեցան ծխախոտի գործատեղիները, որոնց շնորհիւ տասնեակ մը ընտանիքներ գործի լծուեցան։ Այս տարի, բարեբախտաբար, գոյութիւն ունեցող Ֆէրնանտէզ եւ Մարքօ Պէլէֆ տուներուն վրայ աւելցած են նաեւ երկու նոր տուներ, որոնք նախապատուութիւն կուտան մերիններուն, իբրեւ մասնագէտներ։ Սակայն, բաղդատմամբ Խասքովայի եւ Ֆիլիպէի աշխատանոցներու օրավարձերուն, այստեղ շատ քիչ են օրավարձերը։ Անցեալ օր, «Մարքօ Պէլէֆ»ի պաշտօնեաներէն մէկը կ'ըսէր ինծի. «Սթարա Զակորայի մէջ աշխատուած ծխախոտը 100ին 10 պակաս ապրանք կ'ըլլայ ուրիշ շրջաններու վրայ, այնպէս որ եթէ անոնց ապրանք եղած գնովը ծախենք, դարձեալ մենք հարիւր հազար քիլոյէն կը շահինք մէկ միլիոն լէվա»։

Բարեբախտաբար հացը եւ միւս ուտեստեղէնները աժան են։ Գառնուկի միսը, որ Պոլսոյ մէջ 110 120 ղրուշի կը ծախուի, այստեղ արդէն 24 լէվա է, մօտաւորապէս 32 ղրուշ։ Հացը կը ծախուի քիլօն 6ուկէս լէվայի, այսինքն 9 ղրուշի, իսկ անարատ կարագը 55-60 լէվայի։

Գոնէ այս կողմէն լաւ ենք, այնպէս որ եղած օրավարձերով կարելի է ապրիլ։

ԳԵՐՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Գերմանիոյ նոր դահլիճը երեք օրէ ի վեր բուռն յարձակումներու կ'ենթարկուի Ռայխսթակին կողմէ։ Կ'ըսուի թէ վարչապետ Պրիւնինկ գրպանը դրած է խորհրդարանը լուծելու հրովարտակը։ Ու երբ տեսնէ թէ մթնոլորտը աննպաստ է իրեն, անմիջապէս պիտի լուծէ զայն, առանց սպասելու որ Ռայխսթակը անվստահութեան քուէով տապալէ զինքը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՐԴԱՐ ՀԱՐՑՈՒՄ

«Յարգելի պարոն խմբագիր, չգիտեմ այն յօդուածը, որ Բաքինսկի Ռաբոչի (Բագուի Բանուոր) թերթի անցեալ յունուար 31 համարում Այսօրւայ Իրանը վերնագրի տակ տպագրուել է, կարդացե՞լ էք. թէ ոչ։ Վստահ եմ չէք կարդացել, քանի որ եթէ կարդայիք անպայման առանձին գտնելով յիշեալ թերատախօսութիւնները եւ դիտաւորեալ ագիտութիւնը պատասխան չգրէիք, որովհետեւ կառավարութիւնը որքան ուզում է փափկանկատ լինել եւ խորհրդային թերթերում հրատարակած գրպարտութիւններին ուշադրութիւն չդարձնել՝ ինքը գիտէ։ Թերեւս այս ընթացքը կառավարութեան համար հասանելի է, քանի որ Իրանի կառավարութիւնը Ռուսիայ ներքին ռէժիմի հետ գործ չունի եւ ուզում է իր հարեւանի հետ, որ ռուս ժողովուրդն է, անկեղծ յարաբերութիւններ ունենալ։ Բայց թերթերը եւ հանրային կարծիքը ինչո՞ւ լուռ նստած իրենց զգւանքը չեն յայտնում Բագուի բոլշեւիկների սուտ արտայայտութիւնների առթիւ եւ ինչո՞ւ խարդախութիւնների դէմ ճշմարտութիւններ չեն հրատարակում»։

Այսպէս է սկսում պարոն Իրանփուր Թէհրանի կիսապաշտօնական «Իրան» մեծ օրաթերթի մարտ 13ի թիւ 3186 համարում, չորս սիւնակներ բռնող իր ընդարձակ յօդուածը, որ կարելի է արդար բողոքի մի խիզախ ու գեղեցիկ արտայայտութիւն համարել, ընդդէմ այն բոլոր անտեղի ու ալլանդակ յարձակումների, որոնք դարբնւում են կեդրոնում բարեկամի պաշտօնական դաւադիր -հաստատութիւններում եւ հրապարակ նետւում յատուկ հրահանգով համապատասխան օրգանների կէերից։ Իրաւացի է յօդուածագիրը մանաւանդ իր զարմանքի մէջ՝ դէպի հանրային միտքը, դէպի պարսիկ ժողովուրդին յատուկ `փափկանկատութիւնը։ Իրօք զերմարդկային է իր ներողամտութիւնը, համբերութիւնը։ Ուրիշ մի ազգ այսքան անարդարութեան դիմաց պիտի յուզւէր, ջղայնանար, բայց նա գիտէ սառնարիւն մնալ եւ քթի տակ ծիծաղել այն տղայական պառչտուքների վրայ որոնք գալիս են Կասպիականի միւս ափից, մի երկրից որ պատմութիւն չունի, որ անուն չունէր եւ Ազէրբէյջանի (Ատրպատական) անունը գողնալու հարկադրանքն ունեցաւ։ Ահա թէ ալաքները որտեղից են գալիս, ահա թէ ինչո՞ւ պատմութիւն ունեցող Իրանի բանիմաց զաւակներից շատ շատերը արժանապատուութեան խնդիր են համարում, երբ «Իրանփուր» կամ ուրիշ մէկը փորձում է չափուել հարեւանի կարմրած ճուտերի հետ։ Յօդուածագիրը, որպէս մի Իրանցի, ուզում է պատասխանել «Բագուի Բանուոր»ին եւ իր յօդուածը շրջաբերականի ձեւով ուղարկում է բոլոր թերթերին։ Նա բոլշեւիկ թերթի յարձակումները ամփոփում է այսպէս.—

1.— Իրանի առողջապահութիւնը եւ կրթութիւնը աւրուած է։

2.— Ինչո՞ւ Զէլֆուն 1)՝ Իրանի ազատատէր հերոսը մահւան դատապարտուեց։

3.— Ինչո՞ւ պետական նախահաշւի 46 առ 100ը ծախսւում է զօրքի վրայ։

4.— Ինչո՞ւ Թէհրանի եւ միւս քաղաքների փողոցները վերաշինւում են։

5. Ինչո՞ւ կառավարութիւնը քայլեր չի առնում Շահնշահի Դրամատան 2) հակառակ։

6.— Ինչո՞ւ կառավարութիւնը չի աջակցում Բանքը Միլլիին։

7.— Իրանի երկաթուղին գլուխ չպիտի գալ, քանի որ միայն հիւսիսում հարիւր քառն քիլոմետր շինելով դադարեցուած է։

8 -Դավէրը3 փոխանակ արդարադատութիւնը բարեկարգելու խանգարել է։

9.— Ինչո՞ւ է կառավարութիւնը պետական զանձ ստեղծել եւ պահում է այն արտասահմանում։

10 (որ ամենից զաւեշտականն է).— Ինչո՞ւ Պարսկաստանում տնտեսական ճգնաժամ է յառաջ եկել։

Ապա յօդուածագիրը գրում է. — «Ես ուզում եմ նախքան այս միտումով, անխելքութեամբ ու անտեղեկութեամբ լեցուն հարցերին պատասխան տալը, մի քանի հարցումներ անել «Բագուի Բանուոր» թերթին եւ ·յետոյ նրա խնդիրներին պատասխանել.

1. Ինչո՞ւ ձեր երկրում բոլոր հարուստները մուրացկան դարձան եւ ոչ մի աղքատ չհարստացաւ։

2. Ինչո՞ւ ձեր երկրում մարդիկ սովից մեռնում են եւ հաց, կաթ, ձու, միս, այսինքն ապրուստի նախնական պէտքերը ձեռք բերելու համար մարդիկ պէտք է տասն վերցնեն ու ժամերով խանութին առջեւ սպասեն, մինչեւ նրանց պարէն տրւի։

3. Ինչո՞ւ ձեր երկրում Գէպէուն, այսինքն ոստիկանական վարչութիւնը դատական ուժին բացարձակ տեղապահը դարձած մարդկանց չնչին պատրուակով առանց դատավարութեան ամիսներ ու տարիներ ամենադժնդակ ձեւով բանտարկում է եւ մահուան դատապարտելու համար չնչին պատրուակը բաւական է։ Մինչեւ անգամ Գէպէուն ոչ միայն ձեր երկրի ներսում է տիրապետում, այլեւ բոլոր օտար երկիրներում Գէպէուի ներկայացուցիչները կան եւ աւելի զօրաւոր են ձեր քաղաքական պաշտօնական ներկայացուցիչներից։

4. Ինչո՞ւ պարսիկ վաճառականներին ամէն օր մի պատրուակով խեղդում էք, սնանկացնում եւ նրանց ստացուածքը գրաւելուց յետոյ իրենց աքսորում էք։

5. Ինչո՞ւ այսքան անտեղեակ էք Իրանի վիճակից եւ կամ թշնամի Իրանի առաջդիմութեան, որ իւրաքանչիւր քայլ երբ երկիրը վերցնում է դէպի յառաջդիմութիւն ձեր թունալի լեզւով էք ուզում ներկայացնել.

6. Ինչո՞ւ էք Իրանի տնտեսական ճգնաժամին ամենից ուժեղ գործօնը դարձել եւ ինչո՞ւ նոյնիսկ ձեր ապրանքների վաճառման մէջ Իրանի ներսում չէք ընդունում հաւասարութեան սկզբունքը Իրանցի վաճառականների հանդէպ եւ որոշ արտօնութիւնների վաճառման մենաշնորհը անհատների էք փոխանցում, որոնք ընդունում են ձեր ծառայութիւնը եւ ուրիշներին զրկում իրենց երկրում առեւտրից օգտուելու օրինաւոր իրաւունքից.

7. Ինչո՞ւ ձեր տնտեսական հիմնարկութիւնները մարդկանց աղքատութիւնից ու խեղճութիւնից օգտուելով ուզում են Իրանի մի բուռ բրինձը կամ բամպակը, մորթը, չոր միրգը, նը, խէժը, որ երկրի միակ արտածումն է ամէնէն ցած արժէքներով գնէք եւ բացի ձեր շահն ու պարսիկ առեւտրականի, կալւածատիրոջ, երկրագործի վնասը ուրիշ քաղաքականութիւն չունէք։

8. Ինչո՞ւ ձեր երկրում ոչ ոքի մարդկային իրաւունքների տէր չէք ճանաչում եւ ոչ մի տեսակի օրէնքին, անհատական իրաւունքներին, համայնական արժէքներին չէք հաւատում։

9. Ինչո՞ւ ձեր երկրում միլիոնաւոր մարդիկ ամէն տարի սովից ու աղքատութիւնից մեռնում են եւ դուք դարմանելու ու առաջն առնելու մտքին չէք։

10. Ինչո՞ւ ուշադրութիւն չէք դարձնում Ռուսիայ մէջ ձեր հանդէպ եղած ընդհանուր դժգոհութեան եւ ինչո՞ւ չէք թողնում որ մարդիկ ազատօրէն իրենց վիճակը տնօրինեն եւ իւրաքանչիւր չնչին կասկածով ամէն մի դժբախտ, անմեղ մէկը հետապնդւում է։

11. Ինչո՞ւ դուք ինքներդ ձեր անտեսական խիստ ճգնաժամը վերացնելու համար քայլ չէք առնում եւ ինչո՞ւ չէք այն կարգաւորում ու անհետացնում։

12. Դուք որ հակառակ ամբողջ աշխարհի հաստատութեան ու խաղաղութեան, Իրանի դատական ուժի ենթադրեալ անբարեկարգութեան համար արտցաւութիւն էք անում, ինչո՞ւ ձեր երկրում անկախ դատարան ու դատական այժ եւ մարդկանց համար արդարադատութեան կեդրոն չէք հիմնում։

Եթէ ուզենամ բոլոր «ինչո՞ւ»ները գրել այստեղ, շատ կ'երկարի, ուստի բաւականանում եմ այսքանով։

Ապա յօդուածագիրը կանխատեսում է, որ «Բագուի Բանուորին պիտի հարցնէ, թէ ի՞նչ իրաւունքով է զբաղւում մի օտար երկրի ներքին խնդիրներով։ Բայց այդ նոյն խօսքերն ունի կարմիրների երեսին զարնելու պարսիկ ժողովուրդը.

— «Ընկեր Ջան, դուք ո՞ր օրէնքով ձեզ Իրանի ժողովուրդի ու պետութեան խնամակալ ու արդյոք էք դարձնում եւ խառնւում էք այս երկրի ներքին գործերում։ Միթէ, աստուած չանէին, ջղայնացա՞ծ էք, թէ Իրանը եւ իրանցին, որ ձեր մօտիկ հարեւանն է, ձեր ներքին խայտառակութիւնները տեսնելով այլեւս ականջ չի կախում ձեր պրոպագանդին եւ ձեր խօսքերը չեն ազդում նրան. միթէ՞ ծաղրալից ջղայնութիւնը նրանից, որ մի սրա ձեր ճանկերից դուրս է գալիս, ձեր աչքերի առաջը բռնե՞լ է, որ ճշմարտութիւնները գլխիվայր էք ներկայացնում ...։

Աւելի քան ուշագրաւ են Պ. Իրանփուրի պատասխանները, մերկացումները ու խորհրդածութիւնները, բայց կարծում եմ հարազատօրէն թարգմանուած այս ընդարձակ մէջբերումները բաւական են շատ բան ասելու ընթերցողին։

Մեկնաբանութիւնները աւելորդ են։ Աւելացնենք որ յօդուածագիրը փաստերով ապացուցանում է նաեւ բոլշեւիկ քաղաքականութեան գաղտնի ծալքերից մէկը.— այն է՝ օգտուելով Իրանի աշխարհագրական դիրքից, Ռուսիայ չուկայից կախում ունենալով եւն., նա՝ կարմիր քաղաքականութիւնը, ձգտում է սնանկացնել այս երկիրը, որը իր հերթին գիտակցելով այդ, աշխատում է օր առաջ ազատել իրեն տնտեսական գերութիւնից։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

1) Խորասանի յայտնի արկածախնդիր աւազակապետ-կարմիր Ռուսիոյ վարիչներից հովանաւորուած. Վ. Ի.

2) The Imperial Bank of Persia անգլ. դրամատունը։ Վ. Ի.

3, Արդարադատութեան կուրվի Նախարարը։ Վ. Ի.

ԹՈՒՐՔ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ

Կը հաստատուի այն լուրերը թէ Թուրք Սահմանադրութեան մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարուին։ Այս փոփոխութիւնները գալ տարի Ազգ. Ժողովին պիտի յանձնուին, եւ նոր ընտրութիւնները փոփոխութիւններուն համաձայն պիտի կատարուին։

Ծրագրուած փոփոխութիւններուն համաձայն, ընտրութիւնը ուղղակի պիտի ըլլայ եւ կիներն ալ երեսփոխան ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք պիտի ունենան։

Կիներուն դատաւոր կարենալ ըլլալու մասին ալ քննութիւն կը կատարուի։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համրանք չունին Հայրենակցական Միութիւնները մեր քաղաքին մէջ։ Այս տարի աւելցան երկու նորեր եւս, Ագշէհիրի եւ Օրտուի Հայրենակցական Միութիւնները։ Ագշէհիրցիներ իրենց կազմութեանն ի վեր դաշտահանդէս մը եւ թատերական ներկայացում մը սարքելով, գոյացուցին կլորիկ հիմնադրամ մը։ Այս Միութեան մէջ կան աշխատող երիտասարդ ուժեր որոնք կը ձգտին ներկայանալի դարձնել զայն, առանց նկատի առնելու քանի մը խուլաբամիտ հայրենակիցներ, որոնք պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւնները պատռելու աստիճան պզտիկցան։

Օրտուցիները դաշտահանդէս մը միայն տուին, առաջին հանդէսը, ուր իրենց նպատակը պարզեցին։

Հայրենակցական Միութիւններու առաջին շարքին կարելի է նկատել հետեւեալ հինգը.— Վասպուրականի, Սիվրիհիսարի, Մարաշի, Եոզղատի եւ Զարաւնճաքի Հայրենակցականները, որոնք միանալով կազմած են կեդրոնական վարչութիւն մը եւ երկու տարիէ ասդին զոհողութիւններով կը շարունակեն գիշերային դասընթացքը։ Անհասկնալի է թէ միւս 60ի մօտ Հայրենակցականները ինչո՞ւ անտարբեր եւ մեկուսի կը մնան։ Ամասիոյ Հայրենակցական Միութիւնը նախապէս նման գաղափար մը յղացած էր, սակայն չկրցաւ իրականացնել, իսկ հիմա զրեթէ կազմալոյծ վիճակ մը ունի։

Վերոյիշեալ հինգ Միութիւններ մասնաւոր սրահ մը վարձելով, իրենց կարելին կ'ընեն զաւակներու կանոնաւոր դասաւանդութիւնները կանոնաւորելու եւ տեւականացնելու համար։ Ամէն դասի համար մասնաւոր ուսուցիչներ վարձուած են։ Այս ուսուցիչներու ամսականները կը վճարուին աշակերտներու ամսավճարներէն, իսկ բացը կը գոցուի հանգանակներով կամ մասնաւոր նուէրներով։

Գործօն միութիւններու կարգին կարելի է դասել նաեւ Սեբաստիոյ եւ շրջակայ գիւղերու Հայրենակցական Միութիւնները, մանաւանդ Ղանթարմա գիւղի Հայրենակցականը որ իր 18 անդամներով 6000 ֆրանքի մօտ պատրաստ դրամ մը ունի։ Ատկէ զատ, օգնած է Կեսարիոյ որբերուն եւ իր կարողութեան չափով մասնակցած է բոլոր բարենպատակ ձեռնարկներուն։

Հայրենակցական Միութիւնները կրնան շատ մեծ գեր կատարել եթէ միայն գործեն համերաշխութեամբ։ Օրինակ Խարբերդի Միութիւնը բաժնուած է գիւղերու եւ աւաններու. Խարբերդ քաղաքի Երիտասարդաց, Խարբերդ Հողէի Երիտասարդաց, յետոյ Նորէն Խարբերդ Հողէի Աղքատախնամ Միութիւններ եւն.։ Նոյնը նաեւ Բալուի համար. — Բալու քաղաքի հայրենակցական միութիւն եւ Բալու Սագրաթ, Խօշմաթ, Նիրիխ գիւղերու հայրենակցական միութիւններ։ Ու այսպէս յայտնի եւ անյայտ միութիւններ իրենց ազմուկով կը լեցնեն Մարսէյլի հայկական փողոցները։

Բազում աղմուկ վասն ոչնչի։

Վերջերս մեր ընկեր բանախօսներէն մէկը Հայրենակցական Միութիւններու կրած աւելորդ ծախքերուն եւ ֆիզիքական յոգնութիւններուն պզտիկ մէկ հաշուեկշիռը կը ներկայացնէր։ Ա. սայէ.

— «60 Հայրենակցական Միութիւններ ունինք, ամէն մէկ միութեան վարչութիւնը կը բաղկանայ 5—9 անդամներէ, միջին թիւ կ'առնենք 7, Բազմապատկենք. — 7×60 — 420 վարչական անդամներ ունինք։ Ամէն վարչութիւն շաբաթը մէկ ժողով կ'ունենայ որ կը տեւէ 2—4 ժամ, միջինը կ'առնենք 3 ժամ։ 420×3=1260 ժամ։ Ուրեմն 420 վարչական անդամներ շաբաթական կ'աշխատին 1260 ժամ, ազգային գործերը բարեկարգելու համար։ Ցետոյ ժողովներ տեղի կ'ունենան պանդոկներու ներքնասրահներուն մէջ, նուազագոյն վճարելով 5 ֆրանք = 60×5=300 ֆրանք շաբաթական։ Իսկ եթէ տարեկանը նկատի առնենք, կը տեսնենք որ 420 հոգի 65,520 ժամ կը զբաղին ակնաբերման վատնելը ուշացնելու համար եւ կը ծախսեն 15,600 ֆրանք։

Խորհրդածութիւնները ընթերցողին կը ձգեմ։

∴

Հայրենակցական բազմապիսի միութիւններուն մէջէ կը ծնին եւ կը մեռնին անհամար երիտասարդական եւ զարգացական միութիւններ։ Բարի է այս միութիւններու նպատակը եւ նախաձեռնողներու ջանքն ալ գովելի։ Սակայն կը պակսի ամէնէն կենսականը՝ յարատեւութիւն եւ կարգապահութիւն։

Զարգանալ եւ զարգացնել միութեան անդամները, հիմնել գրադարան մը, ուր պիտի գտնուին տեղական եւ արտասահմանի հայ թերթերէն զատ, գիտական, գրական ու պատմական գիրքեր որոնցմէ պիտի օգտուի հասարակութիւնը։ Ցետոյ սարքել դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ։

Այս է ամփոփումը մեր ակնարկած միութիւններու ծրագրին որ սակայն կը մնայ թուղթի վրայ։ Թունեք քանի մը հատ որոնք իրենց կազմակերպութեան առաջին ամիսներուն բաւական մեծ յոյսեր ներշնչած էին, իսկ այժմ կորսուած են անդարձ։

Նախ՝ «Վասպուրականը»։ Կազմուած էր 1923ին, կազմալուծուեցաւ 1924ին։ Քանի մը երիտասարդներ բաժնուելով կազմեցին Երիտասարդաց Երկսեռ միութիւնը, որ քիչ մը աւելի շատ տոկաց ու գործեց։ Կազմակերպեց «ֆանֆառի խումբ մը», բայց վէճ մը ծագելով, կազմալուծուեցաւ ու ֆանֆառը առանձին շարունակեց իր գործը «Բնար ֆանֆառ» անունով։ Ցետոյ եկան «Հայաստան Ուսանողներու եւ Երկսեռ միութիւնը», «Յառաջդիմասէրը», «Նոր Ուղին», «Օրիորդաց Զարգացողականը»։ Մեծ մասը կառավարութենէն վաւերացուած ըլլալով հանդերձ, շատոնց դադրած են գոյութենէ։

Այն միութիւնները որոնք Ազգային Վարչութենէն ալ վաւերացուած են, ունին յօդուած մը իրենց կանոնագրութեան մէջ որ կ'ըսէ. «Միութեանս կազմալուծման պարագային անոր գոյքերն ու դրամները կը մնան այսինչ կամ այնինչ բարենպատակ հաստատութեան, ազգային վարչութեան կամ կարմիր Խաչի»։

Արդ, հարց է գիտնալ թէ կազմալուծուած վերոյիշեալ միութիւնները ի՞նչ թողած են իբր գոյք կամ դրամ եւ կամ այդ իրերն ու դրամները յանձնուա՞ծ են կանոնագրով որոշւած մարմիններուն։ Ապահովաբար ո՛չ։ Օրինակ բերելով «Յառաջդիմասէր»ը որուն հաշիւս կազմակերպիչներէն մէկը եղած եմ։ Երբ ես բաժնուեցայ, Միութիւնը 1500 ֆրանք դրամ ունէր, ինչպէս նաեւ գիրքեր, թերթեր, նաւակի թուղթեր եւն.։ Տարի մը վերջը զիմակաւոր պարահանդէս մըն ալ տուին։ Ո՞ւր է հաշիւը...

«Հայ տունը», որ ունէր ընդարձակ ծրագիր մը, բայց մնաց կէս ճամբան։

Ունինք նաեւ «Բարձր Հայք եւ Պարթեւ Երիտասարդաց Միութիւնները», որոնք իրենց գոյութիւնը կ'ապացուցանեն քանի մը հանդէսներով եւ ներկայացումներով։

Այս բոլորին մէջ, առաւ կը մնան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութիւնը եւ Հ. Ե.Ո.Միութեան մասնաճիւղը։

Պատանեկան Միութիւնը մօտ վեց տարի է կը շարունակէ գործել, հետզհետէ աւելի ... մանալով եւ կանոնաւոր... Բացի իր կազմէ կազմ... պուած դասախօսական ... ճաբանական ժողովներէն ... ճոխ գրադարանը, ամէնէն ... սան փաստն է աշխատ... ու զոհաբերութեան։

Զափահաս Որբերու ... թեան Մարսէյլի մասնա... ալ լաւ աշխատանքներ կը ... տարէ որբերու օգնութեան ... սակէտէն։ Միութիւնը կազ... է մասնաւոր յանձնախումբ ... որ շրջելով քաղաքին ... ուարձաններու մէջ, կը ... քրքրուի արտասահմանէն ... հասնող անպաշտպան ... վիճակով։ Ինչպէս փարի... ուրիշ տեղեր, հոս ալ որբեր... որ Նախաձեռնարկ ... «Մշակոյթի Օրուան տօն... տարութեան, եւ մասնա... Ապրիլ 11 - 24 սպառողն... ուզեր տալ ուրիշ որ եւ ... մակերպութեան։

Եւ իսկապէս որբերու ... կանութիւնն է այդ օրը, ... հետեւ անոնք կ'ուզեն ... տարի արբազան ուխտը ... բել իրենց պաշտելիներու ... բեզմանին առջեւ։

Ս. ՄԻՆՏՕ...

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄ...

Գահիրէէն կը տեղեկագ... թէ Եգիպտացի հնախօսներ ... ջերս գերեզման մը գտած ... իր մեծութեամբ կը գեր... մինչեւ այսօր գտնուած ... դամբարանները։

Այդ գերեզմանը, որ գտ... ուած է Սփինքսի մը մօտ... նուիրուած էր արքունի քրմ... Ռա Ուէրի յիշատակին։ ... հանուած արձանագրութիւններ... համաձայն, սոյն քրմապետ... ժամանակին հանրածանօթ ... եւ խիստ կարեւոր գիրք մը գր... ուած՝ փարաւոնի պալատին մէ... ըլլալով թագաւորին մտերիմ ... րեկամը, արքունի հանդերձա... պը, սեղանապետը, մառանապետ... սափրիչներուն պետը եւայլն։

Գերեզմանի մուտքին երկ... նութիւնը 27 մեթր է, ... եայ անցք մը կ'առաջնորդէ ... երեք ընդարձակ սրահներ, ... պատերը շատ կը մօտենան ... սի խարիսխին։ Գերեզմանը բաժ... ցած է 80 փոքր սենեակներ... լաբիւրինթոսի ձեւով շինուած ... խցիկներէ, որ յատկացուած էին ... եալներու արձանները ... Այդ արձաններէն 40 հատ ... նուած են բոլորովին անվնաս ... ձակի մը մէջ։ Երեւան հանուա... առարկաներուն մէջէն մասնաւ... յիշատակութեան արժանի են ... կու կայծքարէ անօթները, ... հաւանաբար կը խորհրդանշէ... պալատի մէջ քրմապետին ... րէջէ պաշտօն ունեցած ըլլալ... լիները մինչեւ այսօր պահած ... իրենց սրութիւնը։

Աստղմէ զատ, մամիայի ... դագաղին մէջէն գտնուած է ... գամատուած ձեռք մը, եւ խիստ ... թանկարժէք ադամանդակ... մանեակ մը, քիչ մը հեռու ... մարդու մը կմախքը, որուն ... ձեռքը կը պակսի։

Ռա Ուէր կ'ապրէր Եգիպտ... փարաւոններու հինգերորդ ... քոյական ցեղին երրորդ թագա... ւորութեան օրով։

Փրոֆ. Սարքեանը, որ վարի... է Պաղեստինի մէջ Սըր Չարլ... Ռոյլթընէի պաշտպանութեան կողմէ ... կատարուած պեղումներուն, ... տեղեկացնէ թէ Երիքովի բլուրի ... վրայ վերջերս գտնուած է աշտա... րակ մը կամ միջնաբերդ մը, ... պղինձի դարուն ժամանակին ... ըլլայ կը կարծուի։

Մ. Հ. Ռուհիէ, Թելմիոյ հնա... գիտական պեղումներու սպասա... կութեան տնօրէնը, Պրիւսէլի մա...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

...ԱՇԽԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՋՐՕՐՀՆԷՔԸ

...րօ 10 տարի է, որ բոլշեւիկ...նուած են հայ գիւղացիին ...ն եւ շանթարով կը կարդան ...ն օր. հակառակ այդ բոլոր ...ներուն եւ ճնշումներուն, ...գիւղացին ոչինչ կը փոխէ իր ...ներէն: Նոյնիսկ, կը թուի թէ ...բոլշեւիկներն ալ կը հետեւ... ...ժողովուրդին: «Խորհր. Հա...յաստան» կը գրէ (14 մարտ).— ...Լենինականի շրջանին Բիւրա... Օրգով եւ Ինակլու գիւղե... ...միացեալ խորհուրդին նախա...ն ու անդամները ջրօրհնէք ...ներուն եկեղեցիին առջեւ եւ ...ներուն հետ պարեցին, կրօ...ական մաղթանքներ կատարեցին:» ...Այս բոլշեւիկները, աստուա...ծոյն ըլլալով հանդերձ, կը հե...ւէին ընդհանուր օրինակին: Այս ...նոյն թերթը կը գրէ.— ...Նախագահը իւրացուցած է ...ւէս փութ սերմացու: Ունեւոր ...գիւղացիներէն դրամ է առեր եւ ...ալ է վերադարձուցեր: ...Բիւրականի գիւղային խոր...հուրդը ոչ միայն չէ օժանդակած ...համայնական արդիւնաբերու...թեան, ընդհակառակն խափանուց...ած խորհուրդին անդամները կը ...գորտին փողոցներուն մէջ եւ կը

...գործական ընկերութեան վերջին ...ժողովին ներկայացուցած է երեք ...տարիէ ի վեր իր հսկողութեան ...ակ, Լաւանի ծովեզերեայ աւա...գիւղերուն մէջ (Դեւշիքքայի ...ու Ֆրանսայի սահմանին վրայ) ...կատարուած պեղումներու արդիւն...ք, որոնք կը վերաբերին Երկաթի ...դարուն.

...Իրեւան հանուած է կաւեղէն ...ամաններ շինելու գործարան մը, ...իր յարակից կազմածներով, որոնք ...կաւեղէն արտադրութիւնները ...ելու եւ եփելու կը ծառայէին: Այս բոլորը մինչեւ այսօր անծա...նօթ մնացած էր պեղմ հնախոյզ...ներուն: Կաւեղէն բազմաթիւ ա...նօթներէն զատ, գտնուած են նաեւ ...նախապատմական շրջանի ժամանա...կէն բնակարաններ եւ գերեզ...մաններ, որոնք ի յայտ կը բերեն ...Երկաթի դարու մէջ ապրող մար...դոց քաղաքակրթութեան զանա...զան աստիճանները:

Պ. Ռուշիէի ձեռք բերած ար...դիւնքները հնագիտական եւ պատ...մական տեսակէտով մեծ արժէք ...կը ներկայացնեն, եւ կարելի է ...ըսել թէ անոնք մինչեւ այսօր ...Դեւշիքքայի մէջ գտնուած ամէ...նէն կարեւորներն են, ինչ որ կը ...վերաբերի Երկաթի դարուն:

Հ. ՑԷՐՈՍԿԻ

համոզէին զրուցել «զուլֆոզ»ը: Գիւղային խորհուրդին նախագահը ունեւորներուն «խաթրին չդպչելու» համար Երեւան մեկներ է ման գալու: Խորհուրդի անդամ Յ. Յոփոր Միքայէլեանը եւ շատերը այսօր պայքար կը մղեն համայնացումին դէմ»:

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Հայ ժողովուրդը պայքարի նոր ձեւ մը ունի հիմա ընդդէմ բոլշեւիկ վարչութեան. Կ'ընտրուին գիւղերու խորհուրդները: Ընտրութենէն յետոյ օրեր կ'անցնին, եւ կեդրոնէն հասած հրահանգները կը դիզուին առանց իրագործուելու: Գիւղային խորհուրդները այսպէս կը մղեն կրաւորական պայքարը: «Խորհր. Հայաստան» կը գրէ (14 մարտ).—

«Աշոցի Մազդա, Ղայթուր, Հախս, Ջաթալան, Նշկարդ, Պէլթամուր, Ղըւան գիւղերուն խորհուրդի անդամները ոչ մէկ աշխատանք կատարած են իրենց ընտրութենէն ի վեր: Նոյնիսկ գտնուած են թերութեան մէջ: Վերին մարմիններու որոշումները երբեք չեն գործադրուիր: Հակառակ վերէն եղած դիտողութիւններուն, նախագահները չեն շարժած իրենց տեղէն»:

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ

Հայ կաթոլիկ եկեղեցիներու համաժողով մը տեղի ունեցեր է Թիֆլիսի մէջ: Եւ համաժողովին կողմէ խորհրդային կառավարութեան ղրկուած է «դիմում» մը, զոր կը հրատարակէ «Խորհ. Հայաստան» (16 մարտ):

Կ'արտատպենք քանի մը մասեր այդ «դիմում»էն, որ ոչ միայն յայտնութիւններ կը պարունակէ, այլ նաեւ օրինակ մը կու տայ յանուն հայ կաթոլիկներուն գրուած այդ դիմումին բոլշեւիկ հեղինակներուն խիղճի չափին:

— «Քանի մը կարգինալներ, Մերձաւոր Արեւելքի «յեստուիտ» ժողովուրդները արեւմտեան պետութիւններուն ձեռքը զէնք դարձնելու նպատակով, խորդախութիւն ըրին եւ եկեղեցիի պետ ընարեցին չինովնիկներ: Անոնք անձնական շահեր հետապնդելով, հայ կաթոլիկ եկեղեցին զրկեցին աւանդական իրաւունքներէն:

Հայ կաթոլիկ եկեղեցին կեդեքուեցաւ վերջին տասնամեակին ընթացքին, երբ կը տիրէին Ցէր. Աբրահամեանն ու Բագրատեանը:

1927ին հաւատացեալները եկեղեցիէն վտարեցին Ցէր Աբրահամեանը: Հաւատացեալները այնքան կատղած էին Ցէր Աբրահամեանի անբարոյական ընթացքին դէմ, որ մտադիր էին բռնել, եթէ ոստիկանութիւնը չմիջամտէր: Այդպատճառաւ անիկա յաջողեցաւ փախչիլ.

Բագրատեան ոչ միայն կրկնեց իր նախորդին սխալները, այլ նաեւ շարք մը յանցանքներ գործեց (կաշառակերութիւն, խնամիութիւն, եւայլն): Մասնաւորապէս ծանր են եկեղեցիին շահերուն տեսակէտէն Բագրատեանի յանցանքները խորհրդային իշխանութեան հանդէպ:

Ներկայիս արեւմտեան Եւրոպայի մէջ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ բացուած պայքարը արդիւնք է մասնաւորապէս Բագրատեանի դերին, որովհետեւ անիկա երկար տարիներէ ի վեր պապին կը ղրկէր զրպարտութիւններ Ռուսիոյ մէջ կատարուած սուտ հալածանքներու մասին: Անիկէ զատ Բագրատեանը հակայեղափոխական պայքար մղած էկզառուած միսիոնարներու միջոցով:

Այս պատճառով, Անդրկովկասեան հայ կաթոլիկ եկեղեցիներու համագումարը որոշեց հրաժարեցնել Բագրատեան ծայրագոյն վարդապետը եւ կազմել հոգեւոր խմբական վարչութիւն՝ ընարելով Պօղոսաւզով եւ Գաբրիէլ Նահապետեան ծայրագոյն վարդապետները եւ Ցէր Անտոն Պետրոսեանը:

Համաժողովը կը հաւատայ թէ հայ կաթոլիկ եկեղեցիին նոր առաջնորդները դէմ չեն շարժիր խորհրդային իշխանութեան»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՑԱՒՆԱԳԸ

«Ուլուսըլ» Թուրք գրական պատկերազարդ պարբերականին վերջին թիւին մէջ (20 մարտ) Հասան Րէֆիք կը գրէ թէ «ինչու չեն կարդար» —

«Լրագիրները, պարբերականները, տպագրիչները, խմբագիրները կը պոռչան.— «Ժողովուրդը չի կարդար, ժողովուրդը չի կարդար այլեւս: Մեր աշխատանքը պարապ կ'անցնի..»:

Կը պոռանք, կը պոռչանք, կը արտնջանք: Սակայն մեզմէ ոչ ոք մէկտեղ կ'ելլէ հարցնելու. «Եահա՛, արդեօք ինչու չի կարդար ժողովուրդը, ինչու հետաքրքրութիւն ցոյց չի տար թերթի ու գիրքի»: Եւ չենք փնտռեր պատճառը: Ցեանենք ո՞վ չի կարդար, ժողովո՞ւրդը թէ մենք, գրողներս:

Ես հաւատացած եմ, որ ժողովուրդը չէ որ չի կարդար եւ հետաքրքրութիւն ցոյց չի տար, այլ մենք: Մենք՝ գրողներս: Այո՛, այս է ճշմարտութիւնը: Աստուծոյ սիրոյն ըսէք, — այսօր հրատարակուած լրագիրներէն եւ պարբերականներէն քանի՞ հատը ընթերցման արժանի վիճակ մը ունի: Լոյս տեսած գիրքերէն քանի՞ հատը կ'արժէ կարդալ:

Վաղերեան մը միասին սանկ աչք մը պտտցնենք լրագիրներուն մէջ: Առաջին էջին բան մը չենք ըսեր, երկրորդ եւ երրորդ էջերը ըսենք շատ չափ: Սակայն, կը խնդրեմ, մի գործէք միւս էջերը: Որովհետեւ այնտեղ կը սկսին փուճ նիւթերու մասին թերթօններ, անիմաստ հէքեաթներ, երգիծանք անունին տակ պաղ ու ամրիկ կատակներ, խօսքեր:

Այս վիճակը անընդհատ կը շարունակուի, բացառութիւն համարելով մէկ կամ առնուազն երկու օրինակ:

Հապա պարբերականնե՞րը: Անոնց վիճակը բոլորովին եղերական է: Կը զարմանամ, որ հրատարակչական հրապարակին վրայ հազիւ թէ քանի մը հատ ըլլալով հանդերձ, այդ պարբերականները կը զբաղին պարապ բաներով: Մէկ հատիկ շարժանկարի արուեստանոց մը չունինք մեր քաղաքին մէջ, բայց որքա՜ն պարբերականներ ունինք շարժանկարի վերաբերեալ: Պոլսոյ ժողովուրդը, որ հազիւ թէ ամիսը մէկ անգամ ֆութպոլի մրցում տեսնելու բախտը կ'ունենայ, եւ տարին մէկ անգամ մարզախաղեր դիտելու առիթը կը գտնէ, որքա՜ն շատ մարզական թերթեր ունի, չես հաւնար:

Սխալ չհասկնաք, չեմ ըսեր թէ ոչ մէկ օգուտ ունին: Սակայն Թուրք ժողովուրդն ալ իմացական, գիտական եւ արուեստի կեանքի պահանջ ունի: Ո՞ւր են այն լրագիրները, պարբերականները, գրքոյկները, որոնք պիտի արտայայտեն այդ կեանքը: Կա՞յ, տեսա՞ծ էք: Ինչու մեր ժողովուրդը օգտային բաներով կը զբաղեցնենք: Ինչու մեր մտաւորականներուն, գործադէմներուն համար պարբերական չենք հրատարակեր: Արդեօք կայ եւ ե՞ս չեմ գիտեր: Կը խնդրեմ, թող գիտցողը ինծի ալ ըսէ: Եթէ նոյնիսկ գոյութիւն ունի, մէկ կամ երկու հատը կը բաւէ՞, ըսէք, խնդրեմ.

Կ'ըսեն թէ Ամերիկայի մէջ 120 օրինակ մարզական եւ շարժանկարի շաբաթաթերթեր կան: Այո՛, ես ալ լսած եմ: Սակայն բան մըն ալ աւելցնել լսած եմ,— շարժանկարի եւ մարզական կեանքի վերաբերեալ այդ 120 շաբաթաթերթերէն զատ, մօտ 250 օրինակ գիտական, փիլիսոփայական, գեղարուեստական պարբերականներ ալ կան:

Ուրեմն, այս մարդիկը միայն շարժանկար եւ մարզախաղ չեն փնտռեր: Նոյն առեն գրական, գիտական եւ գեղարուեստական շարժումներու ալ կը հետեւին հանանաւորաբար: Մեր մէջ ալ այդպէ՞ս է: Ահա թէ ինչու այդ 120 շաբաթաթերթերը շատ չեմ տեսներ, եւ մեր երկրին մէջ լոյս տեսածները աւելորդ կը գտնեմ»:

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊ - ԱՆԻԷՌ — Ժողովրդական համակրանքի ցոյց մըն էր կիրակի իրիկուան երեկոյթը, Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, հանդէպ հայ ժողովրդի մեծ զաւկին, քառասուն տարուան վաստակաւոր, վէպի եւ ըմբոստացումի երգիչ Աւետիս Ահարոնեանի:

Ժամը 9ին արդէն սրահը լեցուած էր երեսն բազմութեամբ: Բեմը գեղեցիկ կերպով պատրաստուած կը յիշեցնէր Արարատը ընդարձակ մարգագետինով մը որուն վերեւ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, Սիփան երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Ցակոբեանի եւ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ցետոյ ծերունազարդ նախագահ Պ. Մարաշլեան հազիւ լսելի ձայնով, բացաւ հանդէսը: «Այս ծանր պաշտօնը իմ գործս չէր թէեւ, բայց սիրայօժար ստանձնեցի, իմ հիացումս եւ յարգանքս յայտնելու համար ակեբրէ Ահարոնեանին»:

Հ. Մ. Ը. Մ ի արիները ի յարգանս յոբելեարին «Ցառաջ Նահատակ»ով բեմին վրայ տողանցք մը կատարեցին, առաջնորդութեամբ խմբապետ Պ. Հ. Աբելեանի, որ ըսաւ.— Մենք նոր սերունդս գիտակից Ա. Ահարոնեանի բեղուն կեանքին, կուգանք ըսելու յարգանք եւ ողջոյն: Պ. Մեհտերեանի մեներգէն յետոյ («Հայաստան»), բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Վաչան Համբարձումեան, որ բացատրեց Ահարոնեանի գրականութեան արժէքը, «Պուտ'մը կաթ»էն մինչեւ «Իմ գիրքը»: Ահա չորս մարդեր — Խրիմեան, Րաֆֆի, Անդրանիկ եւ Ահարոնեան: Առաջինը՝ յեղափոխութեան հայրն էր, երկրորդը՝ պատրաստեց, երրորդը՝ բազուկն եղաւ, իսկ Ահարոնեան գիւցազներգեց՝ ըսելով անէծք կամ բաունքը»:

Սիփան երգչախումբի կողմէ «Վայ լէ լէ»: Օր. Շարլօթ Դաշնակի վրայ՝ «Կառունը»: Պ. Զաւրեհ Գարիպեան արտասանեց Ահարոնեանի «Առաջքը»ը եւ «Մասիս»ը: Օր. Աստղիկ մեներգեց «Ցըլէ Խամանը»: Խմբերգ չորս հոգիով Սիփան երգչախումբէն՝ «Սիրուն գարուն»: Ցետոյ Պ. Մէհտերեան մեներգեց «Ով ինչ անուշ»: Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու:

Ցոբելինական յանձնախումբի կողմէ խօսեցաւ Պ. Գառնիկ Ցովհաննէսեան եւ շնորհակալութիւններ յայտնեց բոլոր անոնց որ օրուան հանդէսին սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էին: «Ահարոնեան եւ հայ ժողովուրդը երկուքը միասին քայլ առ քայլ քալած են: Մարդ մը որ քառասուն տարի աշխատանք է թափած հայ գրականութիւնը բարձրացնելու եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու աստիճանին հասցնելու, արժանի է այսօր հայ ժողովուրդի յարգանքին»: Եւ բացուած յայտարարեց Գրական Ֆոնտին հանգանակութիւնը, որմէ գոյացաւ 2800 Ֆր. եւ որ պիտի շարունակուի դուրսը: Եւս Պ. Ա. Խատիսեանը, որ ներկայ էր իբրեւ հիւր, խօսք առնելով, յայտնեց թէ 26 տարիէ ի վեր կը ճանչնայ եւ եղած իրենք-րը: Պատմեց անոր կեանքը իբրեւ մանկավարժ, գրագէտ, տեսուչ եւ Հ. Հ. Դաշնակցութեան նախագահ: Նաեւ բացատրեց հանգանակութեան գլխաւոր նպատակը: Եւ ճառը վերջացուց հետեւեալ խօսքերով. «Բոլոր ժողովուրդները, Ցոյներ, Պուլկարներ, Ռումանացիներ, Լեհեր, Չեխեր ինքնաբերաբար չեն արթնցած, այլ ունեցած են իրենց վիպասանները, բանաստեղծները որոնք հնչեցուցած են զանգը ազատութեան եւ լոյսի: Նոյնպէս մեր մէջ Ա. Ահարոնեան, գրագէտ-գործիչ, իր գրականութեամբ ձգտած է արթնցնել հայ ժողովուրդը դէպի ազատութիւն եւ լոյս, դէպի ազատ եւ անկախ Հայրենիք»: Եւ ողջունեց Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի գաղութը որ գիտէ իր արժանաւոր զաւակները յարգել, փոխանակ ըսելու. «Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ...»: «Կեցցէ Ահարոնեան», պոռաց ժողովուրդը միաձայն: Ցետոյ ներկայացուեցաւ մը, Ա. Ահարոնեանի ''Ուխտաւոր,,ը մէկ տեսարանի: Հանդէսը վերջացաւ 11.30ին եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

ՑԱԿՈԲ ՎԷԶԻՐԵԱՆ

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱԼԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Շաբաթ 30 մարտ 1930 Ալֆորվիլ

՝՝ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 13 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Որ մըն ալ սպասեցինք սարը եւ ոչ մի ելք չունենալով, կըսին իջանք գիւղը: Երեկոյեան դէմ էր: Բոլորս ալ կեանքերնէս ձանձրացած էինք: Գիւղի կողքին տեսանք 15 տարեկան երիտասարդ մը: Հարցուցինք.— «Տղա՛, գիւղը զօրք կա՞»:

«Չէ՛,— ըսաւ,— զօրքերը այս առտու գացին. միայն չորս ոստիկան հարկ կը հաւաքեն»:

«Ի՞նչ,— ըսինք,— կ'երթաս ռէչին կ'ըսես, որ երեք քաղքցի այ եկեր են, քեզի կ'ուզեն. եթէ հարցնէ՝ ինչ մարդիկ են ինծ հարցնողները, կ'ըսես՝ չգիտեմ, ինծ ճանչնար ինչ մարդիկ են»:

Տղան գնաց: Ռէչին ալ կարծելով, թէ իրաւ խնուսցի ենք մենք, եկաւ մեր քով: Ռէչին պատմեցինք մեր դրութիւնը եւ իրենց գիւղի մէջ պատահած մեր երեք օրուան պատմութիւնը:

«Մենք վալադ՝ բան չունինք, — ըսաւ ռէչը.— մենք ուրկի՞ց ձեզ վալադ տանք»:

«Մենք շատ լաւ գիտենք,— ըսինք մենք,— որ ձեր գիւղը շատ լաւ վալադներ կան. կամ մեզի վալադ մը կը տաս, կամ կը գանք գիւղը եղած չորս ոստիկանը կը սպաննենք: Թող այդպիսով ամբողջ գիւղը ոչնչանայ, մենք ալ թո՛ղ այդպիսով ոչնչանանք»:

Ռէչը ուզեց մեր քովէն հեռանալ, խոստանալով վալադ ուղարկել: Բայց մենք չվստահեցանք:

«Կը բերես,— ըսինք,— քո փոխարէն մէկ ուրիշ մարդ եւ անիկա կը հեռանայ»:

«Ուչացաք, հիմի ոստիկանները ինծի կը հարցնեն»:

«Էդ մեր գործը չէ»:

Վերջապէս, համաձայնեց եւ մեզ տարաւ մի անկիւն, ուր կանչեց մի հարուստ մարդ, որ ընիկ Քղեցի էր, բայց երկար ժամանակէ ի վեր հոդ հաստատուած էր ընտանիքով: Շատ բարի մարդ էր:

Մոռացայ ըսելու, որ երբ մենք այդ գիւղը եկանք, Ղարախանեան Միսաքը առաջին օրը մենէ բաժնուեցաւ, որպէսզի ծպտեալ կարաւաններու հետ գնայ Էրզրում: Նա մենէ զաղտնի քովը ունէր չորս ոսկի (կ'երեւի անձնական փողն է եղած): Բայց յաջողութիւն չգտնելով Էրզրում գնալու, այդ օրը եկաւ մեր քով:

Քղեցի հայը մեզ համար մի վալադ բերաւ եւ աղաչեց, խնդրեց, որ էդ վալադին մի բան տանք, քանի որ անոր ընտանիքը խեղճ դրութեան մէջ կը գտնուէր: Մի մի արծաթ որ ընդամէնը կ'ընէ 10 արծաթ*, յանձնեցինք Քղեցի հայուն, որ յանձնէր վալադի ընտանիքին: Քղեցու բերած վալադը երեք գիշերուան համար էր: Երեկոյեան մութը տուաւ՝ վալադնիս ընկաւ առաջներս: Մենք թուով 10 հոգի էինք:

Այդ գիշեր մենք չորս ժամուան ճանապարհ քալեցինք: Խօզլուի եւ Քղիների սահմանի մէջ մի հովիտ մէջ թաքնուեցանք: Կէսօր անցած էր: Մեր կողքին կար մի քարայր: Տեսանք՝ մի մեծ արջ երկու ձագուկներով կուգայ այրը մտնելու: Նա միամիտ էր, մեզ չէր տեսներ: Մենէ մի քանի քայլ հեռու կ'ըլլար՝ մեր տղաներէն մէկը հազաց: Արջը ուզեց փախչիլ, բայց ձագուկները չէին կրնար անոր հետ միասին վազել: Մենէ երկուքը սկսեցին քար նետել եւ, որովհետեւ ձագուկները չէին կրնար վազել՝ արջը իր առջի թաթերով նրանց առաջ կը նետէր եւ ինքն ալ արդէն կը փախչէր: Փախան, գացին, չկրցանք բռնել:

Խոզլու գիւղացիներէն իմացած էինք, որ վեց օր առաջ Գինդէմիրի Քրդերը սպաննած են վեց հայ: Քիւրդերը ըսելով թէ՝ «Եկէ՛ք, ձեր թալանները յետ կուտանք», տարեր են այդ հայերուն եւ աշխարի պէս մորթեր: Գինդէմիր կը լինէր 150 քիւրդ եւ այդքան էլ հրացան:

Երեկոյեան կողմը ընկերներս մտածեցինք թէ՝ այդ գիւղի սահմաններով անցած ժամանակներս եթէ քիւրդ պատահի, ի՞նչ ընենք: Որոշեցինք այսպէս.— Եթէ շատ ըլլան, որչափ կարելի է պիտի աշխատենք, որ ձեռք չընկնենք ու փախչինք. իսկ եթէ քիչ ըլլան, մէկ կողմէն կը զարնենք ատրճանակներով, միւս կողմէն կը փախչինք:

Երեկոյեան մութ տալուն ճանապարհ ընկանք: Մեծկալ Սրքոյին մի ատրճանակ տուի եւ վալադի հետ ղրկի, որպէսզի անոր հետ միասին 30—40 քայլ առաջ երթան եւ լրտեսեն ճանապարհը: Սրքոն ամենալայտնի վազողն էր մեր մէջ, և զգուշնի պատուիրեցի, որ նեւրեք բան պատահելու ըլլայ՝ վալադին ձեռքից բաց չթողու: Հակառակ պարագային եթէ չկրցաւ պահել, տեսաւ որ կը փախչի՝ զարկի, սպաննի վալադին:

Եկանք Գինդէմիրի դիմացը մի ղարայի վրայ: Տեսանք հող կապած 15 ձի եւ 2—3 խրճիթ: Սազ-գամբուրա կը զարնէին եւ բարակ ձայնով կ'երգէին: Երգողը կ'երեւար կին էր: Առանց նկատուելու, կամաց վերադարձանք: հեռացուցինք մեր ճանապարհը, եկանք սարի մը զագաթի վրայ: Մի քիչ ցածր կը նկատուէր գութանի հերկ: Ցածրից Քրդերը մեզ կը տեսնէին: Լուսնակայ գիշեր էր: Միեւնոյն ժամանակ ամպերը մերթ ընդ մերթ լուսինը կը ծածկէին մեր աչքերէն եւ խաւար կը տիրէր մեր շուրջը:

Սարէն իջանք արտի կողքին: Ընկերներուս մէկը ինծ ըսաւ.—

«Տե'ս, հոն, ուր կապուած ձիեր տեսանք, տե'ս ձիաւորներ կուգան»:

Շար.

*) Բուլանըխէն մինչեւ հողջամնեխիս, ծախսեր էինք հինգական դրուշ Թուրթունի եւ Թղթի համար: Իւրաքանչիւրիս մօտ մնացել էր 15ական դրուշ:
ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան Թերթին մէջ, (Հասմատ բոյն մը) Ցրդ. սիւնակին 20րդ տող, Թարգման «Քեսմիր» պէտք է ըլլայ՝ Քեսմիլ:

դական Թլիւզել առացաւ նաեւ փրոֆէսէօրներ Կապրիէլ Գէրթրանի, Օկիւսթ Շըվալիէի եւ Ժիւսթէն Ժոյլի նոր տեղեկագիրը, նոյնպէս նպաստաւոր Ալմազեանի։ Ատենցմէ խնդրուած էր ճշդել Ալմազեանի տափատին, աթոռակի մը եւ խաճութին եւ-տեւի դրան երկաթին եւ վարի մասին վրայ տեսնուած արեան հետքերը։ Ինչպէս կը յիշուի, դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Պ. Ամի ըսած էր թէ անոնք մարդկային արիւն են։ Երեք մասնագէտները այս կարծիքէն չեն։ Քիմիական, մանրէաբանական եւ հիւսուածաբանական քննութիւններէ վերջ, մասնագէտ փրոֆէսէօրները կը հաստատեն թէ անոնք մարդկային արիւն չեն։

Այս երկու կարեւոր տեղեկագիրներն ստանալէ յետոյ, Ալմազեանի փաստաբանը Շառլ-Լըկրան նամակ մը ուղղեց Ամբաստանիչ ատեանի դատաւորներուն, շեշտելով Պ. Ամիի «ծայրայեղ եւ վտանգաւոր ազդուութիւնը»։ Ցետոյ կ'ըսէ թէ ամբաստանող կողմի թղթածրարներուն մէջ կը մնան միայն արեան քանի մը կաթիլներ որոնք չեն ստուգուած, եւ Ֆլոթի վկայութիւնը, որուն անբաւարարութիւնը կ'ընդունի ընդհանուր դատախազը։ «Բայց անդին կան մանաւանդ ապօրէն եւ չեղեալ նկատուելիք խուզարկութիւնները, կեղծուած թղթածրարները, գայթակղեցուցիչ կերպով անկանոն դիմումները, կարգ մը հարցաքննողներու կողմէ ստորագրուած պաշտօնական սուտերը, ծանր զանցառութիւններն ու սխալները։ Շնորհիւ ձեր լրացուցիչ տեղեկութեան, թղթածրարը պատրաստ է։ Բայց հիմա Ալմազեանի կամ նոյնիսկ Ռիկօտէնի խնդիրը չէ որ պիտի դատուի։ Լաւ է որ վերջ տրուի ատոր. Ալմազեան, իր խցիկին մէջ հիւանդ, նիհար, ճերմկած, արդարութիւն կը պահանջէ։»

Ու եզրակացնելով, անխոնջ փաստաբանը կը գրէ.— «Ինչ ալ արժէ կարգ մը մարդոց, պէտք է տալ չեղեալ նկատելու որոշում մը, որուն մտերմականութիւնը ի յայտ բերաւ ձեր լրացուցիչ քննութիւնը։ Ալմազեան անգամ մը եւս կը խնդրէ իր ազատ արձակումը։»

Կը կարծուի թէ երեքշաբթի օր Ամբաստանիչ Ատեանը վերջնապէս պիտի զբաղի այս խնդրով եւ չեղեալ նկատելու որոշում պիտի տայ, ազատ ձգելով Ալմազեանը։

Ռուսիոյ կրօնական հալածանքները

Անգլիոյ Լորտերու ժողովին մէջ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը յայտարարեց թէ' իրեն ներկայացուած ստոյգ վիճակագրութեանց համաձայն, խորհրդային իշխանութեանց հրամանով, 1928ին Ռուսիոյ մէջ փակուած են 359 եկեղեցի, 78 վանք, 50 սինակոկ եւ 38 մզկիթ, իսկ 1929ին հարիւրաւոր աղօթատեղիներ։ 71 հոգի մահուան դատապարտուած են եւ 112 հոգի 2—12 տարուան բանտարկութեան։

Եզրակացնելով, անգլիկան եկեղեցւոյ պետը պահանջեց կառավարութենէն հասկցնել Մոսկուայի որ «եթէ կ'ուզեն որ անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութիւնները գոհացուցիչ կերպով պահպանուին, խորհրդային իշխանութիւնները նկատի պէտք է առնեն Անգլիոյ հանրային կարծիքը Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներու խնդրին մասին»։

Լորտ Փարմուր յանուն կառավարութեան պատասխանելով ըսաւ թէ' ըստ իրեն' կրօնական հալածանքներուն պատճառաւ անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելը բանի մը չպիտի ծառայէ։ Եւ աւելցուց թէ բոլորովին անկարելի է հրատարակութեան տալ այս մասին անգլիական կառավարութեան եւ իր Մոսկուայի դեսպանին միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւնները։

Թուրքիա եւ Ռուսիա

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպան Սուրից, Էնկիւրիէն Պոլիս համնելով յայտարարած է թէ Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին սկզբունքները ճշդուած են։ Բանակցութիւնները Մոսկուայի մէջ պիտի շարունակուին եւ հաւանական է որ ստորագրութիւնը հոն տեղի ունենայ ներկայ ամսուն վերջերը։

Այս կերպով, ըսած է դեսպանը, երկու երկիրներուն միջեւ առկախ խնդիր մնացած չըլլար։ Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները բարեկամական և մտերմական եղանակով մը կը զարգանան։

∴ Մոսկուայի Թուրք դեսպան Հիւսէյին Րաղըպ պէյ, որ Պոլիս կը գտնուի, այս շաբթու Մոսկուա պիտի երթայ ուր Թուրքեւռուս առեւտրական բանակցութիւններուն պիտի մասնակցի։

Յունաստանի երկրաշարժը

Վոլոյի (Յունաստան) երկրաշարժին մասին հասած նոր մանրամասնութիւններու համաձայն, ցնցումը տեւած է 50 երկվայրկեան, ստորերկրեայ որոտումներով։ Բազմաթիւ տուներ փլած են։ Աթէնքի Պանքան եւ Ռատիկան-Զօրաց շէնքը փլելու վտանգին մէջ են։ Բնակիչները բացօթեայ կը գիշերեն։

Զակորայէն եւ Պելոպոնէսի ուրիշ քաղաքներէն ալ կը հաղորդեն թէ մարտ 31ին երկրաշարժի ուժ ցնցումներ տեղի ունեցած են։ Անցորդ մը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Երկրաշարժի կեդրոնը կը գտնուի Քէրամիտա գիւղին մօտ։ Կը կարծուի թէ այս գիւղը ամբողջովին քանդուած է։ Պուրայի մէջ տուներուն կէսը փլած է։ Վոլոյի նաւահանգիստին փարոսը շատ վնասուած է։ Ընդհանուր վնաս կը հաշուուի 10 միլիոն տրախմի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Արծրունի։ Նիւթ՝ Մեծամասնականներու հողային ներկայ քաղաքականութիւնը։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ

27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Ուսանողներու Ծնողքներուն կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Victor Hugoի սրահներուն մէջ 46bis Rue St. Didier, Մէթրօ' Boissière եւ Trocadero

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օրիորդներ՝ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ, ՄԱԿԱՉԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ։

Մուտք 10 Ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէի վարմեան, Մշօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 3.30ին Ave. Verdunի ծայրի անկիւնի սրճարանը Café Tabacի դիմացը։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։

ՊՈՒԱ-ՔՕԼՈՆՊԻ «Եռագոյն» խումբի ժողովը' վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Gare St. Lazareի դիմացի սրճարանը։

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՕԼՕՆՊԻ փոթորիկ խումբի ժողովը վաղըՇաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 33 Emile Zola (Անիեռ)ի սրճարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամակցական ժողովը' այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը' այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ակումբին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը այս կիրակի ժամը 2ին, սովորական ճաւաքատեղին։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը' այս կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները վաղը Երեկոյ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վահագն կարգապահական խումբը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին նոյն վայրը։

ՍԹԱՆՈՒԶԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, Իսսի-Մուլինօ։ Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան։

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ-ի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 7ին S. L. S. A-ի ճաշարանը։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԱՑՆԱԿ Մեծ Նոր գիւղացիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2ին, Գ. Թաղապետարանի մատենադարանի սրահը, (մուտքը ըիւ Ֆրանսուա կարսէն փողոցէն)։ Հայրենակցական միութիւնը հիմնադրելու խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները փորձի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave. Kléber.

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ե. Կ. Խաչի Փարիզի«Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, այս Կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.

ՀԱՅ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղի 22 մարտ շաբաթ գիշերուան պարահանդէսին մէջ կազմակերպուած թոմպոլայէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 33, 61, 77, 86, 87, 108, 140, 179, 268, 289, 304, 351, 355, 365, 424, 449, 505, 527, 539, 603, 622, 666, 756, 758, 877, 943։ Պարգեւները ստանալու համար դիմել Պ. Արմենակ Համբարձումեանի, 53, Rue du Faubourg Montmartre, Paris (9e)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով եւ մամուլով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իմ տարաբախտ եղբօրս հանգուցեալ ԿԱՐԱՊԵՏ (Յարութիւնեան) ՔԷՕՍԷԵԱՆի մահուան առթիւ.

Եգակիր՝
Սահակ Յարութիւնեան

Մարսէյլ

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լաթիաթայի ցանկը.— Ռ. Յակոբեան, Հ. Յաիրեան 20ական, Բ. Մինասեան, Գ. Կօշկարեան 15ական, Ա. Յարութիւնեան, Ե. Քէշիշեան, Գ. Քէշիշեան, Պ. Խաչիկեան, Գ. Զարացեան, Մ. Զարացեան (հինգ տարու), Յ. Քարուկեան, Ս. Ջամճեան, Կ. Էպէշեան, Ղ. Քէօշէքեան, Յ. Պլտոեան, Ս. Տէրտէրեան, Պ. Ունանեան, Ս. Քաչիկեան, Ա. Օհանեան, Յ. Գուլումճեան, Ռմն, Մ. Շաքարեան, Գ. Մէնտիլեան, Գ. Թորոսեան, Մ. Մարգարեան, Ա. Գալէմքէրեան, Պ. Մութաֆեան, Գ. Կիւլպէնկեան, Ս. Ճէլալեան 10ական, Կ. Քէստէքեան, Վահան Գանատանեան, Ն. Քէօշէքեան, Ա. Յարութիւնեան, Ե. Կէօկիշեան, Գ. Գալայճեան, Տիկին Վ. Յովաննէսեան, Ս. Զարմանեան, Խ. Ժամկոչեան, Ա. Թիրեէքեան, Գ. Տիրացուեան, Օ. Իզմիրեան, Ա. Էքմէքճեան, Ա. Իզմիրեան, Յ. Յարութիւնեան, Յ. Մելքոնեան 5ական ֆրանք։ Գումար 400 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 6 մարտ)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ Ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նոթաներ պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր և ...

Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ Ալանի ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար։ Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք. Փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, 50 մէկ գիրք։ Դիմել՝ H. Mamasianի, 137½ East 27th St., New York, U. S. A

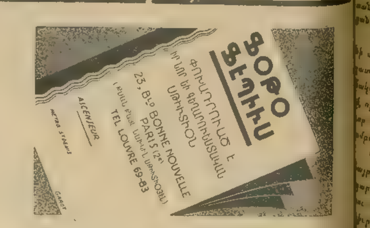

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 380

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ԱՊՐԻԼ 1930
5 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1230

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶԱՌԻԹԱՓԻՆ ՎՐԱՅ

Արտագաղթի նոր եւ յարաճուն հոսանք մը ծայր տուած է Պուլկարիոյ հայերէն։

Շարժումը մասնաւորապէս վարակիչ հանգամանք ունի Պուլկարիոյ եւ Ցունաստանի մէջ։ (Կ'արժէր որ մեր օրկաններ տեղին վրայ յատկապէս պրպտէին այս խնդիրը, գոնէ իբրեւ ուսումնասիրութիւն։)

Եւ կը թուի թէ այս անգամ անդիմադրելի է հոսանքը, քանի որ գործազրկութիւնը հասած է իր ծայրագոյն աստիճանին։

Այսպէս, անցեալ փետրուարին, աննախընթաց տեսարաններ պարզուեցան նոր Ցունաստանի կարգ մը քաղաքներուն մէջ։ Ամէն դասէ մարդիկ, — առեւտրական, արհեստաւոր, բանուոր, փողոցները թափեցան սեւ դրօշակներ պարզած, գործ եւ հաց պահանջելով։ Միւս կողմէ, բանուորական տագնապները, գործադուլներն ու գործատիրական արձակումները իրարու կը յաջորդեն Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։

Աւելի ծանր կ'երեւայ Պուլկարիոյ կացութիւնը։ Ցունաստանը գոնէ արտաքին աջակցութիւն կը վայելէ, իբրեւ գաղթականները զարգանալու, նոր շահաստաններ ստեղծելու հնարաւորութիւններ ունի։ Ամերիկեան եւ անգլիական ընկերութիւններ ահագին դրամագլուխ թափած են այդ երկրին մէջ։ Պուլկարիա սերբ քամելու պայմանաւ։ Սեւ հաց մը ձգելով բնիկին։

Մինչդեռ Պուլկարիան, իբրեւ թշնամի եւ պատժապարտ, ինքն իր մէջ կը ծիւրի 1919էն ի վեր։ Երկրին ամէնէն բնական հրակները կը հոսին միջազգային Հատուցումներու արնաւէկը։ Ամբողջ երկիրը վերածուեր է կաթնատու կովի մը, որ իր կերած յարդին չափ ալ կաթ չի տար բուն տիրոջը։

Միւս կողմէ, հարիւր հազարաւոր գաղթականներու բազմութիւն մը ապաստանած է մայր-հայրենիքը, քանի որ Պուլկարիա կորսնցուց Մակեդոնիան, Թրակիան եւ Տոպրուճան։ Երկիրը չունի շարժելու հնարաւորութիւն։ Փակ ծով մը միայն կը գտնուի իր առջեւ,— Սեւ Ծովը, որ պատերազմէն ի վեր դարձեր է մեռեալ ծով։

Երեք զօրաւոր եւ յաղթական հարեւաններ— Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Ցունաստան— ոստիկանական աչքերով կը հսկեն պարտեալին վրայ, կը հետեւին անոր իւրաքանչիւր քայլափոխին։ Անոնք յաճախ կը սաստեն, կը սպառնան, եւ երբեմն հրամաններ ալ կուտան, այս կամ այն գործը կատարելու համար, հետեւողութեամբ մեծերուն։ Օրինակ,— վերջին ձերբակալութիւնները (Մակեդոնացիներու) որ տարին քանի մը անգամ կը կրկնուի։

Ու վերջապէս, ապահովութիւնը միշտ խախտուած է Պուլկարիոյ մէջ։ Խորհրդային դաւադրութիւններ, մակեդոնական շարժում, եղբայրասպանութեան բարբարոս, աննախընթաց արշաւ մը որ կը սպառնայ ամբողջովին գլխատել այս դժբախտ երկիրը…։

Մէկ խօսքով, պատերազմը քանդեց Պուլկարիոյ տունը։ Մէնէ յաղթականներն ալ աւելի բախտաւոր չեն։

Այս բոլորին ուղղակի հետեւանքը — անգործութիւն։ Եւ տարուէ տարի աւելի սաստկանալու պայմանով։ Ինչ որ հազիւ անելի կը համարուէր 1926—27ին, այսօր արդէն դարձեր է անկալի, եթէ ոչ երազ։

Ինչպէս ամէն երկիր, մեծ թէ պզտիկ, Պուլկարիան ալ ունի մասնաւոր օրէնք, որ միայն տեղացիներուն կը վերապահէ շատ մը իրաւունքներ։ Ամէնէն առաջ տեղացին կը վայելէ ամէն քրտինքով հաց ճարելու իրաւունքը։ Եւ զարմանալի է որ, Պուլկարիոյ շատ մը քաղաքներուն մէջ, մեր աշխատաւոր հայրենակիցները ընդհանրապէս պարապ անցուցած են ամբողջ ձմեռը։ Բարեբախտաբար ամառն են հացն ու միսը։

Վերջերս զանազան ձեւերով Ֆրանսա մտեր են 2.300 հայրենակիցներ, Ցունաստանէն եւ Պուլկարիայէն։ Անոնք պատրաստ էին վերադառնալ երեք ամիսէն։ Բայց, զաւառներու մէջ, գործարանատէրներ աշխատաւորի պէտք ունենալով, երկարացուցեր են գործողութիւնները։ Եւ հիմա կը թուի թէ իր գաղթը շտկողը իբրեւ աւետիս հաղորդեր է այս պարագան…

Ամէն պարագայի մէջ, իրողութիւնն այն է որ Պուլկարիան կը պարպուի։

Միայն Սոֆիայէն երկու հարիւր հոգի պայմանագրութեան ապասեն։ Ռուսճուքի մէջ շատ մը վաճառատուններ ճամբած են իրենց պաշտօնեաները։ Ֆիլիպէի մէջ ցոյցեր կատարուեցան եւ խանութներ փակուեցան տակաւին անցեալ շաբաթ՝ Ֆրանսայէն տրցակներով պայմանագիր բերելու եւ տեսնելու գործը արդէն դարձեր է ապրուստի միջոց, շատերուն համար։ Մասուցումը չի բաւեր, չի հանիր խնդրանքին։

Ա՛լ չենք գիմանար»ի կանչ մըն է որ կը հնչէ անդադար, կը խորանայ ու կը ծաւալի։ Կանգներ ենք զառիթափի մը վրայ, ուր այլեւս չեն ազդեր համբերելու, իր իւղովը տապակելու խրատները։ Ամենօրեայ հացին հոգը՝ ամէն բանէ վեր։ Անա ինչ որ թափ կուտայ արտագաղթին, ճամբայ եւ հասցէ կը ցուցնէ։

Մենք ալ չունի՞նք դեր, այս տարերային հոսանքին հանդէպ։ Գոնէ չարիքը սահմանափակելու տեսակէտով, որպէսզի ծերունէն փախչելով կարկուտի չբռնուին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱԽ ՀԱՅ ԵՒ ԴՐԱՄ, ՅԵՏՈՅ…

Պոլսոյ թերթերէն «Եարըն» (Վաղը) թերթը գիտել կուտայ խմբագրականին մէջ, թրքուհի. նորու քուէարկութեան իրաւունք ստանալուն առթիւ (29 Մարտ)։

— «Գալ տարուան ընտրութիւններէն առաջ, մեզի պէտք եղած բաներէն առաջինն էր հացը, երկրորդը՝ դրամը, երրորդը՝ գործը, իսկ չորրորդն ալ ասոնք ապահովելիք միջոցներու ձեռք առնուիլը։ Եթէ ասոնք եղած լմնցած տեսնէինք, աւելի ջերմօրէն պիտի ուզէինք միւս լաւ բաներն ալ մաղթել։

Ըստ՝ Թ փաշայի դաշինքը կրնայ կիներուն Թաղապետական ընտրութեանց մասնակցելու փորձ եւ իրաւունք տրուելու մասին խորհած եւ այս առթիւ առաջարկ մը բրած ըլլալ Ազգ. Մեծ Ժողովին։ Ազգ. Ժողովը գնահատութեամբ պիտի ընդունէր զայն, ինչպէս որ ալ բրաւ։ Մինչդեռ ազգը, այս նեղ օրերուն, կառավարութեան «անհամար գեղեցիկ գործերուն» միջեւ, մեր վերի սկզբունքներէն գոնէ մէկ երկու հատը տեսնելու համար կը տապլտկի։

Անօթի մարդուն ափ մը ալիւր տալու տեղ, ցաղացքի քարերը ցոյց տալ՝ ինչի՞ կը ծառայէ, որո՞ւն փորը կրնայ կշտացնել։ Ցենք քաշուիր խիստ անկեղծօրէն ու սիրով յայտնել թէ՝ անկասկած՝ Ըստ՝ Թ փաշայի քաղաքական ու գիտնական յաջողութիւնները ազգին, ամենուս յիշողութեան մէջ քանդակուած են։ Իր անձին տեսակէտով՝ շատ կը մեծարենք զինքը, նոյնիսկ՝ կը սրբացնենք, միայն թէ՝ երախտիքն ալ երկրին վերջին կացութենէն անջատելու է։»

ՊԱՐԳԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, թուրք թերթերը սուր տագնապի մը մատնուած են, տառերու փոփոխման հետեւանքով։

Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն երեք տարի հետեւեալ պարգեւները պիտի վճարուին լատիներէն տառերու գործածութենէն ի վեր հրատարակուող թերթերուն.—

Ռոտատիվ (ռոթաթիվ) մեքենայով տպուած թերթերուն՝ 1929 տարուան համար 7000, 1930 տարուան համար 5250 եւ 1931 տարուան համար 3500 ոսկի։ Պարզ մեքենայի վրայ տպուած թերթերէն 47×65 սանթիմ մեծութեամբ թերթերու համար կարգով երեք տարի 2200, 1550 եւ 1150 ոսկի եւ 40×56 սանթիմ մեծութեամբ թերթերու 1800, 1350 եւ 900 ոսկի, 31×47 սանթիմ մեծութեամբ թերթերու համար 900, 650 եւ 450 ոսկի։ Աւելի փոքր 4 էջ թերթերու համար 600, 450, 300 ոսկի։ Շաբաթը մէկ անգամ հրատարակուած թերթերու համար իրենց մեծութեան համաձայն՝ մէկ վեցերորդ եւ շաբաթը երկու անգամ հրատարակուած թերթերու համար կէս համեմատութեամբ պարգեւ պիտի տրուի։ Երկու էջով հրատարակուած թերթերու համար տրուելիք պարգեւը իրենց աստիճանին համաձայն՝ հարիւրին 30 պակաս պիտի ըլլայ։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃ

Պրիւնինկի դահլիճը 187ի դէմ 252 ձայնով վստահութիւն ստացաւ Ռայխսթակէն։ Այս ձեւով խորհրդարանը լուծելու վտանգը անհետացած է։ Ընկերվարականներն ու համայնավարները հակառակ քուէարկեցին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի հրամանները չեն գործադրուիր

Թայմզի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ ապրիլ 2 թուականով.

Սիպերիոյ, Վոլկայի եւ Կովկասի, ինչպէս նաեւ ուրիշ շրջաններու տեղական խորհրդային իշխանութիւնները կը շարունակեն մերժել հնազանդիլ Մոսկուայի հրամաններուն՝ իրենց բերքերն ու սերմնցուները ուրիշ շրջաններ ղրկելու մասին, ու պատժական մարմիններ դեռ չեն յաջողած պարտադրել կառավարութեան կրկնակի հրամանները։

Մուրալոֆ, որուն վերջերս բուն Ռուսիոյ կառավարութիւնը արտասովոր իրաւասութիւններ տուաւ՝ ցորենահացանքը քաջալերելու համար, հրամայեց հեռացնել Միջին Վոլկայի հողամասի պատասխանատու պաշտօնեաները, որոնք շարունակ կ'անտեսեն հարաւային շրջաններուն ցորեն եւ գետնախնձոր հայթայթելու հրամաններուն։

Լաթվիոյ խորհրդարանը երէկ վիճաբանեցաւ խորհրդային միութեան Լաթվիացի գիւղացիներու վիճակին մասին։ Նախկին վարչապետ Սքուենիկս կարդաց անոնց վիճակը նկարագրող նամակներ։ Մօտ 90.000 Լաթվիացի գիւղացիներ սեփականազրկուած են խորհրդային հաւաքականացման գործակալներուն կողմէ։ Նամակագիրները յիշելով գերման գաղթականներուն վերջերս հայրենիք վերադառնալու պարագան, դիմում կը կատարեն Լաթվիոյ կառավարութեան՝ խնդրելով որ արտօնէ իրենց վերադարձը։ Սքուենիկս ըսաւ թէ չեն ուզեր միջամտել Մոսկուայի կառավարութեան ներքին գործերուն, եւ այն իրողութիւնը թէ իրենց հայրենակիցները խորհրդային քաղաքացիներ են, կը դժուարացնէ աջակցութիւնը։ Բայց պէտք է նկատի առնել որ այս մարդիկը չեն ուզեր բեռ ըլլալ պետութեան վրայ, այլ կ'ուզեն աշխատիլ եւ մշակել որեւէ ամայի հող։

Անգլիա չպիտի պարպէ Պաղեստինը

Անգլիոյ Երեսփոխանական ժողովին մէջ, վարչապետ Մաքտոնըլտ պատասխանելով Գոլտուինի մէկ հարցումին, ըսաւ թէ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ կառավարել Պաղեստինը՝ համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ իրեն տրուած իրաւասութեանց։ Ատիկա բացարիկ յանձնառութիւն մըն է, որմէ հրաժարելու խնդիր չի կրնար ըլլալ երբեք։ Վարչապետը շարունակելով ըսաւ.

—Հոգատարութեան պայմաններուն համաձայն, անգլիական կառավարութիւնը պատասխանատուութիւն ստանձնած է օժանդակել հրեայ ժողովուրդին համար Ազգային Տուն մը հաստատելու Պաղեստինի մէջ, պայմանաւ անշուշտ որ Պաղեստինի ոչ-հրեայ հասարակութեանց քաղաքային եւ կրօնական իրաւունքներուն որեւէ վնաս չհասցուի։ Ուրեմն անգլիական կառավարութիւնը երկու պարտականութիւն ունի։ Մէկը հրեայ ժողովուրդին, միւսը ոչ-հրեայ բնակչութեանց հանդէպ, ու վճռած է հաւասար չափով եւ միեւնոյն աստիճանի վրայ կատարել իր պարտականութիւնները հանդէպ Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն։ Այս աշխատանքը պիտի կատարենք՝ անոր զոհելով մեր տրամադրութեան տակ գտնուած բոլոր միջոցները։

Մաքտոնըլտ աւելցուցած է թէ կառավարութիւնը լրջօրէն նկատի կ'առնէ քննիչ յանձնաժողովի յանձնարարութիւնը անցած տարուան խռովութեանց կրկնութիւնն արգիլելու համար։

Անգլիա եւ Միջագետք

Միջագետքի նոր վարչապետ զօրավար Նուրի փաշա էս Սայիտ ըսած է «Թայմզ»ի Պաղեստինի թղթակցին թէ ապրիլ 1ին Իրաքի անգլիական մարզպան Սըր Ֆրանսիս Հըմֆրիսի հետ բանակցութեանց սկսած է՝ պատրաստելու համար այն դաշնագիրը, որ պիտի կանոնաւորէ Անգլիոյ եւ Իրաքի յարաբերութիւնները այս վերջինին Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելէն վերջ։ Դաշնագրին արաբերէն եւ անգլիերէն ամբողջական բնագիրները պիտի հրատարակուին՝ ստորագրուելէն վերջ։

Վարչապետը այս մասին տա այժմ ուրիշ մանրամասնութիւններ չէ տուած։

Անգլիոյ պահանջները Ռուսիայէն

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ, պատասխանելով պահպանողական երեսփոխանի մը հարցումին, արտաքին նախարարի փոխանորդը ըսաւ թէ պաշտօնապէս դիմում կատարուած է Մոսկուայի կառավարութեան՝ կարգ մը անգլիացի պահանջատէրերու առնելիքներն ուզելու համար։ Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին կազմելու համար մարմին մը՝ որ զբաղի այդ պահանջներու կարգադրութիւնով։

Կուեծապատի գաղտնիքը կը պարզուի՞

Ոստիկանութիւնը իր վերջին քննութիւնները կը կատարէ՝ Նորմանտիոյ հեռքին մասին։ Այլեւս կասկածէ դուրս կը նկատուի թէ զօրավարը նորմանտական եզերքէն նաւ դրուած եւ Ռուսիա ղրկուած է։ Կ'ըսուի թէ այն պատահական ականատեսները — ռուս մարդ մը եւ հոմանուհին— որոնք զօրավարին շղթամակոյկ դրուած պահուն խարակի մը ետեւէն կը

(Յուսերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾԽԱԽՈՏԸ

Սամսոնի ծխախոտի հրապարակը շատ լաւ անցուցած է իր վերջին շրջանը։ Մրցակցութիւն մը առաջ եկած է ամերիկեան խմբակի մը եւ իտալական ծխախոտի վարչութեան միջեւ, որուն հետեւանքով գիները բարձրացած են։ Միւս կողմէ ծխախոտի վարչութիւնն ալ 100,000 քիլօ ծխախոտ գնած է Պաֆրայէն։

Իտալական վարչութիւնը 200 հազար ոսկիէն աւելի ծխախոտ գնած է։ Պաֆրայի մէջ ապրանք չէ մնացած։ Սամսոնի հրապարակը այս տարի ամէնէն աւելի լաւ անցած, իսկ Տրապիզոնը ամէնէն գէշ շրջանը անցուցած է։

ԿԱԹԸ ԿԸ ԱԺԱՆՆԱՅ

Փարիզեան շրջանի կաթի հայթայթիչները ժողով գումարելով որոշեցին յառաջիկայ ապրիլ 16էն սկսեալ կաթին լիտրը ծախել 1 ֆր. 60ի։ Պանիրն ու կարագը նոյնպէս պիտի աժաննան։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

«Ֆինէնշըլ Թայմզ» կը գրէ թէ Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի նախագահ Ուայթի Լոնտոն ժամբորդութեան նպատակն է կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալ օտար բաժնետէրերու խորհուրդին եւ արտաքին նախարարութեան հետ՝ Թուրքիոյ ներկայ նիւթական կացութեան մասին։ Անգլիական թերթը կ'ըսէ թէ՝ Ուայթի համոզումով օտար փոխառութիւն մը կրնայ Թուրքիան փրկել չփութութենէ։

ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Ապրիլ 28ին պաշտօնապէս պիտի բացուի Թուրքեստանը Սիպերիոյ կապող երկաթուղիի (*Թիւրքսիպ*) հիւսիսային եւ հարաւային մասերուն միացումը։ Այս գիծին շինութեան ձեռնարկուած էր 1926ին։ Երկարութիւնն է 1400 քիլոմեդր, Սեմիպալատինսկէն մինչեւ Ֆրունզէ։ Նոր երկաթուղին գլխաւորապէս պիտի գործածուի Սիպերիայէն փայտ եւ ցորեն ղրկելու, Թիւրքմէնիստան եւ Ուզպէկիստան (Երբեմն Թուրքեստան)։

∴ Քանի մը օր առաջ Պարսկաստանի մէջ բացուեցաւ ինքնաշարժի նոր ճամբայ մը, որ Մուհամմէրան (Շաթ-էլ-Արապի վրայ) կը կապէ Թէհրանի՝ Խորամապատի ճամբով։ Այս ճամբան աւելի աժան է եւ աւելի արագ՝ քան Պաղտատի եւ Խանէքինի ճամբով Թէհրան տանողը։

∴ Օդանաւով նղթատարի սպասարկութիւն մը հաստատուեցաւ առջի օր Դամասկոսի եւ Պաղտատի միջեւ՝ Ծրագիրներ տանելով Պաղտատ, Պարսկաստան, Պասրա, Պարսկական ծոցի նաւահանգիստները եւ Հնդկաստան։

ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆԻ կայսրուհին Ուէյզէրօ Զաուտիթու մեռած է Ատիս Ապապայի մէջ։ Ծնած էր 1876ին. աղջիկն էր Մենելիք Բ. կայսեր, 1916 սեպտ. 27ին գահ բարձրացած էր։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ցաւակցական հեռագիր ուղղեց Թագաւոր Ռաս Թաֆարիի։

ԳԵՐՄԱՆ գրագէտ Թոմաս Ման, որ Արեւելքի մէջ ճամբորդութիւն մը ձեռնարկած էր, հիւանդացած ըլլալով, երկու օրէ ի վեր Երուսաղէմի գերման հիւանդանոցին մէջ կը դարմանուի։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵԸՆԿԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Երեսունըութ ձայնի դէմ 527 ձայնի մեծամասնութեամբ ֆրանսական խորհրդարանը վաւերացուց Եընկի ծրագիրը։ Ծերակոյտի վաւերացումը կասկածէ դուրս է.

Գերմանիան ալ արդէն վաւերացած էր զայն շնորհիւ Նախագահ Հինտէնպուրկի խոհեմ քաղաքականութեան, որով հաշուեյարդարի վերջին վարագոյրը կը գոցուի պատերազմի ահռելի դրամային վրայ։

Գիտենք թէ Գերմանիոյ պարտքը որոշած էր նախ եւ առաջ Տօզի ծրագրով որ ամժամեայ հանգամանք ունէր։ 1929ի սկիզբները Փարիզի մէջ գումարուեցաւ անկախ Մասնագէտներու Յանձնաժողովը Ամերիկացի Եընկի նախագահութեան տակ, որ պատրաստեց վերոյիշեալ ծրագիրը։ Այնուհետեւ, 1929 օգոստոսին Լահէի մէջ գումարուեցաւ պաշտօնական առաջին խորհրդաժողովը, որ հակառակ Սնոտընի բուռն ելոյթներուն, վաւերացուց այդ ծրագիրը եւ մասնագիտական Յանձնաժողովներու յանձնեց անոր գործադրութեան համար հարկ եղած մանրամասն տեղեկագիրները պատրաստելու հոգը։

Այդ աշխատանքները լրացան 1929ի վերջերը եւ այս տարուան յունուարին Լահէի մէջ գումարուեցաւ երկրորդ խորհրդաժողովը, որ հակառակ տաքթ. Շախտի ռանձգութիւններուն, վաւերացուց այդ ծրագիրն իր ամբողջութեան մէջ եւ մնաց որ զանազան պետութեանց խորհրդարաններն ալ իրենց կարգին վաւերացնեն զայն։

Ահա այդ վաւերացումն է որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Ֆրանսական խորհրդարանի կողմէ։ Անգլիա եւ Իտալիա կրնան վաւերացնել առանց մինչեւ իսկ խորհրդարաններու դիմելու, որով ծրագիրը վերջնապէս փակուած կարելի է համարել գոնէ յառաջիկայ տարիներուն համար։

Քանի մը անգամներ առիթ ունեցած ենք Եընկի ծրագրի պարտագրութիւնները պարզելու «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։ Գերմանիա պիտի կրնա՞յ կատարել իր յանձնառութիւնները. ասոր պատասխանը կուտայ Մօրիս Փեռնօ Revue des Deux Mondes հանդէսին մէջ, հիմնուելով գերման մեծ ելմտագէտի մը կարծիքին վրայ.

«Երկու ելք կար Գերմանիոյ համար, կա՛մ ընդունիլ օտար դրամագլխի օժանդակութիւնը եւ կամ դադրեցնել ազգային արդիւնաբերութիւնները եւ պատճառ դառնալ Գերմանիոյ համար կործանարար ընկերային տագնապի մը ընդունեցինք երկու չարեաց փոքրագոյնը, բայց ապահովաբար հինգ կամ առաւելն տասը տարիէն Գերմանիան պիտի գլանուի հետեւեալ երկընտրանքին առջեւ. կամ յաջողցնել համեւրոպական տնտեսական դաշնակցութիւնը եւ կամ գլուխ ծռել ամերիկեան ելմտական հակակշիռին, աւելի ճիշդ՝ ընդունիլ ելմտական որոշ ստրկութիւն, որ կրնայ կէս դար կամ մինչեւ իսկ աւելի տեւել։ Տնտեսականապէս առաջին լուծումը նախընտրելի է բայց այս հեռապատկերը միայն Գերմանիոյ չէ որ կը սպառնայ՝ եւրոպական շատ մը պետութիւններ պիտի ստիպուին անցնիլ անկէ։ Ֆրանսան թերեւս ամէնէն աւելի պիտի դիմադրէ, որովհետեւ իր ժողովուրդը համեմատաբար աւելի քիչ է եւ որոշ հաւասարակշռութիւն կայ իր երկրագործական եւ արդիւնաբերական կարողութեանցը մէջ, բայց վերջ ի վերջոյ ան ալ պիտի գտնուի երկու սուրի մէջ»։

Այս է նաեւ Ֆրանսայի շատ մը տնտեսագէտներու կարծիքը։ Եւ տասը համար էր որ տասը տարի առաջ Գերմանիայէն երեք չորս հարիւր միլիառ ոսկի մարք պահանջելու տրամադիր շատ մը դիւանագէտներ, որոնցմէ ոմանք ներկայ դահլիճին մաս կը կազմեն, այսօր կը գոհանան Եընկի ծրագրի իրենց բաժին հասած 8 - 10 միլիառ մարքով — յիսուն միլիառ Ֆր.

Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ։ Պարտուած երկիր մը չի կրնար բռնադատուիլ իր կարելիէն աւելիով վճարելու. բռնութեամբ կարելի չէ դրական արդիւնքի հասնիլ եւ տասնըմէկ տարի պէտք եղաւ որ պետական վարիչները վերահասու ըլլան այս իրողութեան։

Հակառակ այս տեսներու ճշմարտութեանց, Երեսփ. Ժողովին վիճաբանութիւնները, որ երեք ամբողջ օրեր տեւեցին, շատ սուր հանգամանքներ ստացան երբեմն եւ դահլիճի անդամներն իրենց ճարտասանական ամբողջ կորովը գործածեցին ի պաշտպանութիւն Եընկի ծրագրին։

Մասնաւոր յարձակումներու ենթարկուեցաւ Միջազգային Հաշուեյարդարի Դրամատան կանոնագիրը, եւ ելմտական նախարարը վստահեցուց ժողովը թէ այդ հաստատութիւնը գործի դրամատուն մը չպիտի ըլլայ, որովհետեւ դրամագլխին միայն մէկ քառորդը — կէս միլիառ ֆրանք — պիտի վճարուի եւ իր քով մէկ միլիառէն աւելի դրամ պահելու իրաւունք չպիտի ունենայ. բացի Գերմանիոյ վճարելիք գումարներէն, զորս անմիջապէս պիտի բաժնէ պահանջատէրերուն մէջ։

Նախարարը մասնաւորաբար հերքեց այն ենթադրութիւնները թէ այդ դրամատունը պիտի կրնայ երբեւիցէ քաղաքական դեր ստանձնել։ Քաղաքականութիւն վարելու համար ամէն երկիրներու մէջ ալ բաւականաչափ պետական անձեր եւ դիւանագէտներ կան եւ եթէ պատահի որ առել պետութիւն քաղաքական խնդրի մը համար դրամատան դիմէ, արդիւնքն ապահովաբար աւելի լաւ պիտի ըլլայ քան գէշ, քանի որ դրամատան վարիչները ամէնէն փորձառու տնտեսագէտներ պիտի ըլլան։

Վիճաբանութեանց գլխաւոր նիւթերէն մէկն ալ այն յօդուածն էր, որով Ֆրանսա գործելու ազատութիւն կը ստանար, եթէ Գերմանիա չկատարէ իր յանձնառութիւնները որոշեալ պայմանաժամին մէջ։ Եւրիոփ պնդումին վրայ վարչապետ Թարտիէօ յայտարարեց թէ այդ գործելու ազատութիւնը պատերազմ չինշանակեր, այլ ստորադասուած է Ազգերու Դաշնակցութեան որոշման, ըստ դաշնագրի 13րդ եւ յաջորդ յօդուածներու տրամադրութեանց։ Եթէ պատահի որ օր մը գերմանական դահլիճը բողոքանայ խնդրէ որ պատռեն Եընկի ծրագիրը, պարտատէրները պիտի դիմեն Լահէի իրաւարարական ատեանին եւ այնուհետեւ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Եթէ այս ամէն միջոցներն ալ անբաւարար նկատուին, պարտապանջներուն կը մնայ համաձայնիլ ընդհանուր գործառնութեան մը համար։

Այս վաւերացման իբր հետեւանք Միջազգային Դրամատունը պարտականութիւն կը ստանձնէ անմիջապէս հրապարակ հանելու 300 միլիոն տոլարի պարտաթղթեր՝ երաշխաւորուած գերմանական վճարումներով. այդ գումարին մեծ մասը յատկացուած է Ֆրանսայի, որ անով պիտի զինէ պետական գանձատամսեր, պատերազմական ծախքերը յատկացուած փոխառութիւններ եւ վերաշինութեանց յատկացուած Crédit Nationalի պարտաթուղթեր, առանց մէկ սանթիմ յատկացնելու ընդհանուր պետական ելմտացոյցին։ Պարտքերու շիջուցման ինքնավար գանձն է որ պիտի զբաղի այս գործողութիւններով։ Այս փոխառութիւնները կնքուած էին յաղթութեան պարագային Գերմանիայէն գանձելու պայմանաւ, որով այդ գանձուած գումարները պէտք է յատկացուին իրենց նպատակին։

Մ. Տ.

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Կը յիշեմ 1926ի, 27ի, 28ի գաղթային նաւերը, «Հրաւիրուած հայրենակցներ»ը եւ 28ի վերջերը սկսած, 29ին ծաւալած, վարակած եւ 30ին տիրող անտարբերութիւնը.

26ին, 27ին օր նորակարգաւոր նոր կուգար Երեւանէն, խորհրդային գործիչները գաղութները չուրք ճամբայ դարձուցած էին,— Ներգաղթ, վերաշինութիւն, ազգահաւաքում բառերը, «պիտոյներու» ժխորով լեցուած էր մեր գաղթային կեանքը։ Ամէնէն թերահաւատն անգամ ստիպուած էր եղած խոստումներէն գոնէ հարիւրին 15ը իրականանալի համարել եւ այդ օրերուն 15 առ հարիւրով անգամ պիտի գոհանայինք։

Ներգաղթ, վերաշինութիւն, ազգահաւաքում ծրագիրներն ու խոստումները օճառի պղպջակներու պէս մէկ օրէն միւսը արհեստականօրէն ծնած, պղպջակներու պէս բնականօրէն մեռան։ Եւ «Հրաւիրակ Հայրենակց»ի կեղծ ու պատիր կոչերէն ծնաւ 30ի Հայմաթլոսը։ Ահա ինչ որ դուրս եկաւ 27-28ի աղմկայոյզ երկունքէն։

Մէտալլին մէկ երեսն է այս։ Բոլշեւիկներու դիրքի բնորոշումը։ Տեսնե՛նք եւ միւս երեսը, հակաբոլշեւիկ քաղաքականութեան առանձնայատուկ գիծերը տեւալ ժամանակաշրջանին կամ գաղթահայ ազգային քաղաքականութիւնը։

26—27—28ին Ֆրանսայի մէջ չկար հայկական հաւաքոյթ մը որ չվերջանար «Բացէ՛ք երկրին դռները» բնական աղաղակով։ Երկրի վերաշինութիւնը թէ բռնական լուծի բացասական երեւոյթները մեր քննութեան, վերլուծութեան առարկայ կը դառնային։ Երկրէն եկած ամէն գէշ կամ լաւ լուր մեր հետաքրքրութիւնը կը շարժէր։ Երկրով կ՚ապրէինք բոլորս, մէկը իշխանութիւնը եւ բռնութիւնը գովելով, տարփողելով, միւսը իշխանութիւնը ձաղկելով։ Եւ սակայն ժողովուրդը խրախուսելով, բռնական կեանքի մը մռայլին մէջ տառապող մայր զանգուածի առջեւ լուսաւոր իտէալներ դնելով, քաջալեր կանգնելով։ Տարագիր բանաստեղծը՝ Ահարոնեան՝ Մասիսն ու Արագածը, հայ հողն ու Արարատեան Դաշտը կ՚երգէր արցունքոտ կարօտով, իսկ երկիր դարձող տարագիր բանաստեղծը՝ Իսահակեան— նորէն Մասիսը կ՚երգէր քաջալերանքի, խաբուսիկ հեռատեսութեան շեշտերով— Մասի՛ս, հազար դարեր, հազար շանթեր խորտակուած են վրադ է անցած, այս մէկն ալ կ՚անցնի։

Ինչպէս տարագիր ժողովուրդը, նոյնպէս տարագիր բանաստեղծը, ինչպէս արհեստաւորը նոյնպէս յեղափոխական բանուորը դեռ հայրենիքով կը մնային, հայրենիքով կ՚ապրէին։ Եւ հայ հայրենասիրութեան ամենափայլուն ու խրախուսիչ շարժումները մեր նոր կեանքի 26—27 տարիներու մէջ ամփոփուած են։

Կարդացէք այդ երկու տարիներու գաղթահայ թերթերը, պիտի տեսնէք հայրենասիրութեան վարարուն շունչը, որ կը թուէր անսպառելի, հետզհետէ աճող, լայնցող եւ խորացող։

Երկրի եւ գաղութներու մէջ բարձրացող արհեստական պարիսպներուն հակառակ, երկրի եւ գաղութներու միջեւ հոգեկան հաղորդակցութիւնը կար։ Վարանոտ ու թեթեւ թէեւ, պարիսպներու բաց թողած ծակերէն կաթկթող։

Այսօ՞ր։

Տաժանելի է այս մասին խօսիլ։

Հայրենիքը—ծնողքը, իր խօսքը ըսաւ երկու անգամ, 28ի վերջերը՝ Արսէն Եսայեան, թէ Հայաստանը «ամենուն հայոց կառավարութիւն չէ», իսկ այս տարի յունուար 10ին «Երեւան» գրեց թէ միջազգային—հարկաւ քաղցենի — օրէնքներով հայրենադարձ հայութիւնը անորոշ ազգութեան կը պատկանի, թէ Խորհրդային Միութիւնը (լաւ լսեցէք Խ. Միութիւնը եւ ո՛չ Խ. Հայաստանը) չի կրնար իր քաղաքացիներէն բացի ուրիշ խնդիրներով զբաղիլ։ Ինչպէս Թուրքիան, չի կրնար իր քաղաքացիներէն դուրս մնացածներով զբաղիլ։ Կամ միջազգային օրէնսգիտութեան ո՛ր ուժով եւ տրամադրութեամբ չեմ գիտեր, Թուրքիան կրնայ մէկ միլիոն հայերուն ամէն ինչը յափշտակել լռել, քաղաքացիութեան իրաւունքն ալ յափշտակել։

Մեր ազգային կեանքի հետանգային կողմը ո՛չ այնքան Արսէն Եսայեանի յայտարարութեամբ է որ երեւան եկաւ, այլ անով որ այդ յայտարարութենէն յետոյ, փարիզահայ ընտանիքին թէյասեղանով, ճաշկերոյթով պատուեց այդ մարդը, մինչդեռ, առնուազն կոնակ պիտի ցոյց տար, իսկ «փարիզահայ հասարակը» սպասեց։

Շատ պարզ է, եւ «Երեւանի» նոր գրութիւնը ցաւագինօրէն ճշմարիտ է, թէ իրօք մենք «հայմաթլոս» ենք, ոչ միայն այս բառին տառացի առումով, այլեւ ընդարձակ, բարոյական իմաստով։ Այլապէս, ոչ մէկ գնով չէ կարելի ըմբռնել որ գաղթահայը կրնար սեղան տալ ի պատիւ Եսայեաններու։

Հանրային բարոյական մը կը կարծենք որ կայ։ Հանրային բարոյականը եթէ պահակը չէ հանրային շահու, ապա բարոյական չէ, իսկական անբարոյականութիւն է։ Անբարոյական անհատներու մէջ կարելի է հաշիւ մը ապրիլ, անբարոյական հասարակութեան մէջ երբեք։

Հայրենիքը — ծնողքը, երբ զաւակը դռնէն դուրս կը նետէ, եւ գնա՛ կորիր, ես քեզմով չեմ կրնար զբաղիլ, կ՚ըսէ, ի՞նչ կ՚ուզէք որ ըսէ դռնէն դուրս վտարուած, չար բախտին լքուած, անտուն զաւակը։ Ի՞նչ կ՚ուզէք որ ըսէ այդ զաւակը իր մօր անգթութեան առջեւ, երբ կը պաղատի, կը խնդրէ «մա՛յր, ցուրտ է, կը մսիմ, անօթի եմ, կը մեռնիմ, բա՛ց դուռը, ներս ա՛ռ զիս, գոնէ գրկիդ մէջ մեռնիմ» ու մայրը չի կարեկցիր, չի խղճահարիր։ Մի՞շտ միեւնոյն դաժան անգթութեամբ կը կրկնէ գնա՛, դուն «անորոշ» ես, դուն իմ զաւակս չես, ես քեզմով չեմ կրնար զբաղիլ։ Այո՛, ինչ կ՚ուզէք որ պատասխանէ այսպիսի զաւակ մը։ Մարդկօրէն, բոլորդ ալ գիտէք թէ ինչ պէտք է ըսէ վտարուածը։

Ծնողքն ըսաւ իր խօսքը, զաւակը (գաղութները) դեռ չըսին իրենցը։

Չըսին, բայց, իրենց շրթունքներուն վրայ է անհաւաք պատասխանը։ Ողբերգութիւնը՝ իրենց անտարբերութեան մէջն է, տեսակ մը զգայազերկ վիճակ, ուր ցաւերը կը ներգործեն թէեւ, սակայն մէկ օրէն միւսը չեն զգացուիր։

26—27ի, մասամբ նաեւ 28ի յոյսերուն, ակնկալութեանց, ցնորքներուն կոպիտ կերպով վերջակէտը դրաւ Արսէն Եսայեան։ Շատեր չհասկցան անոր խօսքերուն իմաստը։ 29ին ալ առկայծող յոյսի ճրագներ կային. «Երեւան» կոպիտ անկեղծութեամբ փոթորկի պէս փչեց այդ ճրագներուն վրայ եւ մարեց։ Թողլով մեզ իրական խաւարի մէջ, նկուն եւ վհատ, որ 30ին, 31ին ալ խարխափինք։ Այնքան խարխափինք որ խորտակուինք կոյրկուրայն պատերու զարնուելով կամ, անըսպասելի հրաշքով մը դուրս գալով այսօր մեզ շրջապատող դաւաճիր խաւարէն, գտնե՛նք շիտակ ճամբան։

Շատեր մեզ կը համարեն մահապարտներ կամ թիապարտներ, որոնց վճիռը ստորագրուած է թէեւ, սակայն գործադրութիւնը կ՚ուշանայ։ Այս ուշացումը ոմանց համար յոյսի աղբիւր է (կրնայ կայսերական շնորհ մը կաթիլ տօնական պահու մը) իսկ ուրիշներու համար հոգեվարքի երկարաձգում։ Բայց, շատ քիչեր զայն կը նկատեն, ինքնագործծնութեան եւ ազգային հզօր ճակատի մը ստեղծման պատեհութիւն։

Ալ չեն լսուիր «պիտի բանանք երկրին դռները» խոստումները, ալ մեր հանդէսները չեն վերջանար «բացէ՛ք երկրին դռները» աղաղակով։ Խ. Հայաստանը խարդախ է մեզ հանդէպ, մե՛նք վերապահ ենք իրեն հանդէպ։ Այս երկուքին հետեւանքը անտարբերութիւնն է որ կը սպառնայ հաշուեյարդարի ենթարկել երէկ աղաւաղող դատ մը։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 31 Մարտ.— Երէկ, կիրակի, Ազգային Վարչութեան հրաւէրին վրայ տեղի ունեցաւ, Իտալիոյ Հայերուն գաղթային ընդհանուր ժողովը։

Հրաւէրին պատասխանած էին միայն 32 հոգի։ Փոքրիկ թիւ մը, երբ նկատի առնենք միայն քաղաքիս մէջ ապրող հայրենակիցներու համրանքը։ Կը մխիթարուինք միայն ըսելով իտալական առածը որ կ՚ըսէ «Pochi ma puoni»:

Վարչութեան նախագահը, Պ. Փիլոյեան ներկայացուց իրենց մէկուկէս տարուան գործունէութեան հաշուետուութիւնը։ Նախագահին իսկ խօսքերով, վարչութեան գործունէութիւնը շօշափելի արդիւնք մը չէ տուած։ Այս անկեղծ ու ցաւալի յայտարարութեան վրայ ոչինչ կ՚ուզենք աւելցնել։

Նոր վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ անդամներով.— Վեր. Հ. Թադէոս Թումաճեան, Սեֆերեան, Թօքաթեան, Արզումանեան եւ Գայեան։

*** Անցեալ շաբթու, Ուսանողական Միութիւնը տուաւ իր երկրորդ թատերական եւ երաժշտական հանդէսը, որուն հասոյթը նոյնպէս յատկացուած էր Միութեան գրադարանին։ Այս անգամ ալ գաղութին օժանդակութիւնը եղած է գոհացուցիչ։ Մեր ուսանողները իրենց գործունէութեամբ կը լեցնեն մեր սիրտերը յոյսով ու հպարտութեամբ։ Այս առթիւ իրենց ուշադրութիւնը կ՚ուզենք հրաւիրել երկու թուականներու վրայ, որոնք արագօրէն կը մօտենան — Ապրիլ 11ը եւ Մայիս 28ը։

*** Կ՚իմանամ թէ Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին Սաներու Միութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնէ արժանի կերպով տօնելու համար Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը։

Յուսալի է որ մեր հայրենակիցները իրենց բարոյական ու նիւթական լաւ օժանդակութեամբ պիտի ապացուցանեն իրենց յարգանքն ու սէրը դէպի մեր տաղանդաւոր բանաստեղծը։

Ա. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՃԱՌԸ ԴՈՒՔ ԸԼԷՔ

«Խորհ. Հայաստան» կը
(12 Մարտ) — «Ախ
շրջանի հաւաքական գիւղ
թեան մարմիններուն
գրութեան տակ դրուած էին
սերմնացուիչ մեքենաներ,
դէն կիսաքանդ վիճակ մը
միւսներն ալ քանդուելու
գին տակ կը գտնուին, որովհ
գիւղացիները գործածել չեն
տեր։ Ջաջուռի մէջ մեքենա
բուռակ կը խանգարուէր։
նի մէջ դիտմամբ քար ձգ
մեքենային մէջ։ Երկու
գիւղային խորհուրդի նախագա
ներ ձերբակալուեցան, իսկ
թալուի եւ Գիւղքենդի
հուրդի նախագահները հրաժ
րեցուեցան»։ Ինչո՞ւ
ռակութիւնը գիւղացիին եւ
ռավարութեան միջեւ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՈԼԻՄՊԻԱԴԱ

Յունիսէն մինչեւ յուլի
Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի
նայ «Համամիութենական Թ
տերական ոլիմպիական»,
պիտի մասնակցի Հայաստան
տական թատրոնը։

Այս նպատակով, Հայ
պետական թատրոնը պատրաստ
թիւններ կը տեսնէ այնտեղ
մադրելու համար «Խաթաբալա»
«Պէպօ», «Քաջ Նազար»,
շակաւոր Պաշտօն»ը, «Ցաւ

Իսկ մինչեւ ոլիմպիական
բացումը, հայկական
մայիսին ճամբայ կ՚ելլէ եւ
բու ընթացքին Թիֆլիսի, Բաք
Ռոստովի, Խարկովի մէջ
ներկայացումներ տալով
Ռէյսերը գրիգում են, Հրէ
մուրց. Լապտերի մօտ.
քաղաղները կանչում են

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՄԸՆ Ա
ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Արտաշէս Սրնանեան,
դուն կոմունիստ, որ զանազ
պաշտօններ վարած է իր
ցութեան եւ Հայաստանի
կառավարութեան մէջ,
պան եղաւ վերջերս հոգեկան
տառապանքներ կրելէ յ
«Խորհր. Հայաստան» այս
թիւ կը դատապարտէ անձ
պանութիւնը եւ կ՚ըսէ թէ
նիստ մը կեանքը կը պատ
կուսակցութեան, եւ ոչ թէ
շիին տիրոջը։

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Յօնելու համար շոգեկառ
հարիւրամեակը, — Հարիւր
րի առաջ էր, որ շոգեկառքը
խադրել սկսաւ ճամբորդները
կազմուած է միջազգային ընկե
րութիւն մը, որուն կը մասնակ
պետական դէմքեր։ Ընկերութի
իր առաջին նիստը գումարեց
րիզի մէջ։ Անգլիացիները
տօնեն 15 սեպտեմբերին,
շատակ առաջին շոգեկառքը
այդ օրը ճամբայ ելաւ Լիվ
լէն Մանչեսթըր։ Յետոյ
Ամերիկացիները, որոնց շոգեկառ
կը սկսի բանիլ 1831ին. Պելճ
ցիները շոգեկառքը ճամբայ
նեցին 5 Մայիս 1835ին.
սէլէն Մալին։ Ֆրանսա 2
տօս 1837ին, Փարիզէն Սէն
մէն։ Յետոյ Ռուսիա,
Իտալիա.

Շոգեկառքի հարիւրամեակը
տօնակատարութեան ընկերութ
կ՚անդամակցին 47 պետութիւն

Շոգեկառքը արդի քաղաք
կրթութեան մէջ առաջին եւ
քայլերէն մէկն է, որ ազդ
թիւն ձգած է ամէն բանին
իսկ դրականութեան եւ արու
տին։

…ՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԵԼՃՈՒԿԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ …ՈՒԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

…երկրին գոնիա այցելած է …ի հնագէտ մը՝ Էվլերթ …, որ ''Թայմզ,,ի մարտ …թիւին մէջ կը պատմէ իր …թիւնը եւ ցաւ կը յայտնէ …ական իշխանութիւնները … անխնամ թողած են Սէլճ…երու մզկիթը եւ ուրիշ շէնք… որոնք իբրեւ միջնադար… …ուեստի նմոյշներ, պատ… …ան որոշ արժէք կը ներկա…են: Այդ վայրերը այժմ …ական գրաւման տակ կը …են, անոնց մէջ պայթուցիկ …թեր կը պահուին եւ օտար …երը մեծ դժուարութեանց …ցնելով՝ զանոնք այցելելու … փնտռականը այս առթիւ … թէ սելճուկեան արուեստը …ուրդ մըն է հայկական, …կական եւ բիւզանդական …արապետութեանց:

…էմպրեթ ճարտարապետա… …համալսարանի ուսուցիչներէն … ''Թայմզ,,ի …20ի թիւին մէջ խօսելով …լերթ պարկըլի գրութեան …կ'ըսէ թէ ինք գոնիա չէ …, սակայն գրքերու մէջ …ած պատկերներուն վրա… …ուածացած է սելճուկեան …ճարտարապետութիւնը: 1900ին …ած է Պրուսա, ուր հանդի…ած է գունաւոր կղմինտրով զար…երու, որոնք գոնիայի եւ …ի մէջ տեսնուածներէն …են: Ցեռոյ կ'աւելցնէ. …թէ ճիշդ է որ — ու կաս… …աչ չկայ բնաւ,— սել… …ճարտարապետութեան …ը բիւզանդական, պարսկա… եւ հայկական ազդեցութիւն… …խառնուրդ մը ցոյց կու տայ, …աւոր Արեւելքի ճարտարա…թեան իրական պատմու…ն մը կարելի չէ գրել, մինչեւ …գոնիայի եւ Թրքական ուրիշ …երու յիշատակարանները …ուսումնասիրուին: Ուստի կը յու… …թէ այս կոչը ի զուր չպիտի …

…բացի պահպանումէն, ցու…թիւնը գործ մըն է զոր …երիտասարդ ճարտարապետ… — որոնք կրնան համբորդել … լաւ կրնան կատարել: … կանաչ Մզկիթը գեղե…ք մըն է: Ցատակագիծը …թիւն կը մատնանշէ, …ը նուրբ են եւ զգայուն, …ներսը արտակարգօրէն կրօնա…շունչ մը կը տիրապետէ. կ'երեւի թէ գոնիայի հին շէնքերը երեսի վրայ ձգուած են առնոր համար որ կը պատկանին ազգային պատմութեան մոռցուած մէկ շրջանին եւ կամ որովհետեւ Թուրքերը այլեւս կրօնական չեն՝ բառին հին իմաստով»:

Ուրիշ հնասէր մը՝ Ցորոթի Պրուք, դարձեալ «Թայմզ»ի մէջ կոչ կ'ուղղէ Մերձաւոր Արեւելքի միջնադարեան հնութեանց սիրողներուն՝ միանալ եւ բան մը ընել, գոնիայի սելճուկեան շէնքերը փրկելու համար այն աւերէ վիճակէն որուն ենթարկուած են այսօր:

''Պատերազմէն առաջ, կ'ըսէ, երբ գոնիայի եւ առհասարակ Անատոլուի սելճուկեան շէնքերը լրջօրէն կ'ուսումնասիրուէին եւրոպացի կարգ մը գիտնականներու կողմէ— Հիւար, Սալատին, Սար, Լոյթվէտ եւ ուրիշներ—, օսմանեան իշխանութիւնները որոշ հոգածութիւն կը կատարէին, թէեւ անոնց վիճակը հեռու էր փայլուն ըլլալէ: 1914ին, երբ ես ինքս կ'ուսումնասիրէի այդ շէնքերը գոնիայի մէջ, Սիրչէլի ճամին, Ինճէ Մինարէլին եւ Գարա Թայ Մէտրէսէն փլելու մօտ էին, ամէն կողմ անհոգութիւն կը տիրէր, մինչ նշանաւոր կոնաձեւ թիւրպէները արտգօրէն կը քանդուէին արտգիլներու կողմէ: Այդ օրերուն գոնիան կրօնական մեծ կեդրոն մըն էր, Մեվլեվիի որբանոցը եւ անոր հիմնած Ցէրվիշներու միաբանութեան կեդրոնը: Շատ դիւրին է երեւակայել թէ ինչ վիճակի պիտի ենթարկուին միջնադարեան այդ արժէքաւոր շէնքերը, լուսաւորութեան այս դարուն, երբ պայթուցիկ նիւթեր կը պահուին հոն, եւ աւելի գէշը, երբ անարուեստ Թուրք զինուորութեան խնամքին յանձնուած են անոնք,,:

Ցօդուածագիրը յետոյ կարգ մը առաջարկներ կը ներկայացնէ՝ սելճուկեան այդ հնութիւնները անվթար պահպանելու մասին ու կոչ կ'ուղղէ անգլիացի հնագէտներուն՝ այս գարնան իսկ գործի ձեռնարկել Անատոլուի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԵՐԿԱԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ցնտեսական ծրագրին մէջ կարեւոր տեղ մը տրուած է երկաթի գործարանի մը որ այս տարի պիտի շինուի Պոլսոյ մէջ: Այս գործարանին մէջ պիտի հալեցուին անգործածելի երկաթները եւ կռանելի երկաթ ձողեր ու թելեր պիտի շինուին: Ամէն տարի 221 հազար ոսկի դուրս կը ղրկուի երկաթ ձողերու համար, եւ կէս միլիոն ոսկի ալ՝ շինութեանց մէջ գործածուած ուրիշ երկաթեղէններու համար:

Ներկայիս քննութիւն կը կատարուի ստուգելու համար թէ, անգործածելի երկաթները բաւական պիտի ըլլա՞ն այս գործարանին արտադրութեանց համար: Ներկայիս երկրին մէջ գտնուած հին երկաթեղէնները քանի մը տարի կը բաւեն գործարանը բանեցնելու: Անոնց ամէնէն կարեւոր մասը կը կազմեն Ոսկեղջիւրի մէջ գտնուած հին շոգենաւերը:

ՆՈՐ ԵՐԱՇՏՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՎԱԽՑՈՒԻ

Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ այս տարի քիչ անձրեւ եկած է: Այս լուրը գժգոհութիւն պատճառած է հողագործներուն վրայ: Եէշիլ քէօյի օդերեւութաբանական կայանի տեղեկագրին համաձայն, ամէնէն շատ անձրեւ տեղացած է Կիրասոնի եւ Զոնկուլտաքի մէջ: Ցետոյ կուգան Աստանա եւ Իզմիր: Ամէնէն չոր տեղը Գոնիան եղած է ուր նաեւ շատ քիչ ձիւնած է: Ամէնէն շատ ձիւնած է Սվազի, Կեսարիոյ ու մանաւանդ Էրզրումի մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 Մարտ, (Սեփ. Թղթ.) — Ա. Ե. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը երեկոյթ մը սարքած էր, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ, իբրեւ նախապատրաստութիւն:

Լը Պոծ թատրոնի ընդարձակ սրահին մէջ ձգելիք տեղ չկար: Բազմութիւնը իրար կը հրմշտկէր:

Նուագախումբը նախ նուագեց Ֆրանսական քայլերգը, եւ ապա «Բամ փորոտանը», որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս:

Ցեռոյ վարագոյրը բացուեցաւ, եւ բեմին վրայ երեւցաւ Ահարոնեանի մեծ կենդանագիրը, շրջանակի մէջ առնուած եւ կանանչ տերեւներով ծածկուած: Երկու կողմերը կը ծածանէին երկու եռագոյնները Բագումը կատարեց Ցիկին Քիպրիթճեան, Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին կողմէ իր յարգանքը յայտնելով հայ կնոջ տաղանդը երգող բանաստեղծին.

Օրուան բանախօսն էր Պ. Վահան Գույումճեան որ մօտ մէկ ժամ դասախօսեց, ներկայացնելով Ահարոնեանի կեանքն ու գործը: Դրուագներ բերաւ անոր զանազան գրութիւններէն, բացատրեց անոնց խոհական իմաստը:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին Ցէր եւ Ցիկին Ղազարեան եւ Ցիկին Ալիս Մուշկամպարեան: Պ. Ուզունեանի ժամանակցութեամբ ներկայացուեցաւ «Արցունքի Հովիտ»ի մէկ արարը: Կարմիր Խաչի անդամուհիներէն Օր. Մարի Աւագեան արտասանեց Ահարոնեանի «Աղաքը», իսկ Մ. Գաբրիէլեան «Ցորդանք քեզ»ը: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ ջութակահար Պ. Ե. Փափազեան: Հաճելի էին նաեւ Ցիկիններ Ասիայի եւ Սիրուշի կովկասեան պարերը: Երեկոյթը վերջ գտաւ «Եօ Մեծայ» քէֆը՝ ջոլեր գաւեշտով:

Ս. Միլտոնեան

Հ. Ց. Դ. ԱԿՈՒՄԲ

ՎԻԷՆ (Սեփ. Թղթ.) — Կիրակի գիշեր լեցուած էր ակումբը: Նախագահ՝ ընկ. Ե. Եայլեան հանդէսը բացաւ օրուան պատշաճ խօսքերով եւ ըսաւ. «Ցէր Զօրի անապատներուն մէջ աքսորուած հայ Թշուառ ծնողները իրենց ազատութեան համար ու մէկ դժուարութիւններով ճարելէ յետոյ, երեխաները իրենց փոքրերուն հայերէն կը սորվեցնեին ազիւսով շինած իրենց հիւղակներուն մէջ, մինչդեռ մենք հոս լայն հնարաւորութիւններ եւ առաւելութիւններ ունինք: Ահա կը բանանք մեր ակումբը, եւ գաղութէն կը սպասենք որ ուժ տայ մեզի, փոքրերուն գաւառութեան ձեռնարկին»:

Երգչախումբը երգեց «Մշակ բանւորը»: Փոքրիկն Սիւլվենէ Սաթէլմէջեան արտասանեց «Հայ եմ ես»ը: Օր. Նրամեան երգեց «Վա՜խ մեր կեանքը սեւով անցաւ»: Արտասանեց Պ. Կ. Ուլբիգեան, «Որբին աղօթքը»: Խումբը երգեց «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»: Արտասանեց փոքրիկն Արամ Այտեան, «Երբ որ մեռնիմ Հայի զինուոր պիտի ըլլամ»: Ընկ. Ց. Մաթոսեան արտասանեց «Հայ լեզուն»: Մեներգեց Պ. Ն. Չելէպեան, Աղբիւր Սերոբի երգը: Ջութակահար Պ. Մ. Քէթէնճեան նուագեց «Ախ Հայաստան» եւ «Քնիր իմ բալիկս»:

Ապա խօսք առաւ ընկեր Բարսէն Աղաբէկեան, ներկայացնելով ազգերու ազատագրական շարժումը: «17րդ դարու վերջերը եւ 18րդ դարու սկիզբը զօրեղ կերպով կը շեշտուէր ազգութիւնը բնորոշող ազդակներու ուժեղացումը: Այդ ազդակներն են լեզու, ազգային պատմութիւն եւ ազատ հայրենիք: 19րդ դարու քառորդին արդէն մեր առաջաւոր տարրերու մէջ սուր կերպով կ'արծարծուէր վերածնութեան գաղափարը:

«Գրաբարի փոխարէն հասարակ աշխարհաբարը, մեր ժողովուրդը սկսաւ կարդալ եւ հասկնալ թերթն ու գիրքը, իւրացնել ազգութեան եւ հայրենիքի գաղափարը»: Ցետոյ յորդորեց փրկել նոր սերունդը, բանալ դպրոցներ եւ դասընթացքներ: «Ինչպէս ուրիշ տեղեր, այստեղ ալ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը ահա կը բանայ ակումբ մը, ուր եւ փոքրերուն պիտի տրուին հայերէն եւ պատմութեան դասեր: Կը մնայ ձեզ աջակցիլ: Հայ ժողովուրդը կրցեր է ապրիլ 600 տարուան բռնակալութեան, շնորհիւ իր գիտակցութեան»:

Ներկայացուեցաւ «Վաշխառուն» յաջողապէս:

Անշուշտ գաղութը ուժ պիտի տայ այս կենսական ձեռնարկին:

Ցղթակից

ՀԱՑԵՆ ՎԵՐՋ...

ՊՈԼԻՆ 30 Մարտ.— Վերջին մէկ երկու ամսուան ընթացքին Ցունաստանէն, Պոլսէն ու Սուրիայէն եկած նորեկ հայրենակիցներու թիւը շատցած է եւ առաջին անգամ, նոր նոր դէմքերու կը հանդիպիս: Մեծ մասով երիտասարդներ են եւ ընտանիքի տէր: Անոնց մեծամասնութիւնը Ցունաստանէն 3—6 ամիս պայմանաժամով եկած հայրենակիցներ են, որոնք իրենց թուղթերը հեղհեղակ կանոնաւորելով կը հաստատուին հոս՝ պայմանագրութիւնը լրացածին պէս թափելու համար ուրիշ հայաշատ կեդրոններ. Ու ամէնքն ալ գէշ գոյներով կը ներկայացնեն իրենց այնտեղ ունեցած կեանքն ու պայմանները: «Գոնէ հոս գործ կայ, կ'աշխատինք ու օրապահիկը կը շահիս» կ'ըսեն:

Եւ բարեբախտաբար, բոլոր աղիւսի գործարաններն ալ գործաւորի պէտք ունենալով կ'աշխատցնեն ու միեւնոյն ատեն դիւրութիւններ կու տան, իրենց իրաւական վիճակը կանոնաւորելու համար:

Միայն Թուրքիայէն (Պոլսէն) եկողներն են որ աւելորդ դժուարութեանց կը հանդիպին...: Ու տեղն է ըսել որ Պոլէնի ոստիկանապետը ընդհանրապէս բարեացակամ կը շարժի:

Թէեւ գաղութիս թիւը երթալով կ'աւելնայ, բայց ո՛չ մէկ մխիթարական երեւոյթ՝ ազգային տեսակէտով:

Կեանքը հոս կ'ընթանայ միօրինակ ու կայուն: Կիրակիէ կիրակի ժամադրավայրը սրճարանն է միայն: 90—100 տուն հայութիւն կայ, 400—450 հոգի, 7000 բնակչութիւն ունեցող այս գիւղաքաղաքին մէջ, եւ ընդհանրապէս ամփոփ կ'ապրին բոլորը, առանձինն տունելու մէջ: Եւ այս մխիթարական կողմն է մեր գաղութին:

Երբ հացը, աշխատանքը կայ, կ'արժէ երազել մանկապարտէզով (ինչ ձեւով ալ կարելի ըլլայ յարմարցնել զայն):

Դիշեր ցերեկ կ'այլասերինք կ'ըսենք եւ ձեռնածալ կը սպասենք: Ինչպէս ըսած ենք առնին, նիւթականի պակասը չէ այնքան, որ կ'ուշացնէ այս գործը, որքան՝ աշխատանքի ու ասպարէզ նետուելու պակասը: Ազգ. Միութիւնը որ 8—10 ամիսէ ի վեր գործի վրայ է, դեռ շօշափելի արդիւնքի մը չհասաւ այս գործը, որ իր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլար: Այնքան խանդավառութիւններէ եւ յուսախաբութիւններէ վերջ, կ'արժէր որ, գարնան հետ նոր թափ ու եռանդով կրկին փորձէին:

Աստ-Անդ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Անցեալ տարուան նման, այս տարի եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կրընոպլի Մ. Ճիւղը պիտի կազմակերպէ մարզական փորձերու շարք մը պատանի տղոց համար: Առաջին փորձերը տեղի պիտի ունենան կիր. 27 ապրիլ, առաւօտուն, Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին հիմակուընէ իսկ:

∴ Զատկին առաջին օրը, 20 ապրիլ, Կրընոպլի հայ գաղութը առիթը պիտի ունենայ տեսնելու ֆութպոլի խիստ հետաքրքրաշարժ մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի Մ.Ճիւղին Ա. խումբը պիտի գայ քաղաքս, մրցելու տեղական կարեւորագոյն խումբերէն մէկուն դէմ: Վիէնի հայ մարզիկները այս տարի ձեռք բերին խիստ լաւ արդիւնքներ օտար խումբերու դէմ, եւ անտարակոյս Զատկին օրը պիտի յաջողին անգամ մը եւս ցոյց տալ իրենց բարձր արժէքը:

Ցիգրիս

ՓԱՐԻԶ.— Վաղը, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին Stade Montrouge-ի (Porte d'Orléans) մարզադաշտին մէջ տեղի կ'ունենան աթլեթիկ փորձերը. Հետեւաբար բոլոր հայ մարզիկները պէտք է ներկայ ըլլան նոյն դաշտը:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՋ

ՏԷՍԻՆ.— Տէսինի «Եկեղեցասէր Տիկ. Միութիւնը» կը փութայ ծանուցանել թէ մեծ գոհունակութիւններով գնուեցաւ եկեղեցւոյ յատկացեալ հողը, 310 քառ. մեդր, ու կը խնդրէ բոլոր հայրենակիցներէն որ բարի ըլլան իրենց լուման զրկել Միութեանս, որպէսզի մօտաւոր ժամանակին կարելի ըլլայ կառուցանել շէնքը:

Այս առթիւ չափազանց ուրախ եւ գոհ պիտի ըլլայինք եթէ բարերար մը սիրով ստանձնէր եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերը:

(Կնիք)

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 14 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

…Ես նայեցայ, տեսայ մի ինչ …ւ բան կ'երեւէր: Պատկե… …գետնի վրայ, քնտանըց նա… …, տեսայ՝ երկու բուլ էին: … պիտի տղայոց ըսէի, …Տղերք, ձիաւորներ չեն, …էր են: Մենք կանանչ խա… …վրայ էինք կանգնած, ընկեր… …ինձմէն 20 քայլ հեռացած …ես հորս կողմս կը դիտէի: …այդ գագաթի յետեւից … 7 մարդ կուգան: Ես գիտ… …թէ մեր ընկերներն են: Այդ …լուսնակը ամպի տակ էր …եւ բաւականին մութ էր: …ները մեր ամէն ինչ կը նը… …Սալասոխ … ամբողջ … …եւ հրացանները կրակե… …մեր վրայ: Այդ ժամանակ …գետնի վրայ պառկած էի: Ըն… …փախան եւ ինչ կողմ …ս հիմացայ: Ես ալ …կացայ՝ փախայ:

Իրիկունը վալաղին հարցուցի տեղի գիրքին մասին՝ թէ գիւղը ո՞ր կողմը կ'ընկնի, շոսի ճանապարհը, հասարակաճանապարհը Արագը, կամուրջը ո՞ր կողմը կ'ընկնեն: Թղթի մը վրայ գծած էր այդ բոլորը: Փոքր ի շատէ վալաղը կրցեր էր աչքի, ձախի կողմի մասին պատմել. Ես ալ միշտ կը փախչէի գիւղի կողմը:

Թիւրքերու զէնքերը կանոնաւոր էին, իրարու յետեւից կը կրակէին: Դիւղից ալ սկսեցին կրակել եւ հարայն ու հաւարը կուգային մեր կողմը՝ արձակուած հրացաններու կողմը: 300 քայլի վրայ Թիւրքերն ինձ կը տեսնէին: Լուսնակը էգ առեն պարզ էր, ամպի տակը չէր:

Առաջս եկաւ մի փոքր զառիվայր, իջայ ցած, ընկայ ճահճոտ տեղ մը: Թիւրքերը ինձ աչքից կորցրին: Առաջէս կ'երթար մի ձորակ, չորսէն կարծեցի, թէ Երզնկացի Սուքիասն է: Նրան կամացուկ կ'ըսէի. «Կանգնէ՛, Թիւրքերը մեզի կորցուցած են, մի՛ վախնար»: Նա, չգիտեմ, ինձ չլսե՞ց թէ լսեց ու գնաց: Մի կերպ ցեխերու միջից ազատուեցայ եւ վազ տուի դէպի ցած: Շնչասպառութիւնս կտրուեր էր: Առաջովս կ'երթար մի քօլօզով ջուր: Հրացանաձգութիւնը անդադար կը շարունակուէր: Կամաց ձայնով պոռացի Կոստա՛ն, կանչեցի՝ Միօ: Նա չէր ձայներ ինձ: Ես ալ փոքր ինչ կռակունեցի, թէ կարելի է էգ ձորը քիւրդ է, բայց ըսի ինքս ինձի, թէ քիւրդ ըլլայ, ինչո՞ւ չպիտի փախնի: Ատրճանակս ձեռքս վազ տուի նորէն: Նա կանգնեցաւ եւ ըսաւ.

«Դուն ո՞վ ես»:

«Ես Անդրանիկն եմ,— ըսի:

Հասայ, տեսայ ատրճանակը ձեռքին կանգնած եւ բոլորովին շնչասպառ եղած: Էգ ատրճանակը նա առեր էր Էրզրումի Աղաջնոցի Շիշմանեանէն:

«Միօ՛, աղերքը ո՞ւր են»:

«Ձեզ գիտէր, ես ալ մենակ եմ»:

Իջանք միասին շոսի ճանապարհի վրայ եւ աջ կողմը բռնելով՝ վազ տուինք մի վերստի չափ ալ: Ընկերս ըսաւ, որ գիւղը կամուրջի կողմը կը գտնուի եւ Թիւրքերն ալ կամուրջը կապած կ'ըլլան մեր վրայ, ուստի խորհուրդ չտուեց այդ կողմը գնալու:

«Հապա ի՞նչ ընենք»,— հարցուցի ես:

«Լողալ գիտե՞ս»:

«Գիտեմ, բայց շատ լաւ չէ»:

Ճանապարհից դուրս եկած՝ մի լճի ափին դամիշներու մէջ մտած կամացուկ կը խօսէինք: Ըսաւ.—

«Ուրեմն, երթանք եւ լողալով անցնինք գետը. աւելի լաւ է ջուրը խեղդէ մեզ, քան թէ անցնինք թշնամու ձեռքը»:

Մտայ այդ լճի մէջ, բաւական առաջ գացի: Ջլերը ոտքս կը փաթթուէին: Ընկերս ըսի.

«Ներս մի մտիր, ջուրը ինձ ներս կը քաշէ եւ ոտքերս ցած կը խրի, կ'երեւի պիտի խեղդուիմ»:

Մի կերպ յետ վերադարձայ: Լճի եզերքը բռնեցինք և բարձրացանք դէպի վեր աւազներու միջով: Հեռաքերնիս յայտնի կ'ըլլար: Գացինք Արազ գետի եզերքը:

«Ուրկէ՞ց պիտի անցնինք»,— հարցուցի ընկերոջս, որովհետեւ նա շատ լաւ լողալ գիտէր, երախայ ժամանակէն մինչեւ այդ հասակը նա միշտ լողացեր էր Մուրադ գետի մէջ:

«Ջուրը հոս կը ծիծաղի քիչ մը մեր երեսին, կատակից կրնանք անցնիլ»:

Թիւրքերու հարայը եւ հրացաններու ձայնը կը հասնէր մեր ականջին: Շատ հեռու չէին, բաւականին մօտ էին:

«Բոլոր շորեր չպիտի վերցնենք. միայն շապիկ, վարտիկ, իշլիկ մը, ոտաց աման եւ ատրճանակներնիս»,— ըսաւ ընկերս:

Վրաս ամբողջ թացուած էր լճը մտնելէս, իսկ ընկերիս շորերը ցամաք էին: Նա անմիջապէս շորերը հանեց եւ ջուրը մտաւ, ըսելով ինձի. «Տեսնեմ ուրկէ՞ց հուն կրնամ գտնել»: Աւելորդ շորերը հոդ թողուց: Ես ալ հանուեցայ, վերցուցի երկու շապիկ, մի իշլիկ եւ մի գօտի, կապեցի գլխուս գագաթը և գացի ընկերոջս հետքով: Վարտիկս եւ ճամփորդի թուղթը մոռացայ հոդ թողուցած աւելորդ շորերուս հետ:

Ես ալ ջուրը մտայ: Մէկ ձեռքս ատրճանակս է՝ դալթանը վզիցս անցած, միւս ձեռքս՝ ազատ: Գետի լայնութիւնը 40 մեդր կ'ըլլար: Գիտնալով թէ ընկերս քալելով անցաւ, բերանովս փոքրիկ քսակ խածած էի, մէջը կը գտնուէր 15 ոսկի: Ընկերս հազիւ հազ անցեր էր միւս կողմը: Ես այդ ժամանակի մէջ ջուրը բերանս լեցուելու հաւասարութեամբ առաջ գացած էի: Մատներս գետնին զարնելով եւ վեր վեր նետուելով արդէն ընկած էի ջրի արագ վազած տեղը: Ես ընկայ ջրի տակը եւ հոն կը մտածէի. «Սօլերս գցեմ, բոպիկ պիտի մնամ. ատրճանակս գցեմ, ընկերներս պիտի ըսեն՝ վախցեր նետեր է»: Ձեռքերս կապուած էր, անկարող էի լող տալու: Ջուրը ինձ տարեր էր 50—60 քայլ ցած:

(Շար.)

դիտէին, իրականին մէջ գոյութիւն չունին: Այլ կարմիր ինքնաշարժին վարիչն է — որ մէկ միլիոն ֆրանքը շահելու դիտումով — ոստիկանութեան դիմած եւ ծանօթ մանրամասնութիւնները տուած է: Եւ որպէսզի Ցեկան փոխ-վրէժի չդիմէ, սիրային պատմութիւն յերիւրուած է...:

Ոստիկանութիւնը կը խոստանայ քանի մը օրէն նոր մանրամասնութիւններ եւ անուններ տալ:

Կանտի կը սաստկացնէ պայքարը

Գոմպէյէն կը հաղորդեն:— Կանտի իր պաշտօնաթերթին՝ «Երիտասարդ Հնդկաստան»ի մէջ բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ աղի տուրքին մասին քաղաքային անհնազանդութիւնը պիտի սկսի յառաջիկայ կիրակի (վաղը):

Ազգայնական ընդդիմադիրներու պետը փանթիտ Մոհան Մալավիյա իր հրաժարականը ղրկեց Օրէնսդիր ժողովին, բուռն նամակով մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ այլեւս չի կրնար գործակցիլ կառավարութեան մը, որ խիստ մեծ անարդարութիւններու կը հանդուրժէ եւ իւրաքանչիւր քաղաքացի զոհի մը կը վերածէ:

Փունայէն կը հեռագրեն թէ Քիրփիի զինարանը այրած է: Կը կարծուի թէ հրձիգներն են Կանտիի հետեւորդները:

Քու-Քլուքս-Քլանը Ռուսիոյ մէջ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 4 ապրիլ.— «Կրասնայա Կազէտա» կը գրէ թէ Խամբուրգի (Լէնինգրադ) շրջանին մէջ տեսնուած են քառսուէ հագուստներով ծածկուած մարդիկ, աչքերը փոսփորով բոցավառ, որոնք իբրեւ «սատանաներ» կը նկատուին բնակչութեան կողմէ: Այս խորհրդաւոր մարդիկը կը յայտնեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը պիտի կործանի մօտ օրէն եւ կոլխոզները պիտի անհետանան:

Թուրք-յունական համաձայնութիւնը

Վէնիզէլոս յայտարարած է «Ազգամ»ի թղթակցին թէ հելլէն կառավարութիւնը հաստատապէս որոշած է վերջնական համաձայնութիւն մը կնքել Թուրքիոյ հետ եւ թէ ստորագրութիւնը յապաղեցնող միջադէպերը շուտով պիտի հարթուին: Էնկիւրիի հելլէն դեսպանը ստացած է Թուրք կառավարութեան վերջին հրահանգները՝ բնակչութեանց փոխանակութեան եւ փոխանակելի ստացուածքներու հաշուեյարդարին մասին:

Ի նպաստ Ալմազեանի

Հանրային կարծիքին մէջ նոր շարժում մը առաջ եկած է ի նպաստ Ալմազեանին, որուն անմեղութիւնը այլեւս ոչ մէկ կասկած կը վերցնէ: Բոլորն ալ վստահ են թէ երեքշաբթի օր Ամբաստանիչ ատեանը ոչ միայն ազատ պիտի արձակէ զայն, այլ իրեն դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները չեղեալ պիտի նկատէ:

Թերթերը այժմ չեն բաւականանար Ալմազեանի ազատ արձակումով այլ կը պահանջեն նաեւ որ պատժուի «Գրնուա—Մաթիֆաս—Ամի եղբօրդութիւնը»:

Լաւ պատեհութիւն

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ նպարեղէնի խանութ մը, ապրանքներով եւ սուրճի մեքենայով միասին: Հայաշատ կեդրոն, ցիթնաւորուած գործ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել 9 Rue Jouy Rouve, մէթրօ Պէլվիլ:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Սկաուտներու ծնողքներուն կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Victor Hugoի սրահներուն մէջ 46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Boissière եւ Trocadero

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օրիորդներ՝ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ, ՄԱԿԱԶԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ԴԱՎՈՒՔՃԵԱՆ և ԹԱՌԻՍՏ ԱՐԿԱՐ:

Մուտք 10 ֆրանք

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր սկաուտներու ծնողքները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, սկաուտական թէյասեղանի մը, 28 Rue Nationale Billancourt Պ. Սուրէն Նաւավարեանի ճաշասրահը: կը հրաւիրուին սկաուտ արծանագրուիլ փափաքողները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

13 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher. Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը
Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"ը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան ենթակոմիտէի վռամեան, Մջօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 3.30ին Ave. Verdunի ծայրի անկիւնի սրճարանը Café Tabacի դիմացը: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին:

ԳՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ «Եռագոյն» խումբի ժողովը'այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Gare St. Lazareի դիմացի սրճարանը:

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Թոթոռիկ խումբի ժողովը այսօրՇաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 33 Emile Zola (Անիէռ)ի սրճարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ակումբին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը, այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին սովորական վայրը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուներկայութիւնը պարտադիր է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը վաղը կիրակի ժամը 2ին, սովորական ճաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՑԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կէ րակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ճարտէնի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ե. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ե. Բ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այսօր Շաբ. իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: կարեւոր օրակարգ:

ՍԹԱՆՈՅԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, Իսի-լէ-Մուլինօ: Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի սրահին մէջ վաղը՝ կիրակի ժամը 3.30ին Աեծաւոր Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեան կը բանախօսէ՝ «Մխիթարեանց գրական գործունէութեան» մասին: Հասցէ՝ 26 Rue Troyon, Sèvres. Հանրակառք՝ թիւ 1:

Ուշադրութիւն

Մայքըլ Արլէնի «ԿԱՆԱՆՉ ԳԼԽԱՐԿԸ» վէպին համար գրաւուած 15 օրուան պայմանաժամը թէեւ լրացած է, բայց շատ մը խնդրանքներ չկրնալով մերժել, մինչեւ 10 ապրիլ եւս երկարաձգուած է զեղչեալ սակի պայմանը՝ 25 ֆրանք (փոխանակ 37ուկէսի): կը ստանան անոնք միայն, որոնք իրենց նամակին կը ներփակեն 25ֆրանքնոց մանդափոստ:

Դիմել՝ Գրատուն Յառաջ G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅ «ՏՐԱՄ-ՕՓԷՐԷԹ» ԽՈՒՄԲԸ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԾԱՆՕԹ ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

Փարիզի արուարձաններուն մէջ կը ներկայացնէ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ ՈՒՐԱԽ ՕՓԷՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Արեւելեան երաժշտութիւն՝ ղեկավարութեամբ Թաւրոս ԺՕՐԺի: Գ. արարին Տիկ. Մ. Սուրաբեան կ'երգէ «Աչեր սեւորակ» և կը պարէ կովկասեան պարեր:

ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ	ՓՈՒԹԱՑԷՔ	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
5 ապրիլ, շբ. գիշեր ժամը 8.15ին Salle Municipaleի մէջ Rue des Halles		6 ապրիլ կիր. գիշեր ժամը 8.15ին Salle des Fêtesի մէջ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսակներուն գիները մատչելի են: Փութացէ՛ք տեղերնիդ վրայ, բոլոր հայկական սրճարաններէն եւ ճաշարաններէն, իսկ ներկայացման օրը՝ թատրոնին դուռը:

IMPRIMERIE - MASSIS - ED...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 296

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ԱՊՐԻԼ 1930
6 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1231

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԻՍԿ ՌՈՒՍԻՆ ՉԱՓ

Քանի մը ամիս առաջ, հրապարակ ելաւ Զարեւանդի «Միացեալ եւ Անկախ Թուրանիա» գրքին ռուսերէն թարգմանութիւնը, ծանօթ իրաւագէտ եւ արեւելագէտ Գ. Մանտէլշտամի յառաջաբանով: («Թուրքիա եւ Համաթուրանականութիւն»: Հրատ. Հ. Յ. Դաշնակցութեան):

Այդ օրէն ի վեր, արտասահմանի ռուս թերթերն ու գործիչները կը գրադին այս գործով: Կը վերլուծեն զայն եւ իրենց տեսակէտները կը յայտնեն, թեր կամ դէմ: Ռուսական հրատարակութիւնը մանրամասնօրէն յարմարցուած ըլլալով ռուսական մտքին, (զուտ հայկական մասերու կրճատումով եւ նոր յաւելումներով), մեր ռուս պաշտօնակիցները իրենց աչքին առջեւ ունին կատարելապէս առարկայական պատկեր մը: Եւ կը թուի թէ իբրեւ այդ ալ քննած են զայն, զատելով իրենց արդայայտութիւններէն:

Այսպէս. Փարիզի մէջ, այդ գրքով զբաղեցան կեդրոնականի օրկանը, «Տնի»; ռուս միապետականներու օրկանը, «Վոզրոժտենիէ», կովկասեան շրջանակները եւն.: Ինչ որ կը նշանակէ թէ հրատարակութիւնը ծառայած է իր նպատակին, գոնէ գթափեցնելով քնացողները:

Անշուշտ բոլորն ալ նոյնութեամբ չեն ուրացներ գրքին յավանդակութիւնը: Աւելի ճիշդ՝ տրամագիր են ցնորք մը համարելու Թուրանական ծրագիրը: Այդպէս տրամադրուած է նաեւ յառաջաբանին հեղինակը, Մանտէլշտամ: Նոյն իսկ Փարիզի միապետական թերթին խմբագիրը, Սիմէօնոֆ, իր ուսումնասիրութիւնը կը խորագրէ—«Ճինկիզխանի զաւակներուն կարապի երգը»:

Բայց եւ այնպէս, մտահոգութեան պատճառներ կը տեսնեն բոլորն ալ, մանաւանդ աչքի առջեւ ունենալով օրուան իշխանութեան վարած քաղաքականութիւնը:

Այսպէս, նոյն Սիմէօնոֆը հեգնելով հանդերձ համաթրքական ձգտումներն ու ծրագիրները — կրթնած՝ մեծ Ռուսաստանի ամին — չի ծածկեր անոնց աննպաստ հետեւանքները, եթէ բոլշեւիկները շարունակեն օգնել Թուրքիոյ: «Համայնավարական փորձին տեւականութիւնը Ռուսիոյ մէջ՝ արհեստականօրէն կը զօրացնէ համաթուրանականութեան ուժը»:

Այս վերջին տեսակէտը եթէ նոյնիսկ վերագրենք համաժական-կուսակցական պայքարի, բան չի փոխուիր կացութենէն:

Ժամանակակից համաթրքական շարժման գործօն ազդակը, Իթթիհատը, իր թաւալգլոր անկումէն յետոյ, նոր շունչ առաւ շնորհիւ բոլշեւիկներուն, տակաւին 1918էն: Հետաքրքիրները կրնան թղթատել Իզմիրի մեծ դատին թղթածրարը: Յետոյ, շարժումը տարբեր ձեւով արծարծուեցաւ այն խեղկատակ, արեւելեան համագումարին մէջ, զոր սարքեց Մոսկուան, 1920 սեպտեմբերին, Բագուի մէջ, նախագահութեամբ Զինովիեւի եւ մասնակցութեամբ Էնվէր եւ Նուրի փաշաներու, տակաւին ուրիշ մոլի թրքապաշտներու, ինչպէս եւ հնճաններու եւ մոլլաներու:

Իթթիհատը դատապարտուած էր անհետանալու քաղաքական ասպարէզէն, նոր շապիկ հագցնելով իր յարմարագոյն ուժերուն: Եւ երբ քէմալականները սկսան տիրապետել, շատոնց ապահովեր էին Մոսկուայի թանկագին աջակցութիւնը: Կտրուած ժառանգութիւն մը փոխանցուած էր մէկ ձեռքով, Թիֆլիսէն, Մոսկուայէն, Բագուէն ուղղակի Էնկիւրի: Առանց ընդմիջանցութեան, խորհրդային իշխանութիւնը եղաւ ամէնէն հաւատարիմ յենարանը Թուրք նորագարթ, համայնակուլ ազգայնամոլութեան: Եւ մինչեւ այսօր, երկու կողմերն ալ, հրապարակաւ, բարձրաձայն հպարտութեամբ կը խոստովանին, տեղի ունեցող կը հռչակեն այս պարագան:

Այդ օրէն կը սկսի նաեւ, ոչ միայն միացեալ Հայաստանի գաղափարին քանդումը, այլեւ Անդրկովկասի սահմանային ողբերգութիւնը: Խորհրդային դրօշին տակ, Արարատեան Հայաստանի արտօնեալ գծուեցաւ բոլորովին համապատասխան՝ Թուրքիոյ համաթուրանական ցանկութիւններուն: Բոլշեւիկները սրբացուցին մինչեւ անգամ բնական աշխարհագրութիւնը, Հայաստանի կողակից, անոր լրացուցիչ Նախիջեւանը տանիլ կապելով հեռաւոր Ազրբէջանին: Բոլորովին ազատ ձգելով զինուորական ճամբաները, խճուղիները՝ Էնկիւրիէն մինչեւ Բագու:

Բայց այս չէր որ պիտի ապացուցանէինք:

Այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ, ինքնին առանձին ողբերգութիւն մըն է Երեւանի մարզպաններուն եւ ոստիկաններուն սահման բթամտութիւնը՝ տիրող կացութեան եւ սարքուած ուժերուն առթիւ:

Անոնք մինչեւ այսօր ալ կատարեալ անտարբերութեամբ կը դիտեն այս երեւոյթը: Անտարբերութեամբ, եթէ ոչ բարեացակամ չէզոքութեամբ: Թաթար կարայեւը շրջան մը կը կարէ, կը տեսնէ ու կը մատնանշէ համաթրքական աշխատանքները, շօշափելի հետքեր կը գտնէ մինչեւ իսկ երգերուն, ծրագին եւ դասագրքին մէջ: Ռուս գործիչը, ընկերվարական է միապետական, կ'արթննայ գիրքի մը հրատարակութեան առթիւ, կը վերլուծէ փաստերը եւ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ:

Միայն մեր տնաբոյս «յեղափոխական»ներն են որ քուն կը լեցնեն երկու ականջի վրայ...:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ալմազեան ազատ կ'արձակուի եռեւշաբթի

Վեց ամսուան մանրակրկիտ քննութիւններէ ետք, դատական իշխանութիւնը վերջապէս համոզուած գոյացուց թէ՝ Ալմազեանի դէմ եղած ամբաստանութիւնները բոլորն ալ անարդար են: Ամբաստանիչ Առեանին հրամայած վերջին քննութիւնները ահա այս արդիւնքին է որ յանգեցան: Ընդհանուր դատախազ Տոնա-Կիկ Ալմազեանի թղթածրարը խորապէս ուսումնասիրելէ եւ Ամբաստանիչ Առեանի ընդհանուր դատախազ Կօտէլի հետ խորհրդակցելէ ետք, եկաւ այն եզրակացութեան թէ՝ ո՛չ մէկ լուրջ փաստ կայ Ալմազեանի դէմ, հետեւաբար եւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները պէտք է չեղեալ նկատուին:

Գ. Կօտէլ ներկայիս կը պատրաստէ իր տեղեկագիրը՝ զոր երեքշաբթի օր պիտի կարդայ Ամբաստանիչ Առեանին առջեւ: Ընդհանուր դատախազը ցոյց պիտի տայ թէ հայ դերձակը Եղեռնագատ Առեանին առջեւ ղրկուելու համար բաւարար ամբաստանութիւններ չկան: Ուստի պիտի պահանջէ ազատ արձակել Ալմազեանը եւ չեղեալ նկատել անոր դէմ եղած ամբաստանութիւնները: Տարակոյս չկայ որ Ամբաստանիչ Առեանը այդ ուղղութեամբ որոշում պիտի տայ եւ Ալմազեան, վեց ամիս բանտը մնալէ վերջ, երեքշաբթի իրիկուն կամ ամէնէն ուշը չորեքշաբթի առաւօտ բանտէն պիտի ելլէ:

ՐԻԿՕՏԷՆԻ ԻՍԿԱԿԱՆ ՄՊԱՆԻՉԸ ՊԻՏԻ ԲՌՆՈՒԻ ՇՈՒՏՈՎ

Այս առթիւ «Քոթիտիէն» կը գրէ.

«Րիկօտէնի խնդիրը պիտի շարունակուի, սակայն Ալմազեանի խնդիրը դեռ նոր պիտի սկսի...: Անմեղ ճանչցուած ամբաստանեալին անձնուէր ու քաջ պաշտպանը՝ Ժան-Շառլ-Լըկրան, պիտի մտածէ թերեւս որ «չեղեալ նկատում» մը բաւական չէ դարմանելու համար այն բարոյական եւ ֆիզիքական վնասները, որոնց ենթարկուեցաւ իր պաշտպանեալը ապօրէն ձերբակալութեան եւ վեց ամիս կանխարգելիչ բանտարկութեան հետեւանքով...:

«Միւս կողմէ, հաշուապահ Րիկօտէնի սպանութեան մասին քննութիւնը կը շարունակուի աւելի քան երբեք տենդոտ կերպով, ու նոյնիսկ կարելի է որ շուտով պատահի մեծագործ դէպք մը, որ երկրորդ անգամ պիտի չմեղադրէ Ալմազեանը, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, յանգելով իսկական մարդասպանի ձերբակալութեան...»:

«Փարի-Միտի» կը գրէ.— «Փորձագէտ-հաշուակալ Վիլլար, Ալմազեանի կորովի պաշտպան Ժան-Շառլ Լըկրանի խնդրանքին վրայ կատարած է անպաշտօն հարցաքննութիւն մը, որ ջախջախիչ է մեւշտակավաճառի մը համար, որուն մասին երկարօրէն խօսուեցաւ գործին սկիզբը եւ որուն դէմ վկայած էր ինքնաշարժի վարիչ Ֆլօթ, իր վկայութիւնը Ալմազեանի դէմ դարձնելէ առաջ:

Նոր քննութիւն մը պիտի բանան մուշտակավաճառին դէմ, որ մազ մնաց պիտի ամբաստանուէր՝ Սէն-Ժիլ փողոցի հեռքը ծանօթ կառապանութեամբ հետապնդուելէ առաջ:

Ալմազեանի չքմեղացումով իր աղետալի ձախողութիւնը արձանագրելէ վերջ, հաւանական է որ դատական ոստիկանութիւնը երկիւղ վարանի նետուելու նոր արկածախնդրութեան մը մէջ, որուն ելքը նոյնպէս շատ անստոյգ է»:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Այս առթիւ դատական Նախարար Ռաուլ-Փէրէ շրջաբերական մը ուղղեց ընդհանուր դատախազներուն, սահմանելով հարցաքննիչ դատաւորներուն իրաւասութիւնները եւ պարզելով այն սկզբունքները, որոնցմով պէտք է առաջնորդուին անոնք դատական քննութեանց մէջ:

«Հարցաքննիչ դատաւորը, կ'ըսէ շրջաբերականը, շատ լայն իրաւասութիւններ ունի, սակայն այդ աճուելի առանձնաշնորհները տրուած են իրեն՝ դիւրացնելու համար ճշմարտութեան երեւան հանուիլը: Երբ մէկ կողմէ իր հրամայած միջոցները կը ձգտին իրաւամբ ապահովել յանցաւորին պատժուիլը, միւս կողմէ իր խոհեմութիւնն ու շրջահայեցութիւնը պէտք է պահպանեն անմեղը՝ անարդար կանխարգելիչ պատիժէ մը: Վերջապէս, օրէնքի տրամադրութիւններուն ճշդիւ պէտք է հետեւին նաեւ դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներն ու արդարութեան օժանդակները՝ մանաւանդ անոր համար որ անոնցմէ ոմանք երբեմն տարբեր ստորոգելիներ ալ ունին: Ամէն պարագայի, իրենց այդ զանազան հանգամանքները պէտք է բոլորովին զատուած մնան եւ երբեք չշփոթուին իրարու հետ:»

Յիշեցնելով որ ո՛չ մէկ ամբաստանեալ պէտք է հարցաքննուի առանց փաստաբանի ներկայութեան, շրջաբերականը կը շեշտէ որ «հարցաքննիչ դատաւորը չի կրնար իբրեւ վկայ լսել մարդ մը, զոր իր մտքին մէջ արդէն իբրեւ ամբաստանեալ կը նկատէ»: Յետոյ զանգատելով թէ կարգ մը հարցաքննութիւններ շատ երկար կը տեւեն— երբեմն տարի մը, դատական Նախարարը կը թելադրէ կրճատել ձեւակերպութիւնները եւ ընդունիլ ժամանակաւոր ազատ արձակման դրութիւնը: Կը հրահանգէ նաեւ քննութեանց ընթացքին մասին ո՛չ մէկ բան ըսել դուրսը: Մէկ խօսքով կ'այպանէ բոլոր այն մեթոտները, որոնք գործ դրուեցան Ալմազեանի դէմ:

Գ. Քիափ՝ օտարականներու մասին

Զօր. Կուտեպովի առեւանգման խնդրին առթիւ ոստիկանական տեսուչ Գ. Քիափ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ թաղապետական ժողովին առջեւ: Ըսաւ թէ ցարդ կատարուած քննութիւններով հաստատուած է թէ զօրավարը առեւանգուած է եւ նորմանտական եզերքէն շոգենաւ դրուած: Յայտնի չէ սակայն թէ որո՞նք են առեւանգողները եւ թէ ի՞նչ եղած է զօրավարը, ո՞ղջ է թէ մեռած: Սակայն ամէն յոյս չէ կորսուած:

Գ. Քիափ յետոյ բացատրեց թէ ինչպէս ոստիկանութիւնը արթուն կը հսկէ՝ զիմակազերծ ընելու համար օտար գործակալները եւ արգիլելու անոնց վտանգաւոր աշխատանքները:

Պատասխանելով հարցումի մը թէ զօր. Կուտեպովի առեւանգումին մէջ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը որեւէ յանցանք ունի՞, Գ. Քիափ ըսաւ որ ցարդ քաղուած տեղեկութիւններով կարելի չէ ըսել թէ առեւանգիչները մեկնած են այդ դեսպանատունէն եւ կամ հոն վերադարձած:

Յետոյ խօսելով Ֆրանսա եկող օտարականներուն մասին՝ ոստիկանական տեսուչը ըսաւ.

— Ֆրանսա շատ դիւրութեամբ կ'ընդունի այն օտարականները, որոնք հոս կուգան վրէժներ լուծելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, այս անգամ ոճրագործները չկրցան Փարիզի պորտին վրայ ոճիր գործելու չափ առաջ երթալ:

Ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութիւն կը կատարէ կասկածելի օտարականներու եւ վտանգուած մարդոց վրայ: Այս ուղղութեամբ զանազան միջոցներ ձեռք առնուած են: Պէտք չէ որ օտարականները չարաչար գործածեն Ֆրանսայի հիւրընկալութիւնը: Ա՛յս է իրենց առաջին պարտականութիւնը: Երկրորդ, անոնք որ իրենց երկրին մէջ ունեցած քաղաքական անցեալին եւ խաղացած դերին հետեւանքով, իրենց անձին դէմ թշնամութիւններ ստեղծած են եւ վտանգի տակ կը գտնուին, պէտք է որ պարտականութիւն համարեն զգուշական միջոցներ ձեռք առնել: Եթէ մինակը չեն կրնար, պէտք է դիմեն ոստիկանութեան, որ չի զլանար իր աջակցութիւնը: Երանի թէ այս խօսքերը լսուէին այն բոլոր տարագիրներուն կողմէ, որոնք ֆրանսական օջախն ինկած են: Թո՛ղ իրենց իմաստութիւնն ու խոհեմութիւնը աջակից ըլլան մեր հսկողութեան ու պաշտպանութեան: Երանի՛ թէ այս խօսքերս լսուէին մեր սահմանագլուխներէն դուրս: Համակիր ու հակառակորդ թո՛ղ հասկնան վերջապէս թէ Փարիզը իրենց վէճի ու քսուեթեան հողը չէ եւ թէ իրենց շահն իսկ կը պահանջէ մեր քաղաքին խնայել արկածախնդրութիւններ եւ յուզումներ, որ շատ գէշ վարձատրութիւն մըն են՝ իր առատաձեռնութեան փոխարէն.

Հաւաքականը եւ Ստալինի նոր յօդուածը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ ապրիլ 3 թուականով.

Ստալին այսօր խորհրդային բոլոր թերթերուն մէջ հրատարակեց երկար յօդուած մը «իբրեւ պատասխան հաւաքական տնտեսութեան ընկերներուն», բազմաթիւ հարցում-նամակներ ստացած ըլլալով գիւղերու մէջ հետապնդուած հաւաքական քաղաքականութեան մասին: Յօդուածը գլխաւորաբար կը բաղկանայ ընդհանուր խօսքերէ եւ Լէնինէն կատարուած երկար մէջբերումներէ:

Ստալին կը զգուշացնէ ընկերները խուճապի եւ յուսահատութեան մատնուելէ տեսնելով մեծ թիւով մարդոց դուրս գալը վերջերս կազմուած հաւաքական տնտեսութիւններէն: Բռնի միջոցները դադրեցուցուած ըլլալով, շատ բնական է որ բազմաթիւ գիւղացիներ առիթէն օգտուէին, դուրս գալու համար հաւաքական տնտեսութիւններէն: Սակայն սխալ է իրենց այս քայլը եւ ետքէն պիտի զղջան, որովհետեւ իբրեւ անջատ երկրագործ ո՛չ մէկ դիւրութիւն պիտի տրուի իրենց՝ սերմացու, մեքենայ եւ գործիքներ ստանալու համար, կառավարութիւնը այդ բաները վերապահած ըլլալով միայն հաւաքական տնտեսութեանց:

Ստալին կ'աւելցնէ որ տնտեսական այս ճնշումը պիտի շարունակուի նաեւ կամաւորական այն դրութեան համար, զոր հռչակած է համայնավար կուսակցութիւնը: Զանազան շրջաններու համար տրուած է որոշ պայմանաժամ մը, որուն ընթացքին պէտք է լրացնեն հաւաքականացումը, բացարձակապէս հետեւելով Հնգամեայ Ծրագրին:

Միջին եւ Ստորին Վոլկան ու Կովկասը հաւաքականացումը պէտք է վերջացնեն 1931ի գարնան, Սիպերիան, Ուկրայնան, Ուրալները, Սեւ Հողի շրջանը եւ Ղազաքստանը՝ 1932ի գարնան, միւս շրջանները 1933ին:

Նոր բռնի միջոցներ

Խորհրդային թերթերուն համաձայն, հաւաքականացման բոլշեւիկ գործակալները հիմա նոր մեթոտ մը գտած են՝ կուսակցութեան հրահանգները խեղաթիւրելու համար: «Իզվեստիա» կը պատմէ թէ բռնի միջոցները դադրեցնելու մասին Ստալինի տուած հրամանէն ի վեր բոլշեւիկները հետեւեալ ձեւով կը գործեն.— Գործակալ մը կ'երթայ գիւղացիներու մօտ եւ կ'ըսէ. «Կ'ուզէք միացէք հաւաքական տնտեսութեանց, կ'ուզէք մի՛ միանաք: Սակայն յիշեցէք թէ խորհրդային կառավարութիւնը բաւական զօրաւոր է՝ 20 վայրկեանի մէջ ձեր տուները աւերակոյտի վերածելու համար»: Ուրիշ շրջաններու մէջ գիւղացիներուն կ'արգիլեն մշակել իրենց հողը, մինչեւ որ չմտնեն հաւաքական տնտեսութեանց մէջ: Շատեր իրենց հողերէն կը քշուին՝ անոր համար որ եկեղեցի կ'երթան, ուրիշներ՝ որովհետեւ չեն կրնար ըսել թէ ե՞րբ ծնած էր Տարուին:

Կրթական գործավարութիւնը հրամանագրով մը «ոճրապարտ յանցանք» կը նկատէ մէկու մը «ընկերային ծագումը» ծածկել կրթական իշխանութիւններէն: Ոստիկանութեան պիտի յանձնուին այն ծնողքները որ չեն յայտներ առիկա, երբ դպրոց կ'արձանագրեն իրենց զաւակները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ օրինակին հետեւելով, Ալպանիոյ Թագաւոր Ահմէտ Զոկու ծրագրած է արգիլել իսլամ կրօնաւորներուն փաթթոց եւ կինկերուն քօղ կրել:

ԱՆԳԼԻԵՆԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները կը շարունակուին: Նահաս փաշա առաջարկեց վաֆտի հակառաջարկները հիմ բռնել: Հէնտըրսըն հակառակեցաւ եւ բանակցութիւնները կը կատարուին դաշնագրի ծրագրին վրայ, որ կարգ մը կէտերու մէջ կը ներկայացնէ Անգլիոյ վերջին զիջումները

ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՞նչ լաւ է, երբեմն, խօսիլ ինքն իրեն հետ։ Ինքն իրեն համար։ Հոգ չէ թէ ուրիշները ի՛նչ կ'ըսեն։ Կը լսե՞ն թէ ոչ։

Կամ գիրք թղթատել։ Պրպտել ու վերլուծել։ Դարձնել էջերը, կարդալ, եւ թարմութեան, տենդի, կայծերու հանդիպիլ։

Ու քանի որ օրուան խնդիր է Մայքըլ Արլէնի «գալթականութիւնը», սկսինք այդ գլուխէն։

Կ'արժէ՞ր այսքան զբաղիլ օտարացած, հայ ժողովուրդին հետ անունով միայն կապուած, իր ճակատագիրը անգլիատաքսոն մեծութեան, փառքին յանձնած այդ երիտասարդով։

Չէ՞ որ, երէկ, նշանաւոր անծանօթ մըն էր ան, հայկական հորիզոնին վրայ։ Ու կը յիշուէր միայն իր միջազգային հռչակով։ Իր միլիոններով ու հարստութեամբ։ Շատ շատ՝ «Կանանչ Գլխարկ»ով։ (Ափսո՛ս հայերէն թարգմանութեան)։

Լաւ՛, ընկեր։ Լաւ չէ պատրաստ բանաձեւեր քշել ամէն տեղ։ Միեւնոյն ձեւով ճառ խօսիլ ո՛ր եւ է նիւթի մասին։

Արկածով մը գտանք «անառակ որդին», ինչպէս ուզեցին կոչել Մայքըլ Արլէնը։ Գոնէ ճանչնանք այնքան որքան այս ու այն օտար անունը, որուն ծննդոցն անգամ յաճախ զոց կ'ընենք։

×

Արդ, պրպտելով իր գիրքերը, ի՞նչ կը տեսնենք, ամէնէն առաջ։ Ու առաջին գիրքէն իսկ.

— Եւրոպական, այլ մանաւանդ բրիտանական պողոտաներուն վրայ հասակ նետած, իր ոչնչութեան գիտակից, դառնացած, բայց և այնպէս յաղթահարելու կամեցողութեամբ կարծրացած տիպար մը։ Ապազգայնացած մը, որ ոչ միայն չուրանար իր ծագումը, զինքը ծնող ժողովուրդը, այլեւ լրջօրէն, գոնէ գիտականօրէն ծանօթ է անոր պատմութեան, բարձրացման եւ անկումին։ Թերեւս Բրիտանական Թանգարանին մէջ սերտած ըլլալով զայն)։ Աղի-լեղի, վանհգնեան. եթէ կ'ուզէք՝ տարօրինական տիպար մը, որ թերեւս ազդուած է նաեւ Նիցշէի փիլիսոփայութենէն։ Իր երգիծանքը, իր դառն, հատու հեգնութիւնը սուր դանակի մը պէս կը կտրէ ու կ'անցնի, հոգ չէ թէ արիւն կաթկթի։ Հազիւ ասպարէզ նետուած, յաղթանակի ու փառքի քարաժայռերը ճանկռտելու տենչը տուած օրէն իսկ, ունի տպաւորութիւններ ու տեսակէտներ, բնարգումներ ու պատկերներ, որոնք միշտ կը լլկեն իր միտքը, մէկ հատորէն միւսը։ Ցաճախ միեւնոյն բառերով, եւ միօրինակ դառնալու մեղքով։

Հոգի մըն է որ կը գալարուի, չես գիտեր փրկուելո՞ւ թէ փճանալու համար։

Ահա իր առաջին գիրքը, «The London Venture» (Լոնտոնեան Արկածը)։

Գլխաւոր տիպարը, երիտասարդ մը — ինքն իսկ — անօգանճար ու անյոյս կը թափառի բրիտանական ոստանին պողոտաներուն վրայ։ (Ինչպէս վերջին գրքին մէջ, «Խոստովանութիւններ»)։ Կը տեսնէ կեանքն ու հեշտանքը «քանց մեզ աղէկներուն»։ Ամենօրեայ երանութիւնները անգլիացի երիտասարդին, որ ունի հօրքուր, մօրքուր, հօրաք, տուն-տեղ, կռուան եւ շէնշող շրջապատ։

«... Մինչդեռ Հայու մը համար, որ շատով կը հասկնայ թէ իր ազգութիւնը տեսակ մը վրէպ կը համարուի, այդ բաները ոչ մէկը կան. եւ ան ամբողջովին կը կորսուի ամայութեան մէջ, որովհետեւ չկայ ամուր հեռանկար մը իր գոյութեան համար՝ ուրիշին երկրին մէջ. ու մինչ օրերը կ'երկարին եւ կը յոգնի Կրին Փարքի մէջ քալելով, կը սկսի զարմանալ թէ ինչո՞ւ իր հայրերը լքեցին Հայաստանը (ընագիրը միշտ այս բառն է), որովհետեւ, ինծի կը թուի թէ շատ աւելի լաւ է սպաննուած իշխան մը ըլլալ Հայաստանի մէջ, քան կենդանի թափառաշրջիկ մը Լոնտոնի մէջ»։ (էջ 18 եւ 19)։

Բանանք ուրիշ էջ մը (կը թարգմանեմ բառացի)։

— «...Այսպէս կը տեսնեմ թէ մինչեւ տարիքս պէտք թթուի ու պէտք մեկուսանայ իմ գիրքերովս, եւ թէ այլեւս երբեք միտ պէտք չունենամ զանոնք ձգելու եւ երթալու Արեւելք, տեսնելու երկիրն իմ հօր՝ Հայկին, կամ մամ գալու շուրջն այն լիճին որուն վրայ Շամիրամ մեծ թագուհին (որ աշխարհի մէջ առաջինն էր որ գտաւ թէ այրերը կրնան դիւրաւ փոխուիլ ներքինիներու) շինեց Շամիրամակերտ քաղաքը, որ հիմա կը կոչուի Վան, եւ ուր աւելի վերջը, երբ հետապնդուեցաւ իր զաւկին սուսերամարտիկներէն, մոգական ապարանջան մը նետեց լիճին մէջ եւ ինքն ալ ժայռի մը փոխուեցաւ, ու մինչեւ հիմա կանգուն կը մնայ, ծածկուած՝ Ասորեստանցիներու յաղթականարձանագրութեամբ» (էջ 27)։

Դարձնե՛ր յաջորդ էջը։

— «Անգամ մը, (փակագիծ) շատ ընկճուած էի ամբողջ մէկ շաբաթ եւ հազիւ խօսք մը փոխանակած ոեւէ մէկուն հետ, այլ մամ եկեր էի սենեակներուս մէջ եւ Լոնտոնի գետափը, որովհետեւ բնա՛ւ դրամ չունէի. եւ ամէն անգամ որ դրամ չեմ ունենար, չեմ ունենար նաեւ գաղափար, բայց երբ առաջինը ունիմ, անպատճառ երկրորդն ալ չեմ ունենար։ Ու զարմանքով հարցուցի թէ շատ յիմար բան չէ՞ր՝ անկախ ըլլալով եւ չընելով եղբայրներուս պէս, որոնք «Թայմզ» կը կարդան գրասենեակին մէջ ամէն առտու ժամը 10էն 12, եւ «տօմինօ» կը խաղան կէսօրէն յետոյ, իսկ «օֆըլըն պրիճ» իրիկունը, եւ, քառասուն տարեկանին տարին քանի մը հազար շտկելով, եւ Ուօլսի ինքնաշարժ մը ունենալով որպէսզի կինս օդափոխութեան ղրկեմ, որովհետեւ զոյնը նետեր է, կամ որովհետեւ ձանձրացեր ենք իրարմէ»։ (էջ 29)։

Դարձնե՛նք, դարձնենք։

Կը նետի երկար նամակ մը կը գրէ անոր որուն «կրնամ գրել, զուարթ ըլլամ թէ ընկճուած»։

— «Պատմեցի թէ ինչքան մեծ փառասիրութիւն ունէի, բայց չունէի պաշար անոր մէկ տասնորդը գոհացնելու. որովհետեւ այդպէ՛ս է իմ ժողովուրդին նկարագիրը. անոնք (մերինները) շատ աւելի մեծ բաներ կը խոստանան իրենց երիտասարդութեան միջոցին քան կրնան իրագործել չափահաս տարիքի մէջ։ Բասնէն սկսեալ, անոնք շարունակ կը հիննան (կ'օթեկնան) ու կը քայքին, կը թթուին իրենց օթեկութեան հետ. իրենց երիտասարդութեան պզտիկ խանդավառութիւնը չի տարածուիր իրենց ամբողջ կեանքին մէջ, այլ նուաստօրէն կը պլպլայ իրենց սեփական կանխահասութեան անապարծութեամբ, ձգելով թռչիլ երբ ուրիշ ժողովուրդներ դեռ նոր կը սորվին քալել»: (էջ 32)։

×

... Կարելի՞ է փրկել այս թանկագին տաղանդը։ Դարձնել «ի լոյս ճշմարտութեան»։

Հարցումը իսկ սարսուռ կ'ազդէ։

Կարելի՞ է փրկել այն ինչ որ ունինք այսօր, սկսելով Զաւէն Սիւրմէլեանէն, որ թռա՛ւ մեր աչքին առջեւ։

Կարելի՞ է կասեցնել «նահանջը»..

Մայքըլ Արլէնը արկած մըն է տակաւին։

Իսկ այսուհետե՞ւ։

Մայքըլ Արլէնը սահեցաւ, հալեցաւ երբ տակաւին արմատ ունէինք ու հորիզոն։ Հող ու ջուր։

Երբ տակաւին պայծառ էր մթնոլորտը։ Ու մեր կաճղը, հայ գիւղացին, այս պղտոտաներուն վրայ նետուած չէր իր արմատով, բունով ու սաղարթով...։

Երբ տակաւին չէինք ճանչնար Եւրոպան։ Գոնէ մենք։

Երբ տակաւին գոց էին աչքերը...։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՈՄԱՍ ՄԱՆԻ ՀԵՏ

«Ցուսաբեր»ի խմբագիրներէն ընկ. Գուրգէն Մխիթարեան տեսակցութիւն մը ունեցած է գերման ծանօթ եւ Նոպէլեան պսակաւոր Թոմաս Մանի հետ, որ Գահիրէ կը գտնուէր վերջերս։

Ստորեւ՝ գլխաւոր կէտերը.— (տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ քէմանչիստ Ռուբէն, որուն նուագահանդէսին գացած եւ խորապէս ազդուած էր Թոմաս Ման)։

Կը խօսինք նախորդ օրուան հաւաքոյթէն, Ռուբէնի կեանքէն ու գործիքէն, Սայաթ Նովայէն որուն քէմանչէին ուղղուած գովքը, գերմաներէնի թարգմանուած, կը ներկայացնենք իրեն. կը կարդայ՝ հետաքրքրութեամբ եւ կը բացագանչէ. «Ի՜նչ սիրուն, ի՜նչ սիրուն..» Կենսագրական տեղեկութիւնները կուտանք եւ յետոյ, ինք կրկին կ'անդրադառնայ Ռուբէնի նուագին, իր հիացումը յայտնելով եւ խոստանալով իր լուսանկարը ղրկել՝ Մունիխէն։

— Ի՞նչ հարցումներ ունիք։

— Պ. Ման, ի՞նչ բանի կը ձգտի ձեր գրականութիւնը, գեղարուեստական եւ ընկերային ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէք ձեր գործերով։

— Երաժշտութիւնը շատ կը սիրեմ. ինծի համար բոլոր արուեստներուն գերագոյն տիպարը, օրինակն է ան, որչափ էգզակթը, եթէ կրնանք գործածել այս բառը։ Վէպը՝ ինծի համար գրական երաժշտութիւն մըն է, սէնֆոնի մըն է, հոգեկան տարրերու շաղադրութիւն մը, դիւցազներգական երաժշտութիւն մը, ահա թէ ինչո՛ւ կը նախընտրեմ զայն։

Գրականութիւնը, այսպէս՝ տեսակ մը երաժշտութիւն է եւ իբրեւ այդ նկատի պէտք է առնել. գրականութեան արուեստը կը ձգտի դէպի հոգեկան սէնֆոնին, եւ այս բանին է որ ձգտած եմ։

Ինչ կը վերաբերի ընկերային ձգտումին, անիկա պատերազմի ընթացքին է որ ամէնէն աւելի զօրաւոր եղած է. շա՛տ զօրաւոր. Գրականութիւնը արդարեւ, մեր ընկերային գիտակցութիւնը աւելի նուրբ եւ զգայուն (սանսիթիֆ) կը գործէ։ Այդ պատճառով ան կը խորշի չափազանցութիւններէ։

Այսպէս, պոլշեւիսմը մոլեռանդ է, գնորական, եւ հետեւաբար՝ զուրկ կենսունակութենէ։ Չափազանց արմատական գաղափարները չեն կրնար ապրիլ, որովհետեւ բոլոր արմատական գաղափարները դէմ են կեանքին, որոշ չափով։ Երկու կողմերէն ալ զիջումներ պէտք է ըլլան։

— Ի՞նչ վիճակ ունի գերման նոր գրականութիւնը։ Ի՞նչ կը մտածէք նորերու մասին, տաղանդաւոր՞

— Այո՛, նոր գրողներու կարեւոր եւ արժէքաւոր թիւ մը ունինք, որոնք կը ջանան նոր կերպարանք մը տալ գերման գրականութեան։ Ունինք, օրինակ, Suskind, որ երիտասարդութիւն անուն իր գործով յատկանշական տիպարը կը կազմէ գերման արդի գրականութեան։ Իր այդ գործին մէջ Սուսքինտ կը խօսի երիտասարդներու կեանքէն, համալսարանէն, կիրքերէն, սէրերէն։ Բայց կենդանութեան եւ իրականութեան ինքնատիպ շունչ մը ունի։ Իմ զաւակս ալ, որ քսանըմէկ տարեկան է, աչքի կ'իյնայ իբրեւ բանաստեղծ. տաղանդ ունի։

Բայց, երիտասարդներու տրամադրութիւնը հոն է որ նուազ արուեստապէտ են։ Պատերազմէն առաջ աւելի մշակուած էին մտքով եւ աւելի արուեստագէտ էին ձեւի մէջ. հիմա այլեւս չեն մտահոգուիր այս մասին։ Կարճ խօսքերու մէջ կ'աշխատին շատ բան ըսել։

— Առաւելութիւն մը չէ՞..

— Ոչ, ես շատ լաւ չեմ գտներ. բայց, ամէն պարագայի մէջ կեանքի նոր ձեւ մըն է եւ տարօր իսկ հետաքրքրական։

— Ունի՞ք նաեւ աշխատաւորական գրականութիւն։ Ու կը հաւատա՞ք անոր ապագային։

— Ունինք գրողներ, որոնք կուտան գործաւորին կեանքը, անոր տագնապները։ Խնդիրն այն է, որ աշխատաւորական գրողները բոլորովին զուրկ են գեղարուեստական մտահոգութիւններէ եւ մանաւանդ մշակոյթէ։ Թէեւ սա ալ ճիշդ է, թէ այս բառը քաղքենի է. քաղքենին (պուրժուա) ինքն է որ ստեղծած է ինչ որ այսօր մշակոյթ կ'ըսենք. դժուարը՝ այն է որ կամուրջ չկայ, մանաւանդ պատերազմէն ետք, աշխատաւորական եւ քաղքենիական կեանքին ու գրականութեան միջեւ։ Գերման ընկերվարութիւնը այս կամուրջը ձգելու, գոյն գտնելու համար է որ կ'աշխատի։ Ինչ կը վերաբերի ապագային, թերեւս յաջողի աշխատաւորական գրականութիւն մը, բայց առայժմ՝ ուրուագիծ մըն է միայն։

— Ի՞նչ կը մտածէք Գերմանիոյ դրացի երկիրներու գրականութիւններուն մասին։

— Ֆրանսական գրականութիւնը՝ ներ է. իր մեծագոյն աշխատանքը՝ վերլուծումն է, իր լեզուին յստակութիւնը, քննադատական ձգտումը. բայց, իբրեւ միտք՝ չոր է։ Անգլիականը՝ սիրելի է իր հիւմուռովը, իսկ գերմանականը՝ մելամաղձոտ եւ իմաստասիրական է միանգամայն, փիլիսոփայական ձգտումով։ Այս զարմանալի բընոյթն ունի գերմանական գրականութիւնը, որուն լաւագոյն արտայայտիչը կրնայ նկատուիլ Վիլհելմ Պուշը։

— Վերջին հարցում մը, Պ. Ման։ Կը ճանչնա՞ք մեր ժողովուրդը։

Կը փախնամ հարցումէս, չըլլայ թէ զորդերէն խօսի..։

— Ձեր երկիրը չեմ այցելած, կ'ըսէ, բայց գիտեմ ձեր ժողովուրդի մասին. Հայերը ինծի կը ներկայանան իմացականութիւն, հպարտութիւն ունեցող ժողովուրդ մը։ Մեծ հպարտութիւն մը։

Ձեր ժողովուրդը ընդունակութիւններ ունի, պարտականութիւն, առաքելութիւն ունի աշխարհի մէջ. ծառայութիւն կը մատուցանէ մարդկութեան..

— Այո՛, կ'ըսեմ, մենք կը ծառայենք մարդկութեան, իսկ մարդկութի՞ւնը։

Եւ կը պարզեմ մեր հայրենիքին կացութիւնը.

— Այդպէս է, պէտք չէ յուսահատիլ, մինչեւ իսկ Գերմանիան ազատ չէ իր կեանքին մէջ բացարձակ ազատութիւն չկայ...

Բացարձակ, մենք տարրականին կը ձգտինք. բայց Գերմանիոյ զաւակը կ'ըմբռնէ՛ փոքրիկ ժողովուրդի մը մեծ վիշտը։

— Պէտք է ծառայել մարդկութեան, վստահ ըլլալով որ օր մը կը հատուցուի ան. ծառայութիւնը կը պարտադրէ ուրիշները։ Իսկ Հայը կը ծառայէ իր հանճարով։

Զիս ուզեր չարաչար գործածել իր քաղաքավարութիւնը, մանաւանդ որ իր խօսքերը խորունկ համոզումէ մը բխելու վստահութիւնը կը ներշնչեն ինծի

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐԴԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՍՏԵՐՆԱԿ (Բորիս Լէոնիդովիչ).— Ծնած է 1890ին։ Այս մեծ բանաստեղծը, մէկը արդի ամենամեծ քերթողներէն, ունի միայն մէկ հատոր պատմուածքներու։ Ամէնէն երկարն է Լուվէրի տղայութիւնը վիպակը, որ թէեւ արդի ռուս արձակագրութեան մեծ հոսանքին չի պատկանիր, (ապահովաբար այն պատճառաւ, որ իր շրջանը կանխած է տարիներով) բայց եւ այնպէս կը կազմէ անոր ամէնէն արժէքաւոր մէկ գործը։ Պատմութիւնն է պատանիի մը, որ անհանդարտ է եւ խռովահար, ինչպէս կ'ըլլան բոլոր պատանիները։ Պաստէրնակ գիտէ ցոյց տալ տղու մը կեանքին խորհրդաւոր եւ հրաշալի մասերը։ Երրորդ դէմքով գրելով հանդերձ, առարկայական գիծի վրայ չի մնար, եւ նոյնիսկ ինքն ալ վարակուած կը թուի երիտասարդութեան խռովքով, որով կը վարակէ ընթերցողն ալ։ Լուվէրի տղայութիւնը կարդացած ատեն, ընթերցողը աղջիկ, աղջնակի մը փոխակերպուած կը զգայ ինքզինք։ Պաստէրնակ կը խուսափի հերոսի մը շօշափելի կենսագրութեան մասին խօսելէ, այլ կուտայ միայն անոր զոյնը, ճաշակը, դաշնէրգութիւնը։ Միշտ քնարական, կը թելադրէ եւ կը ներշնչէ։ Ընթերցողը կը փոխադրէ հերոսուհիին տեղը, այնպէս մը որ ընթերցողը կ'ընդունի դէպքերը, եթէ նոյնիսկ չհասկնայ զանոնք։ Փոխանակ տրամաբանական եղանակով մը զարգացնելու իր վիպակը, կը ստեղծէ մթնոլորտ մը միայն։

Որդին է նկարիչի մը։ Պատանեկութիւնը անցուց ուսումնասիրելով երաժշտութիւնը, զոր փոխարինեց յետոյ փիլիսոփայութիւնը։ Պաստէրնակ նշանաւոր բանաստեղծ մըն է, որ դեռ ճանչցուած չէ իբրեւ նաեւ արձակագիր։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Նորավէպեր 1925)։

ԳԼԱՏԿՈՎ.— (Թէոդոր Վասիլիեւիչ).— Ծնած է 1883ին։ Գիւղացիի տղայ։ Նախկին յեղափոխական։ Աքսոր։ 1922էն կը հաստատուի Մոսկուայի մէջ։ Կը գրէ 25 տարիէ ի վեր, բայց փառքը դեռ նոր գտաւ։ Հազարներո՛վ կը ծախուին հիմա իր գիրքերը։ Ճանչցուած է իբրեւ պրոլետարական վիպագիր մը։ Համարձակ եւ կոշտ լեզու մը ունի, ճիշդ գիւղացիներու եւ բանուորներու լեզուին պէս։ Ճաշակի պակաս, հոգեբանական սխալներ, խորքի աղքատութիւն, — ահա իր գործը։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— ֆոթորիկը (1921) Ամեսիսը (1923), Հլեղէն ձին (1926), կրադիսը (1926)։ Այս վերջինը ֆրանսերէնի թարգմանուած։

ԿԱՏԱՅԵՒ Վալանտին Պետրովիչ).— Ծնած է 1897ին։ Դպրոցի գրասեղաններէն պատերազմի խրամները նետուած, վիրաւորուած, կազելով թունաւորուած, գերի ինկած մերթ Սպիտակներուն մերթ Կարմիրներուն ձեռքը։ 1922էն Մոսկուա, հանդարտ կեանք։ Ռաստրաչիկի վէպով փառքի հասաւ։ Արժանի է այդ փառքին։ Կատայեւ անով կուտայ ռուս արդի ընկերութեան երգիծական մէկ պատկերը, կենդանի եւ մարդկային։ Ռաստրաչիկիով անգամ մը եւս խռովքը կը մտնէ ռուս գրականութենէն ներս։ Այնուհետեւ Կատայեւ տուաւ քանի մը նորավէպեր ալ, որոնք միջակ են։

ԳՈՐԾԵՐԸ.- Պաշարուած քաղաքի մը մէջ (1922), Վայրաշարժին արկածները (1925, Ռաստրաչիկի (1927), Երգեցիկ Թռչունները (1928), Ռաստրաչիկին թարգմանուած է ֆրանսերէնի։

ԼԱՎՐԷՆԻՈՎ Բորիս Անդրէեվիչ).— Ծնած է 1894ին։ Հեղինակն է Հովը վէպին, ուր Յեղափոխութիւնը դարձած է գծա-

գրութիւն։ Գրած է նաեւ
մամթիւ նորավէպեր, առանց
կուն հետաքրքրութիւնը
թնցնելու։
ԼԷՈՆՈՎ (Լէոնիդ Մաքս
վիչ)։— Ծնած է 1899ին
կեանքը լեցուն է ներքնա
դատելով իր գործէն, որ
տրժէք կը ներկայացնէ.
շատ երիտասարդ. Լէոնով
դէն հրատարակած է երկու
վէպեր, հազար էջ, միւս
որովհետեւ չէր կրնար
բան ըլլալ։ Ինչպէս շատ
Լէոնով եւս ոտանաւոր գրա
եւ յետոյ՝ վէպ։ Առաջին
վէպը տուաւ 1922ին, եւ
եօթը տարուան ընթացքին
տիկ մարդու մը մահը հետ
քրական նորավէպ. Խոլոպ
Գողը վէպերը։ Առաջինը կը
կայացնէ երեսուն տարին
կեանք մը մինչեւ Յեղափոխ
թիւն, լեցուն դէպքերով
բաներով։ Քիչ մը անձա
թերեւս երկարաբան։ Երկր
աւելի հասուն է, լաւ կազմ
Դոստոյեւսկիի
միշտ կը զգացուի երկերու
մէջ, ինչպէս առաջիններ
Տոլստոյը եւ Գորկին.
բոլոր մեծ գրողներուն
Լէոնով եւս ազդեցութիւն
լու ընդունակ է։
Մինչեւ այժմ Լէոնովի
քիչ մը շատ «գրական» է,
երիտասարդ, մեծ ձեռնարկ
եռանդ, իրեն կը պակսի
ձգտութիւնը։ Բայց յոյս
ներշնչէ, որ օր մը պիտի
եւրոպական մեծ գրողներու
քին։
ԳՈՐԾԵՐԸ.— Անտառին
գուքին (1923), եւ վերջ
ուած գործերը։
ԼԻԲԷԴԻՆՍԿԻ(Եուրի)-
է 1898ին։ Համայնավար
գափարներով թրծուած։ Իր
բաթը կը փրկուի միայն
թովը։ Գործավարները
արժէք ալ չունին, գրագ
րու չոր ոճը աւելի հասկ
քան Լիբէդինսկիի
թաթխուած է գրական
շահտուութիւններու մէջ։
ԳՈՐԾԵՐԸ.— Վերը
գործերէն առաջինը թարգ
ուած է ֆրանսերէնի։
ԼԻԴԻՆ Վլադիմիր
վիչ).— Ծնած է 1894ին
կանութեան յամառ
մը, որ երբեք
ցոյց տալ անձնականութիւ
ալ կերպ։ Միշտ իր
մէջ պիտի տեսնուին
տար մեծ հեղինակներու
ցութիւնները։ Բայց
գեղ մը չէ, որ լաւ գրող
լայ։ Արժանի է յարգանքի
կը տրուի իրեն
կեշտ արուեստագէտի մը
նի գործերը լաւ
գրուած են։ Անկեղծութիւն
ունի, որ կը գրաւէ։ Ու
տպաւորութիւնը կը փնտռ
ալ փայլուն նիւթերը
հանայ, աշխատելով իր
քրտինքով։
ԳՈՐԾԵՐԸ.— Մուկի
(1923), Հիւսիսը (1925
Կ'այրի (1925), Ողջ
(1926)։
ՄԱԼԻՇԿԻՆ Ալեքսանդր
գիէվիչ.— Ծնած է 18
Պրոլետարական գրող
նաւաստի եւ զինուոր
1914էն առաջ եւ 1921
տայ։ 1914 — 1921
մը մէջ։ Դայիրի Անկումը
վէպը փորձ մըն է —
պրոլետարական գրողներ
ներկայացնելու համար
քական հերոսը.— Կարմիր
նակը Պերիկոպի առջեւ.
ՕԳՆԻՈՎ (Նիկոլայ
Նաւեր Միխայիլ Գրիգ
Ռոզանովի.— Յեղափոխ
մանկավարժ, գրող
Խիարցեւի օրագիրը
յեղափոխական ռուս
ցէն։ Դժուար է ինքզինք
աշակերտի մը անգը
այնպէս Օգնիովի գիրքը
քերական է իբրեւ
թուղթ եւ գրական գործ
ձեռնարկները, եթէ
մտածուած են, չեն
միայն արուեստ
անհոգ պատկերներ
թերցողին կը

...նեցեկագիտական արժէք, ինչ-
...չէս չարժանկարը։
...ԳՈՐԾԵՐԸ.— Նոլավէպեր
...1925, Նոաոիա ռիւաբցեւի օ-
...ՊՐԻԼ 1927։ Այս վերջինը
...անսերէնի թարգմանուած է։
...ՂԱՆԵՄՍԿԻ Միխայիլ Լէօ-
...իչ).— Ծնած է 1897ին։
...է Սերապիոն եղբայրներ
...կան խմբակին եռանդուն
...ներէն։ Հեղինակ բազմա-
...ւ նորավէպերու եւ երկու վէ-
...։ Այս վերջինները յաջող
...ը խուսափի հոգեբանական
...ժամանութիւններէ։ Կարճ,
...ոլզ եւ չոր։
ԳՈՐԾԵՐԸ.— Լավրովները
1927, Սրէդնիի ցեռանկարը
1928։
ՏԻԽՈՆՈՎ Նիկոլայ Սէմիոնո-
.— Ծնած է 1896ին։ Սերա-
...ն եղբայրներէն։ Նախ բա-
...նաստեղծ։ Դարէ մը ի վեր, ռուս
...ոյն բանաստեղծները գե-
...ցիկ արձակ մը կը գրեն, վկայ
...ւկինը, Լերմոնդովը, եւ հե-
...ս Պաստերնակը, Մանտէլշթա-
...ը եւ Տիխոնովը։ Այս վերջինը
...աստեղծ ըլլալ, յետոյ սառա-
...ւ գրեց։ Երբ Պետրոգրադ
... Սերապիոն եղբայրները
...ցին գրել, իր հետ կը
...երէ ներատական եւ առնական
...ւթիւններ, տաք եւ կեն-
...։ 1927էն՝ վ.տանգուած
...ը, ուր կը տեսնուին դաժ-
...ն իր բանաստեղծի յատկու-
...ները։ Կը սիրէ վտանգաւոր
...ներ, բայց կու տայ, մեծ
...ով մը չէ, ինքնատիպ ա-
... մըն։ Տիխոնով արձակին
...լ բանաստեղծի երեւա-
...ը։
...ՅԻՒՈՆՈՎ (Նուր .— Ծնն-
...։ այժմ վիպագիր)։ Ունի
...ական վէպ մը պուլէին-
... ըլլալով։ Տիխոնով կը
...ր իր բերած նորագանշիւր
...ներուն թալը։ Եւ, ինչպէս
...յ, արդէն կեանքին կը
...ւ թարծում կեն օրերու գեպ-
...։

**

...չեն կարելի է թուել տաս-
...նի մը գրողներ ալ, բայց չա՛ռ
...թ են անոնց գործերը։ Այս
...ատնոդանաւերը, սակայն,
... մը կրնալ տալ ռուս
... կեանքի ներուն մասին։
...եռնաւոր պիտի թարգ-
...էնք այս գրողներէն։

ԱՐՈՒԵՍ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ

...ւխտին մէջ Ալէն Վալ-
... կը խօսի խուսմ մը թա-
... մասին, որոնց
... գործերուն նկարագրով,
... ներկայացնել գրական
... մը.— intimisme։
... վէպը, մանաւանդ
... կրնար անուղա-
... հասնիլ։ Անա թէ ին-
... ներկայանքի եր-
... intimiste, վէպին մէջ,
... եւ թատրոնին մէջ։
... թատրոնը փորձել սահ-

բաժանութիւններու, մանր վէ-
ճերու պատերը չէ կրնար ըլ-
լալ երբեք։
Ճիշդ է, Ձեխով կը պատկա-
նի այս դպրոցին, սակայն անոր
հերոսներուն եռուն ամբողջ ռուս
ոգիան է, որ կը փոխուի։
Ժիւլ Ռընար եւս, հեւանդ ու
դժբախտ մարդ, կոզմախոսու-
թեամբ ոկրը, կը պատկանի
այս խումբին, չարաձեռ ար-
տայայտելով իր ներքին փոք-
րիկ տառապանքները։ Պատե-
րազմէն յետոյ երեւ հետեւեցան
խումբ մը գրագէտներ, որոնց
կամաւոր, խորազննութեան
դաշն հեղինակներու մէջ։ Փ.
Ժէրալտի, Տ. Ամիէլ, Ժ. Ժ. Պէր-
նար, զրուագներ սահեցնելու եւ
բեւակայութեան զուրկ, վերլու-
ծումը կ՚ընեն իրենց հերոսնե-
րուն ներքին կեանքին։
Եւ ահա Շառլ Վիլտրաք, որ
կը կապուի այս դպրոցին իր
Le Paquebot Tenacity թատեր-
գութեամբ։
Սակայն Ալէն Վալէրան կը
մոռնայ թէ ներաշխարհայնու-
թեան (intimisme) դպրոցին
հիմնադիրը կը մնայ Կիւրթէլ
Թլպէր իր Խենդի մը յիշատակ-
ներովը, որուն առաջնորդներն
մէկ կը խօսի արդէն այդ մա-
սին։
Եւ այսուհետ պէտք էր խօսել
նաեւ անկեղծապաշտներուն
(sincérisme) մասին, որ գրեթէ
նոյն դպրոցն է։ 1909 հոկտեմ-
բերին էր, որ Լուի Նազի, տալով
յայտարարութիւնը իր դպրո-
ցին, կը հրաւիրէր գրողը մեր-
կացնել իր ներքին յոյզերն ու
կիրքերը, բնազդն ու ցանկու-
թիւնները։ «Հոգի՛ն, պատա-
գրէ՛ ինքզինք, ծեծ։ Այս բան-
տարկեալ, կամաւո՛ր թիապարտ,
եւ եղիր անկեղծ։ Մարդ միայն
ինքզինքը կրնայ արտայայտել,
կ՚ըսէին այս հոսանքին ներկա-
յացուցիչները։
Ալէն Վալէրան, առանց երկար
ուսումնասիրութեան, կը վերլու-
ծէ իր փորձել գիտութիւն-
ները, յայտարարելով թէ արդի
կեանքը յարմար չէ ներաշխա-
րհայնութեան դպրոցին։ Արդի
կեանքը կ՚ենեւեւի խաղերով,
որոնց կը ներկայացնեն տեղ մը
զանգուածներու մարմնակրթու-
թիւնը, ուրիշ տեղ մը ծաղրա-
րարուեստը։ Կամ բազմութիւնը
սակարանին մէջ, վաճա-
ռատուններուն մէջ, խաղերգա-
րաններուն մէջ։

ՄԹՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԷՋ

Դրագէտներ կան, եւ փրանս-
սական ականաւորագոյն դպրոցը։
—որոնք կը պաշտպանեն յստա-
կութիւնը։ Դրագէտներ ալ
կան, որոնք, ընդհակառակն, կը
սիրեն մթութիւնը։ Այսպէս Մա-
լարմէ «Ապեցէք ըզ քէ։ սը
մթութիւն ընել զրութեան
մէջ» կ՚ըսէր։ Ուանք կը պնդեն
թէ մթութիւնը անախօսակա-
պաստառարուեստին մէջ ունի։
Իսկ ուրիշներ կ՚ըսեն թէ հետք
մըն է հին ատանդութեանն։ Եւ,

նեցինասական օրերուն, քրմա-
կան աղօթքներուն եւ բանաս-
տեղծութիւններուն մէջ կ՚ունե-
ցէր առասպելական ու մըն
ապրերք ժողովրդային կոչաւոր
ռէն։
Զարմանալին այն է, որ ա-
մէնէն յստակ կարծուած բանաս-
տեղծութիւններն իսկ յաճախ
մութ երեւներ ունին։ Թաթէլէ
մութ գրող մըն է, ադէկ։ Բայց
ինչո՞ւ Հիւկօ, որ ճանչցուած է
պայծառ գրող մը, մութ էջեր
ունի։ Արդարեւ Հիւկօի վրայ
հրատարակեր մէկը, օր մը, կը
խնդրէ մեկնաբանել մթութիւն չորս
ծովեր ատանքերուն քանի մը
տունները։ Հիւկօ կը կարդայ
տունները, կրկին կը կարդայ,
Ոլիմպիական ճակատը կը խոր-
շոմի, չի՛ հասկնար։ Ի վերջոյ
կը վերադարձնէ տառաչարը։
ըսելով. «Երբ այս տառերը
գրեցի, միայն Աստուած եւ ես
կը հասկնայինք։ Իսկ հիմա
միայն Աստուած կը հասկնայ եւ
կրնայ բացատրել»։ Անտարա-
կոյս Հիւկօ կ՚ակնարկէր իր մու-
տային։ Կանոյժ քանի՛ մութ
կտորներ յետոյ կը թուին քեր-
թողներուն՝ երբ զեռ իրենց
ներշնչման լոյսով են թաթա-
խուած։ Ներշնչումի պահէն յետոյ,
յաճախ գրողը ինք ալ չի հաս-
կնար իր գրածը։

ԽԱՓՇԻԿ ԹԱՏՐՈՆ

Վերջին տասը տարիներու ըն-
թացքին, խափշիկ նախնական
արուեստը մեծ հետաքրքրութիւն
արթնցուցած է Եւրոպայի եւ Ա-
մերիկայի մէջ։ Այդ արուեստը
արդէն իր ազդեցութիւնը գործել
եւրոպական արուեստի զանազան
գաղափարներու վրայ։ Ու հիմա
մը պիտի ներկայացնենք խափշիկ
արուեստին զուգորդը փրանսական
գրականութեան եւ երաժշտութեան
մէջ։

Նիւ Եօրքի մէջ վերջերս ներ-
կայացուեցաւ «Կանանչ Արօտ-
ներուն Ներքոյ» խափշիկեան թատերա-
գութիւնը, որ լաւագոյն ժողովրդը
եւ ամենէն գժուարահաճ քննա-
դատները։ Խափշիկները իրենց
են, եւ ուր խաղը քաղուած է չէին
կատարուեցան, ...ինչպէս ինչպէս
կ՚ատադրուի այդ սեւամորթ մե-
ղուներուն մէջ ռղէկ ռղէ։
Դերասանները բոլորն ալ սե-
ւամորթ էին։ Գլխաւոր դերասա-
նուհին էր Աստուած։ Այդ գերասա-
նը ամբողջ մարմինով սեւ,
ձերմակ մօրուք ունեցող գլխին, եւ
պատուելի վերարկու մը, ագռա-
ւաթոյ եկեղեցի մը։ Ուխին կը հրա-
մայէր արեւին քիչ մը նուազ
տաքնալ երկիրը, եւ Նոյ մը պէս,
երբեմն սեւուր, երբեմն ժպտան,
կը վարէր ափեղերքը գործերը,
նաւակ անլուզ ութերէ մը վրայ։
Խաղին ընթացքին կ՚երգուէին
խափշիկեան եռմերգեր, որոնք

...ակներ յուզիչ կը գտնէին սեւա-
րանը։

La Revue Européenne ամ-
սագիրը գեղարուեստական երե-
կոյթ մը կազմակերպած է,
նուիրուած ռումանական արուես-
տին, Լիւքէյի ամփթի կոյանն,
3 ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ
ժամը 7–9։ Այս առթիւ հրա-
ւիրուած է Երգելու Օր. Հոյկ-
նուշ Թաթոսեան, ռումէն երգա-
հաններու արդիական երգերը,
ինչպէս նաեւ ռումէն ժողովրդա-
կան երգեր։
Օր. Թաթոսեանի ասէ առաջ
Էւֆէյի կոյանէն երգած ժողո-
վրդական երգերը ներկ ընդունե-
լութիւն գտած են եւրոպացի
խմբագրական արուեստագէտներու
կողմէն։ Երգերը տարրեր ատէնով
մըն ալ պիտի կրկնուին։

ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ ՁՐԱԳԼՈՒԽԸ

Մեր Թղթակիցը Փարիզէն
ատենն կը գրէր թէ հայ երիտա-
սարդ մը արտակարգ կարողու-
թիւն ցոյց կու տայ թուաբանու-
թեան մէջ։
Անոր օրինակ մըն ալ ցոյց
կու տայ Փարիզը։
Ինօտի կը կոչուի այդ մար-
դը... Հրաշալի մըն է։ Երե-
խայ կը ծանոթ հակայ ռուակի
մը, ճակատը տաղե պէս ուռ-
ճուեն ցցուած եւ աչքերը ծած-
կուեցած։ Բազմաթիւ փորձերէ
քննուած են այս տարօրինակ
զանկը, առանց բան մը հաս-
կնալու, միայն իրենց ներքին
փորձուելով բազմած ունենալ
անըմբռնելի։ Ինօտին ուղեղը,
անըմբռնելի ու մնաց։
Գիտունները կը պնդեն թէ
ձրագլուխները այպէս կ՚ըլլան,
նորաց գացած պէս՝ մէկը ա-
րտածէն։ Ընդհանրապէս Ինօտի
արտակարգ կարողութիւն մը
ունի թիւի գիտակցութեան մէջ։ Մա-
րզուած մարդ է, եւ հոգեւոր
...միմնայեկ զնելու առած, Ինօ-
տի խորհած է այդ մասին։ Բայց
իր մէջ ամենէն աւելի զարմա-
նալին այն է, որ առ մը թուա-
նշաններով լեցուն թիւ մը կը
նայ բազմապատկել ուրիշ թիւով
մը հետ, ...
...
... միայն, Ինօտի
... «Երկրորդ Ինչ» ...
...
...
Մի՞ թէ, միայն թէ,
... 50 տարի առաջ
...
... Ինօտի
...
Արդարեւ, մեր պապերն
ալ չարաձեռ կ՚ըլլէին.— «Հաշ-
ուել ...»
Ինօտի, երկիրէ երկիր ճամբորդ
...
...
...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱԶՄՈՒԻՐՋ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ԼԻՈՆ 29 մարտ.— Օրէ օրին
կարդալով «Յառաջ»ը, կը հետե-
ւիմ գաղութներու կեանքին։ Գրե-
թէ ամէն գաւառէ եւ գիւղերէ
թղթակիցներ, պատահական թէ
սեփական, կը նկարագրեն օրուան
կեանքը, մերթ մերթ մելամաղ-
ձոտ գոյներով, մերթ սփոփարար,
«Լուռ ցաւեր», «Կեանքը Լիոնի
մէջ», «Կեանքը Մարսէյլի մէջ»
եւայլն։ Բայց մեր երիտասարդ-
ներու կեանքէն երեւոյթներ կան
որ, կը վրիպին ուշադրութենէ։
Իբրեւ պատահական թղթա-
կից, կ՚ուզէի «Յառաջ»ի նեղ սիւ-
նակներուն մէջ գէթ համառօտա-
կի տալ պատկերը այն յուսադրիչ
փոփոխութիւններուն, որ յառաջ
եկած է այս քանի մը տարուան
ընթացքին, հակառակ բազմապիսի
աննպաստ պայմաններուն (1924-
1930)։
Այսպէս, Լիոնի պատանու-
թիւնն ու երիտասարդութիւնը չէ
այն ինչ որ էր քանի մը տարի
առաջ։ Երէկի ամէնէն մայր Զաւե-
սէօղն անգամ այսօր իր ապա-
գային վրայ կը մտածէ։ Ցասենակ-
ներով երիտասարդներ կը գծեն
իրենց քիչ շատ ամենիւրօրինակ
մտնեն ծանր, անտանելի գործերու
մէջ, առաւօտեան ժամը 6-2
գործարան աշխատելով, իսկ 4էն
մինչեւ 9-10 հետեւելով արհեստ-
ի։ Սարրիչ, գերձակ, կօշկակար
եւայլն։
Այսպէս, երկեւան Ցարու-
թիւնը՝ որ երկաթի մըտօ գործա-
րանին մէջ չարաչար կ՚աշխատէր,
գլխէն մինչեւ ոտքերը իւղին մէջ
թաթխուած, այսօր արդէն սափ-
րիչի մը քովը սալոնի մէջ ձեռ-
մակ շրջազգեստ հագած, հպար-
տօրէն իր սիրտը կը յայտնէ։ Ա-
հա՛ կիրակոս մը հետաքրքի այ-
րագ ...
կը հանէր, իսկ այսօր գեր-
ձակ է, տունը կ՚աշխատի
եւ հանգիստ կերպով իր
օրապահիկը կը հայթայթէ,
քանի մը փրանք ալ խնայողու-
թեան սնտուկը ձգելով։ Եւ այսպէս
տասնեակներով։
Եթէ այսպէս շարունակուի,
քանի մը տարուան մէջ քիչեր
պիտի մնան գործարաններ՝ հայ վար-
պետներուն կը մնայ արդարու-
թեամբ եւ բարեխղճութեամբ
քաջալերել այս ձգտումը։
Միսաք

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ. Փոթպոլի առաջին
խումբը, այսօր, կիրակի, կէսօրէ
յետոյ ժամը 3ին Վիլժուիֆի
մէջ, պիտի մրցի Լիւթէսիա—

քէմշէն-Վիլժուիֆ երեք միու-
թիւններու միջեւ կազմուած
լաւագոյն խառն խումբին դէմ։
Հաւաքավայր՝ Հ. Մ. Մ. ի խա-
ղավայրը՝ ժամը 2ին, Sortie
Métro Italie. Վիլժուիֆ երթա-
լու համար, առնել թիւ 85
թրամուէյը։
Վ. Հ.

ՁՈՒԿԵՐԸ... ԿԸ ԹՌՉԻՆ

Ձուկերն ալ կը թռչին, ինչպէս
մողէսները (վիշապ)։ Մի կարծէք
թէ ջուրէն դուրս ոստում մը
կ՚ակնարկուի, այլ իրական թռիչ-
քի մը, զոր հուկերն ալ կրնան
կատարել։ Ու թէ անոր համար,
որ օդանաւի դերակատարն է, այլ,
որովհետեւ, կ՚ըսէ ձենարան մը,
ձուկերը սովորութիւն ունին թռե-
լու հնուց ի վեր։
Պլինոս իր «Բնական Պատմու-
թեան» մէկ գլուխին մէջ, զոր
նուիրած է ձուկերուն, կ՚ըսէ թէ
երբ ձուկերը աչքերէն թշնամի-
ներու յարձակումէն կը փախչին,
կը ցատկեն ջուրէն դուրս եւ նաւե-
րուն վրայ։ Յաճ ծովերու մասս-
նաւորապէս Միջերկրականի մէջ
հազուագիւտ չէ տեսնել ձուկեր,
որոնք վեր կը բարձրանան ծովուն
մակերեսէն, պահ մը կը մնան
օդին մէջ եւ յետոյ կը խորա-
սուզին։ Եւ այս՝ շնորհիւ իրենց
կուրծքին լայն լողաթեւերուն։
Թռչուն ձուկերուն մէջ ծա-
նօթ են մանաւանդ (dactyloptère)
ընտանիքին հանածուկերը։ Ցեղեր
ծովածանուածելը, որ Պլինոս ան-
ուանուած է, նմանութեանը պատ-
ճառաւ բնապատմութեան հին
հեղինակները «Լուսատու» կ՚ան-
ուանէին, որովհետեւ ձուկերուն
թեւերն եւ թռչուններուն փետու-
րին, ձուկերուն թեփերն եւ
թռչուններուն թեւերն միջեւ մեծ
նմանութիւններ կան։ Այսօր չկայ
այն թռչուն ձուկը, զոր Պլինոս
հրաշքեան (pyrosoma) կ՚անուա-
նէ։ Այս թռչունը ծովէ ուրուր
մըն էր, որ թռած պահուն մէջ
կը հանէր բոցավառ լեզու մը,
լուսաւորելով խաւար գիշերները։
Թռչնաձուկը (exocet) ալ, որ Նի-
ցար իրան մը ունի եւ գունաւոր
եւ լայն լողաթեւեր, ոստումներով
կը թռչի բաց ծովերուն վրայ։
Քաղաքի աւազանին մէջ ալ
ծանօթ է թիթեռնաձուկ մը, որ
խառնուրդ է, լայն թեւեր ունի
եւ ջուրերուն վրայ կը ծածանի։
Պլինոս եւ արիստոտել կը յի-
շեն տեսակ մը կատուաձուկ (raie)
որ հոկայական, հրէշային մեծու-
թիւն ունի եւ կրնայ թռչիլ։
Ցակային թռչուն ձուկերը չեն
կրնար կարել աւելի քան 100
մեթր, եւ օդին մէջ մնալ երկար
ատեն։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...նանկարծ գիւղերը դուրս ըն-
...էրեւ, ընչասութիւնս կա-
...ր, վրաս ալ ...խելք չէր
...։ Բերանս բաց ըննելուս,
...չունի քաշելն, բերանս
...ր խածած էի, բնկաւ
...։ Ընկերներս բռնեցին
...։ ...տայ, եւ շատ ննջանեցեր
...խմցուցին, ձեռներս բռ-
...։
...ն՝ վանեցաք, ջի մատովս
...կոզաւ։
...ն Նուրը պատաւորու կուտայ,
... վարեցի։ Ընկերս ըն-
... առաւ, առաջնակս
...ս, Առաջնեն երկու մար-
... կողերբ պա-
... ինչեցինք էր ալ
...։ Ջուրը լման
... վեր լող կը
... միհինել ու շտապ
... գացին
..., իսկ յետոյ

մենք ալ լողալով դուրս ելանք։
Գլուխս կապուած շարեր ալ-
ջին թացուած էր, քամեցինք
ընկերովս հետ։ Հագայ չապիկս
ու իշլիկս, միւս չաղաքս ալ փոր-
տիկի տեղ մէջքիս կապեցի։ Ըն-
կերս ալ հագաւ իր չարերը։ Իս-
պեցինք մեր տարաճանակները
մրափես ու տունիս թափնելով
սարը առաջնորդ։ Այս սարը գետ
եւ մեծ մասամբ միւսուդ ծած-
կուած էր։ Քիւրդերու հարայր
գետ կը շարունակուէր։ Ընկերս
ինծ կը մեկնօթէր, ըսելով, որ
մեր միւս ընկերներն ալ ապաս-
տանած են, որովհետեւ Քիւրդերու
հարայը ...կարաւուեր եղան։ Եթէ
գանուած ըլլային, Քիւրդերը
չտտեալ կը դադարեցնէին իրենց
հարայը։
Ու՛ց ընկերս գնորեք ճանա-
պարհ եւ մեր ալ հօ, բայց գի-

տէինք, որ ալ կուգան վրայ է
Բատէնը։ Այսօր երին նայելով,
մի կերպ կ՚երթայինք։ Կէս ժամ
բարձրանալով ալ հասնեցինք քա-
րի մը տակ։ Ընկերս ծխախոտ
ունէր, մի-մի քաշեցինք։ Քիւր-
դերու ձայնը արդէն զադրած
վերջացած էր։
Վեր կացանք, շարունակե-
ցինք մեր ճանապարհը դէպի վեր։
Երեկոյեան հաց կերած էինք,
բայց այդ լողարշանքներէն յետոյ
անօթեցած էինք ու ամէն ինչ
պարապ։ Լուսանալուն ժամերը
էր երկու ժամ, ճանապարհէն
անցած ապառաժ մէջ եկած երկու
քերոց։ Իսկ ...քառասուն...
գիւղի նուազարանը այն
պանծալի, ...
փոխուած ...ը ու, ...
հին պատառներ ...
...ցնենք ...
ցան (Կոփ...), ...
կան։ Մէկը չկարող ինչ լինել,
կրս, իսկ միւսը աղասն եւ երկու
...Սարար կինը զարթնու։ Մենք
...
բեր տեղը մեզ տեսան)։
Լուսաւորուածին հասանք ժայ-

ռոտ քարերու տակ։ Բայց երբ
կը քալէի՝ քարերն տակ կէր
զգալ, թէ ուր կը քալեմ։ Երբ
մի կէս ժամ հող՝ քարերու տակ
կեցանք, քարը ամենամեծ
...աւան գտորկէ՛ չէ՛ որ ըրիէ
գերիքն շարերս թաց էին։ Երկու
ժամ հոդ ցրտահարութեան մէջ չար-
չարուեցանք։ Դեռ շատ տեղը
մըւն կար, շատ տեղ ալ բաց-
ուած կանայ կ՚երեւար։ Արեւը
ծագեց։ Ընկերոջս ըսի.—«Աս-
տուծոյ սիրուն, եկո՛ր, երթանք
արեւն տակ նստինք»։ Ելանք
գացինք արեւ տակը, ուրկէ մի
1500 քայլի վրայ տեսանք մի
մեծ հօտ (հօտ) ոչխար, հետեր-
նին ալ մի քանի հովիւ։
Ընկերս շատ լաւ քիւրդերէն
գիտէր, միեւնոյն ատեն քիւրդի
նմանութիւն ալ ունէր։ Ինծի ը-
սաւ.— «Անդրանի՛կ, ելի՛ր եր-
թանք, դու հետեւէս դէպի վեր
գնա՛, իսկ ես կ՚երթամ հօտ
կ՚ազեմ նրանցից»։
Ու մէ հանանայնեցայ ընկե-
րոջս խօսքին, ըսելով.—
«Ես կ՚ուզեմ չափ ...անց ես,
գլուխս ալ բաց, կարելի է պա-
տահի՛ ինծ ալ քիւրդերն կան-

չեն, ես քիւրդերէն չգիտեմ, որ
բան ըսեմ, պատասխանեմ։ Այն
ատեն անոնք պիտի ըսեն, որ
աստոնք Հայ-ֆեդայիներ են եւ մե-
զի պիտի բռնեն։ Եւ այդպիսով
իմ պատճառաւ դուն ալ բռնուած
պիտի ըլլաս»։
Ընկերս համաձայնեց ինծ
հետ։ Հետուկ անցանք դէպի
սար։ Սարի գագաթին հասանք մօտ
երեք ժամէն։ Այդ օրը ցերեկով
ինք քալեց՝ յուսահատ դրու-
թեան մէջ։ Երեկ՚ը ուղիղ ճա-
նապարհով չենք գնացեր, մինչ
սարերով։
Սարի գագաթէն տեսանք Բա-
տէնը։ Սեւանք նաեւ մեր ծա-
նօթ գիւղերու տեղերը։ Ինչկան
որ բարձրացանք, նոյնչափ ալ
ցածցանք։ Քիւրդ Մէշիրի
գիւղի դիմաց էինք։ Մենք բո-
լորովին անօթեցանք։ Կատօր
ըստան խոտը քաւական բարձ-
րացեր էր. երկու փոեւ հաւա-
քեցինք։ Այդ բոլորը պերտուել
գրգրտող է, որ անտոն ուտելի կ՚ա-
նմրանոր. բայց ընկերս ինծի
ըսեց որ բոլորը կերելու են
միայն երկու ձեւը կերայ։

Այդ բոլորէն յանկարծ 400
քայլ հեռաւորութեան վրայ 16
ձիաւոր զօրք կ՚երեւին ուղիղ
ճանապարհով դէպի Երզրում։
Մենք թաղնունցանք բուլերու
մէջ մինչեւ նրանց հեռանալը։
Բայց ետքը այն ճամբու վրայ,
որ իր մէջ առնելով Վանայ, Բա-
ղէշի եւ Խնուսի ճանապարհնե-
րը, կ՚երթայ Երզրում։ Այդ ճամ-
բան ամայ հերթեւ կ՚երթայ։
Հող կը գտնուէր գետին ըն-
թաց ազգին մը։ Ընկերոջս որ-
չափ ըսի՝ թէ մի՛ խմիր շատ,
ինծ մտիկ չըրաւ ու խմեց։ Օրը
շատ պայծ էր եւ արեւոտ։ Հիմա
բայց չանցած՝ խմած ջուրն ալ
փորձաց, կերած խոտերն ալ։
Ան ինծի ըսաւ թէ՝ չալցես ա-
լոտայ ուժասպառ եղայ, չեմ
կրնար քայլ մ՚ըննել։ Դունթափ-
ուեցայ, գտայ, զօրքը ինչպէս
փոքր։ Թուելն բռնեցի, տարի
քարի մը տակ պառկեցուցի։
Մասնաւորապէս երկու ժամ քն-
նեց։ Կէսօր անցաւ, ձայն տուի
վեր. կարաւր Բաւականին կազ-
դուրուած էր։

(Շար.)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր սկաուտներու ծնողքները այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, սկաուտական Թէյասեղանի մը, 28 Rue Nationale Billancourt Գ. Սուրէն Նաւասարդեանի ճաշասրահը: Կը հրաւիրուին սկաուտ արծանագրուիլ փափաքողները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

13 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը

Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

կը ներկայացնէ Լ. Շանթի **„ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"ը**

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւնները

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրու. Թեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

31 Ave. des Gobelins. Paris (13) *Մէթրօ'* Gobelins

Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ՝ լաւ եւ աժան

Ապսպրանքները կը յանձնուին տուները

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 34—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօ. նական գրութիւններ, գիրավաւերացում. արեցումներ:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30

Մէթրօ' Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ODEON COLUMBIA

ցերեկրաֆներ ու *Փոլիտոր* եւ *Օտէօն* վաճառատեղիներ, յունարէն, թուրքերէն փլաքներու ծախ տեսակներ եւ *փոր. թափիք* կրամաֆոններ՝ եւրոպական եւ արեւելեան նուագեղեններու ծախ մեթրեղ աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ ԿԱԶ

ԼՈԳԱՐԱՆ, ԵԻՆ.Ի ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ

Կը ստանձնեմ կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորապէս ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIAN*ի*

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

L'ATELIER

Ամէն օր բացի երեքշաբթիէ ժամը 20.45ին
Le Stratagème des Roues

Շավիլի մէջ կ'ուզուին կարի վարժ գործաւորուհիներ, դիւրին եւ շահաւէտ: դիմել՝ Օր. Գեղուհի Թագրմճեանի, 11bis Rue Julien Certain, Virotlay.

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, Մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07

Այս է Թիւը մեր Թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ *ցատուկ յարկաբաժին Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռեւմաթ*, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչ. եւ կէսօր:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ,* առանց կանխավճարի: *ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՓԱՓԿԱԾԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN

Ամէն Ուրբաթ եւ Շաբաթ օր մասնաւոր խնամքով կը պատրաստէ Պոլսոյ նշանաւոր ԵԱՍԸ ԳԱՏԷՖԻՖԸ (*չաթլաք*), եւ Ջատկի առթիւ միշտ պատրաստ կ'ունենայ կաթով եւ անարատ կարագով պատրաստուած ամենարնտիր ճայլայֆ չէօրէկներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ անուշեղէններ:

Ամէն տեղ փնտռեցէք միայն «MELKON» վաճառանիշը

25 Rue Vilin, Paris (20e) Հեռաձայն Ménil 69—15

Սեփականատէր վաճառել է մեկնումի պատճառաւ գործ խանութ մը եւ բնակարան մը 3 փիէս, խոհանոց: խանութը եւ բնակարանը կահաւորուած են՝ կազ, ջուր ելեկտրականութիւն, հեռաձայն: Պայլ 12 տարի: վարձք՝ առաջին երեք տարին 5000, յետոյ 3 տարի 5200, 3 տարի 5400 եւ վերջին 3 տարին 5600: Բըփրիզ 40,000ֆր.: Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Գ. Սիլիճեանի, 13 Rue d'Orsel, Փարիզ (18 .

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը

Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24.83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ *կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած* GRESSIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք *խաշխաշով, չուչմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:*

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան

Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

Լաւ պատեհութիւն

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ նպարեղէնի խանութ մը, ապրանքներով եւ սուրճի մեքենայով միասին: Հայաշատ կեդրոն, հիմնաւորուած գործ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել 9 Rue Jouy Rouve, մէթրօ Պէլվիլ:

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

REGISTERED TRADE MARK

Columbia

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil 61-85.

Մեր փլաքներու ծախ մեծերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէրիններ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիները՝ *120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2.800 ֆր.* Նպարեղէններուն յատկ. ժողովրդ գիներով բաց է ամէն օր:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ, Արմաւ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրոնկախտ, ճերմակիք.) եւ վարիսի: Մասն. լապաստութեան: Խորհրդատու անձն եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

OMNIA Թրիքոդաժի դպրոց 7 Cité Charles Humbert, au 29 rue Montreuil (11): կ'ուզուին մեքենայով Թրիքօ սորվիլ փափաքող կիներ:

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Տք. գաղտ. գիտուԹ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. էն 62 Rue de la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, ալ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կարող եք ունենալ հողաբաժին Փարիզի շրջակաները ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով:

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՋԱԴԵԱՆ

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin *Մէթ.* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 4—... իսկ Կիրակի ժամը 10-12.*

Կիրակի օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café-Rest. 22 Rue Jean Goujon *ժամը 10—... Գ. Տարասովի, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 Սէվրան (Gare* du Nord*էն) հողաբաժիններու տեղը ընկերութեան գրասենեակը Տէր Գ. Աբրահամեանի:*

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 կարելի է դիմել Boulogne, 87bis Bld. de la République *Գ. Տ. Բէգջադեանի.*

Հողաբաժիններ կան՝ Goussainville, Sevran, Verr..., Combe la Ville, Ozoire, Epinay s/Orge, Elisabethville, B... d'Arsy, Antony, Enghien, Rambouillet.

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒ Է ՎՃԱՐՈՒՄԻ

ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն:

ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻ

Պոլսոյ հանրածանօթ տունը ընդհանուր կեդրոն վաճառատեղի

24 Rue Mouffetard փարիզ (5)

եւ ճաշարան ԼԻԼԱ, 24 St. Lazare, Paris (9)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Ուշադրութիւն

Մայքըլ Արլէնի «ԿԱՆԱՆՉ ԳԼԽԱՐԿԸ» վէպին համար գրանցուած 15 օրուան պայմանաժամը Թէեւ լրացած է, բայց շատ մը խնդրանքներ չկրնալով մերժել, մինչեւ 10 ապր. եւս երկարաձգուած է զեղչեալ սակի պայմանը՝ 25 ֆրանք (փոխանակ 37ուկէսի): կը ստանան անոնք միայն, որոնք իրենց նամակին կը ներփակեն 25ֆրանքնոց ժամանափոստ...

Դիմել՝ Գրատուն *Ցառաչ* G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ջատկի տօնի առթիւ KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ 209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ՄԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲ.

Columbia

ՀԱՍԱԾ ԵՆ
1930Ի
ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԱՐՏ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ԼԱՒ ՖՈՆՕՆԵՐ ԿԱՆԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ

Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ

56 Rue Piat, Paris (20) *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26*

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6 Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.).

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone Trudaine ...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires*ի*, Bénéfices Commerciaux*ի* *և* Impôts sur le revenu *գործողութիւնները:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ գերծ պահել Chiffre d'Affaires*ի եւ* Bénéfices Commerciaux *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, գործակար, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՋԱԿՈՐԻՏՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

ՑՈՒՆԱԿԱՆ կօշիկի գործատուն

18 Rue MONCEY, 18 LYON

Փլաս տիւ Փոնթ մօտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ԱՊՐԻԼ
1930
8 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1232 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԵԼՔԸ

Քանի կ'անցնին օրերը, այնքան մերկապարանոց կ'երեւայ Նոր Թուրքիոյ ելմտական տագնապին ծանրութիւնը։ Բուն բառով՝ սնանկութիւնը։

Անհատական կեանքի մէջ, երբ մէկը չի կրնար վճարել իր պարտքերը, կը համարուի սնանկ, հոգ չէ թէ ունենայ խոշոր հարստութիւն։ Պարտքը եւ պահանջը կը բաղդատեն, եւ միջին հաշիւը գտնելով, առ հարիւր վճարում կը կարգադրեն տրամադրելի ինչքէն։

Թուրքիան ալ ունի անսահման հարստութիւններ, շարժուն թէ անշարժ, անհատական թէ հաւաքական։ Բայց սնանկ է պետութիւնը — շատո՛նց սնանկացած էր, — եւ պայուսնած՝ իր պահանջատէրներուն գթութեան։

Քանի կ'անցնին ամիսները, այնքան կը խոնարհի «անկախ» ճակատը։ Եւ ամէնէն թթու ազգասէրները, Եօնուս Նատիներն ու Նէճմէտտին Սատըգներն անգամ, այլեւս չեն ծամծմեր բառերը, բուն իրականութիւնը խոստովանելու համար։

«Ճիւմհուրիէթ»ի վերջին թիւին մէջ, խմբագրականին գլուխէն իսկ, Եօնուս Նատի կը բացատրէ թէ «դժուար, նոյն իսկ անկարելի» պիտի ըլլայ վճարել օսմանեան պարտքերը, եթէ թըրքական դրամը չառողջանայ։

Ուրիշ խօսքով, Թուրքերը կ'ըսեն— Մեր դրամին արժէքը ինկած է։ Մենք հում հարստութիւններ ունինք, բայց դրամ չունինք, զանոնք օգտագործելու համար։ Նոր գումարներ տուէք մեզի, որպէսզի կարենանք տնտեսութիւնը զարգացնել, մեր սակին ամրացնել եւ ձեր առնելիքներն ալ մաս-մաս վճարել։

Այժմ ամբողջ խնդիրը դրուած է այս գետնին վրայ։ Եւ պիտի զարմանանք, եթէ ըսենք որ շարժման գլուխը կանգնած է նոյն «Ճիւմհուրիէթ»ը, Թուրքիոյ բացարձակ անկախութեան ամէնէն խանդավառ մունետիկը։

Այսպէս, Մարտ 30ին, Էնկիւրիի հաւատարիմ բերանը խմբագրականով մը կը պաշտպանէ օտար դրամագլուխին եւ մասնագէտներու անհրաժեշտութիւնը, երկրին վերաշինութեան եւ զարգացման համար։

«Պէտք է որ մեր դուռները կռնակի վրայ բանանք դրամագլուխին առջեւ, ամէն տեսակ երաշխիք եւ շահ ապահովելով անոր։ Եւ եւս մեզի այնպէս կ'երեւի թէ մեր երկաթուղիներու շինութեանց մէջ գործածուած օտար դրամագլուխը շատ սուղի պիտի նստի մեզի եւ պայմանաժամն ալ համեմատաբար կարճ է, սակայն դարձեալ օգտակար է։ Եթէ ճնարաւորութիւն կայ, օրինակի համար, ինչո՞ւ երկրին բոլոր ճամբաները, նաւահանգիստները, ոռոգումի գործերը օտար դրամագլուխի եւ մասնագէտներու յանձնենք, կարելի եղածին չափ երկար պայմանաժամերով։

«Եթէ մեզի հարցնէք, նոյնիսկ պէտք է երթալ փնտռել ու գտնել զանոնք եւ աշխատիլ մինչեւ որ կարենանք գտնել»։

Տագնապին առաջին օրէն իսկ, պրպտումներ կը կատարուին այդ ուղղութեամբ, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ։ Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, Պոլսէն յատկապէս Փարիզ ղրկուած էր Ֆրանսացի լրագրող մը, շրթունքներուն մեղր քսելու եւ գետինը հարթելու համար։ Միեւնոյն նպատակով, դիմում կատարուած էր աւելի բարձր պաշտօնատարի մը, դարձեալ Ֆրանսացի։

Պրպտումները կը շարունակուին ուրիշ երկիրներու մէջ ալ։ Մնաց որ, Թուրքիոյ Հանրային Պարտքի բաժնետէրերը արդէն տեղեակ են ամբողջ անցուդարձին, եւ եթէ նոր փոխառութիւն պիտի տրուի, չի կրնար տրուիլ առանց իրենց գիտութեան եւ հաւանութեան։

Արդ, կը թուի թէ գետին մը պատրաստուած է այսպիսի փոխառութեան մը համար, անշուշտ այնպիսի պայմաններով որոնք կապար պիտի կապեն «անկախ» Թուրքիոյ թեւերուն։

Այսպէս, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ 30,000,000 ստերլինի փոխառութիւն մը առաջարկուած է Թուրքիոյ, անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական եւ գերմանական աղբիւրներէ, պայմանաւ որ նախապէս լուծուի Հանրային Պարտքի վարչութեան հետ եւ հաստատ ապահովութիւններ տրուին։ Հանրային Պարտքի վարչութեան պատուիրակները Փարիզ դարձած են արդէն, եւ լոյսը Փարիզէն պիտի ծագի։

Մինչ այս մինչ այն, աւելի ծանր լուր մը կուգայ Պոլսէն։ Կառավարութիւնը ձերբակալած է «Եարըն» թերթին տնօրէնը, նախկին «ազգային հերոս» մը, որ համարձակած էր մերկացումներ կատարել դահլիճին, մանաւանդ Ըսմէթ փաշայի դէմ։ Թերթն ալ խափանուած է։ Դժբախտաբար աչքի առջեւ չունինք այդ հրատարակութիւնը, որ ապահովաբար ծանր եղած է, իբրեւ Ներսէն եւ բուն սրտէն արձակուած սլաք մը։

Այս այն թերթն էր որ, քանի մը օր առաջ, երբ քուէարկութեան իրաւունք տրուեցաւ Թրքուհիներուն (քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ), կ'ազդարարէր.— Ցառաջիկայ տարուան ընտրութիւններէն առաջ, մեզի պէտք եղած բաներն են, նախ՝ ՀԱՑ, երկրորդ՝ ԴՐԱՄ, երրորդ՝ ԳՈՐԾ, եւ չորրորդ՝ ԱՅՍՈՆՔ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ։

Իսկապէս, չորսին ալ կարօտը կը քաշէ, այս միջոցին, յաղթական Թուրքիան։ Ինչ որ շահեցաւ քաղաքական եւ զինուորական ասպարէզին մէջ, ահա կը նսեմանայ տնտեսական ճակատին վրայ։

Այս չի նշանակեր թէ Թուրքիոյ սահմանները պիտի կըճատուին, կամ Լօզանի դաշնագիրը քուրջի պիտի վերածուի։

Ընդհակառակն, եւրոպական պետութիւնները — աւելի ճիշդ, պահանջատէր սեղանաւորներն ու մենաշնորհեալ ընկերութիւնները ամէն միջոց պիտի գործադրեն, որպէսզի Թուրքիան կանգուն մնայ, քէմալական իշխանութեան ձեռքը դալար մնայ, եւ իրենք առանց սանթիմ կորսնցնելու գանձեն իրենց հին թէ նոր առնելիքներուն տոկոսը։

Կարճ խօսքով, Թուրքիան պիտի դառնայ նորէն տխպար ագարակ մը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՂՃԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (25 մարտ).

—«Անցեալ տարուայ ապրիլ ամսուն խորհրդային միութեան Սահմանադրութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մը մտցուեցաւ,— ջնջուեցաւ այն յօդուածը, որով մինչ այդ կը ճանչցուէր կրօնի ազատ ուսուցման եւ քարոզչութեան իրաւունքը։

Այսպէս ըլլալէ ետքը, հասկնալի է, որ դպրոցներու մէջ կրօնի ուսուցումը բացարձակապէս արգիլուած է, որ մինչեւ 18 տարին լրանալը ոչ ոք իրաւունք ունի պատկանելու ո եւ է եկեղեցիի։

Ասիկա խնդրին իրաւական կողմն է։ Սակայն, փաստական կողմը շատ աւելի ծանր է։

Արդարեւ, հաւատացեալները իրականին մէջ զրկուած են բազմաթիւ իրաւունքներէ եւ արտօնութիւններէ, զորս կը վայելեն ոչ-հաւատացեալները կամ բոլշեւիկներու բառով անհաւատուածները։

Այսպէս, հաւատացեալ մը չի կրնար կոմունիստ ըլլալ, այսինքն՝ իշխող դասին անդամ դառնալ եւ օգտուիլ անոր բոլոր առանձնաշնորհումներէն։

Այսպէս, հաւատացեալ մը, եթէ խորհրդային պաշտօնեայ է, չի կրնար ազատօրէն եկեղեցի երթալ, որովհետեւ կրնայ զրկուիլ իր պաշտօնէն։

Այսպէս, հաւատացեալ մը միշտ կասկածի եւ հետապնդումի ենթակայ է իբրեւ հակայեղափոխական, իբրեւ թշնամի խորհրդային անսասան իշխանութեան։

Այսպէս, հաւատացեալ մը գրեթէ միշտ առարկայ է երիտասարդ բոլշեւիկներու հրապարակային ծաղրանքին ու նոյնիսկ ծեծին եւ մահուան սպառնալիքին։

Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ Մեղրիի քահանային սպանութեան բնորոշ դէպքը, որ կատարուած էր երիտասարդ բոլշեւիկներու կողմէ եկեղեցւոյ մէջ, կրօնական արարողութեան ատեն։ Նման դէպքեր պատահած են ու կը պատահին խորհրդային միութեան բոլոր անկիւններուն մէջ։ Իսկ աւելի յաճախակի, կարելի է ըսել, սովորական դարձած են դէպքերը, երբ հաւատացեալներն ու մանաւանդ քահանաները «աւելի մեղմ» հրապարակօրէն բռնութիւններու կ'ենթարկուին իշխանութեան մեծ ու փոքր ներկայացուցիչներուն կողմէ։»

ՍՈՒՐԻԱՅ ՄԷՃԻՏԻԷՆԵՐԸ

Սուրիական կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով թրքական հին արծաթ մէճիտիէներու շրջաբերութիւնը, կարգ մը շահադէտներ սկսած են այդ դրամները Թուրքիա տանիլ եւ բարձր գիներով ծախել մաքսանենգօրէն։ Այս շահագործումին առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը որոշած է որ Երկրագործական դրամատունը գնէ այդ մէճիտիէները։ Սակը չէ որոշուած դեռ։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ ՄԵՐ ՄԷՋ

Իբր մէկ ու կէս տարի շրջան մը կատարելով գաղութներու մէջ, Իտալիայէն Փարիզ վերադարձաւ երիտասարդ գրագէտ Համաստեղ։

Քանի մը շաբաթէն կը վերադառնայ Ամերիկա։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ ԽՍՏԻՒ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

«ԵԱՐԸՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը ապրիլ 3 թուականով կը հեռագրէ թէ «Եարըն» օրաթերթին խմբագրապետը Արիֆ Օրուճ պէյ քանի մը օրէ ի վեր հետաքրքիր յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ՝ խստիւ քննադատելով կառավարութեան տնտեսական, ելմտական եւ քաղաքական ուղղութիւնը. յարձակումները մանաւանդ ուղղուած են վարչապետ Ըսմէթ փաշայի դէմ։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ. «Թէեւ պաշտօնապէս մամուլի ազատութիւն կայ Թուրքիոյ մէջ, սակայն ցարդ կառավարութեան դէմ կատարուած բացարձակ քննադատութիւններուն հետեւանքն եղաւ եթէ ոչ ուղղակի, գոնէ անուղղակի գործողութիւն մը յարձակող թերթին դէմ։ Սակայն ցարդ ոեւէ գործողութիւն չկատարուեցաւ «Եարըն»ի դէմ. այս դէպքը բազմաթիւ մեկնութիւններու տեղի կուտայ։

«Եարըն»ի խմբագրապետ Արիֆ Օրուճ պէյ մասնակցած է Թուրքեւհելլէն պատերազմին, իբրեւ «չէթէ»։ Այս թերթը հիմնուած էր 1929ին վերջերը։ Այս յօդուածները հրատարակելէ առաջ շատ քիչ սպառում ունէր, մինչդեռ հիմա օրական հազարաւոր օրինակներ կը ծախուին։

∴ Նոյն թղթակիցը ապրիլ 6 թուակիր նոր հեռագրով մը կ'ըսէ թէ այդ օրը «Եարըն» լոյս չտեսաւ եւ իր տնօրէնը՝ Արիֆ Օրուճ պէյ ձերբակալուեցաւ։

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա «Միլլիյէթ»ի մէջ երկար յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ մտադիր չէ իր պաշտօնէն հրաժարելու, քանի որ Ազգային Ժողովը մեծ վստահութիւն ունի կառավարութեան վրայ։

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ.— Պարտքերու խնդիրը արտասահմանի մէջ նոր առիթ մը եղաւ մեզի դէմ քարոզութիւն կատարելու։

Մենք կը ճանչնանք մեր պարտքերը, եւ մէկ տարեվճար ալ տուինք։ Բայց արդիւնքը այն եղաւ որ թէ՛ մեր դրամը ինկաւ եւ թէ տագնապ մը ծագեցաւ մեր ընդհանուր կեանքին մէջ։

Այս առթիւ եւրոպական կարգ մը թերթեր լեցուն են Թուրքիոյ դէմ յարձակումներով։ Մէկ մասն ալ առասպելներ կը հիւսէ, հանրային կարծիքը մեր դէմ հանելու համար։ Օրինակ, հոլանտական մեծ թերթ մը կ'ըսէ թէ «պարտքերու մասին Թուրքիոյ բռնած նոր քաղաքականութիւնը արդիւնքն է Ռուսիոյ ներշնչումին։ Գարախանի այցելութիւնն է որ ծնունդ տուաւ այս քաղաքականութեան»։

∴ Հանրային Պարտքի օտար պատուիրակներուն հետ Պոլիս գացած էր նաեւ, Հանր. Պարտքի տնօրէններէն Պ. Արապեան։ «Փոլիթիքա» կը տեղեկանայ թէ պատկան վարչութիւններուն դիտողութիւն եղած է որ թոյլ տուեր են երկիր դառնալու այն Հայուն, որ օտարներու հետ միասին աշխատած է հակառակ թրքահպատակ ըլլալուն։ Պ. Արապեան անգամ մըն ալ Թուրքիա պիտի չկրնայ մտնել կ'ըսէ։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԱՅՍՕՐ ԱԶԱՏ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻ

Ինչպէս գրեցինք կիրակի օր, Ամբաստանիչ ատեանը կը գումարուի այսօր՝ երեքշաբթի, իր վերջնական վճիռը տալու համար Ալմազեանի մասին։ Այլեւս ո՛չ մէկ տարակոյս որ մեր հայրենակիցը ազատ պիտի արձակուի եւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններն ալ չեղեալ պիտի նկատուին։

Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ հրամանագրով մը դատական ոստիկանութեան տնօրէն անուանեց Պ. Քսավիէ Կիշառը, Ընդհանուր Ապահովութեան նախկին տնօրէն եւ ոստիկանական տեսչութեան ընդհանուր քննիչ։ Այս վերջին պաշտօնին կոչուեցաւ Պ. Անտրէ Պընուա, դատական ոստիկանութեան նախորդ տնօրէնը։

Ասկէ զատ, դատական քննութեանց գիտական ճշգրութիւնը երաշխաւորելու համար, Պ. Քիափ, վարչապետ եւ ներքին նախարար Պ. Թարտիէօի հետ խորհրդակցութենէ մը վերջ, որոշեց լուրջ բարեկարգութեան ենթարկել դատական ոստիկանութիւնը եւ ստեղծել փորձագէտներու մարմին մը։

Դատական ոստիկանութեան նոր տնօրէնը 60 տարեկան է եւ ոստիկանական զանազան կարեւոր պաշտօններ վարած է։

Մուշտակավաճառ Տիւնէէրի շուրջ

Ոստիկանութիւնը ներկայիս տենդոտ գործի լծուած է՝ երեւան հանելու համար Բրիկօտէնի իսկական սպանիչը։ Ինչպէս գրեցինք, Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրանի խնդրանքին վրայ, փորձագէտ-հաշուակալ Վիլլար անպաշտօն քննութիւն մը կատարած էր մուշտակավաճառ Էտուար Տիւնէէրի մասին, որուն յարկաբաժինը գացած էր Բրիկօտէն իր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱՎԱՐ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Մարտ 24ին, Նոր Բայազիդի մօտ, ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով վիրաւորուեցաւ եւ մեռաւ Հայաստանի ժողովրդական գործավարներու խորհուրդի փոխ-նախագահ եւ բանուոր-գիւղացիական տեսչութեան գործավար Սեդրակ Սարգսեան։ Վիրաւորուեցան նաեւ իր ընկերներէն Վաղարշակ Սարաֆեան եւ Աւօ Յարութիւնեան։

Ս. Սարգսեան ծնած էր 1895ին, Ղարաբաղի մէջ, եղած է բանուոր եւ զինուոր։ 1920 յունուարէն կը գործէր Գանձակի մէջ, իսկ 1923ին փոխադրուեցաւ Հայաստան։

Կատարուած քննութենէն կ'երեւայ որ մեքենավարը չէ կրցեր կեցնել մեքենան՝ վտանգաւոր կէտի մը վրայ, եւ ինքնաշարժը գլորած է 2ուկէս մետր բարձրութենէ վար։ Ճամբորդները մնացեր են մեքենային տակ։

ՄԱՀ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԷԹԵԱՆԻ

Եգիպտոսի թերթերէն ցաւով կ'իմանանք մահը բանաստեղծ եւ ուսուցիչ Յովհ. Սէթեանի, 77 տարեկան հասակին մէջ։

Հանգուցեալը ծնած էր 1853ին, Պոլիս, Օրթագիւղ, եւ ատեն մը ուսուցչութիւն ընելէ ետք, 96ի հայկական ջարդերուն Գահիրէ փոխադրուած։

Գրած է արձակ եւ ոտանաւոր բազմաթիւ էջեր Պոլսոյ, արտասահմանի եւ եգիպտահայ թերթերուն եւ հանդէսներուն մէջ։ Առանձին հատորով հրատարակած է «Ցուցման ժամեր»(1888), «Արշալոյսէն վերջալոյս» (1912) հատորները։

Երկար տարիներ թէ Պոլսոյ եւ թէ Գահիրէի մէջ վարած է ուսուցչական եւ տեսչական պաշտօններ, դասաւանդելով գլխաւորապէս հայերէն լեզու եւ մատենագրութիւն։ Մեր վերջին եւ լաւագոյն հայկաբաններէն էր։ Իր գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան յոբելեանը տօնուած է 1912ին, իր շուրջ ստեղծելով համակրական մթնոլորտ։

Վերջին տարիներս գործէ քաշուած էր, բայց կը պահէր իր սէրը՝ հայ գրականութեան հանդէպ։

Թաղումը տեղի ունեցած է մարտ 29ին, ազգային յուղարկաւորութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ առեւտրական եւ արմտիքի սակարանին մէջ կայունութիւն մը կը տիրէ արտածում չըլլալուն հետեւանքով։ Գործերը խիստ նուազած են. այթամազի եւ բուրդի գործառնութիւնները այս տարի շատ քիչ յաճախորդ ունին, գերման եւ անգլիացի գնորդներու չգոյութեան հետեւանքով։ Բամպակի վրայ գրեթէ ոչ մէկ գործառնութիւն կ'ըլլայ։ Քանի մը ամիսէ ի վեր կաղինի գործերն ալ կտրուած են, ինչպէս նաեւ ոսպի կենդանիներու մորթերը որոնց վրայ նախորդ տարիները, այս օրերուն, լաւ գործունէութիւն կ'ըլլար։ Այս տարի Ամերիկա եւ Գերմանիա ոչ մէկ ապսպրանք ըրած են։

Սակարանը այս օրերուն ցորենի սակարան դարձեր է, որովհետեւ այս ապրանքին վրայ միայն գործ կ'ըլլայ։ Ցորենի վաճառականներն են որ կուգան ամէն օր եւ մէկ երկու ժամ գործ կը կատարեն։ Այս կացութիւնը մտահոգութեան մատնած է Սակարանի վարչութեան անդամները, որովհետեւ օրական հազիւ 70 ոսկի հասոյթ կ'ունենայ, մինչդեռ Սակարանի միայն պաշտօնէութեան ամսականը 5000 ոսկի կը բռնէ։ Եթէ հասոյթը չաւելնայ, պաշտօնէութեան մէջ կրճատում կատարել պէտք պիտի ըլլայ։

Ո՞ՒՐ Է ՉԱՐԻՔԻՆ ԱՐՄԱՏԸ

Աստիճանական սառնութիւն մը պատած է մեզ. եւ այդ իրական սառնութեան հետեւանքով, երկրի եւ գաղութներու յարաբերութիւնը գրեթէ աննշմարելի դարձած է: Ցնաց մը ձգտում մօր եւ զաւկի միջեւ: Մայրն է Հայաստանը: Եւ այս ձգտումը ամենէն իրականն է, ամենէն շօշափելին որ կը տիրէ այսօրուան մեր կեանքին: Յարաբերութեանց ծանրակշիռ անհեթեթութիւններով յղի ներկայ ձգտեալ վիճակը, երբեք անցողակի, արհեստական չէ, ոչ ալ մեր ներքին ազդակներու համամարտութեանց արդիւնք, այլ ուղղակի հետեւանք խորհրդային կարգերու, համառուսական բոլշեւիկեան կուսակցութեան աշխարհահայեացքին:

Հայ բոլշեւիկները ուզեն չուզեն, իրենց մէջ հայրենասէրներ ըլլան թէ չըլլան, միեւնոյնն է, չկրցան երեկ, չեն կրնար այսօր, չպիտի կրնան վաղն ալ ազգային կեդրոնաձիգ քաղաքականութեան մը մղակողները եւ գործադրողները դառնալ:

Քաջազնունին 7-8 տարի առաջ հաւատաց ու գրեց թէ բոլշեւիկները ուզենք չուզենք, ուզեն չուզեն մեր ազգային քաղաքականութեան ժառանգորդները պիտի ըլլան: Չեղան, ու թէ չուզելով, մասնաւոր թշնամութիւն ունենալով մեր ժողովուրդին հանդէպ, այլ բացարձակապէս անկախ իրենց կամքէն, ցանկութենէն.

Հայ բոլշեւիկներէն շատ աւելի զօրաւոր ազդակներ կը ներգործեն բովանդակ խորհ. երկրի քաղաքականութեան վրայ, ներքին թէ արտաքին. այդ խորհրդային աշխարհ ջրապտոյտին մէջ Երեւանի բոլշեւիկները տաշեղներ անգամ չեն: Թէեւ Երեւան նստող բոլշեւիկները ճիգ կ'ընեն ամէն երեւոյթի գիտական հիմնաւորում մը տալ մաթեմաթիք ճշտութեամբ, սակայն աւա՜ղ, հլու կամակորներ են իրենք բնազանցական ուժի մը, կոյր ճակատագրականութեան մը ձեռքը: Կը քալեն ու կը գործեն, կը խօսին ու կը ծրագրեն իրենց չհնազանդող 100ամեայ պատմական ազդակներու (ռուսականութեան) մորակներուն տակ, թուղթէ խամաճիկներու պէս, որոնք կը շարժին անտեսանելի թելի մը հպանցումներով:

Երկրէն դուրս ինկած 5-700 հազար հին ու նոր հայութիւնը լքուած է ի սաստ ճակատագրի: Այսինքն մեր ամբողջական քանակի 1/3ը: Իսկ տարբեր խօսքով, բովանդակ վերապրող արեւմտահայութիւնը.

Ըսենք որ Երեւանը կամայ թէ ակամայ, չկրցաւ եւ չպիտի կրնայ հայ ազգային քաղաքականութեան գիծը տանիլ, վարել, այնքան իրենցմէ անկախ եւ զօրաւոր պատճառներով, որ այս մասին լսել անգամ չեն ուզեր, խուլ ու կոյր են, եւ իրենց չուզելը փոխանակ իրենց անկարողութեան վերագրելու, փոխանակ իրական պատասխանատուն ցոյց տալու, իրենք պատասխանատուութիւնը կը վերցնեն: Բայց, հրապարակով ըսենք, թէ հայ բոլշեւիկները մեր ներկայ ազգացրուումին մէջ հազիւ թէ իբրեւ տասներորդական մեղսակից կարելի է համարել: Մեղսակցութիւն մը որ իր չքմեղանքը ունի, որովհետեւ չեն գիտեր թէ ինչ կ'ընեն:

Հայ բոլշեւիկի դերը կարմիր գծէն ներս՝ միանգամայն անպատասխանատու է: Հայ բոլշեւիկի պատասխանատուութիւնը մեր կեանքի ներկայ քաոսին մէջ, կարմիր գծէն դուրս, գաղութներու մէջ վարած քաղաքականութիւնն է: Այսինքն՝ պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ խոստովանելով հանդերձ թէ ինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ», թէ գաղութահայը անհայրենիք է, «անորոշ ազգութեան» կը պատկանի, եւ իրենք բացարձակապէս անզօր են նշանախեց մը անգամ փոխելու գաղթահայի աղօրմ ճակատագրէն, գաղութները չեն ձգեր ու կուսակցական «կապիտալ» կը փնտռեն արտասահմանի շուարուն բազմութեանց մէջ: Երկրի մէջ իրենց վարած քաղաքականութեամբ (որ անշուշտ պատրաստուած է Մոսկուայէն) կը ծառայեն Ռուսիոյ շահերուն, իսկ երկրէն դուրս իրենց տարած քաղաքական գծով կը ծառայեն Թրքական շահերուն:

Առաջինէն չեն կրնար հրաժարիլ, իրենք տաշեղներ անգամ չեն Ռուսիոյ մեծ յորձանքին մէջ, բայց, երկրորդը, պարտաւոր չեն եւ կրնան չընել: Գաղութները պէտք է հանգիստ թողուն: Այս արդէն, զուտ մարդկային հաշուով, խղճի հասկացողութեամբ իրենք պարտաւոր են: Երբ կը տեսնես քաղցած մը, եւ չես կրնար «փշուր մը հաց» տալ անոր, իր քով բնաւ մի խօսիր խորտիկներու մասին:

Այսօրուան Հայաստանի մէջ, ռուսական ազդակը, այսօրուան գաղութներու մէջ Թրքական ազդակը, իրար կը լրացնեն: Տարբեր ուղղութիւններով եւ տարբեր շարժառիթներով, անոնք միեւնոյն հիմնական նպատակի կը ձգտին, սպաննել Հայկական Դատը, սպաննել Հայկական իդէալները, որոնք դժբախտաբար, մերթ Ռուսիոյ, մերթ Թուրքիոյ ազգային շահերուն, ձգտումներուն հետ դէմ առ դէմ կուգան, զարհուրելի ուժգնութեամբ իրարու կը բախին:

Կամ ազգ ենք կամ փոշի ու մոխիր: Եթէ առաջինն ենք, ահաւոր է մեր այսօրուան ազգովին բռնած ընթացքը: Մենք ալ անգիտակից վիճակի մէջ կ'ապրինք, ու գործակցաբար մեզ շրջապատող բացասական ազդակներուն, հաւաքականօրէն դէպի անդունդ կը դիմենք: Երկրի մէջ չկայ ազգային կեդրոնաձիգ քաղաքականութիւն եւ չի կրնար ալ ըլլալ, իսկ գաղթահայութեան մէջն ալ չկայ ազգային մշակուած, յստակ քաղաքականութիւն, որ հնարաւոր է եւ պէտք է որ ըլլայ, վեր ու բարձր խմբակցական, հատուածական, դասակարգային շահերէն ու վէճերէն:

Կամ երկրորդն ենք, փոշի ու մոխիր, այն ատեն մե՞ղք կորովին, ուժին, բարոյական ու նիւթական այն բոլոր սպառումներուն որ կ'ընենք, գործի վրայ երեւալու համար:

Ո՛չ, երկրորդը չենք, առաջինն ենք: Հազար ապացոյց, որ եթէ լիակատար կերպով առաջինը չենք, գոնէ ան ըլլալու հզօր շաղախ մը կը ներկայացնենք: Ուրեմն, գուրգուրանք ազգովին այդ հարուստ կարելիութիւններով առլի շաղախի վրայ:

Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՈՒԹԻՒՆ

Ձայնագիրը (ֆոնոկրաֆ) կը գործածուի դասախօսութեան, երաժշտութեան եւ այլ բաներու համար: Ատամնաբոյժ մըն ալ ձայնագիր մը դրած է իր սենեակին մէջ, երգով թմրեցնելու համար իր յաճախորդը, որուն ակռան պիտի քաշէ: Երաժշտութիւնը, կ'ըսեն, կ'ամոքէ ցաւը:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԵՐ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐԸ.— «Մարսէյլի մէջ կօշկակար ըսել՝ կը նշանակէ հայ» կ'ըսէր կօշիկի մեծ վաճառական մը, Ֆրանսացի: Եւ իրաւ ալ այդպէս Էքս հրապարակի վրայ ծանօթ կօշիկի մեծ վաճառականներ են Ճինճեան, Սինանեան, Կարապետեան, Զօրիկեան եւ Վառնաճեան: Միայն այս հինգ գործարաններուն մէջ 800է աւելի հայ աշխատաւորներ կ'աշխատին, իսկ երկրորդ եւ երրորդ կարգի հարիւրէ աւելի պզտիկ աշխատանոցներ կան, որոնց ամէն մէկուն մէջ 4-5 հոգի կ'աշխատի: Այս հաշուով 2000է կը հասնի կօշիկի վրայ աշխատող հայ երիտասարդներու թիւը: Միայն կը պակսի միութիւնը: Օրէ օր կ'աւելնայ նախանձը իրարու դէմ, ապրանքները իրենց իսկական գինը կը կորսնցնեն ու տուժողը կ'ըլլայ հայ վաճառականն ու արհեստաւորը: Այսպիսի անպատեհութիւններու առաջքը առնելու եւ գործը աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար, պէտք է կազմել կօշկակարներու Հայկական Սէնտիքա մը, որով թէ գործարանատէրերը կ'օգտուին եւ թէ արհեստաւորն ու աշխատաւորները: Այս գործը գլուխ հանելու համար, անշահախնդիր, գործին հմուտ եւ քիչ մըն ալ զոհաբերող անձնաւորութիւններ պէտք են: Իսկ այդպիսիներ չեն պակսիր մեր հայ կօշկակարներու մէջ:

Արհեստաւորներու երկրորդ կարգին կարելի է դասել հայ դերձակները: Գրեթէ ամէն պանդոկի մէջ դերձակ մը կամ դերձակուհի մը կայ: Ասոնք ալ կարելի է նկատել անկախ գործ ունեցողներ, որոնք կ'աշխատին կտորով: Այս ճիւղին մէջ մեծ հայ գործարանատէրեր եւ կամ խանութպաններ չկան, եւ եթէ կան՝ անոնք ալ շատ սահմանափակ են: Յետոյ կրնանք թուել սափրիչները, ժամագործները, ոսկերիչները, շաքարագործները, որոնք ընդհանրապէս աչքի կը զարնեն հայկական թաղերու մէջ, իրենց ճոխ ցուցափեղկերով: Ունինք նաեւ հայկական ճաշարաններ: Յետոյ սրճարաններ, երկաթագործներ, կլայեկներ լաւ դիրքեր գրաւած են զանազան ֆրանսական ընկերութիւններու մէջ: Ունինք հայ բժիշկներ, որոնք փայլուն յաջողութիւն գտած են, թէեւ մեծ մասով անտարբեր կը մնան զանազան բարենպատակ ձեռնարկներու հանդէպ:

Անկախ աշխատաւորներ են նաեւ ինքնաշարժի հայ վարիչները: Բեռնատար ինքնաշարժ ունեցող հայերու թիւը տասնէ աւելի է այսօր:

ՀԱՑ ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐ

Անշուշտ կան արհեստաւորներ, որոնք թէ կը պատրաստեն եւ թէ կը ծախեն: Սակայն բուն հայ վաճառորդներն են նպարավաճառները, մսավաճառները, գոհարավաճառները: Առաջինները հոյակապ կեդրոններ բանալէ վերջ, սկսած են տարածուիլ դէպի ֆրանսական փողոցներ: Անհատական նախաձեռնութիւնն ու առեւտուրի հմտութիւն ունեցող մեր հայրենակիցները շուտով վստահութիւն կը ներշնչեն օտար մեծ վաճառականներուն եւ տարուէ տարի կ'ընդարձակեն իրենց գործը:

Սակայն տակաւին եւս կօշկակարներու նման հաւաքական ուժ մը չեն ներկայացներ: Չունին ոչ միութիւն, ոչ վեհանձնութիւն եւ ոչ ալ համերաշխութիւն իրարու հանդէպ:

Միեւնոյն փողոցին մէջ գտնուող 2-3 նպարավաճառներ չեն կրնար որոշում մը կայացնել շաբթուան մէջ գոնէ մէկ օր, կիրակի, խանութները փակելու համար: Եթէ մէկը փակէ, երկուքը կը բանան: Մինչդեռ որ գործարաններու մէջ աշխատող բանուորներէն շատ աւելի յոգնեցուցիչ է անոնց գործը:

Յետոյ կան շրջուն հայ վաճառորդներ, որոնք իրենց խոշոր ծրարները շալկած հանրակառքէ հանրակառք կը ցատկեն և կը շրջին հայկական գիւղերը, ծախելու ապառիկ ու կանխիկ, գուլպաներ, անկողնի ծածկոցներ, շապիկներ եւ թաշկինակներ: Ուրիշ շրջուն վաճառորդներ ալ կան, որոնք պանիր, երշիկ ու ապուխտ կը ծախեն:

Լուսամփոփաւոր պողոտաներուն մեծ ու շքեղ սրճարաններու առջեւ կը տեսնենք նաեւ պիստակ, կաղին եւ նուշ ծախող բազմաթիւ հայեր, որոնք ընդհանրապէս Մեծ Պատերազմին կամաւոր եղած եւ իբրեւ հաշմանդամ, իրաւունք ունին հրապարակաւ անկախ գործեր ընելու, առանց տուրք վճարելու:

ԴՊՐՈՑԻ ԽՆԴԻՐ — Մարսէյլ քաղաքը ունի տասը կրթարաններ, կեդրոնին եւ շրջաններու մէջ: (Մանրամասնութիւնները տուի նախորդ յօդուածով): Կեդրոնի՝ մանկապարտէզը նոյն «փայտէ գոմ»ն է, ինչպէս բնորոշեց «Յառաջ»ը խմբագրականով մը. խարխուլ շէնք մը, զուրկ՝ լոյսէ, օդէ եւ պարտէզէ, իսկ նախակրթարանը նոյն «քարէ բակ»ն է, հայկական շրջանակէն հեռու: Պալաքեան եպիսկ. պաշտօնապէս յայտնեց ինծի թէ՝ անգլիաբնակ մեծահարուստ բարեկամ մը տրամադրած է 65 հազար ֆրանք, որ յանձնուած է Պ. Հայկազուն Գույումճեանին: Այս գումարին վրայ պիտի աւելնայ 30 հազար եւս, ֆրանսական կառավարութեան տուած գումարէն, որով կեդրոնի մէջ նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի յարմար շէնք մը գնելու համար պատրաստ 95 հազար ֆրանք կայ ներկայիս: Առաջնորդը յայտնեց թէ նոր հանգանակութեամբ երկու հարիւր հազարի պիտի հասնի այդ գումարը:

Բաղդատելով Ֆրանսահայ գաղութի հայաշատ միւս կեդրոններուն հետ, Մարսիլիան բաղդատաբար տանելի վիճակ ունի ազգային կազմակերպութեան տեսակէտէն:

Իբրեւ հետեւանք անցեալ տարուան անախորժութեանց, որոշուած է յառաջիկայ մայիսին կատարել նոր ընտրութիւն: Այս նպատակով կազմուած է մարմին մը, որ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ զանազան խաւերու հետ բանակցելով, համերաշխութեան գետին պիտի պատրաստէ:

ՍՏ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԱՐԱԲՆԵՐՆ ՈՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

(Անգլիական Յանձնախումբին տեղեկագիրը)

Ինչպէս գրեցինք, անցեալ շաբաթ Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ Պաղեստինի անգլիական յանձնախումբին տեղեկագիրը անցեալ տարուան ծանօթ խառնակութեանց մասին:

Այդ յանձնախումբը նշանակուած էր Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի կողմէ 1929 սեպտ. 13ին: Նախագահն էր Սըր Ուոլթըր Շօ, իսկ անդամները՝ երեք երեսփոխաններ, որոնց մէկը միայն՝ Հ. Սնէլ կարգ մը կարեւոր վերապահումներ կ'ընէ ներկայացուած տեղեկագրին մէջ:

Յանձնախումբը անցեալ օգոստոսի խառնակութեանց հիմնական պատճառը կը գտնէ Հրեաներու հանդէպ Արաբներու սնուցած հակառակութեան եւ թշնամութեան մէջ, հետեւանք այն վախին թէ հրէական ներգաղթն ու կալուած գնելը կրնայ զիրենք զրկել իրենց ապրուստէն եւ հետեւաբար նաեւ ենթարկել հրէական տիրապետութեան: Տեղեկագիրը կը պահանջէ անգլիական կառավարութենէն հրապարակել յստակ յայտարարութիւն մը իր քաղաքականութեան մասին, գրելով բացորոշելով թէ Պաղեստինի ոչ-հրեայ յարանուանութեանց իրաւունքները պիտի պաշտպանուին.

Յանձնախումբը կ'ըսէ թէ Պաղեստինի անգլիական պահակազօրքը զեղչուած է չափէն աւելի: Վերջին քանի մը տարիներու խաղաղութիւնը պատճառ եղած է որ ապահովութեան նուազագոյն աստիճանն իսկ պահպանելու չափ զինուորական ուժ չմնայ Պաղեստինի մէջ:

Խառնակութեանց պատճառները մանրամասնօրէն վերլուծելով, տեղեկագիրը կը շեշտէ թէ Արաբները հիասթափուած էին իրենց քաղաքական եւ ազգային բաղձանքներուն իրականացած չըլլալուն պատճառաւ: Հրեաներուն հանդէպ ցեղային ատելութիւնը սաստկացաւ մանաւանդ անոր համար, որ բացի քաղաքական այս յուսախաբութենէն, Արաբները վտանգուած գտան իրենց տնտեսական ապագան՝ Հրեաներուն մէջ մրցակից մը տեսնելով:

Հոգատարութեան պայմանագրութեան մէջ կ'ըսուի թէ Անգլիա պատասխանատու պիտի ըլլայ «երկիրը դնելու քաղաքական, վարչական եւ տնտեսական այնպիսի պայմաններու մէջ, որ ապահովէ Հրէական Ազգային Տուն մը կազմութիւնը եւ ինքնավարական հաստատութեանց զարգացումը. նոյնպէս պիտի երաշխաւորէ քաղաքային եւ կրօնական իրաւունքները Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն, առանց խտրութեան ցեղի եւ կրօնքի»:

«Պաղեստինի վարչութիւնը, երաշխաւորելով հանդերձ որ բնակչութեան միւս հատուածներուն իրաւունքներն ու դիրքը չվնասուին, պիտի դիւրացնէ Հրեաներու ներգաղթը՝ պատշաճ պայմաններով, ու Հրէական Գործակալութեան հետ գործակցաբար պիտի քաջալերէ... Հրեաներու տեղաւորումը հողերու վրայ, մէջն ըլլալով պետական հողերն ու այն պարապ հողերը որոնք անհրաժեշտ չեն հանրային նպատակներու համար»:

1922 հոկտ. 23ին կատարուած մարդահամար մը Պաղեստինի ընդհանուր բնակչութեան թիւը ցոյց կուտար 757,182 հոգի, 590,890ը իսլամ, 83,794ը հրեայ, 73,024ը քրիստոնեայ: Ամենավերջին մարդահամարը, որ տեղի ունեցաւ 1928ի կիսուն, բնակչութեան թիւը կը ներկայացնէ 898,000 հոգի, 660,000ը իսլամ, 150,000ը հրեայ եւ 79,000ը քրիստոնեայ: Քրիստոնեաներու մեծամասնութիւնը արաբական ծագում ունի: Եբրայեցերէնը ներկայիս ուսուցման լեզուն է գրեթէ Պաղեստինի բոլոր հրէական դպրոցներուն մէջ:

Տեղեկագիրը երկարօրէն կը խօսի Հրեաներու ներգաղթին մասին: Սիոնական եւ ոչ Սիոնական կազմակերպութիւնները —մանաւանդ ամերիկեանները— գործածեցին մեծ թիւով Հրեաներ տեղաւորելու համար: Մինչեւ 1922ին Սիոնական կազմակերպութեանց ընդունած սկզբունքին համաձայն, ներգաղթը պիտի կատարուէր աստիճանական կերպով եւ Պաղեստինի տնտեսական կարողութեանց չափով: Այս սկզբունքը խախտեցաւ 1925ին եւ մանաւանդ 1929ին, երբ Ցուրիխի Սիոնական 16րդ համաժողովը (Յուլիս—Օգոստոս) ոչ սիոնականներուն ձայնի իրաւունք տուաւ Հրէական Գործակալութեան խորհուրդներուն մէջ, ապահովելով հանդերձ որ այդ մարմին հակակշիռը մնայ Սիոնականներու ձեռքը:

Խօսելով հողային
մասին, տեղեկագիրը
արամադրելի հող չկայ
գաղթականներուն համար
Աւարար հետզհետէ կը
հողագուրկներու եւ
դասակարգ մը, որ մեծ
մըն է երկրին համար:
կացութեան բանաւոր լուծ
չգտնուի, այս հարցը
աղբիւր մը պիտի ըլլայ
թեան եւ ապագայ խառ
թութեանց:

«Պաղեստին աւելի մե
ւով հողագործ բնակչութ
կրնար ընդունիլ, եթէ
երկրագործական ներկա
թոդները արմատական
խումի չենթարկուին: Եթէ
կութեան զարկ տրուի, ա
կարգ մը շրջաններու մէ
թիւով նորեկներու համար
կրնայ գտնուիլ»:

Տեղեկագիրը յետոյ կ
օգոստոսի ծանօթ դէպք
պատասխանատուութեան
եւ կը գտնէ որ Երուս
Միւֆթին իսլամական
բերը պաշտպանելու նպա
ընկերութիւններ ստեղծ
բեք նպատակ ունեցած չէ
վութիւններ յարուցանել
տինի Արաբական Գործադ
միտէն իբրեւ հաւաքական
մին նոյնպէս կանխամ
թիւն չէ ունեցած խռովութ
կազմակերպելու, միայն թէ
նոր անդամներէն ոմանք
Արաբներու մօտ գրգռիչ
գութիւններ ըրած են:

* * Յանձնախումբի անդ
ներէն Սնէլ տեղեկագրին
բապահումներ կ'ընէ, մանաւ
բար պատասխանատուութեան
ւելի լայն բաժին մը հա
Միւֆթիին եւ սիոնական նե
թի դրութիւնը լաւագոյն
մարելով:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵ[Ր] ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷ[Ջ]

ԹԱՒՐԻԶ, 15 փետր.—
կաստանում կան հինգ դ
տուններ, որոնց են՝ Ա)
րիալ պէնք օվ Փըրշ
բանկ շահի: Անգլիական
մասուն, որ 41 տարի է
կաստանում հաստատ
Շատ քաղաքներում մասն
ղեր ունի: Գլխաւոր կեդրո
են՝ Թեհրան եւ Լոնտոն
դրամատունը Նարքիստ
օրով կառավարութիւնից
սից թղթադրամը տպել
նաշխարհը ստացաւ
դրամները արծաթէ դրա
հետ հաւասար բոլոր քաղ
րում շրջաբերութեան մէջ
առանց որեւէ զեղչի եւ
կութեան:

Այս դրամատունը Պարս
տանի առեւտրական շր
մեծ ազդեցութիւն ունի
նաչուած է ապահով:

Բ) Ռուս-Պերս բանկ,
սական դրամատուն, որ
է յաջորդ համարել
մից առաջ Ուզգանս-
բանկի. այս վերջինը
մից (սառ) փակեցաւ, իսկ
Պերս բանկը 1920 թից
տատուել է Պարսկաստան

Այս դրամատունը ունի
նաճիւղեր շատ քաղաք
բայց գլխաւորապէս
հետ է իր յարաբերութիւ

Գ) Օտտոման բանկ,
տերազմից (առաջ) է հաստ
Պարսկաստանում, ունի մի
մասնաճիւղեր զանազան
ղաքներում:

Դ) Միլլի կամ Նազի
բանկ, ունի մի քանի
ճիւղեր զանազան քաղաք
րում:

Ե) Փեհլեւի բանկ,
պէս ունի մի քանի մասնա
ղեր զանազան քաղաքներ

Այս երկու դրամատ
պարսկական են, մի քան
րից ի վեր հաստատուած

…Բանկ Շահին եւ Օտտոման …անկը բացի Պարսկաստանի …ղաքներից, արտասահմանի …ներ ալ մեծ գործեր են կատարում։

Պարսկաստանի ներքին շուկայում գործ են անում Պարսից …յում գործ … արծաթ եւ սեւ դըրամներ, իսկ ոսկի դրամի առեւտուր կատարւում է արտասահմանի հետ առեւտրով եւ դա…

Ռուսական չերվոնեցի եւ Թըրքական «ղայիմէ»ի առեւտուրը … չնչին է, համեմատած …ոսկիների հետ։

Դրամքի եւ մարքի առեւտուր նոյնպէս լինում է։

ԴԱՐԲԷՆ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԵՀ. ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԼՈՒՄԱՆ

Ա. Ահարոնեանի Յոբելեանի …ներ Յանձնախումբէն ստացանք հետեւեալ գեկոյցը.—

Աւետիս Ահարոնեանի Յոբելեական Կեդր. Յանձնաժողովը Կիլիկիոյ ծերունազարդ Կաթողիկոսէն ստացած է որտայորդ նամակ մը, երկու հարիւր ֆրանկի գումարով մը, իբրեւ աջակցութեան բաժինը Ահարոնեանի Գրական Հիմնադրամին, «Ոչ յաւելեալ ընծայ, այլ իբրեւ լումայն այրւոյն»։

Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնաժողովի գործադիր մարմինը իր հանգամանքութեան … գլուխը երախտագիտութեամբ կ'արձանագրէ այդ նուիրատուութիւնը, որ, յոյս ունի, … պիտի լսեն «Հին Տաճարի գանձանակը». եւ ամենքն առաջ այդ գումարն է որ հրատարակութեան կուտայ հայ մամուլին։

Ահաւասիկ Կաթողիկոսին նամակը.

—«Յարգելի Աւետիս Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ ցաւատանջ գործունէութեան Յոբելեանը Ապրիլ 6ին (Շաբաթ. 10 Մայիս) կատարելու …ր յունուար 17 ազդագիրը … ուրախութեամբ ընթերցինք եւ գրեցինք ու թե…ցինք մեր փոխանորդ Թեմակալներուն իրենց նախաձեռնութեամբ Յանձնաժողովներ կազմել, պատշաճ ու անագմուկ …կայ պատուելու համազգային մշակոյթի անխոնջ մշակը, որ քառասուն տարիներ … եւ երգեց եւ ողբերգեց …պական ժողովուրդի բիւրաւոր ցաւերն ու վէրքերը, …ն ալ միասին կրեց, ցաւեցաւ ու վիրաւորուեցաւ, լացաւ ու … հետ ի հետ հետեւողները եւ կարդացողները իր անմահանալի երգոց ու գործոց, …ին մի Հայու սրտի պատա…ները են։

Մինչեւ որ Յոբելեանի համազգային հանդիսութիւնք մեծարանքի եւ յարգանքի պարտաւորութիւն է, նոյնքան եւ աւելի նուիրական է յանուն Յոբելեարի կազմուելիք Ֆոնտը, կենսաթոշակներ յատկացնելու մեծարժէք վաստակաւորներուն։ Մենք սերունդն ենք այն հայրերուն որոնք պէտք եղածին պէս յարգ ու մեծարանք չտուին մեր գրականութեան ոսկի գրիչներուն՝ իբրեւ նոր եւ օտարոտի նախնիքներէն կը տարբերինք այս դրութեամբ, լաւ հանդէսներ կը կազմենք եւ լաւագոյնս կը ծափահարենք, սակայն յաճախ պաղ անտարբերութեամբ հանդիսատես կ'ըլլանք ծափողջուներուն հիւանդանոցներու մէջ, անխնամ ու անմխիթար, աշխարհի ապերախտութիւնը անիծելով չւակնուն։

«Ինչ'ւ Ֆոնտի մեծագոյն յաջողումը լայն չափերով իրականանայ եւ ջնջուի ազգի ճակտէն անտարբերութեան սեւ արատը։ Կը նուիրենք երկու հարիւր ֆրանք, ոչ յաւելորդաց ընծայ, այլ իբրեւ լումայն այրւոյն, որ հին Տաճարի գանձանակը լեցուց։ Կը ցաւիմ որ մեր ճակատագիրը հայ գրականութեան Մ. Տաճարի գանձանակին մէկ խորշը կորսուելու չափ փոքր է։

«Մաղթելով յաջողութիւն
Մնամ աղօթարար
ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԱԹ. ԿԻԼԻԿԻՈՅ

∴ Գրական Հիմնադրամին համար, հանգանակութեան ձեռնարկած են «Յուսաբեր» (Եգիպտոս) եւ «Հորիզոն» (Սելանիկ)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՏԵՐՈՒ ՅՈՐԴՈՒՄԻՆ ԴԷՄ

Տենդագին աշխատանքներ կը կատարուին վտանգաւոր գետերու եզերքներուն վրայ։

Քասախ գետին վրայ, Հայ Զէյվա գիւղին շրջակաները, 350 մեթր ամրացուած են կատարելապէս։ Անցեալ տարի գետը իր հունը փոխած էր։ Շնորհիւ վերջերս կատարուած աշխատանքներուն, գետը հիմա կը հոսի իր հին անկողինին մէջէն։

Ամրաշաղախով (պէթոն առմէ) թումբ կանգնած են Ալիբէկլու գիւղին մօտ։ Արաքսի եզերքը, Ջանֆիդա գիւղին մօտ եւս, կը շարունակուին ամրաշինութիւնները։ Արաքս ետ հոս անկողին կը փոխէր։

Վէդի եւ Գեառնի գետերուն վրայ աշխատանքները աւարտած են։ Ամրացուած են նաեւ Հրազդան գետին եզերքները։ Շարուլ Դէմիրճէ գիւղէն մինչեւ Արաքսի հետ խառնուիլը, Քասախ եւ Սեւ Ջուրի գետախառնուքին տեղը։

Բոլոր այս աշխատանքները կը կատարուին տարապարհակ, շրջակայ գիւղացիները տանելով գործի։

ՆՈՐ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՄԸՆ ԱԼ

Ապրիլ 15ին Մոսկուայի մէջ պիտի գումարուի «Դերասանական համաժողով» մը։ Հայաստանի կողմէ կը մասնակցին երեք պատգամաւոր դերասաններ (Երեւանի, Լէնինականի եւ գաւառային թատրոններուն անունով)։

Ի՞ՆՉՊԷՍ «ԿԸ ՔՇԵՆ»

Վերջերս Փարիզի Բժշկական Համալսարանին ուսանողները քշեցին իրենց մէկ դասախօսը, փրոֆ. Պլանշըթիէռ։ Չեն ձգեր, որ փրոֆեսէօրը դասարան մտնէ եւ խօսի։ Որովհետեւ, կ'ըսեն, խստութիւն կ'ընէ քննութեանց պահուն։ Եւ ոչ միայն կը մերժէին մտիկ ընել իր դասը, այլ նաեւ կը ծաղրէին զայն, — այդ նպատակով համալսարանին բակին մէջ արձան մը հագուեցուցին փրոֆեսէօրին նման եւ սկսան պոռչտալ առջեւը։

Յօդուածագիր մը ֆրանսերէն թերթի մը մէջ կը փորձէ ուսումնասիրել այս «շարժում»ին հոգեբանական նշանակութիւնը։ Եւ կ'ըսէ թէ համալսարանի հանգամանք ունի։ Տարիներ կ'ըլլան, երբ ուսանողները երբէք չեն փորձուիր «քշելու» իրենց դասախօսը, որքան ալ առատ ըլլան պատրուակները։ Եւ տարիներ ալ կ'ըլլան, երբ ամենէն աննշան պատրուակներն իսկ կը շահագործուին՝ «փախը գնելու» համար իրենց մէկ ուսուցիչը։

Փարիզի Բժշկական Համալսարանը տեսած է նման բազմաթիւ դէպքեր։ Յիշենք ամենէն հետաքրքիրները։

1862ին, Յօքթ. Րէյնէ, որ բողոքական ըլլալով չէր կրցած դասախօս անուանուիլ Բժշկական համալսարանին մէջ, Նափոլէոն Գ.ի որոշումով կը հրաւիրուի ուսուցանել փորձառական ախտաբանութիւն։ Ուսանողները կը կատղին կայսեր միջամտութենէն։

Եւ, հակառակ ոստիկանութեան ճնշումին, Յոքթ. Րէյնէ երկու տարի անընդհատ չկրցաւ խօսիլ։ Ի վերջոյ հրաժարեցաւ։

Յօքթ Յոլպօ եւս ուսանողներու նոյն թշնամութեան ենթարկուեցաւ 1871ին, երբ զրոյց շրջեցաւ թէ ան վիրաւոր յեղափոխական մը յանձնած էր Վէրսայլցիներուն։ Փրոֆ. Ըօֆար եւս նոյն բախտին արժանացաւ 1879ին, որովհետեւ իբրեւ համալսարաններու քննիչ, խստութիւն ըրած էր ուսանողներուն։ Եւ յետոյ ասոր տարի խաղաղութիւն։

1887-1889 կը սկսին ուսանողներու խռովութիւնները։ Փրօ նշանաւոր փրոֆ. Պանշարի դէմ, որ չէր կրնար բերանն իսկ բանալ։ Ի վերջոյ յուսահատ դուրս կ'ելլէ եւ նրբանցքին մէջ կուլայ անբախտ փրոֆեսէօրը։ Ուսանող մը կը տեսնէ լացը, լուր կուտայ ընկերներուն։ Բոլոր ուսանողները դուրս կը թափին, կը գրկեն դասախօսը, կը տանին կը դնեն բեմին վրայ. Եւ ծափահարելէ յետոյ, երկիւղածութեամբ մտիկ կ'ընեն դասը։

Անցեալ տարիներուն փրոֆ. Փըրնան եւս թշնամութեան առարկայ դարձաւ։ Դասի առեն գլխուն գիրքեր նետեցին, դիահերձութեան սրահէն բերուած միսի կտորները թափեցին, անարգեցին, երբ փրոֆեսէօրը արտասուաթոր աչքերով պոռաց

— Ես հայր մըն եմ, որ մէկ զաւակս Ֆրանսայի բանակին մէջ կորսնցուցած եմ պատերազմի ընթացքին։

Վերջապէս փրոֆ. Քօլլար եւս վռնտուեցաւ Սորպոնէն։ Ուսանողները հաւերներով կը հետապնդէին զայն, փողոցներուն մէջ։ Փրոֆեսէօրը թող ա՛լ զ'Արէն կ'անցնի եւ կամուրջի անցքին— այն առեն սովորութիւն էր— մէկ սու կը վճարէ։ Աշակերտները մէկ սու չվճարելու համար, այլեւս չեն հետապնդեր։ Փրոֆէսէօրը կը դառնայ եւ ոսկի մը կը նետէ պաշտօնեային, պոռալով.

— Չգեցէք ուսանողները, անոնք ինծի կ'ընկերանան։

Ուսանողները կը սկսին ծափահարել եւ այնուհետեւ կը հետեւին անոր դասախօսութեան։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Պրիւսէլ.— Մարտ 29ին, Պրիւսէլի Résidence Palaceի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան պարահանդէսը։

Մեծ թիւով հայրենակիցներ փութացած էին ներկայ ըլլալ հանդէսին, որուն կազմակերպութիւնը անթերի էր, եւ ամէն տեսակէտով պատուաբեր Տիկնանց Մասնախումբի անդամուհիներուն։

Պարերը մեծ աշխուժութեամբ շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ եւ ստեղծեցին հաճելի մթնոլորտ մը։ Եղան անակնկալներ եւ վիճակահանութիւն։

Պարահանդէսին զուտ հասոյթը եղած է 26.000 ֆրանք, որուն 2000 ֆրանքը յատկացուած է Անատոլուէն քշուած բեկորներուն։

Այս առթիւ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք թէ Պրիւսէլի Հայ Կարմիր Խաչը թեւակոխելով իր Ե տարեշրջանը, նորընտիր Վարչութիւնը մեծ եռանդով լծուած է աշխատանքի։

Գաղութին յարաճուն կարիքներուն գոհացում տալու համար տեղական մասնաճիւղը կրկնապատկած է ջանքերը, եւ իր միջոցներուն ներած չափով կ'օժանդակէ իրեն դիմող անոք ու հիւանդ հայրենակիցներուն։ Այս նպատակով վերջին տարեշրջանին իր պիւտճէէն մօտաւորապէս 8000 ֆրանքի գումար մը յատկացուած է։

Աւելի զատ Հայաստան ղրկած է նաեւ զանազան անհրաժեշտ դեղեր, ինչպէս նաեւ 18.000 ֆրանք արժողութեամբ երեք մանրադիտակ։

Ջերմապէս շնորհաւորելի են Վարչութեան անդամուհիներուն եռանդուն ջանքերը։

Հ. ՑԵՐՈՍԻ

12,000 ՏՈԼԱՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒԸ

Բարեգործականի Կեդր. Վարչութեան Ապրիլ 3 թուակիր գեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1.— Կեդր. Վարչ. ժողովը, իր վերջին նիստին մէջ որ գումարուեցաւ փոխ-ատենապետ Գ. Տիգրան Խան Քէլէկեանի նախագահութեամբ, վերջացուց Միութեան ելմտական կացութեան մասին իր նախաքննութիւնը եւ ներկայ տարեշրջանին նախահաշիւին խորհրդակցութիւնները, վաւերացնելով 1930ի պիւտճէն, որուն մէջ ներկայ տարեշրջանին համար նախատեսուած է 100.323 անգլ. ոսկիի ընդհ. հասոյթ մը, համապատասխան ելքով։ Այդ տարեկան հասոյթին գլխաւորագոյն մասը կը կազմեն ակնկալուած նոր կտակները եւ նուիրատուութիւնները 30.800, եւ հանգանակութիւնները 16.900 անգլ. ոսկի, ինչպէս նաեւ անձեռնմխելի հիմնադրամներու եկամուտները 33.300 ոսկի. կը նախատեսուի նաեւ 6360 ոսկի անդամավճարներու փոխարէն եւ միայն շուրջ 10.000 ոսկի՝ զանազան տրամադրելի հասոյթներ, յօգուտ որբերու, եւայլն։ Ծախքերու բաժնին մէջ կը նախատեսուի նուազագոյն 49780 անգլ. ոսկիի գումար մը Միութեան սեփական եւ նպաստընկալ հաստատութեանց եւ զանազան ձեռնարկներուն համար, իսկ վարչական ծախք կեդր. վարչութեան, շրջ. յանձնաժողովներուն եւ տեղական մասնաժողովներուն համար՝ 7,800 ոսկի։ Մնացեալ գումարները մեծ մասամբ կը վերաբերին հիմնական կամ մասնաւոր դրամագլուխներուն, կենսաթոշակներու, կանխորոշ յատկացումներու, եւայլն։

Միութեան տրամադրելի վարկերը վերջին տարիներու ընթացքին բոլորովին սպառած ըլլալով, վերոգրեալ սովորական տրամադրելի հասոյթներէն կախեալ է մեր որբախնամ, կրթական, առողջապահական եւ այլ հաստատութեանց ճակատագիրը, ինչպէս առհասարակ այլազան ձեռնարկներու եւ նպաստներու կարելիութիւնը։

2.— Անկեղծ հաճոյքով կ'արձանագրենք թէ Գ. Գ. Ա. եւ Մ. Գարակէօզեան ներկայ տարուան համար ազնուաբար 12.000 տոլար տրամադրած են Միութեանս, որուն 9000ը յօգուտ Յունաստանի գաղթականներուն եւ 3000ը եւս Սուրիոյ, գլխաւորաբար չքաւորներուն աշխատանք հայթայթելու, ինչպէս նաեւ անոնց առողջապահական եւ մշակութային կարիքները հոգալու համար։ Ինչպէս յայտնի է Գ. Գ. Գարակէօզեան քանի մը ամիս առաջ արդէն 3000 տոլար նուիրած էին, որ այնքան արդիւնաւորապէս օգտագործուեցաւ Աթէնքի մէջ, Միութեանս Տիկնանց Յանձնախումբին միջոցաւ։

3.— Աբգարեան կտակի Գործադիր Մարմինէն եւս շնորհակալութեամբ ստացած ենք 500 անգլ. ոսկիի բացառիկ նպաստ մը, կտակադրամի եկամուտներէն, որ պիտի յատկացուի Սուրիոյ նոր գաղթականներուն եւ գլխաւորաբար այրիներու եւ փոքրատի որբերու, որպէս մասնայատուկ հիմնադրամ մը։

4.— Հաճոյքը ունեցանք ընդունելու այցելութիւնը Ամերիկեան Նորակազմ Մերձ. Արեւելքի Ընկերակցութեան ընդհ. քարտուղար Մր. Էքիսըն, ինչպէս նաեւ Ժընեւի Հայ Գաղթ. Յանձնաժողովի ֆրանս. Ներկայացուցիչ Մ. Լը Նայլի, որ Մօտերս Սուրիա կ'ուղեւորի հայ գաղթականներու հարցով զբաղելու համար։

Ի ՆՊԱՍՏ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի աշակերտները թատերական երեկոյթ մը կազմակերպած են, ի նպաստ Ֆրանսայի աղէտեալներուն։ Ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 3 rue CharLes-Gerbardt (Մէթրօ Վակրամ), նախագահութեամբ Տիկին Լէյկի, Նախկին ծովային նախարարին տիկինը։

Կը ներկայացուին LE SATAN, քառայարկ պատկեր (ֆըրանսերէն) Թէոդոր Սալիհունի՝ ողբերգութիւն ազգային կեանքէ (հայկական տարազով), Գողցուած Սագը՝ զաւեշտ (հայերէն)։ Միջնարարներուն արտասանութիւններ հայ եւ ֆրանսացի յայտնի արուեստագէտներէ։ Տոմսերը կը ծախուին, Ֆլորիա, Համեան եւ Լիլա ճաշարաններ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 16 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

…Սկանք Հերթեւ գիւղի վերեւ …ուած արտերու քով։ Հող կը …ուէին հօրս Թուրք, որոնք …ացին՝ «Հօրպաճըլար, նէր…ին կէլիեօրսունուզ»։ Ընկերս …երինքը քիւրդ ձեւացնելով …«Էօ», Հըղի բէժըն»։ Բայց …չէի կանգնած, կը շարունա… իս ճամբաս։ Թուրքերը պա…խաներ էին՝ «Թէօպէ, էս…թաֆուրլահ»։ Քիւրդերէն ըսեր … «Մենք, մեզալ Աստուծոյ, …ցանք դուք կեավուրներ…»։

Ընկերս հասաւ յետեւիցս, պատ…մեց եղածը։ Նաեւ հարցուցեր են՝ «…ուսկի՞ց կուգաք, ո՞ւր կ'երթաք. …ներուշէկ գլուխը բաց, վրան …երկ խօ մէ էդի»։ Ընկերս կը պատասխանէ. «Փառք Աստուծոյ. …էր է Ալաշկերտից կուգանք, …երթանք Էրզրում»։ Կարաւանը …ըսաւ. մենք յետ մնացինք։ Ընկերս ալ այսինչ գիւղն անցած ատեններս ջուրը ընկաւ եւ շարերու մի մասն ալ գետը տարաւ»։

∴

Հասանք գիւղի կողքին գտնուած ջաղացքները։ Ընկերս ըսաւ. «Դու հոս նստիր ծառերու մէջ, ես կ'երթամ գիւղը, Ախսի տղայ Աղաբաբը կը ղրկեմ քովդ եւ նա քեզ ալ հաց կը բերի»։

Այդ Աղաբաբը մեզ անծանօթ էր։ Խօզլու գիւղէն իմացած էինք անոր անունը։

Երկու ժամ հոն սպասեցի՝ ոչ ոք չեկաւ։ Ընկերս ղրկեր է Աղաբաբին, բայց նա Թուրքերից վախենալով՝ չէ կրցեր քովս գալ։ Ես յուսահատ գրութեան մէջ կտրեցի այդ ծառերից մի ճիւղ, քսեցի թեւերուս եւ ոտքերուս մի քիչ ցեխ եւ ճանապարհի վրայ գտնուած մանր քարերուն զարնելով այդ ճիւղակը՝ ջաղացքի դուռն անցայ։

Քառասուն քայլ հեռաւորութեան վրայ մի քանի մօլլա եւ Թուրք՝ նստած ծառի տակ՝ ղայլան կը ծխէին։ Այդ գիւղը կէս Թուրք էր կէս հայ։

Ջաղացքից դուրս եկան երկու հոգի. մէկը կ'ըլլար 30, միւսը 50 տարեկան։ Բարեւեցին ինծի ու հարցուցին.—

— Ուսկի՞ց կուգաս, բարեկամ։

— Խնուսէն կուգամ։

— Խնուսցի՞ ես դու։

— Խնուսցի եմ, Շարաթին գիւղացի։

Մօլլաներուց եւ Թուրքերուց այդ երկու մարդը հեռացուցի և նստեցի փլած շէնքի մը առաջ։ Ըսին

— Ախպէր, քո լեզուն Խնուսցի լեզուին չի նմանիր։

— Ես տասը տարի Պոլիս մնացած եմ, նրա համար լեզուս փոխուած է։

— Բայց քու վրան գլուխդ ինչո՞ւ այդպէս սեւ է։

— Քիւրդերը ինծի թալանեցին ճանապարհին։ Ախպէր, կը խնդրեմ, ձեզնից մէկդ շալւար մը տուէք ինծի՝ հագնեմ։

Մերուններն հանեց իր կարկատած շալւարը տուաւ ինծի, երիտասարդն ալ տուաւ արախչին՝ դրի գլուխս։ Մարդիկ ընկան շփոթութեան մէջ։ Ըսի.— «Ախսի տղայ Աղաբաբը ո՞ւր է»։

— Ա՛յ, արտի գլուխը տունն կը հանէ. դու ի՞նչ կը ճանչնաս Աղաբաբը։

— Ես չեմ ճանչնար, հայրս կը ճանչնայ. ինձ ղրկեր է անոր քով։

Տարին Աղաբաբի քով։ Ըսի.— «Աղաբաբ, ինչո՞ւ չեկար, շուտ հասցուր ինձ. ընկերս չեկա՞ւ, չըսա՞ւ քեզի»։

— Բայց հնտեղ,— ըսաւ,— մօլլաներ, Թուրքեր նստած էին, չկրցայ գալ։ Վրաս շատ կը հակեն։ Վրադ զէնք ունի՞ս։

— Ատրճանակ մը եւ 40 հատ փամփուշտ ունիմ։

— Դէ՛հ, տուր ինձ եւ գնա՛ էն մարդու քով։

Այն մարդը կը գտնուէր մի այլ արտի մէջ, բոստան կը ցանէր, մօտաւորապէս կ'ըլլար 500 քայլ հեռաւորութիւն։ Աղաբաբը ինծի տուաւ՝ կտոր մը հաց եւ հեռացաւ իր քովէն, ղրկեց է՛ն մարդու քով։ Ես գացի է՛ն մարդու քով։ Հարցուց.— «Ո՞ւրտեղացի ես, բարեկամ»։

— Խնուսցի, Շարաթին գիւղացի։

— Ո՞ւմ տղան ես։

— Շահնազարի տղան եմ։

— Ախպէր, քու լեզուդ Խընուսցու լեզու չէ. ես ալ Խնուսցի եմ, Զավուրմէէն։

— Ես փոքր հասակիս Պոլիս գացեր եմ, տասը տարի մնացեր, լեզուս հոն փոխուեր է։

— Քեզ հոս ո՞վ ղրկեց։

— Աղաբաբը ղրկեց։

Այս ըսելով, պառկայ արտի մէջ։ Ընկերոջս իմ քովէն գնալը երկու ժամէն աւելի կ'ըլլար։ Երեկոյեան ժամը տասն էր գրեթէ։ Պառկած էի, բայց քունս չէր գար։ Եկաւ մի ծերունի, մեծ մօլլա Ըսաւ.

— Էդ հայուն բարի աջողում։

— Բարի զատես, պատասխանեց հայը։

— Էդ պառկողն ո՞վ է։

— Իմ խնամիս է։

Մօլլան դեռ 50 քայլ չէր հեռացած, հայը եկաւ քովս եւ ձայն տուեց. «Ա՛յ մարդ»։ Վեր կացայ, ըսի՝ «ի՞նչ է»։

— Էլի. էստեղից հեռացիր, հիմա ուրիշ շուն մը կը գայ, չեմ կրնայ համոզել։ Սրան մի կերպ խաբեցի։

— Հայ, ո՞ւր երթամ ես։

— Ա՛յ, գնա էն կիներու քով։

Կիները քովէս 600 քայլ հեռու էին եւ ինչպէս կ'երեւար թէ բանջար կը հաւաքէին։ Վերցրի փայտս, գացի գիւղը։ Առաջին դուռը մի ալեւոր մարդ եւ մի կին նստած էին։ Բարեւ տուի. ըսի.—

— Ափօ՛, ճամբէն կուգամ, թաշկեր եմ (յոգներ եմ), տեղ մը չկա՞յ, պառկեմ։

Այդ մօրուսաւոր կարճահասակ մարդը, որ չիբուխ կը քաշէր, նայեց վրաս, գլխով ու աչքով ըրաւ ու կամաց ձայնով ըսաւ.— «Նե՛րս գնա»։

Ներս մտայ։ Կինն ալ յետեւիցս ներս եկաւ։ Տեսայ ընկերս՝ Կոստան, աթոռի վրայ, քնի մէջ կը խռկար։

(Շար.)

սպանութեան առտուն դրամ՝ գանձելու համար։ Փաստաբանը հարցուցած էր թէ՝

1.— Հաստատուա՞ծ է կամ կարելի՞ է հաստատել— Տիւն՚նէրի յայտարարութենէն դուրս — թէ Րիկօտէն սպտեմբեր 9ին երկուշաբթի օր 5000 ֆրանք ունէր վրան։ 2. Նոյնպէս քննել որ վկայ Տիւննէր կրնա՞յ ապացուցանել թէ՝ սեպտ. 7 շաբաթ օր 1400 ֆրանք տուած է Րիկօտէնի։

Փորձագէտ Վիլլար իր քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրով մը հաղորդեց Ամբաստանիչ Ատեանի քարտուղար Փանպրէալի։ Ահա՛ վերի երկու հարցումներուն պատասխանը.

1. Քննութիւնը չէ կրցած հաստատել, մուշտակավաճառ Տիւննէրի յայտարարութիւններէն դուրս, թէ Րիկօտէն իր տրամադրութեան տակ 5000 ֆրանք ունէր սեպտ. 9ին։ 2. Տիւննէր չէ կրցած ուրիշ կերպով ապացուցանել թէ սեպտ. 7ին 1700 եւ սեպտ 9ին 1400 ֆրանք տուած է Րիկօտէնի։

Պ. Վիլլար, սակէ զատ, գիտած է որ այն երկու չէքերը՝ որոնք Տիւննէրի կողմէ իբրեւ թէ տրուած են Րիկօտէնի, թիւի կարգով իրարու չեն յաջորդեր. սեպտ. 9ին տրուած չէքին թիւն է K. 3539, մինչ սեպտ. 9էն առաջ տրուածինը՝ K. 3540. Հաշուակալը նոյնպէս հաստատած է թէ Տիւննէրի տետրակներուն մէջ ո եւ է արձանագրութիւն չկայ թէ այդ գումարները վճարուած են Րիկօտէնի։

Այս պայմաններուն մէջ, մինչ մէկ կողմէ միանգամ ընդ միշտ կը թողուն Ալմազեանի օձիքը, միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Պ. Մաթիֆաս կրկին հարցաքննութեան պիտի ենթարկէ Տիւննէրը։

Կանտիի ողան ձերբակալուած

Ճալափուրէն (Հնդկաստան) կը հեռագրեն ապրիլ 6 թուականով.

Այս առաւօտ ժամը 6.30ին Կանտի բնաբարեց աղի վրայ դրուած տուրքի օրէնքը։ Անկէ քառորդ ժամ առաջ վար իջած էր իր բնակարանէն, եւ ընդունած մոլեգին ծափահարութիւնները շուրջ 4000 կուսակիցներու, որոնք ամբողջ գիշերը իր տան շուրջը համախմբուած եւ վերջին ժամերը աղօթքով ու ազգային երգերով անցուցած էին։ Կանտի դենջակ մը միայն կապած՝ գաղջ ջուրի մէջ մխրճուեցաւ, ու քանի մը վայրկեան լողալէ վերջ, վերադարձաւ եզերք, ուր իրեն կը սպասէին իր գործակիցները։ Քաղաքային անհնազանդութիւնը սկսելու համար որոշուած ճիշդ վայրկեանին եւ իր ընկերներու ազդարարութեան վրայ, Կանտի ծռեցաւ, ձեռքովը առաւ ծովու ջուրով խառն աւազ եւ ժպտադէմ իր բնակարանը դարձաւ։ Մեծ շարժում մը կատարուած էր, խորհրդանշական շարժում մը, որով կուտար ապստամբութեան նշանը։ Կանտի աղ հաւաքած էր՝ օրէնքին անսաստելով։

Քանի մը վայրկեան վերջ, Անմէջապատէն ի վեր իրեն ընկերացող 82 կամաւորները քալելու հրաման ստացան եւ ուղղուեցան դէպի մօտակայ փոքր ծովածոցը ուր, աղը աւելի թանձր խաւ կապած է։ Գալով Կանտիի հաւաքած աղի մը աղին, աճուրդի դրուելով բարձրացաւ մինչեւ 425 րուփիի, այսինքն 4000 ֆրանք։

Կէսօրէն վերջ Կանտի հաղորդեց որ իր ողան՝ Րամ Տաս ձերբակալուած է Սուրաթի մէջ, հինգ ընկերներով, ապօրէն աղ պատրաստելու ամբաստանութեամբ։ Ընկերները 500 րուփի տուգանքի դատապարտուեցան։ Կանտիի ողան մերժեց երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուիլ ։ Տանտիի եւ Ճալափուրի միջեւ կամուրջի մը տակ 156 կամաւորներ զինուորական կարգապահութեամբ մը սկսան աղ հաւաքել եւ մօտ մէկ · թոնօ կրցան քաղել։ Իրիկունը ոստիկանութիւնը գրաւեց այդ աղը։

Պոմպէյի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ձերբակալուեցան 55 հոգի։ Ամէն կողմ ապօրէն աղ կը հաւաքեն եւ ժողովուրդին կը բաժնեն։

Արիւնալի կռիւներ Հապէշիստանի մէջ

Գրեցինք թէ Հապէշիստանի կայսրուհի Զաուտիթու մեռաւ անցեալ չորեքշաբթի։«Րիւթէր»ի գործակալութեան Ատիս Ապապայի թղթակիցը կը հաղորդէ որ կայսրուհիին այս յանկարծական մահուան պատճառն է մասամբ այն ցնցումը՝ զոր ստացաւ, լսելով որ իր նախկին ամուսինը՝ Րաս Կուկսա Օլի սպաննուած է իր ղեկավարութեան տակ գործող ապստամբ ուժի մը եւ խնամակալ Րաս Թաֆարիի կայսերական զինուորներուն միջեւ մղուած կռիւի մը ընթացքին։ Կայսրուհին հիւանդ էր՝ երբ լսեց այդ լուրը։

Կռիւը տեղի ունեցած է անցեալ երկուշաբթի Զէպիթի մօտ եւ վերջացած ապստամբներու ջախջախիչ պարտութեամբ։ Րաս Թաֆարի հեռաւոր ազգականն է կայսրուհիին։ Րաս Օլի առ երեսս հպատակութիւն յայտնելով հանդերձ Րաս Թաֆարիի, ծրագրած էր յանկարծակի յարձակիլ այս վերջինին վրայ՝ 10,000 զինուորներով, սպառազինուած երկու թնդանօթներով եւ 10 գնդացիրներով։

Խնամակալ Րաս Թաֆարիի պատերազմական նախարարը Տէճիազ Մալուկէթա, որ իր հրամանին տակ ունէր կրկնապատիկ զինուոր, 5 թնդանօթ եւ 30 գնդացիր, իր կարգին յարձակելով, փախուստի մատնեց ապստամբները՝ մեծ կորուստներով։ Րաս Օլի եւս սպաննուեցաւ։ Կայսերական կորուստները աննշան էին։

∴ Միւս կողմէ «Հավասի» թղթակիցը կը հաղորդէ նոյն քաղաքէն.—Կայսրուհի Զաուտիթու կարճ հիւանդութենէ մը վերջ, մեռաւ թոքատապէ։ Խնամակալ Թաֆարի իր տրամադրութեան տակառաւ կայսերական պալատը և հրատարակեց հրամանագիր մը, որով ինքզինքը Հապէշիստանի կայսր կը հռչակէ։ Քաղաքը խաղաղ է։ Կը հաստատուի կանոնաւոր զօրքին յաղթանակը ապստամբներուն դէմ։ Օդանաւեր մասնակցած են գործողութեան՝ ռմբակոծելով ապստամբները։

ԲԵՍԵԴՐՈՎՍԿԻԻՆ ՊԷՍ...

Սթոքհոլմի խորհրդային դեսպանատան խորհրդական Տիմիդրիեւսկի փախաք յայտնած ըլլալով պաշտօնէ քաշուիլ եւ արտասահմանի մէջ գիտական աշխատութեանց նուիրուիլ, պաշտօնանկ եղաւ Մոսկուայի հեռագրական մէկ հրամանով։ Յաջորդ օրը ատրճանակով զինուած երեք բոլշեւիկներ արգիլեցին խորհրդականը հեռը տանիլ մասնաւոր փաստաթուղթեր։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արղութեան» խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչև առաւօտ, Շավիլ Սինէմա Փաթէնի սրահը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

13 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը
Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"ը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի ռազմիկ Հայրենակցական միութեան կողմէ 17 Մայիս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոմպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles)։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

18րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ՝ 9—10, մեր քաղաք. ուղեգիծը՝ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

Բ. ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. պատմութիւն Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չավուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիսխումբերը, այսօր երեքշաբթի ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ս. Ժէրմէն-ան-Լէյի հանգանակութեան ցանկը.— Մ. Պալեան 100, Մ. Պօղոսեան, Ա. Պօղոսեան, Ա. Դաւիթեան, Թ. Խալընըզեան, Հ. Պալեան, Ս. Խալընըզեան, Յ. Սրապեան, Կ. Խալընըզեան 50ական, Յ. Թորոսեան, Ա. Գզըլեան, Գ. Պօյաճեան 30ական, Ն. Պօյաճեան, Կ. Պալեան, Մ. Դաւիթեան 25 ական, Կ. Մոստիչեան, Ղ. Հայրունի 20ական, Մ. Խալընըզեան 15 ֆրանք։ Գումար 720. Վ. Էրսայլէն.— Բ. Խսայեան 50, Ս. Պէյլէրեան 50։ Շաթուէն.— Խ. Գազանճեան 20 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 840 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 23 փետր.)

ՎՐԻՊԱԿ.— Ապրիլ 4ի թիւին մէջ հրատարակուած ցանկը Լանսէյի հանգանակութիւնն էր եւ ոչ թէ Լա Սիոթայինը, ինչպէս տպուած էր։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

կարտան, Ն. Յ.— 105։
Լիոն, Յ. Զ.— 105.
Ցրակինեան, Ցատ.— 35.
Պուա Քոլոմպ, Կ. Յ.— 70։
Մոնմորանսի, Ա. Ջ.— 35։
Մարթիկ, Ռ. Փ.— 35.
Վիէն, Ե. Խ.— 35։
Քրիւաո, Գ. Խ.— 35։
Լա Ցրէթ, Մ. Ե.— 49։
Պոլէն, Գ. Զ.— 35։
Շավիլ, Բար.— 130։
Մազական, Յ. Ղ.— 100.
Պուրկուան, Մ. Ն.— 70։
Փարիզ, Մ. Գ.— 70
Քլամառ, Գ. Ա.— 35
Լիոն, Աւետ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը գրաղէր հագուստի վաճառականութեամբ։ Կը բնակէր Եէնի Մահալլէ։ Իմացնել Պ. Գէորգ Թարաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France։

— Օր. Լօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Լյմասեան (28 30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան)։ Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable, boite postale 31, Draguignan, (Var) France.

Լուր տուողին նուէր

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère), France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Հօրեղբայրներս Կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Ափինեան եւ մօրաքոյրներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են հարաւային Ամերիկա։ Իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Chevaliers No. 11, Marseille, France.

— Եօզկատի Էյլենճէ գիւղէն Զարուհի Գոճաեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Սիրանուշ, Սաթենիկ եւ Աննա Գոճաեանները, հօր անունը Սիրական, կը կարծուի թէ Պէյրութի որբանոցը կը գտնուին կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Սաթենիկ Էթտար Մաթոսեան, հօր անունը Յովակիմ, մօր անունը Ռէբէկա, Սաթենիկ անհետացած է Կամիրիադէ տուն։ Իմացնել Զարուհի Գոճաեանի, 20 Rue de Bezons, Courbevoie, Seine (France)

— Կը փնտռուի Արտաշանցի Ղազարոս Ն. Ճօշկունեան, որ կը կարծուի թէ Փարիզ կը գտնուի։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Կ'ուզուին ռօպ կարող վարժ գործաւորուհիներ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2 —5 Տիկին Սուքօեանի, 25 Rue Henri Chevreau, Փարիզ։ Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

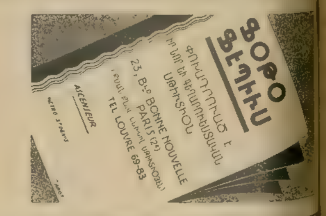

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ԱՊՐԻԼ 1930
9 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1233 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

„ԱՆՀՆԱԶԱՆԴ„ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Կիրակի օր, 6 ապրիլ, հնդիկ փիլիսոփայ Կանտի պաշտօնապէս սկսաւ իր «անհնազանդութեան պատերազմը», խախտելով աղի օրէնքը։ Այսինքն, աղ հաւաքելով առանց կառավարական հսկողութեան եւ առանց տուրքի։

Ափ մը աղ էր իր հաւաքածը։ Բայց արժէք ունեցաւ իբրեւ խորհրդանշան։ Ծրագրուած «պատերազմ»ին ազդանշանն էր այդ։

Իրեն հետեւելով, 156 կամաւորներ ալ հաւաքեցին մէկ քանի աղ, բայց ոստիկանութիւնը անմիջապէս գրաւեց։ Եւ յետոյ ձերբակալութիւններ ալ կատարեց, խնայելով միայն Կանտին, յնոր անօրինութիւն։ Վերջին լուրերու համաձայն, ժամէ ժամ կը սպասուի իր ալ ձերբակալութեան։

Անգլօ-հնդիկ ոստիկանութիւնը, նկատի առնելով փիլիսոփայ պատամբին վայելած համայքն ու հեղինակութիւնը, խոհեմութեամբ կը շարժի։ Անշուշտ անսալով Լոնտոնի աշխատաւորական կառավարութեան հրահանգներուն։ Այլապէս, առաջին օրն իսկ, երբ ճամբայ ելաւ դէպի աղահանքերը, կրնար ձերբակալել։ Ցետոյ, չուզեր տեղի-անտեղի հերոսացնել Կանտին, մինչեւ որ անհանդուրժելի դառնայ։ Այս արտաքին պաշտպանութեան ետին, ծածկուած է բրիտանական խորամանկութեան վիշապը, որ արթուն կը հսկէ եւ ձեռք առած է զինուորական բոլոր միջոցները, որեւէ մէջ խեղդելու համար ո՛ր եւ է զինեալ ապստամբութիւն։ Այս տեսակէտէն, մեծ տարբերութիւն չկայ Գոլտուինի եւ Մաքտօնըլտի վարած քաղաքականութեան միջեւ։ Դեռ 1924ին, իր առաջին իշխանութեան օրով, Անգլիոյ աշխատաւորական վարչապետը սպառնալից ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր Հնդկաստանի յեղափոխականներուն։

Ուրեմն, կրաւորական դիմադրութիւնը, «անհնազանդութեան պատերազմը» պիտի շարունակուի այսպէս, մինչեւ որ կաշկանդուի վերջին ուխտեալը։ Կամ, ծայրայեղ պարագային, մինչեւ որ արիւն թափի։

Իրականին մէջ, հետզհետէ անիմաստ կը դառնայ, կամ կը ձեւափոխուի սկզբնական ծրագիրը։ Ուրիշ խօսքով, անխուսափելի կը դառնայ ընդհարումը։

Օրինակ, «անհնազանդները» յանկարծ կը փռուին ճամբուն վրայ, որպէսզի ոստիկանները չկարենան յառաջանալ։ Բնականաբար հրամանատարը պիտի պատուիրէ որ ոտքի ելլեն։ Եթէ դիմադրեն, իրենց կոնակին պիտի իջնէ հրացանին կոթը կամ խարազանը։ Ապա ուրեմն, — կռիւ։

Դարձեալ, Կանտիի հետեւորդներուն ծրագրին մաս կը կազմէ պառկիլ երկաթուղիի ձողերուն վրայ, երբ հեռուէն կ'երեւայ շոգեկառքը։ Այս ալ միջոց մըն է խանգարելու հանրային կեանքը։ Անշուշտ կանգ պիտի առնէ շոգեկառքը, սպասելով որ մաքրուի ճամբան։ Այստեղ ալ, կրաւորական դիմադրութիւնը տրամաբանօրէն պիտի յանգի բուռն դիմադրութեան, երբ ոստիկանութիւնը ուզէ խարազանով, կռուփով, քաշելով-քաշկռտելով գիծէն անդին նետել «անհնազանդ»ները։

Կանտի կ'ուզէ Հնդկաստանի բացարձակ անկախութիւնը՝ շահիլ քարոզելով — «Մի՛ երթար հակառակ չարին»։ Իսկ մեր աշխարհը բան չի հասկնար այդ աւետարանէն։ Այդ քարոզին առաջին հեղինակն անգամ՝ հուրով եւ սուրով հաստատեց կամ հաստատել տուաւ իր թագաւորութիւնը, երկու հազար տարի առաջ։

Մոսկուան, որ չկրցաւ գործիք դարձնել զէնքակռուր փիլիսոփան, կը մեղադրէ զայն թէ Մեծն Բրիտանիոյ աշխարհակալութեան կը ծառայէ եւ կը վնասէ բուռն յեղափոխութեան։

Իրականին մէջ, Կանտին ինքնուրոյն դէմք մըն է, անկախ՝ որեւէ քաղաքական աշխարհակալութենէ։ Կանտիները Հնդկաստանի մէջ միայն կրնան ծնիլ, ինչպէս Տոլստոյները Ռուսիոյ մէջ։ Արդ, այս տեղական արտադրութիւնը, այս ինքնատիպ տաղանդը ունի իր վարդապետութիւնն ու ճեմարանը, իր աշակերտներն ու հիացողները։ Եւ այնքան խոր հետքեր ձգած է որ, հարուստներ անգամ ոսկի կը թափեն իր ճամբուն վրայ, ինչպէս քրիստոնէութեան առաջին օրերուն։

Կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք— փիլիսոփայ, սուրբ, մեսիա, կամ յափշտակեալ։ Իրականութիւնը այն է որ Կանտին ալ, իր կարգին, կ'օգնէ արթնցնելու, յուզելու, բրիտանական աշխարհակալութեան դէմ ըմբոստացնելու խաւարակուռ եւ անծայրածիր Հնդկաստանը։ Վարակիչ է իր օրինակը՝ մեծն Բրիտանիոյ կրունկին տակ անբանացած ամբոխին վրայ, որուն ոչ համբերութիւնը սահման ունի, ոչ ալ թշուառութիւնը։ Ազդու է իր խօսքը բուռն Հնդիկին համար, որ առնելով կ'առէ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը, որ ամէն տարի միլիոններով կը մեռնի անօթութենէն, ժանտախտէն եւ բազմապիսի կեղեքումներէն, առանց տրտնջալու։ Այդ ամէնը գտնելով բնական...

Տարակոյս չկայ թէ այս անգամ ալ կէս ճամբան պիտի մնայ Կանտին՝ ինչպէս մնաց 1919ին, 1921ին եւ 1922ին։ Ու թերեւս նորէն բանտ իյնայ, ինչպէս եղաւ 1922—24։

Աւդ չի նշանակեր թէ Հնդկաստան պիտի կորսնցնէ զայն։ Ընդհակառակն, աւելի եւ աւելի պիտի տարածուի դժգոհութեան, անհնազանդութեան, թերեւս եւ ըմբոստութեան ալիքը։ Եւ այդ պարագան կանխատեսելով է որ, Մեծն Բրիտանիա ինքնավարութեան ծրագիր մը կ'որոճայ երկու տարիէ ի վեր։

Շատոնց արթնցած է Արեւելքը, եւ այլեւս անզօր են աշխարհակալութեան թմբուկները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ ԱՅՍՊԷՍ

Սելանիկէն ստացանք նոր օրաթերթ մը, «Արեւելք», որուն թիւ 6ի խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը, այս խորագրին տակ (1 ապրիլ).

— «Իրաբու կից, տասը քաղաքներու մէջ բաժնուած աւելի քան 2000 աշակերտութիւն ունինք։

Ի՞նչ ունինք գերազանցապէս աւելի բարձր, մեր հոգիին ու մտքին հետ խօսող աւելի վսեմ աշխատանք եւ նուիրում, քան այն սերունդը։ Մեր իսկ զաւակները, զորս ձգած ենք երեսի վրայ, յանձնելով զանոնք ամբողջապէս բախտիքմահաճոյքին, եւ տարիներէ ի վեր անդուլ եւ անդադար կը կռուինք ու կը գզուըտինք անոնց գլխուն վրայ։

Ցեղ մը ազգային սահմանադրութեան գործադրութեան բծախնդիր, ուրիշ տեղ մը անվայր ու քմահաճ կարգադրութիւն, օր մը հելլէնահպատակ Հայու գերադասութիւն, յաջորդ օրը հինի ու նորի հաւասար իրաւունքի պահանջ եւ այս ամէնը ըստ պարագայի ու դասաւորուած եւ կանխամտածուած, անհատական սնամէջ եւ փոքրիկ նախերու համար։

Հետեւա՞նքը այս բոլորին։

— Ահա տարիներէ ի վեր ցիմոթեքան երկու հակառակորդ բանակներու բաժնուած։ Մի խորհիք երբեք զանոնք հաշտեցնելու որ եւ է փորձ ընել։ 35-40 աշակերտութեան բախտը կը դաբբնուի փոքրիկ այս գաղութին երկու հակամարտ ուժերու միջեւ։

Ոռէջ խաղաղ ու անվրդով երեւցող եւ իր վրայ երբեք խօսեցնել չտուող Ցէօէ-Ողաճի գաղութը։

Ազգային դպրոցը մօտաւորապէս 140 աշակերտներով եւ նախակրթարանի վեց դասարաններով, եթէ չենք սխալիր, երկու հայ ուսուցիչ միայն ունի։ Ազգային մնտուկը դատարկ, ադ երկու անբախտ մտքի մշակներն իսկ ամիսներով թոշակ չեն ստանար, որովհետեւ... մանանայով կը սնանին։

Պատճա՞ռը։ — Միշտ նոյն վէրքը եւ նոյն խնդիրը։ Հաւաքականութեան հանդէպ պարտականութեան ճանաչումը պայմանաւորուած է թաղականի, տիրացուի հաշիւներու կարգադրութեան հետ։

Քավալան իր 130-140 աշակերտներով, Սէրէզը 30-40 աշակերտներով կը ներկայացնեն միեւնոյն ցաւագին վիճակը։ Վարժարանները կանգուն կը մնան շնորհիւ... գերմանական միսիոնի օժանդակութեան։

Կիւմիւլճինայի պարագան չենք ուզեր կրկնել։ Այս ամէնուն մէջ Քսանթին միայն կը մնայ յուսատու ովասիս մը, ուր մեր ազգային կեանքը համեմատաբար խաղաղ է եւ մարդիկ գիրար չեն գզեր հոն։

Կատարեալ անիշխանական վիճակ մը կը պատկերացնէ այնքան յուսատու մեր գաղութը։»

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ

Փարիզի հիւսիս - արեւելեան արուարձաններուն՝ գլխաւորապէս Նուազի-լը-Սէքի եւ Պոնտիի մէջ ժանտատենդի թեթեւ համաճարակ մը ծագած է։ Կը կարծուի թէ Նէօյեի-սիւր-Մառնէն եկած ջուրերն են պատճառ այս հիւանդութեան։ Վերջերս քաղաքապետութիւնը հրահանգած էր եռացնելով խմել Մառնի ջուրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Հաւաքական»ները տուրքէ զերծ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն.— Ժողովրդային գործավարներու Խորհուրդը հրատարակեց հրամանագիր մը՝ հրահանգելով աւելցնել հնգամեայ ծրագրին մէջ նախատեսուած երկաթի, ածուխի եւ քարիւղի արտադրութիւնները, երկաթը՝ 125,000,000, ածուխը՝ 87,000,000 եւ քարիւղը՝ 60,000,000 րուբլի աւելի, գոհացում տալու համար երկրագործութեան յարաճուն պահանջներուն։

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն քուէարկեց որոշում մը, որով կը պահանջուի յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին տուրքէ զերծ կացուցանել հաւաքականացման ենթարկուած բոլոր արջառն ու ձիերը, ինչպէս նաեւ չհաւաքականացուած գիւղացիներու պատկանող կովերը, ոչխարները, խոզերն ու հաւերը։ Որոշման մէջ կ'ըսուի որ թէեւ այս ձեւով եկամուտները պիտի պակսին, սակայն հաւաքական տնտեսութիւնները կէս միլիառ րուբլիի նոր վարկ մը ստացած պիտի ըլլան։

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ գարնանացանքի համար հազարաւոր տրակտորներ բաշխուած են, բայց անոնց մեծ մասը վնասուած է, գիւղացիներու անուշադրութեան կամ տգիտութեան պատճառաւ։ Շատ մը շրջաններու մէջ տրակտորներու գրեթէ կէսը անգործածելի դարձած են։

∴ «Օպզըրվըր»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հաւաստէ թէ հաւաքական տնտեսութիւնները քաջալերելու եւ գիւղացիներուն անոնցմէ դուրս փախուստը արգիլելու համար, խորհրդային կառավարութիւնը կարգ մը առանձնաշնորհներ տուած է անոնց։ Այսպէս, ոչ միայն տուրքերը պիտի զեղչուին, այլեւ նախապէս գանձուած կարգ մը տուրքեր ետ պիտի տրուին հաւաքական տնտեսութեանց։ Ասոնք նոյնպէս զերծ պիտի ըլլան պետութեան տուրք վճարելէ կուլակներէն գրաւուած եւ հաւաքական տնտեսութեանց յանձնուած կալուածներուն համար, ասկէ զատ ներկայ տարուան ընթացքին պետութիւնը կէս միլիառ րուբլիի (50,000,000 ոսկիի), վարկ պիտի տայ հաւաքական տնտեսութեանց։

Բոլշեւիկ վարիչները յոյս ունին որ, մինչ բիրտ ուժով կարելի չեղաւ գիւղացիները հաւաքական տնտեսութեանց մէջ առնել, տնտեսական այս նոր միջոցներուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ պահել բաւարար թիւով գիւղացիներ, յաջողութիւնը կարելի դարձնելու համար մեծատարած հաւաքականացման առաջին եւ ամէնէն դժուարին տարուան ընթացքին։

Մասնաւորաբար հարաւային Ռուսիոյ մէջ գարնանացանքը շատ գէշ է։ Անհատ երկրագործներ ցանք չեն ըներ և յոռետեսութիւն կը տիրէ այս տարուան հունձքին մասին։

«Տրուդ» թերթը կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է պայքարիլ շարժման դէմ կուլակներուն, «որոնք դարձեալ գլուխ բարձրացուցած են՝ քանդելու համար հաւաքական տնտեսութիւնները եւ արգիլելու համար ցանքը»։

Նոր ծրագիր արժեթուղթերու մասին

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ ելմտական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկած է Պոլսոյ, Տրապիզոնի, Իզմիրի, Սամսոնի, Ատանայի եւ Մէրսինի տէֆթէրտարութիւններուն, յայտնելով որ արգիլուած է երկրէն արժեթուղթ եւ կտրօն դուրս հանել, առանց ելմտական գործավարութեան հաւանութեան։ Այս պատճառով, օտար երկիրներու մէջ վճարելի, պայմանաժամը հասած ինչպէս նաեւ «ամորթի» ըլլալիք արժեթուղթերը դուրս հանելու համար նախապէս յայտագրով մը պէտք է հաղորդել Սակարանի հսկիչ մարմնին թէ, արտածուելիք արժեթուղթերուն փոխարժէքը դրամով պիտի բերէ երկիր եւ թրքական դրամի փոխելով տիրոջ պիտի յանձնէ։

Նոյն կերպով պէտք է յայտագիր տալ եւ արտօնութիւն առնել, արտասահմանի մէջ ծախուելիք արժեթուղթերուն համար։ Այս ձեւով եւ փոխարժէքը վճարելու պայմանաւ, կարելի է դուրսէն արժեթուղթ բերել։ Այս պարագային, դրամատուները պարտաւոր են հսկիչ մարմնին հաղորդել թէ արժեթուղթերը ստացած են։

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՂՐԿՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Պոլսէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.— Տնտեսական տագնապին հետեւանքով, թուրք կառավարութիւնը արգիլեց առեւտրական թուղթերու եւ չէքերու արտասահման փոխադրութիւնը։ Այս պատճառաւ կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ թղթատարական գործավարութեան, որ արտասահման ղրկուած նամակները բացուին եւ քննուին, ստուգելու համար թէ անոնք առեւտրական չէքեր կը պարունակե՞ն։ Օտար մասնագէտներու համաձայն, եթէ Թուրքիա արտասահմանէն նոր վարկեր չգտնէ, տնտեսական կատարեալ քայքայման պիտի ենթարկուի։

Ոստիկանութիւնը Կանտիի դէմ

Հնդկաստանէն հասած նոր լուրերու համաձայն, անգլիական ոստիկանութիւնը սկսած է սպառնական դիրք մը բռնել

(Ուրիշ լուրեր շարունակութիւնը կարդալ 2. էջ)

30,000,000 ՍԹԵՐԼԻՆԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հաղորդէ թէ «Եարըն» թերթը, որ խափանուեցաւ, ոչ մէկ անձնական վիրաւորանք ուղղած էր գործավարներուն։ Պարզապէս կը հասկցնէր թէ՝ դահլիճը տկար է, թէ անոր ելմտական ու տնտեսական քաղաքականութիւնը բոլորովին սնանկացած է, հետեւաբար պէտք է քաշուի՝ տեղ տալու համար նոր եւ երիտասարդ մարդերու։

Անգլիական թերթին թղթակիցը կ'աւելցնէ,

— Ըսմէթ փաշայի բոլոր պաշտօնակիցները համաձայն չեն այն որոշման թէ պէտք չէ արտաքին փոխառութիւն կնքել։ Ուստի եւ Թուրքիոյ կողմէ փոխառութեան մը կնքումը անտարակոյս ինքնաբերաբար կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ առաջ պիտի բերէ դահլիճին մէջ, ու հաւանաբար այս պատճառով մօտիկ ապագային քաշուի վարչապետը։

Արտասահմանի մէջ Թուրքիոյ ունեցած վարկին —կամ ինչ որ մնացած է անկէ—սիրայօժարական է որ անիկա վճարէ իր պարտքերը։ Եւ որովհետեւ անիկա իր յանձնառութիւնները յարգելէ զատ ուրիշ նպատակ չունի, բացայայտ հետեւութիւնն այն է որ պիտի ստիպուի օտար փոխառութիւն մը խնդրել։

Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական եւ գերմանական տուներ արդէն 30,000,000 անգլիական ոսկիի փոխառութիւն մը առաջարկած են Թուրքիոյ, սակայն «կարգ մը դժուարութիւններ կան ապահովութեան մասին»։ Միւս կողմէ անկարելի է որ փոխառութիւն մը կնքուի՝ մինչեւ որ Թուրք կառավարութիւնը կարգադրութեան մը յանգի Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդին հետ։

Առնուած տեղեկութիւններուն նայելով, շատ անհաւանական կը թուի որ Հանրային Պարտքի վարչութիւնը հաւանի որեւէ փոփոխութեան ենթարկել Փարիզի համաձայնագիրը. Սակայն հոս կարելի կը նկատուի խնդիրը լուծել՝ օսմանեան կայսրութեան բոլոր պարտքերը կրկին միացնելով եւ մինչեւ 30 միլիոն ստերլին դրամագլուխի նոր կանխավճար մը ստանալով՝ Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի հովանաւորութեան տակ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Թիւ 4 (1930 Ապրիլ) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Խորհրդածութիւններ (խմբագրական), 2. Ապրիլեան եղեռնը քննական աչքով՝ Կ. Սասունի, 3. Ո՛վ հաւատաց, փրկուեցաւ՝ Օհան, 4. Ռուսական Անցուդարձ Մ. Վ., 5. Ընկերվարական շարժումը Ֆրանսայի մէջ՝ Հրանտ Սամուէլ։ 6. Թուրքիոյ շուրջ, 7. Բրտական շարժումները, 8. Քառասնամեակ, 9. Մեր զոհերը 10. Թղթակցութիւններ Հայաստանէն եւ Կովկասէն։

Տարեկան 25 ֆրանք կամ 2 տոլար։ Հատով՝ 2.50 ֆրանք։

Դիմել Mlle S. Agopian, 5 rue des Gobelins Paris.

Կը ծախուի նաեւ «Մասիս»ի խմբագրատունը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ՉՈՐՍ ՏԱՐՈՒՄ,,

«Հարաւային կարգով» մէջտեղ գրուած է նոր նշանախօսք մը — «Հնգամեակը Չորս Տարում», ինչպէս ամբողջ Խորհրդային Միութեան, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ։

Վերջին երկու տարուան ընթացքին, ասիկա չորրորդ ներքին փոխառութիւնն է, որուն կը դիմէ խորհրդային կառավարութիւնը, շլացուցիչ պատրուակներով։

Նորութիւն մը չէ անշուշտ ներքին փոխառութեան գրութիւնը պետութիւններու կեանքին մէջ։ Նոյնթապէս մարեկեցիկ կառավարութիւններն իսկ կը դիմեն այս միջոցին, սակայն բացառիկ տագնապներու եւ հարկադրանքներու տակ եւ կատարեալ երաշխաւորութիւններով։ Պատերազմի եւ դարմանումներու շրջաններուն մասնաւորաբար ժողովրդական այս ձեւի օգնութիւններով է, որ պետութիւնները կրցան գտնել իրենց պահանջած վարկերը, մեղմացնել տագնապները։ Ներքին փոխառութիւնները սակայն բոլորովին տարբեր ձեւերով է, որ կը գործադրուին խորհրդային երկիրներու մէջ— եւ տարբեր պայմաններու տակ։

Դրամատիրական երկիրներու մէջ ներքին փոխառութիւնները ընդհանրապէս կամաւոր են։ Հնարաւորութիւն ունեցողները միայն իրենց տնտեսած եւ կամ ունեցած դրամէն մաս մը փոխ կուտան իրենց կառավարութեան։ Մինչդեռ խորհրդային երկիրներու մէջ փաստօրէն պարտադիր է, որմէ այս կամ այն ձեւով խուսափողը կը նկատուի փանդաւոր տարր, երկրի իշխանութեան կողմէ։ Հոգ չէ թէ նենթական ինքը ծայրայեղ կարիքի մէջ ըլլայ եւ կամ իր չահածը հազիւ բաւէ օրուան անհրաժեշտ պահանջներուն։

Ասկէ զատ, փոխառութեան պարտատոմսերը ազատօրէն շրջաբերութեան կը հանուին տարբեր երկիրներու սակարաններու եւ առեւտրական ձեռնարկներու մէջ։ Ո՛չ ոք կրնայ արգելք դնել անհատի մը՝ ի հարկին դրամի վերածել իր ձեռքն ունեցած փոխառութեան տոմսերը, եւ կամ գրաւի դնել այս կամ այն պայմաններու տակ։

Ասոր հակառակ խորհրդային երկիրներու մէջ բացարձակապէս արգիլուած է փոխառութեան պարտատոմսերու վաճառումը, եւ առհասարակ որեւէ շահարկում։ Արգիլուած է նոյնիսկ գրաւի դնել — բացառութեամբ յատուկ օրէնքով նախատեսուած քանի մը պարագաներէ։

Այս քանի մը հիմնական տարբերութիւններն արդէն բաւական են համոզելու, որ ներքին փոխառութիւնը խ. երկիրներու մէջ սովորական բանաձեւ մըն է եւ անոր բովանդակութիւնը ամէն ինչ, բացի փոխառութենէ։ Առանց չափազանցութեան կարելի է կոչել զայն բռնի եւ պաշտօնական կողոպուտ։

Ինչպէս ուրիշ նորութիւններ, այս փոխառութիւնն ալ կը ներկայացուի իբրեւ բանուորութեան կամքը, անոր պահանջը։ Այդպէս չէ՞ր «Համատարած կոլեկտիվ»ն իսկ։

«Ներկայումս նոր փոխառութեան պահանջ են դնում բանւորները», կը գրէ «Խ. Հ.»։ քիչ մը վարը սակայն.

«Մեր հասարակական կազմակերպութիւնները լուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնեն բանւորների կողմից առաջարկուած՝ օբլիգացիաներ գրաւադրման եւ վաճառումների վրայ հասարակական հսկողութիւն սահմանելու հարցին»։

Տարօրինակ չէ՞ այս գոյգ փաստերու գոյութիւնը։ «Բանւորութիւնը պահանջում է նոր փոխառութիւն», լաւ — ի՞նչ կը նշանակէ սակայն «հասարակական հսկողութիւնը» այս նոյն բանւորութեան վրայ, որպէսզի ան չծախէ եւ կամ գրաւ չդնէ իր պարտատոմսերը։

Ո՞րն է այստեղ իրական թելադրիչը. ազատ եւ օգնական ուժը, կառավարութեան, բանւորութի՞ւնը, որու անունով կը խօսի շարունակաբար, թէ հանրային հիմնարկութիւնները — այլ խօսքով պաշտօնատարները — որոնք ուժ ունին հսկելու բանւորներուն վրայ։

Պարզ է կենդրիքը։ Դժբախտաբար բանւորը ստիպուած է զրկուիլ իր աղքատիկ միջոցներէն, լեցնելու համար երկրի պարպուած գանձարկղը։ Ճշմարտութիւն մը եթէ կայ, այդ այն է, որ այսօր Հայաստանի բանւորութիւնը առանց բացառութեան կը մասնակցի այս փոխառութիւններուն, արովհետեւ առանց հաշուելու արդէն իսկ գանձուած կ'ըլլայ իր աշխատանքի աշխատավարձը։

Բոլոր փոխառութիւնները սկսուած են այս ձեւով, բանւորութեան կամքով եւ. վերջացած՝ բանւորութեան կողոպուտով։

Աւելորդ է ըսել, որ փոխառութիւնները կը բերեն իրենց հետ նաեւ բնութիւններու յատուկ ձեւեր եւ միջոցներ, որոնք ամէն պարագայի մէջ ո՛չ մէկ փաստ կուտան բանւորութեան կամաւոր նուիրումին՝ ձեռնարկի յաջողութեան համար։

Այս վերջին փոխառութիւնը, երկրի այս բացառիկ ծանր շրջանին կը թուի թէ աւելի առձարձակօրէն երեւան պիտի հանէ համայնավարութեան բոլոր տխուր վարակ կողմերը։ Առաջին այն պատճառով որ ժողովրդի տնտեսական վիճակը աւելի ծանր է այսօր, երկրորդ՝ որ պահանջը աւելի մեծ է եւ կարեւոր։ Այլապէս դժուար է բացատրել այս փոփոխութեան իմաստը այսօր— երբ տակաւին վերջին փոխառութեան հաշիւները չեն դասաւորուած վերջնականապէս— նկատի ունենալով որ թուղթի վրայ եղած արձանագրութիւնները եւ պետական գանձը մտած գումարները մեծ տարբերութիւն մը կը ներկայացնեն։ Եւ վերջնապէս նոր փոխառութեան ձեռնարկած ժամանակն է, որ փաստացի կը պարզուի անյաջողութիւնը ճարտարարուեստացման Գ. փոխառութեան։

Այնուամենայնիւ գիւղացիութեան դէմ սկսուած վերջին խուժակրոդ արշաւանքէն յետոյ, այս նոր փոխառութիւնը իրական պատուհաս մըն է մեր դժբախտ ժողովրդի գլխին։

Ս. ԹՈԹՈՒԼ

ՖԷՎԶԻ ՓԱՇԱ—ԱՐՂԸՆԻ ԳԻԾԸ

Թուրքիոյ երկաթուղիներու պետական վարչութիւնը նոր համաձայնութիւն մը կնքած է զուէյտական խմբակին հետ, որպէսզի ան իր ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացնէ Ֆէվզի Փաշա-Արղընի երկաթուղիին վրայ եւ աշխատի օր առաջ աւարտել անոր շինութիւնը։ Հիմա սկսած է դանդաղեցնել հիւսիսային մասի գիծին, իսկ արագացնել հարաւային երկաթուղիներու շինութիւնը։

Առաջադրուած նպատակն է գիծը օր առաջ Նիֆրատ գետը հասցնել։ Նախապէս, երկաթուղին 1934ին պիտի հասնէր Արղընի. հիմա՝ որոշուած է 1933ին հասցնել։

Այս երկաթուղիին շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ շահագործել Արղընի հարուստ հանքերը։

ԹԻՒԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Գերմանիայէն յետոյ, Ֆրանսայի խորհրդարանն ալ վաւերացուց Եընկի ծրագիրը։

Այս առթիւ, «Յառաջ»ի ելմտական բաժնի աշխատակիցը գրած է իր ժամանակին։ Ես պիտի փորձեմ արագ ակնարկ մը նետել այս խոշոր գործին զանազան փուլերուն վրայ։

Եընկի ծրագրին արժէքը գնահատելու համար, պէտք է երթալ դէպի ետ, Վէրսայլէն մինչեւ Լօզան։ Պէտք է վերարծարծել տասը տարուան պատմական շրջան մը։

* *

1919ին, Վէրսայլի դաշնագիրը Գերմանիան դատապարտեց հատուցանելու պատերազմի վնասները։ Բայց չկրցաւ հաստատել ընդհանուր գումար մը։

Անհաշիւ վնասներով շահուած յաղթանակի գինովցնող շրջանն էր։ Սեւեռակայութիւնը կամ վրէժը կը տիրապետէր մտածողութեան վրայ։ Այդ օրերու ելմտական նախարարը, Քլոց, (այժմ շնորհազուրկ), կը բացագանչէր.— «Գերմանիա պէտք է վճարէ»։ Ու կը սկսէին հարիւրաւոր միլիառներու նախահաշիւ պատրաստել։

Վերջապէս, վնասուց յանձնաժողովը 1921ին կրցաւ յանգիլ 132 միլիառ մարք ոսկի (800 միլիառ ֆրանք) գումարի մը, որմէ 52 առ հարիւր, (շուրջ 68 միլիառ 640 միլիոն) ոսկի մարք Ֆրանսայի գանձելիք բաժինն էր։

Մինչ այդ, գանձուած միլիառները կը մսխուէին աւերուած նահանգներու մեծ հաստատութեանց միջոցաւ։ Ֆրանքին պաշտպանութիւնը նախատեսուած չէր։ Իսկ Գերմանիա, քաղաքային յեղաշրջումէն տկարացած հասեր էր դրամական սնանկութեան ափը։ Թուղթ մարքը միլիոններու անկում կ'ունենար։ Գերմանիա անզօր էր որ եւէ հատուցումի։

Ի տես այս կացութեան, 1923ին Պօնար Լօ (Անգլիա), կ'առաջարկէր ջնջել համարեա բոլոր պատերազմական պարտքերը. բայց ազգայնականները յանսացին։ Միջամտեցաւ նաեւ ընկերվարականներու իրաւախոհութեան առաջարկը — ջնջել փոխադարձ պարտքերը եւ պահանջել վերանորոգութեան անհրաժեշտ ծախքերը։

Այսպէս մտածողները արտունեցան յաւետս զուշակներ, գէշ հայրենասէրներ՝ ազգայնականներու կողմէ։ Փոխ վրէժը կը մղէր սիրտերը։ Կամովին կը յիշէին 1871ի գրաւումը Փրըսարքի խօսքերով. «Պարտեալը պէտք է վճարէ պատերազմի ծախքերը եւ՝ քան մըն ալ աւելի»։ Առանց չարքեն էր նաեւ Թարտիէօ։ Կը կարծէին թէ կարելի է, տկար մարդու մը նման, վաճառքի հանել կամ անզամահատութեան ենթարկել 60 միլիոննոց ազգ մը։

Ու ահա, Փուանքարէ, հիմնուելով Վէրսայլի տրամադրութիւններուն վրայ, ինքնագլուխ գրաւել կուտար Ռուրի շրջանը։ Անգլիա հեռանալով հանդերձ, պատասխանատուութեան փառքը կը ձգէր Ֆրանսայի ուսերուն եւ կը փաթթէր Միացեալ Նահանգներու հետ առանձին կարգադրել իր պարտքերը։

Երէկի դաշնակիցներու ճակատը ճեղքուած էր տնտեսական գետնի վրայ։ Զինուորական անջատ շարժման կը պատասխանէր պարտքերու անջատ համաձայնութիւնով։ Գերմանիա կը սթափէր եւ կրաւորական դիմադրութեան կը դիմէր։ Գրաւման բանակը թէեւ խաղաղ կերպով կը թափանցէր, բայց մէկ ֆրանք իսկ կարելի չէր եղած գանձել։

Ֆրանսա տնտեսական եւ քաղաքական հողի վրայ առանձնացումի ենթարկուած էր, շնորհիւ «Ազգային Պլոք»ի քաղաքականութեան։ Իսկական անել մը, որուն անհաւարութիւնը միայն ձախակողմեանները կը տեսնէին։

Բայց վրայ կը հասնին 1924ին խորհրդարանային ընտրութիւնները։ Ազգային պլոքը կը պարտուի եւ ձախակողմեանները կը կազմեն քարթէլը։ Էրիօի ղեկավարութեամբ։ Քաղաքական դէպքերը հակառակ ընթացք մը կ'առնեն։

Պէտք է խոստովանիլ, որ։ Էրիօ, ճշմարիտ հայրենասէրի հեռատեսութեամբ, առաջին օրէն իսկ, կրցաւ հատուցումներու ցաւոտ հանգոյցը հանել ազգային նեղ շրջանակէն եւ դնել միջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Լոնտոնի Էրիօ-Մաքտոնըլտ հանդիպումը կը վերահաստատէր Եւրոպայի խաղաղութիւնը։ Տեսականօրէն կ'ընդունուէր թէ կարելի չէ ժողովուրդ մը պահանջել իր վճարելու կարողութենէն աւելին։

Առողջ քաղաքականութենէն առաջնորդուած, 1924 սեպտեմբերին Ժընեւի մէջ ընդունուեցաւ Տօըսի ծրագիրը։ Հատուցումներու երկրորդ գրութիւնն էր այս։ Գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը բարձրացնելու համար փոխարինութիւններ տրուեցան, բարւոքելով անոր դրամական վիճակը։ Միտ հակակշռի տակ առնուեցան անոր տնտեսական տուները, երկաթուղիները եւ զանազան ճարտարարուեստները, կորզելով անոնց եկամուտներէն որոշ գումար մը իբրեւ հատուցումի բաժին։

Միւս կողմէ, Քէլլոկ-Պէրանժէ եւ Բայլօ-Չըրչիլ բանակցութիւնները կատարուեցան, ճշդելու համար Ֆրանսայի պարտքերը հանդէպ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն։ Խորհուեցաւ ֆրանքը կայունացնել տասնումէ ֆր. մէկ տոլարի սակովը։ Իբրեւ խաղաղասիրական ցոյց, հրամայուեցաւ պարպել Հռենոսի գրաւման բանակի ամէնէն յառաջացած մասերը։

Աջակողմեաններու կերքը գագաթնակէտին հասած էր։ Այս բոլոր վիրաւորական զայլերուն աղէտ, փոխանակ հասարակութիւնը լուսաբանելու, զանոնք կը ներկայացնէին իբրեւ ազգավնաս գործեր։ Ի՞նչ, միջդաշնակցային պարտքերը հանդէպ՞ — անկարելի է։ Ֆրանքը ինկած արժէքով կայունացնե՞լ — ազգային անպատուութիւն է։ Գերմանիոյ օգնե՞լ, հատուցումներու բաժինը զեղչե՞լ, Հռենոսը պարպե՞լ — դաւաճանութի՛ւն է։ Մա՛հ դաւաճաններուն։ Պէ՛տք է տապալել ընկերվարականներուն ծախուած տրմատականները։

Ու կը լծուին աշխատանքի։ Ֆրանքը ծովէն եւ օդէն խոյս կուտայ։ Երկրին դրամագլուխը կը պարպուի։ Նախապէս արդէն դատարկուած պետական գանձը հազիւ քանի մը միլիոն կը պարունակէր։ Պետական պիւտճէն խանգարուած է։ Կը փորձեն ազգային պարտամուրհակներ հանել, բայց հազիւ 500 թիւեր կը գնուեցուին։ Ֆրանքը կը գահավիժէ։ Ամէն ինչ կը փլի։ Ձախակողմեանները կը շփոթին։ Քարթէլը գոհուած էր ոսկի հորթին աղէտ։ Ֆրանսայի դրամատէրներն եւ աջակողմեանները յաղթած էին ի վնաս միջազկարեարին եւ թուղթ ֆրանքին։

Օրուան մարդը դարձեալ Փուանքարէն է։ Ան հրաշքներ կը խոստանայ։ Բայց հազիւ վարչապետ եւ ելմտական նախարար եղած, դաժան իրականութեան հանդէպ, կը ստիպուի Տօըսի ծրագիրը պաշտպանել, միջդաշնակցային պարտքերը վաւերացնել առանց այլեւայլի. Ֆրանքը 124ի սակով կայունացնել. ընդունիլ Լօքառնոյի քաղաքականութիւնը եւ Հռենոսի վերջնական պարպումը։

1919ի երազները մէկ-մէկ ցնդած էին։ Լոնտոնի եւ Լօքառնոյի համաձայնութիւնները կէս դարմաններ էին։ Դիւանագիտութիւնն ալ ունի իր դառն խաղերը։ Փուանքարէ եւ Թարտիէօ լքած իրենց հարազատ զաւակները, խնամակալ եղած են ձախակողմեաններու զաւակներուն։ Շնորհիւ Պրիան-Էրիօ քաղաքականութեան, Տօըսի ծրագիրը հինգ տարուան ընթացքին, միայն Ֆրանսայի 25 միլիառ ֆրանք հատուցում բերած էր։ առանց դիւանագիտական կնճռոտութիւններ եւ ծախքեր պատճառելու։

Բնականաբար Տօըսի ծրագիրն ալ ունէր իր թերի մասերը։ Անով Գերմանիա կը պարտաւորուէր հատուցանել տարեկան 2 միլիառ 500 միլիոն ոսկի մարք. յաւելուածի մը հետ, հաշուելով երկրի բարգաւաճման վրայ։ Սակայն, ան որոշած չէր պայմանաժամ մը, ինչպէս եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ։ Ու ահա Եընկի ծրագիրը, հատուցումներու երրորդ գրութիւնը։

Եընկի ծրագիրը կը նախատեսէ հատուցումի երկու շրջան — պայմանաւոր եւ անպայման։

Անպայման հատուցումներու շրջանը կը սկսի 1930 ապրիլ 1էն մինչեւ 1966։ Տարեվճարները մէկ միլիառ 655 միլիոն ոսկի մարքէն սկսելով, աստիճանաբար պիտի հասնին մինչեւ երկու միլիառ 428 միլիոն։ Ապա նոյն համեմատութեամբ ցածնալով պիտի իջնեն մէկ միլիառ 500 միլիոն ոսկի մարքի։ Ուրեմն Գերմանիան Եընկի ծրագիրը ընդունելով, յանձնառու կ'ըլլայ տարեկան միջին հաշուով երկու միլիառ 50 միլիոն ոսկի մարք հատուցանել բոլոր Համաձայնականներուն։ Բաղդատմամբ Տօըսի, Գերմանիա Եընկով տարեկան 250 միլիոն ոսկի մարք շահ մը կ'ունենայ եւ պիտի վայելէ շատ մը դիւրութիւններ։

Անպայման հատուցումներու հինգ վեցերորդը վերապահուած է Ֆրանսայի։ Տարեկան մէկ միլիառ 600 միլիոն մարք ոսկի գումար մը։

Իսկ պայմանաւոր շրջանը պիտի սկսի 1966էն մինչեւ 20 տարի։ Տարեկան մէկ միլիառ 500 միլիոն ոսկի մարքով։ Այս գումարը պիտի հայթայթուի Միջազգային-Դրամատան եկամուտներէն եւ պիտի յատկացուի, բացառապէս, միջդաշնակցային պարտքերը կարգադրելու։

Ինչպէս կը տեսնուի, 1919էն ի վեր թիւերը շատ չափաւորուած են։ Առասպելներու հետ գործ չունինք այլեւս։ Այս արդիւնքը կարելի էր 1923ին իսկ ձեռք ձգել, եթէ Փուանքարէ փոխան Ռուրի՝ նախընտրէր ընկերվարականներու առաջարկը, որ կուսակցութեան մը պարզ բաղձանքը ըլլալէ աւելի համաձայնութիւն մըն էր Շթէյրէզէման-Վիրթ-Միւլլէր)։

Ու երբ, մարդիկ նախապէս կը ձեռնարկեն Ռուրի գրաւման եւ դրամական անանկութիւններէ յետոյ միայն կը յօժարին Տօըսի ու ապա Եընկի, միամտաբար չկարծենք թէ այդ ծրագրէն գանձուելիք միլիառները, պիտի գան բարւոքելու Ֆրանսացի, պելճիքացի եւ անգլիացի ժողովուրդներու տնտեսական վիճակը, ո՛չ։ Անոնց փոքր մասը միայն պիտի գայ վճարելու նոյն երկիրներու ներքին փոխառութիւնները, իսկ ամէնէն խոշոր մասը Միջազգային Դրամատան միջոցաւ պիտի երթայ գոհացնելու Եանքի սեղանաւորներու անյագ ախորժակը։

Միջազգային Դրամատան հաստատութիւնը դրամատիրական նոր աշխարհակալութիւն մըն է։ Եւրոպայի խոնարհ, աշխատող դասակարգը, ամբողջ 64 տարիներ պիտի քրտինք թափէ, դառն դառն, որպէսզի իրենց դրամատէր դասը աստիճանաբար ազատի հպատակութենէ հանդէպ Միացեալ Նահանգներու։

Բայց, այն համեմատութեամբ որ հին, պատերազմող սերունդը կ'անհետանայ եւ նոր սերունդը կ'աճի, նոյն չափով հոգեբանութիւնները կը փոխուին։ Հայրերուն գործած յանցանքը, որդիներուն եւ թոռներուն քաւել տալու աւետարանական նշանաբանը անհանդուրժելի կը դառնայ։

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել ընկերվարական վարիչներէն Լէօն Պլումի պատգամը, արձակուած վիճաբանութեան առաջին ... կեանին իսկ.

— Պարտքերու եւ պահանջ... ներու հարցերը, իրարու ... սերտ, կերպով լծորդուած ... Այն օրը երբ Գերմանիան ... րէ մեզի, մենք ալ ... կ'ըլլանք մեր պարտատէր... թիւններէն հանդէպ Միաց... Նահանգներու։ Եւ ես վստահ... որ այդ օրը չպիտի գտնուի ... ընտրախաւ մը իսկ, որ ... քուէարկել պարտքերը ... ցանելու տուրքը»։

Եւ այդ օրէն սկսեալ, ... պայի համար պիտի բաց... նոր դարաշրջան մը։

ԱՐՇԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՑՈՒՄ Թէ «ՔԷԼԼԵԿԵՕԶՈՒԹԻ...

Գիւղատնտեսութիւնը ... մայնացնելու հրամանը ... մը գործադրուեցաւ Հայաստան... մէջ, որ կատարեալ պատ... մը հանգամանքն առաւ։ ... ղովուրդը ա՛լ չհանդուրժե... հանելով, ահա թէ ինչ ... վանանքներ կ'ընէ Հայաստան... կոմունիստ կուսակցութեան ... կոմիտէն «Խորհրդ. Հայաստան... մէջ (18 մարտ).—

«Համայնական գիւղատնտեսութեան մասին կեդր. կոմ... քաղած տեղեկութիւններուն ... մաձայն, կարգ մը վայրերու ... խախտած են կուսակցութեան ... ծը։ Ամէնէն առաջ, նկատ... առնուած կամաւոր հաւաքակ... հրահանգը։ Եւ զանազան շրջան... րու մէջ համայնացումը կա... ուած է բռնի, ընտրական ե... ուածային իրաւունքներէն զրկ... սպառնալիքով։ Այսպէս ... գիւղացիներու կոլեկտիվներ ... ւելու առեն, միջակ ու ... գիւղացիներու մէկ մասն ... թարկած են նոյն բախտին... մը շրջաններու մէջ կոլ... զրկուածներուն թիւը կը ... 15ի, իսկ ընտրական իրաւ... զրկուածներուն թիւը՝ 15-20...

Կարգ մը աշխատաւորներ... պիտ եւ յանդուգն ընթաց... բռնած են գիւղացիներուն ... դէպ (կողոպուտ, գոյքերու ... թում, միջակ եւ չքաւոր գիւ... ցիներու ձերբակալութիւն ... նակ համոզելու, կը պարտադ... գրասենեակի ունեւորութ... կը շատցնեն թիւերը, ... պէս որ համայնացման ... մեծամասնութիւնը կարգ մը շրջ... ներու մէջ 10 առ հարիւր ... տեղ, հասցուցած են 90 առ ... րիւր համեմատութեան։

Ցնցոյ տեսնուած են ... րելի եւ յանգավոր դէպքեր... բնակելի շէնքերը, փոքր ... սունները, հաւերը, կաթնա... ղանիները բռնի համայնաց... են, եւ փոխանակ արտէլներ ... մելու, ... ցաւել մինչեւ կոմունա մ... լով որ մեր գիւղատնտեսութ... հիմնական հարցը ոչ թէ հա... վարունքի խնդիր է, այլ ...

Ահա այս պատճառով ... կարեկած են գիւղատնտեսութ... համայնացման հարցը եւ ... ցիները սկսած են հեռանալ ... մայնացման մարմիններէ.

Նման թերութիւններ ... տարուած են նաեւ կրօնքի ... բացուած պայքարի ընթացք... քաղաքի եւ գիւղի միջեւ կա... ուած ապրանքի փոխանակութ... խնդրին մէջ։ Եկեղեցիներու ... կումը կատարուած է վարչ... աւանդութիւններով եւ հակ... գիւղին մեծամասնութեան ... պատճառ դարձաւ կրօնական ... խապաշարումներու զօրացման։

Դարձեալ, կարգ մը շրջան... րու մէջ արգիլուած են շուկ... բազար բանալ, ինչ որ ... ճառ դարձաւ քաղաքներու ... տածութեան տկարացման։ ...

...«Նաւ» կարգադրութիւննե-
...կ զօրացնեն ընդդիմադիր արա-
...րութիւնները՝ եւ իրրեւ հե-
...տութիւնները, որոնք այս վիճակին, գիւղացոն
...ինք այս վիճակին, գիւղացոն
...թեան համայնացումը կը
...արանայ։

...Ուստի, Կեդր. Կոմիտէն կը
...մայէ գաղրեցնել բանի հա-
...մայնական փորձերը, «արտէլ»-
...ն «կոմունայի» վերածելու գէպ-
...ը, բնակարաններու, հաւերու
...ը, անասուններու հա-
...յութեան, ցուլաններու եւ «Քրաւ-
...թագոյն» գոտիներու փակումը, եկեղեցինե-
...ու փակումը, եկեղեցինե-
...րանի գոցելը (եկեղեցիները
...ել միայն այն ատեն, երբ
...ծայն մեծամասնութիւնը կը փա-
...գի գիւղացիներուն եւ գեղջ-
...կներուն կրօնական զգացում-
...րը վիրաւորելու գէպքերը»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

...ՆՉՊԷՍ ԳՈՅԱՑԱԾ ԵՆ ...ՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

...Ազգամ լրագիրը ... խմբագրականի մը ...

...Առաջին պարտք ըսուածը ...ր գումարներն են, զորս օս-...մանեան կայսրութիւնը փոխ ա-...ռած է Եւրոպայէն։ Այս փոխա-...ռութիւնները սկսած են Սուլթան ...Մեճիտի շրջա-...նէն, եւ 30 տարուան ընթացքին ...փոխառութիւններ կնքուած ...ժամանակ եղած է որ, պե-...տութիւնը 13 միլիոն ոսկի պարտք ...ն ունէր վճարելու հարկին տակ ...ած է՝ երբ պիւտճէին մէջ ...միլիոնի միայն կը հասնէր ...ութիւնը։

...Այն պարտքերը, որ արդի ...պարտք սերունդին ուսերուն վրայ ...ը ծնունդին, արդիւնք են այդ ...ին վարչութեան եւ Եւրոպայի ...միջամտութեան։

Առաջին փոխառութիւնը կըն-...քուեցաւ Սուլթան Մէճիտի օրով՝ 1854ին եւ գործածուեցաւ Թէ ...պատերազմին ծախքերը ...ոգալու եւ Թէ Թանզիմաթի բա-...րենորոգչական ծրագրին գործա-...դրութեան։

Այս պայմաններուն մէջ, ...ամ պետութիւնը ստիպուած նոր ...փոխառութիւններ կնքած է՝ ըն-...դունելով եւրոպացի վաշխառու-...ներու բոլոր պայմանները։

Լոնտոնի Փալմըրս դրամա-...տան հետ կնքուած այս պայմա-...նագրութեամբ երեք միլիոն ...ոսկի փոխ առնուեցաւ, բայց ...կառավարութեան ձեռքը հազիւ ...րկէս միլիոն անգլիական հա-...ւ։

Այս գումարը պատերազմի ծախքերուն անբաւական ըլլալով, 1855ին Իզմիրի եւ Սուրիոյ մաքսային հասոյթներուն փոխարէն Լոնտոնի Ռոշիլտ դրամատունէն փոխառութիւն մը եղաւ։ Ֆրանսա եւ Անգլիա, այս առիթով կոմիսար մը ղրկեցին Պոլիս՝ հսկելու համար փոխառութեան գործածութեան եղանակներուն։

Մինչ այդ, պատերազմի ընթացքին պետութիւնը «քայմէ» (թղթադրամ)ներ հրապարակ հանած էր։ Այդ դրամները հրապարակէն վերցնելու համար նոր փոխառութեան մը պէտքը զգացուեցաւ եւ 1858ին, անգլիական դրամատուններէն 5 միլիոն անգլ. ոսկինոց նոր փոխառութիւն մը կնքուեցաւ՝ իբր փոխարինութիւն ցոյց տրուելով Պոլսոյ մաքսային հասոյթները։

Բացի այս մեծ փոխառութիւններէն, օսմ. պետութիւնը փոքր փոխառութիւններ կնքած էր նաեւ Ղալաթիոյ եւ Բերայի քրիստոնեայ սեղանաւորներէն, որոնք այսպէս տիրացած են Բերայի ամենամեծ եւ ամենաշքեղ շէնքերուն։ Այս բոլոր պարտքերը վճարելու համար, կառավարութիւնը Գուստ փաշայի միջոցով 200 միլիոն ֆրանքնոց փոխառութիւն մը կնքեց Փարիզի մէջ։

Բայց այս գումարները բաւական չեղան, ու այս անգամ 200 միլիոն ֆրանքնոց փոխառութիւն մըն ալ կնքուեցաւ, որոնց փոխարինութիւն ցոյց տրուեցաւ ծխախոտի, աղի, գրոշմի տուրքերը, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի կուսակալութեան մնացքի, իսկ Իզմիրի կուսակալութեան ՀԷԹի տասանորդի տուրքերը։ Այսպէս, կառավարութեան լաւագոյն հասոյթները փոխանցուեցան Օսմ. Դրամատան։

1860ին կնքուեցաւ նոր փոխառութիւն մը, երբ երաշխաւորութիւն ցոյց տրուելով Արղընիի հանքերը։ 1869ին եւ 1870ին կնքուեցան ուրիշ երկու փոխառութիւններ։ Այսպէս, 1875ին պետութիւնը հինգուկէս միլիար ֆրանք պարտք ունէր։

1881ին, կառավարութեան հրամանով Պոլիս եկան պարտատէրերուն պատուիրակները, որոնց հետ խորհրդակցարար հաստատուեցաւ Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը։ 1904ին բոլոր պարտքերը միացուեցան եւ գոյացաւ «Իւնիֆիէ»ն։ Ասոնց վրայ աւելցան Սահմանադրութեան շրջանի պարտքերը։

Ըստ վերջին համաձայնութեան, Թուրքիա հետեւեալ կերպով պիտի վճարէ իր պարտքերը. 1929 յուլիսէն մինչեւ 1936ի մայիսը՝ 2 միլիոն Թրքական ոսկի։

1936—42, ամէն տարի 2 միլիոն 380,000 ոսկի։ 1942-47, տարեկան 2 780,000 ոսկի, 1947—52, տարեկան 3 միլիոն 180 հազար ոսկի, եւ 1952էն սկսեալ ամէն տարի 3 միլիոն 400 հազար հնչուն ոսկի։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ներկայիս դասախօսութիւններու եղանակ մը կ՚ապրինք Փարիզի մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծանօթ դաշնեթացքին եւ Դրական Ակումբին պարբերական երեկոներէն վերջ, զանազան հաստատութիւններ ալ սկսած են դասախօսութիւններ սարքել։

Շաբաթ կէսօրէն վերջ, Փարիզի Մատենադարանին մէջ Սուրիոյ հայ գաղթականներու ախոլորժան մասին ուշագրաւ դասախօսութիւն մը տուաւ Հ. Յովհ. վրդ. Մըսըրեան։ Դասախօսը կը պատկանի Յիսուսեան Միաբանութեան, երկար ատեն ապրած է Սուրիոյ մէջ, ներկայիս Աստուածաբանութեան ուսուցիչ է Պէյրութի Ս. Ժոզէֆի համալսարանին մէջ, եւ իբրեւ յաջորդ հանդուցեալ հայագէտ եւ պատմաբան Հ. Ֆրանսուա Թուռնըպիզի, կը վարէ այդ համալսարանին հայագիտական բաժինը։

Հ. Մըսըրեան վրդ. ամբողջ իր դասախօսութեան ընթացքին մօզական լապտերով տեսարաններ ցոյց տուաւ Սուրիոյ հայ գաղթականներու կեանքէն, պարտէզներով ներկայացուց գաղթակայաններու անցեալ և ներկայ վիճակը։ Մանրամասնօրէն պարզեց կատարուած շինարարական աշխատանքներն ու անդուլորժան գործերը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան, հաստատ պետութիւն եւ բարեսիրական մարմիններու աջակցութեամբ։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամբողջ բնակչութիւնը կը հաշուըւի 2ուկէս միլիոն հոգի։ Ենթադրել վիճակագրութեան մը համաձայն, անոնց մէջ Հայերու թիւը կը հասնի շուրջ 139.000ի, հետեւեալ կերպով.— Պէյրութ և Լիբանանի շրջան՝ 35.000, Դամասկոս և Ճէպէլը Տրիւզ՝ 8000, Ալէվիներու երկիր՝ 2500, Հալէպի շրջան՝ 57,000, Հալէպէն դէպի արեւմուտք՝ 26,550, Հալէպէն դէպի արեւելք՝ 10,000։ Հայ գաղթականութեան մէջ ծնունդները գոհացուցիչ են եւ յուսատու։

Հ. Մըսըրեան վրդ. նախապէս խօսած էր Հայագիտական Ընկերութեան Ցունուարի ընդհանուր ժողովին մէջ։ Մօտ ատենէն պիտի խօսի նաեւ ֆրանսական աշխարհագրական ընկերութեան առջեւ, նոյն նիւթի մասին։

⁂

Կիրակի Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ բացումը կատարուեցաւ դասախօսութեանց շարքի մը։ Գլխաւոր շէնքին առաջին յարկը բարեփոխումով մը վերածուած է գեղեցիկ սրահի մը, որ կրնայ պարունակել 200-250 հոգի։ Սրահը լեցուած էր ընտրեալ բազմութեամբ մը։

Դասախօսը վարժարանին մեծաւորը Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեան, ամփոփ պատկերը տալով Մխիթարեաններու գրական գործունէութեան եւ այն կարեւոր դերին, որ անոնք կատարած են հայ լեզուին եւ պատմութեան համար։ Թուեց անձանց Սեբաստացիէն սկսեալ վեննայի տպագրած մեծ գըլուխները. յորդանքի խօսքեր ըրաւ Հայր Միքայէլ Չամչեանի, Ջախջախեանի, Ինճիճեանի, Աւգերեանի, Գէորգ եւ Եդուարդ Հիւրմիւզներու, Բագրատունիի, Ալիշանի, Զարպհանալեանի եւ այլ գիտական վարպետներու յիշատակին։ Յիշեց նաեւ Մխիթարեաններու կատարած դերը կրթական ասպարէզին մէջ։

Դասախօսութիւններէն վերջ, Գահնապանեան գեղապայծառ եւ Վռամշապուհ եպիսկ. քանի մը խօսքով գնահատեցին այս դասախօսութեանց գաղափարը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի կազմակերպած թէյասեղանը տեղի ունեցաւ կիրակի, 30 մարտին։ Հրաւէրին փութացած էին պատասխանել յիսունէ աւելի հայրենակիցներ։ Սրահը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով, որոնց դիմաց գետեղուած էր սկաուտներու ոսկեզօծ գիրերով «Հայ Արի» արձանագրութիւնը։

Մասնաճիւղի վարիչ - մարզիչ կազմէ բացումը կատարեց Պ. Բ. Գավէզեան որ սկաուտական շարժման ու Հայ Արիներու միութեան պատմականը ընելէ վերջ, թուեց անոնց ընծայած բարիքները, որոնք անհրաժեշտութիւն դարձած են մեր ներկայ իրականութեան համար, թելադրեց ծնողքներուն վստահիլ իրենց զաւակները այս շարժման։ «Սկաուտիզմը մարզի, մաքի ու նկարագրի համաչափ ու ներդաշնակ զարգացման դրութիւնն է։ Ազատ օդի ու բնութեան մէջ լիաթոք շնչելու, շարժելու վարժութիւնը.

«Ցուէք ձեր զաւակները. անոնք մեր Արիներուն մէջ պիտի գտնեն լաւագոյն ընկերներն ու բարեկամները, տուէք ձեր իսկ օգտին համար, ու անոնք ձեզ պիտի վերադառնան աղնիւ, չար-քաշ ու անձուէր, գործունեայ ու առոյգ, պիտի վերադառնան ազգային տիպար քաղաքացիներու սկզբունքներով առողջացած»։

Ներկաներու փափաքին համաձայն սեղանապետ նշանակուեցաւ Պ. Խ. Գուլպեան, որ ողջունեց թէյասեղանը։ Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Պ. Արոյեան, Վ. Գույումճեան, Օ. Փափազեան եւ Գ. Կոբրիկեան, որոնք շեշտեցին սկաուտական շարժման նշանակութիւնը, խրախուսեցին տղաքը յառաջանալու, խոստանալով իրենց ջերմ համակրանքն ու աջակցութիւնը։

Սեղանի ընթացքին մէջ ընդմէջ արտասանութիւններով ու մենեգներով իրենց մասնակցութիւնը բերին, Մ. Գաբրիէլեան, Ս. Քէշիշեան, Յ. Խանոյեան եւ այլն։ Մեծ հետաքրքրութիւն պատճառեցին նաեւ կրտսեր սկաուտներու զուարճալի խաղերը։ Աճուրդի դրուեցաւ սկաուտ Սուրէն Մելիքեանի ձեռքով հիւսուած հայկական եռագոյն սիրուն բարձ մը, որ կոկիկ գումար մը ապահովեց։ Այս գումարը նոյնութեամբ պիտի յատկացուի սկաուտական պիտոյքներու գնման։

Փափաքելի է որ ծնողքները, անխտիր, իրենց զաւակները արձանագրեն «Հայ Արի»ներու շարքը, փոխանակ ձգելու որ անոնք թափառին փողոցները եւ խաթարեն իրենց տակաւին մաքուր նկարագիրը։ Մասնակցութեան համար դիմել՝ 49 Rue Nationale, Marseille, ուր ամէն օր երեկոյեան ժամը 7-8 վարիչ մարզիչին հերթապահ մէկ անգամ պիտի տայ հարկ եղած տեղեկութիւնները։

Հայ Արի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ, ՏԷՍԻՆ

ԼԻՈՆ.— Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, շատոնց նկատի ունենալով աչքառնելի հայրենակիցներուն կարեւոր թիւը ու անոնց հայրենասիրական զգացումները, անհրաժեշտ գտած էր այդ սրտցաւ հայրենակիցները համախմբել, միշտ վառ պահելու համար անոնց մէջ ազգային գիտակցութիւնը եւ հայրենիքի գաղափարը։

Արդ, գալով Կեդր. Վարչութիւնս 1930 մարտ 23ին կազմած է Լիոնի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը։ Նախապէս եղած հրաւէրի մը համաձայն, խումբ մը հայրենակիցներ ժամանակին փութացած էին որոշնել հաւաքատեղին, իրականացնելու համար սոյն նուիրական եւ ազգօգուտ ձեռնարկը։ Հայրենակիցները իրարու հետ ծանօթանալով, խնդրեցին որ ներկաներու թիւը առժամապէս բաւական հաւաքէ եւ ժողովը բացուած յայտարարուի։ Արդարեւ կարգ մը հայրենակիցներ զանազան պատճառներով կամ լուր չունենալով բացակայած էին, սակայն լիայոյս ենք որ Միութեան կազմութենէն անմիջապէս վերջ պիտի գան խռացնել Միութեանս շարքերը, աւելի մեծ թափով առաջ տանելու համար մեր նուիրական գործը։

Ուստի, Պ. Գեղամ Սարոյեան ժողովը բացուած յայտարարելով, պարզեց նպատակը։ Վարչութեան քարտուղար Պ. Դաւիթ Մուրատեան կարդաց Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, որ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ բոլոր հայրենակիցներու կողմէ։ Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, ձեռնարկուեցաւ վարչական մարմնի ընտրութեան եւ մեծամասնութեամբ ընտրուեցան հետեւեալները.— Պ. Պ. Կիւլէսեան՝ ատենապետ, Բ. Տէրտէրեան՝ ատենադպիր, Մ. Գինոսեան՝ գանձապահ, խորհրդականներ՝ Գ. Կիլօթեան, Դ. Սարոյեան։

Հայրենակիցնե՛ր, 1915ի մեծ եղեռնը խլելով մեր սրտահատորները մեզ ցրիւ տուաւ աշխարհի չորս հովերուն, ու այսօր զրկուած նոյնիսկ սեփական հայրենիքէն ու մայրենի օճախէն, ինկած ենք օտար ափեր, համայնակուլ ովկիանի մը մէջ, ուր կը սպառնայ այլասերումի վտանգը։ Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, որպէսզի կարենանք այս ահաւոր վտանգին դէմ պաշտպանել մեր մատաղ սերունդը, անհրաժեշտ է որ, համախմբուինք եւ ձեռք ձեռքի տանք որպէս հարազատ եղբայրներ, բացառիկ պարագաներու մէջ միայն մեր կարօտեալ հայրենակիցներու զաւակներ մեր կարողութեան սահմանին մէջ նիւթապէս թէ բարոյապէս։ Ուստի, կոչ կ՚ուղղենք բոլոր հայրենակիցներուն որ խրախուսելով իրար, գան ստուարացնել Միութեանս շարքերը, զօրացնել անոր ուժերը նիւթապէս թէ բարոյապէս եւ աւելի ամրացնել անոր հիմնական նպատակը, մինչեւ որ կարենանք հաւաքուիլ հարազատ հայրենիքի երդիքին տակ եւ ազատիլ մեր անհուն տառապանքներէն։

Լիոնի Բարձր-Հայքի Հ. Միութեան կեդր. վարչութիւն

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ցայտնի արուեստագէտ-երգիչ Պ. Ներսէս Ղուկասեան, որկը ղեկավարէ ռուս. Թատերախումբ մը, այս Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Théâtre Palladiumի մէջ (83, Rue Chardon-Lagache) կը ներկայացնէ «La Geicha» գեղեցիկ օփերէթը, 3 արար, Ճափոնական կեանքէ։ 16 հոգինոց նուագախումբ մը եւ մեծ երգչախումբ մը կը մասնակցին ներկայացումին։ Գինը՝ ժողովրդական։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 17 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այդ կինը ըսաւ.—

— Ձեր մարը մեռնի, էդ ի՞նչ ...չարանք է, որ դուք կը քա-...մբ. չգիտեմ էդ բաներուց ի՛նչ ...կը հասկնաք։

— Շատ մի՛ խօսար, մարեր-...նիս կը մեռնին, թո՛ղ մեռնին. ...նօթի եմ՝ մի ապուր լի՛ց, ու-...տեմ.

...կինը ներս գնաց ապուր լե-...ցնելու։ Ընկերոջս ձայն տուի. ...դեր կացաւ ու ներս գացինք։ ...Ընկերոջս քով կը գտնուէր 15 ...ոսկուց շ. Ղրկել տուինք, մեզի ...ծխախոտ եւ թուղթ բերել տը-...ւինք։ Ապուրը կերանք, փորեր-...նիս բաւականին կշտացաւ։ Ե-...կան ըսին թէ՝ «ձեզի ընկեր մ՚ալ ...եկեր է»։— «Ի՞նչ տեսակ մարդ ...է»։— «Դէմքով սեւ, երկար մա-...զերով, սեւ քօլոզով»։ Մենք ...հասկցանք, որ Մեծկալ Սրքօն ...էր։

⁂

Մութը տուաւ Իսկապէս Սրքօն եկաւ մեր քով։

— Ցղերքն ո՞ւր են, — հարցուցինք մենք։

— Ցղերքը բռնուան։

— Վալա՞զը։

— Վալազն ալ բռնուաւ։

— Ո՞րտեղ բռնուան։

— Շօսի ճանապարհի վրայ կօլ (լիճ) մը կար՝ հոն բռնուան։

— Դու ի՞նչպէս եղաւ, որ ազատուեցար։

— Ես քիչ մը յետեւանց էի. նրանք բռնուելուն՝ ես հասկցայ եւ մտայ էդ կօլի մէջ։ Մինակ բերանս ջրէն դուրս էր. իսկ ամբողջ մարմինս ջրի մէջն էր։

— Նամակներն ի՞նչ ըրիր։

— Նամակները մէջքէս քանդեցի եւ մտցուցի ցեխի մէջ։ Այդ ատեն ոդայոց չարչարանքներ տալէն վերջը՝ քիւրդ մը եկաւ, ըսաւ. «Մի՛ զարնէք, ճամբորդ մարդիկ են, կարելի է լաւ մարդիկ են»։ Հոդ լցուեցաւ երկու հարիւր քիւրդ։ Տղայ մը նկատած էր, որ ես հոդ կօրայ։ Երբ կը զարնէին այդ տղին, կը պոռար.— «Սրքօ, է՛լ՝ արի, է՛լ՝ արի»։ Ես մտքովս կ՚ըսէի, թէ՝ «չան որդի, ինքը բռնուեր է, ինձ ալ կ՚ուզէ բռնել տայ»։

Քիւրդ մը տանց գիս անտեսնելու՝ հրացան ուղղեր էր կօլի մէջ եւ կը կանչէր... «վօրէ՛ն, վօրէ՛ն, էզզանիմ դուրս է»։ Նա դիտմամբ կ՚ընէր, որ ես վախնալէն ջրէն դուրս գայի։ Ես երբեք ձայն-ձուն չհանելով՝ թաղնուեցայ կօլի մէջ։

Քիւրդերը կապեցին մեր ութ ընկերները եւ տարան գիւղը։ Կէս ժամ սպասեցի, ձայները դադրեցան։ Բռնեցի շօսի ճանապարհը, եկայ աղօթարանին Մէջիդլու գիւղը։ Տեսայ՝ այդ գիւղը հայ գիւղի չի նմանիր, շտապեցի դուրս գալ։

Գիւղէն դուրս եկածս ատեն պատահեցաւ քիւրդ մը, որ հարցուց.

— Դու ի՞նչ մարդ ես, հա՞յ ես, չէ նէ քիւրդ։

— Քիւրդ եմ, ըսի։

— Ո՞րտեղացի ես։

— Ալաշկերտցի։

— Ո՞վ կը ճանչնաս Հասանանցիներէն։

Ես տուի մի քանի յայտնի Հասանանցիներու անուն։ Քիւրդը ինծի մտիկ ըրաւ եւ ըսաւ.

— Դու գողի կը նմանիս։

— Խօսքդ գիտնալով խօսա՛. ես այսինչ աղայի խուլամն եմ, կ՚երթամ Էրզրում։

Քիւրդը ինձնից հեռացաւ։ Ես ոտքս վերցուցի եւ վազ տուի։ Կէս ժամ չանցաւ, լուսացաւ։ Բայց ես ճանապարհ չէի գիտեր, ուղիղ ճամբան բռներ էի, ինչպէս կուգայի։ Պատահեցին երկու քիւրդ։ Ինծի քրդի տեղ դրին եւ ըսին.

— Սալամ ալէքում։

— Ալէքում սէլամ,— պատասխանեցի ես։

— Ո՞ւրկից կուգաս։

— Ալաշկերտէն։

— Վանի կռիւը ի՞նչպէս եղաւ։

— Բոլոր ֆետայիները, մաս մ՚ալ կնաւուրները ջարդեցին։

— Բարի՛ ես եկեր, մեր աչքին, որ այդ բարի լուրը բերիր մեզ։

— Հաց ունի՞ք։

— Ունինք։

— Կտոր մը հաց տուէք ինծի, անօթի եմ։

— Ուրախութեամբ կուտանք։

Երկու հաց եւ քիչ մ՚ալ պանիր տուին։ Ես ալ իմ կողմից հարցուցի.

— Դուք ո՞րտեղացի էք։

— Հարթեցի ենք։

— Ո՞ւր կ՚երթաք։

— 30 ոսկիանոց մի ձի ենք կորցուցեր, անի կը փնտռենք։

Նրանցից բաժանուեցի։ Կէսօր անց էր։ Եկայ Հարթեւ Հարցուցի տէրտէրի տունը ու գնացի։ Տէրտէրը տունը չէր, երէցկինն էր։ Երէցկնկանը ըսի.

— Ճամբորդ մարդ եմ, հայ եմ, ինծի տեղ մը տուէք քնանալու եւ կտոր մը հաց։

Երէցկինը ըսաւ.

— Դու հայ չես. քու երեսը հայու երեսին չի նմանիր, դու քիւրդ ես. մեզի տեղ չկայ։

Թքրեցի Մահմատին, երեսս խաչ հանեցի, ըսի.

— Հայր մեր երկինք...

Բայց երէցկինը ըսաւ.

— Ես գիտցայ, թէ դու ինչ մարդ ես. մեր գլուխը կ՚ուզես փորձանք զցել. մեզի տեղ չկայ, ախպէր, գնա՛։

Դռնից դուրս ելայ։ Դրան կողքին ուրիշ դուռ մ՚ալ կար, այնտեղից ներս մտայ։ Հոդ էր տէրտէրի թաւլան։ Գացի հոն պառկեցի։ Շատ թէ քիչ քնայ, եկան երկու հարսներ, ձայն ուրին ինծի։ Վեր կացայ, տեսնեմ, բերեր են հաց ու ապուր։ Այդ հարսները խնուէն էին բերուած, ուստի հոն յեղափոխական տեսած ըլլալնուն, երբե՛ք չէին վախնար։

Ահա այսպէս պատմեց մեզի Սրքօն։

⁂

Իրիկունը մենք հոն վալազ ուզեցինք, բայց չտուին։ Ստիպուած եղանք հոն մնալ այդ իրիկուն։ Մնացինք այդ ծերունու տանը։

(Շար.)

կանտոնի հետեւորդներուն դէմ, արգիլելու համար զանոնք որ բանաբարեն աղի օրէնքը։ Երկուշաբթի օր Աաթի եւ Տանտիի ճամբուն վրայ ոստիկաններ գրաւեցին ապօրէն կերպով հաւաքուած աղերը եւ ձերբակալեցին բազմաթիւ մարդիկ, որոնք կ՚ընդդիմանային։ Կանտի լուր անելով հասաւ դէպքին վայրը եւ հոն կարդալ տուաւ իր կողմէ գրուած յայտարարութիւն մը (որովհետեւ Հնդիկներու պետին համար երկուշաբթին լռութեան օր է), ըսելով թէ վաղն իսկ պիտի միանայ իրենց՝ աղ հաւաքելու համար, ու կը հրաւիրէ շրջակայ գիւղերու բնակիչները՝ իրենց օգնել։ Կը հրահանգէ թեթեւ հագնիլ եւ թոյլ չտալ որ ոստիկանները գրաւեն իրենց հաւաքած աղը, նոյնիսկ եթէ անոնք իրենց ձեռքը կտրեն։

Կանտիի գլխաւոր աջակիցներէն երեք հոգի եւս ձերբակալուեցան եւ անմիջապէս երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Կանտի ինք ալ որոշած է ներկայանալ իշխանութեանց՝ առաջարկելով որ ձերբակալեն զինքը։ Կառավարութիւնը շատ մտահոգ է շարժման ստացած նոր երեւոյթին համար։

Ֆրանսա եւ Թուրքիա

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, գերմանական վոլֆ գործակալութեան ներկայացուցչին յայտարարած է հետեւեալը

— Ֆրանսացիներուն հետ մեր քաղաքական յարաբերութիւնները միայն բարեկամական չեն, այլեւ կը ձգտին բարուքիլ օրէ օր, որովհետեւ մեր վերջին համաձայնագիրներու տրամադրութիւնները թոյլ կուտան դիւրութեամբ լուծել այն բոլոր դժուարութիւնները, որ կրնան ծագիլ այդ երկրին հետ մեր յարաբերութեանց ընթացքին։

Նոյնն են մեր յարաբերութիւնները Սուրիոյ հետ, ֆրանսական թեւարկութեան ենթակայ երկիր, որ լրացուցիչ մասը կը կազմէ Ֆրանսայի, համաձայն հոգատարութեան։»

Յունաստանի փոխառութիւնը Անգլիայէն

Յունաստանի Ազգային Դրամատան տնօրէնը Տրոստփուլոս Լոնտոնէն Աթէնք վերադառնալով, յայտարարեց թէ երկրագործական Վարկի դրամատան հաշուոյն երկու միլիոն սթերլինի փոխառութիւն մը կնքած է, մէկ միլիոնը անմիջապէս պիտի դրուի յիշեալ Դրամատան տրամադրութեան տակ։

Բացի այս երկու միլիոնի փոխառութենէն, Տրոստփուլոս նոյնպէս 600,000 սթերլինի փոխառութիւն մը կնքած է արուեստական պարարի արտադրութեան ընկերութեան հաշուոյն։

Վարչապետ Վէնիզէլոս յայտարարեց թէ առայժմ Յունաստան ուրիշ փոխառութիւն չպիտի կնքէ, այլ պիտի սպասէ լաւագոյն օրերու եւ նպաստաւոր պայմաններու։ Մնաց որ Յունաստանի տրամադրութեան տակ դրուած է կանխավճար մը, զոր պիտի կրնայ գանձել ուզած ատեն։

Համայնավար համաժողովը

Բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն որոշեց կուսակցութեան համաժողովը գումարել յառաջիկայ յունիս 15ին։ Օրակարգին վրայ դրուած են՝ տեղեկագիրներ կուսակցութեան կեդրոնական մարմիններուն, հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան, հաւաքական տնտեսութեանց շարժման եւն.ի մասին։

Այս համաժողովը, զոր պէտք չէ շփոթել խորհուրդներու համագումարին հետ, կազմուած է խորհրդային միութեան համայնավար բոլոր կազմակերպութեանց պատուիրակներէն։ Ասիկա գերագոյն մարմինն է որ կրնայ փոփոխութեան ենթարկել կեդրոնական կոմիտէի եւ քաղաքական բիւրոյի կազմը, ու ի հարկին փոխել կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը։

Պատգամաւորներու ընտրութիւնները, յետոյ համաժողովին նիստերը բուռն վիճաբանութեանց տեղի պիտի տան համայնավարներու միջեւ, նկատելով որ ներկայիս մեծ տարակարծութիւններ կան բոլշեւիկեան կուսակցութեան ծոցին մէջ, ներկայ դժուարութեանց դիմակալելու համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին։

Սպառազինումներու արշաւը

Մինչ մէկ կողմէ զինաթափութեան զաւեշտ կը խաղան Լոնտոնի մէջ, միւս կողմէ խորհրդաժողովին մասնակցող երկիրները աւելի քան մեծ թափով ուժ կուտան սպառազինումներու։

Մասնաւորապէս Իտալիա կ՚ուզէ օր առաջ զօրաւոր նաւատորմ մը ունենալ, Ֆրանսայի հետ իրապէս հաւասարութիւն ձեռք բերելու համար։

Իտալական մամուլը երկար յօդուածներ կը նուիրէ այն արարողութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան ապրիլ 27 կիրակի օր Իտալիոյ զանազան պատերազմական նաւահանգիստներուն մէջ՝ հինգ նոր մարտանաւերու շինութեան առթիւ։

Արքայազուն իշխանուհիներ կնքամայր պիտի ըլլան այս նոր մարտանաւերուն եւ պիտի նախագահեն այս առթիւ կատարուելիք հանդէսներուն։ Այդ օրուան համար երթեւեկի մեծ դիւրութիւններ պիտի տրուին ժողովուրդին.

Միացեալ Նահանգները եւս ոչ նուազ. ուժգնութեամբ կը զօրացնեն իրենց նաւատորմը։ Ծերակոյտը քուէարկեց աւելի քան 10 միլիոն տոլարի վարկ մը՝ յատկացուելու համար արեւմտեան եզերքի եւ Հավայիի զանազան նաւային խարիսխներու բարեկարգութեան։

Հալածանք Համայնավարներու դէմ

Խաթոնիոյ կառավարութիւնը հրամայեց ջնջել համայնավար կուսակցութիւնը ամբողջ երկրին մէջ եւ գրաւել անոր բոլոր գոյքերը։ Այս որոշման պատճառն այն է որ համայնավարները մահափորձ մը սարքած էին Րէվալի կեդրոնի հրամանատարին դէմ։

∴ Պերլինի քաղաքական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Էռնստ Ֆրիտրիխ անուն գրագէտ մը, սեփականատէր համայնավարական տպարանի մը։ Այս մարդը ժամանակաւորապէս գրգռիչ թռուցիկներ կը տպէր՝ զինուորներուն բաժնելու համար։ Ձերբակալուեցաւ այն պահուն, երբ իր գրասենեակ պտոյտի մը կը ձեռնարկէր։ Նաւուն մէջէն գրաւուեցան բազմաթիւ վտանգաւոր թուղթեր։ Բնակարանէն ալ զանազան թռուցիկներ գրաւեցին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-ԿՈԼՈՄՊ-ԲՈԼՈՆԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւարեան, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Գուա-Քոլոնպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ժողովրդային դասախօսութիւն վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Օտսիէթէ Սավանթի սրահներուն մէջ։ Կը խօսին Ցոքթ.ներ Մինասեանց եւ Ալլահվէրտի։ Մուտքը ազատ է։

· ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ 39րդ տարեշրջանի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը եշ. ժամը 5ին նախագահութեամբ ռամշապուհիպիսկոպոսի։ Օրակարգ Հաշուեկշիռի ընթերցում եւ վաւերացում եւ վարչութեան երեք անդամոց տեղ նոր ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներէն անպայման կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ օրինական պիտի սեպուի։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Անիէռ-Գուա-Քոլոնպիէւշրջաններու ցանկը.— Թ. Ինճէեան, Ամիրայեան, Խ. Պաղտասարեան 5ական, Ա. Ասլանեան 30, Տիկին Լ. Պէտիրեան, Բ. Վարդանեան, Գ. Արեւեան, Յ. Ստեփանեան, Ս. Էրզեան, Ա. Գասապեան, Ա. Արութեան, Վ. Ունճեան, Վ. Կէօփօղլանեան 20ական, Բ. Քէլամեան 15, Կ. Պետրոսեան, Ա. Էյվազեան, Տիկին Պէօյիւքեան, Գ. Թորոսեան, Հ. Ղազէրեան, Յ. Արութեան, Յ. Արութեան, Կ. Յօնէյեան, Գազէզեան, Կ. Արզումանեան, Գ. Վարդանեան, Գ. Քէօյլիւեան, Յ. Քէստիրեան, Յ. Կիրակոսեան, Մ. Մելիքեան, Կ. Գաբլանեան 10ական, Օր. Ս. Ղազարեան 7, Տիկին Ե. Անտոնեան 6, Սիրապեան, Տիկին Քիւբէլեան, Ս. Խարբութլեան, Գ. Պետրոսեան, Ռ. Սարաֆեան, Օ. Հայթայեան 5ական, Բ. Խարբութլեան 3, Տիկին Ալլահվէրտեան 2.50 ֆրանք։ Գումար 583 Ֆր. 50 սանթիմ։ (Տես «Յառաջ» 6 մարտ)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գրինեոլ, Կէտ.— 35։
Ցէսին, Գործ.— 664։
Շաս, Ե. Կ.— 100։
Մարսէյլ, Գործ.— 836։
Լիոն, Ն. Յ.— 200։
Վիէն, Ս. Գ.— 70։
Մարսէյլ, Օ. Ս.— 15։
Ռուէսէ վասէ, Յ. Գ.— 35։
Փարիզ, Յ. Գ.— 140։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։
Փարիզ, Յոքթ. Ք.— 140։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

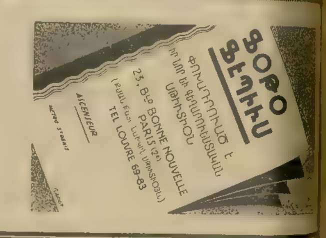

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
10
ԱՊՐԻԼ
1930

10 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1234

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՔԵԱԼԼԱԿԷՕԶՈՒԹԻՒՆ»

Բառը փոխ կ'առնենք «Խորհրդային Հայաստան»էն, որ զայն կը գործածէ թէ Ստալինի հռչակաւոր նամակին թարգմանութեան մէջ Մարտ 2), թէ Հայաստանի կեդր. կոմիտէի շրջաբերականին մէջ, որուն ամփոփումը հրատարակեցինք երէկ, եւ թէ իր առօրեայ մեկնաբանութիւնները ընթացքին։

Մէկ է բոլորին ալ իմաստը,— կուսակցութեան գործիչները, գործակալներն ու մարմինները «քեալլակէօզութիւն»ներ գործեր են — եւ կը գործեն տակաւին — համայնական անտեսութեան ծրագիրը գլուխ հանելու համար։

Համրանք չունին փաստերը։ Բայց մենք յիշենք մէկ երկու հատ, քաղելով պաշտօնական բերաններէ կամ իրենց օրգաններէն։

Ինչպէս յայտնի է, կեդրոնական իշխանութիւնը, սարսափելով իր իսկ մշակած քաղաքականութեան հետեւանքներէն, պատուիրեց բռնութեան չդիմել, այլ փափկօրէն դէպի հաւաքական տնտեսութիւն առաջնորդել գիւղացիները։ Այս ազդարարութեան վրայ, հարիւր հազարաւոր գիւղացիներ լքեցին «կոլխոզ»ները եւ դարձան անհատական տնտեսութեան։

Բայց խելքի եկա՞ն Ստալինի աշակերտներն ու ստորադաս պաշտօնեաները։

Ընդհակառակն։ «Իզվէստիա»ն է որ կը պատմէ (դէպքը անցի կ'ունենայ չափաւորութեան հրահանգէն յետոյ).— Գործիչ մը կուգայ եւ կը յայտարարէ գիւղացիներուն.— «Կ'ուզէք միացէք, կ'ուզէք մի միանաք հաւաքական տնտեսութեան։ Բայց յիշեցէք որ խորհրդային կառավարութիւնը ուժ ունի ձեան վայրկեանէն աւերակներու կոյտ մը դարձնելու ձեր տուները»։

Աւելի պատկերացուցիչ օրինակ մը կը յիշէ «Խորհրդային Հայաստան»ը (26 մարտ), «Ձախ քեալլակէօզները Գոյգմբէթում» խորագրին տակ (Հրազդանի գաւառ)։

— «Քանի մը ընկերներ բացատրութեան, համոզման փոխարէն, ճարկադրանքի զանազան մեթոտներ կը գործադրէին, ժողովներու մէջ այս կամ այն գիւղացին կը պաշտպանէին, զանոնք համայնի աշխատանքներէ հեռացնելու առաջարկներ կ'ընէին եւն.։ Օրինակ կոմունիստներէն մէկը գիւղացիներուն կը ներկայացնէ երկու Թուղթ եւ կը յայտնէ թէ «մէկը կոմունիստական է, կոլխոզի մէջ մտնելու համար, միւսը՝ դաշնակցական-անհատական տնտեսութեամբ զբաղելու. ո՞րը կ'ընտրես»։

Այս «խայտառակ» իրողութենէն յետոյ, յօդուածագիրը կը պատմէ թէ «հաւաքական տնտեսութեան յարած գիւղացիներու գոյքի եւ արտադրական միջոցներու հաշուառման առթիւ, կ'առաջարկուի հաշուել նաեւ հաւերը. իսկ տեղական աշխատողներու ղեկավարութեամբ, կ'որոշուի համայնացնել կովերն ու ոչխարները, մինչդեռ այդ բանին բնաւ պէտք չկար այս գիւղին մէջ»։

Հետեւա՞նքը,— «գիւղացիների մի մասը դուրս եկաւ կոլխոզից»։

Վկայութիւն մը եւս, միշտ Երեւանի պաշտօնաթերթէն 18 մարտ եւ կեդր. կոմիտէին բերնով.

— Յետոյ տեսնուած են աններելի եւ յանցապարտ արարքներ. ճակնիի շէնքերը, փոքր անասունները, հաւերը, կաթնտու կենդանիները բռնի համայնացուած են եւ փոխանակ արտելներ կազմելու, քեալլակէօզաբար կ'ուզեն ցատկել մինչեւ կոմունա, մոռնալով որ մեր գիւղատնտեսութեան հիմնական հարցը ոչ թէ հաւի եւ վարունգի խնդիր է, այլ ցորենի։

Ուրեմն, «կոպիտ սխալներ» գործուած են ամէն տեղ, ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Եւ իբրեւ հետեւանք, «բազմաթիւ գիւղացիներ ձգեցին հեռացան», ինչպէս կը խոստովանի «Իւմանիթէ»ն ալ, այստեղ, Փարիզի մէջ (7 ապրիլ)։

Այս փախուստը կասեցնելու, «կոլխոզ»ներու քայքայումը կանխելու համար է որ, Ստալին աւետեց կարգ մը շնորհաբաշխութիւններ,— զեղչ՝ տուրքերու, յետաձգում՝ պետութեան անհելիքներուն, կէս միլիառ րուբլի (50 միլիոն ստերլին) վարկ ներկայ տարուան ընթացքին եւն.։ Ապրիլ 3ի նամակով, որ լրացուցիչ մասն է մարտ 2ի շրջաբերական-յօդուածին, կարմիր ամբարտակը «իրաւ կուտայ իր հետեւորդներուն, որպէսզի չյուսահատին գիւղացիներու ելքէն (ձգել հեռանալ)։ «Այս ելքը բնական հետեւանքն է բռնի մեթոտներէ հրաժարման»։

Հասկնալի է. գիւղացիները հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտան բռնի, ահաբեկ։ Տեղի տալով վայրենաբարոյ «քեալլակէօզութեանց», որոնք մինչեւ արիւնահեղութեան յանգեցան։ Մինչեւ հիմա կռիւներ տեղի կ'ունենան շատ մը շրջաններու մէջ, եւ դժբախտաբար Հայաստանի մէջ ալ։

Իսկ հիմա որ հրահանգուած է բռնութիւն չգանձնել, չջնջել «կուսակցութեան գիծէն», եւ համայնական անտեսութիւնը իրագործել աստիճանաբար, ընկերակցութիւններով սկսելով. եւ ոչ թէ «կոմունա»ներով, հազարներ եւ հազարներ ազատ ըլլալ կը կարծեն։ Ու կը վերադառնան «դէպի տունը»։

Կատարեալ խուճապ մը, որուն հանդէպ Մոսկուա ինքն ալ գլուխը կորսնցուցած, այս անգամ կը փորձէ նիւթական առաւելութիւններով, տուրքերը բաշխելով եւ մեծագումար վարկեր բանալով սիրաշահիլ մուժիկը։

«Քեալլակէօզութենէն» յետոյ, կաշառքը, որ մեանկութեան սուրի՛ շ ապացոյց մըն է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԶՂՋ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, հետեւեալ «տզգասիրական» խորհրդածութիւնները կ'ընէ, օրինակ բերելով Եգիպտացիները (29 մարտ).

—«Ամէնէն աւելի տպաւորիչը, սակայն, այն երեւոյթներէն որ ի յայտ եկան այդ ուղեւորութեան ընթացքին, այն նուիրումն, այն պաշտումն էր զոր եգիպտացի ժողովուրդը ցոյց կուտար ճանդէպ իր պետերուն, այլ մանաւանդ անոնցմէ գլխաւորին, Մուսթաֆա Նահաս փաշային։

Ժողովուրդներու ազատագրութեանց շարքը, պատմութեան մէջ, այսպէս կը վկայէ։ Հետապնդուած անկախութիւնը յաճախ կարելի եղած է ձեռք բերել միութեամբը ազգին եւ նուիրումովը անոր՝ ընդհանրական գերագոյն պետի մը, ըլլայ ան թագաւոր մը, զօրավար մը կամ պարզ ժողովուրդի զաւակ մը։ Պատմութեան ուսանողը կը գտնէ այս ճշմարտութիւնը մարդկութեան ստեղծագործութենէն ի վեր, ամէն ժամանակի, ամէն երկրի, ամէն ազգի մէջ, եւ նահապետական, աւատական, խորհրդարանական բոլոր կառավարական ձեւերուն տակ։

Ուրեմն այն բանն է որ մենք կը տեսնենք մեր քառասուն դարու պատմութեան մէջ։ Ուժը եւ մեծութիւնը կը գտնենք հո՛ն ուր միութիւնը եւ գերագոյն պետի մը շուրջ բոլորումը կը տեսնենք. իսկ տկարացումը, անկումն ու քայքայումը՝ հո՛ն ուր անմիաբանութիւնն ու առանց-գլուխի վիճակը կը տիրէ։

Եւ այսօր մենք այդ բանին պակասէն է որ կը տառապինք ազգովին, կոտորակուած եւ ցիրուցան՝ աշխարհագրականօրէն, անմիաբան եւ առանց պետի՝ ներքնապէս։ Այդպէս է Հայաստանի մէջ, ուր չունինք դժբախտաբար պահանջուած այդ պետը, ամենուստ պաշտուած ազգային կուռքը։ Այդպէս է նաեւ արտասահմանի մէջ, ուր ամենուրեք ոչ միութիւն ունինք, ոչ ալ պետ կը ճանչնանք։

Մենք չենք գիտցած սերտել պատմութիւնը, նոյնիսկ մե՛ր ազգային պատմութիւնը՝

Խորհրդածենք...»

Այո՛, խորհրդածեցէ՛ք, եղբա՛յր «Արեւ», գլուխ գլխի տուած Փարիզի եւ Ամերիկայի ձեր պաշտօնակիցներուն հետ, մինչեւ որ գտնէք «կուռքը»։

Մինչեւ որ ամբողջովին կազմալուծուին գաղութները։

ՊԵՐԼԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ

Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ հաստատուեցաւ հեռաձայնի սպասարկութիւն մը. ցերեկը երեք վայրկեանի խօսակցութիւնը կ'արժէ 10ուկէս շիլին, գիշերը 6 շիլին 3 փէնսի։ Գերման եւ ռուս Թղթատարական իշխանութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, հեռաձայնի այս գիծը պիտի գործածուի մասնաւոր, պաշտօնական եւ լրագրական խօսակցութեանց համար։

«Ֆոսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ ռուս Թղթատարական իշխանութիւնները, հակառակ այդ համաձայնութեան, այս սպասարկութիւնը սահմանափակած են միայն պաշտօնական գործածութեան։ Մոսկուայի օտար Թղթակիցներուն ազդարարուած է թէ չեն կրնար օգտուիլ հեռաձայնէն՝ առօրեայ լուրեր հաղորդելու համար իրենց Թերթերուն, քանի որ անոնք ենթակայ են գրաքննութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ըսմէթ փաշա չպիտի հրաժարի

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» Թերթին յայտարարած է թէ կառավարութիւնը շուտով տնտեսական ծրագիր մը եւ օրէնք մը պիտի ներկայացնէ ազգային մեծ ժողովին՝ Պետական Դրամատան մասին։ Գալով Հանրային Պարտքին, վարչապետը ըսած է թէ «բաժնետէրերու ներկայացուցիչներէն թամնուեցանք բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ եւ կարելի եղածին չափ կապ կը պահենք անոնց հետ»։ Աւելցուցած է թէ ազգային դրամը վերականգնելու համար ձեռք առնուած միջոցները դրական արդիւնքներ տուած են։ Հերքած է դահլիճին մօտ օրէն հրաժարելուն զրոյցները եւ հաստատած թէ իր միակ մտածումն է լաւ վախճանի յանգեցնել ձեռնարկուած գործերը եւ համարձակօրէն նկատի առնել ազգային նոր հարցերը։

Ըսմէթ փաշա հերքելով իր առողջութեան մասին շրջած զրոյցները, կը յայտարարէ «ի լուր իր բարեկամներուն եւ թշնամիներուն» թէ ողջ առողջ է։

«ԵԱՐԸՆ» ԿԸ ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

Գրած էինք թէ «Եարըն» Թերթին խմբագրապետը Արիֆ Օրուճ պէյ ձերբակալուած է՝ կառավարութեան եւ մասնաւորաբար Ըսմէթ փաշայի դէմ ուղղած իր քննադատութեանց համար։ Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը խուժեց «Եարըն»ի խմբագրատունը, արգիլեց կիրակի օրուան Թիւին հրատարակումը եւ Օրուճ պէյը ձերբակալեց այն պահուն երբ խմբագրական մը կը գրէր։

Երկուշաբթի առաւօտ «Եարըն» վերհրատարակուեցաւ՝ օգնական խմբագրին ղեկավարութեամբ, շարունակելով իր ընդդիմադիրի դիրքը եւ բողոքելով իր տնօրէնին ձերբակալման դէմ։ Թերթին ճակատը տպուած է այն խմբագրականը զոր գրելու վրայ էր Արիֆ Օրուճ պէյ երբ ձերբակալուեցաւ։

Այս յօդուածին մէջ, յիշեալը նոր յարձակումներ կ'ընէ կառավարութեան դէմ, որ ծրագրած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել խռովարարներուն դէմ, ըսելով թէ անոնք կոչուած են բոլորովին զրկելու երկիրը արդարադատութենէ, որ էական է տիպար հանրապետութեան մը համար։

Արիֆ պէյ այժմ բանտն է, սակայն կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակել տալ զայն։ Պիտի հետապնդուի ոչ միայն խորհրդարանի բարոյական անձեռնմխելիութիւնը անարգած ըլլալուն, այլ խուճապ առաջ բերելիք տեղեկութիւններ հրատարակած ըլլալուն համար։

Տնտեսական տագնապ Իզմիրի մէջ

Իզմիրի տնտեսական եւ ելմտական հաստատութիւններու պետերը գիշերային խորհրդակցութիւն մը ունեցած են կուսակալ Քեազըմ փաշայի հետ։ Ժողովին մասնակցած է նաեւ Խալքի քննիչ Զիւհտի պէյ։

Երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ, որոշուած է էնկիւրի պատուիրակութիւն մը ղրկել, Իզմիրի կացութիւնը կառավարութեան բացատրելու եւ կարգ մը խնդրանքներ ընելու համար։ Պատուիրակութեան անդամներն են Առեւտրական Սենեակի նախագահ Հազզը, ընդհ. քարտուղար Թուրկուտ, անդամներէն Ցէրիտ, վաճառական Շէրիֆ եւ Րէմզի պէյերը։ Պատուիրակութիւնը ապրիլ 4ին էնկիւրի մեկնած է։

Ալմազեանի արձակումը այսօրուան մնաց

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ, հետաքրքիրներու մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Սանթէի բանտին պարիսպներուն առջեւ, սպասելով Ալմազեանի ազատ արձակման։ Հոն էր նաեւ Տիկին Ֆէրնանտ Ալմազեան, իր 2 ու կէս տարու փոքրիկով՝ Մարի-Թէրէզ։ Սակայն սպասումը ի զուր անցաւ եւ բազմութիւնը յուսահատ ցրուեցաւ՝ երբ յայտարարուեցաւ թէ Ամբաստանեալ Ատեանը հինգշաբթի (այսօր) պիտի տայ իր վճիռը հայ դերձակին մասին։

Ինչպէս գրած էինք, Ամբաստանեալ Ատեանը գումարուեցաւ երեքշաբթի կէսօրէ վերջ, նախագահութեամբ Պօֆիսի, քննելու համար Ալմազեանի գործը։ Լսելէ վերջ խորհրդական Պլիւգէլը, որ լրացուցիչ քննութիւնները կատարած էր, Պ. Կօտէլ կարդաց ընդհանուր դատախազ Տոնա Կիկի տեղեկագիրը։ Ահա՛ իր եզրակացութիւնները.

«Նկատելով որ Մէյէրի վկայութիւնը կը կորսնցնէ իր ամբողջ արժէքը՝ քանի որ անիկա չի կրնար ճշդիւ հաստատել թէ սպա. Ցիւ. ռէիրին օ՞րն էր որ տեսած էր Բիկօտէնի դէպի Ալմազեանի խանութը ուղղուիլը. նկատելով որ Ցլոթ շատ ուշ մէջտեղ ելած է. եւ թէ իր յիշողութիւնները որոնք սկիզբը տարտամ էին, որոշ գոյն կը ստանան Ալմազեանի ձերբակալութենէն եւ մամուլին կողմէ կարգ մը մանրամասնութեանց յայտնուելէն վերջ միայն, եւ իր յայտարարութիւնները կը ժխտուին քանի մը վկաներու կողմէ. նկատելով որ կարելի չէ իր ամբողջութեան մէջ պահպանել Պ. Ամիի տեղեկագիրը, որուն քանի մը կէտերը ժխտուած են, եւ թէ փորձագէտները իրենց եզրակացութեանց մէջ վեր կը հանեն միայն ներկայութիւնը մարդկային արեան քանի մը բիծերու՝ որոնց հնութիւնն ու աղբիւրը չեն կրնար ճշդել. նկատելով որ Բիկօտէնի մնացուկին վրայի խաւաքարտը Ալմազեանի գործը չէ. նկատելով որ Ալմազեանի վերագրուած ստերը կամ բացատրելի են, կամ վիճելի եւ կամ անգոյ եւ թէ իրեն դէմ եղած ամբաստանու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 50

Աֆիոն-Գարահիսարի Հայր. Միութեան կըրնօպլի մասնաճիւղէն	87.—
Լը Փիւիի «բրերէն (Բ. վճ.)	
Գէորգ Սարգիսեան	10.—
Ցովսէփ Էքինճեան	20.—
Աւետիս Պասմաճեան	10.—
գումար՝	125.—
49րդ ցանկին գումարը	71,871.50
ընդհ. գումար	71,996.50

ՍՈՒԼԹԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԷՄԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

Պոլսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ կիրակի օր ժողովուրդին առջեւ բացուած է Թօփգափուի պալատին այն մասը որ ամբողջ 400 տարի (1453էն ի վեր) Սուլթաններու կանանոցն եղած էր։ Հոն է որ Ապտիւլ Համիտէն առաջ Թագաւորող 20 սուլթաններ անհամար մեքենայութիւններ ծրագրեցին, շուայտ խրախճանքներ սարքեցին, ոճիրներ եւ սպանութիւններ կազմակերպեցին։

Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր հասարակ մահկանացուներու աչքէն հեռու պահուած էր սուլթանական պալատին այդ մասը, այնպէս որ այս դէպքը պատմականնշանակութիւնունի։

Գեղարուեստական տեսակէտէ հարէմի յարկաբաժինները շատ ուշագրաւ են, ննջասենեակներու պատերը բարդջագոյն հիանալի յախճապակիներով ծածկուած են, բազմաթիւ մեծ մահճակալներ կան սենեակներուն մէջ, վրան վենետիկեան ոճով ոսկեզօծ ամպհովանիներ, Ցերմակ մարմարէ աւազաններ, մեծ իւղանկարներ եւ դիպակով ծածկուած կարասիներ։ Գորգերը, որոնք խիստ գեղեցիկ են եւ անշուշտ շատ մեծ արժէք կը ներկայացնեն, մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Միլլիյէթ» կ'ըսէ թէ բազմաթիւ հաստատութեանց կողմէ իրենց գործունէութեան սահմանափակման հետեւանքով առաջ եկած գործի տագնապը տակաւին կը շարունակուի։ Անցեալ ամսու իրենց գործէն հասուածներէն զատ, այս շաբթու մէջ ալ բազմաթիւ ծխախոտի եւ ծովային գործաւորներու աշխատութեան վերջ տրուած եւ այս կերպով անգործներու Թիւը աստիճան մըն ալ աւելցած է։ Հետեւաբար, կացութիւնը կը պարտադրէ լուրջ միջոցներ ձեռք առնել։

Ճարտարարուեստի եւ Աշխատանքի տնօրէնը յայտարարած է թէ անգործ մնացողներու կողմէ հաւաքական դիմում մը չէ կատարուած իրենց։ Սակայն յսուած է որ՝ տնտեսական ընդհանուր կացութեան բերումով, շատ մը հաստատութիւններ սահմանափակած ըլլալով իրենց գործունէութիւնը, աշխատանքի տագնապ մը առաջ եկած է գործաւորներուն միջեւ։ Այս կացութեան հանդէպ՝ դիւրին չէ արագ միջոցներ ձեռք առնել, առանց գործատէրերու աջակցութեան։ Կարելի է առաջարկել որ գործատէրերը իրենց գործունէութեան օրերը կրճատելով բոլոր գործաւորներն ալ աշխատցնեն եւ կամ՝ փոխն ի փոխ գործ տան անոնց։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԱՐԴԻ ԻՏԱԼԻԱՆ

Անկարելի է խօսիլ Իտալիոյ ներկայ կացութեան մասին՝ առանց յիշելու այն կարգ ու սարքը, որ ութ տարիէ ի վեր տիրաբար կը վարէ երկրին բախտը։

Իտալիա, Մուսոլինի եւ ֆաշիզմ, — երեք անուններ են ասոնք որ սերտօրէն իրարու հետ կապուած կը մնան։

Այս վերջին ութ տարիներու ընթացքին՝ ֆաշիստ կառավարութեան գործունէութիւնը այնքան բացայայտ ու ծանօթ է ամէնուն որ աւելորդ պիտի ըլլար անգամ մը եւս զայն պարզել։

Որո՞նք են այն նպատակները որոնց կը ձգտի ֆաշիստ կառավարութիւնը եւ որո՞նք են այս շարժման գլխաւոր կէտերը։

Պ. Մուսոլինի, աւելի գրական քան իր նախորդները, տեսու եւ դիւրութեամբ ըմբռնեց թէ ազգի մը մեծութիւնը համեմատական է իր ներքին ուժերուն եւ նկարագրին։ Անկախութեան պէտք կար, անկախութիւն թէ քաղաքական տեսակէտով թէ տնտեսական եւ թէ հողագործութեամբ։ Այս երեք կէտերէն անցնող գծին երկու ծայրերէն սկսաւ գործել եւ ահա թէ ինչպէս։

Նոր իշխանութիւնը, երկրին առաջնակարգ նախանիւթերու (ինչպէս երկաթ,ածուխ, քարիւղ, բամպակ) ազքատութեան առջեւ, ուզեց ուժգին մղում մը տալ հողագործութեան, մանաւորապէս ցորենի մշակութեան։ Ձեռնարկ մը՝ որ ինքնին շատ գովելի է, քանի որ «դէպի քաղաք» շարժման տեղ պիտի սահցնէ «դէպի գիւղ»ի շարժումը, որուն համար երկիրը ունի ամէն տեսակ յարմարութիւններ։ Մինչդեռ անդին ճարտարարուեստին համար կախում ունի դուրսի մեծ շուկաներէն, քանի որ իրեն կը պակսին նախանիւթերը։

Վերոյիշեալ ուղղութեամբ թափուած ջանքերը արդէն սկսած են իրենց պտուղը տալ, հետզհետէ աւելցնելով ցորենի տարեկան արտադրութիւնը։ Ցորենի տարեկան բերքը տակաւին չի բաւեր երկրի պէտքերուն։ Սակայն կառավարութիւնը իր այս ծրագիրը իրագործելու նպատակով, որոշած է ահագին գումարներ ծախսել անմշակ հողերը արգասաւորելու համար։

Պէտք չէ ենթադրել թէ ճարտարարուեստը անտեսուած է։ Ընդհակառակն, այդ ուղղութեամբ ալ ամէն ջանք կը թափուի, որպէս զի Իտալիան իր միւս մրցակիցներէն վար չմնայ։ Հողագործութեան մասնաւոր մղում կը տրուի, մինչեւ որ անուխին պակասը լրացնող միջոցներ ձեռք առնուին։ Այս նպատակով արդէն ամէն կողմ, մանաւորապէս երկրի հարաւային մասին մէջ ջրաբաշխական մեծ շինութիւններ կը կատարուին ելեկտրական հոսանքի արտադրութեան համար, որոնք գուցէ ոչ շատ հեռաւոր օր մը այդ ճիւղին մէջ հրաշալիքներ ցոյց պիտի տան մեզ։

Քաղաքական տեսակէտով ֆաշիստ կառավարութիւնը իր պարտադրած փոփոխութիւններով սերբնապէս ինքզինքը կազմակերպելէ վերջ, իր արտաքին քաղաքականութեան շրջանակը օրէ օր ընդլայնելու կը հետամտի։ Իբր փաստ՝ բաւական է յիշել Իտալիոյ ձեռնարկները Պալքաններու եւ Միջին Եւրոպայի մէջ։ Ալպանիոյ, Հունգարիոյ եւ անդամներու Աւստրիոյ հետ եւս կնքուած դաշնագիրները առաջին երեք հանգրուաններն են այս ճամբուն վրայ։

Ոմանք կը կարծեն եւ համոզուած են թէ Իտալիան արդէն պատերազմի պատրաստուած, առաջին առթիւ սուր ի ձեռին պիտի արշաւէ դէպի այս կամ այն սահմանը։ Սխալ կարծիք։ Իտալիա ամէնէն աւելի խաղաղութեան փափաքող է։ Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ Լոնտոնի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ Իտալիոյ առաջին պատուիրակ եւ արտաքին նախարար Պ. Կրանտի՝ յայտարարեց թէ «Իտալիա ամէնէն աւելի պէտք ունի խաղաղութեան իր բազմաթիւ շինարարական գործերը գլուխ հանելու եւ հետեւաբար պատերազմի մը համար ծախսուելիք գումարները իր այս նպատակին յատկացնելու համար»։

«Վատիկանի Հարցը» (La Questione Romana) որ կէս դարէ ի վեր բոլոր Իտալական դաշնիքներն զբաղեցուցած էր, իր գոհացուցիչ լուծումը գտաւ վերջապէս։

Դեռ կը մնան, սակայն, զանազան դժուարութիւններ, որոնց առաջինը Ֆրանսայի հետ որոշ համաձայնութեան մը հանելու հարցն է Իտալիա եւ Ֆրանսայի եւ որ միշտ իրարու հետ համաձայն ըլլան։ Եւրոպայի ընդհանուր խաղաղութեան սիրոյն համար։

Գժտութեան խնձորը մերթ Միջերկրականի ափերեան ափերուն վրայ կը բռնէ՝ Թունուզի խնդրով, մերթ փորից, Ֆրանսա գանուող Իտալացիներու հպատակութեան խնդրով, իսկ ներկայիս Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ։ Բայց վստահ ենք որ փոխադարձ բարեացակամութեամբ այս հարցերն եւս գոհացուցիչ լուծումը պիտի ստանան։

XXX

ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԷՆ

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԴԷՊՔԵՐ

ՈՐՈՆՔ ԿԸ ՑԻՇԵՑՆԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԺԴՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, աճեւոր թափով ամբողջ Ռուսաստանի եւ մանաւանդ Կովկասի մէջ, առաջ կը տարուի անտեսութեան համայնացումը («կոլխոզ») եւ «կուլակներու ոչնչացումը»։

Այս երկու իրողութիւնները այնքան սարսափելի չափերու հասած են, այնպիսի ողբերգական եւ արիւնալի դէպքերու առիթ տուած են, որ մէկ մէկ յիշելն իսկ անհնար է։ Բայց իբրեւ նմոյշ, առօրեւ կը ներկայացնեմ երեք դէպքեր, որոնք կատարուած են Վրաստանի գիւղերուն մէջ, 1930ի յունուար եւ փետրուարին։

Ա. Վրացի «կուլակ» գիւղացի մը հրաման կը ստանայ պատրաստուիլ որպէսզի երբ գինուորները կամ չեկիստները գիւղ մանեն, իսկոյն ընտանիքով ճամբայ ելլէ։ Ցոյցը որ գիւղացին կը նկատէ որ գիւղի գիմացի բլուրէն զինուոր մը դէպի գիւղը կը յառաջանայ։ «Կուլակ»ը կարծելով, որ զինուորին ետեւէն ուրիշներ ալ պիտի գան, յուսահատ կը մտնէ տուն եւ ատենաւ մը երթալով տարձանակը կը պարպէ սրտին։

Երբ առնը լաց ու կոծով կը լեցուի, եկող զինուորը (որ այդ «կուլակ»ի հարազատ աղան էր եւ եկած էր ծնողքը տեսնելու) ներս կը մտնէ եւ իր լացն ու վիշտը կը խառնէ իւրայիններուն եւ բոլորը միասին կ'իյնան արիւնաթաթաւ դիակին վրայ։ Քիչ յետոյ, առանց կատարուած ողբերգութեան ծանօթ ըլլալու, խուզարկու չոր չեկիստներ եւ կը հրամայեն, որ «կուլակի» ընտանիքը հեռանայ տունէն։ «Ո՞ւր է տանտէրը», կը հարցնեն չեկիստները։ «Եկէ՛ք, ձեզ ցոյց տամ», կ'ըսէ զինուորը, եւ չեկիստները կ'առաջնորդէ ինքնասպան գիւղացիի դիակին մօտ, որուն ի տես խաղաղած չեկիստները կը հարցնեն. — «Ո՞վ գործած է այս ոճիրը»։ Ցոյց ինքնիրմէն ելած, արիւնը գլխուն զարնուած՝ «Ո՛վ ըրաւ» կը յարէ, կը քաշէ հրացանը եւ չորս չեկիստներն ալ սպաննելով, անոնց դիակները գետին կը փռէ եւ կը քաշուի լեռները։

Բ) Վրացի «կուլակ» գիւղացի մը հրաման կը ստանայ իր ընտանիքով անդամակցիլ շատ հեռու եւ անհարազատ գիւղ մը։ «Կուլակ»ը կը թողու իր ամբողջ ստացուածքն ու կարողութիւնը՝ երախաներն ու կինը սայլի մը վրայ գնելով (սայլն ալ ուրիշի) ճամբայ կ'ելլէ, մինչ մեկնողները մեռելական յուղարկաւորներու նման իրենց լաց ու կոծով քար սիրտերուն անգամ կսկիծ կը պատճառէին։ Յուսահատ գիւղացին կը քշէ սայլը եւ երբ կը հասնին անդունդի մը բերանը՝ «կուլակ»ը այնպէս մը կը դարձնէ սայլը, որ ամբողջ ընտանիքը, եզներն ու սայլը՝ ինքն ալ միասին կը գահավիժին անդունդին մէջ եւ կտոր կտոր կ'ըլլան, ոչ մէկը ողջ մնալու պայմանով։

Գ) Նոյեն Վրաստանի մէջ պատահած է այս դէպքը։ «Կուլակ»ի մը աղջիկը ամուսնացած էր չեկիստի մը հետ, առբի մը առաջ։ Կինը յղի ըլլալով, կը խնդրէ ամուսինէն, որ զինք փոխադրէ հիւանդանոց մը ազատուելու համար։

Դաժան ամուսինը՝ անուշադրութեան կը մատնէ կնոջ ծանր վիճակը։ Կինը կը ստիպուի երթալ գիւղը, իր հօր տունը, հոն ազատուելու համար։ Ընդդարձրութեանէն ճիշդ երկու ժամ յետոյ, չեկիստները կը թափին գիւղը եւ կը հրամայեն, որ կուլակները հեռանան։ Ընդդիմանի ծնողները շատ կը խնդրեն, որ իրենց մեկնումը քանի մը օր յետաձգեն, մինչեւ որ հիւանդը կազդուրուի, բայց անկարելի կ'ըլլայ։ Հիւանդ մայրն ու նորածինը կը դնեն սայլի վրայ եւ ձիւն ու դաւրին ճամբայ կ'ելլեն։ Գիւղէն մէկ ժամ հեռանալէ յետոյ, ճամբուն նախ կը մեռնի նորածինը եւ ապա մայրը։ Երկու դիակները սայլին վրայ, թշուառ ընտանիքը կը շարունակէ ճամբան մինչեւ յաջորդ գիւղը, ուր կը մտնեն լաց ու կոծով եւ կը թաղեն մեռելները։

Եւ դեռ որքա՜ն ահռելի փաստեր, որոնք կը կատարուին աչքէ հեռու խուլ անկիւններուն մէջ՝ Սիպիրէն մինչեւ Արաքսի ափերը։

ԿՈՐԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գործարանատէրերը վերջերս դժուար կացութեան մը մատնուած են, կատարուած մեծ ծախսերու հետեւանքով։ Ցեղական ապրանքներու մասին եղած վերջին շարժումին վրայ, գործարանատէրերուն մեծ մասը նոր գետեղումներ ըրած են, պահանջքին կարենալ գոհացում տալու համար։ Բայց որովհետեւ ծախքերը խիստ շատ կ'ըլլան, գործարանատէրերը ճար մը կը խորհին։ Երբ ամէնէն նպաստաւոր միջոցը, առաջարկուած է որ գործարանատէրերը միանան եւ հաւաքական ձիգերով առաջ տանին իրենց գործերը։

ԵՐՆԷ՛Կ ՔԵԶ

Ա. Ահարոնեանին

Կ'երեւակայեմ փոթորկայոյզ ովկիանոս մը, դայգալոյսին, առուն վրայ առագաստանաւ մը կը մաքառի. հօհաններ կը ծածկեն զայն փրփուրներով, ու ամպեր կախուած են անոր կայմերէն, մո՛ւթ ամպեր։ Ժամեր անընդհատ հերոսաբար կռուելէ վերջ, առագաստանաւը կը պատռէ ովկեանոսը ու ցամաք կը հասնի։ Նաւաստիները կը ձգեն ջուրը ու ցամաքին վրայ կրակ կը վառեն։ Բոցերուն շուրջ կը նստին ծալապատիկ, գիշեր առեն, մութին մէջ, եւ իրարու կը պատմեն ահաւոր տագնապը։

Այսպէս կը ներկայանայ մեզի՝ պատանիներուս, Ահարոնեանի գրականութիւնը, եւ յորելեանը որ այդքան մեծ խանդավառութեամբ կը պատրաստուի ամէն տեղ։

Ահարոնեանի գրականութիւնը փոթորկայոյզ ովկիանոս մը եղաւ միշտ, ողբերգական, որուն վրայ հայ ազատագրութեան առագաստանաւը մաքառեցաւ անվհատ։

Ահարոնեան ողբերգակ է ամէն բանէ առաջ։

Ազգ մը կայ մէջտեղ, արիւնի մէջ ինկած, որ ազատութեան համար, վաղերու դէմ կը մարտնչի։ Բնականաբար կը պարտուի անհէ հերոսաբար ու կը փռուի գետին արիւնլուայ, սրելով հանդիսականներուն քրքիջները։

Եւ ահա ողբերգակ մը կը անենք. Ահարոնեանը, որ արիւնը աչքերուն մէջ կ'ապրի այդ տեսարանները, կը նկարագրէ զանոնք գրական տողերու մէջ, ողբերգութիւնը իր գագաթնակէտին հասցնելով։

Այդ ողբերգական տեսարանները մեր իրական կեանքին հայելիներն են, ճայռն, անհերքելի։ Ասոր համար անոնց արժէքը կը կրկնապատկուի։ Կարգ մը մարդիկ թող պարապ տեղը իրար չանցնին ըսելով թէ Ահարոնեանին գրականութիւնը լալկան է։ Ան լալկան չէ, այլ ողբերգական։

Ահարոնեան բանաստեղծ է։

Ազգային վշտին բանաստեղծութիւնը եղած է ան, ինչպէս սովոր է ըսել։ Բայց, ակարները սիրող եւ պաշտպանող, թրթռուն սիրտ մը։ Կեանքէն պարտուածները անոր պաշտպանութեան ենթակայ են միշտ կը սիրէ հեռուել պարտուածներու եւ տառապիլ անոնց հետ։ Ու այդ տառապանքը վսեմացնել, մարմնացնել իր բանաստեղծի հոգիով եւ գրչով։

Ահարոնեան ազգային գործիչ է, հաւատ է։

Երկրորդ պէտ. առկաւին առանձին մէջ է այն Ֆրանսերէն ճառը որ արտասանեց չորս տարի առաջ Ժընեւի մեծագոյն պանդոկներէն մէկուն մէջ, միջազգային ներկայացուցիչներու առջեւ։ Ոսկեղէն կանոնի առթիւ էր։ Արեւէն երկրին անգամ յիշեցնելէ վերջ Եւրոպացիներուն ամօթալի վերաբերումը Հայկական Դատին հանդէպ, խնդրեց ունկնդիրներէն որ վերջացնելէ առաջ թոյլ տային իրեն քանի մը հայերէն խօսք ըսել «Հայաստան»ի սաներուն, որ ներկայ էին։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, հետեւեալ միտք նախագասութիւնը գոչեց Ահարոնեան.

—«Ըղձա՛ք, որքան ատեն որ Մասիսը ցուցադրում է իր օդիական կատարը երկինքին, որքան ատեն որ Արաքսը վազում է Այրարատեան դաշտին մէջէն, Հայութիւնը չի կորչիր»։

Աչքերս կրակ ու արցունք վազեցին այս խօսքերէն յետոյ։

Այս ամէնուն փոխարէն, ինչպէ՞ս կը վարձատրէ ազգը իր մեծագոյն հերոսը։

Օտարութեան մէջ բնական է շատ քիչ բան կրնայ ընել։ Հանդէս, ծափ ու քիչ մը դրամական օգնութիւն։ Իսկ ինչ որ անհրաժեշտ է անմահացնելու համար զայն, հայրենիքին մէջ միայն կրնայ կատարուիլ։

Երնէ՛կ բանաստեղծին որ խառնուեցաւ յորձանքին, ձեռք տալով ալիքներուն ու առաջնորդելով զանոնք դէպի հորիզոնները ազատութեան։

Երնէ՛կ քեզ։

Ե. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՊԷՏՔ Է ԴՈՒՌՆԵՐԸ ԲԱՆԱԼ ԿՌՆԱԿԻ ՎՐԱՅ»

Պոլսոյ մէկ թրքական թերթը կը գրէ.—

—«Թուրքիա Եւրոպայի դրամագլուխէն եւ մասնագիտութենէն օգտուելու է ըսելով, ո՛չ միայն իր անկախութեան դպչող բան մը ըսած չենք ըլլար, այլ ընդհակառակն սակայն անկախութիւնը ամրապնդելու առաւելութիւնն ալ ունի, որովհետեւ անտեսապէս եւ իմացականապէս բարձրանալով, ազգերու խումբին շուտ խառնուելու կարճ ճամբան այս է։

Անկարելի է չխոստովանիլ թէ ակիզբները մենք քիչ մը վարանոտ գտնուեցանք այս մասին։

Այսուհանդերձ, կապիտուլասիոններու շրջանը եկած անցած ըլլալով, բնական է թէ հաւանական չէ ալ եւս որ ասկէ վերջը կրկնուի այդպիսի բան մը Թուրքիոյ մէջ, որ Եւրոպայի հասկցած ձեւով ու իմաստով ազատ, անկախ եւ անդորր կեանք մը կ'անցնէ։ Եւրոպացիները իրենք ալ չեն կրնար իսկ երեւակայել այդպիսի հաւանականութիւն մը։

Եւրոպայի հետ գործակցելու, այսինքն անոր դրամագլուխէն ու գիտութենէն օգտուելու խնդրին իրականացումն ալ վարպետութիւն մըն է ինքնին։ Հաւաքուածէկ աղաչանքով ու պաղատանքով առինք հոս բերինք Գերմանիոյ ամէնէն համբաւաւոր երկրագործական մասնագէտներէն մէկը եւ անտեսական գործավարութեան հրամանին տակ դրինք զայն։ Սակայն, դժբախտաբար, երեք տարուան ընթացքին, չկրցանք՝ աւելի ճիշդը խօսելով՝ չգիտցանք անկէ օգտուիլ, որովհետեւ այդ գործավարութեան բնոյթն ու արժէքը չգիտցող ու չգնահատող մտայնութիւն մը կայ։

Գալով դրամագլուխի խնդրին՝ ըստ մեր համոզման՝ պէտք է որ մեր դուռները կռնակի վրայ բանանք անոր առջեւ, ամէն տեսակ երաշխիք եւ շահ ապահովելով անոր, որպէս զի իր անտեսական գործունէութիւնը մեծ չափով աւելնայ։

Թէեւ մեզի այնպէս կ'երեւի թէ մեր երկաթուղիներու շինութեանց մէջ գործածուած օտար դրամագլուխը շատ սուղի կը նստի մեզի եւ պայմանաժամն ալ համեմատաբար շատ քիչ է, սակայն դարձեալ օգտակար է, եթէ հնարաւորութիւն կայ, օրինակի համար, ինչո՞ւ երկրին բոլոր ճամբաները, նաւահանգիստները, առաջուան գործերը օտար դրամագլխի եւ մասնագէտներուն չյանձնենք՝ կարելի եղածին չափ երկար պայմանաժամերով։

Եթէ մեզի հարցնէք՝ նոյնիսկ պէտք է երթալ փնտռել ու գտնել ասոնք եւ աշխատիլ մինչեւ որ կարենանք գտնել»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՀՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան» այս խորագրին տակ (20 յ...

— Զոփարաքարի ջ... ջրանցքին մէջ բանուորներ... ճակը անտանելի է։ Հակա... տարուած բոլոր դիտողու... բուն, ոչ ոք ուշադրութ... դարձնէ բանուորներուն... բնակարանները անմխիթ... ճակ մը ունին։ Նոյնիսկ ... ուորներ, որ գետինը կը ... խմելու ջուրը կանոնաւոր ... Շատ անգամ բանուորներ... պակասութեան պատճառով... տաւին աղտոտ ջուրը։ ... պակասութեան պատճառով ... ուորները յաճախ անգործ ... կը պատահի, որ բանուորնե... բարու ձեռքէ խլեն ... բան, ինչ որ տեղի կունայ ... ներու։ Թէյի գաւաթ չի ... Վարմազիարի բանուորներ ... զրկուած են խմելու ջուրէ ... գամ մը պատահած է, ... բանուորներ, ջուրի պակաս... պատճառով, ձգեն գործը եւ ... նին։ Գործիքներու պակաս... պատճառով, 150 բան... միայն 50ը կ'աշխատի։

Ջրանցքին գործերու ... ներէն մէկը, հրաժարով, ա... պատճառներով յաճախ կը ... բանուորները։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՑԸ

Գրեցինք թէ շատ գէշ ... բեւանի հացը, եւ ժողովուրդ ... կրնար ուտել։ Մեքենական ... ռին հացերը քննութեան ... լով, տեսնուած է թէ իրապէ... տել կարելի չէ։ Եւ քննիչ ... նը արգիլեց ծախել 1904 ... հաց, որ պէտք է տրուի ... նիններուն։ Ուտելիք հաց չէ ... խանութներուն մէջ ծախ... Պատճառը ալիւրն է, եւ պա... ալիւրին. ժամանակաւորը ... լիւրի տեղ եգիպտացորենի ... բիի ալիւր է տուեր, ... Հայաստան», մօտ 20 ... գիւղացիական երկրին փո... կամ հացթուխը գարի եւ ... տացորենի ալիւրը չէ ճանչեր

ՀԻՒԷՔՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ

Երեւանի մէջ Աստաֆեան ... բապարակին վրայ պիտի ... հիւէքներու տուն մը, երեք ... կով։ Հիւէքներուն թիւն է ... բայց պիտի բարձրացուի ... 50։ Դպրոցական մը եւս բաց... է, հիւէք պատրաստելու հա... Երեւանի մէջ հրդեհները ... յաճախ կը պատահին։

ԽՕՍՈՂ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայաստան եւս կ'ունե... սուն շարժանկար ունենալ ... պատճառով Մոսկուա ղրկուած ... գերասանապետ մը եւ ... մը, ուսումնասիրութիւններ ... տարելու նպատակով։ Խօսող ... ժանկարը պիտի ծառայէ ... բոզչութեան։ Մօտ ա... սեզոնը Երեւանի մէջ ... ուած շարժանկարի Հայաստան... համաժողովը, շատ մը ... գիրներ մշակելէ յետոյ ... երկու պատգամաւոր, Մոսկուա ... համաժողովին համար։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Գործավարներու խոր... արգիլած է երկրէն դուրս ... հնագիտական եւ գեղարուեստ... կան ամէն առարկայ, որ ... մէկ օրինակ ունին. նոյնպէս արգիլ... է դուրս հանել գեղարուեստ... կան այն առարկաները, ... եթէ նոյնիսկ բազմաթիւ օրինա... ներ ունին, Հայաստանի արուեստ... պատմութեան տեսակէտէն ... ներկայացնեն մեծ արժէք

«ԷԼԻ ԵՍ ԵՄ»

Խորհրդ. Հայաստանը տրոցկիստ թերթ մըն է դարձած, կ'ըսէ Փրաւտա:

Կը թուի, որ չէք տեսած Երեւանի թերթերը, պիտի զարմանաք՝ թէ ինչ ձեւով անցնի նմոյշ մը: Այնտեղ են «Պրաւդա»յի ալ խմբագրականները եւ քանի մը թղթակցութիւն: Ոչ կ'ենանք մը գտնուածութիւն: Միայն չոր-չոր, ոչ ալ շարժում: Միայն չոր-չոր էջին վրայ ձայներ կան երկրէն: Այս էջն է միայն կենդանի:

Խորհրդ. Հայաստանի վերջերս «Խորհ. Հայաստան» լեցուն է արտունչներով, համաձայնութեան գինը խախտած են «Բանուորներուն վիճակը գէշ է» եւայլն: Բայց թղթակիցները, այս արտունչները կը ստորագրեն, լուրջ վտանգի մը մասին են: Երբ, օրինակի համար, կոլխոզի շրջանէն Թեքլրարաղ համայնացումի ենթակայ թերթուեցաւ, կոմունիստները մորթեցին իրենց անասունները, գիւղացիներն ալ հետեւեցան կոմունիստներուն: Թղթակից մը կը գանգատի թէ կոմունիստները գէշ օրինակ կ'ըլլան գիւղացիներուն, կը մորթեն իրենց անասունները ազատելու համար համայնացումէն: Երբ գիւղացիները կը հետեւին տրուած օրինակին, կոմունիստները չեն թողուր: Գիւղացիները կը կատղին կոմունիստներուն դէմ: Կոմունիստներն ալ թղթակիցին դէմ, որ կը պատմէ թէ ինչպէս, սերմնցու հաւաքելու ժամանակ, երկու կուսակցականներ կ'երթան գիւղացիի մը տունը գինի խմելու: Գիւղացին խռոված ալ կը հրամցնէ հիւրերուն, մորթելով... «կոլխոզին ոչխարը: Կոմունիստ հիւրերը կ'ուտեն խորովածը եւ յաջորդ օրը կը տանին գիւղացին»: Թղթակիցը կը գտնէ այս ամէնը: Հալածանքը կը սաստկանայ իր դէմ: Բայց դեռ չէ կան նման քաջ թղթակիցներ: Անոնց մէկը կը գրէ եւ կը խմէ գեղծարարները, ստորագրելով «Էլի ես եմ»:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փետրուար ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ տեսնուած են հետեւեալ հիւանդութիւնները — քութէշ՝ 33, կեղծմաշկ՝ 16, բծաւոր ժանտատենդ՝ 2, կարմրուկ՝ 202, խոզուկ (oreillons) 130, կարմիր քամի՝ 18:

Մարտ ամսուան ընթացքին. — քութէշ՝ 7, կեղծմաշկ՝ 5, կարմրուկ՝ 70, խոզուկ՝ 83, կարմիր քամի՝ 1:

Խոզուկը համաճարակ է, բայց թեթեւ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտարարած էինք, Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան նորընտիր վարչութիւնը ձեռնարկած էր առողջապահական ժողովրդային դասախօսութիւններու շարքի մը, մասամբ օգտակար ըլլալու համար հայ գաղթականներուն, որոնք ամէնէն աւելի ենթակայ են հիմա ընկերային հիւանդութեանց, մեծ քաղաքներու ախտերուն:

Առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ հինգշաբթի երեկոյ Սուրէթէ Սավանթի սրահներուն մէջ: Կը նախագահէր տոքթ. Վ. Թորգոմեան: Դասախօսութեանց բացումը ըրաւ տոքթ. Քօլօլեան, ներածութիւն մը ընելով ժողովրդային առողջապահութեան վրայ.

— «Եւրոպական բոլոր երկիրները անընդհատ պայքար կը մղեն ընկերային հիւանդութեանց դէմ: Անոնք զինուած են զանազան միջոցներով: Մամուլը, դպրոցները, բուժարանները մեծ դեր կը կատարեն այդ տեսակէտէն: Փարիզի հայ գաղութը ունի միայն երկու միջոց.— 1) Մամուլ, 2) Դասախօսութիւն: Ուրախ ենք, որ հայ մամուլը ըմբռնած է ժողովրդային առողջապահութեան անհրաժեշտութիւնը եւ պարբերաբար յօդուածներ կը տպէ մեր արուեստակիցներուն ստորագրութեամբը: Բժշկական Միութիւնն ալ իր կարգին սահմանած է դասախօսութիւնները, զորս պիտի կատարէ պարբերաբար, եթէ քաջալերեն ունկնդիրները: Այդ պատճառաւ, ունկնդիրներն ալ պէտք է նպաստեն այս դասախօսութեանց յաջողութեան, պրոպականտ ընելով իրեն կարգին: Այսպէս է, որ պիտի յաջողի Հայ Բժշկական Միութիւնը»:

Ցետոյ խօսեցաւ փրոֆ Աղաջանեանց, նիւթ ունենալով «Մտային առողջապահութիւնը»: Դժբախտաբար... մոռցաւ խօսիլ իր դասախօսութեան նիւթին մասին:

Տոքթ. Թորգոմեան փակեց դասախօսութիւնը, թելադրութիւններ ընելով առողջապահութեան մասին:

Այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն հինգշաբթի Սուրէթէ Սավանթի մէջ: Նիւթերը այլազան են եւ հետաքրքրական: Անոնք պիտի յայտարարուին մամուլով օրը օրին: Մեր գաղութին կեանքը, որ կը հանէ գործարաններու եւ խճողուած տուներու մէջ, ձուլումի դէմ բացուած պայքարին չափ անհրաժեշտ եւ կենսական կը դարձնէ այսպիսի դասախօսութիւնները: Այդ մասին քիչ մը ամէն մարդ փորձառու է արդէն:

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՑԷՍԻՆ 7 ապրիլ — Ցէսինի Ցորեմինակ Յանձնախումբը գաղութին ուղղած է կոչ մը, որ շեշտելով «Ահարոնեան գրական հիմնադրամին» անհրաժեշտութիւնը, կը յայտարարէ.

— Ցորեմինական Յանձնախումբս այս առիթով արդէն սկսած է կազմակերպել հանդէս մը՝ Ցէսինի մէջ եւս մեծ շուքով կատարելու համար նոյն Յոբելեանը, ապրիլ 27ին, (յայտագիրը շուտով հրապարակ կը հանուի առանձին տպագրութեամբ) եւ կ'ակնկալէ թէ այս անգամ եւս գոյց պիտի տաք եռանդ եւ գիտակցութիւն, ամբողջութեամբ ներկայ գտնուելով անոր՝ տալու համար ձեր յարգանքի բաժինը, ու լայնօրէն պիտի մասնակցիք հանգանակութեան՝ որուն կը սկսուի յառաջիկայ շաբաթ կէսօրէ վերջ եւ կիրակի ամբողջ օրը: Յանձնախումբի կողմէն իւրաքանչիւր նուիրատուին պիտի ներկայացուի տետրակ մը՝ կնքուած Ցորեմինական կնքը. Յանձնախումբի կողմէն որ իր ձեռքով արձանագրելէ վերջ իր նուէրը, պիտի ստորագրէ գումարը:

Թող այս ձեռնարկը, իր արդիւնքով նոր ապացոյց մը ծառայէ մեր գարաւոր ժողովուրդի յարատեւ ստեղծագործութեան:

Այս առթիւ ի գիտութիւն Լիոնի Ցորեմինական Գործադիր Մարմնի եւ ի միամտութիւն Ցէսինի Հայութեան, Յանձնախումբս պարտք կը դնէ յայտարարելու թէ՝ Ցէսինը ոչ մի քաղաքի ու շրջանի հետ կապ չունի, այլ կը գործէ բոլորովին անջատ եւ անկախ:

Ի դիմաց Գործադիր Մարմնի
Ատենապետ՝ Վ. Մամճեան Ատենադպիր՝ Վ. Հիւսեան

∴

ՑԷՍԻՆ, 5 ապրիլ — (Ուշ. Թղթ.) Հ. Ց. Դ. Նորակազմ Պատանեկան Միութեան անդրանիկ հանդէս-երեկոյթը ունեցաւ կիրակի իրիկուն, քաղաքի թատրոնի մէջ: Ժամանակէն առաջ ընկերներու եւ համակիրներու երկսեռ բազմութիւն մը գրաւած էին իրենց տեղերը:

Երեկոյթը բացուեցաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով, մասնակցութեամբ ջութակահար Գ. Լ. Պօյաճեանի կազմած նուագախումբին: Եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, ֆանթէզիներ եւ կովկասեան պարեր, ընկերներու եւ համակիրներու կողմէն: Ցետոյ ընկեր Բ. Եղոբեկեան բանախօսութեամբ ծանրացաւ Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութիւններու եւ մասնաւորապէս յեղափոխական սերունդի պարտականութիւններու մասին:

Բանախօսութենէն յետոյ Միութեան կողմէն ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ կարմրած հաւ մը եւ շիշ մը շամփանիա, գոյացաւ 315 ֆրանքի գումար մը: Վերջին շահողն եղաւ Ցէր եւ Ցիկ. Գ. Կիւլեսեան:

** Արդէն կազմուած է բարձր Հայքի Հայր. Միութեան մասնաճիւղը: Ցաջողութիւն մաղթելով, վստահ ենք թէ գործնապէս պիտի մասնակցին գաղութին հանրային կեանքին:

Վարդ-Պատրիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 7 ապրիլ.— Շաբաթ իրիկուն, Ալֆորվիլի երիտասարդութիւնը սիրով պատասխանած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի հրաւէրին: Տաքուկ ընտանեկան եւ ազգային մթնոլորտի մը մէջ, «Ցառաջ Նահատակ» քայլերգով բացուեցաւ թէյասեղանը, ուր՝ տեղւոյն պատանի գայլիկները, եռանդուն եւ արի սկաուտները, մարզիկները, ֆութպոլիստները, համակիրները, ծնողները, յաճախ ունկնդրեցին: «Կապոյտ հայրենի լերանց հեռաւոր», երգանք կոթողներ գրող հառաչանքեն յետոյ, խոր լռութեան մէջ, խօսք առաւ գայլիկ, սկաուտ եւ երէցներու մեծ եղբայրը: Համառօտակի ներկայացնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեանքը, ըսաւ՝ Ո՛ւր որ հայու շունչ եւ օճախ կայ, հոն է նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, ունենալով մէկ նպատակ— պահել, ամրապնդել եւ զօրացնել մեր հայրենիքը՝ Հայաստանի սէրը պատանիներուն եւ երիտասարդներուն մէջ:

Մեծ խանդավառութեան մէջ գայլիկները սկսան իրենց խմբերգներն ու արտասանութիւնները, որոնց յաջորդեցին ուրիշ ազգային երգեր եւ արտասանութիւններ, սկաուտ եւ երէցներու կողմէ: Իրենց կարգին խօսք առին Գ. Գ. Արշակ Ցովհաննէսեան եւ Բարսեղ, որ խօսեցան «Բարձրացիր, բարձրացուր» նշանաբանին վրայ եւ ջատագովեցին Ընդհ. Միութիւնն ու իր նպատակը, հրաւիրելով ներկաները աւելի ուժեղ կերպով թեւ ու թիկունք ըլլալ անոր: Երբ արկին Բիւթիւքեան իր սահուն լեզուով սկսաւ խօսիլ անուշիկ Հայաստանէն, մեր մէջ աւելի արծարծուեցաւ հայրենիքի սէրը: Լո՛ւռ էինք բոլորս... Մեր հոգիները կը թրթռային Հայաստանով եւ Հայաստանին համար, կարծես օտար հողի, օտար հորիզոնի մէջ չէինք և փոխադրուած էինք հոն, մեր երկիրը: Նուագի ձայնը հնչեց ու թեժացնել մեզ, հայկական պարերը յաջորդեցին եւրոպականը, մեծերը, կատակախաղը, արտասանութիւնները, ու բոնցմէ վերջ խօսեցաւ Գ. Օ. Ետգարեան: Նոր գայլիկներու եւ սկաուտներու արձանագրութենէ յետոյ ժամը 0.30ին ցրուեցանք, մինչ Ալֆորվիլի հայոց թաղը կը թնդար հայկական երգերէն:

Թ. Ե.

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ամիսէ մը ի վեր քաղաքս կը գտնուի Ժ. Խըտրիկեան, գունդ նետելու ծանօթ ախոյեանը: Խտրիկեան 1924ին կը հաստատէր իր մրցանիշը (12 մեդր 80): Անկէ ի վեր կը մնայ մեր լաւագոյն գունդ նետողը: Այս ամառ, շատ հաւանաբար մեզ պիտի առնէ մեր մասնաճիւղի աթլէթիկ խումբին:

∴ Ճշմարիտ խանդավառութիւն մըն է ստեղծած մեր շրջանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին Զատկի առաջին օրը Կրընոպլի մէջ կատարելիք ֆութպոլի մրցումը: Կրընոպլէն թէ մօտակայ գիւղերէն ստուար բազմութիւն մը կը պատրաստուի գալ նոյն օրը Գափիւշի մարզադաշտին եզերքը, ծափահարելու համար հայ մարզիկները:

Մրցման կազմակերպութիւնը սահմանած է մեր մասնաճիւղը եւ վարչութիւնս իր կարելին կ'ընէ լաւագոյն ընդունելութիւն մը կատարելու համար մեր Վիէնի ընկերներուն:

Ցիգրիս

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հրատարակութեան խնդրանքով)

Ողբացեալ Մեսրոպ Նուպարեանի Ցորեմինական Կեդր. Յանձնախումբը, ընդ առաջ երթալով իր սահմանած պարտականութեան, զոր կը շեշտէ ծերունի վաստակաւորին բազմաթիւ համակիրներուն կողմէ արտայայտուած միահամուռ զգացումը որոշած է, ինչպէս Սգահանդէսին առթիւ հրապարակուած Ցայտարարութեամբ մը ծանուցինք, Մարսէյլի գերեզմանատան մէջ յատուկ հող մը գնել եւ կանգնել դամբարան մը, յաւերժական մեծարանքով մը փոխարինելու համար այն յարգանքի եւ գնահատումի ցոյցերը որ գրական անխոնջ մշակին երթանամեակին Ցորեմեանով պիտի արտայայտուէին:

Այս անգամ Յանձնախումբը գործի ձեռնարկելով կուգայ խնդրել ողբացեալ Նուպարեանի բոլոր բարեկամներէն եւ գլխաւորաբար Իգմիրցի հայրենակիցներէն որ այս ձեռնարկին յաջողութեանը համար հաճին տրամադրել իրենց օժանդակութիւնը, փութացնելով իրենց մասնակցութեան բաժինը Յանձնախումբիս Գանձապետին Տոքթ. Ալլահվէրտի օրդին.— Mr. le Dr. Allahverdy, 27 Rue des Sablons, Paris (16e): Ինչպէս որ հայ մամուլին մէջ եւ Սգահանդէսին առթիւ եւս առաջարկուեցաւ Յոբել. Յանձնախումբը որոշած է աւելցած գումարը յատկացնել Նուպարեանի անտիպ ձեռագիրներուն հրատարակութեան, ինչ որ պիտի ըլլայ միեւնոյն, առանձ գրական յուշարձան մը եւ գրական ծառայութիւն ընթերցասէր հասարակութեան համար: Ի դիմաց Յոբել. Կեդր. Յանձնախումբի Տոքթ. Կ. Ալլահվէրտի, Վ. Մալէզեան, Բ. Որբերեան:

ՊԵՐԼԻՆԻ ԲԱԺԻՆԸ

...Խմբագիր,

ՊԵՐԼԻՆ, 5 ապրիլ.— «Յառաջ»ի առաջին իսկ կոչին պատասխանելով, Պերլինի Հայ Գաղթային Միութիւնը ձեռնարկներ ըրաւ Անատոլուի վերջին գաղթականութեան օգնելու համար:

Նկատելով որ հաւաքուած գումարները մէկ տեղ կեդրոնացնելու եւ համերաշխ գործունէութեան համար Յանձնաժողով մը կազմուեր էր Փարիզի մէջ, որուն եւ ձայնակից եղաւ «Յառաջ», վարչութիւնս պարբերաբար այդ Յանձնախմբին ղրկեց իր հաւաքած գումարները՝ անմիջապէս եւ ուղղակի Սուրիա փոխադրուելու նպատակով: Մինչեւ հիմա ղրկուածներուն գումարն է (8375) ութ հազար երեք հարիւր եօթանասունը հինգ ֆրանսական ֆրանք: Ներփակ կը ղրկենք ձեզ մանրամասն հաշուեկշիռը, խնդրելով որ բարեհաճիք հրատարակել զայն թերթիդ մէջ:

Պերլինի Հայ Գաղթային Միութիւնս հաղուստեղէն ալ հաւաքեց եւ ղրկեց ուղղակի Հալէպ, Կեդր. Խնամատարութեան գանձապահ Գ. Մազլումեանի հասցէին: Ղրկուած են մէկ հակ Պերլինէն, 4 հակ Տրէզտընէն՝ Տքթ. Ա. Պարոնիկեանի (Armenisches Hilfskomitee) կողմէ տրամադրուած: Առաքման ծախքերը Վարչութիւնը իր անտուկէն հոգաց, իսկ Լայբցիկի գաղութը պատասխանելով մեր կոչին, նոյնպէս հաւաքեց եւ ուղղակի նոյն հասցէին ղրկեց:

Պերլինի Հայ Գաղթ.
Միութեան Վարչութեան
Ատենապետ՝ Ե. Տէր Մինասեան,
Ատենադպիր Գ. Յովհաննէսեան:

ԽՄԲ.— Ցանկը եւ Հաշուեկշիռը՝ յառաջիկային:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Սուրաբեան Թատերախումբը այս շաբթու կը մեկնի Մարսէյլ՝ այնտեղ բանալու համար գարնանային եղանակը, միանալով ծանօթ դերասաններ տիկին Սիրոյշի եւ Գ. Ղազարեանի:

Մարսէյլի մէջ պիտի տան ներկայացումներու շարք մը, որուն առաջինը՝ Արշին Մալ Ալան, տեղի պիտի ունենայ Զատկին գիշերը՝ 20 ապրիլին:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 18 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Առաւօտեան հարցուցինք Գլդանբաղի ռէսի անունը: Մեզի ճանապարհ ցուցուցին, ու վեր կեցանք աղօթարանին գացինք:

Նկանք Գլդանբաղ՝ ռէսին հարցուցինք: Ըսինք.

— Հրայրը, Աշոտ-Թաթուլը, Վարդենիսցի Նատօն (շարք մը ընկերներու անուն տուինք) ո՞ւր տեղ են, մեզ տարէ՛ք անոնց քով:

Մարդիկ մեզի լռութեամբ ընդունելով, բոլորովին ուրացան, ըսելով.

— Ո՛չ այդպիսի մարդիկ կը ճանչնանք, ոչ ալ տեղեկութիւն ունինք, թէ ո՛ւրտեղ են:

Նոյն ատեն այդ գիւղի մէջ կը գտնուէր մեր վեց ընկեր, որոնք ինծի շատ աղէկ կը ճանչնային: Գիւղացիք գնացեր, ըսեր են անոնց, թէ ձիով էսպէս մարդիկ կը հարցնեն: Տղերքը եկեր, դուռը կիսաբաց բրած կը նայէին: Նա ըսի. «Տղե՛րք, ո՞վ էք, եկէք, անաստուածներ»: Նատօն զիս ճանչնալով, վազեց փաթթուեց վիզս, համբուրուեցանք: Միւս ընկերներն ալ եկան:

Անմիջապէս նամակ մը գրեցին, ղրկեցին Քէօփրիւքէօյ Թաթուլին եւ Հրայրին: Անոնք նամակին պատասխանեցին թէ՝ «Վերցրէք Անդրանիկին եւ ընկերներին, եկէ՛ք Եաղան, մենք ալ հոն կուգանք, կը տեսնուինք»:

Երբ երեկոյեան գիւղացիք մեզ ջուրը անցուցին, որ երեք ճիւղի կը բաժնուէր, մենք պատմեցինք, թէ Կինդամիրի դիմաց մի ճիւղով անցանք, անոնք շատ զարմացան եւ ըսին, թէ «Աստուած է ձեզ ազատեր»:

Գացինք Եաղան: Գիշերուան ժամը չորսի ատենն էր՝ ձիերու վրայ նստած եկան Թաթուլը, Հրայրը եւ Քեաֆթառ Արշակը: Հոզ պատմեցինք մեր անցեալները:

Մեզ փոխադրեցին Իշխու: Մեր վրայ գլուխը մերկ էր: Հագուցին մի քանի հին ու մին շաբեր, մինչեւ նորի պատրաստուիլը:

Քանի մը օրէն վերջը լսեցինք, որ Ջալլաթը Կովկասէն զէնք պիտի փոխադրէ: Առաջարկեցինք Հրայրին, թէ՝ «Հոս պարապ չոպանանք մինչեւ Օգոստոս ամիսը, երթանք, անոր հետ զէնք փոխադրենք»: Նա ըսաւ, «Մինչեւ հիմա լսեր էք օրէնքներին եւ հպատակուեր, նորից պէտք է լսէք. մենք ձեզի զէնք կուտանք»:

Երեք-չորս օրէն վերջը մի մարդ եւ մի կին տալով կ'երթային Քէօփրիւքէօյ: Մեզ դրաւ այդ մարդու եւ կնոջ հետ, նամակ մը գրեց, ղրկեց Թաթուլին: Թաթուլը, նամակը կարդալով, մեզի յանձնեց երեք բերդանկա և փամփուշտներ: Թաթուլին ալ առաջարկեցինք մեր Կովկաս գնալու մասին, բայց ան ալ մերժեց և զէնքեր կապել տուաւ մեր վրայ:

Հոզ կը գտնուէինք ընդամէնը 19 հոգի: Մի մաս ընկերներ Գոմաձոր կը գտնուէին, մաս մ'ալ Իշխու կը գտնուէին: Ընդամէնը Բաղէնաւ 37 տղայ կը գտնուէր: Ամբողջ զէնքերն ու փամփուշտները դրուած էին ժողովրդի տրամադրութեան տակ:

Թաթուլը մեզի մասնաւոր խօսակցութիւններ կ'ընէր:

Մի անգամ այդ խօսակցութեան ատեն, գիշերուան ժամը չորսը կ'ըլլար, երկու տղայ ներս մտան, Հասան-Ղալայէն նամակ մը դրին Թաթուլի ձեռքը: Նամակի մէջ գրուած էր.—

«Սիրելի ընկերներ, Էրզրումի Դարգեանի առաջ բռնուած է մի տղայ նամակներով, որը մատնած է ձեզ եւ ձեր ապրած երեք տները: Զգուշ մնացէ՛ք, գիւղէն դուրս եկէ՛ք. վաղը Հասան-Ղալայի զալմաղամը խուզարկութեան պիտի գայ հոս»:

Թաթուլը մեզ կարդացեց, ըսելով, որ ոչ մի մարդ գիւղը չպիտի մնայ եւ որոշեց, որ իւրաքանչիւր մարդ իրեն տանուտէրներու հետ պիտի երթան արտերն ու սարերը եւ պիտի թաղնուին: «Մինչեւ ինձնից լուր չստանաք, իրաւունք չունիք գիւղը գնալու»: Ինքն ալ պիտի երթար տաւարի հովուի հետ:

∴

Իրեն տուած հրահանգի համաձայն, գիշերուան երկու ժամ մնալով, բոլորս հրացաններս վերցնելով մեր տանուտէրերու հետ գացինք սարերն ու արտերը: Բոլորս ալ ապահով էինք, որ եթէ խուզարկութիւն ըլլայ գիւղը, ոչ ոք չի բռնուիր:

Լուսը բացուաւ, արեւը բարձրացաւ: Դրեթէ օրը կէսօրին մօտ էր: Թաթուլը կը մտածէ, թէ ուսսաց փաստը Էրզրումէն պիտի գայ, երթայ Ղարս. երթամ նամակները տամ տանին. մինչեւ հիմա որ խուզարկութիւն չեղաւ, այլեւս չի լինի:

Կէսօրը անցած, գիւղէն մեզ հաց բերողն ըսաւ.—

«Ալայ բէկը 85 ձիաւորներով եկաւ, մեր գիւղի տակ վրանը զարկաւ ու Նատօյի Հարամ բարեց քիւրդերը սպաննած են երեք-չորս հայ եւ մաս մ'ալ թալան տարեր: Ալայ-բէկը կառավարութեան հրահանգով գացեր է Քիւրդերու վրայ, բայց ան գացեր է միայն աչքը գոցելու համար, որովհետեւ առանց ռուէ ձերբակալութիւն ընելու՝ եկեր է վրան զցեր Քեօփրիւքէօյ»:

Ժամը 7ին ատենն էր, երբ մենք հեռուէն տեսանք 12 ձիաւոր, որ Հասան-Ղալայէն կուգային եւ գացին դէպի Ալայ-բէկը: Հասան-Ղալայի զայմաղամն է եղեր: Զայմաղամը հասնելուն կ'առանձնանայ մի 10 րոպէ Ալայ-բէկի հետ եւ կը պատմէ պէտք եղածը: Ալայ-բէկը զօրագանճին հրահանգ կուտայ, փողը կը հնչէ եւ զօրքերը անմիջապէս ձիերը հեծած, զէնքերը ձեռքերնին կը պաշարեն գիւղը:

30 ձիաւոր կ'երթան այն տուներուն վրայ, որոնք մատնուած էին Էրզրումի դուռը: Կը խուզարկեն այդ երեք տունը: Թաթուլին ամբարի տակէն դուրս կը բերեն. կը բռնեն նաեւ այդ երեք տանուտէրերը: Թաթուլի վրայ կը գտնուի 49 ոսկի: Կ'առնեն եւ կը ներկայացնեն Ալայ-բէկին եւ զայմաղամին:

(Շար.)

ՏԻԿ. ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Հայկական տարազով

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ **ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ**

ԻՐ ՄԻԱԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՒՏԱՅ

Յառաջիկայ Ապրիլ 26ի Շաբաթ իրիկունը Սալ Կավօի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 45 Rue de la Boétie

Ժողովրդական գիներ *Մանրամասնութիւնները յաջորդով*

թիւնները որոշ անհաւանականութեանց կը բախին. Նկատելով որ անկարելի է ընդունիլ թէ անիկա Րիկօտէնը սպաննած ըլլայ իր խանութին մէջ՝ առանց դուրսէն տեսնուելու. կամ խանութին ետեւը՝ առանց բակին մէջ աշխատող գործաւորներու ուշադրութիւնը հրաւիրելու, մինչ դիագննութիւնը ապացուցած է թէ կռիւ տեղի ունեցած է եւ զոհին ճիչերը պիտի լսուէին դրացիներէն. միւս կողմէ անհասկնալի է որ Ալմազեան անխոհեմութիւնը կամ շնականութիւնն ունեցած ըլլայ Րիկօտէնի դիակը ձգելու այնպիսի տեղ մը, որուն բանալին դռնապանուհիին յանձնած էր եւ ուր գիտէր թէ օտարականներ պիտի գան կէսօրէն վերջ. Ալմազեան չէր գիտեր թէ Րիկօտէն — որուն անկուսիութիւնը հանրածանօթ էր — քանի մը հազար ֆրանք պիտի ունենար վրան սեպտ. Ցին, ուստի եւ գողութեան համար ոճիր գործելու շարժառիթն ալ չէ ապացուցուած։»

Նկատելով ուրեմն որ Ալմազեանը եղեռնագատ Ատեանին առջեւ ղրկելու համար բաւարար փաստեր չկան, ընդհանուր դատախազը կը պահանջէր դատական ամէն հետապնդում դադրեցնել Ալմազեանի դէմ եւ անմիջապէս ազատ արձակել զայն։

Ամբաստանիչ Ատեանը խորհրդակցութենէ վերջ, որոշեց իր վճիռը տալ այսօր։

Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան անմիջապէս բողոքագիր մը ուղղեց Նախագահ Պօֆիսի, անմեղի մը երկու օր աւելի բանտարկուելուն դէմ, շեշտելով թէ դատական Նախարարին քանի մը օր առաջուան շրջաբերականին դէմ ասկէ լաւ անսաստում չըլլար։ «Ալմազեանի կինն ու զաւակները երկու օր եւս պիտի սպասեն, որպէսզի Ատեանը վերջացնէ իր խորհրդակցութիւնները...»։

Մեծ աղէտ մը Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի մէջ

Եգիպտոսէն հասած հեռագիրներ մեծ աղէտի մը լուրը կը բերեն։ Պաղեստինէն, Անդրյորդանանէն եւ Սուտանէն, այսինքն արեւելքէն եւ հարաւէն դէպի Սուէզի ջրանցքն ու Նեղոսի հովիտը կը յառաջանան մարախի մեծ կարաւաններ։ Հոն ուր անոնք կը թառին երկաթուղիներու վրայ, կ'արգիլեն կառախումբերը շարունակելէ իրենց ճամբան. այնքան խիտ կերպով կը խճողեն գիծը։

Աղէտը այնքան լուրջ է, որ կառավարութիւնը պաշտպանողական միջոցներու համար 50.000 ստերլին քուէարկելէ զատ, վերահաստատեց տարապարհակ աշխատանքի դրութիւնը, որ 40 տարի առաջ ջնջուած էր Լորտ Քրոմըրի կողմէ։

Խորուկ միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Անդրյորդանանի մէջ, ուր էմիր Ապտուլլահ շարժման մէջ դրած է 75.000 մարդեր. ասոնք գիշեր ցորեկ կ'աշխատին արգիլելու համար յառաջացումը մարախներուն, որոնք արդէն աւրշտկած են հաբիբաւոր արտավար մշակուած հողեր։

Թէեւ 1500 թոնօ մարախ սպաննուած եւ 200 թոնօ հաւկիթներ հաւաքուած են, տակաւին ստիպողական եւ աւելի զօրաւոր միջոցներ անհրաժեշտ են՝ աղէտը խափանելու համար։ Սինայի շրջանին մէջ անգլիացի Պալլարտ կը հրամայէ աշխատութեանց։ Պաղեստինի մէջ, ուր կացութիւնը օրէ օր աւելի սպառնական կը դառնայ, կառավարութիւնը մեծ աշխատանք կը թափէ։ Տեղ տեղ մարախները հողը փորած են երեք ոտք խորութեամբ։ Գիշերային ճամբորդութենէ մը վերջ, անօթի կարմիր մարախներու ամպերը հասած են... արդէն. Սուէզի ջրանցքը, Իսմայիլիէի շրջանը։

Կրօնական խաչակրութեան դէմ

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ որ Մոսկուայի պոլշեւիկեան վարիչները պատրաստութիւններ տեսած են՝ չէզոքացնելու համար կրօնական հալածանքին առթիւ կատարուած խաչակրութիւնը եւ «կռիւը պիտի փոխադրեն թշնամիին հողին վրայ»։ Այսպէս, մօտ ատենէն հակապոլշեւիկեան պրոպագանդ մը պիտի սկսի Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւրոպական ուրիշ երկիրներու մէջ, Մոսկուայի մարզուած գործակալներուն հովանաւորութեան տակ։

Օտար երկիրներու հետ մշակութային յարաբերութիւնները ջատագովող ընկերութիւնը կը հաղորդէ որ այս առթիւ արդէն իսկ ապահոված է գործակցութիւնը 30 հանրածանօթ մարդոց, մէջն ըլլալով գիտնականներ, գրագէտներ եւ հանրային ծանօթ դէմքեր։ Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ ասոնք դասախօսութիւններ պիտի ընեն եւ յօդուածներ պիտի գրեն խորհրդային միութեան մշակութային կեանքին մասին» ու պիտի փարատեն «այն զրպարտութիւնները որոնք սկսած են նսեմացնել Խորհրդային Միութեան համբաւը»։ Ընկերութիւնը կ'աւելցնէ թէ պատրաստութիւններ աւարտած են արդէն այս պայքարին համար, որ պիտի սկսի անմիջապէս։

Ճէպէլը Տրիւզի տարեդարձը

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սուէյտայի մէջ հաւատարմական մեծ հանդիսութիւններ կատարուեցան՝ Ճէպէլը Տրիւզի անկախութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ։ Ֆրանսական մարզպան Պ. Հանրի Փոնսօ ներկայ եղաւ այդ հանդէսներուն եւ Ֆրանսայի բարեացակամութեան հաւաստիքները տուաւ ամէն կողմէ եկած ժողովուրդին։ Վեր հանեց Ճէպէլի մէջ ձեռք բերուած բարոյական եւ նիւթական հիանալի յառաջդիմութիւնները, ու շնորհաւորեց Տիւրզիներն ու ֆրանսացի խորհրդականները։

Բազմաթիւ օտարականներ ներկայ եղան նաեւ այս հանդէսներուն։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի Արդութեանց խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչև առաւօտ, Շավիլ Սինէմա Փաթէնի սրահը։

1 Թիւ Թրամուէյի Chaville-Ancienne Mairie կայարանին քովիկը

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ եւայլն

Հայկական եւ եւրոպական պարեր

Փարիզի համար հանրակառք եւ երկաթուղի կէս գիշերէն վերջ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLEBER

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին. կը խօսի Լեւոն Մեսրոպ «Պարսիկ գրականութեան Ոսկեդարն ու Արշալոյսը» նիւթին մասին։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խարբերդ քաղաքի Երիտ. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 46 Րիւ Թափի Վէր, Սալոն Լըփանեօլի մէջ։

կը խօսի՝ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ "ՓԱՐՈՍԻ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ,,

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

20րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ՝ 9—10 Պատմութիւն Ընկերվ. Միջազգայիններու՝ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11 Հ.Յ. Դ. պատմութիւն՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-ՑՈՒԱ-ԳՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, վիշապեան եւ փոթորիկ խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Պուա-Քոլոմպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՐԱՆ

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Կիրակի ժամը 1ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 139 rue Lafayette: Ռոստոմ (Շոա), Մակայի Կրիգոր (Սէն Ռոնպէր), Արամած Բաւկալ), և Քրիստափոր (Վիէն խումբերէն կը խնդրուիր իրենց ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան որոշեալ ժամուն։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՒՎԷԼԻԼ. ԱԳՕՂԶԱՊԱՀ. ժողովրդային դասախօսութիւն այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահներուն մէջ։ կը խօսին ՑօքԹ.Ներ Մինասեանց եւ Այլահվէրտի։ Մուտքը ազատ է

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ 39րդ տարեշրջանի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր եւ. ժամը 8ին Նախագահութեամբ Ռամշապուհեպիսկոպոսի։ Օրակարգ հաշուեկշիռի ընթերցում եւ վաւերացում եւ վարչութեան երեք անդամոց տեղ նոր ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներէն անպայման կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ օրինական նկատի պիտի առնուի։

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան երգչախումբի անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները կը հրաւիրուին փորձի վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գործ.— 751.40։
Սէն Շամոն, Գործ.— 487.65։
Ալֆորվիլ, Ալեք. եղբ.— 140։
Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս.— 35։
Սէն Փիէռ տէ Քոր, Ս.Թ.— 35։
Պարի, Գ. Օ.— 100։

ՆԵՐԿ — ՊԱՏԻ ԹՈՒՂԹ

ՆՇԱՆԱՑԱԽՕՍԱԿ

Ամենանպաստաւոր գիներով եւ խիստ ճաշակաւոր

ՅԱՐԵԹ

Հասցէ՝ ՄԱՍԻՍ տպարան

208bis Rue Lafayette, Paris (10

EMPIRE միշտ Հ... 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ հիւանդութեանց (ֆրանկօթո, չերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լապարոսկոպիա եւ արտ. խոր Հրգաւկցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

Կազմարար կ'ուզուի

Վարպետ կազմարար մը կ'ուզուի։ ցեւական գործ։ դիմել խմբագրատուն։

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մեթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9։ կիր. եւ տօն օրեր 10 12։

Գործ կը փնտռէ միջնակարգէ — երկաթագործ հայ երիտասարդ մը հայկական շրջանակի մէջ 1919 -1921 միեւնոյն արհեստով աշխատած է Ս ոն Սթէֆանօ, Պոլիս, ֆրանսական բանակին մէջ։ դիմել՝ Սեդրաք Դանիէլեանի, 1 Rue Louis Bonnet, Paris 11)

Կ'ուզուին ռուս կարող վարժ գործաւորուհիներ. լաւ վճարում դիմել կէսօրէ վերջ ժամը 2 —5 Տիկին Սուքոեանի, 25 Rue Henri Chevreau, Փարիզ։ Մեթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

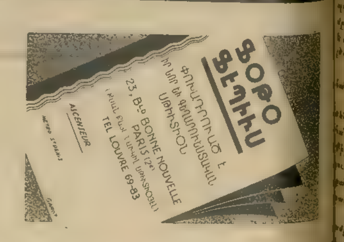

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 11 ԱՊՐԻԼ 1930
10 AVRIL 1930

Ձ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1235 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ԴՐՕՇԸ ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ

Փարիզ, Տէյրին, Գահիրէ, Թէհրան, Տիթրոյթ...

Պատահաբար չէ որ քով քովի կը շարենք այս անունները։ Իրարմէ սար ու ձորերով, ծովերով բաժնուած այդ քաղաքները, գրեթէ միաժամանակ, փորձեր կը կատարեն ունենալու իրենց Հ. Յ. Դ. Տունը։

Փարիզի մէջ՝ ծրագիր է տակաւին։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժընեւի Տունը ծախուած ըլլալով, փոխարէն պիտի կառուցուի կամ գնուի նոր մը՝ այս ոստանին մէջ, կարելի յարմարութիւններով։ Ամենադժուարը՝ վայրի ընտրութիւնն է։ Տեղ մը ուր վարժուած ըլլան հայկական ոտքերը...

Տէյրի մէջ — հայկական չէն գաղութ մը Լիոնէն քանի վայրկեան հեռու — մեր ընկերները արդէն ձեռնարկած են Դաշնակցութեան Տուն մը շինելու։ Հողը գնուած է, հիմերը փորուած են, ընկերներ եւ հայրենասէր քաղաքացիներ տաք սրտով փարած են գործի, ժամ առաջ աւարտելու համար շէնքը։ Այս Տունը պիտի դառնայ ոչ միայն Հ. Յ. Դ. ակումբ, գրադարան-ընթերցարան, այլ եւ դպրոց։ Մեր ընկերները կը խորհին նաեւ անոր մէկ մասը տրամադրել իբրեւ մատուռ։ Թէեւ, մեր կարծիքով, լաւ է ամփոփուիլ սկզբնական ծրագրին վրայ։ Մանաւանդ որ, ինչպէս ամէն տեղ եւ ամէն պարագայի մէջ, այս անգամ ալ մէջտեղ ելած է «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն մը», եկեղեցի շինելու համար։ Թող շինեն։ Մենք իրաւունք չունինք խառնուելու։ Եւ թող վէճ մը, խրամատ մը պակաս ըլլայ Տէյրի գաղութին մէջ, ուր այնքան դիւրազգած են ջիղերը։ Եթէ անհրաժեշտ գումարը կամ բարերար մը գտան, լաւ. իսկ եթէ կէս ճամբան մնացին, ո՛չ մնան Տէյրի մեր ընկերները։ Շէնքը աւարտելէ յետոյ, կը տրամադրեն նախատեսուած մասը։

Մենք այսպէս կը հասկնանք շինարար աշխատանքը.— իրար լրացնել, ոչ թէ խաչաձեւել, կամ ճամբուն վրայ քարեր շարել, կամ ծալապատիկ նստիլ, հառաչել, յօրանջել ու բամբասել։

Այսքանը՝ իբրեւ միջանկեալ։ Իբրեւ լուսաբանութիւն տեղափոխ հարցի մը առթիւ, ուր կաթողիկոսութիւնն ալ, հազիւ հասած, վիթք բռնեց, գծրախտաբար։

Գահիրէի մէջ, մեր ընկերները վաղուց են ունեցած բարոյական ամուր շէնք, տարիներու քրտինք եւ ճիգ։ Եւ տարուէ տարի յարաճուն վստահ։ Բայց պակաս է նիւթական շէնքը — տեղ մը ուր կարենան տուն-տեղ ըլլալ։ Սրահներ միշտ ալ ունեցած ենք, բայց լաւագոյն չէ՞ որ ունենանք մեր Տունը։

Այդ ծրագրին իրականացման համար, միջոցներ ձեռք առած են մեր ընկերները։ Վարձո՞ւ կ'ըլլայ Տունը թէ սեփական, — այդ չէ կարեւորը։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի կազմակերպութիւնը անհրաժեշտ գտած է որ ունենանք մեր Տունը Գահիրէի մէջ։ Եւ կ'ունենանք։

Թէհրանի մէջ, նոր եռանդ մը եկած է մեր ընկերներուն վրայ։ Պիտի ունենան ոչ միայն Հ. Յ. Դ. Տուն — վարձու — այլեւ օրկան։ Այս շրջանը, անշուշտ ազդուելով տեղական պայմաններէն, քիչ մը դանդաղ կը շարժի։ Բայց երբ գործի մը փարի լրջօրէն, կրնայ հարթել շատ մը դժուարութիւններ։ Յուզենք հաւատալ թէ Հ. Յ. Դ. Տունն ու թերթը կենդանի լծակներ պիտի դառնան այս տեսակէտով։

Ոլոր-մոլոր ճամբաներով,— ահաւասիկ Տիթրոյթը (Մ. Նահանգներ)։

Տիթրոյթի մեր կոմիտէն, որ տարիներէ ի վեր կը պարծենար իր ակումբով — Զաւարեան Տուն — փետր. 22ին հանդիսաւորապէս կատարեց իր սեփական շէնքին բացումը։ Քիչ է պատահած այսպիսի խանդավառութիւն, եւ մանաւանդ յուզում։ Հանդէսին նկարագրութեան մէջ, կը տեսնենք աւելի քան երկու հազար ժողովուրդ, իրար խառնուած։ Սակայն, բազմութենէն աւելի, տեսարանն է որ սարսռ կ'ազդէ։

Եւ իսկապէս, կարելի՞ է չազդուիլ աչքի առջեւ բերելով ամբողջ անցուդարձը, — ահաւասիկ բազմութիւն մը, ընկեր ու քաղաքացի, որ տարիներ ու տարիներ աչքերն ուղղեց դէպի Երկիր, որ տարիներ ու տարիներ սպասեց ճակատագրական, վճռական ժամուն։ Եւ հիմա, մազերը ճերմկած ու մէջքը ծռած, քար մը սրտին, կը փորձէ յարմարիլ օրուան անողոք պահանջներուն, կանգնելով տուն մը։

Տուն մը ամերիկեան պողոտաներուն վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, դէմ դիմաց դրամատէր-աշխարհակալ Ֆորտին, որ կրնայ ամբողջ հայ ժողովուրդը մաշեցնել իր մեքենաներուն վրայ։ Ինչպէս Տուները՝ միեւնոյն դրօշին տակ Փարիզի, Տէյրի, Գահիրէի, Թէհրանի մէջ եւ այլուր, իբրեւ ընթարցել օտար շանթին ու կայծակին...։

Արդարեւ, ոչ մէկ բան այնքան կը խոցոտէ մեր սիրտը, կ'արծարծէ մեր վիշտը, որքան այս անճար համակերպումը օտար պողոտաներու վրայ։ Այս կրաւորական դիմադրութիւնը՝ ողջ եւ կենդանի պահելու համար մեր գաղափարականը — ազատութիւն եւ հայրենիք։

Մինչեւ հիմա, սարերու վրայ, բերդերու եւ գետերու ափը կը սաւառնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը։

Այսօր, հարկադրուած ենք մեր գոյները պատսպարել նաեւ միջազգային պողոտաներուն վրայ։

Մեր «Տուն»երով շեշտել մեր անսասան ձգտումը դէպի ազատութիւն եւ հայրենիք։

Մինչեւ նուաճումը հայրենիքի եւ ազատութեան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ քննութեան ենթարկելով ռամկավար թերթերու ամենօրեայ գիտողութիւնները Սուրիա տարագրուած գաղթականներու կացութեան մասին, կը նկատէ (27 մարտ).

— «Եթէ կը յիշէ ընթերցողը, մասնաւորապէս ծրագիր կար նորեկ գաղթականները տեղաւորելու Հասիչէ-Գամըշլը շրջանի հողերուն վրայ, գորս յառաջացուցած էր Սուրիոյ իշխանութիւնը։ Պէտք է տրուէին լծկան, երկրագործական գործիքներ, սերմնցու եւայլն, որպէսզի գաղթականները կապուէին հողերուն եւ հողագործութեան նուիրուելով ինքնաբաւ դառնային։

Մինչդեռ մինչեւ այժմ հանգանակուած գումարներով տակաւին կարելի չէ եղած նոյնիսկ կուշտ կերակրել բոլոր գաղթականները, ալ ո՞ւր մնաց զանոնք ինքնաբաւ դարձնելու խնդիրը։

Եւ, հակառակ այս բոլորին, Սուրիոյ ռամկավար թերթը իրեն թոյլ կուտայ թելադրելու, որ այլեւս հանգանակութիւն չըլլայ ի նպաստ նորեկ տարագիրներու։

Դժուար չէ սակայն հասկնալ թէ ինչո՞ւ, մանաւանդ, որ ինք «Եփրատ» ակամայ խոստովանութիւն մըն ալ կ'ընէ այդ մասին։ Ան կ'ըսէ.—

«Մե՞ղք չէ որ օգնութեան կոչեր ըլլան մինչեւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները, որոնք ծանրաբեռնուած են Նուպարաշէնի հանգանակութեամբ»։

Ուրե՞մն. Թո՛ղ Սուրիոյ տարագիրները անօթութենէ եւ հիւանդութիւններէ մեռնին, միայն թէ Նուպարաշէնի հանգանակութիւնը գլուխ գայ։

Բարեբախտաբար, բարեգործական Ամերիկայի վարչութիւնը այդ այլանդակ մտայնութիւնը չունի եւ արդէն 5000 տոլար ղրկած է Սուրիա՝ խոստանալով նորանոր գումարներ հասցնել։

Բացի արդէն եղած աղաղակող կարիքին, հանգանակութիւնները պէտք է շարունակուին նաեւ այն պատճառով, որ գարնան հետ միասին ամենայն հաւանականութեամբ տարագիրներու նոր բազմութիւններ պիտի թափուին Սուրիա։

Պէտք է պատրաստ ըլլալ անոնց համար ալ, եթէ չենք ուզեր, որ կրկին քանի մը հարիւր աւելորդ զոհեր տանք, ինչպէս տուինք քանի մը ամիս առաջ, երբ անակնկալի մատնուեցանք՝ Սուրիա հասնող բազմութեանց առաջին կարաւաններէն։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Փարիզեան համայնավար պաշտօնաթերթ Իւմանիթէ իր երէկի թիւին մէջ կը հրատարակէ ապրիլ 8 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը՝ ղրկուած Աթէնքէն.

Մարտի երկրորդ կէսուն Աթէնքի մօտ հայ գաղթականներու մէկ կայանին մէջ (ԽՄԲ. [illegible] !) թաղապետական ժողովի ընտրութիւն տեղի ունեցաւ։ Ընտրական պայքարին կը մասնակցէին Ֆաշիստները եւ ձախ խմբակ մը՝ ղեկավարութեամբ համայնավարներու։

Հակառակ ահաբեկումներուն, ձախ ցանկը մեծամասնութիւն առաւ՝ 150 ձայն՝ Ֆաշիստներու 100ին դէմ։ Եւ որովհետեւ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան մեծամասնութեան վրայ, ձախ խմբակը 6 աթոռ շահեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Վեց ամիս բանտին մէջ տառապելէ ետք, չորեքշաբթի իրիկուն յանկարծ ազատ արձակուեցաւ Պ. Միքայէլ Ալմազեան։ Թէեւ Ամբաստանիչ Ատեանը որոշած էր հինգշաբթի տալ իր վճիռը, սակայն մէկ կողմէ փաստաբան Լըկրանի նամակին վրայ, միւս կողմէ թոյլ չտալու համար որ հինգշաբթի օր մեծ բազմութիւն մը խռնուի Սանթէի բանտին շուրջ եւ ցոյցեր կատարէ, 24 ժամ փութացուց արդարութեան գործադրութիւնը։ Նոյնիսկ փաստաբանը լուր չունէր թէ չորեքշաբթի օր Ամբաստանիչ Ատեանը նիստ պիտի գումարէ եւ որոշումը իմացաւ ժամը 5ի ատեններ միայն։

Անմիջապէս բանտ փութացին փաստաբանը, տիկին Ալմազեան եւ քանի մը բարեկամներ։ Ձեւակերպութիւններէ վերջ, ժամը 6.25ին Ալմազեան դուրս ելաւ բանտէն։ Մեծ թիւով լուսանկարիչներ ու լրագրողներ հաւաքուած էին բանտին առջեւ։ Ալմազեան բոլորին ալ շնորհակալութիւն յայտնեց՝ որ պաշտպանած էին զինքը։ Ողջագուրումներէ վերջ, Ալմազեան և իրենները գացին Րիւ Հալլէ, զոքանչին տունը։ Ալմազեան լրագրողներուն հետ խօսած ատեն կուլար։ «Թոթիտիէն» կ'ըսէ թէ այդ արցունքը միայն կը բաւէ՝ ցոյց տալու համար անոր բացարձակ անմեղութիւնը։ Ալմազեան երկու օրէ ի վեր բերանը բան չէր դրած եւ գիշերը չէր քնացած։ Զոքանչին տունը քիչ մը հանգչելէ վերջ, Պ. Տարայեան զայն տարաւ Օպոնի իր բնակարանը, ուր պիտի հանգստանայ քանի մը օր ընտանեօք։

∴ Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի Ազգախնամը վեց ամիսէ ի վեր ամսական 300 ֆրանքի օժանդակութիւն մը կ'ընէր Ալմազեանի ընտանիքին։ Ասկէ զատ Պ. Տարայեան բարեկամներու շրջանակին մէջ հանգանակութիւն կատարած էր՝ օգնելու համար Ալմազեանի կնոջ եւ զաւակներուն։ Նոյնպէս Պ. Վահան Միրզայեանց (Մարք Վանիէ), Ալմազեանի հայրենակիցը, բարոյական մեծ օժանդակութիւններ ըրած է, շարունակ կապ պահելով փաստաբանին հետ, ու հանրային կարծիքը լուսաբանելով հրապարակային հաւաքոյթներու մէջ։

∴ Փաստաբան Լըկրան իր գործը աւարտած չի նկատեր։ Ամբաստանիչ Ատեանի վճիռին մէջ կ'ըսուի թէ «թէեւ թեթեւ կասկածներ կան»։ Փաստաբանը կ'ուզէ որ այդ «կասկածները» միանգամ ընդ միշտ փարատին։

∴ Բոլոր թերթերը գոհունակութեամբ կ'ողջունեն Ալմազեանի ազատ արձակումը։ Ձախ թերթերը օրինակելի պատիժ կը պահանջեն Ալմազեանի բանտարկութեան գլխաւոր պատասխանատուներուն համար։

Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ թերթերն ալ երկարօրէն կը զբաղին Ալմազեանի խնդրով։

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեսփոխաններ Էնէսթ Լաֆոն և Պոնէ, յանուն խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութեան, պիտի հարցապնդեն վարչապետն ու դատական նախարարը՝ այն միջոցներուն մասին, զորս կը մտածեն ձեռք առնել՝ դատական ինքնութեան սպասարկութիւնը պարկեշտութեան եւ ձեռնհասութեան սահմանին մէջ գործել տալու համար։ Երեսփոխանները պիտի պահանջեն մանաւանդ որ այդ սպասարկութիւնը կապուի դատական վարչութեան։

Այս հարցապնդումին շարժառիթն է, հարկ չկայ ըսելու, դատական ինքնութեան փոխ տնօրէն Պ. Ամիի ծանօթ տեղեկագիրը Ալմազեանի մասին։

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ

Երեսփոխանական ժողովի օրէնսդրական յանձնաժողովը առանց փոփոխութեան ընդունեց Ծերակոյտին կողմէ քուէարկուած օրինագիծ մը՝ անհատական ազատութեան ապահովութեանց մասին։ Այս օրինագիծը փոփոխութեան կ'ենթարկէ պատժական քննութեանց օրինագիրքին կարգ մը յօդուածները՝ կանխարգելիչ բանտարկութեան, ժամանակաւոր ազատ արձակման, բնակարաններու խուզարկութեան եւայլն մասին, կը ջնջէ 10րդ յօդուածը, որուն շնորհիւ ներկայիս ոստիկանական տեսուչը ամէն իրաւասութիւն ունի ոճիրներու մասին անհրաժեշտ քննութիւնները կատարելու եւ յանցաւորները դատարան յանձնելու։

Մակեդոնիոյ գաղտնի կազմակերպութիւնը

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

«Տէյլի Քրոնիքլ» մասնաւոր թղթակից մը գրած է Պալքաններէ՝ Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան դէմ ձեռք առնուած վերջին խստութեանց առթիւ։ Թղթակիցը՝ Ճօրճ Րէնուիք կը հաղորդէ որ ցարդ 100 յեղափոխականներ ձերբակալուած են Մակեդոնիոյ մէջ։ Ոստիկանական կարեւոր ուժեր շարժման մէջ դրուած են՝ «վերջ տալու համար այս կոռովի, վտանգաւոր ու խորհրդաւոր կառավարութեան գոյութեան»։ Միւս կողմէ Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ալ իր կողմէ զօրաշարժի ենթարկած է օգտագործելի բոլոր մարտիկները, որոնք փորձառու են եւ վճռական։

Թղթակիցը կը պատմէ թէ Մակեդոնացիները տարօրինակ կազմակերպութիւն մը ունին։ Վարիչն է երիտասարդ, շատ խելացի, բարձրահասակ եւ գեղեցիկ Մակեդոնացի քաջորդի մը՝ Իվան Միխայլով, որուն գլուխը բերողին լաւ վարձատրութիւն մը խոստացուած է տարիներէ ի վեր։ Անիկա յաջողեցաւ ձեռք

(Ուրիշ շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԻՏԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

Վերջերս Սուլթան Համիտի ժառանգորդները հատուցում պահանջած էին ֆրանսական կառավարութենէն՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ անոր ընդարձակ կալուածներուն գրաւման համար։

Պոլսոյ Ֆրանքեւթուրք դատարանը, որուն առջեւ հանուած էր խնդիրը, իր առջի օրուան նիստին մէջ յայտարարեց թէ ձեռնհասութիւն չունի այդ խնդրով զբաղելու, քանի որ կարմիր սուլթանին ժառանգորդները թրքական հպատակութիւնը կորսնցուցած են համաձայն 1924 մարտ 31ի օրէնքին, որ ջնջեց խալիֆայութիւնը եւ աքսորեց Օսմանեան գերդաստանի բոլոր անդամները, ասկէ զատ խնդրոյ առարկայ հողերը չեն ենթարկուած պատերազմական հաշուեյարդարի կարգադրութեանց, ինչպէս նախատեսուած էր Լօզանի դաշնագրին 65րդ յօդուածով։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս որոշման, նկատելով որ միւս խառն դատարաններուն առջեւ նման խնդիրներ յուզուած են անգլիական, իտալական եւ հելլէն կառավարութեանց կողմէ։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Գերման ոստիկանութիւնը լուր առած ըլլալով որ համայնավարները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն յառաջիկայ Մայիս 1ի համար եւ թէ այս առթիւ տենդոտ պրոպագանդ կը մղեն բանակին եւ ոստիկանութեան շարքերուն մէջ, սկսաւ ձերբակալել գլխաւոր համայնավարները։ Երեւան հանուեցան չորս գաղտնի տպարաններ, որոնց ծախքերը կը հոգացուէին Մոսկուայի կողմէ։ Գրաւուեցան մեծ քանակութեամբ թերթեր եւ գրքոյկներ։

Ցարդ ձերբակալուածներու թիւն է 24 հոգի։ Մոսկուայի գերման դեսպանը Ֆոն Տիրքսէն կրկին բողոքեց Լիտվինոֆի գերման հողին վրայ Գ. Միջազգայինի կատարած շահատակութեանց դէմ։

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու թիւը կը հասնի երկու միլիոնի։ Մէկ շաբթուան մէջ 38,701 անգործներ աւելցած են։ Մարտ 31ին Աշխատանքի Սակարաններուն մէջ արձանագրուած էին 1,877,500 հոգի, տեղնց 1,144,800ը բոլորովին անգործ։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

ԱԹԷՆՔ, 10 ապրիլ.— Կառավարութիւնը որոշեց վաղը նիստի հրաւիրել երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովը։ Այս հաւաքոյթին մէջ, որուն ներկայ պիտի ըլլան նաեւ կուսակցութեանց պետերը, յանձնաժողովը իր կարծիքը պիտի յայտնէ հելլէնեւթուրք համաձայնագրին մէջ Թուրքիոյ պահանջած փոփոխութեանց մասին։

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ, Յունաստանի նախկին դիկտատորը երկու տարի բանտարկութեան եւ հինգ տարի քաղաքային իրաւունքներէ զրկումի դատապարտուեցաւ։ Նախապէս երկու տարի բանտարկուած ըլլալով արդէն, այս դատապարտութեան պիտի հաշուուի, միայն թէ զօրավարի աստիճանէն պիտի զրկուի։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը նաւային խարիսխ մը պիտի հաստատէ Սեւ Ծովու վրայ։ Այս առթիւ խորհրդակցութեան կանչեց անգլիացի ծովակալ Հէնտըրսընը։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՆ ՄԵԶ

Անգլիացի պաշտօնատար մը, Հէրոլտ Արմսթրօնկ, որ զինադադարին հրամանատար եղած է Սկիւտարի ոստիկան զօրքին ու իր երկրորդ գիրքը հրատարակեց Թուրքիոյ մասին («Turkey and Syria Reborn»), հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ Հայերու մասին: (կը քաղենք «Դրօշակ»ի ապրիլի թիւէն, ուր ընդարձակ տեղեկութիւններ կան նաեւ Թուրքիոյ մասին).

Հեղինակը ոչ միայն հեգնոտ, քինախնդիր եւ չարակամ է Հայերու մասին, այլեւ տգէտ՝ մեր ժամանակակից պատմութեան: Թոյն կը հոսի իր արտայայտութիւններէն, երեւի չարաչար յուսախաբ եղած ըլլալով, իր պաշտօնին կատարմանը առթիւ, իր հանդիպած Հայերէն: Մասնաւոր չարախնդութեամբ, կողմնակի փաստեր յիշելով, կ՚ուզէ մեզ ներկայացնել արծաթասէր, խարդախ, դրամի համար պատիւ իսկ ծախելու ընդունակ, վաշխառու ազգ:

Առաջին առթիւ, գործ կ՚ունենայ Կիպրոս հաստատուած անգլիական հպատակ Հայու մը հետ, որ 60.000 ոսկիէն մեծ գումար հաւաքելով կը պահանջէր: Կ՚երթայ Ատանայի մէջ կը գտնէ ողորմելի կրպակ մը, եւ հաստատում կ՚որոշուի միայն լիոսն ոսկիին: «Օ՛», ըսաւ բարկացած, երբ լսեց վճիռը: Գէտք եղածը չստացայ: Գէտք էր վաթսուն ստանայի...—«Բայց 60.000 պահանջած էիք»:— «Այդ ոչինչ, պատասխանեց ուսերը թօթուելով. փաստաբանս քանի մը զերօ աւելցուցած էր»: (էջ 135):

Դարձեալ, Ատանայի մէջ կը հանդիպի ողորմելի Հայու մը, գդեստավաճառ Նիկէրկոսեան (Նիկողոսեան ?), զզուելի տիպար մը, որ ամիս մը իրեն կ՚ընկերանայ իբրեւ թէ օգնելու համար, բայց երեւան կուգայ իբրեւ լրտես: Եւ երբ դիտողութիւն կ՚ընէ ոստիկանապետ ճէմալ պէյի, այս վերջինը կ՚ըսէ.

— Ձգէ՛ սա փիս ծայվանը, պատրաստ է մօրաքրոջ պատիւն իսկ ծախելու քանի մը ոսկիի համար:

Արտօրժակ ունի՞ք իրականութեան հետ խառն հէքեաթներ ալ լսելու:

— «Ատանան Հայերու մեծ կեդրոնն եղած էր պատերազմէն առաջ: Անոնք տէր էին քաղաքին, խանութներուն, տուներուն, պարտէզներուն, եւ ամէն Թուրք իրենց իշխանութեան տակ էր փոխառութիւններով և գրաւներով: 1897ին Ապտիւլ Համիտ, կարմիր սուլթանը, որուն մայրը հայ մըն էր եւ որ կ՚ատէր Հայերը, անոնցմէ շատերը սպաննեց իբրեւ յեղափոխականներ: 1907ին (պէտք է ըլլայ 1909), երբ Կարմիր Սուլթանը ինկաւ եւ Սահմանադրութիւն մը հռչակուեցաւ, Հայերը ապստամբեցան եւ ռուսական դրամին օգնութեամբ եւ խրախուսուած ռուսական խոստումներէն, գրաւեցին Ատանան եւ հանրապետութիւն հռչակեցին: Մէկ շաբաթ կռուելէ յետոյ, յաղթուեցան եւ հազարներով սպաննուեցան, և բովանդակ Եւրոպան, բացի Գերմանիայէն, սոսկումի բարեպաշտական, ոըկար ձեռքեր բարձրացուց: 1914ին Հայերը վերադարձան եւ նորէն ծաղկեցան: 1915ին ստուար մեծամասնութիւնը տարագրուեցաւ: Զինադադարին շատերը կամաց կամաց վերադարձան, իսկ 1919ին Ֆրանսացիներուն կողմը անցան, երբ անոնք գրաւեցին Ատանան, զինուեցան եւ զինուորագրուեցան Ֆրանսացիներուն կողմէ, իրենց վրէժը լուծեցին Թուրքերէն եւ երբ Ֆրանսացիները դուրս քշուեցան ամբողջ հայ բնակչութիւնը հեռացաւ անոնց հետ, վախնալով փորձանքէ մը» (էջ 138):

Ամէնէն ըմբոստացուցիչ պարագան այն է, որ հեղինակը ինքզինքը քաջածանօթ կը ցուցնէ հայկական իրականութեան (նոյնը եւ Սուրիոյ բաժնին մէջ):

Կապիտ վկայութիւն մը եւս.

— «Շատ Հայեր ճանչցած եմ, հարուստ եւ աղքատ: Տարօրինակ ցեղ են, որու մասին դժուար է ընդհանուր կարծիք յայտնել: Տեսած եմ երեք հարիւր տղամարդոց բազմութիւն մը, որ կը քշուէր ջարդուելու համար: Գիտէին թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իրենց հակառակորդը: Եւ երեք քնաթաթախ ոստիկանզինուորներու պաշտպանութեան յանձնուած էին, եւ կը քալէին հանդարտ, ոչխարի պէս, առանց օ՛րեւէ դիմադրութիւն փորձելու: Ուրիշներ, 1915ի քամինելի տարագրութեանց ընթացքին, կը պատմէին միսիոնարներուն թէ ինչպէս հաց ստանալու եւ իրենց ոսկիի պզտիկ գանձը անվթար պահելու համար, հարկադրուած էին ծախել իրենց զաւակները: Միւս կողմէ ուրիշներ, Վանի սարերուն վրայ եւ Ճէպէլը Մուսայի մէջ, կռուեցան դեւերու պէս: 1920ին, Այնթապի Հայերը զինուորագրուեցան Ֆրանսացիներուն դրօշին տակ, իսկ այս վերջինները չուտով լքեցին զիրենք: Ամիսներով առանձին պաշտպանեցին քաղաքը: Երբ քաղաքը աւերակ դարձաւ եւ իրենք պաշարուեցան ու սովամահութեան դատապարտուեցան, վերջին 600 մարդիկը սպաննեցին ինչ որ մնացած էր իբրեւ կին եւ երախայ, եւ պաշարումը խզելով բարձրացան սարերը:

«Իբրեւ ամբողջութիւն, սիրուելիք ժողովուրդ չեն. չափազանց ջղային են, չափազանց ճարպիկ եւ խորամանկ: Զարաչար կ՚աշխատին եւ կը յաջողին. այնպէս որ երկու սերունդէն տէր կը դառնան ամբողջ Թրքական քաղաքի մը եւ ամէն Թուրք իրենց իշխանութեան տակ կ՚իյնայ փոխառութիւններով, եւ այնուհետեւ կը ճնշեն առանց կարեկցութեան կամ ողջմտութեան: Կը նմանին պիծակի բոյնի մը, չսիրուելիք, անհամբոյր, եւ յարատեւող՝ օ՛րեւէ հարստութիւն դիզելու մէջ, ըլլայ իսկ աղտեղութեան մէջէն: Անխորտակելի յամառութիւն մը ունին ու թէեւ կրկին եւ կրկին ջարդուած, վերականգնանացան արագօրէն, մինչեւ որ, վերջապէս Մուսթաֆա Քէմալ ամբողջովին վտարեց զանոնք 1920ին եւ 1921ին: Դժուար է սիրել զիրենք, բայց մարդ կը հիանայ իրենց յարատեւութեան վրայ:

«Եմ օրաշ գաղափար կազմեցի իրենց կեանքի մասին, երբ տեսայ, որ իրենց թուականները կը ճշտուին ջարդերով կամ պատերազմներով կամ զանգուածային սպանութիւններով:—«Այդ բանը տեղի ունեցաւ Ապտիւլ Համիտի ջարդէն առաջ», պիտի ըսէր մէկը, հաշուելով 1897ը. «Ատանայի ջարդէն առաջ էր», ինչ որ կը նշանակէ 1908:

«Թերեւս իրենց ցեղին յատկանիշն էր դրամի սէրը: Եւ այդ սէրը բոլորովին նման չէր ուրիշներու արծաթասիրութեան: Անանք դրամը կը սիրեն ուժի համար, ուրիշներ, հանգստութեան, զբաղեցութեան կամ հպարտութեան համար, կամ բարեգործութեան համար, եւ ուրիշ շատ մը պատճառներու համար. բայց Հայերը դրամը կը սիրեն ինքն իրեն համար: Մերուկ մարդ մը մղոններով ոտք կը քալէ եւ ֆիզիքական ծանր աշխատանքներ կը կատարէ անոր համար: Վախկոտ մը յանձն կ՚առնէ ամէն չարչարանք, նոյնիսկ մահը, անոր համար: Թրքական Նըրամիտ պատմութիւն մը յարմարապէս կը պատկերացնէ հայկական հանկարը:

«Առեւնավ Սատանան քանի մը ամիս անցուց Վասփուրի վրայ: Ունէր երեք ծառայ, եւ երբ մեկնեցաւ, ուզեց վարձատրել զանոնք, եւ իւրաքանչիւրը զատ-զատ մէկուի կանչեց.

— Ես փառք կ՚ուզեմ, ըսաւ ֆրանսացի ծառան, կուրծքը ծեծելով:

— Ես դրամ կ՚ուզեմ, ըսաւ յայն ծառան:

— Ես գիտութիւն կ՚ուզեմ, ըսաւ Հայը:

Այս վերջինը զարմանք պատճառեց Սատանային, որ մօտէն կը ճանչնար իր ծառաները: «Գիտութիւնը, ըսաւ Հայուն, մեծ բան է, գեղեցիկ բան է, բայց շատ տեսակները կան»: Մտախուսապէս մէկը կ՚ուզե՞ս:

— Այո՛, Տէր, քիչ մը գիտութիւն, հասկնալու համար թէ որո՞ւ տուիք դրամը: (էջ 139-141):

Ու վերջապէս, համբերութիւնն ունենանք լսելու հետեւեալ զահերիկ ծաղրանքը՝ ուղղուած մեր անբուժելի միամտութեան:

— Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը 1919ին ուզած էր հայկական կայսրութիւն մը ստեղծել, եւ հայ պատուիրակները կը պահանջէին Անատոլուի ահագին մէկ հողամասը, Կովկասէն եւ պարսիկ սահմանագլխէն մինչեւ Միջերկրական եւ Ատալիա: Այն պատմահական եղանակը, որով կ՚առաջարկուէին և նկատի կ՚առնուէին այս ծրագիրները՝ շատ լաւ կը պատկերացնէ Մեծն Բրիտանիոյ պատերազմական պաշտօնատան մէջ ծագած միջադէպ մը: Բրիտանացի պաշտօնեայ մը կար, որ հրահանգներ ստացաւ առաջարկուած Հայաստանի քարտէզը պատրաստելու: Սահմանագլուխը շինած ատեն, վերջապէս եկաւ Վանայլճին— երբեք Եւրոպայէն դուրս չէր ելած եւ իր տրամադրութեան տակ եղած քարտէզները չափազանց թերի էին:

—«Սահմանագլուխը լիճին դէպի արեւելա՞ն թէ արեւմտեան սիը պիտի երթայ», հարցուց ինծի:

Ցետոյ,— լա՛ւ, շարունակեց առանց պատասխանս լսելու, սահմանագլուխը դնենք ճիշդ լիճին մէջտեղը. մանրամասնութիւնները յետոյ կը ճշդուին սահմանային յանձնաժողովին կողմէ:

Իր քարտէզը տպուեցաւ եւ գործածուեցաւ Փարիզի մէջ, երեք Մեծերուն կողմէ եւ անոր մէկ մասը կցուեցաւ Սէվրի վիժած դաշնագրին»: (էջ 192):

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին նիստին մէջ Տօքթ. Անդրէասեան ներկայացուց ուսումնասիրութիւն մը բոլոր տեսակի խլիրդներու մասին.

Ու կ՚եզրակացնէր, թէ վիրաբուժական վաղահաս միջամտութիւնը լաւագոյն միջոցն է փրկութեան խլուրդին, որ արգիւնք է ներքին պատճառներու, «կենդանի բջիջներու ծերութեան(?), անոնց քիմիական եւ հիւսուածային փոփոխութեան, եւ կարգ մը արտաքին պատճառներու — ծխախոտ, ալքոլ, վեներական հիւանդութիւն, շաքարախտ, վէրքեր», եւայլն:

Կ 8 Բասմաջեան ներկայացուց արագ բժշկական գրականութեան ազդեցութիւնը հայ բժշկական գրականութեան վրայ: Ցոյց տուաւ նաեւ հայերէն ձեռագիր հատորիկ մը, որ օրինակուած է 1692ին Գաղիանոսի մէկ գործէն: Այս ձեռագիրը կ՚երեւի նաեւ ԺԶ դարու հայերէն ատեցագիտական գիրքի մը կանոնը:

Գիտական այս հաւաքոյթները տեղի կ՚ունենան ամէն ամսու վերջին շաբթուան չորեքշաբթի իրիկունը Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ: Ապրիլ ամսուան հաւաքոյթին տեղ պիտի տրուի հացկերոյթ մը:

ԵՌԱՆԴՈՒՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋԸ

Թէ պատերազմէն առաջ եւ թէ պատերազմի ժամանակ եղել եմ Տաճկահայաստանի որոշ վայրերում եւ մօտ տասը տարի է ինչ մեր թերթերի միջոցով հետեւում եմ գաղթահայ կեանքին, բայց Սթանպօլի մասին ոչ մի տեղ ոչ կարդացել եւ ոչ էլ լսել էի: Հարց ու փորձով իմացայ որ Սթանպօլը Էնկիւրիի մօտ պզտիկ գիւղաքաղաք մըն է: Եւ կը մտածէի թէ Սթանպօլը անյայտ վայր լինելով, երեւի հազիւ մի 10—15 երիտասարդներ են, որ կարողացել են իրար մօտ հաւաքուել, ինչպէս ուրիշ հայրենակցական, պատանեկան, երիտասարդական եւ մարմնամարզական միութիւններ: Մեծ եղաւ զարմանքս, տեսնելով 50ի չափ Սթանպօլցի հայ երիտասարդներ, այն ալ միմիայն Իսսի-լէ-Մուլինոյի շրջանում:

Կը նայեմ շուրջս եւ մէկ հատիկ երիտասարդի կը ճանաչեմ միայն, որը ինձ հետ Ռընօի Գործարանի մէկ չէնքի մէջ կ՚աշխատի, ինձ պէս շատ յաճախ դատապարտուած գիշերային 12 - ժամեայ աշխատանքի:

Միութեան վարչութեան նախագահը կ՚առաջարկէ որ խօսիմ առհասարակ միութիւն կազմելու անհրաժեշտութեան եւ նպատակի մասին:

Սիրով կ՚ընդունիմ առաջարկը և կուտամ հարկ եղած բացատրութիւնները: Ժողովականներից մէկը կ՚ուզէ իմանալ թէ ֆրանսական եւ ուրիշ կառավարութիւնների կողմից հայկական պետութիւնը ճանաչուա՞ծ է:

Կուտամ բացատրութիւններ մեր երկու հատուածների — տաճկահայ եւ ռուսահայ —իրաւական վիճակի մասին մինչեւ 1918 թուի Մայիսի 28ը եւ ապա մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը (1923 թ.):

Մի ուրիշ երիտասարդ կ՚առաջարկէ խօսիլ առողջապահութեան մասին: Այս յոյժ կարեւոր եւ այժմէական հարցի մասին մեր երիտասարդ ժողովականներին կուտամ մի շարք գործնական խորհուրդներ զանազան եւ մանաւանդ վեներական հիւանդութիւններից զերծ մնալու համար, եւ կը թելադրեմ դիմել ծանօթ հայ բժիշկների առողջապահականդաստիարակութեանց:

Մի ուրիշ հայրենակից առաջարկեց խօսիլ մարմնամարզական միութիւն կազմակերպելու օգտակարութեան մասին: Համարելով մարզանքը իբր անհրաժեշտութիւն մեր առողջապահութեան եւ մարմնակրթութեան համար, կը թելադրեմ դիմել Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Սկաուտների Վարչութիւններին: Առանձնապէս ժողովականների ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ իրենցից կազմել սկաուտական և գայլուկների խմբակներ:

Դադարից յետոյ ժողովը սկսեց զբաղուել մի շատ կարեւոր հարցով — սեփական փոքրիկ ակումբ գրադարան ունենալու մասին: Նախագահի զեկուցումից յետոյ, Սթանպօլի Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչը, (Միութիւնը ունի 85 անդամ) առաջարկեց միացեալ ուժերով, իրենց հայրենակիցներից մէկի հողի վրայ մէկ սենեակ շինել, որի վրայ ծախք կ՚երթայ 4 — 5000 ֆր. երեք տարի պայմանաժամով, Մի քանի ժողովականներ կ՚առաջարկեն պայմանաժամը աւելի երկարաձգել, օրինակ հինգ, նոյնիսկ եօթը տարով:

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, միաձայնաբար բանաւոր գտնելով մտահոգութիւնները փոքրիկ եւ կարճ պայմանաժամով սեփական շէնք կառուցանելու հարցի մասին, առաջարկեցի բանակցութեան մէջ մտնել Իսսի-լէ-Մուլինոյի շրջանում եղած ուրիշ հայրենակցական եւ ազգային Միութիւնների Վարչութիւնների հետ եւ միացած ուժերով շինել սեփական ազգային տուն, ուր մէկ ընդարձակ սրահով, որտեղ կարելի լինի տեղաւորել մի քանի հարիւր մարդ: Սա կը լինի մեզ համար թէ ակումբ, գրադարան, ժողովասրահ եւ թէ դպրոց եւ մատուռ:

Այս յոյժ կարեւոր հարցի վրայ կը հրաւիրեմ Գիլեանքուրի, Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Մէօտոնի մեր ազգային Միութիւնների ուշադրութիւնը: Բաւ գիտեմ թէ Ազգային Տան կառուցման նախաձեռնողը մեր հայրենակիցներից ոչ ոք չի խնայել իր լումայի հետ իր ֆիզիքական աջակցութիւնը: Կարելի է բոլոր Միութիւնների ներկայացուցիչներից կազմել մէկ մարմին, յատկապէս Ազգային Տուն շինելու համար։ Իսկ շէնքը կառուցանելուց յետոյ կարելի է հոգաբարձական մարմին կազմել որպէս այդ Տան կարգադրիչ մարմին, որ հոգայ թէ կահ-կարասիքի, գրադարանի համար գրքերի եւ թերթերի ճոխացման, եւ թէ հերթով բոլոր Միութիւնների վարչական եւ ընդհանուր ժողովների տրամադրելու գործը:

Սթանպօլցի Երիտ. Միութեան ընդհանուր ժողովը իր առաջադրած ազգօգուտ նպատակներով արժանի է բոլոր քայլ եւ ազգային վերին մարմինների բարոյական աջակցութեան: Գիշերուայ ժամը 12ին մօտ երբ որ ժողովը կը ցրւի եւ ոտքով կը վերադառնայի Գիյանքուր գետի կամուրջը անցնելիս, պատահեցի մի խումբ հայրենակիցների, որոնք ճեմճփելով հարսանիքից կը վերադառնային: Երբ որ հարսնաւորներից ընկ. Եղօին յիշեցրի որ վաղը ընկերական ժողով ունինք, պատասխանեց.

— Այս գիտեմ, բայց եկուր տես վաղն ալ հարսանիք ունինք, կը ջանամ ընտանիքս ուղարկել հարսանիք իսկ ես ալ կը գամ ժողով:

Բազմամեանից տարագիր հայութեան երկու գլխաւոր վտանգների՝ ձուլման եւ զանազան հիւանդութիւնների դէմ մաքառելու համար: հայաշատ վայրերում ազգային շարժում ստեղծել եւ հայկական հաւաքատեղիներ ապահովել անհրաժեշտ գործ է:

Այս գետնի վրայ միացեալ ուժերով պէտք է գործեն բոլոր Միութիւնները:

ԲԵՆՕ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅԵՐԸ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 2 ապրիլ.— Քոնսթանցայի Թաղական խոր. հուրդը քառասունչորս ամիս պաշտօնավարելէ վերջ, փետրուարի մէջ տուաւ իր հրաժարականը եւ իր հաշուետուութիւնը ըրաւ ընդհ. ժողովի առջեւ: Նիւթական հաշիւները քննող յանձնախումբը՝ իր տեղեկագրին մէջ շեշտած էր առնոր պաշտօնավարութեան ընթացքին, մօտ երկու-քուկես միլիոն լէյի հասնող մատակարարութեան մը, հաշուապահական տարրական կանոններու բացարձակ զանցառութիւնը, ժապաւինեալ ստորի եւ նոյնպէս բանկայի ստորակի չգոյութիւնը, կտրօններու թիւերուն ելեւէջները եւն. Սակայն ինչպէս քննիչ մարմինը, նոյնպէս եւ ամբողջ ժողովուրդը անվերապահօրէն վստահ է թէ նիւթական զեղծում չէ եղած, այլ՝ շատ յլօրէն ծախսուած են ժողովուրդին քրտինքէն հաւաքուած կաթիլները եւ տատօրէն վարձատրուած՝ հաճոյակատարներ: Իրենց պաշտօնի անցած օրը՝ (1926 յուլիս) մինչեւ օգոստ. 31ը պաշտօնէից ամսականները վճարուած եւ 25 հազար լէյ պատրաստ դրամ ու 40 հազար ալ պետական նպաստ պահանջ գտած էին սեղանին վրայ: Իսկ հիմայ՝ հրաժարեցան փետրուարին եւ բաւական խոշոր գումար մը պարտք ունենալէ զատ նոր տարեշրջանը, վեց պաշտօնեաներու թոշակներ մնացած են: Հաշուեքննի մինը առնցմէ գեղչելով նական հասոյթը՝ 150 լէյ, դեռ եւս բաց կը գոյ տուրապէս 250 հազար լէ

Իսկ բարոյական հաշուե թեան մէջ թաղական ներկայացուցիչը հազար եղաւ, ապացուցանելու թէ՝ իրենց ընտրուած օրէ սակցական ամկավար մէկ կողմ դրած՝ համ կան զգացումներէ առաջ լով գործած են: Մինչդեռ նութիւնը հակառակը կ ցանէ: Օրինակ, ընտրութեան առեն, որ ն նեցած է գրեթէ ամէն համար, ծայրայեղօրէն գած են դաշնակցական վարձելէ: Անուններ ա չեմ տեսներ, որովհետեւ թագքը ապացուցանող վկաներ չեն պակսիր: Ա դերձ, մենք մեր նիւթակ մանաւանդ բարոյական թիւնը չենք գլացած, մի լով անոնց աշխատանքը ալ մեծնելով զանոնք լու համար, տարբեր մը կողմէ մեզի եղած նական առաջարկը:

Նոր թաղական խոր ընտրելու համար մարտ կատարուեցաւ ընդհանուր կութիւն: Շաբաթներէ ռամկավարները եւ հնչակ րը, նախ միացած եւ վեր ջատուած, տենդագին աշխա տարին, իրենց թեկնածու ցանկերը բաժնելու համար ղովուրդին: Իսկ Հ. Յ. Դաշն թիւնը կանգնած ժողովուրդ քին, ընտրելիներու ցանկ պատրաստեց չէզոք անձնա թիւններէ, որոնք միայն են մէկ սանթիմ հասոյ կամուտ չունեցող գպրոցի 800 հազար լէյ ծախքի հայթայթելու աշխատանք նել եւ յաջողցնել, չնորհիւ յին եւ օտար շրջանակներ իրենց վայելած համակրա եւ ազդեցութեան:

Քոնսթանցայի համար խընթացող ըլլալով, 830 քուէ ներ ներկայացան իրենց կանութիւնը կատարելու մարի արդիւնքը եղաւ բալը — ժողովրդական 434, հնչակեան՝ 202, վար՝ 162, իսկ խառն ցանկե որոնց մէջ ալ մեր թեկնածու զատ զատ ստացած էին 1 չեւ 15 ձայն:

Ընտրութեանց արդիւնք տարարուելէ վերջ, հնչակ ռամկավար ներկայացուցի ռանձին առանձին յայտա պայքարը վերջացած եւ բաստակամութեան յ անվերապահ ընծայելու որուան թաղ թեան:

ԿԻՆԵՐԸ «ԽԱՂՔ»Ի Մ

Ընկերիրեէն կը հաղոր ուցուցչուհի Աֆէթ հան կուսակցութեան անդամ նագրուած է առաջին կին լով: Հաւանական է որ Աֆէթ նըմ թաղապետական ընտր մէջ թեկնածու ներկայաց

Պոլսոյ կիներէն ալ մը դիմում կատարած է գութեան անդամ արձանա համար:

Կարդացէք և Տարածե ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԸՆԿԵՐ» ԱԲԱՍ ԿՈՒԼԻ ԽԱՆԻ ԽԱՂԵՐԸ ...ԻԱՆԻ ԴԻՒՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

(...յանաւոր թղթակցութիւն)

...գոա անցեալ ամրանը, մի ...ր ուազակային խումբ, բուն ...պել Զանգեզուրի Ղըզըլ Բո-...յի լեռներում, յաճախակի իջ-...ւմ էր լեռներից, կտրում Գո-...ւ ճանապարհը, կողոպտում ...րի ճանապարհորդներին եւ աճուսար-...ւմ տարածում զինաթափ ու ...դաշտական ժողովրդի վրայ : ...աւութիւնը գտնւում էր լուռ ...անձնական գերում.

...նման մի խումբ եւ Թերեւս ...ն խումբը, աշնան վերջերին ...է ընկնում Դարալագեազի ...ների հիւսիսային կողմերում՝ ...երի շրջակայում ու կապ պահում, ...ամական վէգիի. «ընկեր» Ա-...ուլի խանի հետ եւ տարա-...ում իր սարսափը հէնց Երեւանի ...թի տակ:

...առավարութիւնը կանչում է ...ընկեր» Աբաս կուլի խանին եւ ...ամարարում ցրւել աւազակա-...ն խումբը. Նրա տրամադրու-...թեան տակ դնելով մի խումբ ...միլիցիոներ»ներ (ոստիկան). Ըն-...ուսնի գլխաւորութեամբ:

Աբաս կուլի խան իր մարդ-...կով միանում է «միլիցիա-...ի» Ըմաւոնին եւ շարժւում ...ւազակային խմբի ուղղութեամբ: ...հարկէ այդ մասին նախօրօք ...զեկացնելով խմբին .:

...րեւ սկսելուն պէս, Աբաս ...լի խանը իր մարդկանցով անց-...ւմ է աւազակների կողմը: Սպան-...ւմ են միլիցապետ Ըմաւոնը ...մի քանի միլիցիոներ: Երե-...նից օգնութեան է գալիս միլի-...ապետ Խաչատրեանը իր միլի-...ներներով: Նորէն՝ սպանւածներ ...վիրաւորներ, որոնց թւում ...իրաւորւում է նաեւ միլիցիապետ ...չատրեանը..

Աւազակային խումբը, Աբաս ...լի խանի գլխաւորութեամբ, ...վարի սկզբներին ուղեւորւում ...գէպի Պարսկաստան: Կուլի բա-...ելով Արաքսի ափի սահմանա-...ն զօրքի հետ, անցնում է Ա-...քսը եւ մտնում Պարսկաստան...

ԼՆԸ ԿԹԷ ԵՒ...

Լսեցէ՛ք. «Խորհ. Հայաստան» ...որ կ'ըսէ 22 մարտ).— Երե-...ի եւ Լէնինականի գիւղերուն ...ջ համայնացումի ժամանակ ...մունիստները յայտարարած են. ...վ որ կոլխոզ չմտնէ, կը գրկուի ...հէս Բիւրականի գիւղին մէջ ...ատասխանատու կոմունիստ մը ...իւղական ընդհանուր ժո-ղովին մէջ կը յայտարարէ. «Ով որ կոլխոզ չմտնէ, մենք գայն կը քշենք, ուր որ ուզենք, եթէ նոյնիսկ չքաւոր ըլլայ»:

Զանազան գիւղերու մէջ ալ, պատասխանատու կոմունիստներ սկսած են իրենք իրենց աշխատանքի «Նոր Հեւեր» անօրինել Այսպէս Հրազդանի, Ղամարլուի շրջաններուն գիւղերուն մէջ «կոլ-խոզնիկ գարձուցած են ունեւոր գիւղացին ալ, ոեռեքն ալ, մոլ-լան ալ:

Աշտարակի շրջանէն փոքրի գիւղին մէջ ընդհանուր ժողովի հարց կը դառնայ հաւերը, սագերը, այծերը համայնացնելու խնդիրը: Գեղջկուհիներէն մէկը կ'ելլէ կը հարցնէ թէ «երբ իր միակ այծը համայնացման տալ, այլեւս ի՞նչպէս կերակրէ իր փոքրիկ երախան», շրջանի պատասխանատու կոմունիստը անամօթաբար կ'ըսէ.

— Եշը կթէ եւ կ'երակրէ»:

ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐ

Դարձեալ «Խորհրդ. Հայաստանի» (18 մարտ) մէկ յօդուածին մէջ տարամ նախագասութիւններ կան, որոնք կը մատնեն ներքին վէճերը: Կոմունիստ կուսակցութիւնը, անանելով որ ժողովուրդը հետզհետէ կ'ըմբոստանայ «կոլխոզ»ին եւ իշխանութեան դէմ, նահանջ մը ըրաւ եւ նոր հրահանգներ ղրկեց գիւղատնտեսութեան մասին:

Սակայն հայ կոմունիստներ կան, որոնք, ինչպէս Զարեհչի մէջ, կը յայտարարեն. «Կովերը եւ մանր անասունները վերադարձնելը կը նշանակէ ուժ տալ «Նեպին» (մասնաւոր առեւտուրին): Ուրիշներալ կը պնդեն թէ «գիւղատնտեսութեան նոր կանոնագիրքը կը տկարացնէ համայնական գիւղատնտեսութիւնը»:

Զանազան գիւղերու մէջ, այդ նոր կանոնագիրքին մասին խօսելով, ջայ կոմունիստները «ձախ» տեսաբանութիւններով ուղղակի եւ անուղղակի կ'ընդդիմանան կուսակցութեան: Ուրիշներ ալ գիւղերու մէջ տարբեր դժուարութիւններ կը յարուցանեն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՒԼԿԱՐԻԱՅ ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

«Եարըն» կը գրէ.— Պուլկարիոյ կրթական նախարարութիւնը 24 փետր. 1930 թուակիր շրջաբերական մը հանած է Թրքական դպրոցներու մասին: Շրջաբերականին նպատակն է ջնջել Թրքական ազգային անհատականութիւնը, Թուրքերու հանդէպ ալ կիրարկելով այն քաղաքականութիւնը, որ կը գործադրուի փոքրամասնութեանց մասին:

Շրջաբերականը, որ բոլորովին հակառակ է դաշնագրերով փոքրամասնութեանց տրուած իրաւունքներուն, հետեւեալ պարունակութիւնն ունի.

I — Հակառակ անոր որ մինչեւ ցարդ պուլկարերէն լեզուն կ'աւանդուէր նախակրթարանի առաջին եւ երկրորդ կարգերուն մէջ հիմա պարտաւորիչ կը դառնան շաբաթական 9 ժամ պուլկարերէն աւանդել: Երկրորդական վեց կարգերուն մէջ ալ շաբաթական 11 ժամ նշանակուած են պուլկար լեզուի, աշխարհագրութեան եւ պատմութեան համար:

2. Բոլոր Թուրք նախակրթարաններու ուսուցիչները պուլկար պէտք է ըլլան: Վարչութիւնը եւ կրթութիւնը ամբողջովին պուլկար ուսուցիչներու ձեռքը պէտք է ըլլայ:

Քանի մը տարիէ ի վեր փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մէջ պուլկարերէն կը կատարուի դասաւանդութիւնը: Միայն թոյլատրուած է որ փոքր հօճաներ շաբաթը երկու անգամ կրօնքի դաս տան:

Հինգ տասը տարի յետոյ, փոքրիկ սերունդը բոլորովին պիտի մոռնայ մայրենի լեզուն: Շրջաբերականը, որ Թուրքերու համար ալ նոյն քաղաքականութեան նախաբանն է, ամէն լուսամիտ Թուրքի սիրտին մխուած դաշոյնի մը պատկերը կը պարզէ:

ԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

«Վաքըթ»ի խմբագրապետ եւ Արտահանի երեսփոխան Մէհմէտ Ասըմ պէյ կը գրէ այս վերնագրին տակ.

— «Լաւ կը յիշենք այն պայմանները, որոնց տակ փարիզի մէջ ստորագրուեցաւ Հանրային Պարտքերու համաձայնագիրը: Այն ատեն նոր կը մշակուէր մաքսային սակագինը եւ կ'ենթադրուէր թէ մաքսային տարեկան հասոյթը, որ 40 միլիոն ոսկի է, պիտի կրկնապատկուի: Ասոր շնորհիւ, ոչ միայն կրնայինք տալ Հանրային Պարտքերու տարեվճարը, այլեւ բան մը աւելցնել, ու միւս կողմէ թեթեւցնել կարգ մը տուրքեր:

Միւս կողմէ, կ'ըսուէր թէ Հանրային Պարտքերու եւ երկաթուղիներու խնդիրներուն անլոյծ մնալն է պատճառը որ գուրսէն դրամագլուխ չի գար. «Անգամ մը որ այս հարցերը կարգադրուին — կ'ըսուէր, — դուրսէն դրամ պիտի տրուի, օտարներ աւելի նպաստաւոր պայմաններ պիտի առաջարկեն երկաթուղիներուն համար զոր կառավարութիւնը կը շինէ ամերիկեան պիւտճէով: Եւ վերջապէս մեր հանքերը պիտի շահագործեն:

Դժբախտաբա՛ր, այս գուշակութիւնները չիրականացան: Նախ քանի մը տարուան ընթացքին ներածուելիք ապրանքը մէկէն ներածուեցաւ. ինչ որ պատճառ դարձաւ դրամական մեծ տագնապի մը: Երկրորդ, երեք տարիէ ի վեր աւելի երաշտէն յետոյ, անցեալ տարի ալ ողողումներ տեղի ունեցան, ինչ որ ճնշեց արդիւնաբերութեան: Եւ վերջապէս, եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրները գոցեցուցին նախանձութի իրենց ապրանքները:

ԴԻՊԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Զեղչով վաճառում կատարող վաճառականներու թիւը խիստ բազմացած է վերջերս: Միայն մէկ շաբթուան մէջ, 108 վաճառականներ Առեւտրական Սենեակին գիմած են, զեղչեալ վաճառումի համար, իբրեւ թէ եղանակի վերջաւորութեան առթիւ, բայց մէկ մասը որոշած է վերջնական հաշուեյարդար կատարել:

Ցենուած ըլլալով որ կարգ մը վաճառականներ այս պատեհութիւնը կը շահագործեն եւ նախորդ գիներով վաճառում կը կատարեն, որոշուած է հետապնդում կատարել անոնց դէմ:

ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱՔՔԸ ՓԱՇԱ

Պարենաւորման նախկին նախագահ Թոփալ Իսմայիլ Հաքքը փաշայի համար կ'ըսուի թէ ուրիշ գործերով կը շահագրգռուի եւ գերման խմբակի մը հետ համաձայնած է, խմբակին ներկայացուցիչները Պոլիս հասած են գերմանիայէն:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Ժողովրդային դպրոցներու մէջ այս տարի կէս միլիոն անձեր կարդալ գրել սորված են: Այս հաշուով, տասներկու տարի վերջ անգրագէտ մարդ չպիտի գտնուի երկրին մէջ:

Մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքին համաձայն, այս գործին մէջ ամէնէն գործունեայ շրջանը Կարսի կուսակալութիւնը եղած է: Ցետոյ կուգան Ցենիզլի, Զօնկուլտաք, Պոլու, Դըրքլար Էլի եւ Էսքիշէհիր:

Գիւղերուն մէջ մինչեւ հիմա 800 ընթերցատուններ բացուած են, ժողովուրդը ընթերցասիրութեան մղելու նպատակով:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ուսուցչուհի Ըֆէթ հանըմ, որ Խալքի անդամ արձանագրուած է, Թուրք Օճաղի Էնկիւրիի կեդրոնին մէջ մէջ բանախօսութիւն մը տուած է կիներու ընտրական իրաւունքի մասին: Ներկայ եղած են նաեւ Մ. Քեմալ, Ըսմէթ եւ Քեազիմ փաշաները:

ՄԻԹԸ ԱԺԱՆ Է ԲԱՅՑ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ

• Միսի առատութիւն կայ այս տարի, որովհետեւ ձմրան մեղմութեան շնորհիւ կենդանիները փճացած չեն: Բազմաթիւ գառնուկներ կը տարուին Պոլիս գրեթէ ամէն օր եւ 6-6ուկէս օխանոց գառնուկ մը մինչեւ երկու ոսկիի կը ծախուի: Միսին օխան ալ շատ անգէր 50ի ինկած է, մինչդեռ անցեալ տարուան այս եղանակին, 120-130 ղրուշ էր:

Հակառակ այս աժանութեան, սակայն միսի սպառումը շատ նուազած է անցեալ տարուան բաղդատմամբ, եւ կ'ըսուի թէ սպանդանոցին հասոյթն ալ այս տարի 100 հազար ոսկի նուազ եղած է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

Ապրիլ 23ի աղոց տօնին առթիւ ծրագիր մը պատրաստուած է անցեալ տարուան պէս: Ցօնը շաբաթ մը պիտի տեւէ եւ Թիւրք Օճաղի դէկը պիտի յանձնուի աղոց, որոնցմէ նախագահ մը եւ քարտուղար մը պիտի ընտրուին: Ցղոց պաշտօնական այցելութիւն պիտի տրուի կուսակցութեան, կուսակալութեան եւ քաղաքապետութեան կողմէ, որոնց պիտի փոխադարձեն տղաքը: Պիտի սարքուի նաեւ պարահանդէս մը, առողջ մանուկներու մրցում մը եւ ապրիլ 23ին զբօսավայրերն ու փոխադրական միջոցները 2 ժամ ձրի պիտի ըլլան տղոց համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

1929 տարուան ընթացքին տեղի ունեցած միջմասնաճիւղային մրցումները, որոնք իրարու դէմ հանեցին 8 Ա. խումբեր, ծնունդ տուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբերու կազմութեան:

Այս խումբերու մէկ անպատեհութիւնը այն էր որ խաղացողները գեռ իրարու վարժուած չէին: Բայց իրենց կատարած մրցումները ցոյց տուին որ տրամաբանութեամբ եւ ֆութպոլի մասին խոր հմտութեամբ կարելի է ամէն դժուարութենէ յաղթել:

Այսպէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը իր կատարած երեք մրցումներէն ալ պատուաւոր կերպով դուրս եկաւ:

Առաջին մրցումին U. S. Athis Mons Ա.ին հետ հաւասար եկաւ 2—2ով: Երկրորդ խաղին 1—6ով յաղթեց U. S. Villers Kotteretsի Ա.ին, իսկ անցեալ կիրակի իր Գ. խաղը վերջացուց 0ի դէմ 3ով յաղթելով Villemomble sport Ա.ի պէս զօրաւոր խումբի մը:

Խումբին ընդհանուր կարգապահութիւնը վեր է ամէն գովեստէ:

Մենք որ յաճախ պատեհութիւնը ունեցած էինք դիտել հայ խաղացողները դաշտին վրայ, կը կարծէինք թէ Հայերուն համար անկարելի էր առանց պոռչտուքի ու հայհոյանքի խաղալ, նախատելով ոչ միայն հակառակորդներն ու դատաւորը, այլ նոյնիսկ իրենց ընկերները: Ու պակաս չեն եղած մրցումներ, ուր Հայերը խաղին լրանալէն առաջ կռուելով դաշտը թողած են:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբերը կուգան փոխել մեր այդ համոզումը, քանի որ իր վարիչները կրցած են տալ իրենց խաղացողներուն այդ կարգապահական ոգին: Ոչ մէկ աղմուկ խաղի միջոցին, ոչ մէկ դիտողութիւն կամ անարգանք խաղացողներուն կամ դատաւորին, նոյն իսկ անոր անիրաւ մէկ արարքին հանդէպ: Եւ մեր տղաքը իրենց ընկերոջ ուշադրութիւնը գրաւելու համար, ընդգրկած են փոքրիկ ծափերու սովորութիւնը, որ ամէն խօսք կամ բացագանչութիւն աւելորդ կը դարձնէ:

Հայերը գարդ շատ լաւ խաղացողներ ունեցած են եւ ունին, որոնք անհատապէս մեծ արժէք կը ներկայացնեն, սակայն խաղի մէջ հաւաքական շատ տկար մակարդակ մը ունին և այդ իսկ պատճառով յաճախ կը պարտուին:

Տարիներէ ի վեր դիտելով մեր խաղացողները սա համոզումը գոյացուցած ենք թէ հայ խաղացողներու ամենամեծ տկարութիւնը եղած է դանդաղաշարժութիւնը:

Ճիշդ այդ պակասն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մարզիչ եւ վարիչները ջանացած են դարմանել, հաւցնելով նոր խաղացողներ, որոնք իրենց անգլիական պաղարիւնութեամբ տուած«փաս»երով, եւ մեքենական կանոնաւորութեամբ արձակուած գլխու հարուածներով կը յաջողին յոգնեցնել եւ յուսահատեցնել իրենց հակառակորդները, ու այսպէսով տիրապետել անոնց վրայ:

Ահա Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին յաջողութեան գաղտնիքը: Կը խորհուի յառաջիկայ տարի խումբը աւելի զօրացնել կարող խաղացողներով, որոնք թէեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներ, բայց այս շրջանի համար պայմանագրուած էին օտար խումբերու հետ:

Գնդասէր

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱԳԻՐՔ ԹՐԱԿԻՈՅ ԵՒ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ. կազմեց՝ Աստուր Ց. Մակարեան: Տպ. Սելանիկ, 1929: Գին՝ 100 դրախմի:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...Թաթուլին կը հարցնեն.

— Հաւակս, դու ո՞րտեղացի ես.

— Իրանցի եմ,— կ'ըսէ:

Թաթուլի չորերը (նա հագած էր Բասէնայ հին չորերը) հանել ...տուան: Երբ հին չորեր կը հանէ, տակից դուրս կուգայ մանր շապիկ, մաքուր վարտիկ ...մի ճշմիկ: Այդ երեք կտոր ...երը տեղական շորերուն երբեք նմանութիւն չունէին, կարուած էին եւրոպական ձեւով: Թաթուլին մի շարք կը ծեծեն և կը կապեն ծառէն՝ ըսելով, թէ ...տանք փնտռածնիս:

Նոյն օրը Հրայրը կ'ելլէ Իշխուսայէն, կուգայ Կրտանքաղ: ...ու ալ ծպտուած զգեստներով ...կ'ըլլայ: Կրտանքաղէն ձիաւոր մը կը վերցնէ, կը նստի ձիաւորի ...թերքին եւ կուգան կ'անցնին Հասան-Ղալայի ջուրը: Ձիաւորը կը վերադառնայ:

Ալաշկերտէն եկած թէՀրէ հովիւներ եւ մի քանի զօրքեր կը տեսնեն այդ ձիաւորին, թէ ինչպէս նա եկաւ մինչեւ ջուրը, անցկացրեց մարդ մը, ապա վերադարձաւ: Այդ մարդը (Հրայրը) նրանց կասկածելի կը թուայ, ուստի կուգան գիւղը պաշարող ձիաւորներուն կը պատմեն իրենց տեսածը: Զօրս ձիաւոր կ'երթան դէպի Հրայրը: Հրայրը կողմնացոյց մը եւ քանի մ'ալ բաներ կուտայ տաւարի հայ հովուի մը, որուն առաջուց կը ճանչնար, իսկ իր քով ունեցած հրացանի մանրուքները շտապով կը լեցնէ թաթերու տակից ոտքերի մէջ: Երբ ձիաւորները կը հասնին, Հրայրը թեւերը ոլորած, իբրեւ գիւղացի տաւար արած, գաժէշները կը շըփէր: Ձիաւորները կը խուզարկեն վրան, կը հանեն 449 ղրուշ եւ կը տանին իրենց հրամանատարներուն:

Թէ՛ Արմենակը (Հրայր) և թէ՛ Թաթուլը ապուշ կը կտրուին, երբ կը տեսնեն, որ երկուքն ալ բռնուած են:

Ղայմաքամը ու Ալայ-բէկը կը հարցնեն Հրայրին.

— Դուն ո՞րտեղացի ես:

— Մշու դաշտեցի:

— Ո՞ր մէկ գիւղէն ես:

Հրայրը մի կեղծ գիւղի անուն կուտայ: Զօրքերուն կը հրամայեն չորերը հանել: Երբ վրայի հիները կը հանեն, տակէն դուրս կուգայ նոյնը, ինչ որ Թաթուլ հագած էր: Քանի մը հատ կը գարնեն ու կ'ըսեն. «Բեաֆիրօղլի քեաֆիր, շիտակ չի՞ս խօսիր»: Ան ալ կը կապեն Թաթուլի հետ: Կը կապեն նաեւ երեք տանուտէրերը եւ հինգին միասին իրարու յետեւից կապած, կը տանեն Հասան-Ղալա:

Այդ խուզարկութիւնը եւ ձերբակալութիւնները եղած են ընդամէնը 40 րոպէի մէջ: Սարը եւ արտերը գտնուած ընկերներէս ոչ մէկը չէ լսած: Ոչ մի գիւղացի ալ չի եկած, չի ըսած: Հայերը մինչեւ անգամ լրտես էին դրեր գիւղի բոլորը, որպէսզի ոչ ոք չգայ, մեզ իմաց չընէ:

Եթէ մեզմէ երկու տղայ եկած ըլլար այդ լուրը, բոլորս շուտով կ'իմանայինք և կը յարձակուէինք զօրքերու վրայ. կռիւը կը շարունակուէր. հեռու գտնուած ընկերներն ալ օգնութեան կը հասնէին, կա՛մ կ'ազատէինք Հրայրին ու Թաթուլին եւ կամ սպաննել կուտայինք. ողջ չէինք թողուլ տանէին Էրզրում:

Հրայրը ինծի կը պատմէր.—

«Մինչեւ Հասան-Ղալայ հասնելս,հագիս եղաւ, հրացանի մանրուքները ոտքերս կը ծակոտէին: Զօրքերը կ'ըսէին. «Բեաֆիր օղլի, քեաֆի՛ր, քելէ՛»: Նրանք չգիտէին թէ չեմ կրնար քալել, որովհետեւ վիճակէս տեղեկութիւն չունէին: Հէնց Հասան-Ղալա հասնելնուս, խնդրեցի չաւուշին, թէ արտաքնոց կ'ուզեմ երթալ: Նա թոյլ տուաւ, բայց պահապանը դուռը կանգնած էր: Կամաց ոտքերս հանեցի և մանրուքները ցած թափեցի:

«Նոյն գիշերը մեզ բաւական չարչարեցին եւ դրեթէ գիտցան մեր ով ըլլալը: 40 ձիաւորով և մի շարք ոտաւորով մեզ հասցուցին Էրզրում: Դաւաճան Տիգրան էֆէնդին (Ազրայէլը) կուսակալի կողքին կանգնած՝ կ'ըսէ. «Փնտռածներդ սրանք են»: Մեզ տարին ձգեցին բանտը՝ մէկս մի տեղ, միւսը մի այլ տեղ: Բանտարկեցին նաեւ մեր երեք տանուտէրերը: Մեզ մտցուցած տեղերնին մի նեղ, փոքր տեղ էր՝ ոչ կրնայինք պառկիլ եւ ոչ ալ նստիլ: Մեր վրանները արտաքնոց էր: Ցանկերէն կ'ըսուի այդ տեղին՝ փոլիս մահրուսու:

Ձերբակալութեան օրը՝ես եւ ընկերս ու մեր տանուտէրը, տաւարները առաջնիս, եկանք գիւղէն կէս ժամ հեռու: Գիշերուան ժամը մէկ եւ կէսը կ'ըլլար: Մեր տանուտէրը ղրկեցինք գիւղը, ըսելով.

«Գնա՛, եթէ Թաթուլը եկած է գիւղը, մեր կողմից ըսէ իրեն՝ թէ գիւղը ի՞նչ դրութեան մէջ է. գիւղը գա՞նք, թէ սարը մնանք: Եթէ ըսէ թէ սարը մնան, թող մեզի ղրկէ երկու պաքսիմ թութուն»:

Մարդը գնաց, իսկ մենք եզները կ'արածացնէինք: Մեր տանուտէրը ուշացաւ. վերջապէս եկաւ: Թեւերը ծոցը մտցուցած, էզ մարդը կուլար:

— Ի՞նչ է պատահեր, հա՛յ,— հարցուցինք:

— Թաթուլին եւ Հրայրին բռներ, տարեր են:

Մեզ անհաւատալի կը թուար: Հրայրը երեք ժամ հեռաւորութեան վրայ Իշխու գիւղը կը գտնուէր, իսկ Թաթուլը գացեր է սարը տաւարի հետ, ի՞նչպէս թէ բռնուեր են:

Վազ տուինք դէպի գիւղը: Տեսանք մեր բոլոր ընկերները հաւաքուեր են հող սարերուց և արտերուց: Հրացաններուն վրայ գլուխներնին կեռած՝ բոլորն ալ կը մտածէին: Ոչ մի ընկեր չկար, որ միւսի հետ խօսար. բոլորն ալ մամերով լուռ ու մունջ էին:

(Շար.)

չի յնալ. հակառակ Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի զայն բռնելու համար կատարած ջանքերուն։ Չեն բռնուած նաեւ իր ընկերակիցները։ Ո՛չ ոք կրցած է երեւան հանել անոր «մայրաքաղաքը»— որ երկու օրն անգամ մը կը փոխուի, չափելով Մակեդոնիոյ լայնքն ու երկայնքը։ Ամէն տեղ իր ուժը զգալի է խորհրդաւոր կերպով։ Իր կարգախօսն է «Անկախ Մակեդոնիա», ու իր քաղաքականութիւնն է ոչ մէկ ոճիրի կամ տեռորի առջեւ կանգ առնել՝ այդ իտէալին հասնելու համար։

Իր գլխաւոր թշնամին է Եուկոսլաւիա, որովհետեւ իր պահանջած հողամասին մեծագոյն մասը այդ երկրին կցուած է։ Եթէ կարենայ այդ հողամասը խլել Եուկոսլաւիոյ ներկայ վարիչներուն ձեռքէն, կը կարծէ թէ համեմատաբար դիւրին գործ պիտի ըլլայ մնացեալը առնել Պուլկարիայէն և Յունաստանէն։

Իր «դաւոյինճի պաշտօնակիցները» թիւով 12 հոգի են։ Բոլորն ալ օրէնքէ դուրս հռչակուած են եւ գին կտրուած է իրենց գլուխներուն համար։ «Նախարարական խորհուրդ»ները տեղի կ'ունենան մերթ ժայռոտ ամրոցներու, մերթ խոր անտառներու, երբեմն ապահով գիւղերու, երբեմն ալ ճամբորդի խանդակներու մէջ։

Այս «կառավարութիւնը» ունի բանակ մը, բոլորովին կազմակերպուած ու շարժական, պահեստներով, բոլորն ալ գիտեն թէ ո՛ւր պէտք է «համախմբուին»։ Զէնքերն ու ռազմանիւթերը կը պատրաստուին կազմակերպութեան մասնաւոր եւ գաղտնի զինարաններուն մէջ։ Ունի իր օրէնագիրքը, իր դատարանները, վճիռները գործադրողները։ Այս նշանաւոր կառավարութիւնը նոյնիսկ կը տպագրէ իր դրոշմաթուղթերը՝ իր թղթատարական գաղտնի սպասարկութեան համար։ Եւրոպայի ամէն կողմը կրնաք գտնել Իվան Միխայլովի լիազօր ներկայացուցիչները — միայն թէ պէտք է գիտնալ տեղը։

Պուլկարիոյ վայրենի լեռներուն մէջ անիկա կը պահէ լրտեսական եւ պրոպագանդի պաշտօնատուն մը, շատ լաւ կազմակերպուած։ Ու ամբողջ Մակեդոնիոյ մէջ, դպրոցի ուսուցիչները կը հնազանդին անտեսանելի կրթական նախարարի մը, որ կը հրամայէ դպրոցականներուն սորվեցնել հայրենասէր մակեդոնացիներ ըլլալ։ Սոֆիայի մէջ կը վխտան մակեդոնական կազմակերպութեան գործակալները։ Կառավարական իւրաքանչիւր պաշտօնատան մէջ մարդ ունին։ Չկայ պետական գաղտնիք որ իրենց ականջը չհասնի, չկայ պետական փաստաթուղթ մը զոր ձեռք չանցընեն։ Պուլկար կառավարութեան ամէն մէկ շարժումը անմիջապէս կը հաղորդուի Սոֆիայէն մէկ օր հեռու կեդրոն մը, ուսկից կը հաղորդուի մակեդոնական կազմակերպութեան, մասնաւոր սուրհանդակներու միջոցաւ, կամ նոյնիսկ պետական հեռագրով կամ հեռաձայնով։

Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն համաձայնած

Լոնտոնի խորհրդաժողովը կը մօտենայ իր վախճանին։ Երկար սակարկութիւններէ վերջ, Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներու եւ Ճափոնի պատուիրակները յաջողեցան համաձայնութեան գետին մը գտնել։ Այնպէս որ երեք ծովային մեծ պետութեանց միջեւ համաձայնագիր մը ստորագրել կարելի պիտի ըլլայ։

Միւս կողմէ անհամաձայնութիւնը կատարեալ է Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ։ Ֆրանսա կը պահանջէ Իտալիայէն 240,000 թոնօ աւելի նաւատորմ ունենալ, քանի որ Միջերկրականէն դուրս, ովկիանոսներու եզերքը գաղութավայրեր ունի։ Մինչ Իտալիա յամառօրէն կը պնդէ հաւասարութեան սկզբունքին վրայ։ Այս պայմաններուն մէջ ոեւէ յոյս չկայ թէ կարելի պիտի ըլլայ հինգ պետութեանց միջեւ համաձայնագիր մը կնքել, հակառակ Մաքտոնըլտի բուռն ճիգերուն։

Կը մերժեն Մոսկուա վերադառնալ

«Թայմզ» կը գրէ թէ բոլշեւիկ կառավարութիւնը Մոսկուա կանչած է Արգոսի կարգ մը պաշտօնեաները, որոնք մերժած են հնազանդիլ այս հրամանին։ Խնդրոյ առարկայ պաշտօնեաները կը պատկանին «Սպէցի» (մասնագէտ) կոչուած դասակարգին և իրենց մասնագիտական բերումով խորհրդականի և կամ առեւտրական վարչական պաշտօններու կոչուած էին։

Անցեալ աշնան, երբ անգլախորհրդային դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան, Մոսկուայէն Լոնտոն ղրկուեցան կարգ մը երկրորդական պաշտօնեաներ, բոլորն ալ անդամ համայնավար կուսակցութեան, որոնք մասնագէտներու ձեռքին տակ մարզուեցան և մասնագիտութիւն սորվեցան։ Ասոր վրայ, Մոսկուա պաշտօնանկ ըրաւ նախկին պաշտօնեաները և անոնց տեղ կարգեց նորեկները։

Բոլոր անոնք, որոնք կը մերժէին Մոսկուա վերադառնալ, նամակ մը ստացան Լոնտոնի խորհրդային ընդհ. հիւպատոս Լիչէֆէ, որ կը հրաւիրէ զանոնք մինչեւ մէկ շաբաթ Խորհրդ. Միութիւն վերադառնալ, մերժումի պարագային սպառնալով անոնց դէմ կիրարկել հիւպատոսական օրէնագիրքի տրամադրութիւնները և 1929 նոյեմբեր 21ի խիստ հրամանագիրը, որոնց օրինակները ներփակած էր նամակներուն մէջ։

Համաձայն հիւպատոսական օրէնագրքին, անոնք պիտի զրկուին խորհրդային քաղաքացիութենէ, իսկ ըստ նոյեմբեր 21ի հրամանագրին, որ հրատարակուեցաւ Բեսեդովսկիի ծանօթ դէպքէն վերջ, բոլոր այն պաշտօնեաները որ կը մերժեն Ռուսիա վերադառնալ, պիտի դասուին բանւորներու թշնամիներու շարքին և օրէնքէ դուրս պիտի հռչակուին, իրենց գոյքերը պիտի գրաւուին և եթէ ձերբակալուին, 24 ժամուան մէջ պիտի գնդակահարուին։

Կանտիի ուրիշ մէկ տղան ալ ձերբակալուած

Հնդիկ կառավարութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել Կանտիի կուսակիցները եւ դատարանները կը շարունակեն 6 ամիսէն 2 տարի բանտարկութեան վճիռներ արձակել։ Սակայն Կանտի՛ ինք ազատ է դեռ։ Աղջի օր Աաթ գնաց, յուսալով որ ոստիկանութիւնը պիտի ձերբակալէ զինքը։ Սակայն ի զուր իր գլխաւոր գործակիցներէն մէկը միայն ձերբակալուեցաւ և ոստիկանութիւնը չտեսնելու զարկաւ Կանտին։ Ձերբակալուեցան 25 կամաւորներ, որոնք Սալէմփուրի մէջ աղ կը պատրաստէին։ Ձերբակալուածներուն մէջ է նաեւ Կանտիի ուրիշ մէկ տղան։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արդութեան» խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շավիլ Մինէժա Փաթէնի սրահը։

1 Թիւ Թրամուէյի Chaville-Ancienne Mairie կայարանին քովիկը

Կը խօսի՝ Ընկ. Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ եւայլն

Հայկական եւ եւրոպական պարեր

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ. 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին։ Կը խօսի Լեւոն Մեսրոպ «Պարսիկ գրականութեան Ոսկեդարու Արշալոյսը»ի մասին։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը
Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"ը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-ԿՈԼՈՄՊ-ԲՈԼՈՆՅԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, վիշապեան եւ փոթորիկ խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Պուա Քոլոմպ։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave d'Italie. Մէթրօ Մէզոն Պլանշ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 131 Fbg. du Temple։

ԳԱՒԱՌ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau։ Ներկայանալ անդամատետրներով։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ՑԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական արտակարգ ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ-անդամ պատանիները։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս կիրակի ժամը 1ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 139 rue Lafayette։ Ռոստոմ (Շառ), Մակացի Գրիգոր (Սէն Ռամպէր), Ապառաժ (Բուակալ), և Քրիստափոր (Վիէն) խումբերէն կը խնդրուի իրենց ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան որոշեալ ժամուն։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան երգչախումբի անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները կը հրաւիրուին փութով այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, իր հիմնարկութեան 4րդ տարեդարձին առթիւ այս կիրակի ժամը 3ին 14 Ave. d'Italie։ Ներկայացում, սկաուտական խաղեր, տողանցք, բուրգեր, արտասանութիւն, երգ, նուագ, խմբերգ եւայլն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Պ. Հայկ Զաքարեան, Պ. Յովհաննէս Յովհաննէսեան, Պ. Առաքել Թաթուլեան, Պ. Յովհաննէս Ստեփանեան, Պ. Լեւոն Յօնիկեան կը ծանուցանեն սրտի խորունկ կսկիծով իրենց կնոջ, հօրեղբօրորդւոյն, կնոջ, կնքամօր, սանամօր եւ ազգականուհիին՝

ՏԻԿ. ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ռոտէսի (Aveyron) հիւանդանոցին մէջ։

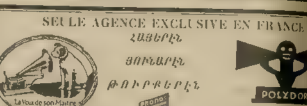

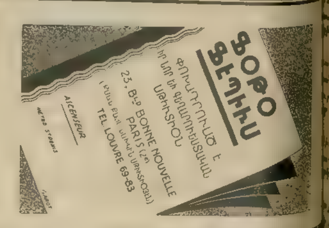

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ԱՊՐԻԼ 1930
12 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1236

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Էնկիւրի ծանր ջղագրգռութեան մը մատնուեցաւ, «Եարըն» թերթին կարգ մը հրատարակութեանց առթիւ։

Մեծ բան մը չէ եղածը։ Ոչ աշխարհասասան մերկացում մը, ոչ ալ բուռն արշաւանք մը՝ օրուան իշխանութեան դէմ. Դրսւան վասատակաւորներէն եղած է թերթին խմբագիրը, Արիֆ Ֆևրուա պէյ, իբրեւ հրոսակ։ Այլ միայն թաքուն ակնարկներ, ակնարկութիւն՝ քանի մը առեւտրական ձախողանքներու եւ տնտեսական՝ նոր դահլիճի մը յանձնելու զեկը։ Թերեւս աւելի յառաջ պիտի երթար «Եարըն», եթէ կէս ճամբան չկեցնէին։

Արդարեւ, Էնկիւրի կարճ կապեց, բանտարկելով Արիֆ Ֆրուզը։ Անշուշտ անոր համար որ այդ «ազգային հերոսը» ծանօթ է շատ մը ծանր գաղտնիքներու եւ կրնար փորձանք գալ քէմալապետութեան գլխուն, ինչպէս դարձաւ Թօփալ Օսմանը։

Յաջորդ համարի մը ձգելով ներկայացնել «Եարըն»ի հրատարակութեանց նիւթերը, յիշենք մէկ-երկու յատկանշական մասեր։

Թուրք թերթին պայքարը գլխաւորաբար կը դառնայ Ըսմէթ փաշայի տնտեսական քաղաքականութեան շուրջ, որ դէպի կործանում կ'առաջնորդէ երկիրը։ Մանաւորապէս ապրիլ 1էն ի վեր, ամէն օր ազդանշան մը կ'երեւայ թերթին ճակատը, աջ ու ձախ սիւնակներուն գլուխը.

«Անցեալ տարի Ըսմէթ փաշայի դահլիճը կ'ապահովէր օսմանեան պարտքերուն վճարումը: Տարի մը չանցած, երբ հասկցաւ թէ չպիտի կրնայ կատարել այս յանձնառութիւնը, ինչո՞ւ իր տեղը չթողուց նոր դահլիճի մը»: (4 ապրիլ)

—«Լուցկիի ծխախոտի մենաշնորհը երկու միլիոն քիլօ ծխախոտը Ամերիկեան ծախսած էր գերմանական Հէլման ընկերութեան: Աստր փոխարէն, ազգին կը խմցնէ երկու միլիոն քիլօ ծովը նետուելիք ծխախոտ» 3 ապրիլ):

— Կ'ըսուի թէ Ուշաքի շաքարի գործարանը չպիտի կրնայ յուրջ յաջողութիւն ցուցնել։ Տնտեսական գործավարը ինչո՞ւ բացատրել ասոր պատճառը։ (2 ապրիլ)։

Անշուշտ քաղաքական հոգեր ալ ծածկուած են այս պայքարին տակ։ Օրինակ, «Եարըն» կը զարմանայ որ անկախութեան ատեաններու ջնջումէն, կառավարութեան այնքան վճռական յայտարարութիւններէն ու վարդագոյն հաւաստիքներէն յետոյ, դատական գործավարութիւնը նոր օրէնք մը կը պատրաստէ 1930 ապրիլին, «երկրին կարգ մը շրջաններուն մէջ անդորրութիւնը ապահովելու եւ արդարութեան մեքենան աւելի արագ բանեցնելու համար» Յառաջ․, 4 ապրիլ)։

Իսկապէս, անուղղակի դաշտային դատարաններ, եթէ ոչ անկախութեան ատեաններ է որ կը հաստատուին այդ օրէնքով, ազգութեան, խաղաղութեան եւ ըմբոստութեան դէմ։ Դատաւորները պիտի բաղկանան երեք եւ հինգ անդամներէ, եւ տրուած վճիռները վերջնական պիտի համարուին, ըլլայ իսկ մահավճիռ։ Կը նշանակէ թէ՝ կառավարութիւնը տակաւին շատ ծանր հոգեր ունի քրտական շրջաններուն մէջ։

Բայց մենք ամփոփուինք տնտեսական ճակատին վրայ, որ թերթին մեծագոյն տագնապն է եւ սերտ կապ ունի միւս բոլոր տագնապներուն հետ։

Օսմ. պարտքերու վճարման անկարողութենէն կամ չկամութենէն ի վեր, սնանկութեան եւ գործերու դադարման, սրտաբեկութեան եւ անձկութեան աղաղակներ կը լսուին Թուրքիոյ բոլոր գաւառներէն։

Իզմիրի մէջ, աֆիոն խմելով անձնասպան եղած է վաճառական Ապտի պէյ, որ 27,000 ոսկի պարտական էր ֆրանսական դրամատան մը։ Ինքն ալ իր կարգին, առնելիքներ ունէր շատ թուրք վաճառականներէ, բայց, «ոչ մէկը կրնայ վճարել պարտքերը»։

Պարապ տեղը չէ որ, վերջերս արտասովոր խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ Իզմիրի մէջ, նահանգապետին նախագահութեամբ, եւ ապրիլ 4ին մասնաւոր պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Էնկիւրի, ճար եւ դարման փնտռելու համար։

Ատանայի մէջ, բամպակի վաճառական Միթօզադէ եղբայրները, որոնք թեսալիայէն փոխանակուած էին, սնանկացած են, երկու միլիոն ոսկի բացով, որուն 500,000ը պարտական են Օսմ. Դրամատան, իսկ 400,000ը՝ իտալական «Պանքա Քոմերչիալէ»ին։

Տրապիզոնի մէջ, միայն այս տարուան առաջին երեք ամիսներու ընթացքին գործերը դադրեցուցած են քսանէ աւելի վաճառականներ եւ բազմաթիւ արհեստաւորներ փակած են իրենց խանութները, ինչպէս կը խոստովանի «Եէշիլ Կիրէսոն»։

Պոլսոյ մէջ, բացի առեւտրական հրապարակի եւ նաւահանգիստի մեռելութենէն, գործազրկութիւնն ալ կը սաստկանայ օրէ օր։ Քէմալական կառավարութիւնը բոլոր առեւտրական եւ ճարտարագործական հաստատութիւններէն կը վտարէ ոչ-թուրքերը, որպէսզի հաց ճարէ բուն թուրքերուն։ Այս անհաւասարկ անոնք ալ կը ճամբուին, տնտեսական անտանելի պայմաններու բերումով։

Հիւանդութիւն մը բոյն դրած է Տէօրթ Եօլի նարինջի պարտէզներուն մէջ, որոնք տարին 90 միլիոն նարինջ կ'արտադրէին, երբ Հայն էր անոնց մշակը։ «Եթէ վճռական միջոց ձեռք չառնուի, Տէօրթ Եօլի նարինջներէն հետք չպիտի մնայ»։

... Եւ այս բոլորը՝ անապատ աւար, պատրաստ եւ բանուկ հաստատութիւններ, շարժուն եւ անշարժ հարստութիւններ իւրացնելէ յետոյ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԶԷՆՔԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օրը» կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 մարտ).

— «Յաճախ կը լսենք մեր գաղափարակից ընկերներէն եւ հակառակորդներէն. «փոխուած են պայմանները. յեղափոխականի «չէշխանէով» կարելի չէ գործ տեսնել»։ Արդարեւ, կոյր պէտք է ըլլալ չնշմարելու պայմաններուն եւ զէնքերուն մէջ կատարուած իսկայ յեղաշրջումը։

Այսուհանդերձ, պահպանողականներէն սկսեալ կը հաւատանք թէ այս ժողովուրդին համար պիտի գան լաւագոյն օրեր եւ անոր զաւակները նժարին մէջ պիտի նետեն իրենց ուժը։

Սեփական պետութիւն չունենալը մեր տկար կողմն է։ Բայց ո՞վ կրնայ ըսել թէ գաղութահայութիւնը ի վիճակի չէ քանի մը տասնեակ մասնագէտներ պատրաստելու սաւառնակի եւ քիմիայի ճիւղերուն համար։ Քաղաքական մեծ երազներ հետապնդելու համար չէ որ հարկադրուած ենք այդ միջոցներուն դիմել. Սեփական հայրենիք ունենալ երբ անհրաժեշտութիւն կը նկատենք, անոր զուգընթաց պիտի ապահովենք նաեւ պահապանները։

Եւրոպայի մէջ, թուրքերը հարիւրաւոր երիտասարդներ կը պատրաստեն այդ ճիւղերուն մէջ. մինչ՝ մեր ազգին վիճակուած է միայն վարժապետներ եւ խաղուղասէրներ հասցնել։

Հայ յեղափոխութեան ականատես արար աշխարհ գիտէ թէ յանդգնութեան տեսակէտէն մեր ազգը կրցած է ամէնէն կորովի եւ անձնուէր տարրերը ունենալ։ Մանաւանդ սաւառնակի ճիւղին մէջ ուր յանդգնութեան առաջին պայմանն է կատարելապէս հաշտուիլ մահուան գաղափարին հետ, հայ երիտասարդներ պիտի կրնային ունենալ յաջողագոյն ներկայացուցիչներ։

Անհրաժեշտ է ունենալ համազգային մարմին մը որպէս զի ի վիճակի ըլլար լայն միջոցներ ստեղծել այս գործին համար։ Քաղաքական, կուսակցական վէճեր անհաւանական են հոն, որովհետեւ նպատակը պիտի ըլլայ պարզապէս հասցնել սաւառնորդներ, քիմիագէտներ, ինչպէս ունինք տարբեր պաշտօններ։ Զանոնք, ե՞րբ եւ ի՞նչ ձեւով օգտագործելու հարցը երկրորդական է։ Նախ գործադրենք այն մասը որուն համար տարակարծութիւն չպէտք է ըլլայ հոսանքներուն միջեւ։ Մեր համազգային ձեռնարկները ադքատներ, այրիներ, որբեր խնամելու մէջ չպէտք է կայանայ։ Աղէտները անպակաս կ'ըլլան երբ չենք ապահովեր զանոնք կանխելու միջոցները։»

ՕԴԱՅԻՆ "ԹԱՔՍԻ,,

Փարիզի մեծ պանդոկի մը տնօրէնը իր յաճախորդներու տրամադրութեան տակ կը դնէ 2 օդանաւեր, մէկը չորս, միւսը երեք հոգինոց։ Ասկէ վերջ, պանդոկին մեծահարուստ յաճախորդները պիտի կրնան իրենց ուզած վայրկեանին օդանաւ նստիլ եւ պտտիլ Ֆրանսայի մէջ։ Երեք հոգինոց օդանաւին համար քիլոմեդրը պիտի արժէ 9, 4 հոգինոցին համար 11 ֆրանք։ Փարիզէն Լոնտոն երթալ-գալ 7,200 ֆրանք, Համպուրկ՝ 6000, Ցովիլ՝ 3,200, Հավր՝ 3600 ֆրանք։ Վերադարձի ծախքը կը գանձուի նոյնիսկ եթէ ճամբորդը օդանաւով չվերադառնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եւ ծնաւ մուկն չնչին

Ինչպէս երէկ գրեցինք, Լոնտոնի խորհրդաժողովը իր վախճանին մօտեցաւ, առանց կարենալ իրագործելու իր սկզբնական նպատակը — համաձայնագիր մը կնքել ծովային հինգ մեծ պետութեանց միջեւ։ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ վէճը կարելի եղած չըլլալով կարգադրել, Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն որոշեցին առանձին համաձայնագիր մը կնքել, հրաւիրելով Ֆրանսան եւ Իտալիան, որ եթէ ուզեն յառաջիկային կրնան աւոր յարիլ։ Ֆրանսական թերթերը կը շարունակեն յարձակիլ Իտալիոյ վրայ եւ մեղադրել զայն՝ այս ձախողութեան համար։

Հինգ պետութեանց կողմէ ստորագրուելիք փաստաթուղթի մը վրայ պիտի նշանակուին՝ 1. Այն կէտերը որոնք ընդունուած են հինգերուն կողմէ. 2. Անոնք որ ընդունուած են միայն Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ճափոնի կողմէ. 3. Անոնք որ յոյս կայ թէ պիտի ընդունուին համաձայնագրին չմասնակցող երկու պետութեանց (Ֆրանսա եւ Իտալիա) կողմէ, գործակցութեամբ եւրոպական երրորդ պետութեան մը Անգլիայ։

Շատեր պիտի ըսեն թէ, կը գրէ «Մաթէն», լեռը մուկ մը ծնաւ։ Սակայն անոնց կարելի է պատասխանել թէ ասիկա աւելի լաւ է՝ քան եթէ լեռը հրաբուխի վերածուէր։

Այսպէս, ութսուն օրուան վիճաբանութիւններէ եւ սակարկութիւններէ ետք, որոշուեցաւ այլեւս վերջակէտը դնել խորհրդաժողովին, հրաւիրելով Ֆրանսան եւ Իտալիան դիւանագիտական ճամբով կամ Ժընեւի խորհրդակցութեանց միջոցով աշխատիլ համաձայնութեան գետին մը գտնելու։

Հինգ պատուիրակութեանց պետերը երէկ առաւօտ գումարուեցան Սէյնթ Ճէյմսի պալատին մէջ՝ ստանալու համար յանձնաժողովներու վերջին տեղեկագիրները եւ պատրաստելու համար օրակարգը լիակատար ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ կամ երեքշաբթի առաւօտ։ Այս ժողովին մէջ պիտի ստորագրուին վերը յիշուած համաձայնագիրները։

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնըլտ երեկոյ. Ժողովին մէջ պաշտօնապէս յայտարարեց ձեռք բերուած արդիւնքները, աւելցնելով որ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին՝ այս վերջին երկու պետութեանց տեսակէտները հաշտեցնելու համար։

Ալմազեան կրնա՞յ հաւուցում ստանալ

Թերթերը տակաւին կը շարունակեն զբաղիլ Ալմազեանով։ Բոլորն ալ կը խօսին հայ դերձակին պահանջելիք հատուցումին վրայ։ Ալմազեան իրաւունք ունի՞ վեց ամսուան իր նիւթական, բարոյական ու ֆիզիքական վնասներուն համար հատուցում պահանջելու եւ որմէ՞։

Ըստ փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրանի, Ալմազեան պետութենէն հատուցում կրնար ստանալ այն ատեն միայն, երբ դատական սխալի մը հետեւանքով ինքը որոշ պատիժի մը դատապարտուած ըլլար։ Մինչդեռ ներկայ պարագային մէջ, ինք տակէ դատապարտութիւն չէ կրած, այլ պարզապէս կանխարգելիչ բանտարկութեան ենթարկուած է։ Ուստի ոչ մէկ հատուցում կրնայ պահանջել պետութենէն։

Հատուցում կարենալ ստանալու համար, Ալմազեան պէտք է դատ բանայ բոլոր այն պետական պաշտօնեաներուն և վկաներուն դէմ, որոնց սխալ քննութեանց կամ ցուցմունքներուն հետեւանքով ա՛յնքան տառապեցաւ եւ քիչ մնաց Նոր-Գալեդոնիա աքսորուէր։

Ալմազեան երէկ Օպոնէն Փարիզ իջաւ՝ այս մասին խորհրդակցելու համար իր անձնուէր փաստաբանին հետ։

Մօրիս Փրաքս «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ կը գրէ թէ հայ դերձակին համար գերագոյն հատուցումը պիտի ըլլայ ձերբակալութիւնը Բիկօտէնի իսկական սպանիչին, որ այսօր Փարիզի, գաւառի կամ արտասահմանի մէջ հանդարտ կը պտտի ու թերեւս նաեւ լաւ համբաւ ունի այն դրացիներու աչքին... Յօդուածագիրը կը պահանջէ երեւան հանել նաեւ Բիկօտէնի մօր սպանիչը։

ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ՄԸՆ ԱԼ

Բացի Էռնէսթ Լաֆոնէ եւ Գոնէյ, Էնի երեսփոխան կէռնիւ ալ պիտի հարցապնդէ դատական նախարարը՝ Ալմազեանի խնդրին առթիւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին։

Եթէ Մոսկուա չդառնան

Երէկ գրեցինք թէ խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուա կանչած է Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութեան եւ Արգոսի կարգ մը մասնագէտ պաշտօնեաները, որոնք մերժած են այդ հրաւէրը։

Անգլիական թերթերը կը գրեն որ եթէ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը անգլիական կառավարութենէն պահանջէ խորհրդային իշխանութեանց յանձնել խնդրոյ առարկայ պաշտօնեաները, մերժումի պիտի հանդիպի։

«Մորնինկ Փոստ» կը գրէ թէ Չեկան չպիտի վարանի բռնի միջոցներու դիմել՝ Մոսկուայի հրամանը գործադրելու համար։ Արդէն երեք տարի առաջ Արգոսի պաշտօնեաներէն մէկը բռնի բոլշեւիկեան նաւ մը դրուելով Ռուսիա տարուեր է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ

Անգլիական խմբակ մը Թուրք կառավարութեան առաջարկած է վեց միլիոն ստերլինի փոխատուութիւն մը ընել։ Այս խմբակին ներկայացուցած պայմանները նպաստաւոր կը նկատուին։

Այս առթիւ Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի նախագահութեան կարգ մը յայտարարութիւնները զարմանք պատճառած են Էնկիւրիի մէջ։ Թուրք կառավարական շրջանակներու համաձայն, Թուրքիա կրնայ կնքել փոխառութիւն մը, առանց սակայն ընդունելու այնպիսի երաշխաւորութիւններ եւ հակակշիռներ, որ պիտի յիշեցնէին Օսմանեան կայսրութեան մեթոտները։

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Խալք կուսակցութեան քննիչ Հաքքը Շինասի փաշա, Էնկիւրիէն Պոլիս դառնալով, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Մեր կուսակցութիւնը հինէն ի վեր արդէն ընդունած էր կիներու անդամակցութեան իրաւունքը եւ կանոնագրին մէջ յիշած թէ ամէն թուրք հայրենակից կրնայ անդամ ըլլալ։ Սակայն չէինք կրնար օգտուիլ այս տրամադրութենէն, որովհետեւ պետական օրէնքով ընտրական իրաւունք չունէին կիները։ Թաղապետական վերջին օրէնքը առիթ տուաւ մեզի այս գետնին վրայ ալ աշխատելու։ Նոր օրէնքը շուտով պիտի վաւերացուի, բայց սկսպ. 1էն սկսեալ պիտի գործադրուի։ Մինչ այդ, Պոլսոյ մասնաւոր կացութիւնը պիտի ճշդուի։ Քաղաքը պիտի բաժնուի 10 շրջաններու (գազա) եւ ասոր կանական կեդրոնները պիտի զբաղին նաեւ թաղապետական գործերով։ Սեպտեմբեր մէկէն Թուրքիոյ ամէն կողմը թաղապետական ընտրութիւններ պիտի կատարուին։ Ասկէ առաջ ընտրութիւններ պիտի կատարուին։ Ասկէ առաջ ընտրութեան մասնակցելու համար հարկ էր տուրք վճարել եւ ընտրուելու համար ալ համալսարանական կրթութիւն ունենալ։ Նոր օրէնքով այս բոլոր պարտաւորութիւնները ջնջուած են եւ 18 տարին լրացնող ամէն հայրենակից, այր թէ կին, ընտրութեան իրաւունք ունի։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնենք անմիջապէս կին անդամներ արձանագրելու համար։ Փափաքող կիները այրերուն նման նախ պիտի դիմեն թաղային օճախներու եւ պիտի արձանագրուին։ Հիմակուընէ որոշ է թէ 1931ի երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ուղղակի քուէարկութեամբ եւ բնականաբար ընտրական օրէնքն ալ պիտի բարեփոխուի։ Այս պարագային կիները երեսփոխան ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք պիտի ստանան։

ՈՎ ՍՊԱՆՆԵՑ ԶՕՐ ԿՈՒՏԵՊՈՎԸ

Փաստաբան Ժիւլիէն կրանքօլօ, որ յունուար 26ին տեսած էր Կուտեպովը փախցնող ինքնաշարժերը, հարցաքննիչ դատաւոր Ֆըլալէին երթալով յայտնեց թէ կարմիր ինքնաշարժին մէջ նստողներէն մէկն էր ցեկայի պետ Ինիի վարէլ Իանովիչ։ Այս վերջինին պատկերը տեսած էր քանի մը օր առաջ թերթի մը մէջ եւ անմիջապէս ճանչցած զայն։ Իանովիչ կարմիր ինքնաշարժին խորը աջ կողմը նստած էր։ Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ բաց գոյն վերարկուով կինը շատ կը նմանի Ցիկին Իանովիչի։

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ, որ քանի մը տարիէ ի վեր Նափոլի կը բնակէր, որոշած է Մոսկուա վերադառնալ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՑՈՒԼԻՍ

Ի ԽՆԴԻՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

(ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ)

Ապրիլի սկիզբէն ի վեր Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ՝ դաշնագիր մը կնքելու եւ երկու երկիրներու փոխադարձ դիրքը վերջնապէս ճշդելու համար։

1882էն ի վեր Մեծն Բրիտանիա իր թաթը դրած է Հիւսիսային Ափրիկէի այդ գեղեցիկ եւ հարուստ հողամասին վրայ։ Շահագործած է զայն, բայց միաժամանակ եւրոպական քաղաքակրթութիւն եւ արդիական շինարարութիւն մտցուցած հոն։ Մօտ կէս դարէ ի վեր շարունակուող այս տիրապետութիւնը հասցուցած էր եւրոպական կրթութիւն տեսած մարդոց սերունդ մը։ Ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարը հետզհետէ տեղ գրաւած էր մտքերու մէջ։ Մանաւանդ Մեծ Պատերազմի ահաւոր ցնցումը իր հակազդեցութիւնն ունեցաւ նաեւ Եգիպտոսի մէջ, ուր թթու ազգայնականութեան հով մը սկսած էր փչել Զինադադարի վաղորդայնին։ Այդ միջոցին ականատես եղանք յախուռն ու խռովայոյզ շարժումներու — որոնց զոհ գացին նաեւ բազմաթիւ Հայեր։ Այնպիսի շրջանի մը, երբ բոլոր ստրուկ ժողովուրդները կը թօթափէին իրենց լուծը եւ նոր դարագլուխ մը կը բացուէր համաշխարհային պատմութեան մէջ, փարաւոններու երկրին ժառանգորդներն ալ կ'ուզէին տիրանալ բացարձակ անկախութեան։ Պատերազմին սկիզբը խզած էին արդէն զիրենք դեռ Թուրքիոյ միացնող տկար կապը. խտիվի տեղ սուլթան ունեցած էին. սակայն այսքանը չէր գոհացներ զիրենք։

Զինադադարին կազմուեցան ազգայնական կուսակցութիւններ — Հըզպ էլ վաթան, վաֆտ եւ այլն, որոնք սկսան ժողովրդային ցոյցերով յայտնել իրենց քաղաքական ձգտումները — ազատ եւ անկախ հայրենիք։

Այդ օրերուն բոլոր ակնարկները ուղղուած էին ծերունազարդ հայրենասէրի մը՝ Սաատ փաշա Զաղլուլի վրայ, որ իր ծագումով — Ֆէլլահի զաւակ — ժողովրդական լայն խաւերու անվերապահ համակրութիւնը կը վայելէր։ Ան տեսակ մը խորհրդանշանը դարձած էր Եգիպտոսի անկախութեան, մարմնացումը ազատատենչ ժողովուրդի մը կամքին։ Ու քանի՛ տիրապետող կառավարութիւնը կը պատժէր զայն՝ հեռաւոր աքսորավայրեր ղրկելով, այնքան կը տարածուէր իր համբաւը, կը մեծնար իր հմայքը եւ խոր արմատ կը ձգէր անկախութեան գաղափարը։

Քանի մը տարի շարունակուող խլրտումներն ու յարաճուն ցոյցերը ստիպեցին Լօյտ Ճորճի կառավարութիւնը 1922 փետր. 28ին անկախ հռչակել Եգիպտոսը, ճանչնալ «Եգիպտոսը Եգիպտացիներուն» սկզբունքը։ Միայն թէ այս անկախութիւնը բացարձակ չէր եւ Լօյտ Ճորճ չորս գլխաւոր վերապահումներ կ'ընէր։ Որովհետեւ կ'ուզէր՝ 1. պահել Սուէզի Ջրանցքը՝ մայրերկրին եւ գաղթապետութեանց միջեւ իր ծովային հաղորդակցութիւնները ապահովելու համար։ 2. Եգիպտոսը պաշտպանել ընդդէմ օտար յարձակումներու կամ միջամտութեանց։ 3. Եգիպտաբնակ օտարահպատակները եւ Եգիպտոսի փոքրամասնութիւնները պաշտպանել՝ կարեւոր պահակազօրքեր պահպանելով Գահիրէի եւ մանաւանդ Աղեքսանդրիոյ մէջ։ 4. Հսկողութիւն ունենալ Սուտանի վրայ, ուսկից կը բխին Նեղոսի ջուրերը, հետեւաբար եւ Եգիպտոսի մայր երակը կը գտնուի այդ երկրին մէջ։

Այս պայմանաւոր անկախութենէն երկուքուկէս տարի վերջ 1924ի աշնան, Զաղլուլ փաշայի դիմումները ընդունուեցան Անգլիոյ Աշխատաւորական առաջին դահլիճին կողմէ, եւ Մաքտոնըլտ բանակցութեան համար Լոնտոն հրաւիրեց Եգիպտոսի ազգայնականներուն պետը։

Մաքտոնըլտ առաջարկեց զինակցութիւն մը կնքել Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ՝ միասին պաշտպանելու համար Սուէզի Ջրանցքը։ Սակայն ազգայնականները իրենց զինուորութեան շրջանը կ'ապրէին դեռ, և ընկերվարական դահլիճի մը իշխանութեան հասնիլը աւելի խստապահանջ դարձուցած էր զիրենք։ Չէ՞ որ ընկերվարականները կը ջատագովեն ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը։ Զաղլուլ ո՛չ մէկ սակարկութիւն կ'ընդունէր։ Ու պարզապէս պահանջեց որ անգլիական զինուորներն ու խորհրդականները քաշուին երկրէն, որ Անգլիա ոչ մէկ իրաւունք ունենայ Եգիպտոսի օտարականներն ու փոքրամասնութիւնները պաշտպանելու, որ անիկա երբեք պէտք չէ գործակցի Ջրանցքի պաշտպանութեան։ Ի զո՛ւր ընկերվարական վարչապետը հասկցնել ուզեց Զաղլուլի թէ ո՛չ մէկ անգլիական կառավարութիւն կրնայ հրաժարիլ Սուէզի Ջրանցքէն, այդ կենսական ճամբայէն։ Բոլոր գաղթապետութեանց ներկայացուցիչներն ալ կայսերական ժողովի հրաւիրուելով, այդ իմաստով արտայայտուեցան։

Երկու տեսակէտները կարելի չէր հաշտեցնել, ու Մաքտոնըլտ խզեց բանակցութիւնները, առանց որոշ եւ վերջնական առաջարկներ ներկայացնելու։

Անկէ վերջ անցաւ շուրջ հինգ տարի։ Ու պահպանողական կառավարութեան օրով, դարձեալ Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ սկսան Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնի եւ Եգիպտոսի ազատական վարչապետ Սարուաթ փաշայի միջեւ։ Այդ օրերուն արդէն փոփոխութիւն կատարուած էր Եգիպտոսի մէջ։ Անգլիացի սերտարին սպանութեան հետեւանքով, Սուտանէն քշուած էին եգիպտացի զինուորները, եգիպտական խորհրդարանը երկիցս լուծուած էր։ Զաղլուլ փաշա աւելի չափաւոր դարձած էր եւ Ֆուատ Թագաւորին Անգլիա այցելութիւնը մեծ բարւոքում առաջ բերած էր երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ։ 1927ի նոյեմբերին պատրաստուած դաշնագրի ծրագրին համաձայն, անգլօ-եգիպտական զինակցութիւն մը պիտի կնքուէր։ Պատերազմի մը պարագային՝ երկու երկիրները փոխադարձաբար իրարու օգնութեան պիտի փութային. Եգիպտական կառավարութիւնը օտար պետութեանց հետ չպիտի կնքէր ոեւէ համաձայնագիր որ վնասէր Անգլիոյ շահերուն. եգիպտական բանակը պիտի մարզուէր Անգլիացիներու կողմէ՝ անգլիական մեթոտով. Սուէզի Ջրանցքը պիտի պաշտպանուէր անգլիական կառավարութեան Եգիպտոսի մէջ պահելիք— անհրաժեշտ նկատուած չափով— զինուորներուն կողմէ, առանց վնասելու եգիպտական գերիշխանութեան. Անգլիա պիտի պաշտպանէր Եգիպտոսի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ. պիտի համոզէր օտար պետութիւնները որ հրաժարին Կապիտիւլասիոններէն։ Այս ձեւով գրեթէ կարգադրուած կ'ըլլային վերապահութեանց չորս կէտերէն երեքը. կը մնար միայն Սուտանի խնդիրը։

Զաղլուլ փաշա մեռած էր արդէն՝ երբ Սարուաթ փաշայի ձեռք բերած դաշնագրի ծրագիրը Եգիպտոս հասաւ։ Իր յաջորդը՝ Նահաս փաշա — այժմու վարչապետը որ ներկայիս կը բանակցի Լոնտոնի մէջ — առարկեց անգլիական բանակին Եգիպտոս մնալուն դէմ. Վաֆտի երեսփոխանները անոր հետեւելով մերժեցին խորհրդարանի քննութեան ենթարկել այդ ծրագիրը, եւ Սարուաթ փաշա հրաժարեցաւ։

Նահաս փաշա վարչապետ դարձաւ, բայց շատ չանցած, Ֆուատ Թագաւոր լուծեց խորհրդարանը երեք տարուան համար, Մուհամմէտ փաշա Մահմուտ՝ ազատական խմբակին վարիչը՝ դիկտատորութիւն հաստատեց։ Ուզելով վերջնական կարգադրութեան մը յանգիլ, Մահմուտ փաշա անցեալ տարի յունիսին Լոնտոն գնաց եւ բանակցեցաւ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի հետ։ Օգոստոս 7ին Լոնտոնի եւ Գահիրէի մէջ միաժամանակ հրատարակուեցաւ պատրաստուած դաշնագրի ծրագիրը, որ լաւ ընդունելութիւն գտաւ Անգլիոյ եւ գաղթապետութեանց մէջ։

Մահմուտ-Հէնտըրսըն դաշնագիրը Սարուաթ-Չէմպըրլէյն դաշնագրէն կը տարբերէր անով, որ անգլիական զօրքը Գահիրէէն եւ Աղեքսանդրիայէն պիտի քաշուէր Սուէզի Ջրանցքի գօտին, Անգլիա կը հրաժարէր պաշտպանելէ օտարահպատակները, ու կ'ընդունէր թէ՝ դպրոցի եւ այլ փոքրամասնութիւններու պաշտպանութիւնը ներքին խնդիր մըն է։ Վերջապէս Սուտանի համար կը վերահաստատուէր 1899ի Անգլօ-եգիպտական միացեալ տիրապետութեան վարչաձեւը։ Անգլիա կը հրաժարէր Կապիտիւլասիոններէն եւ կը խոստանար համոզել միւս պետութիւններն ալ իր օրինակին հետեւելու։ Անգլօ-եգիպտական զինակցութեան, եգիպտական բանակին պատրաստման եւ մարզանքին մասին Սարուաթ փաշայի ծրագրին տրամադրութիւնները անփոփոխ կը պահուէին։

Օգոստոս 3 թուակիր նամակով մը, Հէնտըրսըն կը գրէր Մահմուտ փաշայի թէ՝ անգլիական կառավարութիւնը իր վերջին զիջողութիւններն ըրած էր եւ անկէ անդին չէր կրնար անցնիլ։

Եգիպտոսի հանրային կարծիքը համակիր էր այս դաշնագրին։ Սակայն Վաֆտի աղմուկին վրայ, անցեալ դեկտեմբերին սահմանադրական կարգերը վերահաստատուեցան Եգիպտոսի մէջ։ Նոր ընտրութիւններ տեղի ունեցան եւ Վաֆտը ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ. 230ի վրայ 196 աթոռ շահելով։

1922ի անկախութենէն ի վեր չորրորդ բանակցութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ։ Այս անգամ երկուստեք լաւատես են։ Եգիպտական պատուիրակութիւնը — որ թէեւ ազգայնական, հետեւաբար եւ հականգլիական տարրերէ կը բաղկանայ — ընդունեց բանակցութեանց իբր հիմ առնել Մահմուտ-Հէնտըրսըն դաշնագրի ծրագիրը, մինչդեռ ճամբայ ելած էր՝ գրպանը դրած բոլորովին տարբեր ծրագիր մը, որ խմբագրուած է Գահիրէի մէջ։ Այս առաջին յաջողութիւնը նշան մըն է թէ աշխատաւորական կառավարութեան ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին։

Եգիպտական պատուիրակութիւնը յենած է գրեթէ զուտ վաֆտական խորհրդարանի մը վրայ։ Ու իր կողմէ ստորագրուելիք ոեւէ դաշնագիր մերժուելու վտանգին ենթակայ չէ, ինչպէս տեսանք Սարուաթ եւ Մահմուտ փաշայի պարագաներուն մէջ։

Այսպէս ուրեմն, Եգիպտոս մօտ օրէն պիտի ազդարարէ իր ազատ եւ անկախ իշխանութիւնը, որուն կը ձգտի տարիներէ ի վեր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՐՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աշխարհագրութեան ուսուցման Ֆրանսական պարբերականը կը գրէ թէ օդանաւով նկարներ առնուած են Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն, որոնք աւելի դիւրութեամբ կը սորվեցնեն աշխարհագրութիւնը։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՑՈՒԼԻՍ

ՍՐՏԻ ԲԱԲԱԽՈՒՄ

Մեր ժողովուրդը չի գիտեր իր սիրտին տեղը։ Եւ չի ճանչնար նաեւ սիրտը։ Հիւանդներ եմ տեսեր, որոնք «սիրտս կը ցաւի» կ'ըսեն ու ... փորը ցոյց կուտան։

Եւ սակայն, կը թուի թէ, բոլոր ժողովուրդներուն մէջ նախ հայ ժողովուրդն է, որ շարունակ իր սիրտին մասին կը խօսի։

Սիրտով թէ քաղաքականութիւն և թէ սիրահարութիւն կ'ընէ։

Սիրտը նկատուած է պալատ մը, ուր կը նստի աստուածուհին բոլոր զգայութիւններուն։ Հայ ժողովրդական երգերը լեցուն են գեղեցիկ պատկերներով, որոնք կը տրուին սիրտին։

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ իմ սըրտէս,
ճրնճղիկ եռեւ ա սիրտըս:
Քանց վարդը կարմիր չըկայ,
Բաց անեմ սեւ ա սիրտըս:

Ընդհակառակն։ Սիրտը ամէն տեղ, եւ ամէն կուրծքի տակ, արիւնով լեցուն քսակ մըն է միայն.(հայ ժողովուրդը կը հաւատայ թէ «քարսիրտներ ալ կան»)։ Նահապետ Քուչակ, որ սիրտի անձման երգիչ մըն է, տեսէ՛ք թէ ինչի՛ կը նմանցնէ սիրտը.—

Սիրտըս նըման է էն փլած տընըներ,—
կոտրեր գերըններ, խախտեր է սըներ,
բոն պիսի դընեն մէջ վայրի ծաւքեր,
երթամ ծիկ թալեմ էն եղման գետեր,
Ըլնիմ ձկներու ծագերաց ընկեր:
Ա՛յ, տօ՛ լաց տնաւեր:

Եւ յետոյ, ի՛նչ մեծ ցաւի տէր է Քուչակ, երբ կուտայ հետեւեալ պատկերը. -

Սըրտիկս է խալկին եղեր, զօրն գըո դուսան կու եփէ,
Անծիկս է չոր փայտ եղեր ու գկրակն ի վառ կու պաճէ:

Ուրիշ երգիչ մը.

Սիրտըս լըցուել է կրակ,
Ինձ ազատէք, թէ կարաք.
Թէ չէ էգուց էս ցաւից,
Ես կը մեռնեմ անդանակ.

Ա. Իսահակեան եւս, ինչպէս միւս երգիչը. սիրտը կը նմանցնէ անօթի մը.

Ա՜խ, մեր սիրտը լիքը դարդ, ցաւ,
Օր ու արեւ չը տեսանք:

Բայց սիրտը պատանի մըն է, որ կը բնակի կուրծքին տակ։ Եւ իր գործերով կը տանջէ այս կամ այն գործարանը։ Կարդացէք հետեւեալ պատմութիւնը, որ կ'ընէ Քուչակ.—

Այերս երեսէս ի՛վար յօք գանգատ արաւ ի սրտիս.
«Երթաս սիրոյ տէր լինիս, զան ճազար չարի աճեն զիս»:
Սրտիկս այերուս ասաց. «Խուրանա՛մ թէ սուտ կու խօսիս.
Ինչ որ աչք չծաւնէր, չի խաբէր ճազար լեզու զիս»:

Եւ որքա՛ն գեղեցիկ է հետեւեալ պատկերը.—

Իմ սիրտս ի քո վառ սիրուդ գէտ աշնան դազել կու դողայ,
Արտսուքս ի յերեսս ի վար գէտ գարնան անձրեւ կու ցողայ:

Ոչ միայն գեղեցիկ, այլ նաեւ իրակա՛ն է պատկերը։ Պատանի՛ր, զ՛ու ըսէ թէ ի՛նչպէս կը բաբախէր քու սիրտդ՝ ի տես սիրականիդ։

Ի՞նչ բաբախում է այդ։

.·.

Ընդհանրապէս կիներ են, որ կուգան տրտնջալու.

— Տօքթէօր, սիրտս կը զարնէ։

Երիտասարդները կ'ըսեն.

— Տօքթէօր, սիրտս կը նետէ։

Եւ բոլորին միտքին մէջ կազմուած է արդէն սիրտի հիւանդութեան մը գաղափարը։ Անոնց է, որ կը պատասխանէր Փօթէն.

— «Ամէն հիւանդ, որ կուգայ քննութեան՝ սիրտի բաբախումի մը համար, պէտք է նկատել զերծ սիրտի հիւանդութենէ»։

Եւ Հիւբ կ'ըսէր.

— «Երբ հիւանդ մը կը գանգատի իր սիրտին բաբախումներէն, քննեցէ՛ք թոքերը։ Իսկ երբ կը գանգատի շնչահեղձութենէ, քննեցէ՛ք սիրտը»։

Այսպէս ուրեմն սիրտի բաբախումները պէտք չէ նշան համարել սիրտի հիւանդութեան։ Ուրեմն ի՞նչ է բաբախումը։

— Պարզապէս սիրտին զարկերուն արագ և զօրաւոր թափը։ Ինչի՛ վերագրել։ Այդ է հարցը։

.·.

Սիրտի բաբախումներուն պատճառները այլազան են ու բազմազան։

1. Ողբունքը.— Ողբունքի շրջանին սովորական է տեսնել սիրտի բաբախումներ։ Ոմանք կը պատճառաբանեն թէ սիրտը ընդունակ է աւելի շուտ աճելու քան կուրծքին կազմախօսական մասերը։ Եւ նեղ կուրծքին տակ սիրտը կը ստիպուի մկանային աւելի ուժեղ շարժումներ կատարել։ Բայց կան բնախօսական տարբեր պատճառներ ալ։ Այդ շրջանին է, որ կը սկսին կարգ մը ներծոր գեղձերու ազդեցութիւնը։ Վերջապէս պատանիներու եւ ծաղկահասակ աղջիկներու անարիւն կազմը (chlorose), մոլութիւնները (onanisme, եւայլն)։

2. Մարսողութիւնը.— Ստամոքսը մեծ դեր կը կատարէ սրտի բաբախումներուն վրայ։ «Մէկը, որ ճաշելէ յետոյ քուն մը կը զգայ և պահ մը մրափելէ յետոյ յանկարծակի կ'արթննայ սրտի զօրաւոր բաբախումներով, ենթակայ է դժուարամարսութեան» (Փօթէն)։ Լեարդի հիւանդութիւնները, ճճիները, երիկամներու քորքոքումները եւս պատճառ կրնան դառնալ սիրտի այդ բաբախումներուն։

3. Արեան շրջան.— Առանց սիրտին և երակներուն կազմախօսական տկարութեան, եւ պարզապէս արեան անօթային ճնշումին բարձրացման հետեւանքով (hypertension artérielle), կը պատահին զօրաւոր բայց ընդհատ բաբախումներ, որոնց կ'ընկերանան շնչահեղձութիւն, քիթի արիւնահոսութիւն, գիշերային առատ միզում։

4. Շնչառական գործարան.— Պէտք է գիտնալ, որ թոքային հիւծախտին առաջին նշաններէն մէկն է սիրտի բաբախումը։ Մանաւանդ երիտասարդներուն մօտ, որոնք հազար տեսակ դեղեր կ'առնեն՝ բայց չեն կրնար ազատիլ սիրտի բաբախումներէն։

5. Թունաւորումներ.— Սուրճը եւ ծխախոտը դանդաղ թունաւորում մը պատճառելով, սիրտի բաբախում կուտան ի վերջոյ։

6. Սեռային կեանք.— Ըսի թէ գիջութիւնը գլխաւոր մէկ պատճառն է սիրտի բաբախումներուն։ Կիներու մօտ, արգանդային բնախօսութեան խանգարումը եւս պատճառ կը դառնայ սիրտի բաբախումներուն։

7. Ներծոր գեղձերը.— Կարգ մը ներծոր գեղձեր (վահանագեղձը, glande thyroïde) զօրաւոր բաբախումներ կը պատճառեն։

8. Ջղային դրութիւն.— Յուզումը (մանաւանդ ծերերուն մօտ), զանազան ներքին ցանկութիւններ, ջղային անդրադարձիկ պատճառներ սիրտի բաբախում կու տան։

9. Զանազան պատճառներ.— Գիրութիւն, ծերութիւն, երիկամներու հիւանդութիւն։

Ի՞նչ ընել.— 1) Դեղերու մասին չպիտի խօսիմ։ Բժիշկին գործն է այդ։ 2) Առողջապահութեանը մասին, կուտամ քանի մը խորհուրդներ, որովհետեւ ատիկա միայն հիւանդին գործն է։ Ջղային բաբախումներու ժամանակ, սիրտին վրայ դնել պաղ ջուրով թրջուած լաթ մը, կամ կատարել պաղ ջուրի լոգանքներ։ Մարսողական բաբախումներու ժամանակ, ծոմապահութիւն, կամ եւ բանջարեղէն։ Թոքային բաբախումներու ժամանակ, կատարեալ հանգիստ, պառկած կամ բարձի մը կրթնած, արեւ։ Բայց, եւ ամէն տե-
սակի բաբախումներու
դարմանել սալ իսկական
ճառը, եւ հեռանալ թերի
առողջապահական
թեան, հանգիստ ընել եւ
ծել բաբախումներու
Վասնզի ջղային դրութեան
դարտութիւնը եւս կ
կը նպաստէ ջղամանութ
պէտք չէ մոռնալ, որ ա
բախում ունեցող՝ սիրտ
րութիւն չունի
Նոյնիսկ անոնք, որ
կան կերպով սիրտի
բաբախումներ ունին,
ապրիլ երկար տարին
սիրտի հիւանդութեան

Բժ. Տ. ԱՅՎ

ՆԱԽԱՆՁԱԽՆԴՐՈՒԹԻ
ԹԷ
ՔԻՆԱԽՆԴՐՈՒԹԻ

Անգլիացած գրագէտ
Քըլ-Արլէնի մէկ սիալ
բանուած արտայայտութ
յութեան մասին, առն
վերջին հատորէն, վրդով
հրապարակախօսական բեմ

Ազգանշանի մը վրայ
րուն նախանձոնութեան
կ'իյնայ հայազգի «կաս
եւ «Մեծ» բանաստեղծն
մը հայերէն թերթեր,
շարքին նաեւ դաշնակցակ
կաններ, սկսան կրակ թափ
Մ. Արլէնի գլխուն։ Ինչո՞ւ —
հետեւ մեր ամենացեղ
տեղծին բացառութեամբ,
լիագիր գրագէտը հայ
է հայ ժողովուրդը «պ
ունենալ»։

Մեր իրականութեան
եակ մէկու մը համար
ւոյթը կրնայ
միաբանութեան ?,
գային արժանապա
պաշտպանութեան։ Եւ իրա
Զօպանեանի հետ եւ ան
գով Պ. Մայքըլ-Արլ
դիրք բռնած դաշնակցակ
թեր ալ — Ամերիկայէն
տան — մասամբ կը հասա
տարօրինակ միութիւն
մը եւ անհարազատ
թիւն մը չէ սակայն այ
գան արշաւը, մանաւանդ
մը դէմ, որ կը խուսափի
հրապարակէն տիրապետներ

Անկեղծ ըլլալու համ
խոստովանիմ թէ անձնապ
մադիր եմ անհասկ
զոհել, հակառակ մ
պահանջներուն, եթէ հա
այն սրտացաւութեան
խանձախնդրութեան,
եկաւ այս առթիւ։

Տարաբախտաբար
ւաքն է, որ կը պակսի
եւ մեր ամենօրեայ
զանազան արտայայտու
րէն— որոնց մէջ
Մայքըլ Արլէնը— իրակա
նկութիւն է, որ երեւան
աւելի վառ, աւելի
դարձնելով անգամ
քստմելի բառին իմաստ
բաւ կը տեսնէք, որ այս
թենէն աւելի գէշ ընթ
մը ամենուրեք կ'իշխէ մե
քին մէջ։

Անոնք, ամէնէն
մեր իրականութիւնը,
հայ կամ բուն Հայաստան
կերը. եւ իւրաքանչիւր
թէ հաւաքականութիւն
ընթացքը. եւ որակներ
Նախանձախնդրութեամբ
երեւան բերուեցաւ Մ
լէնի դէմ։ Արդեօ՞ք
մը կարելի է գտնել
մացուցիչ քան
Ի՞նչ են ի վերջոյ
երկպառակութիւնները,
տարբերութիւնը,
տապ եւ փոանգաւոր

...այս շրջանին․ ի՞նչ է, թող ... բոլոր այսպէս կոչուած հեղինակները։

Իսկ առանձնապէս «ամենա... բանասեղծ»–քաղաքական ...ին է որ պարտաւոր է ան... մը գոնէ նայիլ իր հոգիին ... նախ քան ամեն ազգասիրութիւն ... ...թիւն ծախելը։

Ի՞նչ բարոյական քաջութեամբ ան կը դատապարտէ մէկը իր իսկ կուսակցական քաղաքական գործիչի կեանքը այնքան հեռաւոր է դատապարտութեան ...մէջէրով։

Ընդունինք պահ մը թէ Պ. ... Ալէն «պոռնիկ» է ան... հայութիւնը։ Եւ իր այս ...արայայտութեան համար մեր ...ններուն գալրոյթի հետ յայտ... այն ամէնը ինչ որ կ՚ուզէ ... Զօպանեանը։ Պայմանով սա... որ այս ուղղութեամբ ...ութիւնք բոլորին հանդէպ։

Ո՞չ ոքին անծանօթ է համայնավար կուսակցութեան գնահատութիւնը հայ մարտիրոսագրութեան, հայ դատի եւ ազգային ...հանջներու մասին։ Անոնք չեն ...ջուած այս հարցին շուրջ իրենց ըսելիքները հրապարակել ...թուղթի վրայ, բեմերէն եւ ան...հական խօսակցութիւններով։

Նրանց այլեւայլի անոնք ...ատապարտած են հայ ժողովուրդին ազատագրական ճիգերը։ Իրեւանի արտայայտութիւններով՝ չեն քաշուած հայհոյել մեր այնքան բազմաթիւ մեռելներու հետ, նաեւ սրբութիւնները, որոնց հանդէպ հաւատք եւ յարգանք ունեցած է այս ժողովուրդի հետ նաեւ Պ. Զօպանեանը։ Եւ վերջը վերջը «պոռնիկ» ալ համարած են, մանաւանդ եւրոպական պետութիւններու հետ մեր ունեցած յարաբերութիւններու գնահատութեան ընթացքին։ Այս բոլորէն յետոյ, այսօր ալ նոյն համարձակութեամբ հայ համայնավարները կը պղծեն մեր ազգային սրբութիւնները, մեր պատմական բազմաթիւ ...ծանները։

Ինչ, այս բոլորին հանդէպ ...ոււ անծանօթ է Պ. Զօպանեանի ...ներուն։ Ուզե՞ց գոնէ նոյնքան ...դրութեամբ գրիչ շարժել ...այս հոսանքին դէմ, ի պաշտպանութիւն մեր այնքան բազմաթիւ բարոյական իրաւունքներուն։

Ասոր հակառակը, բոլորին ծանօթ է անոր սարկային սիրալիր վերաբերմունքը բոլոր հայհոյողներու եւ բանաբարողներուն հանդէպ։ Ինչո՞ւ այս տարօրինակ հակասութիւնը եւ մանաւանդ ինչու՞ այս ալյանդակ համակերպութիւնը։

Եթէ մէկը կը մեղադրուի սխալ մեկնուած արտայայտութեան համար, ինչո՞ւ նոյն մեղադրանքին պէտք չէ արժանանան ուրիշները, որոնց արտայայտութիւնները շատ աւելի պարզ, անվիճելի եւ անառարկելի են։ Ինչո՞ւ պատժի արժանի չպիտի ըլլան անոնք որ խօսքէն գործի անցնելով ամէն օր եւ ամէն վայրկեան կը պղծեն մեր (եւ Զօպանեաններու) սրբութիւնները։ Եւ վերջապէս ինչո՞ւ պէտք է լռել բազմաթիւ բերաններէ եւ շատ աւելի գարշելի պայմաններու մէջ մեր երեսին նետուած նախատինքներուն հանդէպ։

Կարելի է երկարել այս շարքը եւ շարել բազմաթիւ ինչուներ։ Այսքանն ալ հերիք է, սակայն, տեսնելու համար թէ ինչպէս մարդիկ երբեմն կ՚ազմկեն հրապարակը, սխալ արտայայտութիւններու մէջէն իրենց իսկական անունը գտնելու համար։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈԼԽՈԶ

Շարունակենք «Խորհրդ. Հայաստան»ի խօսակցութիւնը կոլխոզ կոչուած պատուհասին մասին (18 մարտ).—

Զանազան շրջաններու մէջ (Ղարաքիլիսա, Սոեփանաւան, Իջեւան, եւայլն), առանց համայնացումին կամաւոր հանգամանքը նկատի ունենալու, բռնութիւն գործադրուած է գիւղացիներուն վրայ։ Այսպէս, բոլոր այն աղքատ եւ միջակ գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չեն ուզած մտնել, յայտարարուած են «կուլակ» (Ղշլաղ, Շահալի)։ Գիւղի մը մէջ յայտարարած են թէ «ով որ կոլխոզ չմտնէ, բոլորովին պիտի ենթարկուի եւ ապրանք չպիտի ստանայ»։ Շահալիի գործակցականին վարչութիւնը, ի լրումն այդ հրամաններին, պատերուն փակցուցած էր ցուցակը բոլոր այն գիւղացիներուն, որոնք «կոլխոզ» չէին մտած։ Եւ կ՚աւելցնէր.— «Ասոնք են այն գիւղացիները, որոնց որեւէ ապրանք չպիտի տրուի»։

Կարգ մը շրջաններու մէջ, Թիւերը շատ գոյն տալու մարմաջով, բանի մէկը միւսին ետեւէն բազմաթիւ «կոլխոզ»ներ բուսցուցին։ Գիւղ այցելող ամէն կոմունիստ իրեն պարտականութիւն է համարեր ամէն գինով համայնացնել գիւղը եւ յետոյ միայն մեկնիլ։ Այսպէս մէկ ամսուան ընթացքին «Համատարած» համայնացումի ենթարկուեցաւ Շամշադինը։ Փո՞ւք ու պարծանք ղեկավարներուն։ Չէ՞ որ «Թասիբ»ի ու «Նամուս»ի խնդիր կար։ Այս շրջանին մէջ մարդիկ «կորսնցուցած են իրենց հաւասարակշռութիւնը, գլխապտոյտ համայնացումէն»։ Դարպասի, Ղշլաղի, Իջեւանի եւ Ջարխեչի մէջ գրաւուած են գոյքերը նոյնիսկ միջակ գիւղացիներուն։ Դարձեալ, Ղշլաղի, Դարպասի, Շահալիի, ինչպէս նաեւ Իջեւանի, Սոեփանաւանի գիւղերուն մէջ, փոխանակ գրաւելու ունեւոր գիւղացիներուն միայն գիւղատնտեսական առարկաները, գրաւուած են նաեւ անոնց անձնական առարկաները։ Ջարխեչի, Շահալիի, Իջեւանի մէջ գիւղացիները ի վերջոյ դէմ ելան «կոլխոզին»։

Վարանցովկայի մէջ չքաւորական ժողովը կ՚որոշէ գիւղէն աքսորել ունեւոր գիւղացիները, բայց ընդհանուր ժողովին մէջ չքաւորները չեն ցանկացել քուէ տալ։

Շահալիի, Իջեւանի եւ Ջարխեչի մէջ կոմունիստներ կան, որ «կոլխոզ»ին մասին ոչ մէկ քննադատութիւն մտիկ կ՚ընեն եւ կը յայտարարեն.«կովերը ետ վերադարձնելը կը նշանակէ նահանջել»։

ՑՈՒՑԱՆՔ ԵՒ ...

Կը շարունակենք պատմութիւնը պատուհասին, որ, համայնավարական գիւղատնտեսութեան անունին տակ, տակն ու վրայ ըրաւ հայ գիւղացիին կեանքը։ Սիրտ ցաւով մը կ՚արձանագրենք այս դրուագները, բայց չենք ուզեր զանց ընել որեւէ մանրամասնութիւն, որպէսզի ընթերցողը լաւ հասկնայ «Յառաջ»ի ընդդիմադիրի պայքարը։ Պէտք է գիտնալ, որ այս դէպքերը «Խորհ. Հայաստան»ն է, որ կը պատմէ։ Այսպէս մարտ 22ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Փարբի գիւղին մէջ համայնացումը կատարուեցաւ բռնութեամբ։ Երբ գիւղացիները չուզեցին «կոլխոզ»ի մէջ մտնել, կոմունիստները, փոխանակ համոզելու, դիմած են «վարչական միջոցներու, (ԽՄԲ.— ընթերցողը կրնայ երեւակայել «վարչական միջոցները»).— աքսոր, տարապարհակ աշխատանք, հողազրկութիւն, գանու աւգանք)։ Այսպէս գիւղական խորհուրդին գատական հաւաքածին նախագահը Ռուբէն գտաւ տակ առած եւ տուգանքի դատապարտած է գիւղացի մը, Եսգոր, որ չէր ուզած «կոլխոզ» մտնել։

Երբ կը շինուէր գիւղին գոլխոզը, 60 70 օր աշխատանքի տարուեցան այն գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չէին մտած եւ որոնք զրկուած էին օրդէն արդիւնքէ։

Այսպէս բանի 250 գիւղացիներ մտան «կոլխոզ», բայց քիչ տանէն «կոլխոզ»ի մէջ մնացին միայն 60հոգի։

Ն. Բեայազիտ շրջանէն Աղփարա գիւղին խորհուրդի նախագահը, Աղալեան, բռնագրաւեր է ստացուածքը բոլոր անոնց, որոնք կոլխոզ չեն մտեր։ Իսկ հակայեղափոխական մը, փախանակ աքսորելու, կ՚առնէ իր պաշտպանութեան տակ, տալով վկայական մը.«Այս ունեւոր գիւղացին բարեխիղճ, ոչ — վտանգաւոր եւ հարեւանաւէր մարդ է...»։

Իջեւանի շրջանէն Պօղոսքիլիսէ գիւղին մէջ եւս համայնացումը կատարուեցաւ բռնի։ Բջիջը կ՚որոշէ աքսորել չքաւոր գիւղացի մը, որ չուզեր ''կոլխոզ,, մտնել։ Եւ յետոյ, երբ շատեր կը հեռանան ''կոլխոզ,,էն, բջիջը կը գրաւէ անոնց բոլոր ստացուածքները։

Լօռի գաւառէն Բերդ գիւղի Թաղապետ Գրիգոր Եսայեան կը յայտարարէ գիւղացիներուն «Ձեզ նմանները պիտի աքսորենք, դուք տեղ չունիք հոս եւ իրաւունք չունիք խօսելու»։

ԽԱՊՐԻԿ ՄԸ ՉՈՒՆԻ՞Ս...

Հայաստանի այս սիւնակին մէջ շարունակ կը ներկայացնենք այն խայտառակ վիճակը, որուն մատնուած է հայ գիւղացին։ Թերեւս շատեր հարցնեն թէ ալ ուրիշ լուր չկա՞յ, «կարօտի եւ գոհունակութեան խապրիկ մը չունի՞ս»։ Բայց Հայաստանի թերթերը միայն այս սեւ խաբրիկներուն մասին կը խօսին։ Կամ բոլշեւիկեան սուտերու եւ երազներու մասին։ Երբեմն կը գրեն, լո՞յն տառերով, թէ հազարաւոր բուրլի վարկ յատկացուած է, բայց քանի մը օր յետոյ կը գանգատին թէ վարկը չէ վճարուած։ Կը գրեն թէ թատրոնական խումբ մը մեկնեցաւ գաւառ։ Եւ ամբողջ շաբաթ մը նոյն լուրը տարբեր ձեւով կը խմբագրուի նոյն թերթին մէջ։

Կամ օր մը կը գրեն թէ Ալլահվերդիի հանքերէն այսքան նիւթ հանած են, եւ յաջորդ օրը դարձեալ նոյն բանը կը գրեն, անգամ տարբեր ձեւով մը։

Ի՞նչ գո՞րծ է, սիրելի, հարցնել մեզի. «Խապրիկ մը չունի՞ս...»

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 8 ապրիլ.— Ուրախութիւնս մեծ կ՚ըլլայ, երբ օրը օրին «Յառաջ»էն կը տեղեկանամ ուրիշ գաղութներու ճիգերը։ Իսկ մեր գաղութը, որ եօթը տարուան կեանք ունի, տակաւին ոչ մէկ ազգային շարժում կը ներկայացնէ, թէեւ հինգէ աւելի կազմակերպութիւններ կը համրէ։ Ասոնց մէջ միայն Հ. Յ. Դ. կոմիտէն է որ դասախօսութիւններով եւ բանախօսութիւններով կ՚ոգեւորէ երիտասարդութիւնը։ Ցեղոյ կուգայ Եղգեատի Հայր. Միութիւնը որ մէկ տարուան կեանք ունի։ Այս Միութիւնը կ՚աշխատի գաղութիս մէջ ընդհանուր համերաշխութեան մը, բայց ինքզինքը կը գտնէ մինակ։ Այս Միութիւնը նկատի ունենալով ապրիլ 11)24ի մասնակցութիւնը, անցեալ շաբաթ խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրեց տեղական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։ Ժողովը տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան սրահին մէջ։ Զայներ ըլլալան էին Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ Ռամկավարները։ Ռամկավարները ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ յայտարարեցին թէ «մենք չենք կարող մասնակցիլ եթէ Դաշնակցութիւնը կայ»։ Իսկ Դաշնակցութեան պատասխանը.— «Մենք միշտ մեր յարգանքի բաժինը բերած ենք մէկ միլիոն նահատակներու սգատօնին, այս տարի ալ պիտի բերենք, եթէ կ՚ուզէք տեսնելէք զատ՝ ինչպէս փարիզը ըրաւ»։

Միութեան հրաւէրին համակով պատասխանած էր Բարեգործականի մասնաճիւղը, որ կը տեղեկացնէր թէ հրահանգ չունի քաղաքական կուսակցութեանց հետ քով քովի նստելու։ Իսկ Տալաթիոյ Սրթասիրացին կեդրոնը բնաւ չի թոյլատրեր նման ձեռնարկներու մասնակցիլ եւ՝ չորս տարիէ ի վեր «չէզոք» է...։

Սրթասիրացը հոս զօրաւոր է իր հայրենակիցներու մեծամասնութեամբ։ Բայց անտարբեր են ուրիշներու հանդէպ։ Կ՚արժէ հարցում մը ուղղել այս մասին — Սրթասիրա՛ց, գաղութիս կէսը քու հայրենակիցներդ կը բաղկանայ։ Սրդ. կեդրոնը հրաման չի տար «նման ձեռնարկներու» մասնակցելու, չի թոյլատրեր գոնէ հայրենակիցներու համար գիշերային դասընթացք կամ մանկապարտէզ մը բանալ, մանաւանդ որ ամէն դիւրութիւններ եւ մասնաւոր ընթերցարան մը ունիս, եւ սրահին մէջ կատարուած պատարագին ալ վարձք կը գանձես։

** Ինչպէս ամէն տեղ հոս ալ կազմուած է առժամեայ յանձնախումբ մը, Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանին առթիւ։

Լիոնէն յետոյ, հոս ալ այցելեց Եւրոպահայ թեմի կազմակերպիչ Թորգոմ եպիսկ.ը պերլինի առաջնորդին. հետ։ Կաթող. պատուիրակը իր երկար քարոզով նկարագրեց իր այցելած գաղութներու վիճակը եւ սպառնացող այլասերումը, եւ շեշտեց եկեղեցիի մը անհրաժեշտութիւնը։

** Անցեալ տարի Ցարօնի Հայր. Միութիւնը կազմալուծուած էր, հայրենակիցներու մեկնումի պատճառով։ Այս տարի անոնց թիւը կրկին բազմացած ըլլալով, քանի մը եռանդուն հայրենակիցներու ջանքերուն շնորհիւ կիրակի օր Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ ժողով մը գումարուեցաւ եւ վերակազմուեցաւ Միութիւնը։ Այս առթիւ կը մաղթենք յաջողութիւն եւ աշխատանք։

Մ. ՊԵՆՈՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի առաջին խումբը վաղը կիրակի Villers-Cotterets կը մեկնի, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ։ Անցեալ տարի Հ. Մ. Մ. հրաւէր կը ստանայ այս խումբէն, ուր ձգած է լաւագոյն տպաւորութիւն մը։

Վիլէ-Քօթըրէ Փարիզէն 80 քիլոմեթր հեռու է եւ ընդհանուր պատերազմին առթին մեծ դերք գրաւած է, արդէն հանդիսանալով Գերմանացիներու յառաջխաղացումին։

Խումբը կը մեկնի կիրակի առաւօտ, ժամը 9.10 շոգեկառքով։ Հաւաքավայր՝ Gare du Nord, ժամը 8.45ին։

Վ. Հ.

ՇԵՄԵԼԱՆԻԻ

ԿՐԸՆՕՊԼԸ — Կիրակի 6 ապրիլ, տեղի ունեցաւ Premier pas Dunlopի Իզէր նահանգի մրցումը, կը մասնակցէին 63 պատանիներ՝ որոնց մէջ էին նաեւ չորս հայեր։

Հայ երիտասարդ մարզիկները իրենց օտարազգի մրցակիցներուն դէմ ձեռք բերին յաջող արդիւնքներ։

Բարսեղեան, Պուրկուանէն պատանի մը, յաջողեցաւ դասաւորել երրորդ՝ առաջինէն մէկ մեթր միայն ետեւ Իսկ Գ. Կամպէճեան— Կրընոպլէն— եկաւ հինգերորդ։ Այս այն պատանին է որ անցեալ տարի յաջողած էր խլել կոփամարտի Իզէր նահանգի ճանճի ծանրութեան ախոյեանութիւնը։

Հայ մարզիկները կը պատրաստուին մասնակցիլ նորանոր մրցումներու յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին։

Վ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՎՐԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻւ

Սէվրի Մուրատեան վարժարանը կիրակի օրը ըրած իր յաջող դասախօսութեան մէջ, ինչո՞ւ համար Հ. Յովհ. Թորոսեան չուզեց յիշատակել քանի մը վարդապետներ, որոնք ոչ նուազ մեծ պատիւ եղած են Մխիթարեան Միաբանութեան, այլ սակայն զանազան պատճառներով հրաժարած են Վանքէն։

Ինչու չի յիշատակել Հ. Սարգիս վ. Թէոդորեանը, որ Սամուէլ - Մուրատի կտակին կենդանացուցիչը եղած է հնդկաստան կատարած իր ստանակիր ճամբորդութիւններով։

Ինչո՞ւ մոռնալ Հ. Յովհ. Զօհրապեանը որ Աստուածաշունչի սքանչելի մէկ տպագրութիւնը ըրած է նորանոր բաղդատութիւններով։

Ինչո՞ւ նոր սերունդին միտքը չձգել Հ. Գաբրիէլ Այվազովսկին որ բազմավէպի հիմնադիրը եղած է. եւ Հ. Ամբրոսիոս եւ Հ. Խորէն Գալֆայեան եղբայրները, որոնք իրենց պատմական ու քերթողական գործերով նշանաւոր հանդիսացած են։

Ասոնց միաբանութենէն հրաժարած ըլլալը կրնա՞յ ժխտել անոնց աշխատութիւնը։

Ունկնդիր մը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 19 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ամբողջ Բասէնը սարսափի մէջ էր։ Յուզարկութիւնը պիտի կատարուէր։ Ժողովուրդը կը դիմէր ...ասնապետներուն, թէ ի՞նչ եղաւ Անտուածոյ, ի՞նչ եղաւ Ազգութեան հոգեակը։

Էրզրումցի Արշակը մեզ բոլորիս գինեթափ ընել տուաւ։ ...ովբիւքճօյցիք ունէին մի ծառայ՝ Ռաշիտ, որ մարդասպան ... եւ կառավարութիւնից փախստական, կանչեցին նրան եւ ...ող վալադ տուին։ Ռաշիդը ...երգանկան ուսին դրած՝ երկու ...եշերէն անցուց Ղարասուրդանի ... ...հանով դէպի Կովկաս։ Հասանք Սարիղամիշ։

Հոն գտնուած այն ժամանակուան ընկերները չէին ուզեր հոն ... գիշեր մեզ հանգստացնել։ Մենք սարսափելի յոգնած ու ...որդուած էինք, ոտքերնիս ու...ած, հոն կար նաեւ մի մարդ՝ կոշկակար Ասօ Սասմըւլեան։ Նա բարկացաւ միւսներու վրայ եւ ըսաւ.

— Աստուածատէր, կ՚ուզէք սրանց ալ գո՞ւք սպանենք. ես կը տանեմ, կը պահեմ եւ հաց կուտամ, առաւօտ ճանապարհ կը գնեմ։

Մենք անցնողներս ընդամէնը 16 հոգի էինք։ Հասանք Ղարս։

Քեափթառ Արշակը Բեօփրիւքէօյեց, մեզ ճանապարհ դնելուց վերջ, կ՚երթայ Կօտամոր, կը հաւաքէ հոն գտնուած բոլոր ընկերներուն, գինաթափ կ՚ընէ եւ Ալէքսանի առաջնորդութեամբ կը դրկէ Կովկաս՝ Դալիբաբայի գծով։ Դրանցից միայն չորսը կ՚ազատուին, իսկ մնացածները (10—14 հոգի), կ՚ընկնեն ռուս կօզակների ձեռքը։ Թեւերնին կապած, մեզնից չորս օր վերջ դրանց բերին Ղարս եւ բանտարկեցին։ Երկու ամիս պահելով, յանձնեցին տաճիկ կառավարութեանը։ Տարին Էրզրում։

Գիւղամիրի տակ բռնուած ութ ընկերները ամիս մը Խնուս բանտը պահելով, տարին Էրզրում։ Ընդհանուր ներումին իւրաքանչիւրը իրենց երկիրները տարին։

Մի քանի ընկերներ երկիր տարած ժամանակնին՝ Մազաղլը գիւղէն եկած փախած էին Ռուսաստան. սրանցից շատերուն 101 տարի տրուած էր։

Հրայրն ալ տարին Մուշ. Արաշխաւոր ուզեցին, եւ նա իրան անունը տուաւ Շաբաթը մի անգամ պոլիցիա պիտի ներկայանար։ Դրան ազատեցին, որովհետեւ մարդասպանութիւն չունէր։ Իսկ Թաթուլի վրայ շնորհիւ Ազրայէլի մարդասպանութիւն հաստատեցին եւ կախաղան բարձրացրին։

⁂

Ես Ղարս հասնելուց, գացի մեր կոմիտէներու՝ Համազասպի եւ Օրխոտակէօի քով։ Գասմեցի մանրամասն մեր գլխու անցածները։ Իսկ երկրորդ աւուր գացի ինձ ծանօթ Ալէքսանդրապոլցի վարպետի մը քով եւ սկսեցի աշխատել (տաղձագործ)։ Չորս օր աշխատեցի եւ տասնցայ երեք ու կէս րուբլի։

Ընկերներս կ՚երթային Բաթում. ես ալ ուզեցի ընկերանալ։ Համազասպը կը հասկցէր հան մնալ։ Ես ըսի. «Անկարելի է, ես պիտի երթամ»։ Համազասպը մեզի տուաւ մի-մի րուբլի։ Ինծի ալ տուաւ վարտիկցու մը կըտաւ եւ աւելցուց. «Սա իմ կողմէցս է, կազմակերպութեան ըզրամով չէ»։ Իմ վրաս շատ հին շորեր էին, որովհետեւ երբ շորերս Արազի եզերքը մնացին՝ խմբապետս միջոց չունեցաւ ինձ շոր կարել տալու։

Ճանապարհ ընկանք։ Ընդամէնը հինգ ընկեր էինք։ Ղարսէն Բաթում եօթ աւուր ճանապարհ է։ Մեր ընկերոջս մէկը Արդանուչ հիւանդացաւ։ Երեք րուբլի նրան տուինք, իսկ մնացածներս իջանք Արդուին։ Մեր փողը լրացեր էր։ Այլեւս Արդուինէն Բաթում գնալու միջոց չունէինք։ Համազասպի ինձ տուած վարտիկցուն ծախեցինք եւ ստացած փողը հացի եւ խանի վարձք տուինք։

Հասանք Բաթում։ Ես հոն ունէի Հայկ-Արամ անունով հայրենակից մը։ Ամաչելուս չէի ուզեր նրան ներկայանալ եւ որեւէ օգնութիւն խնդրել։ Կար նաեւ Մշեցի մը Յարութիւն անուն, որ սրճարան. կը պահէր։ Գացինք անոր քով եւ նա մեզ երկու-երեք օր կերակրեց։

Յանկարծ պատահեցաւ ինծի Հայկ-Արամ։ Նա ինձ այդ դրութեան մէջ ճանաչեց, իսկոյն տարաւ խանութ, մի քիչ շոր յարմարցրեց, տաս րուբլի ճանապարհածախս տուաւ, եւ գացի Սեւաստոպոլ։ Ինձ հոն կը գոնուէին ազգականներ եւ հայրենակիցներ։ Մօտաւորապէս եօթ ամիս աշխատեցայ Սեւաստոպոլ եւ Եալթա։

(Սասունէն դուրս գալս 96ի Մարտին էր։ Դաշտն ու Ախլաթ մնացի մօտ 20 օր։ Նորից եկայ Դաշտ, ապա կրկին վերադարձայ Ախլաթ։ Ապրիլի վերջերն էր, Ախլաթէն մեկնեցանք Բուլանըխ, Խնուս, Բասէն։ Բասէն 17 օր մնալուց վերջ, ձերբակալուեցան Հրայրն ու Թաթուլը։ Մայիսի վերջերը

(Շար.)

Ընդդիմադիրներու նոր նահանջը

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ հաւաքական տնտեսութեանց աթիւ վերջերս Ստալինի կուսակիցներուն եւ համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի կոմիտէին միջեւ ծագած վէճը հարթուած է։ Կոմիտէն, որ կողմնակից էր շարունակել բռնի մեթոտները, նահանջած է եւ հրապարակաւ խոստովանած իր սխալը, խոստանալով ապագային աւելի լաւ ընթացք ունենալ։

Կոմիտէն կը խոստովանի, որ թէեւ իրենց հրահանգուած էր մինչեւ 1932 հաւաքականացնել ամբողջ Մոսկուայի շրջանը, սակայն իրենք խառնաշփոթութիւն ստեղծեցին գիւղացիները քշելով հաւաքական տնտեսութեանց մէջ եւ ձեռնարկելով ամբողջ ծրագիրը գործադրել այս գարնան իսկ։ Իրենց այս մեթոտը սխալ էր, ու իրաւունք ունէին Ստալին եւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն։ Մոսկուայի կոմիտէն պիտի ջանայ այսուհետեւ գործադրել այն ծրագիրը, զոր պարզեց Ստալին անցած հինգշաբթի խորհրդային մամուլին մէջ հրատարակուած յօդուածով մը։

Դատական հետապնդում «Եարըն»ի դէմ

Պոլսոյ պատժական երկրորդ ատեանին առջեւ սկսած է այն դատը, որ ընդհանուր դատախազութեան կողմէ բացուած է ընդդիմադիր «Եարըն» թերթին դէմ։ Դատախազութիւնը հանրային կարծիքը գրգռող նկատած է այդ թերթին ասկէ առաջ տուած լուրը, թէ հանրապետութեան փոխ նախագահութիւն մը պիտի ստեղծուի եւ Ըսմէթ փաշա պիտի կոչուի այդ պաշտօնին։

Ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստած է թերթին խմբագրապետը Արիֆ Օրուճ պէյ։

Ինչպէս մամուլի բոլոր դատերը, այս դատն ալ հետաքրքրութիւն ստեղծած էր եւ բազմաթիւ ունկնդիրներ ներկայ էին դատավարութեան, որուն շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ Ապրիլ 19ին, կարգ մը թուղթեր բերել տալու համար։

Կանտի հիւանդ է, ընկերները կը գործեն

Կանտի հիւանդ է ու յոգնած, ուստի քանի մը օր պիտի հանգչի։ Սակայն իր կուսակիցները տենդոտ գործունէութեան մէջ են եւ կը շարունակեն աղ հաւաքել։ Կամաւորներ Տանտիի մօտերը գտան բնական աղի նոր ճախճախուտ մը եւ ամբողջ գիշերը հաւաքեցին հոն գտնուած աղը։ Պոմպէյի մէջ ձերբակալուեցան երկու կամաւորներ, որոնք հրապարակով մաքսանենգուած աղ կը ծախէին։ Անոնցմէ մէկը կ'ուզէր տեղւոյն դատաւորին՝ աղ ծախել։

Համանդկական համաժողովի վարիչներէն մէկը ձերբակալուեցաւ՝ երբ Գալկոթ կ'երթար ցոյց կազմակերպելու համար։ Համաժողովի նախագահ Փանտիթ Նէհրուի դրօշին տակ Կանտիի կուսակիցներէն խումբ մը սկսաւ աղ պատրաստել առջի օր Ալլահապատի մէջ։ Հանտիայի մէջ ոստիկանութիւնը գրաւեց աղ հաւաքելիք բոլոր գործիքները։ Կալկաթայի քաղաքապետը իր կնոջ հետ Մահիս-Պաթան գնաց՝ ներկայ ըլլալու համար քաղաքացիական անհնազանդութեան ցոյցի մը։ Հոն ճառ մը խօսելով ըսաւ. «Բոլորս ալ մօտ օրէն բանտին մէջ իրար պիտի գտնենք»։

Պաշտօնեաներու բոյկոտը հետզհետէ կը սաստկանայ։ Խանութպանները կը մերժեն պաշտօնեաներուն ծախել անոնց առօրեայ ապրուստին համար անհրաժեշտ նիւթերը, որով անոնք ստիպուած են այդ բաները բերել տալ ամէնէն մօտիկ մեծ քաղաքներէն։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արդարութեան» խումբի կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շավիլ Սինէմա Փաթէնի սրահը, 114 Grande rue Chaville 1 թիւ թրամուէյի Chaville-Ancienne Mairie կայարանին քովը։

Կը խօսի՝ Ընկ. Լ. ԶՕՐՄԻՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ եւայլն

Հայկական եւ եւրոպական պարեր — Մուտք 5 ֆրանք

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԶՄԻՌՆԻ Սեբաստիոյ նահանգային Ուսումնասիրաց Միութեան երեկոյթը 11 Մայիս Կիրակի ցերեկ Նովէլթիի թատերասրահին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՓԱՐԻԶԻ Ակնայ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 3ին Գլօրիայի ճաշարանը, 61 Rue Monsieur-le-Prince (6)։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզի Հայ Տրամաթիք խումբը

Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Ալիքսանեան, Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Ե. Թօլայեան, Քորոսեան, Գմբէթեան, Մագսուտեան եղբայրներ եւ յաւագոյն ուժեր։

Տոմսեր՝ 25, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

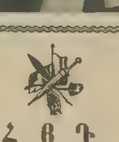

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave d'Italie. Մէթրօ Մէզոն Պլանշ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 131 Fbg. du Temple:

ԳԱՒԱՌ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակայողները նկատի պիտի առնուին:

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական արտակարգ ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ-անդամ պատանիները։

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 1ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 139 rue Lafayette: Ռոստոմ (Շաթ), Մուկացի Գրիգոր (Սէն Ռամպէր), Ապառաժ (Բասկալ), և Քրիստափոր (Վիէն) խումբերէն կը խնդրուին իրենց ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան որոշեալ ժամուն։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

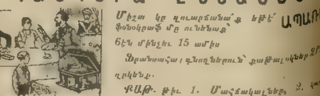

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SE. E 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
13
ԱՊՐԻԼ
1930

13 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1237

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Շատ մը գաղութներու մէջ, արդէն տօնուած, վերջացած Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան յոբելեանը (Լոնտոն, Պոսթըն, Նիւ Եորք, Ցունաստան, Թաւրիզ եւայլն)։ Փարիզ պաշտօնապէս պիտի տօնէ Մայիս 10ին, Սոֆիոյի մէջ։ ... ական փոփոխութեան վրայ, քանի մը գաղութներ ալ ... Մայիս 10 — 11ին յետաձգած են իրենց հանդէսները (Մարսէյլ, ... Եգիպտոս եւայլն)։

Ինչպէս կը նախատեսուէր, ամէն տեղ ալ, յոբելեանը ... է տաք ընդունելութիւն։ Մանաւանդ որ անոր հետ կապ... կը միայ գեղեցիկ ձեռնարկ մը, Գրական Հիմնադրամի ... ստատութիւնը։

Յոբելեանը ծրագրուած էր իբրեւ համազգային յարգանքի ... եւ այդպէս ալ եղած է։

Մինչեւ հիմա կատարուած հանդէսներէն ոչ մէկը կարելի է համարել կուսակցական կամ քաղաքական փառաբանութիւն, ինչպէս կ'ուզէին հաւատացնել ռամկավար թերթերը, յոբելեանի ծրագրէն շատ առաջ։ Ընդհակառակն, ամէն տեղ ալ, յանձնաժողովներու մէջ թէ բեմերու վրայ, լայն մասնակցութիւն ունեցած են բոլոր տարրերը։ Մինչեւ իսկ ռամկավարները։

Այսպէս՝ Լոնտոնի հանդէսին գլխաւոր ճառախօսն էր ռամկավար Սաֆրաստեանը, ինչպէս Պոսթընի մէջ՝ նոյնքան և աւելի հակադաշնակցական, եթէ ոչ ռամկավար Շահէ վարդապետը, Ահարոնեանի գրականութեան փառքը երգեց։ Իսկ տակաւին քանի մը օր առաջ էր որ, իր «Նաքարակիտ»ին հետ (դժբախտաբար շարուած՝ «ճակատագիր») սիրալիր նամակ մը կ'ուղղէր Կիլիկիոյ ծերունի կաթողիկոսը,— նոյնպէս հակադաշնակցական։ Ներողութիւն այս անճոռնի բացատրութեան համար։

Բայց, ինչո՞ւ յիշեցինք այս քանի մը պարագաները։

Պարզապէս երեւան հանելու որոշ հոսանքի մը վարքագիծը։

Յոբելեանի կազմակերպութեան առաջին օրէն իսկ, գռեհիկ ... մը բռնեցին ռամկավարները։

Առաջին նշանը տուաւ Փարիզի պաշտօնաթերթը, որ միեւնոյն ատեն կերր. Վարչութեան օրկանն է։ Քար մը գլորեց՝ ... ական խնդիրներ յարուցանելով։ Իր դիմացը ձայն բռնեց Ամերիկայի պաշտօնաթերթը.

— «Թող ապագայ պատմութիւնը ճշդէ ու գնահատէ Ահարոնեանի մտաւորական եւ գրական բացառիկ արժանիքը, եթէ ... պէտք է ըսել թէ այդ իսկ շատ ջուր կը վերցնէ («Պայքար», ... օգոստոս 1929)։

Տարին փոխուեցաւ, իսկ մարդի՞կը։

Միշտ միայն դիւանագիտութիւնը։

Այս տարի, ռամկավար «շէֆ»երն ու խմբագիրները տեսնելով որ իրենց բոլոր քսութիւնները ջուրն ինկեր են եւ իրենք միայն կը մնան պատն երեսին քէն կապած, ուրի՛շ եղանակ մը կը ծամծմեն։

Նորէն Փարիզի պաշտօնաթերթն է որ հնչեցուց շեփորը։ Նորէն-նորէն պատմութիւններ պատմելով եւ քաղաքական խնդիրներ խառնելով զուտ գրական հանդէսի մը, այդ լրագիրը յայտարարեց.

— «Աշա թէ ինչու, մենք չենք կրնար մասնակցիլ յոբելեանի որ պիտի ըլլայ ոչ միայն տօնախմբութիւնը գրագէտի մը, այլ ... բազմաթիւ ծանր սխալներ գործած դաշնակցական գործիչի մը եւ նոյն ինքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան»։ (8 Մարտ)։

Եւ Եգիպտոսը ձայն տուաւ.

— «Ահա՛ թէ ինչու համար անկեղծօրէն կ'ողջունենք Ահարոնեանի մէջ տաղանդաւոր գրագէտը, ու նոյնքան անկեղծօրէն — յանուն ազգին — կը քննադատենք իր եւ իր կուսակցութեան վարած քաղաքական կեանքը որ աւա՛ղ, անվերջ աղէտներու մատնեց ազգը՝ ... ու աւքի օրօ։ (Արեւ, 28 մարտ։

Ուշիմութեան մրցանիշը պիտի խլէ, անշուշտ, Սուրիոյ պաշտօնաթերթը.

— «Գրագէտ բանաստեղծ Ահարոնեան ազգին պատիւ բերող անուններէն մէկն է եւ արժանի է ամէն յարգանքի։ Բայց յեղափոխական գործիչ Ահարոնեանի անունը սերտիւ կապուած է հայկական ... դժբախտութեանց եւ ձախողութեանց հետ։ Հետեւաբար իբր գրագէտ զայն պատուելու ձեռնարկը համազգային ընդունելութեան ... արժանանայ, իսկ ազգին մեծ զանգուածը անտարբեր պիտի ..., եթէ փորձուի զայն ներկայացնել նաեւ իբր քաղաքական կամ դիւանագիտական դէմք մը»։

Դժբախտաբար շատ կարճ կապեցինք մէջբերումները։ Այսպէս, աւելի պերճախօս պիտի դառնար ցուցահանդէսը։

Ուրեմն, ռամկավարները թէ՝ կը մասնակցին յոբելեանին, թէ չեն մասնակցիր։ Թէ՝ արժանի կը համարեն յոբելեարը գրական տաղանդով, եւ թէ անարժան։ Թէ՝ կ'ուզեն յարգանք ընծայել եւ թէ անարգել։

Եւ գիտնալով, լսելով, տեսնելով հանդերձ որ յոբելեանը ... եւ միայն Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան ... վերաբերի, կը փորձեն անոր մէջ տեսնել... Հ. Յ. Դաշնակցութեան փառաբանութիւնը։

Արդարեւ, իրենց ուժէն վեր է վանել այդ ահարկու մղձաւանջը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ դեւի մը պէս կը հալածէ իրենք, եւ թոյլ չի տար ազատ, մարդկօրէն մտածել ո՛րեւէ ... առթիւ։

Նոյն ցուցահանդէսը չէ՞ որ կը տեսնենք, ամէնէն տարրական հոգերուն հանդէպ իսկ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՆԱՀԱՆՋԸ

Թայմզի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Մոսկուա՝ երկրագործական գործավարութեան մէջ գումարուած խորհրդաժողով մը քննելով գարնանացանքի առթիւ մղուած պայքարի արդիւնքը, յանձնարարեց կառավարութեան իրենց նախկին վիճակին մէջ վերահաստատել բոլոր այն գիւղացիները, որոնք վերջերս սեփականազրկուած էին հակակուլակեան քաղաքականութեան հետեւանքով, մասնաւորապէս Ուկրայնայի, Հիւսիսային Կովկասի եւ Անդրկասպեցի շրջանին մէջ։

Նկատելով որ հաւաքականացման հրամանագրով արգիլուած է հաւաքական տնտեսութեանց հետ տալ անդամ մը պրատուած հողերը, դժուար պիտի ըլլայ գիւղացիներուն վերադարձնել նախապէս իրենց մշակած հողերը։ Հետեւաբար նախկին վիճակին վերադարձուելիք գիւղացիներուն պիտի տրուին ուրիշ հողեր եւ պետութիւնը կարելի պիտի դարձնէ տնհատական մշակութիւնը ձիեր, գործիքներ եւ սերմեր տրամադրելով բոլոր այն գիւղացիներուն որ պէտք ունին անոնց։ Խորհրդաժողովը պահանջեց նաեւ կառավարութենէն որ շուտ շարժի, այլապէս շատ ուշ պիտի ըլլայ, նոյնիսկ գարնան վերջին ցանքին համար։

ՍՈՎԻ ՆՇԱՆՆԵՐ

Խորհրդային Միութեան կեդրոնական գործադիր կոմիտէի Ատենապետ Գալինին Լենինգրադի խորհուրդի լիակատար նիստին մէջ ճառ մը խօսելով պարէնաւորման մասին, մեղադրեց այն քաղաքացիները, որոնք «չարունակ կը հարցնեն թէ կարելի չէ՞ տակաւին աւելցնել ուտելիքի պաշարը, մանաւանդ մանուկներուն տրուած կաթն ու բանջարներուն միսը»։

— Խանութներուն մէջ բաւարար չափով մթերքներ չկան, շարունակեց Կալինին։ Ուսկի՞ց պիտի ստանանք այդ մթերքը՝ պաշարի քանակը կարենալ աւելցնելու համար։ Կովը աւելի կաթ չի տար։ Եղածով պէտք է գոհանալ։ Բայց եւ այնպէս, թէեւ միւս ուտելիքներու քանակը կրնայ տարուբերիլ, հացի պաշարը պիտի շարունակուի հիմակուան պէս, «որովհետեւ զգալիօրէն ցորենը խնայելու վարժուեցանք»։

Ալմազեան կ'ընդունի լրագրողները

Ինչպէս գրեցինք, ուրբաթ օր Ալմազեան Թուլոնէն իջնելով իր փաստաբանին գրասենեակը գնաց՝ հատուցումի խնդրին մասին խորհրդակցելու համար։ Իրմէ առաջ փաստաբանին մօտ հաւաքուած էին արդէն փարիզեան թերթերու լրաբերները՝ Ալմազեանը տեսնելու եւ անոր յայտարարութիւնները լսելու համար։

Ալմազեան խիստ նիհարցած է։

— Վեց ամիսէ ի վեր հայելի նայած չէի, ըսաւ, առջի օր նայեցայ եւ ինքզինքս չճանչցայ։

Ու միամտօրէն ցոյց տուաւ իր տափատին գօտին, որ երկու ծոցի մէջն առնելու աստիճան լայն էր, ա՛յնքան հալած էր։ Խօսած ատեն յաճախ կը հեծկլտար եւ վայրկեաններով արցունք կը հոսէր աչքերէն։ Փաստաբան Լըկրանի հանդէպ իր երախտագիտութիւնը չափ ու սահման չունի։ Ալմազեան ձեռքը ճակտին տանելով ըսաւ.

— Վերջապէ՛ս լմնցաւ։ Շատ տառապեցայ։ ... Զիս ծեծեցին տարապայմանի կերպով։ Նաեւ եգուցին, յետոյ սկսան քաշկռտելու եւ գաւազանի հարուածներ տեղացնել գլխուս եւ մարմնին զանազան կողմերուն։ Երբ առաջին անգամ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասին առջեւ կը տանէին զիս, կարծեցին թէ կ'ուզէի գէմքս ծածկել եւ անոր համար ծուռ դրած էի գլխարկս, մինչդեռ գլխուս վրայ խոշոր ուռեցք մը գոյացած էր եւ գլխարկս գլուխս չէր մտներ, ամբողջ վեց ամիս անհուն մենակութեան մէջ մնացի, ու մազերս ճերմկեցան։

Իրաւ ալ բանտին մէջ զգալիօրէն ճերմկած էին հայ դերձակին մազերը.

— Ի՞նչ ծրագրած էք, Պ. Ալմազեան, կը հարցնեն լրագրողները։

— Կ'ուզեմ լաւ աշխատիլ՝ ընտանիքս ապրեցնելու համար։

Իր հայ բարեկամները, որոնք նոյնպէս հոն կը գտնուէին, կը բացատրեն թէ իրենք պատրաստ են ամէն կերպով օգնելու անոր, որպէսզի լաւ խանութ մը եւ փայլուն ապագայ ունենայ։ Միայն թէ առայժմ պէտք է հանգստանայ։

Փաստաբան Լըկրան յետոյ յայտարարեց լրագրողներուն թէ խնդիրը փակուած չի նկատեր, այլ պիտի պահանջէ որ Րիկօտէնի իսկական սպանիչը երեւան հանուի. ասկէ զատ պիտի հետապնդէ բոլոր անոնք որոնք ապօրինութիւններ գործեցին Ալմազեանի խնդրին մէջ։ Դատական ինքնութեան փորձագէտը Պ. Ամի շատ ծանր սխալներ գործեց՝ տգիտութեան պատճառաւ։ Պէտք է պատժել զայն։ Պէտք չէ որ մարդ մը վեց ամիս բանտը մնայ տեղեկագրի մը վրայ, որ ո՛չ մէկ լուրջ քննութեան կը դիմանայ։ Գալով հատուցումներուն, ներկայ օրէնքներով կարելի չէ բան մը պահանջել, սակայն այդ խնդիրը վճռաբանութեան առարկայ պիտի դառնայ խորհրդարանի օրէնսդիր յանձնաժողովին կողմէ։

∴ «Սուար» թերթը պիտի հրատարակէ Ալմազեանի յիշատակները։

∴ Փաստաբանի գրասենեակէն դուրս ելած ատեն բազմաթիւ լուսանկարիչներ, շարժանկարիչներ.— Նոյնիսկ խօսուն շարժանկարիչներ— Ալմազեանի զանազան ձեւերով պատկերը առին։

∴ Ինչպէս կը յիշուի, Ալմազեան բողոք բարձրացուցած էր դատական ոստիկանութեան նախորդ տնօրէն Ընտրէ Պընուայի եւ Պ. Նիքոյի դէմ կամայական կերպով զինքը ձերբակալած եւ բանտարկած ըլլալուն առթիւ։ Վերաքննիչ ատեանի խորհրդական Մալֆօ, որուն յանձնուած էր այս գործին քննութիւնը, ընդհանուր դատախազին հետ համախորհուրդ որոշեց չեղեալ նկատել այս բողոքը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Երեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Վակրամի սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ հրապարակային մեծ ժողով մը՝ նախաձեռնութեամբ Club du Faubourgի։ Նիւթն է՝ «Ալմազեանի՝ գործին դասերը։ Ո՞վ սպաննեց Րիկօտէնը։ Քաղաքական ոճի՞ր մը խեղդել ուզուեցաւ»։

Ներկայ պիտի ըլլայ մուշտակավաճառ Տիւննէր եւ պիտի պատասխանէ հարցումներուն։ Պիտի խօսին կապրիէլ Րէօյեառ («Ժուռնալ»էն), Էմ. Գուրսիէ («Փարի-Միտի»էն)։ Հրաւիրուած են Ալմազեան, ինքնաշարժի վարիչ Պիլոթէ եւ միւս բոլոր վկաները։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆԸ ՄԻՇՏ ՊԻՏԻ ՅԻՇՈՒԻ

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Ալմազեանի անունը պիտի յիշուի միշտ՝ իբրեւ մարդը որ պատճառ դարձաւ Ֆրանսայի ոստիկանական մեթոտներու բարեփոխութեան։ «Հայ դերձակին բանտէն ազատ արձակումը հետեւանքն է միջազգային տարօրինակ շարքի մը Ֆրանսայի դատական տարեգրութեանց մէջ։ Ալմազեանի պարագան վերջինն էր նման բազմաթիւ դէպքերու», կը գրէ Րիւթէրի Թղթակիցը։ Ցետոյ խօսելով ոստիկանութեան մէջ մտցուելիք բարենորոգումներու մասին, կ'ըսէ թէ՝ առաջին քայլը եղաւ դատական ոստիկանութեան տնօրէնին ուրիշ պաշտօնի մը կոչուիլը։ Երկրորդ քայլը պիտի ըլլայ բարեկարգել Դատական Ինքնութեան սպասարկութիւնը, որ ոճիրներու գիտական քննութիւնները կը կատարէ։ Կը խօսի նաեւ օրինագրքին մէջ մտցուելիք ծանօթ փոփոխութեանց մասին։

Հակազատկական հալածանք

Խորհրդային իշխանութիւնները հրահանգներ ուղղած են տնտեսական զանազան կազմակերպութեանց՝ աւելի բուռն հակազատկական պայքար մը մղելու համար։ Բոլոր գործակցականներուն, հացագործներուն եւ խանութպաններուն խստիւ արգիլուած է զատկական ուտելիքներ կամ առարկաներ պատրաստել ու ծախել։ Գործակցականները նոյնպէս հակառուսածեան ընկերութեան պէտք է տրամադրեն առաւելագոյն քանակութեամբ պաշտօնեաներ։

Նման խստութիւններ ձեռք առնուած են նաեւ Հրեաներու Պասէքի տօնին առթիւ. բացարձակապէս արգիլուած է բաղարջ պատրաստել եւ ծախել։

∴ Հեռագրի մը համաձայն, Տիրասպոլի կարմիր բանակի զինուորներն ու անաստուածներու միութեան անդամները արգիլեցին ժողովուրդին եկեղեցի երթալ։ Հակառակ ատոր, բազմութիւնը փորձեց եկեղեցի մտնել, սակայն կարմիր զինուորները գնդացիրով կրակ բացին անոնց վրայ։ Փողոցներուն մէջ փռուեցան բազմաթիւ մեռելներ եւ վիրաւորներ. ուրիշներ լեռները փախան։

∴ Սիոնականներուն դէմ ալ հալածանք սկսած է։ Տասը հոգի, որոնց երկուքը աղջիկ, Սիպերիա զրկուած են, որովհետեւ սիոնական կազմակերպութեան կը պատկանէին։

Պարտադիր աշխատանք

Խորհրդային իշխանութիւնները պարտադիր աշխատանքի դրութիւնը մտցուցած են հիւսիսային հողամասին մէջ (մէջն ըլլալով Արխանգէլի եւ Վոլոգտայի նախկին նահանգներուն մեծագոյն մասը), արտածումի համար անտառ պատրաստելու նպատակով։ Անտառի ճարտարարուեստին մէջ բռնութիւնը մեծ դեր խաղացած էր, սակայն ցարդ պաշտօնական վաւերացում չէր ստացած։ Այժմ, ինչպէս «Իզվէստիա» կը բացատրէ, անհրաժեշտ կը նկատուի անտառի ճակատին վրայ բռնի աշխատանքի համար շարժման մէջ դնել քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային բոլոր միջոցները, այլապէս անկարելի պիտի ըլլայ առաջ տանիլ արտադրութեան ծրագիր մը՝ նկատելով որ այդ ճիւղին մէջ աշխատող բոլոր գործաւորները դասալիք կ'ըլլան։ Վերջին 10 օրուան ընթացքին հիւսիսային շրջանէն դասալիք եղած են 30.000 հոգի։

Ուրիշ խորհրդային թերթեր շատ յուսահատական կը ներկայացնեն կացութիւնը, սակայն կ'աւելցնեն թէ՝ կառավարութիւնը վճռած է իր արտածումի ծրագիրը գործադրել ամէն գինով։

Անգլիա եւ Ռուսիա

Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին՝ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար Անգլիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ։

«Թայմզ» կը գրէ թէ բանակցութիւնները շատ գոհացուցիչ կերպով կ'ընթանան եւ մօտ օրէն կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել։

Օդանաւի գործարան Պուլկարիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ իտալական Քափրոնի տունը գնած է օդանաւի մեծ գործարան մը, որ քանի մը տարի առաջ հաստատուած էր Գազանլըք քաղաքին մէջ՝ չեխօսլովաք օդանաւային հաստատութեան մը կողմէ։ Իտալական տան փոխանցուած է նոյնպէս միայն պուլկար պետութեան հաշուոյն օդանաւ շինելու մենաշնորհը։ Այս ձեւով Իտալիա հետզհետէ տնտեսապէս կը թափանցէ Պուլկարիոյ մէջ։

Ամառնային ժամը

Այսօրուընէ կը սկսի գործադրուիլ ամառնային ժամը։ Երէկ գիշեր ժամը 11ին բոլոր ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ տարուեցան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՓՐԿՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ ՍԿԻԶԲԸ ՀԱՍԱԾ ԵՆ 630 ԸՆՏԱՆԻՔ, ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒԶԱԾԸ՝ ՀՈՂ ՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՀԱԼԷՊ, 2 ԱՊՐԻԼ.— Մինչեւ մարտի սկիզբը Գամըշլը հասած են 630 ընտանիք, որոնց 380ը Գամըշլը կը մնան, 120ը Հասիչէ, 100ը Համուտէ եւ 30ը Գաբամանի Մօտաւորապէս 4.000 հոգի, որոնց 200ը հայախօս են, իսկ 3.800ը քրդախօս: Հազիւ 5—6 հոգի գրել կարդալ գիտցողներ կան: Տեղաւորուած են Հրեաներու, Ասորիներու տուներու, խաներու եւ «կառաժ»ներու մէջ. 3—4 ընտանիք կը բնակին մէկ սենեակի մէջ, ասկէ առաջ կուգայ հիւանդութիւն, անշուշտ ձմեռն ու սնունդի պակասն ալ իրենց բաժինը ունին: Տիգրանակերտցի գաղթականներ առանց սպասելու, Գամըշլըէն անցած են Հալէպ եւ տեղաւորուած իրենց հայրենակիցներուն քով: Տիգրանակերտի Հայրենակցական Միութիւնը իր կարելին կ'ընէ այս խլեակները տեղաւորելու համար:

Մինչեւ մարտի սկիզբը, բացի դեղերէ և Տոքթ. Թորոս Գասմաճեանի ձրիաբար տարած բժշկական խնամքէն, ո՛չ դրամ, ո՛չ կերակուր, ո՛չ հագուստ եւ ոչ ալ որիշ ձեւի օգնութիւն եղած է այս խեղճերուն: Միայն Գամըշլըի թաղականութիւնը 70 Թիւրն ցորեն բաժնած է:

ՒՆՉՈՎ ԿԸ ՉԲԱՂԻՆ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ

Գամըշլըի մէջ, որ երկրագործական շրջան մըն է, գործ կ'ըլլայ միայն աշունը՝ վարուցանի ատեն եւ գարունը՝ հնձելու ժամանակ: Զքաւորութեան հետեւանքով 100 հոգի հոգատար պետութեան բանակին մէջ զինուոր գրուած են: Թաղականութիւնը պարտէզ մը շինել կուտար, մէկ մէճիտ օրավարձով 15—20 հոգի կ'աշխատցնէր, երբ գաղթականները շատցան, սկսաւ 15 դրուշ տալ, որովհետեւ օրական 20 բանուորէն աւելիի պէտք չունէր: Եւ որպէսզի բոլորը հաւասարապէս նպաստաւորուին գործէն, սկսաւ կարգով օրական 20 հոգի աշխատցնել: Կան քանի մը երկաթագործ, 10 հիւսն եւ 20 բրուտ: Մնացեալները բոլորն ալ երկրագործ են եւ հող ու աշխատանք կը պահանջեն. կ'ուզեն իրենց ճակտի քրտինքով ապրիլ ու բեռ չըլլալ ուրիշ մէկուն: Թըրպէ-Սըփի կոչուած տեղէն մինչեւ Տէմիր-Գափու ընդարձակ տարածութեան մէջ հող կայ, կ'ուզեն հոն բնակիլ եւ երկրագործութիւն ընել, իրենց սեփական տնտեսութիւնը ունենալու համար, փոխանակ Հալէպ գալու, որուն համար խոշոր գումարներ պէտք են իբրեւ ճամբու ծախք եւ բնակարանի վարձք: Ցետոյ ամէնէն գէշը, Հալէպի մէջ գործ չկայ, մանաւանդ վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին մէճիտի անկումէն մեծ վնաս կրած են գործաւոր, արհեստաւոր եւ խանութպաններ: Հակառակ անոր որ՝ գաղթականները այնքան ողբալի վիճակ ունին, երբ կը տեսնեն որ իրենց ազգակիցներէն երկու ոսկիներ եւ քանի մը որբեր ճարահատ մուրալու կը դիմեն, անմիջապէս օգնութեան կը հասնին եւ իրենց ունեցած չոր հացէն բաժին կը հանեն խեղճերուն, զանոնք պատուաւորապէս ապրեցնելու համար: Մեծ մասը կողոպտուած է Թուրքիա կոչուած դժոխքին մէջ, բայց իրենց այս թշուառութեան մէջ իսկ օգնել կ'ուզեն, աւելի թշուառներուն:

Ի՛ՆՉԵՐ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ

Նոր գալիքներ եւս շատ կան, զարնուն ձիւնհալին եւ օդերու տաքնալուն կըսպասեն, սահմանէն աղջին նետուելու համար: Օրէ օր աղատուելու մասին կը մտածեն: Թուրքերը հոն մնացողները ձեռքէ հանել չեն ուզեր, որովհետեւ իրենց գործերը երեսի վրայ պիտի մնան: «Ինչո՞ւ այսպէս լաւ գերիները ձեռքէ պիտի հանենք», կ'ըսեն: Երբ Թուրք ժանտարմաները կառավարութեան հրամանով կը ցրուէին գիւղերը, ցիրուցան մնացած Հայերը հաւաքելու, կեդրոն բերելու եւ անկէ ալ Սուրիա քշելու, հողատէրերը՝ որոնց քովը կ'աշխատէին աարուկ-ծառաները չոր հացի մը փոխարէն, կ'ըսեն իրենց գերիներուն.

— «Կառավարութիւնը կը տանի ձեզ մեռցնելու, հետեւաբար բան մը մի տանիք ձեր հետ. բոլոր Հայերը քաղաք պիտի հաւաքեն ու պիտի մեռցնեն: Այլեւ մենք ձեզ չենք կրնար պաշտպանել կառավարութեան հրամանին դէմ:

Այսպէս Թրքական վայրենութեամբ կը կողոպտեն գիւղերէն քաղաք տարուածները: Գիտեն Հայերը լաւ գիտէին թէ՝ ի՞նչ ըսել է գիւղէն քաղաք փոխադրուիլ կամ տեղահան ըլլալ. աչքով տեսած էին անոնք 915—16ի տարագրութիւնները: Եւ կը ձգեն իրենց ունեցածը ու բռնութեան տակ կ'երթան դէպի կեդրոնները:

Անոնք որ Թուրք կառավարութենէն անցագիր կ'առնեն, անխնայ կը կողոպտուին զանազան տուրքերու անունին տակ: Անխիղճ պաշտօնեաները երբ այլեւս կը համոզուին թէ՝ դրամ չմնաց, մէյմէկ թուղթի կտոր կուտան ու կը քշեն սահմանէն դուրս: Շատեր տեսնելով այս ձեւի կողոպուտը, առանց կեդրոն հանդիպելու ուղղակի տուրիական սահմանի ճամբան կը բռնեն: Շատեր կը բռնուին ու կը վերադարձուին, անցագրի կողոպուտին ենթարկուելու համար: Ուրիշ կողմէ կը սորվեն որ շուտ երթան, հեռանան Թուրքիայէն: «Եթէ մինչեւ ամիս մը այստեղէն հեռացած չըլլաք, ձեզ կը մեռցնենք»:

Միտրաթի քով (Մարտինի վիլայէթ) քանի մը հայ ընտանիքներ կը բռնուին ժանտարմաներու կողմէ, Այվարտ եւ Էնհէլ անուն գիւղերուն մէջ: Թուրք ժանտարմաները զանազան սպառնալիքներ կ'ընեն. գոյգ գիւղերու տարի բնակիչները կը սորվեցնեն իրենց մէջ վաթսուն մէճիտ հանգանակել եւ տալ ժանտարմաներուն որ խեղճերը ազատ թողուն, որովհետեւ սանթիմ չէր մնացած խեղճերուն քով: Ժանտարմաները վաթսուն մէճիտը առնելէ վերջ, Թրքական «վեհանձնութեամբ» թող կուտան որ ճամբան շարունակեն եւ չըլլայ թէ ձմրան խիստ եղանակին աղջին անդին մնան եւ թշուառութիւն քաշեն...

Մէկը երկու հայերէն թերթ դրկած է Անատոլուի խորերը: Երբ թերթերը հայերուն ձեռքը կը հասնին, խեղճերը կը սկսին կարգով համբուրել, որովհետեւ իրենց տէրերն ու չարչարարները այնպէս հաւատացուցած էին թէ՝ աշխարհի վրայ Հայ չէ մնացած: Իսկ անոնք որ Սուրիա հասնելով, ժողովուրդ եւ հայերէն գիրքեր ու թերթերը կը տեսնեն, իրենց ուրախութենէն կը փղձկին:

Սղերդի շրջանէն Սուրիա ապաստանած Հայ մը հետեւեալը կը պատմէ.

— Տարագրութեան ատեն աչքիս առջեւ սպաննեցին ծնողքըս, քոյրերս ու եղբայրներս. ընտանիքս թողուցի Թուրքիա, կինս եւ զաւակներս ալ ազատելու համար: Զիս բռնեցին ու Մարտինի բանտը տարին: Եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտեցին Սուրիա անցած եւ Թուրքիա վերադարձած ըլլալու յանցանքով: Մարտինի բանտին երկրորդ յարկէն (բերդին վրայ) ինքզինքս վար նետեցի ու փախայ Սուրիա, յետոյ միջոց գտայ ընտանիքս ու զաւակներս ալ բերել տալու:

Գամըշլը ապաստանած Հայերը այժմ կ'ըսեն թէ՝

— «Շատ գոհ ենք որ Թրքական դժոխքէն ազատուեցանք: Թէեւ կողոպտուեցանք ու թշուառացանք, բայց գոնէ ազատ ենք, ստրուկ չենք. եւ եթէ ունենանք 15 դրուշ կամ խաղի մը ու անկողին մը, գոնէ վստահ ենք թէ՝ մեր սեփականութիւնն է եւ Թուրք մը չպիտի յափշտակէ մեր ունեցածը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՐՏՆԻՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

(Նրգիծանք)

— Կարծեմ դուռը կը զարնեն, ըսաւ փրոֆէսէօրը դառնալով իր քնէիկ մը խուլ մօրը, որ պատուհանին առջեւ նստած կը կարէր... կամ աւելի ճիշդը, մուտքի դրան զանգի ձայնը լսեցի.

— Ես բան չլսեցի... բայց եթէ չեն բանար, ան որ կը զարնէ, կը հասկնայ թէ զանգը պիտի զարնէ... Արդէն համար ալ զանգակ ունինք մենք.— արտաբերեց մայրը իր զաւկին, փրոֆէսէօրին.:

Փրոֆէսէօրը հանգստացաւ... բայց շուտով վճռեց թէ իսկապէս որ մէկը կը զանգահարէ... կը նշանակէ թէ փրոֆէսէօրին մայրը երբեք ալ այնչափ ագէտ չէ, ինչպէս մինչեւ այդ կը կարծէր...

— Իրաւունք ունիս, կը զանգահարեն, զանգահարեցին..

Բայց փրոֆէսէօրին մայրը անյողդողդ կին մըն էր.

— Ատիկա մերը չէ. Ան.. հեծանուորդ է... պատուհանը բաց է եւ քեզի այնպէս թուեցաւ...

Փրոֆէսէօրը մօտեցաւ լուսամուտին եւ ուշադիր փողոցը նայելով, հաստատապէս պնդեց

— Ո՛չ մէկ հեծանուորդ կ'երեւայ... եւ, ընդհակառակը, ոչ մէկ կենդանի շունչ կայ փողոցը..

— Կրնայ ըլլալ, անվրդով պատասխանեց փրոֆէսէօրին պառաւ մայրը... հեծանուորդները, ընդհակառակը, շատ արագ կը քալեն եւ անմիջապէս կը դառնան առաջին իսկ անկիւնը... Ո՞ւր պիտի տեսնես զայն... Միջանկեալ, սիրելիս, ինչո՞ւ չես նայիր: Եթէ մէկը կեցած է մեր դուռին առջեւ՝ կը նշանակէ թէ կը զանգահարեն... Եւ այն ատեն ամէն ինչ պարզ կ'ըլլայ... դուն ամէն ատեն կը վիճիս հետս...

Անխօս, բայց եւ առանց շտապելու, փրոֆէսէօրը ուղղուեցաւ դէպի մուտքի դուռը, բացաւ եւ մարդ չգտաւ... Այն ատեն, վերադառնալով սենեակ, այսպէս բանաձեւեց իր միտքը:

Միջանկեալ, պէտք է բացատրել թէ փրոֆէսէօր կունեամարը համալսարանին մէջ փիլիսոփայական ամպիոն ունէր: Հետեւաբար, կարելի չէր սովորական մարդու հետ բաղդատել: Եւ ան «կը խօսէր փիլիսոփայօրէն», կամ «փիլիսոփայօրէն կը խօսէր»:

— Կեանքի բոլոր պատահականութիւններու առեն, նոյնիսկ առօրեայ դէպքերու ժամանակ, պէտք է գտնել:

Այս պարագային մէջ դրութիւնը հետեւեալ ձեւով է դասաւորուած.

1. Կա՞յ, իսկապէս, ուրեմն մէկը դուռին քով եւ զարկաւ, այն ատեն

ա) Ինչ՞պէս էր մեր սպասելու որոշումը զանգահարութենէն առաջ:

բ) Ձայն կա՞յ թէ մենք կասկածեցանք այդ մասին:

2. Եթէ այդ հեծանուորդի զանգակ էր, այս ուրեմն.

ա) Ինչո՞ւ ան զանգահարեց, երբ փողոցը պարապ էր, եւ ո՛չ ոք չէր խանգարեր իր ճամբան:

բ) Եւ ինչո՞ւ համար հեծանուորդի զանգակն ալ նոյն ձայնը ունի, ինչ որ մեր դուռը:

3. Եթէ մարդ չկար դուռին քով, այս ուրեմն

ա) Ինչո՞ւ ձայն լսուեցաւ:

բ) Հարուածէն առաջ նախ... զանգակի ձա՞յն:

Եւ խոստորդ փրոֆէսէօրը դեռ չէր վերջացուցած իր փիլիսոփայութիւնը, երբ մայրը, որ ընդհանրապէս փիլիսոփայութեամբ եւ մանաւորապէս իր սեփական զաւկի փիլիսոփայութիւնով չէր հետաքրքրուէր, բարձրացաւ իր բազկաթոռէն դուրս ելլելու նախասենեակ եւ.. շուտով վերադարձաւ ձեռքը բռնած թուղթ մը զոր գտած էր նամակատուփին մէջ: Փրոֆէսէօրը երկար նայելով իր ակնոցներու մէջէն այս թուղթին՝ նկատեց թէ, քիչ առաջ հոս է եղեր գրուիչը՝ գրամի նամակը ձեռքը: Փրոֆէսէօրի ամսականն էր, որ արձակուրդի պատճառով թղթատարով ղրկած էին:

Բայց տունը մարդ չգտնելով, ցրուիչը թողած էր թղթատարական վարչութեան մէկ ազդը, որ կ'ըսէր թէ, նամակը երկրորդ անգամ չի բերուիր եւ հասցէատիրոջը կ'իյնայ անձամբ, իր ինքնութիւնը հաստատող համապատասխան փաստաթուղթերով ներկայանալ նամականատան գլխաւոր բաժնի կառավարիչին:

Բայց փրոֆէսէօր կունեամարին քով ո՛չ մէկ փաստաթուղթ: Անոնք բոլորը համալսարանի գրասենեակին մէջ կը պահուէին: Իսկ համալսարանը ամառնային արձակուրդի պատճառով փակ էր մինչեւ աշուն...

Երեք ամիս եւ՛ս, հաւանօրէն, պիտի կրնար այդ նամակն առնել...

Թարգմ. Խ. Ի.

ՔԵԶԻ

Տարիներու մառացոնքին մէջ կորած՝
Այս իրիկուն ահա երազս եկար,
Կարօտակէզ սրտիս՝ սիրտ մը որոնուած
Դա՛ն,եղբայր իմ խելագար...

Այրարատի հարիզոնը աչքերուդ մէջ ամփոփած՝
Ուր արծիւը դեռ կը սպասէր գիտապաստ,
Եւ կուրծքիդ տակ անդոհանքով ոլորուած
Զիս կնցուցիր որ տրոփեր յուսահատ...

Այն անհուն արդարութեան կոչերէն
Քու վաղեմի շրթունքներդ ա... բիւնոտ
Հիմա թոթով էին կարծես զրկանքէն
Ու մայրենի իրենց լեզուին անծանօթ...

Ծակոտին վրայ մանգաղն անզուսպ կը հնձէր
Իւտալէդ հասկերը կուռ, ալացիկ
Ու երկաթէ մուրճը սիրտդ կը ծեծէր
Փշրելու կամքն ազատութեան ընկեցիկ...

Հեկեկանքդ իմ ուսերուս կը հեծ.. ցաւ,
Եղբայրական պաղատանքը կաթողին մէջ նուաղած,
Եւ կարծիր ձեռք մը անձկաւ
Զայն կը սեղմէր լքելով սէրն ու Աստուած...

Առաւօտ էր ու գլխահակ ալ հեռացաւ քու հոգին,
Իր տարագիր եղբօրմէն ըմպած կարօտը կեանքին.
Ու ես արթուն եմ հիմա, նետուած ճամբուն երազին
Եւ քու ձայնդ կը հառնի, օ՜հ դեռ անդոր իմ գութին...

Հ. ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Այս օրերուս Երեւանի մէջ եւս ծագեցաւ գրական վէճ մը, որ քիչ մը կը յիշեցնէ արտասահմանի ծանօթ վիճաբանութիւնը: Հինի եւ Նորի յաւիտենական հարցը: Ինչպէս սովորութիւն է ընել մեր մէջ, Երեւանի «հին»երն ու «նոր»երը, դուրս հանելով վէճը իր սահմանէն, այժմ կը քրքրեն գրական բարդ հարցեր,— «խորք, ձեւ, նիւթ, ոճ, զանգուածեղ արուեստ, աշխարհահայեացք, պրոլետարական իրապաշտութիւն, նոր մարդ...»: Վէճին կը մասնակցին Ալազան,* Յովհաննէսեան, Զօրեան, Մկրտիչեան եւ Դերենիկ Դեմիրճեան: Կը թուի թէ այս վերջինն է միակ հակառակորդը,— ամէնէն քաջը,— զոր կ'անուանեն «ծեր»: Լայն քաղ մը կը կատարենք Դեմիրճեանի յօդուածէն, որ կուտայ վէճին ընդհանուր պատկերը, նոյն ատեն գրական դաս մը:

ԽՄԲ.

Այսօր ընդլայնուած և խորացուած է գրականութեան յատակագիծը, առաջադրուած են տեսաբանական եւ կազմակերպչական հիմնական խնդիրներ: Եւ խնդիրների լուծումը փորձաքար է դառնում ամէնքի համար: Հիմա հերիք չի ոչ միայն գրող լինելը, ոչ միայն քննադատ լինելը, այլ եւ... ընթերցող լինելը:

Մենք տեսնում ենք, որ հիմա ոչ միայն պրոլետարական գրողները յայտարարում են կռիւ աղմկարարութեան եւ ցուցաբարութեան (պլակատ, շտամպ, ագիտացիա, սխեմատիզմ) դէմ, այլ եւ ուղեկից գրողներն էլ ասում են. «Գրողը պէտք է մարքսիստական աշխարհահայեացք ունենայ», որ «թռուցիկ խօսքեր իրացնելը դեռ աշխարհահայեացք չի լինի», որ «սխեմատիզմը պէտք է դառնայ միս ու արիւն», որ «գրողի հոգեկան աշխարհի՝ զգացումների, ապրումների եւ տեսաբանութեան միջեւ ճեղքուածք չպէտք է լինի, այլ ներդաշնակութիւն»:

Ստեփան Զօրեան գրում է. «Մեր յեղափոխուող կեանքը, նրա առաջադրած խնդիրները պէտք է պատկերել ու երգել ոչ թէ ցուցարարի ներկերով ու ճիչերով, քաղաքական - գրական թէզեր բացատրելով, (դրանք ժամանակին կարեւոր էին, բայց դրանց ժամանակն անցաւ), այլ խորը, հոգեբանական, կենդանի իրապաշտ գրուածքներով»:

Ի՞նչ կարելի է ասել սրանց դէմ: Ըստ երեւոյթին՝ ոչինչ:

Բայց կայ մի փոքրիկ ճեղքուածք: Չգիտեմ, նկատո՞ւմ էք թէ ոչ: Դա աւելի պարզ երեւում էր Զօրեանի յօդուածի յստակ յետոյ, բայց նրանց տրամաբանական ու հոգեբանական նախադրեալն այստեղ է. սկսենք այստեղից:

Զօրեանն իսկապէս նահանջում է: Նահանջ մի ամբողջ տասներեք տարիների «ցուցաբար» ներունդի՝ դէպի նախկին դիրքերը:

Ուրեմն անցած տասներեք տարիները բացարձակապէս սխալների տարիներ էին: «Կոպիտ», «հակագեղարուեստական» սխալներ էին դրանք: Այդ շրջանի սխեմատիզմը անվերապահ խուճապային փախուստ է մատնում Զօրեանին: Լաւ, էլի փախչենք օձից, բայց դեռ մի քիչ դիտենք, տեսնենք ի՛նչ բան է:

Սխեմատիզմը հասարակական երեւոյթների, գլխաւորապէս մարդու «տիպ»երի, մի խօսքով կենդանի կեանքի գծագրական, չոր, կմախքային պատկերացումն է, կեանքի վերացական վերարտադրութիւնը: Եւ ի հարկէ մեր գրականութեան մէջ կայ սխեմատիզմ իր իսկական բնորոշ նշաններով: Դա հետեւանք է սխալ դրութիւնների և վերացականութեան: Բայց երբ սխեմատիզմը դառնում է հասարակած երեւոյթ, պարտաւոր ենք ուշադրութիւններս սրել եւ փ... դրա ընկերային-հոգեբան... հիմքը:

Ինչ երեւոյթ է սխեմ...

Նայեցէք մեր այսօր... ցաղին, որ է ընկերային... բանական երեւոյթների... մաղրութիւն, կենցաղին... կանգնած, անշարժ ձեւ... ցած մի երեւոյթ չէ, բա... լով հասունցած, ուժածին... ունի իր համեմատաբար... սատարիկ եւ ուժեղ շրջ... «Քարացած», «անշարժ... իր կրկնութիւնների բա... բակի փոխելով տալիս... գութիւն, կենցաղ:

Զօրեան «կենցաղայի... պաշտ գրուածքներ» է... Նայեցէք մեր այսօրուայ... գին,— ո՞ւր է նրա «տիպ»... է նրա բնորոշ տարրեր... արդեօք աւելի խուսափ... աւելի դժուարին տարր... կերտուորման համար... ժամանակի «տիպը»... կայ, մեր շուրջն է, մի... Համեցէք նկարեցէք նրա... մարդը չի ձեւաւորուած... պանում: Նարժւում է... տարկալ-մարդը, ալ... տագէտի նկարագիրը... կի «հանդարտահա»... եւ այս 1917 թիւց... է գահավէժ սահանքներ... րը, չի «հանդարտուած»... կեանքը արտացոլանքներ... կուլակների պալքարի... նոր էիր վէպը սխալ... ւան փոխյարաբերութիւն... թարմ, կենդանի,... հոգեբանութեամբ. դեռ... այսօր մի փոքր հնացել... դէն: Մինչեւ աւարտեց... աւելի շուտ է հեռանում... քի բեմից, քան պատրա... էր առաջարկել քո վէպը... հին կենցաղ է՝ պատկե... մթա՞նը մնացիր: Ինչպէս... նում էք, կենցաղը չի... նում, որ կազմաւորուի... նակի կուլակները վարի... գործիքներով հազիւ են... նոր մարդու խուսափ... ծերը:

Առաջւայ գրագէտը 40... րի իր գրասենեակում... նստած տալիս էր կենցա... կերայքին խմբաւորութիւն... էին, տիպարը տիպայ... Այժմ կենցաղ չի գոյան... ոի հին, տիպային մօդ... չի գոյանալու դեռ երկար... մանակ: Գոյացել է մի... կենցաղ, որ առաջ է բեր... հնախառն այժմէական... որանք, հիշդ է, ձա-ւոշե... նած են, բայց երբ նկարե... նրանց, տեսնում ես որ... Խեղճ Սարգսեանի «Մ... Նիկեանը» ենթարկեց... դատութեան: Չէին հա... յատկապէս նրանց օգ... ձամբա տեսել էին Միասն... նին: Ինչի՞ց էր առաջ... այս շփոթը: Դա առաջ կը... լիս կեանքի տարրական... սանկարչական հայեացքե... յելուց: Մինչդեռ արւեստ... դիրը կեանքի փորթերէն... տաքին գծերի ամփոփ... դանի մշակում, որի մէջ... տարկայի ներքին նկար... ոգին: Ահա այդ արձակ... Թարկեց «Հալասանկար... քննադատութեան մտներ... Միասնիկեանի արձանի... նութիւնը» որոշելի... քիչ թերեւս տեղ ունին... «անձամբ» տեսած բնա... ները:

Ահա թէ ո՛րտեղից... վիպագրի տագնապը նոր... քի հանդէպ: Հին վէպ... յաճախ նոր կեանքի վրա... յում է հին մեթոտներով... թէ ինչո՞ւ, երբ մի հեղին... մօտեցումով վերարտադր... թէկուզ այնպիսի մի... գիւղ, որ անենք Բասար... բումն է և որին Զօրեան... չում է «անձամբ է... գիւղը, ընկնում պրակտ... կութեան մէջ եւ ի... մէջ չի տեսնում «ո՛չ լ... ձեւ, ո՛չ մշակում, ո՛չ...

(*) Ալազան անունն է... նիկ Դեմիրճեանի մէկ վէ... որ երեւցաւ Նոր Ուղի... ւերուն մէջ: ԽՄԲ.

մարդ, ո՛չ գիւղական կեանքի ծանօթութիւն, ո՛չ Թուրքական կեանքի ծանօթութիւն, ո՛չ էլ իրապաշտութիւն»։

Ի՞նչ բան է իրապաշտութիւնը։

Զօրեան, խօսելով իրապաշտութեան մասին, չի ասում թէ ո՞ր իրապաշտութեան է դատ բաց անում։ Դա՞ քաղքենի իրապաշտութիւն, կա՞յ պրոլետարական իրապաշտութիւն։

Գարգենք։ Յեղափոխական մտածումը իր հերթը յանձնելով պրոլետարական իրապաշտութեան, նրա լուծման յանձնեց հիմնական խնդիրներ,— մարդը որպէս դասակարգի մարդ, հասարակութիւնը որպէս դասակարգերի սիստեմ, կեանքը որպէս ընկերային երեւոյթ,— որպէս նաեւ անպայման ժառանգութիւն՝ ցուցադրելի սովորութիւններ, ազդեցիկ փորձեր։

Ի՞նչ է պրոլետարական իրապաշտութիւնը։ Դա մի գեղարուեստական մեթոդ է, որ, հիմք ունենալով հասարակութիւն ըմբռնելու տրամաբանական նիւթապաշտութեան հաջողութիւնը, պատկերում է կեանքի ընկերային երեւոյթների ու նկարագիրը՝ իբրեւ իրական վիճակներ։ Զգիտել կեանքը իբրեւ կտրտուած, անկապակից ինքն իր մէջ գոյութիւն ունեցող, քաոսային երեւոյթ չունի օրէնքէ և պատճառէ։ Պրոլետարական իրապաշտութեան խնդիրը չլինելով միայն պրոլետարիատի կեանքին մէջ արուեստական պատկերացումը, բաւական չէ՝ երբ նա այդ կեանքը պատկերացնում է կայուն վիճակում։ Դասակարգերը, հասարակութիւնն ու աշխարհը գտնել իր ուժառատ էութեան մէջ։ Պէտք է տալ կենդանի մարդը, այսինքն կենդանի պէտք է տալ մարդը։

Արեմն ոչ թէ դիտել կեանքը, այլ կենդանի մարդը, հասարակական փոխյարաբերութիւնների մարդը։ Ո՛չ կենսաձեւջնականութիւն, ո՛չ կենսաբանութիւն, ոչ բնա լուսանկարչութիւն, անգամ ոչ մեռած կենդանկար, այլ մարդ՝ որ զգում է եւ զգացնում։ Ստանիսլաւսկու [...] «միջանցուկ» գործողութիւնը։ Կեանքի մէջ մարդիկ [...] են անում,— ոչ միայն այդ շարժումը, այլեւ [...] շարժումը։

Բայց եւ կենդանի մարդը բաւական չէ, պէտք է տալ նոր մարդը,— կռուող, պայքարող, ստեղծող։

Սիրոյ հարցը։ Ոչ ոք դէմ չէ սիրոյ պատկերացման։ Պէտք է միայն սէրը նկատել իբրեւ ընկերային երեւոյթ, այլ ոչ թէ [...]բանական հարց։ Աշխարհահայեացքի հարցի հարկէ աշխարհահայեացքը ջուր չէ որ [...]ցնէ։ Դժուար հարց։ Բայց չի կարելի կէս գիշերւայ [...] ժամի արագ քէշարկու[...] անց կացնել և ընդունել-

լով գնալ տուն։ Առհասարակ պէտք է թողնել կրկնակոշիկներով մարքսիզմի բնագաւառը մտնելու ձեւերը։

Նիւթը։ Գիւղացիական նիւթը վատ չի եւ բանւորական նիւթը լաւ։ Ձեւի եւ բովանդակութեան ներդաշնակութիւնը դեռ ոչ լիովին արդարացնում են իրենց։

Մեծ ոճ (մոնումենտալ).— ահա թէ ո՛ւր ենք գնում։ Նաեւ որ շարժւում է դեռ եւ նոյն ատեն նաեւ այսինչ մեքենային այսինչ պտուտակն եւս շարժւում է եւ կրում նաեւ ամբողջական շարժման օրօրումները։

Դ. ԴԻՄԻՐՃԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽՕՍՈՒՆ... ԳԻՐՔԵՐ

Սովորութիւն է «կարդալ» գիրքը աչքով համ՛րաբար կամ բարձրաձայն։

Շուտով, սովորութիւն պիտի դառնայ «մտիկ ընել» գիրքը ականջով, աչքերը խուփ, ճիշդ ինչպէս հին օրերուն, երբ իշխանուհիները ունէին իրենց մասնաւոր «ընթերցողները», որոնք արքունիքին անկողինին մօտ բարձրաձայն կը կարդային սիրական գիրք մը։

Այդ գիրն է, որ պիտի կատարէ ձայնագիրը (ֆոնոկրաֆ)։

Գիրքի ճարտարարուեստին նուիրուած մարդիկ կը փորձեն ձայնագիրով տալ բանաստեղծութիւններ, վէպեր, թատերգութիւններ, եւայլն։ Եւ վաղը, գրագէտները, փոխանակ հնագարեան գրիչը վազցնելու թուղթին վրայ, պիտի նստին ձայնագիրի մը առջեւ եւ պիտի «ըսեն» իրենց վէպը։ Այնուհետեւ գիրքերը պիտի անհետանան հրապարակէն։

Առաջին իսկ առթիւ, կը խորհին ձայնագիրի վերածել Աստուածաշունչը։ Պատկերներն ալ պիտի լուսարձակուին պատին վրայ։

Սակայն գոյութիւն ունին կարգ մը անպատեհութիւններ։ Նախ ականջը աւելի շատ կը յոգնի, քան աչքը։ Յետոյ, ձայնագիրը երբեք չպիտի կարենայ տալ ընթերցողի մը կենդանի ձայնը, յուզման ելեւէջներն ու տարտաւունները։

Բայց եւ այնպէս մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ կոյրերուն եւ կարճատեսներուն։ Աւելի հաճելի պիտի դարձնէ հաւաքական ընթերցումը, մանաւանդ ընտանիքներու մէջ։

Այսպիսի ընթերցումներու պատճառաւ, գրականութիւնն ալ եւս պիտի ստիպուի փոխել իր ձեւն ու մեթոդները։ Նախ պէտք է չափազանց յստակ ըլլան նախադասութիւնները, որովհետեւ եթէ մէկ լսելով չհասկցուին, այլեւս անկարելի է կենալ նոյն նախադասութեան վրայ եւ փնտռել իմաստը, ինչպէս կ'ըլլայ աչքով։ Յետոյ, պիտի գործածուին կարճ եւ արագ նախադասութիւններ միայն։ Ոճը եւս հաւաքական դրոշմ պիտի ստանայ, նոյն ատեն պիտի գրուին բանաստեղծութիւնն ու թատերգութիւնը։ Շատ հաւանական է, որ տրամախօսութիւնը մեծ տեղ բռնէ գրական բոլոր սեռերուն մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն երեւան է ճամբորդեր գրական նոր դպրոց մը, որուն դէմ թշնամութեամբ լեցուած՝ Հայաստանի բոլոր տեսակի գրողները (երեք տեսակ են անոնք, 1.— Պրոլետարական, 2 — Խորհրդային, 3.— Աշխատաւորական,) ընդհանուր ժողով գումարեր եւ կռուի որոշումներ են առեր։ Գ. Թոթովենց, որ իր դասախօսութեան նիւթ առած էր «մարքսիստական գրականագիտութեան ընդհանրացումը», անհրաժեշտ կը գտնէր պայքարել գրական նոր դպրոցին դէմ մարքսիստ քննադատի զէնքերով։

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ թշնամի դպրոցը։

Ռուս փրոֆէսոր մը, Պերեվերզեւ, կը կարծէ թէ արուեստը չէզոք է դասակարգային պայքարի խնդիրներու մէջ։ Այնպէս որ ամէն արուեստագէտ միայն մէկ նպատակ ունի.— հասնիլ «անխառն եւ իսկական արուեստին» (l'art pur)։

Ինչպէս կը տեսնուի, նոր բաներ չեն Պերեվերզեւի տեսակէտները։ Եւ չափով մը կը մօտենան այն ձգտումներուն, որոնք վերջերս երեւցան ֆրանսական գրական վիճաբանութիւններուն մէջ (Աբբայ Պրէմոն եւ Վալէրի)։ Բայց Պերեվերզեւի տեսակէտները արդէն գրական տեսութեան մը վերածուեր, հետեւորդներ են շահեր։ Նոյնիսկ Պերեվերզեւական քննադատութեան մը հիմք ալ դրուեր է։

Եւ Թոթովենց կ'առաջարկէ «չախչախել գրականութեան մէջ բոլոր տեսակի թշնամական տեսաբանութիւնները՝ շնորհիւ մարքսիստ քննադատութեան»։ Եւ ժողովը, յանուն Հայաստանի Պրոլետարական, Խորհրդային եւ Աշխատաւորական Գրողներու երեք Միութիւններուն, կ'որոշէ «դուրս շպրտել Պերեվերզեւիզմը» եւ տեղ տալ միայն համայնավար գրագատութեան ու գրականութեան.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Ֆրանսացի յօդուածագիր մը կը գանգատի թէ ժողովրդական երգերը հետզհետէ կը մարին։

Ժողովրդական երգը կամ երաժշտութիւնը ծնունդ առաւ բնապաշտութեան շրջանին, լեռներու ու գիւղերու մէջ։ Քաղաքակրթութեան յորձանքին առջեւ, լոյսէն կուրցած թռչնիկի մը նման, հեռացաւ ու կորսուեցաւ։ Անթիւ կայաններու երգերը եւ ճաղը խեղդեցին գեղջկուհիին ձայնը։ Այսպէս հաւուկատար ժողովրդական նոր երգերուն մէջ այլեւս չի լսուիր խոփին ճռնչելը, հողին փշրուիլը, ցորեններուն սօսափիւնը։ Գիւղերէն իսկ քաղաքի ձայն կու գայ եւ երգերը կը կրեն դրոշմը քաղքենիներու յոգնած զգայարանքներուն։

Հետզհետէ կը փոխուի՞ կեանքը, թէեւ մենք չենք զգար։

ՄԱԽՈԽԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ամսոյս սկիզբէն ի վեր Մարսիլիոյ մէջ (Galerie Jouvène, 39 Rue Paradis) բացուած է ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեանի նկարահանդէսը։

Այս առթիւ տեղական ֆրանսերէն թերթերը մեծ գովեստով կ'արտայայտուին հայ նկարչին մասին։ Յաջորդով պիտի տանք ֆրանսական այդ գնահատութիւնները։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄՕՆԹԷՎԻՏԷՕ, 20 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— «Յառաջ»ի բարձր ձայնը հոս ալ հնչեց։ Անատոլուի բեկորներուն օգնութեան համար, թէեւ ամիսներ վերջ։

Լուրերը օրը օրին կը հասնէին մեզ, բայց հետաքրքիրները քիչ էին, որովհետեւ ժողովուրդին հազիւ 100էն 10ը հայերէն թերթ կը կարդայ։ Յետոյ, կը սպասէին որ մէկն ու մէկը առանձնէ նախաձեռնութիւնը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մոնթէվիտէօյի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի մը մէջ, որուն կը մասնակցէին 40 ընկերներ, միակամ եւ միաձայն որոշեց լծուիլ այդ նուիրական գործին եւ անմիջապէս ընտրեց հանգանակիչ յանձնախումբ մը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Ս. Սինանեան, Հ. Ալիքսանեան, Ա. Ահարոնեան եւ Գ. Վարդեան։ Յանձնախումբը վաւերացնելով Գաղթային Միութենէն, կոչ մը ուղղեց հասարակութեան եւ լաւ ընդունելութիւն գտաւ, բացի քանի մը թափթփուքներէ։ Շաբաթէ մը ի վեր սկսած է հանգանակութիւնը, հանելով 200 տոլար։ Մօտ 3000 հայութիւն մը ցրուած է քաղաքին զանազան կողմերը, հետեւաբար դանդաղ յառաջ կ'երթայ հանգանակութիւնը։ Մեծ յոյս ունինք որ կարեւոր գումար մը մէջտեղ պիտի բերենք եւ բոլորը մէկ չէքով պիտի ղրկենք։

∴ Մոնթէվիտէօյի 3000ի մօտ հայութիւնը դեռ չունի ոչ եկեղեցի եւ ոչ ալ դպրոց։ Նոր սերունդը գրեթէ հայերէն չի գիտեր։ Մանչ թէ աղջիկ կը յաճախեն պետական դպրոցները, բոլորովին ձրի, վայելելով ամէն դիւրութիւն։ Բայց յոյս կայ թէ այս տարի պիտի ունենանք ժամկապարտէզ մը եւ շաբթը մասամբ պիտի խափանուի՞ կը լսենք թէ. Գաղթային Միութիւնը 8000 տոլարի գնած է շէնք մը Սէրրօ մէջ, ուր կը գտնուի հայութեան մեծամասնութիւնը։ Եկեղեցիի եւ դպրոցի բոլոր յարմարութիւններով։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

∴ Կազմուած է Յանձնախումբ մը հովանաւորութեամբ Ներսէս վարդապետ Տօլապճեանի, տօնելու համար Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը։

Գ. Վարդեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԸ.— Կիրակի օր Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ահարոնեանի յոբելեանի հանդէսը։ Ժամը 4ին սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր երկսեռ ստուար բազմութեամբ մը։ Նախագահ Պ. Մ. Գրիգորեանի բացման խօսքէն յետոյ, երգեցիկ խումբը թնդացուց ''Բամ փորոտան,,ը, որուն կ'ընկերակցէր ժողովուրդը։ Օր. Ե. Յովհաննէսեան արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը, հետզհետէ արտասանութիւններ ըրին Պ. Մկրտիչ Թերզեան՝ «Սեւ խաւարը», Պ. Եղիա Չերչեան՝ «Սասունցի մայրեր»ը, Պ. Խ. Հէքիմեան «Քաջորդւոյն Թաղումը», իսկ Պ. Սէթ Անթոյեան՝ «Բանուորի մը հառաչանքը»։ Օր. Մարի Համբարձումեան, Օր. Ս. Զօպանեան եւ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեան իրենց մեներգներով կրկնապատկեցին հանդէսին փայլը։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Մ. Ղահպազեան, որ սկսելով Ա. Ահարոնեանի ծնունդէն, երկարօրէն ծանրացաւ անոր դպրոցական, ուսուցչական եւ գրական կեանքին վրայ։ Միջանկեալ հրաւիրեց Օր. Մ. Մարտիրոսեանը Ահարոնեանի ''Գարահիսարի լեռան վրան,, արտասանելու։ Անդրադարձաւ նաեւ յոբելեարին քաղաքական գործունէութեան եւ յանկարծ սեղանի ետեւէն բարձրացուց Ահարոնեանի մեծադիր նկարը՝ գծուած՝ Պ. Սիսակ Մաքալեանի կողմէ։ Ժողովուրդը ծափերով կը յայտնէր իր ողջոյնը։

Հինգ վայրկեան դադարի միջոցին ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ աղանդերներով եւ ըմպելիներով։ Յետոյ ներկայացուեցաւ կատակերգութիւն մը՝ տեղական ուժերով։ Հանդէսը վերջացաւ ժամը 9ին, երբ հասոյթը յանձնուեցաւ Ազգ. Միութեան ատենապետին, որ իր կարգին պիտի ուղարկէ Յոբելինական կեդր. Յանձնախումբին, Փարիզ։

Բարձր-Աւանցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ, 7 Ապրիլ.— Կիրակի, տեղի ունեցաւ Պիյեանքուրի Պ. Նաւասարդեանի ճաշարանին մէջ թէյասեղան մը, Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին կազմութեան առթիւ։

Ներկայ էին Քոլոմպի եւ Պելվիլի սկաուտները եւ խմբապետները, ինչպէս նաեւ տեղին սկաուտ արձանագրուելիք պատանիները եւ ծնողքներէն ոմանք։

Շրջանային Վարչութեան կողմէ եկած էին Պ. Պ. Գ. Պետրոսեան եւ Կարօ։ Պ. Գ. Պետրոսեան հարցումներ ուղղեց սկաուտ արձանագրուիլ ուզող պատանիներուն եւ բացատրեց սկաուտութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակը, նորընծաներու արձանագրութեններէն վերջ, բոլորին յանձնուեցան սկաուտական հագուստներ։ Թէյով եւ պիսքիւիով հիւրասիրուելէ վերջ խմբերգով մը փակուեցաւ հաւաքոյթը։

Ս. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊՕՂՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մարտ 25ին, մեր թերթին մէջ դրած էինք Պօլուի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան «Պատուոյ Ատեանի» յայտարարութիւնը։

Լիոնէն, նոյն շրջանի Նորակազմ Երիտ. Միութիւնը մեզի ղրկած է պատասխան մը, որ ապօրէն հռչակելով Պատուոյ Ատեանը, կը հարցնէ.

— «Վաթսունէ աւելի երիտասարդներ ընդհ. ժողով պահանջած էին, ինչո՞ւ մերժուեցան բախեցան...։

Գալով մեխուածի հարցին՝ Վալանսի մէջ սրահ մը վարձելու համար երթեւեկի, կերուխումի, «ըմպարտի» վարձատրութեան, սակարի մը փոխադրութեան, դաշնակահար մը ապահովելու գործին համար 1000 ֆրանք ծախսելը, մեխուած չի՛ նշանակեր, այն ալ դեռ սրահը չվարձուած։

Երիտասարդութիւնը կախարդելո՞ւ, թէ վախցնելու դիտաւորութեամբ «Պատուոյ խորհուրդ»ին անգամ կ'ընտրուէին Նալլուխանցի նոր տէրպապա մը և Լիոնէն հեռու բնակող տէրտէրցու մը (Յ. Վարժապետեան)։

Վեհաշուք Վարչութեան մեծամասնութեան որոշումը բեկանելո՞ւ համար 1600 ֆրանքի վարձուելիք երկու «Լիւքս» օթօքարները, ինքնաշխ. 2600ի կը վարձուէին։

Այժմ Պօլուի եւ շրջանի Երիտասարդական Միութիւնը կը պահանջէ որ դուք ալ ձեր կարգին պատճառաբանեալ լուսաբանութիւն մը բարեհաճէիք տալ։

(Կնիք)

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

(Հորեղբորս՝ Խորէն քահանայ Ստամբոլցեանի
Անմոռաց յիշատակին (զոհ՝ բոլշեւիկեան հալածանքների))

Կարսն ընկաւ։ Հայաստանի [անկախ] պետութեան վերջին գնացքը սուլեց ու անցաւ լեռների յետեւ։ Թշնամին մտաւ քաղաք ու [...] նահանգի բոլոր ճամբաները։

Ու բոլոր այն բնակիչները, [որ] զինուոր էին ուզել հայրենիքի ազատութեան համար, ու [բոլ]որ այն կարսեցիները, որ 15 [...] մի անգամ արդէն բռնել [...] նահանգի ճամբէն, հասել մինչեւ Ռուսաստան, ու 19 թւին [Հա]յաստանի անկախութեան, հայ [...] ապաւինած՝ նորէն հայրենիք էին դարձել նրան շէնցնելու [...]պահելու համար, մինչեւ [վեր]ջին վայրկեան հայ զինուորի [...]յաղթելիութեան հաւատը պահած լինելու համար՝ մնացին փակուած բարձրաբերձ լեռներով շրջապատուած իրենց քաղաքում, որսկան շներէ բռնուած եղէնների նման։

Ու փողոց թափուած ծեր ու մանուկ, հարս ու աղջիկ՝ կորցրած փրկութեան վերջին յոյսը՝ իրենց օրհասը յետաձգելու համար ապաւինեցին տներին։ Թողած նոր քաղաքի հոյակապ շէնքերը՝ իրենց պապերի բնագդին հլու՝ նրանք քաշւեցին հին քաղաքի լեռնալանջերի, բերդաթաղի ժայռերին կպած անշուք բնակարանները։

Ուշացածները փողոցներում շրջապատւեցին թուրքերով, թալանւեցին, մերկացւեցին, խողխողւեցին, մեռան։ Ու հարսները, աղջիկները գեղանի տարւեցին ըլկանքի համար։

Արցունք չէր նրանց աչքերում. արցունքի փոխարէն ատելութեան եւ նախատինքի բոցեր էին ցայտում, ատելութիւն դէպի աղամարդ-արուն, նախատինք դէպի հայ զինուորը։

— «Ի՞նչ արէք, դուք, հայ զինուորներ, ի՞նչ արէք մեզ, հայ աղջիկներիս, որ ձեր հայրենասիրութեան, ձեր արիութեան վստահացած, ձեր քաջութեան ամոլու համար պատնէշի պէս մինչեւ վերջին վայրկեան մնացինք մարտական քաղաքում. Մենք ձե՛զ էինք սպասում, որ դառնայիք աւեն յաղթական ու հպարտ, մենք ձե՛զ էինք սպասում ձեր ճակատները դափնեպսակով զարդարելու համար։ Ի՞նչ արիք դուք եւ ինչ նախատինքի դատապարտեցիք մեզ։ Եթէ դաւալիք էք ու պիտի արեք, եթէ գերի էք ու պիտի ազատւէք, օ՜, գիտցէք, գիտցէք, որ ձեզգէսների բաժինը մեզ նման ըլկւած կիներն են լինելու. եւ, յանցանքը մերը չէ, մերը չէ...» մրմնջում էր կոյսերի հոգին ըլկանքի մահիճներում։

∴

Մի պառաւ կին, մի մանկամարդ աղջիկ՝ հինգ մանուկներով՝ երկնի մի սոլով դէպի ձորն են շտապում։ Պառաւը ղեկավարում է թեւէն վիրաւոր մի զինւորի։

Ս. Առաքելոց տաճարի մօտ են. ձորը մօտ է, բայց թշնամին քաղաքումն է արդէն։

— Քշէ՛ր, քշէ՛ր, աղաչում է պառաւը, գոնէ այս փոքրերն ազատւեն, մեծնան, որ հայերի վրէժը լուծեն, մի մի նոր հայ օճախ վառեն. քշէ՛ր, քշէ՛ր»...

Մանուկները որբ են. երկուքը զուրկ եւ հօրէ եւ մօրէ։ Հայրը նահատակ Սարդարապատի կռւում. մայրն առեւանգւած թուրքերի կողմէ։ Միւս երկուսը թէեւ հայր ունեն, բայց հայրը սպայ է, կռւի դաշտում, ո՞ղջ է թէ մեռած, գերի՞ է թէ ազատւած՝ ոչ ոք գիտէ։ Մի մեծ մայր ու մի հօրաքոյր են մնացած իրենց հովանի ու մանուկները բնազդաբար սեղմւում են միմեանց, սեղմւում են մեծերին՝ նրանց գրկում գլուխները թաքցնելու ցանկութեամբ։

Կառապան զինւորն զգում է վտանգի մօտիկութիւնը. ուզում է քշել ձիերին. բայց մէկ թեւով վիրաւոր, միւսով չի կարողանում զսպել, կառավարել ամեհի ձիերին, որ հրացանների պայթիւնէն խրտնած, թողած ձորի ճամբէն՝ դէպի զառիվեր, դէպի բերդն են բարձրանում։ Հրետանու ձիեր են նրանք բերդի ճամբին լաւ ծանօթ. իսկ Ս. Առաքելոց տաճարի գաւթում նրանք պառի եւ հանգստի ժամեր են ապրած, դէպի այդ կողմն են ուղղւում։ Շրջապատւեցին թուրքերով. փրկութիւն չկայ։ Հարուստ աւար ու գեղանի աղջիկ։ Կառապան զինւորը սրի հարւածով վայր գլորւեց կառքէն։ Մի զինւոր վար քաշեց աղջկան։ Մայրն ուզեց իր կրծքով պաշտպանել աղջկան, փաթաթւեց նրան։ Զինւորները հրացանի կոթերով բաժանեցին նրանց։ Մանուկները ճչացին ու լացին։ Մի զինւոր վերցնելով ամէնէն փոքրին, գետին շպրտեց։

Պառաւը խելակորոյս հասաւ չախչախւած երեխային. վերցրեց, սեղմեց սրտին։ Ճարճատեցին ատրճանակներ, պառաւն ու մանուկը արիւնաթաթաւ գետին ընկան։ Ասկեարների մէջ կռիւ սկսւեց. ամէն մէկն ինքն էր ուզում տիրանալ աղջկան։ Սկսեցին քաշքշել իրար ձեռքէ։ Մի զինւոր մանուկներին վայր նետեց կառքէն ու կառքը քշեց հեռացաւ։ Աղջիկը չորս որբուկներով մնաց վայրագ զինուորների ձեռքին։

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

"ՌՈՍՏՈՄ,, ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

20 ԱՊՐԻԼ ԶԱՏԿԻ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆԸ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

31 Rue Manin et 91 Ave. Secretan, Մէթրօ՝ Bolivar, Tram. 26

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ — ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ԱՅԺՄԷՆ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը

ՄԱՅԻՍԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին եւ նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական, գեղարուեստական, վերլուծական, եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ։

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրը օրին կը ղրկուին։

ԳՐԱՑԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրամոլներուն, հրատարակիչներուն ու հեղինակներուն կոչուած վարէն ։

LIBRAIRIE H.SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris VIe

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96-70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր

պաշտպանել ու ֆրանսայի հանրաժանօթ պաշտօնակիցներու հետ. վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում Ամեն գործերու մասնաւոր ձիւղ, առանց կանխավճարի։ ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտոնագիր ստացում։ (ԱՅԻՏԱ ՎԻԶԱ)։ Քաղաքացիութեան արագ գործողութիւն։ Վիզա ամէն երկրի համար։

Դատաւարներուն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակի

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ
ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՁԷՕՐԷՔՆԵՐ — ԵՒԱՅԸ ԳՈՏԷՅՑԻ

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN

Ամէն ուրբաթ եւ շաբաթ օր մասնաւոր խնամքով կը պատրաստէ Պոլսոյ նշանաւոր ԵԱՄԸ ԳՈՏԷՅՑԻՆ (չաթըլլը), եւ ջատ կի առթիւ մէջտ պատրաստ կ'ունենայ կաթով եւ անարատ կարագով պատրաստուած ամենալաւորր ճայլրնաս չէօրէքներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ անուշեղէններ։
Ամէն տեղ փնտռեցէք միայն «MELKON» վաճառանիշը
25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Ménil 69—15

Գ. ՃԵՔԵՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ ճաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone:Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ առեւտրական գործերու.
ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ Registre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի եւ Impôts sur le revenuի *գործողութիւնները։*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմէ եւ կը լուծէ։
Կընամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուգանքներէ եթէ գրեք. զար ոսկերիչ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, ... եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք։*

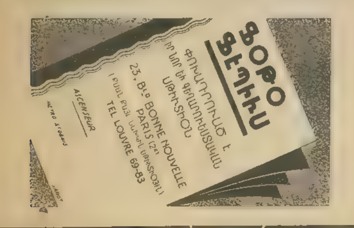

ODEON — COLUMBIA

ցենթրալինչ Գոլոմպիա եւ Օտէոն վաճառանիշով ճայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ձեր տեսակներ եւ ... կրամաֆոններ. եւրոպական եւ արեւելեան նուագներներու ձեր մեծերը ամեն գիներով կը գտնուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋԸ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert Ier 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.
Փարիզի Հայ Տրամաթիք Խումբը
Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

Պ. Ներխլոյեանի Լ. Շանթի „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Ալիքսանեան, Օր. Անահիտ, Գ. Գ. Ե. Թօլայեան, Թորոսեան, Գէքէթեան, Մազսուտեան եղբայրներ եւ լաւագոյն ուժեր։

Տոմսեր՝ 25, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Կ'ուզուին ձեռքի գործաւոր...
ներ։ Լաւ վճարում, ...
Տուվայեանի, 3 Rue Thouin, ...
բորդ յարկ)։ Փողոց 5 ...
Place Monge:

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու ցիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամադրութեամբ։ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

գուք կրնաք էգ ... Փարիզի
լաւագոյն շրջանակներէ մէր սեփական ...

Հաղարաւորներ ... եւ հազարաւորներ ...

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱՐՈՒՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳԱԴԵԱՆ ..

Հայկական գրասենեակ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ՝ Opéra *կամ* Chaussée d'Antin. *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ կիրակի ժամը 10—13։*

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) *հողաբաժիններու տեղը Գ. Տէր Արրահամեանին, Gare du Nord կայարանէն,*

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Գ. Տ. Բէգաղեանի, 87bis Bld. de la République Boulogne. Billancourt

---

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ

ՇԱՔԱՐՈՎ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ՇԱՔԱՐԻ
Պատրաստուած՝ Գ. ԱՐԱՊԵԱՆԻ *կողմէ*
30 Rue Bouret, Paris (19) — Մէթրօ՝ Jaurès կամ Bolivar
Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան նպարեղէնաց լաւագոյն զեղչուած գիներով։

ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻ

Պոլսոյ ճանրածանօթ տունը։ Ընդճանուր կեդրոն վաճառման
24 Rue Mouffetard Փողոց (5)
եւ ճաշարան ԼԻԼԱ, 24 St. Lazare, Paris (9)
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՈՍԿԵՐԻՉ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

փոխադրուած է իր նոր խանութը 261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մէթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. Հեռ. Nord 85—63 եւ 95—60: Զատիկ եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ոսկի եւ ադամանդազարդ մատանիներ, արծաթեղէններ, եւն.: Նորոգութիւն ժամացոյցներու:
Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

L'ATELIER

Ամէն երեքշաբթի
La Comédie du Bonheur
d'Evreinoff
Միւս օրերը
Le Stratagème des Roues
de Farquhar
Նմանողութեամբ
Constantin - Weyerի

Տբ. զարդ. գիտուն. գուշակուհի
Տիկ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացայայտէ անցեալը, կանխագուշակէ ապագան, ... կը գուշակէ ապագան, ... Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.էն 62 Ruede la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, ... կողմ. Métro և Nord-Sud: Pigalle-

---

Կազմարար Կ'ուզուի

վարպետ կազմարար մը կ'ուզուի։ Ցեւական գործ։ Դիմել խմբագրատուն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ...
96 r. Rivoli, ... Շաբէլ ...
եւ նոր մեթոտով ... ներքին եւ կանանց ..., ... հիւանդութեանց (...) եւ վարելի ... Կիրակի 12.

EMPIRE Մեվթրօ՝ 87 ...

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. ...
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութ...
ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութ...
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարման...
կորի, Չղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Ցօդացաւ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. միայն եւ կէս...

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է Թիւ մեր Թէլէֆօնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՉՃԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի ...

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ...

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423...
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ ... նական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով։
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ... ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, ... վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։
Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամվ... 26, Օթօպիւս BC, BG, O *եւ* Q.

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՑԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

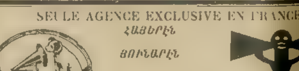

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil ...
Մեր փլաքներու ձեր մեծերանոցին մէջ կը գտնուին ...
ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PAT...
POLYDOR, NIBONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ 120, ...
300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ...
Նպարեղէններուն լաւը, Թողուրդ. գիներով: Փաք է ամէն ...

Ծախվողաքար վաճառ է մեծածուկի մը կամ ... գի խանութ մը եւ ...
րան մը 3 փիէս, խոհանոց։ Խանութը եւ բ'նակարանը կաթ... են։ Կազ, ջուր ելեկտրականութիւն, Հեռաձայն։ Պայ... վարձք՝ առաջին երեք տարին 5000, յետոյ 3 տարի 5200, 5400 եւ վերջին3 տարին5600։Գրեթէ 40.000ֆր.։ Մանրամաս... ներու համար դիմել՝ Գ. Արլինեանին, 13 Rue d'Orsel, փարիզ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVI...
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-...
Բաց է ամէն օր, ... ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ ... ժամը 4—6 ... 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

Կ'ուզուին ռոպ կարող վարժ գործաւորուհիներ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2 —5 Տիկին Սուլթանի, 25 Rue Henri Chevreau, Փողոց։ Մէթրօ՝ Couronnes et Menilmontant.

Կ'ուզուի 15-17 տարեկան ֆրանսերէն գիտցող եւ վստահելի պատանի մը կօշկակարութիւն սորվելու համար։ Դիմել՝ Յարութիւն Քէֆէլեանի 368 Rue de Vaugirard, Paris(15) (Մէթրօ՝ Porte de Versailles).

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒ...

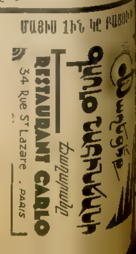

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ԱՊՐԻԼ
1930
15 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1238 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆ

Այս շաբթու կը փակուի Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովը՝

Բացուած՝ երեք ամիս առաջ այնքան մեծ յոյսերով, ժողովը կը յանգի վախճանի մը որ շատ հեռու է սկզբնական ծրագրէն։ Իրականին մէջ, որոշ համաձայնութիւն գոյացած է միայն երեք Մեծերուն,— Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Ճափոնի միջեւ։ Միւս երկուքը, Ֆրանսա եւ Իտալիա, մինչեւ վերջ պնդած ըլլալով իրենց տեսակէտներուն վրայ, ամբողջ գործին կապուած կը մնան միայն սկզբունքի համաձայնութեամբ — ինչ որ կը նշանակէ — լերան քարոզ։

Խորհրդաժողովին արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն պաշտօնական շրջանակներուն մէջ։ Անշուշտ անոր համար որ, այդ երկու պետութիւնները կրցան ապահովել իրենց իրաւունքները իրարու հանդէպ եւ միւս կողմէ ամրապնդել իրենց գերակշռութիւնը ծովերուն վրայ։

Քանի մը տեղեկութիւններ, աւելի որոշ գաղափար կազմելու համար։

Անգլիա այս միջոցին ունի 20 առաջնակարգ զրահաւոր, Ամերիկա 18, Ճափոն՝ 10։ Գոյացած համաձայնութեան շնորհիւ, այս համեմատութիւնը շուտով պիտի դառնայ 15 — 15 — 9, կամ, ծառայութենէ դադրած զրահաւորներուն տեղ նոր չպիտի շինուին։ Կամ պիտի շինուին այնպէս որ չխանգարուի ուժերու համեմատութիւնը։

Խորհրդաժողովէն առաջ, այս երեք պետութիւնները ծրագրած էին շինել 26 նոր և անհարկու զրահաւորներ, յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, 160-180 միլիոն սթերլին ծախքով։ Այժմ, մինչեւ 1936, պիտի յետաձգուին այս շինութիւնները։ Եւ ... կան թէ մինչեւ այն ատեն ուրիշ խորհրդաժողով մը ... բոլորովին ջնջել զրահաւորը («Օպըրըմըր»)։

Նոյն ձեւով կարգադրութիւններ եղած են նաեւ յածանաւերու, թորփիլանաւերու եւ սուզանաւերու մասին։ Այս գլուխն ալ՝ մեծ խնայողութիւններ կը սպասուին։ (Միայն Մեծն Բրիտանիա 70 միլիոն սթերլին խնայողութիւն կը նախատեսէ)։

Արդէն, զոնէ թուղթի վրայ իրականացած է անգլեւամերիկեան երկու ազգերուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հաւասարութիւնը։ Միւս կողմէ, ծրագիրները այնպէս են դասաւորուած, որ աւելի չսրուի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու մրցակցութիւնը՝ Ճափոնի հետ, եւ փոխադարձաբար մէկուն ու միւսին հետ։

Իր դիրքը ապահովելով լայն ծովերուն վրայ, Մեծն Բրիտանիա անխախտ կը պահէ իր գերակշռութիւնը՝ եւրոպական ջուրերուն մէջ, համաձայն հիմնական աւանդութեան մը։

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, լսենք իրենց բերնով.— Ուաշինկթընի համաձայնութեամբ, Ֆրանսա արտօնուած էր շինելու տասը զրահաւորներ, զանազան տեսակէ։ Ֆրանսա ... հրաժարած ... այս նաւերուն տեղ նորեր շինել համագումար 175,000 թոն տարողութեամբ, — 35,000 թոն՝ 1927ին, 35,000 թ. 1929ին, Մնացեալ 105,000 թոնը՝ 1931ին, 1932ին եւ 1933ին։

Արդ, Լոնտոնի համաձայնութիւնը կը տրամադրէ որ Ֆրանսա (ինչպէս եւ Իտալիա) 1936էն անդին յետաձգէ 105,000 թոնի շինութիւնը։ Բայց կրնայ հիմակուընէ շինել այն 70 հազարը որ նախապէս շինուած պիտի ըլլար։ Աւելի պարզ խօսքով, Ֆրանսա իրեն վերապահուած 175,000 թոն զրահաւորներուն 70,000 թոնը պիտի շինէ 1936էն առաջ, մնացեալը՝ 1936էն յետոյ։

Կը հետեւի թէ՝ 1. Ֆրանսա եւ Իտալիա կը մնան սպառազինութեան տարիճանի վրայ։ 2. Բաց կը մնայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մրցակցութեան խնդիրը։

Իտալիան մինչեւ վերջին ժողովը պնդեց իր հաւասարութեան իրաւունքին վրայ, եւ այսուհետեւ ալ իր ճիգերը պիտի ըլլան այդ ուղղութեամբ։

Ուրիշ խօսքով, Լոնտոնի խորհրդաժողովը ոչ միայն չծառայեց իր նպատակին, այլ եւ աւելի սրեց կիրքը երկու լատին ազգերուն միջեւ, որոնց մէկը հազարումէկ միջոցներ, զօրութիւններ եւ դաշինքներ կը փնտռէ, իր դիրքը պահելու համար, իսկ միւսը՝ կը հեւայ, կը մռնչէ, անոր հասնելու համար։

Շատ խոր են ֆրանքօ-իտալական յարաճուն մրցակցութեան, փոխադարձ կասկածի եւ կիրքին արմատները։

Իտալիան կ'աճի անընդհատ,— տարեկան 350-400,000 ... Բոլոր այն գաղթավայրերն ու շահաստանները ուր ... Հռոմ, ձեռքէ ելած են, գլխաւորաբար իյնալով Ֆրանսիական իշխանութեան տակ։ 1881էն շատ առաջ, Իտալիան յաւակնութիւններ ունէր Թունուզի վրայ, բայց ոչ ուժ։ Տակաւին կը կազմակերպուէր։

Այն օրէն ի վեր որ Մուսոլինին ասպարէզ իջաւ հռոմէական ... շեփորը հնչեցնելով, արթնցած են հին ախորժակները։ ... տարի գրգռիչ միջադէպեր կը ծագին Միջերկրականի ... ափերուն վրայ, եւ աւելի ներսերը։ Հռոմ հրելով ... կ'ուզէ կցել Թունուզը։

Բայց միայն այստեղ չէ որ կ'ընդհարին երկու «քոյր ազգ»ութեան շահերը։ Միջերկրականը կը քերէ, կը չրէ շատ աւելի ... եւ ընդարձակ երկրամասեր, որոնց տէրը պիտի քամէ ... պետութիւնը որ ամէնէն զօրաւորն է ծովու վրայ։ ... Անգլիայէն յետոյ։

Լոնտոնի ժողովը, իր անփառունակ վախճանով, մինչեւ ... տարիճան կը հարթէ ճամբան, քանի մը զրահաւոր եւ յածանաւ ... պակսեցնելու համար։ Բայց, միւս կողմէ, լայնօրէն բաց ... թողու ասպարէզը մասնաւորապէս ֆրանքօ-իտալական ... մրցակցութեան առջեւ, ինչ որ ոչ թէ սպառազինութեանց կրճատման պիտի ծառայէ, այլ անոնց զարգացման։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱ՞Ի

Պոլսոյ Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը այս խորագրին տակ կը գրէ.—

—«Մէկ ամիս առաջ, կառավարութիւնը, մամուլը եւ ժողովուրդը ձեռք ձեռքի տուին եւ խնայողական պայքարի մը ձեռնարկեցին։ Մեր առեւտրական հաշուեկշիռին բացը գոցելու համար, օտարներէն գնուելիք ապրանք չբերել, այլ գոհանալ մեր ապրանքներով, աւելի ճիշդ մեր ելքով տապկուիլ։

Թերթերը օրերով իրենց առաջին էջերը յատկացուցին այս պայքարին։ Զանազան կազմակերպութիւններ յայտարարեցին թէ ժողովուրդը պիտի առաջնորդեն, եւ հանրութիւնն ալ սկսաւ խանդավառութեամբ գնել, աւելի ճիշդ՝ փնտռել տեղական ապրանքները։

Խնայողական պայքարը, որ մէկ երկու ամիս առաջ կրակի պէս կը վառէր, երէկ բոցավառուող եւ այսօր մարող բոցի մը նման մոխիր դարձաւ։

Ինչպէս շատ մը ուրիշ գործերու, այս խնդրին մէջ ալ մեր անյաջողութեան պատճառը սա է.— Միջոցներ ճշդուած ատեն, ընդհանրապէս տեսական սահմանին մէջ կը մնանք, եւ գործադրութեան պահուն յուսաբեկութեան կը հանդիպինք։

Այսպէս եղաւ նաեւ տեղական ապրանքներու պայքարին մէջ։ Ժողովուրդը սիրով կ'ուզէ, բայց ապրանք չկայ որ «առ» ըսենք անոր։ Ըսել կ'ուզենք թէ, պայքարի մը համար, ամէն բանէ առաջ մեծ պատրաստութիւն պէտք է։ Հակառակ մեր բոլոր պաշտպանութեանց, տեղական ապրանքին արժէքինը աւելի բարձր է, քան աշխարհի ամէն ծայրէն հոս եկած ապրանքին գինը։ Եւ քանի չենք կրնար աւելի վար գինով ապրանք պատրաստել, պայքարը չպիտի տայ ուզուած արդիւնքը։ Ապա թէ ոչ, այս խանութին մէջ 4 ոսկիի ծախուած անգլիական կերպաս մը աւելի դիւրութեամբ յաճախորդ կը գտնէ, քան տեղական կերպաս մը որ դիմացի խանութին մէջ 8 ոսկիի կը վաճառուի»։

14000 ՖՐ. ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Ազգ. վարչութիւնը Մարսէյլի Trésorerie Généraleը յանձնեց 14,000 ֆրանքի գումար մը որ հաւաքած է քաղաքին եւ շրջականներու հայ գաղութին մէջ, ի նպաստ Ֆրանսայի հար. Նահանգներու ողողման զոհերուն։ Ասկէ զատ Տիկին Մութաֆեան 40 անկողին նուիրած է իր ամբողջ կազմածներով, որոնց գումարը կը հասնի 7000 ֆրանքի։

ՊՈԼՍՈՅ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ ԿԱՅՈՒՆ

Պոլսոյ մանիֆաթուրայի հրապարակը կայուն վիճակ մը ունի ատենէ մը ի վեր։ Նոյն վիճակը կը տիրէ նաեւ Անատոլուի զանազան կողմերը, մասնաւորաբար Ատանայի եւ Մերսինի մէջ ուր ոչ մէկ գնում կը կատարուի գիւղացիներէ։ Պոլսէն քանի մը ամիս առաջ ղրկուած ապրանքները եղածին պէս կը մնան, մանաւանդ անոր համար որ ապառիկ վաճառում չեն ըներ Պոլսոյ վաճառականները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաբոլշեւիկներու փոխ-վրէժը

ԼՈՆՏՈՆ, 14 ապրիլ.— Անգլիոյ աշխատաւորական պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ»ը այսօրուան առաջին էջին վրայ կուտայ դգայացունց լուր մը։ Լոնտոնի ցարական տարագիրները ծրագրած են կազմել մեծ ճերմակ բանակ մը՝ առեւանգելու համար խորհրդային կառավարութեան ամէնէն կարեւոր անդամները։ Ջանանք վար պիտի դնեն իբրեւ պատանդ եւ պիտի օգտագործեն՝ ցարական վարչաձեւի վերահաստատումը ապահովելու համար։

Վերջերս «Մորնինկ Փոստ» հրատարակած էր հետեւեալ ազդը.— «Բոլոր անոնք որ գաղափարակից են զօրավար Կուտեպոֆի եւ կը մտատանջուին այդ քաջարի զօրականին վիճակով, սիրտողաբար կը հրաւիրուին հաղորդակցիլ «3725 Մորնինկ Փոստ» հասցէով։

Բոլոր անոնք որ պատասխանեցին այս կոչին, ստացան գաղտնի շրջաբերական մը, որով կը հրաւիրուին նուիրական պարտականութիւն համարել մինչեւ արմատը բնաջնջել բոլշեւիկները եւ գահին վրայ վերահաստատել Ռոմանոֆները. Նոյնպէս կը պահանջուի պրոպագանդ մղել եւ արձանագրել նոր անդամներ, որոնք իրենց ֆիզիքական ու մտաւորական բոլոր ուժերը պիտի տրամադրեն «ապագայ ցար»ին։

Այսպէս ուրեմն, նոր կազմակերպութիւնը զօր. Կուտեպովի վրէժը լուծելէն աւելի անդին կ'անցնի։ Անգլիական ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է՝ կազմակերպիչները գտնելու համար։ Ազդը հրատարակողին ինքնութիւնը դեռ չէ ճշդուած։ Կազմակերպութեան անդամները ստիպուած են 15 օրը անգամ մը նամակ գրել պետին, այլապէս շարքերէն պիտի վտարուին։ Մօտ օրէն հաւաքոյթ մը պիտի ունենան՝ վարիչ մարմինը ընտրելու համար։ Անդամներու իւրաքանչիւրը թիւ մը պիտի ունենայ անունի տեղ։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ

Վերապահութեամբ կը հրատարակենք յունարէն թերթերու հաղորդած հետեւեալ լուրերը.

Էնկիւրիի շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Ըսմէթ փաշայի ելմտական քաղաքականութիւնը սնանկացաւ։ Խալք կուսակցութեան ղեկավար մարմնին մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Ըսմէթ փաշայի ռուսասէր քաղաքականութիւնը կը վտանգէ Թուրքիոյ շահերը։ Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյ պատրաստ է նոր դահլիճ մը կազմելու, պայմանաւ որ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը հակի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմը։ Ֆէթհի պէյ կ'ուզէ ժենաշնորհներ տալ, Ազգ. ժողովը լուծել, 27 քաղաքական յանցաւորներու ներում շնորհել եւ Թուրքիա մուտքը արտօնել փախստական Թուրքերուն, որոնց մէջ «Համիտիէ»ի նախկին հրամանատար Րէուֆ, Ատնան եւ Խալիտէ Էտիպ հանըմը։ Խալք կուսակցութիւնը համաձայն չէ Ֆէթհի պէյի այս տեսակէտներուն։ Տրապիզոնի շրջանին մէջ հակաքեմալական յուրջ շարժում սկսած է, մտահոգութեան մատնելով Թուրք իշխանութիւնները։ Զօրավար Հաճի Պէքիր (*) որ կը գործակցի Մուսթաֆա Քէմալի հետ, անմիջապէս մեկնեցաւ Տրապիզոն։

«Եարըն»ի դէմ բացուած դատերը

Պոլսոյ ընդհ. դատախազութիւնը երկու նոր դատ բացած է «Եարըն»ի պատ. տնօրէն Արիֆ Օրուճ պէյի դէմ։ Առաջինը անոր համար որ անիկա անարգած է Ազգ. Մեծ Ժողովի բարոյական անձը, գրելով թէ երեսփոխան մը կաշառք առած է Հէրման ծխախոտի ընկերութենէն։ Երկրորդ դատն ալ այն յօդուածին համար, զոր տպագրած է Էրթողրուլ Շէմսէտտին պէյ, «Եարըն»ի ամէնէն վերջին թիւին մէջ, երբ պատասխանատու տնօրէն չկար։

Միւս կողմէ, ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրիւ պէյ ալ դատ մը բացած է նոյն թերթին դէմ։

Որոշուած է միացնել այս բոլոր դատերը եւ անոնց նախնական քննութիւնը յանձնել երկրորդ հարցաքննիչ դատաւորին։

∴ Օրինական պայմանները լրացնելով, «Եարըն» նոր պատասխանատու տնօրէն մը ներկայացուցած է եւ գործողութիւնը ստացած։ Այնպէս որ թերթը սկսած է վերհրատարակուիլ, ինչպէս գրած էինք։

∴ Թուրքերէն թերթերուն համաձայն, Արիֆ Օրուճ պէյ 36 տարեկան է։ 15 տարի առաջ մտած է լրագրական ասպարէզին մէջ։ Ընդհ. պատերազմի ընթացքին կ'աշխատակցէր «Թասվիրը Էֆքեար»ի, իբրեւ լրաբեր։ Երբ Իզմիրի դաւադիրները անկախութեան ատեանին յանձնուեցան, ձերբակալուեցաւ իբրեւ շինծու լուրեր հրատարակող եւ Էնկիւրիի Անկախութեան Ատեանին յանձնուեցաւ։ Յետոյ ազատ արձակուելով Պոլիս դարձաւ։

Միլլի կառավարութեան կազմութեան օրերուն, Էնկիւրի գտնուած է եւ յետոյ Էսկիշէհիրի մէջ «Եէնի Տիւնեա» թերթը հրատարակելով ընդդիմութիւն փորձած է, օժանդակութեամբ 150նոցներէն Չէրքէզ Էտհէմի։ Թերթը կը փակուի եւ Արիֆ Օրուճ պէյ կը բանտարկուի, բայց յետոյ ներում կը ստանայ, ինչպէս Մ. Քէմալ յիշած է իր մեծ ճառին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՀ Պ. Յ. ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

Պոլսոյ մէջ մեռած է Պ. Յարութիւն Մոստիչեան, երկարատեւ ու ծանր հիւանդութենէ մը յետոյ։

Ծնած կեսարիա՝ 70 տարի առաջ, պատանի հասակէն Պոլիս գացած է եւ իրաւաբանութիւն սորվելէ յետոյ դատական պաշտօններ ստանձնած։ Մօտ 40 տարի ծառայեց այդ ասպարէզին մէջ իբրեւ հարցաքննիչ, եղեռնադատ ատեանի քարտուղար, անդամ եւ վերջապէս վճռաբեկի անդամ։

Իր վերջին տարիներուն, ունեցաւ նաեւ ազգային գործունէութիւն, իբրեւ ատենապետ Գում Գափուի Թաղ. Խորհուրդի, անդամ Ընդհ. Ժողովի եւ վերջապէս ատենապետ Քաղ. Ժողովի, զոր վարեց 1922-26։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 11ին։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Թայմզի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ 11 ապրիլ թուականով.

— Այսօր կէսօրէ վերջ իսլամ ուխտաւորներու մեծ խումբեր մեկնեցան Հալէմը Շէրիֆէն դէպի Նէպի Մուսա։ Արաբ Գործադիր մարմինը, անգլիական քննիչ մարմնի տեղեկագրին առթիւ, բուռն կոչ մը ուղղեց բոլոր Արաբներուն որ խաղաղութիւն ու կարգ կանոն պահպանեն, շեշտելով որ մինչ Պաղեստինեան Արաբ պատուիրակութիւնը անընդհատ գործի լծուած է Լոնտոնի մէջ ի նպաստ Արաբական դատին եւ կ'աշխատի մասնաւորապէս ներումի արժանացնել անցեալ օգոստոսի խռովութեանց առթիւ մահուան դատապարտուած Արաբները, իր աշխատանքներուն յաջողութեան համար բացարձակ պայման է Պաղեստինի խաղաղութիւնը։

Աւագ շաբթու ընթացքին կրօնական ընդհանուր յարուածութիւն պիտի ըլլայ հոս, որովհետեւ իսլամական Նէպի Մուսայի տօնն ու հրէական Պասէքը կը զուգադիպին Ծաղկազարդին, որ այս տարի թէ Յուլեան տոմարին եւ թէ Գրիգորեան տոմարին մէջ միեւնոյն օրը կ'իյնայ։ Ծաղկազարդի կիրակին Երուսաղէմ պիտի հասնին իսլամներու մեծ բազմութիւններ՝ Քեբրոնէն եւ Նապլուսէն՝ մասնակցելու համար դէպի Նէպի Մուսա ուղղուելիք թափօրին, մինչ խիստ մեծ թիւով Հրեաներ պիտի այցելեն Լացի Պատը՝ տօնելու համար Պասէքի առաջին օրը։ Քրիստոնեայ գլխաւոր համայնքները հին քաղաքին մէջէն թափօրով պիտի անցնին դէպի Ս. Յարութեան տաճարը։

1920ին ալ ճիշդ այս ձեւով զուգադիպած էին չորս տօները եւ կրօնական կռիւներու տեղի տուած. այդ պատճառաւ կառավարութիւնը նախապէս մանրամասն ժամանակացոյց մը պատրաստած է եւ որոշած զանազան թափօրներու հետեւելիք ճամբան, յուսալով որ այդ ձեւով պիտի կրնայ արգիլել բախումները. Սակայն Արեւելքցիները ճշդապահութեան առաքինութիւնը չունին միշտ եւ իշխանութիւնները սփոփանքի շունչ մը պիտի քաշեն՝ եթէ կիրակին անցնի առանց լուրջ ընդհարումներու։

ՏՆՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿ, Լօզանի դաշնագրի թուղթ հակառակորդը ներկայիս կը գտնուի Աթէնք, ուր կը մասնակցի Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակի հանդիսութեանց։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

(ԱՐԻՖ ՕՐՈՒՃ ՊԷՅԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն, այսինքն շուրջ 22 տարիներէ ի վեր Թուրքիա կ'ապրի խորհրդարանական-ժողովրդավարական վարչաձեւի տակ. այդ թուականէն ի վեր սկզբունքով գերիշխանութիւնը կը պատկանի ժողովուրդին։ Այս վերջինը ազատ ընտրութիւններով պէտք է որոշէ իր օրէնսդիր մարմինը, որմէ կը բղխի եւ որուն պատասխանատու է օրուան կառավարութիւնը, գործադիր մարմինը։

Ժամանակակից սերունդը, իր մորթին վրայ զգացած ըլլալով, շատ լաւ կը յիշէ տակաւին թէ ի՛նչպէս գործադրուեցան սահմանադրական կարգերը այդ երանելի երկրին մէջ։ Քսանըհինգ տարի կեանք ունեցաւ օսմանեան Սահմանադրութիւնը։ Եւ այդ կարճ ժամանակաշրջանին Թուրք ազատամիտ ժողովուրդը այնքան զարգացաւ ու յառաջդիմեց, որ այլեւս 1908ի Սահմանադրութեան շնորհած ազատութիւնները բաւարարութիւն չէին տար․․

Ու 1923 Հոկտեմբեր 29ին Օսմանեան մեծազօր կայսրութիւնը մեռաւ ու ծնաւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը. սուլթաններու երկիրը ընդունեց ամէնէն արդիական եւ ազատամիտ վարչաձեւը։

Սահմանադրական վարչաձեւի մէջ ամէնէն յատկանշական երեւոյթն է անհատին տրուած ազատութիւնը,—խղճի ժողովումի, անձի, բնակարանի, Մամուլի, ընկերակցութեան ազատութիւն։

Մասնաւորելով մեր խօսքը Թուրքիոյ մէջ մամուլի ազատութեան մասին, նոյնիսկ 1876ի օսմանեան Ա. Սահմանադրութիւնը, — որ վաղանցուկ կեանք ունեցաւ եւ խեղդուեցաւ 1877—78ի ռուսեւթուրք պատերազմին թոհուբոհին մէջ, — Մամուլի ազատութիւն շնորհած էր բոլոր օսմանցիներուն՝ օրէնքի սահմաններուն մէջ։ Նոյն ազատութիւնը շնորհեց նաեւ իթթիհատական Սահմանադրութիւնը։ Մենք ականատես եղանք այդ ազատութեան կիրարկման։ Առաջին իսկ տարիէն իթթիհատական «Չէթէ»ի մը գնդակին զոհ գնաց «Սէտայը Միլլէթ»ի խմբագրապետ Ահմէտ Սամիմ պէյ, որ համարձակած էր տարբեր եղանակ մը հնչեցնել. քանի մը տարի վերջ նոյն բախտին արժանացաւ Զէքի պէյ, որուն սպանիչները մեծ պատիւներ եւ պաշտպանութիւն վայելեցին։

Ալ խօսք չենք ըներ Պալքանեան պատերազմէն վերջ տիրող ահուսարսափի վարչաձեւին, որու ընթացքին ամիսը անգամ մը կը փակուէին հայերէն եւ այլ թերթերը՝ Պոլսոյ «Մուհաֆըզութեան» հրամանով եւ պատասխանատու տնօրէնները կը բանտարկուէին ու կ'աքսորուէին առանց հաշիւի։

Քէմալի վարչաձեւն ալ հազիւ հաստատուած, Պոլսոյ մէջ ունեցաւ իր առաջին զոհը՝ «Փէյամ»ի ծերուկ խմբագրապետ Ալի Քէմալ պէյը։ Իսկ անկէ ի վեր քանիցս դատի կանչուեցան ու հալածուեցան յայտնի Թուրք հրապարակագիրներ՝ սկսեալ «Թանին»ի Հիւսէյին Ճահիտէն, «Թասվիրը Էֆքեար»ի Էպուզզիա Զատէէն մինչեւ յետին լրագրողը։

Շնորհիւ Քէմալին, Թուրքիոյ մէջ ներքին խաղաղութիւն կը տիրէր քանի մը տարիէ ի վեր, մամուլը, մէկ սիրտ մէկ հոգի, գովքը կը հիւսէր ամենազօր Ղազիին, ու ինչպէս Համիտի օրով, իր հաւատարմական 'ոխեան զգացումները կը մատուցանէր յատս Չանգայայի բռնակալին։

* * *

Ու պատահեցաւ որ, ճահիճը շարժիլ սկսաւ այս օրերս Երիտասարդ հրապարակագիր մը՝ Արիֆ Օրուճ պէյ՝ ցարդ անծանօթ, որ Թուրքեւհնդկէն պատերազմի ընթացքին իբրեւ «չէթէ» գործած էր Անատոլուի մէջ, յանկարծ պոռթկաց իր զայրոյթը, նշդրաւ կը գրաւ Հանրապետական Թուրքիոյ մարմնին մէջ բացուած խոշոր վէրքերու վրայ, ու ռումբի մը պէս պայթեցաւ Ըսմէթ փաշայի գլխուն։ Օրուճ պէյ, յենած 1924 ապրիլ 20ի Թուրք Սահմանադրութեան 75րդ (խղճի ազատութիւն), 76րդ (անձի եւ բնակարանի ազատութիւն) եւ 77րդ (Մամուլի) յօդուածներուն վրայ, սկսաւ մէկիկ մէկիկ վեր առնել քէմալականութեան փտութիւնները ծածկող վարագոյրները՝ քաղաքացիական համարձակութիւնն ունեցաւ Էնկիւրիի վարիչներու երեսին պոռալու իրենց ապիկարութիւնը, առանց բառերը ծամծմելու հրապարակ դրաւ խարդախութեան, կեղծարարութեան եւ կաշառակերութեան չոր փաստեր, ձաղկեց հարուածեց վարչապետ ու գործավար, եւ անսպասելի մերկացումներ ըրաւ։

Կ'արժէ ծանօթանալ այդ հետաքրքիր մերկացումներուն, իրական գաղափար մը կազմելու համար այն անտեսական, ելմտական ու մանաւանդ բարոյական քայքայումին մասին, որուն ենթարկուած է այսօրուան Թուրքիան։

Ցագնապը որ ծայր տուած էր ամիսներ առաջ, սրարշաւ կ'ընթանայ, դէպի սնանկութիւն քշելով Թուրքիան։ Օրը օրին արձանագրուած փաստերը շատ պերճախօս են եւ աւելորդ է մեկնաբանել զանոնք։

Ահա՛ այդ ահաւոր կացութիւնն է որ լեզու հանած է հլու հնազանդ կամակատարներն անգամ, յանդգնութեան եւ անձնազոհութեան մղած փառաբանիչները։ Արիֆ Օրուճ պէյ խորհրդանշան մըն է, արտայայտիչը մտայնութեան մը որ այսօր արմատ ձգած կը թուի Թուրքիոյ մէջ։ Փաստ՝ այն իրողութիւնը թէ՝ իր թերթը՝ «Եարըն», որ անշան սպառում մը ունէր, հազարներով աւելի կը ծախուի իր ծանօթ «Եըլտըզ»էն ի վեր։ Ցարդ ո՛չ ոք համարձակեցաւ հերքել իր ծանրակշիռ ամբաստանութիւնները։ Ելմտական գործավարը, որուն դէմ յականէ յանուանէ մեղադրանքներ կ'ընէր Օրուճ պէյ, չկրցաւ պաշտպանիչ բացատրութիւններ տալ Ազգային Մեծ Ժողովին։

Ու Էնկիւրի դիմեց թրքական հին մեթոտին, վախերու ու վախկոտներու զէնքին, ձերբակալեց այդ յանդուգն հրապարակագիրը, երբ անիկա՝ նոր յարձակումներ կը խմբագրէր այն վարիչներուն դէմ, որոնք իրենց ապիկարութեամբ եւ ագահութեամբ այսօրուան վիճակին հասցուցին իր երկիրը։ «Եարըն»ի խմբագիրը հիմա բանտին մէջ կը քաւէ իր անխոհեմ յանդգնութիւնը, վաղը հաւանաբար իսպառ լռութեան դատապարտեն զայն։ Ամէն պարագայի մէջ, Հանրապետական Թուրքիա անգամ մը եւս բռնաբարեց Մամուլի ազատութեան օրէնքը, անգամ մը եւս ապացուցանեց թէ Թուրքը անուղղայ է, թէ Թուրքը Ասիացի է միշտ ու անընդունակ քաղաքակրթուելու, բռնակալութեան տակ ապրի թէ Սահմանադրութեան, Փէսի տակ թէ գլխարկի։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Յաջորդով՝ Եարընի խնդրոյ առարկայ յօդուածները։

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՒ ԻՐ ՑԱՒԵՐԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 20 Մարտ 1930 (Սեփ. Թղթ.) — Մեր նախորդ յօդուածով մատնանշեցինք որ, մօտաւորապէս 12—13,000 Հայերու համրանք մը ունինք Պուէնոս-Այրէսի մէջ միայն։ Ասոնք եկած են զանազան ատեններ, տեսակ տեսակ պատճառներով ու նպատակներով։ Այսպէս, օրինակ, ճնշող մեծամասնութիւն մը այն սխալ կարծիքն ունենալով թէ Հարաւային Ամերիկան ալ ամերիկեան հողամաս մը ըլլալով, աւելի դիւրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ Հիւսիսային Ամերիկա անցնիլ, զոհ գացած են այս անստոյգ երեւոյթին եւ իրենք զիրենք ովկիանոսին այս կողմը նետած. յետոյ միայն գտան իրականութեան առջեւ գտնուելով յուսախաբութեան մատնուած են։ Միանգամընդմիշտ այս ուղղութեամբ մասնաւոր մեր բոլոր հայրենակիցներուն համար պարզ պէտք է ըլլայ, որ Հիւսիսային Ամերիկայի ներգաղթային օրէնքին համաձայն, Հարաւային Ամերիկայի բոլոր հանրապետութիւններէն Միացեալ Նահանգները մտնելու համար նոյն դժուարութիւնները կան, որքան Եւրոպայի կամ Ասիոյ ոեւէ երկրէն։ Նոյնիսկ կարգ մը նկատումներով, աւելի Մ. Նահանգներ մուտքը աւելի դժուար է քան Եւրոպայէն։

Եկողներուն մեծագոյն մասը աշխատաւոր է, ու կեանքի դառն պայմաններու պատճառով զուրկ որեւէ աշխարհագրական տեղեկութիւններէ։ Ասոնք առաջին իսկ պատեհ առիթին ճեղքած անցած են Ատլանտեանը «Ամերիկա» երթալու համար։ Ասոնք իրենց միտքէն իսկ չեն անցուցած թէ Հիւսիսային է այս Ամերիկան թէ Հարաւային։ Չէ՞ որ Ամերիկա է, վերջացաւ, ու եկած են այն յոյսով որ հոս պիտի գտնեն այլեւս առասպելական դարձած կանաչ տոլարները։

Այսպէս ուրեմն, ամէն մէկը խաբուսիկ երեւոյթի մը զոհ երթալով բռնած է այս մեծ ճամբան որու վերջաւորութեան միայն զգալով խոշոր սխալը՝ անորոշութեան, յուսալքութեան մատնուած է եւ սկսած հեռաւոր այս վայրերուն մէջ կերպով մը կեանքը քարշ տալ։

Բոլոր երեւոյթները անմխիթար են, ամէն ինչ անկազմակերպ։

Միայն այս հողամասին վրայ ապրողը շատ լաւ կը զգայ իր գործած սխալը, ու մօտիկէն գիտողը կրնայ տեսնել այն թշուառ վիճակը որուն ենթարկուած է Պրազիլիոյ, Ուրուկուէյի ու Արժանթինեան հանրապետութիւններու մէջ բնակող շուրջ 25,000 հայութիւնը։

Մեր ազգային համրանքին համար զգալի նշանակութիւն ունեցող այս հատուածը, ցրուած շատ անգամ հեռու գիւղերու եւ ճամբաներու վրայ, ուր օրը օրին հոգին կը պարպէ, ակնածիչ իր հայացքը կ'ուղղէ դէպի Եւրոպա, իսկ անկէ անդին դէպի Արեւելք…

Չկայ այդ դեռ Հայ մը որ ոեւէ կերպով ինքզինք այստեղի հետ կապուած համարէ։ Չկայ մէկը որ հոս գալէն վերջ իր յոյսը Հիւսիսային Ամերիկային կապած ըլլայ։ Բնաւ երբեք։ Այդպիսի ձգտումներ կրնան ունենալ միայն անոնք որ դեռ հեռու են, բայց անգամ մը հոս գալէն, սա ամերիկեան կոչուած զզուելի կեանքը մօտէն «վայելելէն» յետոյ, նախկին լաւատեսութիւնները տեղի կուտան ատելութեան։

Ամբողջ հոգիով կ'ատենք Ամերիկան, որ անհարազատ է մեզ վարքով, բարքով եւ ամէն ինչով։ Բացարձակապէս ոչինչ կայ հոս մեր հոգին մօտիկ, ոչինչ մեզ հարազատ։ Եւ ինչ անբնական երեւոյթ երբ մանաւանդ, երիտասարդութիւնը մասնաւոր ձգտում մը ունի երթալու դէպի Եւրոպա, հայ գաղթականին համար համեմատաբար աւելի նպաստաւոր պայմաններ ներկայացնող երկիրները, ուր իր առօրեայ աշխատանքէն վերջ գոնէ թեթեւ հոգեկան բաւարարութիւն մը կարենայ գտնել։ Գոնէ երբեմն խօսք լսէ ազգային եւ մշակութային խնդիրներու շուրջ։

Չափազանց դժուար է կեանքը մանաւանդ անոնց համար որոնք քիչ շատ ազգային կեանքի եւ գրականութեան հետ կապուած են, այդպիսիներու համար այստեղ կատարեալ անապատ է։ Այս հսկայ գաղութը, որ արդէն տարիներու պատմութիւն ունի, չէ կրցած գոհացնել նոյնիսկ ամենատարրական ու հրամայական պահանջները։ Ամբողջ գաղութին մէջ չկայ մէկհատիկ շնորհքով գրատուն, ուրկէ ընթերցող հասարակութիւնը կարենար օգտուիլ։ Պատահական, Հայրենակցականներու կամ այլ Միութիւններու ունեցած քանի մը հին գիրքերը ձեռքէ ձեռք կ'անցնին։ Աւելորդ է խօսիլ նոր հրատարակութիւններու, գրականութեան նորանոր թռիչքներու մասին, որմէ ով գիտէ քանի տարիներ դեռ եւս զուրկ պիտի մնայ այս գաղութը։

Գրականութեան առով, որու նմանը հազիւ թէ տեսնանք որեւէ ուրիշ հայ գաղութի մէջ։

Իսկ ազգին իրարու ետեւէ սունկի նման կը բուսնին ու կ'անհետանան հազար ու մէկ տեսակ Միութիւններ, շանդալից անուններով․․

Անմիտ ու աննպատակ։

Իսկ օրերը կ'անցնին, ամէն ինչ կը շարժի, ու երբ անդին Հիւսիսային Ամերիկայի մեր հայրենակիցները ճիգեր կ'ընեն ընդհանուր Միութիւն մը կազմելու, մէկ ճակատ բռնելու համար, հոս ճիշդ ատոր հակառակը կը պատահի. հիներու կողքին նորերը կը ստեղծուին. փոխանակ բոլոր ուժերը դէպի կեդրոնն ուղղելու, կեդրոնախոյս նորանոր երեւոյթներ հրապարակ կ'իջնեն։

Կարելի՞ է արդեօք այս ձեւով ողջ առողջ դուրս գալ տիրող շրջապատէն։

Գիտենք որ շատ ու շատ հեռու ինկած ենք, գուցէ շատերէն մոռցուած, բայց ցաւեր են ասոնք որ դարման կը կարօտին։ Այսպէս հեռուէն հեռու կ'արծարծենք զանոնք, որպէսզի որ առաջ լուրջ միջոցներ ձեռք առնենք. որովհետեւ վաղը այլեւս ուշ պիտի ըլլայ եւ թափուելիք աշխատանքը գուցէ ապարդիւն։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՓՈՐՁԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԶՕՐԱԿԱԼ ՄԸ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ

ՍԱԼՄԱՍՏ 24 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Այսօր՝ մարտ 24ին, երկար բանտարկութիւնից յետոյ հրապարակաւ գնդակահարուեց հակապետական նախկին զինւոր Շահմարը, կովկասցի եւ բոլշեւիկեան գործակալ։

1926 թւի գարնանը կարմիր բանակայինները ողջ Ռուսաստանը քանդելուց յետոյ, աշխատում էին իրենց հարեւան երկիրներն եւս վարակել։ Իրանի համար խարիսխը ձգած էր Սալմաստում, որ պիտի հանդիսանար շարժման հիմքը։

Այդ հաշիւներին եւ փայլուն ոսկիներին զոհ էր գնացել Շահմարը, որ իր արտասովոր ճարպիկութեան եւ ընդունակութեան շնորհիւ, նոյն թւականին իր շուրջն էր հաւաքել մի շարք բախտախնդիր զինւորներ եւ հակապետական պրոպագանդ մղել։

Եւ այդ խմորումների ու համայնավար դաւերի շնորհիւ 1926ի գարնանը, Շահմարի ղեկավարութեամբ եւ խրախուսանքով Սալմաստի զօրանոցում յանկարծ զօրքն ապստամբում է։ Շահմարի առաջին գործն է լինում գնդակահարել հրամանատար Սարհանգին, եւ առաջին գնդակն էլ ինքն է արձակում հրամանատարին վրայ, որը մի ժողովրդական անձնաւորութիւն էր։ Հրամանատարն սպանւած և զօրքի մեծ մասն ապստամբների կողմն անցած էր։ Ապստամբները իրենց յաղթողի դերումն էին կարծում։ Սակայն կառավարութեան անմիջական հետապնդումը զսպեց շարժումը եւ ապստամբները իրենց միակ փրկութեան դուռը Կովկասը համարելով, երեսները շուռ տւին դէպի այն կողմ։ Բայց բոլորն էլ համարեա թէ ճանապարհին ձերբակալուեցին եւ յանձնւելով 24 ժամեայ դատական ատեանի, մեծ մասով գնդակահարուեցին։ Ապա քննութիւն կատարւեց տեղն ու տեղը, Սալմաստում. Ներման ու գնդակահարման հարւածի տակ ամէն ինչ խաղաղւեց։

Գործի բուն հեղինակ՝ Շահմարը չէր պատժւած. Թէեւ փախուստի ճամբան էր բռնել, սակայն Նորէն կառավարութեան ձեռքն էր ընկել։ Երկար քննութիւն — բանտարկութիւնից յետոյ, երէկ Պարսկաստանի խորքից հասցրին նորէն Սալմաստ, մահապատժի ենթարկելու համար բուն դաւաղրութեան վայրը։

Երէկ կառավարութեան հրահանգով համայն Սալմաստի Թուրք եւ հայ գիւղացիներին լուր տւեց, որ մարտ 24ին ներկայ գտնւին դաւաղրի մահապատժին։

Մահապատժութեան հրապարակը նշանակւած էր Սալմաստի փոքրիկ գիւղաքաղաք Դիլիմանի հիւսիս արեւմտեան կողմը՝ ռուսական նախկին զօրանոցի ճիշդ դիմացը։

Մահապարտի հրապարակին մի փայտէ սիւն էր խրւած, որից բաւական հեռու խռնւած էին հազարաւոր հանդիսատեսներ՝ Թուրք եւ հայ, սրտատրոփ, անհամբեր եւ վախկոտ հայեացքներով. իսկ միւս կողմում ամբողջ Սալմաստի զօրամասը կատարեալ սպառազինւած։ Շուկան փակ էր։

Ժամից յետոյ մահապարտին շղթայակապ եւ 50ի չափ զինւորներով շրջապատուած բերին հրապարակ։ Խորը լռութիւնը տիրել էր երկչոտ գիւղացիներին։ Մահապարտը շատ անտարբեր եւ հանգիստ էր, դէմքին ոչ մի երկիւղի արտայայտութիւն։ Լուռ անցաւ եւ շրջապատւած զինւորներով կանգնեցրին փայտէ սիւնի մօտ։

Ապա առաջ եկաւ Սալմաստի ընդհանուր հրամանատար եւ Սարհանգի տեղապահ Եավարը որ նախ Թուրքերէն, ապա ֆարսերէն մի ճառ խօսեց
միտքը.

— «Ահա այսօր Պարսկ
ռավարութիւնը մահւան
տապարտել իր անարժան
ւակին։ Պարսկաստանի
կառավարութիւնը շատ
տէ արժանի պատիժը
բոլոր դաւաղիրներին
գամփռներին, որոնք
տին երկրի անդորրութ
խանգարել եւ երկրի
ւութեանն արգելք հանդի
Նա կարող է արդատառ
նել այն բոլոր անհատ
տարրերին, որոնք մեր
քայքայիչ աշխատանքն
վառ սերմեր կը տարած
այս պարոնը այն դաւաճ
րից էր՝ որ սրանից չոր
առաջ, խմորւած օտար
ծախնդիրներից, իր երկի
կառավարութեան շահեր
նահարելով սպանեց տեղի
ժանատարին, աշխատելով
ղափոխութիւն առաջ բեր
երբ չյաջողւեց փախուստ
բան բռնեց, բայց անա
մեր ձեռքն է եւ պիտի կր
արժանի պատիժը.
սրա ճանապարհով կը գն
բոլոր խառնակիչ դաւաղ
որոնք կ'աշխատեն մեր
քայքայմանը ու յետա
թեանը։ Պարսից կառավ
թիւնը միշտ աչալուրջ հ
բեց թոյլ չի տայ օտար
նաւանդ՝ ախտածին
տարածել մեր երկրում»։

Ապա մոլլան մօտեցա
հապարտին խոստովանեց
սակայն ոչ մի խոստովան
չարեց, միայն ջուր ուզեց
ու ոտքերը լուաց,
կատարեց։ Ապա շատ
թոյլ տւեց, որ իրեն
սիւնին։ Կապելուց
աչքերն էին ուզում կապել
սաց.

— Ոչ՝, պէտք չէ, ես
քօվս եմ ուզում տեսնե

Բայց վերջը կապեցի
50 քայլաչափ հեռու
ցրին 12 հրացանակիր
որոնցից 6ը չոքած,
կանգնած։ Հրամանատար
սրտատրոփ սպասում էր
հանին։ Բոլորի աչքեր
մահապարտը դարձրած
չէին շնչում։ Երբ ազդ
տրւեց, 12 գնդակներն
ժամանակ արձակեցին
դատապարտեալի կուրծ
փորոտիքը։

Դիակը կառավարութեան
ջոցաւ անմիջապէս
Դիլիմանի գերեզմանա
Նախ քան գնդակահարւել
ցին, ինչպէս եւ գնդակահար
յետոյ։

ՍԱՐ

ԽՆԴՐԵՄ, ԿԱՐԴԱ…

ՄԻԼԱՆ.— «Յառաջ»ի
թիւերէն մէկուն մէջ, Ա. Ս
լանէն Թղթակցութիւն
տորագրէ, խօսելով նոր
զութիւն ընդհ. ժողովին
ման մասին։

Չի մոռնար ըսելու
թեամբ, թէ՝ 32 հոգի
ներկայ էին, բայց կը
կամ չուզեր մանրամասն
այդ 32 հոգիներէն 18ը
սարդներ էին, 2ը Մխիթ
Հայրեր, 4ը գաղութի
թեան անդամներ (5րդ
շատ զբաղած ըլլալու
մնացեալ 8 հոգին զա
կողմէ, անշուշտ իբր
ժաւոր…։

Սառն անտարբերութի
Երիտասարդութի
րէզը քուկդ է. գործէ
ները թող մէկիկ մէկ
թուղթ խաղալով եւ
սարքելով։

ԴԱՌՆԱՑԵԱ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
կը կատարուի հանրակ
ծեր հաստատելու համար
բաքաղաքէն դուրս,
տակայ կեդրոնները։ Ա
Երեւանի պիտի կապուի
լու, Վաղարշապատ եւ
ինչպէս նաեւ քանաքեռ
եւ աւելի հեռու գիւղեր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Երեւան տօնեց Քիւրտերուն առաջին լատինական այբուբենին տասնըհինգ տարեդարձը, եւ այդ առթիւ լոյս ընծայեց միօրեայ քիւրտերէն թերթ մը։

25 փետր. 1929ին էր, որ Անդրկովկասեան Ռուսիոյ գիտական կաճառը ընդունեց Մարաշեան կազմած այբուբենը։ Եւ այդ օրուընէ սկսեալ, Քիւրտերը սկսան սորվիլ իրենց լեզուն լատինական տառերով։ Այդ առթիւ բացուեցաւ մասնաւոր դասընթացք մը, որ տուաւ 40 հրահանգիչներ, որոնց կարգին Հայուհի մը և Քրտուհի մը։ Այժմ Երեւանի մէջ գոյութիւն ունի քիւրտերէնի ուսուցման դասընթացք մը։ Քրտական նոր այբուբենի կամրջէն կազմուած է հրատարակել քիւրտերէն «Ամսաթերթ» մը, գիտական ու գրական գրքոյկներ, քիւրտ ժողովուրդին կեանքէն ու պատմութենէն գրական ու քաղաքական գիրքեր։

«Խորհ. Հայաստանի մէջ, քրտական նոր այբուբենին տասնըհինգամեակին առթիւ երեւցան կարգ մը յօդուածներ։ Ցիշենք Մարաշեանի յօդուածը, ուր կ՚ըսուի։

«Քիւրտ ժողովուրդը եւս մէկ տարի առաջ միացաւ այբուբենական մեծ միութեան, զոր ընդունած են խորհրդային Ռուսիոյ կ.գ. մը ժողովուրդները։ Հետաւելն միացման այս դէպքը կը բերէ անշուշտ օգուտ մը այն շրջանին վրայ, որ կը սկսի հոկտեմբերին։ (Անշուշտ հասկնալի է այս խօսքերուն դասը։ Պարզապէս բոլոր հպատակ «խորհրդային հանրապետութեանց» ժողովուրդներուն լեզուները միացնելու մասին է խօսքը)։

Առաջին անգամ քիւրտ ուսանողներն են, որ 1912ին փորձեցին այբուբեն մը ստեղծել, բայց յաջողեցաւ։ Քիւրտ կրօնաւորներն ալ աշխատեցան տարածել արաբական տառերը, բայց քրտական հնչաբանութիւնը չէր համապատասխաներ արաբական տառերուն հնչումին։ Լազօ եւս յարմարցուցած էր հայկական տառերը, որոնք ցիչ թէ շատ կը յարմարէինքրտական հնչաբանութեան։

∴

Քիւրտերէն լեզուին առաջին անգամ գիտական աշխարհին ծանօթացուց լատին քահանայ Գարզոնի (1764)։ Ան 18 տարի ապրեցաւ Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ եւ հաւաքած նիւթերէն կազմեց առաջին քիւրտերէն քերականութիւնը։ Գարզոնի այդ քերականութեամբ կը ներկայացնէր քրտական այբուբենը, թուական անունները եւ համեմատները, գոյականները, ածականները, դերանունները, բայերը, բառերու հաւաքածոյ մը, ասոյթներ, խօսակցութեան ձեւեր, եւ խօսելով քիւրտերէն բառարան մը։

Ըստ Գարզոնիի, առաջին անգամ Քիւրտիստան այցելած է դոմինիկեան Սօլդանին, մէկը այն երեք դոմինիկեաններէն, որոնք ապրելով Եզիդներու մէջ, Մուսուլի հիւսիսը, իրենց անհատական գործածութեան համար կազմած էին քիւրտերէն բառարան մը։

Յետոյ քիւրտերէնի մասին հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են Ռուսերը, առաջին անգամ Մեծն Եկատերինայի ժամանակ, երբ, 1787ին, ակադեմիկոս Պալլաս կազմեց «բոլոր լեզուներու եւ բարբառներու համեմատական բառարանը», ուր լոյս տեսան 276 քիւրտերէն բառեր։

Կլապրոտ եւս Թիֆլիսի մէջ Քիւրտերուն արտասանութեամբ գրի առաւ մօտ 300 բառեր, զորս հրատարակեց Թամվիր պարբերականին մէջ։ Այնտեղ լոյս տեսան նաեւ քիւրտերէն երգիծական առածներ։ Տերլէն եւս ունի քիւրտերէն բարբառներու վրայ համառօտ ուսումնասիրութիւն մը։ Ան կը պնդէր թէ քիւրտերէնը կրծագիպարսկական լեզու է։ Թէ պարսկերէնի արտասանութեան կանոնները գրեթէ առանց բացառութեան գոյութիւն ունին նաեւ քիւրտերէնի մէջ. մասամբ տարբեր է սակայն բառամթերքը։ Քիւրտերէնի մէջ կը հանդիպինք ոչ միայն տարբեր արմատներու, այլ նաեւ տարբեր յետադաս մասնիկներու»։

Փրոֆ. Բերեզին Թէհրանի մէջ սորվեցաւ Խորասանի Քիւրտերէն երկու բարբառ, եւ Մուսուլի մէջ՝ քանի մը բարբառներ (Շաղուլու, Զաքուլու, Բավանլու, Թուրուանլու, Կարաչանլու)։

Ռեդիգերի եւ Պոտի ուսումնասիրութիւններուն համաձայն, քիւրտերէն բոլոր զաւառաբարբառները կը կազմեն մէկ լեզուախումբ։ Քիւրտերէնը ազգակցութեան մէջ է նոր պարսկերէնի հետ, սակայն չափազանց քայքայուած է կրճատումներով, ձայնաւորի աղաւաղումներով, բայերու կորուստով։

Թէեւ քիւրտ ժողովուրդը երկար ատեն ապրած է բազմատարր քաղաքակիրթ ժողովուրդներու մէջ, սակայն ոչ մէկ ազդեցութիւն կրած է իր լեզուին քերականական ներքին կազմութեան կողմէ։ Օտար տարրերը կարելի է դիւրութեամբ զատորոշել։ Իսկ քիւրտերէնի մէջ տեսնուած արաբերէն եւ յունարէն խօսքերը առնուած են Թուրքերէնի կամ հաւանաբար պարսկերէնի խողովակով։

Քիւրտերէնի մասին մասնագէտի հմտութիւն ունէր նաեւ Լազօ, որ հրատարակեց գիրք մը այդ մասին։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՌՈՄԱՆ.— Ափ մը երիտասարդներ գիտակից իրենց կոչումին, կազմեցին Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» խումբը փետրուար ամսուան ընթացքին։ Այս զուգադիպութիւնը առիթ տուաւ տեղական խումբին տալու իր առաջին դասախօսութիւնը Փետր. 18ի ապստամբութեան շուրջ, օգտուելով ընկեր Վահան Համբարձումեանի ներկայութենէն։ Անկէ ի վեր խումբը կը գործէ լուրջ մէջիկ։ Երկրորդ դասախօսութեան նիւթն էր «Ինչո՞ւ դէմ ենք բոլշեւիզմին»։ Այս առթիւ սարքուեցաւ ընկերա-համակրական ժողով եւ հարիւրէ աւելի թռուցիկներով լուր տրուեցաւ անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն, մէջն ըլլալով հակառակորդները։ Ժողովը փոխուեցաւ հրապարակային դասախօսութեան։ Օրուան դասախօսն էր ընկեր Գեղամ Սարգեան, Լիոնէն, որ փաստերով, իրենց իսկ թերթերու բերանով հաստատեց մեր մեղադրանքները։ Յետոյ ընկեր նախագահը ներկաներուն առաջարկեց որ եթէ փափաքողներ կան հարցում ուղղելու այս նիւթին շուրջ, ազատ են եւ դասախօս ընկերը պատրաստ է պատասխանելու։ Բոլշեւիզմի տեսակէտը պաշտպանող չգտնուեցաւ եւ ժողովը փակուեցաւ լաւ տպաւորութեամբ։ Ներկաները փափաք յայտնեցին որ «Անդրանիկ» խումբը յաճախ սարքէ նման դասախօսութիւններ։ Դասախօսութենէ վերջ տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով, որուն մասնակցեցան չորս նոր ընկերներ կատարելով իրենց երդումի արարողութիւնը։ Այսպէսով տեղական Անդրանիկ խումբը զարձաւ ենթակոմիտէի։

Յոյս ունինք որ մօտ ատենէն մեր շարքերը աւելի եւս պիտի խտանան բոլորովին երիտասարդ ուժերով։ Այսուհետեւ պիտի ունենանք պարբերաբար դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, որոնց կը հրաւիրուի բոլոր ժողովուրդը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը։ «Անդրանիկ» խումբը կը պատրաստէ ներկայացնել արամ մը «Արիւնոտ Դաշնակը»։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագիրով։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԷՏԿԱՐ ՓՕՅԻ ՄԱՍԻՆ

Այս հանճարեղ բանաստեղծը ծնած է 1809ին Պոսթըն, եւ մեռած 1849ին եղերական պարագաներու տակ։ Շառլ Պոտլէրի ու Էտկար Փօյի միջեւ նմանութիւն մը կը տեսնեն։ Երկուքն ալ ապրած են նոյն կեանքը, եւ դրած՝ նոյն դրոշմով։ (Յիշենք թէ Պոտլէր ֆրանսերէնի թարգմանած է Փօյի բանաստեղծութիւնները։

Վերջերս ամերիկեան հրատարակչութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն թարգմանուեցաւ անգլիերէնի եւ ֆրանսերէնի, յայտնութիւններ կ՚ընէ Փօյի կեանքին մասին։ Այնտեղ նամակներ կան, զորս Փօ գրած է իր հայրագիրին։ Փօ 2 տարեկան էր, երբ Ճօն Ալլան, հնոլը խնդրանքով, որդեգրեց զինք, առանց երբեք գուրգուրանք ցոյց տալու։ Ամերիկացի գրագէտը, հրատարակելով Փօյի նամակները, կը յորձակի Ճօն Ալլանի վրայ։ Ըստ այս գրագէտին, կարելի չէ գործ մը բաժնել իր ստեղծագործէն, եւ մինչ կը գանէ գործը լուսաբանել ստեղծագործին կեանքով եւ ստեղծագործին կեանքը՝ գործովը։ Հիմնուելով այս մաշած տեսակէտին վրայ, Փօյի նկարագիրը եւ խառնուածքը կը համարէ հայելին այն բնանկարին, ուր ապրեցաւ ան։ Եւ մեղադրանք կը հուշէ Ճօն Ալլանը։

Ո՞վ կրնայ ըսել, սակայն, թէ Էտկար Փօ, շարչարանքի եւ տառապանքի այդ կեանքը չապրելով, այլ միայն երջանիկ պահերու մէջ թաղուելով, պիտի կրնար տալ արուեստը, որ այսօր կը զարմացնէ ամէն ընթերցող։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Այս օրերս Փարիզ կը սպասուի Ճափոնական Թատերախումբ մը, որ պիտի խաղայ իր աւանդական բեմադրերով, հագուստներով եւ ձեւերով Ճափոնական գործ մը։

1900ի մեծ ցուցահանդէսին էր, որ Փարիզ եկաւ Ճափոն դերասանուհի մը։ Ցուցուց միայն մէկ ներկայացում, բայց եղաւ յաջողութիւնը։ Ֆրանսացի քննադատները գովասանական տողեր նուիրեցին Ճափոն դերասանուհիին, որ, ինչպէս ամէն իմացան, միջակ արուեստագէտ մըն էր ըստ Ճափոնական քննադատութեան։

Այդ թուականէն ասդին, Ֆրանսա այլեւս չտեսաւ Ճափոնական ներկայացում եւ դերասան։ Որովհետեւ Ճափոնցիները աւանդապաշտ ժողովուրդ մըն են, եւ չեն ուզեր օտար երկիր տանիլ իրենց «թատերական հոգին»։

Սակայն վերջերս հոսանք մը կայ դուրս ելլելու, մասնաւորաբար դէպի Ռուսիա, որ ծափով ողջունեց Ճափոնական թատերական արուեստը։ Իսկ այս օրերս, Թօքիոյի ամենամեծ թատրոնին տնօրէնը, Միթիօ-Իտօ, իր խումբով շրջան մը կը կատարէ հիւսիսային Ամերիկայի մէջ։ Փարիզէն անցած ատեն, պիտի տան ներկայացում մը, որուն համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին մայրաքաղաքին մեծագոյն թատրոններէն մէկուն մէջ։

Ճափոնական թատրոնը չափազանց ինքնատիպ է։ Բեմադրութիւնը բոլորովին կը տարբերի եւրոպականէն։ Հին թատրոնը մէկ օր կը տեւէր եւ հանդիսատեսները ամբողջ օրը կը նստէին թատրոնին մէջ։ Չէ՞ որ ողբերգութիւն մը 3 ժամէն չաւարտիր իրականին մէջ։ Բայց այժմ կարճ կը տեւեն։ Դերասանները շատ ձոխ կը հագուին։ Բեմը բաժնուած է եռանկիւններու, որոնց մէջ արուեստագէտ մը ուղղութիւն կուտայ իր խումբի դերասաններուն։ Հին թատրոնին մէջ «Սպասուհր» անունով, օժանդակ դերակատարներ, ամբողջ սեւ հագած, բեմին վրայ կը պտըտէին, փոքրիկ լապտերով մը լուսաւորելու համար, բուն դերակատարը։ Ճափոնական թատերգութիւններ շատ են թարգմանուած ֆրանսերէնի։ Եւ կան բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ այդ մասին։

ԱՐՄԻՆԻԱ ԲԱՐԱՅԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր՝ երեքշաբթի ժամը 3-ին Կալըրի Ալպանի մէջ (19 Rue de Valoir) բացումը կը կատարուի Արմինիա Բարայեանի ցուցահանդէսին, արուեստագիտուհին մինչեւ մայիս 15 հոն պիտի ցուցադրէ իր նորագոյն 20 նկարները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ.— Ցարիէ մը ի վեր կազմուած է Զ. Ն. Ո. Միութեան մասնաճիւղ մը այս փոքրիկ գաղութիս մէջ։

Այդ օրէն ի վեր, անարժան հակառակորդներ ջանքեր կը թափեն մասնաճիւղը լուծելու վարձկան մունետիկներ սկսան Չափահաս Որբերը կոչել «Չափահաս Որդիք»։ Այս պայքարը կը տեւէ մինչեւ հիմա, սակայն գաղութը երբեք կարեւորութիւն չընծայեց կարմրափետուր սեւ գիմակաւորներու ստոր խաղերուն։ Ընդհակառակն, աւելի ուժ առաւ Չ. Որբերու Միութեան, որ կը գնահատուի իբրեւ ազգօգուտ կազմակերպութիւն մը։

Չափահաս որբերը յաճախ կը սարքեն հայկական մթնոլորտ, սարքելով հանդէս, ներկայացում եւայլն։ Վեց ամիսէ ի վեր բացած են կիրակնօրեայ դպրոց մը, փոքրիկներու համար։ Ամէն կիրակի դասի կուգան քանի մը մօտ մանուկներ, որոնք մեծ մասով իրենց մայրենի լեզուն չէին գիտեր, իսկ այժմ լաւ հայերէն կը խօսին ու կը գրեն։ Այս առթիւ դաստառու Պ. Պ. Կ. Ըէհիրլեանի եւ Երուանդ Յուսէպէնեանի ջանքերը գնահատելի են։ Ըլլեւս վախ չունիմ թէ հայ փոքրիկները կը ձուլուին, եթէ այսպէս կը գործեն ամէն տեղ չափահաս որբերը։

Դիտող մը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԱՍՏԵՂԱՏՈՒՆ»Ը

Լոյս կը տեսնէ Սեպտեմբերին

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Ապրիլ.— «Աստեղատուն»ի խմբագրութիւնը կը յայտարարէ, որ տպագրական եւ այլ պատճառներով, «Աստեղատուն»ը լոյս պիտի տեսնէ սեպտեմբերի սկիզբը, խմբագրապետութեամբ Գ. Մ. Վարանդեանի։

«Աստեղատուն»ին — իբրեւ հայ մտքի հանդէս՝ նուիրուած Ա. Ահարոնեանի, իր գրական քառասնամեայ յոբելեանին — իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած են արդէն Եղիշէ արք. Դուրեան, Թորգոմ եպիսկ. Գուշակեան, Ն. Աղբալեան, Հ. Վարդան Յովհաննէսեան, Փրոֆ. Մ. Մինասեան, Տոքթ. Ա. Գասպարեան, Գ. Մխիթարեան, Լ. Մելքոնեան, Գ. Նժդեհ, Վ. Գէորգեան, Օ. Մխիթարեան, Յովհ. Աւագեան, Յ. Լեւոնեան, Պերճուհի, Լաս, Հր. Նազարեանց, Կ. Ց. Բասմաճեան, Գ. Կառվարենց, Լէյլանի, Արմէն Անոյշ եւ ուրիշ շատ մը ծանօթ մտաւորականներ։

«Աստեղատուն»ը պիտի ունենայ, իր ձոխ բովանդակութեան համապատասխան, խնամուած շքեղ տպագրութիւն, զարդարուած մեծանուն յոբելեարին եւ աշխատակիցներու լուսանկարներով։

«Աստեղատուն»ի
խմբագրութիւն

ԱՆԿԻԷՆԻ ԿԱԶԻՆՕՆ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ՞

Անկիէնի կազինօն վերաբանալու խնդիրը քանիցս բերուած է խորհրդարանին առջեւ։ Վերջին անգամ Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը ընդունեց վերաբացումը, բայց Երեսփ. ժողովը մերժեց։ Այս անգամ ալ խնդիրը Ծերակոյտին առջեւ հանուելով, վերաբացումը ընդունուեցաւ 120ի դէմ 130 ձայնով։ Երեսփոխանական ժողովը պիտի ստիպուի դարձեալ զբաղիլ այդ հարցով։

Նոյնիսկ եթէ վերաբացումը քուէարկուի, խաղատունը որոշ սեղմումներու պիտի ենթարկուի։ Նախ պիտի ջնջուի գնդախաղը (boule), որ՝ ազգատ քսակները կը հրապուրէ, իսկ պաքարայի սենեակներուն համար մուտք պիտի նշանակուի 500 ֆրանք։ Ընկերվարականները գլխովին հակառակ են կազինոյի վերաբացումին, որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ նուիրագործել եւ բազմացնել այն ազօրէն կամ օրինական խաղատուները, որոնք արդէն կան Փարիզի զանազան կողմերը։

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

«Ինձ էլ տարէք» ուզում էր գոչել նա, բայց ատամները կճկճում էին եւ չէր կարող խօսել։ Իրար ձեռքէ քաշքշելով առաջ էին նրա հագուստը, գրում մազերը, ու հրամայում էին՝ «Քալէ՛», քալէ՛։ Բայց աղջիկը կորցրած կամք ու գիտակցութիւն չէր կարողանում քայլել։

Հասաւ մի հարիւրապետ, որ հայհոյելով չափից աղջկայ մօտ, թւաց շօշափել նրա լիք կուրծքը, հպել վարդ շրթունքներին, թւաց զգալ համոյքն այդ աղջկայ մարմնի եւ ուզեց պահել այդ համեղ պատառն իրեն, միայն իրեն համար։

— Թողէ՛ք, անպգամներ, ձեռ քաշեցէք նրան։

Զինուորները յետ քաշուեցին։

Աղջիկը փորձեց ծածկել պատառուած հագուստներով մերկութիւնն իր կրծքի։

— Ծանօթ, բարեկամ տուն չունի՞ս մօտիկները, ո՞ւր կ՚ուզես որ քեզ առաջնորդեմ։ Ես ուզում եմ քեզ եւ փոքրերիդ ազատել։

Հաւատա՞լ, հաւատա՞լ թուրքի խօսքին։ Ու յիշեց աղջիկը, որ իր գտնուած տեղէն շատ մօտ մի բարեկամ տուն ունի։ Գուցէ չեն հեռացել, գուցէ մէկը գտնուի տանը։ Գնալ այնտեղ, պատսպարուել, ազատել փոքրիկներին, ազատել իր իր պատիւը։ Թէեւ թուրք, բայց գթասիրտ մէկն է կարծես. այնպէս քաղաքավար է, այնպէս քնքշանքով հանգստացրեց լեզուապատառ փոքրերին։ Գուցէ նախատակ մօր աղօթքը պիտի փրկէ իրեն։ Ու ան գոյց ուեց իր ծանօթ տունը։

— Ազատ էք, կարող էք երթալ. ո՛չ ոք չհամարձակուի նրան հետեւել. ես պիտի հսկեմ մինչեւ տեղ հասնելը։

Աղջիկը քայլեց. փոքրիկները ձեռներէն բռնած, փէշերէն կախուած, հետեւեցին նրան։

Քայլո՞ւմ էր, թէ անյայտ ուժէ մղուած գնդակի նման գլորւում,— չգիտէր։ Հարիւրապետն հետեւում էր մի քանի քայլ հեռուէն։ Ահա եւ տունը բարձր պատերով շրջապատուած, ամուր դռնապատով փակուած։

Զարնում է դուռը, զարնում. բացող չկայ, ոչ մի ձայն, ոչ մի շարժում։ Միթէ՞ ոչ ոք չկայ, միթէ՞ բոլորը կարողացել են հեռանալ։ Բայց աղջիկը գիտէ, որ գոնէ մէկը, մի ծերունի պիտի գտնուի այդ տանը։

Տանիքի վրայ հագածան պատուհանը կայ՝ գիտէ։ Ու շարժում է փոքրերէն մէկը տանիք. ճամբաներին ծանօթ է։

Կանչում է փոքրիկը աղեխարշ ձայնով։ — Բացէք, բացէք, մենք ենք. մեր մամայէն, Ցողիկին տարեցին։

Ու տանը ձայնում է, անկարելի է անտարբեր մնալ մանկական խնդրանքի առջեւ. դուռը բացւում է հազձեզ. լեւանները նրա առնում ու կրկին փակւում։ Ներս, ներս, դէպի գետնայարկ, դէպի հոգատունն են կինում նրանք։ Աշխարհի սրտին, հողին մօտ են պատսպարւում պաշարեալները. փրկութեան լոյսը կապած խաւարին։ Ու կիսախաւարին մէջէն կիները ձայնեցին.

— Հայկուհի՛, Հայկուհի՛...

Նա չի կարողանում խօսել, լալիս է. այժմ ազատուած, պաշտպանուած զգալով իրեն՝ ողբում է մօրը, եղբօր երեխան։ Փոքրիկները պատմում են եղելութիւնը։ Այդ տանը պատսպարուած են քաջերի կիներ, աղջիկներ, որ մինչեւ վերջին վայրկեան մնացին իրենց պարտականութեան գլուխը, որոնց բանտերուն, հիւանդանոցներում, դպրոցներում. պահեցին իրենց հոգու քաջութիւնը քաղաքում՝ լքուած, կանխահաս նահանջ առաջ չբերելու համար. եւ շատ էին նրանք, կարսի կրթուած, գեղանի հարսներ ու աղջիկներ։

Ու նրանց մէջ միակ մի տղամարդ, 70ամեայ մի ալեհեր քահանայ։

Ո՞վ չէր ճանաչում կարսում Տէր Խորէնը, ճեմարանական կրթութեամբ, յեղափոխական հոգով այն քահանան, որ կարսի լուսաւոր ջահերէն մէկն էր։ Ո՞ր կարսեցի ընթերցողն է, որ չէ օգտուած նրա բազմահատոր գրադարանէն, ո՞ր գաղթականը, որ անտերունջ որբուհին է, որ չէ վայելած նրա հովանին, որ հայդուկը, կամաւոր զինուորն է, որ չէ վայելած նրա հիւրասէր տան առատ սեղանը։ Կարսի գարլթօնքի առաջին ուխտաւորներէն էր նա, համագասպ Նորհատեանի, Ս. Վարժապետի, Ջամբազեանի, Համամճեանի, Գրիլիպ Դուրգարեանի եւ նման շատերի հետ։ Ո՞վ չէր լսած նրա քարոզները հոգեպարար, որ քրիստոնէական եղբայրսիրութեան հետ միասին ներշնչում էր ազգային գիտակցութիւն, հայրենասիրութիւն, քաջութիւն։ Հինը նորի հետ հաշտեցնող, նորը միշտ դէպի լոյս, միշտ դէպի վսեմ առաջնորդող։ Միշտ հովւելով քաղաքի չքաւոր, գաղթական դասը՝ նա հարուստ չէր, ու իր բազմամարդ ընտանիքը ապրեցնելու, իր ուսումնասէր զաւակներին բարձրագոյն կրթութիւն տալու համար։ Ո՞վ չէր տեսել նրա կատարած աշխատանքները՝ կարկահի տակ նստած շուրջառներ եւ թաւեր ասեղնագործելիս, կամ գուլպայի մեքենայի տակ նստած գուլպայ հիւսելիս։

(Շար.) ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԽԱՆԴ

Օտար խորհրդական Թուրքիոյ համար

Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.

Օսմանեան Պարտքի Վարչական խորհուրդը Փարիզի մէջ գումարուեցաւ ապրիլ 11ին ուրբաթ օր։ Նախագահ Սթանլի Ուայթ եւ տէ Բլոզիէր՝ Ֆրանսացի բաժնետէրերու պատուիրակը՝ զեկոյց տուին դէպի Էնկիւրի իրենց առաքելութեան մասին։

Վարչական Խորհուրդի ներկայացուցիչները յայտնած են Թուրք կառավարութեան թէ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կարելի է մտցնել 1928 յունիս 13ին բաժնետէրերու հետ կնքուած պայմանագրութեան մէջ եւ թէ անոնց հանդէպ ստանձնուած յանձնառութեանց յարգումը անհրաժեշտ է՝ արտասահմանի մէջ բարձր պահելու համար Թուրքիոյ վարկը։

Թուրք կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած ըլլալով միասին քննել ելմտական կացութիւնը, Վարչական Խորհուրդի պատուիրակները ելմտական գործավարութեան ներկայացուցած են առաջին եզրակացութիւնները իրենց խորհրդակցութեան եւ թելադրած որ օտար ելմտագէտ մը խնդրէն ծրագիր մը պատրաստել՝ Թուրքիոյ ելեւմուտքը վերականգնելու համար։

Գ. Գ. Ուայթ եւ տէ Բլոզիէր պիտի շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները Թուրք կառավարութեան հետ, Թուրքիոյ եւ բաժնետէրերու հաւաքական շահերուն համար։

∴ «Թայմզ» կ'ըսէ թէ երկու պատուիրակները շուտով Էնկիւրի պիտի մեկնին դարձեալ։

∴ Թրքական արժեթուղթերը մեծ անկում կրեցին երէկ Փարիզի Սակարանին մէջ։

Թուրքիոյ Պետական Դրամատունը

«Թան» կը գրէ թէ Թուրքիոյ պետական դրամատունը, որ պիտի կոչուի Հանրապետութեան Կեդրոնական Դրամատունը, 25 միլիոն թրքական ոսկի դրամագլուխ պիտի ունենայ։ Շրջաբերութեան հանուելիք թղթադրամներուն փոխարէն 2ուկէս միլիոն թրքական ոսկիի (ոսկեդրամ) պահեստ մը պիտի ունենայ։

Օրինագծի մը համաձայն, բոլոր թրքական կամ Թուրքիա հաստատուած օտար դրամատունները պիտի մասնակցին նոր դրամատան բաժնեթուղթերու գնման, իրենց հիմնադրամին համեմատութեամբ։ Այն դրամատունները որոնք պիտի մերժեն աջակցիլ նոր դրամատան կազմութեան, մինչեւ մէկ տարի հաշուեյարդարի պէտք է ենթարկուին։

Սանասարեան խանի դատը

Ինչպէս յայտնի է, Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ Ատեանը ասկէ առաջ բեկանած էր Սանասարեան խանի մասին Քաղաքային Բ. Ատեանին տուած աննպաստ որոշումը, բայց այս վերջինը մերժած էր ենթարկուիլ։ Ասոր վրայ, Պատրիարքարանի փաստաբանները կրկին դիմած էին Վճռաբեկ ատեանին։

Վճռաբեկը Ապրիլ 16ին պիտի սկսի քննել խնդիրը։ Պատրիարքարանի փաստաբաններէն Նէճաթի պէյ եւ Գ. Միսաք Նարլեան նոյն օրը պիտի գտնուին Էսկիշէհիր, իրենց տեսակէտը պաշտպանելու համար։

Այս անգամուան քննութիւնը կը կատարուի Վճռաբեկին բոլոր ճիւղերէն կազմուած ընդհանուր ժողովին կողմէ։ Եւ եթէ որոշումը նպաստաւոր ըլլայ, ինչպէս կը յուսացուի, Պոլսոյ ատեանը ստիպուած է ենթարկուիլ եւ կրկին դատավարութիւն կատարել։

Ցոյցեր Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյի մէջ 5000 Հնդիկներ, որոնց մէջ նաեւ մեծ թիւով կիներ ու մանուկներ, կիրակի առաւօտ կանուխ — Ազգային Շաբաթի վերջին օրը — ծովեզերք երթալով ջուրը նետեցին պատկեր մը, որ կը խորհրդանշէր աղի օրէնքը։ Կալկաթայի շրջանին մէջ մեծ ցոյցեր կատարուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ ուսանողներ, որ խռովարարական թռուցիկներ կը ցրուէին։ Նոյնը նաեւ Մատրասի եւ Քարաչիի շրջանին մէջ։ Քարաչիի քաղաքին մէջ 10,000 երիտասարդներ թափօր կազմած շրջեցան փողոցները։

Կանտիի ձերբակալութիւնը մօտալուտ կը նկատուի։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan. Մուտք 5 ֆրանք։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՐ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան գաւառական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Անհրաժեշտ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԻԹԱԼԻԻ Հրազդան խումբի ժողովը՝ վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը. այսօր Համազասպ եւ Քեռի խումբերը, 202 Rue Boileau.

Վաղը Կուկունեան, Քրիստափոր եւ Կայծակ խումբերը Գրադարանին մէջ։

Իսկ Ուրբաթ օր Վրէժ, Արամ եւ Զաւարեան, Գրադարանի սրահը։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վճռաբեկական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Մեր Յեղափոխական անցեալը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՔԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Աֆիոնցի հայրենակիցներու հանգանակութիւնը.—

Մ. Վարդանեան 50, Մ. Մանիկեան 50, Գ. Դաւիթեան 30, Ղ. Մարանկոզեան 25, Ե. Համբեան, Գ. Ժամկոչեան, Լ. Մինասեան, Ղ. Մակարեան, Դաւիթեան եղբարք, Խ. Թորգոմեան, Ն. Կարաեան, Բ. Թոփալեան, Թ. Գուլաքսըզեան 20ական, Ա. Մըխճեան, Հ. Զորճալեան, Յ. Արապեան, Յ. Գանթարճեան, Ս. Կարաեան, Գ. Վարպետեան, Գ. Այվազեան, Թ. Մսըրլեան, Յ. Քիւրքճեան 10ական, Յ. Թէրզիպաշեան, Յ. Կարաեան, Գ. Բաքգեան, Թ. Խապճանեան, Մ. Թէրզիպաշեան, Ս. Էսկիճեան, Յ. Մինասեան, Մ. Եէթէրեան, Յ. Մարանկոզեան 15ական ֆր.։ Գ. Թօփալեան, Հ. Հայրապետեան, Մ. Հաճի Մանիկեան, Ղ. Մարգարեան, Ոհ. Յ. Զորճալեան, Մ. Թաղէոսեան, Գ. Կաբուճեան, Մ. Եէօրիքեան, Յ. Դաւիթեան, Յ. Դաւիթեան, Գ. Տիւյմէճեան, Ա. Տիւյմէճեան, Խ. Բեթլէհէմեան, Գ. Լազմաեան 10ական, Գ. Եօրկանճեան, Ր. Կարաեան, Հ. Կարաեան, Ն. Պատիկեան, Յ. Զորճալեան, Գ. Հաճի Մանիկեան, Գ. Գալուստեան, Յ. Փիլիպոսեան, Յ. Չէրչիեան, Ս. Զորճալեան, Փաքրիկն Կարօ Զորճալեան, Ա. Շիրինեան, Դ. Դաւիթեան, Հ. Թէլլալեան եւ եւ Հ. Եօրկանճեան 5ական։ Գումար 785 ֆրանք։ Տես ցառաջ 11 Փետր.։ (Եար.)

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Յառաջիկայ Աւագ Ուրբաթ եւ Զատկի երկուշաբթին գոց է հայ եկեղեցիի բուժարանը։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

31 երիտասարդ յայտնի երգիչներէ բաղկացած Motett d'Erfurt *հռչկ. երգչախումբը որ ղեկ.* Պ. H. Weitmeyer*ի մեծ յաջողութիւն ունեցած է Գերմանիոյ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կուտայ իր միակ կրօնական երգերու երգահանդէսը, մասնկց. դաշնակ. Օր.* Gertrud Lehmann*ի, 17 Ապրիլ Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին* Salle Gaveau.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ։ Կը բնակէր Եէնի Մահալլէ։ Իմացնել Պ. Գէորգ Թաբաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France:

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոն. Կուլտաք Ոնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Ամերիկա (Պարսկաստան)։ Իմացնել՝ E. A. Terzian, comptable, boîte postale 31, Draguignan, (Var) France.

Լուր տուողին նուէր։

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաչխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել Hovannes Hovannessian, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Հօրեղբայրներս Կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Աֆոնիեան եւ մօրաքոյրներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են Հարաւային Ամերիկա։ Իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Chevaliers No. 11, Marseille, France.

— Եոզկատի Էյլէնճէ գիւղէն Ջարուհի Գոճաեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Սիրանուշ, Սաթենիկ եւ Աննա Գոճաեանները, հօր անունն Սիրական։ Կը կարծուի թէ Պէյրութի որբանոցը կը գտնուին։ Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Սաթենիկ Էթտար Մաթոսեան, հօր անուն՝ Յովակիմ, մօր անուն՝ Եղսաբեթ։ Սաթենիկ անհետացած է Գոգայտէրէ-իվադիրի կողմերը։ Իմացնել՝ Ջարուհի Բիջքաճեանի, 20 Rue de Bezons, Courbevoie, Seine (France)

— Կը փնտռուի Արտաշանցի Ղազարոս Ն. Յօշկունեան, որ կը կարծուի թէ Փարիզ կը գտնուի։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

— Կիւրինի Ղարօրէն գիւղէն, Կիւլվարդ Գամճեան (ծնեալ Թոմպուլեան), կը փնտռէ իր հայրը Սարգիս Թոմպուլեան, եղբայրը Ղազարոս, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարիցա, իր նախկին ամուսինը Սարգիս Մօսիկեան, որոնք 1915էն ի վեր անյայտ են։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Իմացնել Տիկին Կիւլվարդ Գամճեանի, Campagne Bd. St. Antoine 31 Maison Camdjian, Marseille Լուր տուողին 100ֆր. նուէր։

— Կը փնտռուի Բալուի Թէփէ գիւղացի Մուշեղ Սարգիսեանի որդին Խաչատուր։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ Սարգիս Ղապուկեանի, 62 Rue des Morillons, Paris (15):

— Եապին Գարահիսարի Մեծ Աճպտերի Ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճասեան), հօր անուն՝ Նիկողոս, մօր անուն Եւա։ Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.)։ Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ, Դդմաճ գիւղացի Նունիկ Մոքոսեան, հօր անուն՝ Յօնիկ, մօր անուն՝ Ջէնիկ։ Կը կարծուի թէ Աղեքսանդրիա կը գտնուի եւ բաժանորդագրուած է «Կոչնակ» թերթի։ Կը խնդրուի Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել։ Իմացնել իր եղբօր Երանոս Մոքոսեանի 11 Rue Voltaire, La Ciotat, (B. du R.) France:

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սարգիս Խորասանճեան 22 տարեկան։ 1927ին Յունաստան էր։ Կը կարծուի թէ այժմ Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի։ Իր հասցէն տուողին 25 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Խորասանճեան, 109 Rue Moncey, Lyon (Rhone) France:

— Կարնեցի Մկրտիչ Ճիզմէճեան՝ որ Էստաք (Մարսէյլ) կը բնակէր, 6 ամիսէ ի վեր անյայտացած է։ Հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան՝ Ժիրայր Տէր Վարդանեան, 67 Rue Bernard du Bois, Marseille, France:

— Կը փնտռուին Կիւրինցի Մարիամ եւ Ագնիւ Չիթպաշեան, Արամ Մէնտիլեան եւ զաւակը Անդրանիկ որոնք 1915ին տարագրուած են։ Հալէպ հասած գաղթականներէ եւ Կիւրինցի հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Տիկ. Սրբուհի Մէնտիլեանի, Usine Flachard, Aouste sur Sye. Drôme.

— *Կը փնտռուի Յակոբ Տիլոզեան որ 1927ին կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին,* Chez Mr. Bernabé. Café d'Etigny, Place de l'Hôtel de Ville, Auch, (Gers)։ *Իմացնել՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան վարչութեան, 63* Bld. Carnot, Le Puy, (H-te Loire)։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Խլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Մաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Ապրիլ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելճ. ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ »	Leï

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		120 ֆ.	220ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SE NE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 1 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ԱՊՐԻԼ
1930

16 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1239

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇՏՆՋԵՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ…

Անցեալները առիթ ունեցանք խօսելու պուլկարահայ արտագաղթի մասին։

Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, այս տեղափոխութիւնը շատ աւելի ծանր հանգամանք ունի քան կ'ենթադրուէր։ Իրենց բեռները կապած են, արդէն, 200 ընտանիք՝ Խասքովայէն, նոյնքան՝ Ռուսճուքէն, Սօֆիայէն ու Վառնայէն։ Ֆիլիպէի մէջ արձանագրուած են, առաջին առթիւ, 50 ընտանիք և ուրիշներ ալ կը պատրաստուին։ Տակաւին չենք խօսիր աւելի փոքր գաղութներու մասին.— Սթարա Զակորա, Սլիվէն, Շումէն եւ Պուրկազ։

Կատարեալ «Ելք»։ Խասքովոյէն Փարիզ հասած ընտանիք մը կը պատմէ որ եթէ բաց ըլլան Ֆրանսայի ճամբաները կամ աւելի թեթեւ՝ մուտքի պայմանները, ամբողջ քաղաքներ պիտի պարպուին…

Պուլկարիոյ մէջ տիրող անգործութեան հետ զուգընթաց, արտագաղթին ուժ կուտայ աշխատաւորի պահանջը՝ Ֆրանսայի մէջ։ Ազգերու Դաշնակցութեան Սօֆիայի Ներկայացուցիչը սկսած է բանուորներ արձանագրել Ֆրանսայի ագարակներուն համար, թէ հայ եւ թէ ռուս գաղթականներուն մէջ, մէկ տարի պայմանաժամով։ Նախընտրութիւն կը տրուի ամուրիներուն։ Բայց ընտանիքի տէրերն ալ ո՛ր եւ է դժուարութեան առջեւ կանգ չեն առներ, արտօնագիր ճարելու համար։ «Հայրենիք»ի Թղթակիցը գրած կուտայ այս առթիւ.

— «Դժբախտութիւնը հոն է որ կարելի չէ որ եւ է կերպով հակադդել օրէ օր վարակիչ դարձող այս հոսանքին, որովհետեւ պէտք է խոստովանիլ Թէ մեկնողներուն մեծ մասը երկարատեւ անգործութեան մը յետին ըմպելէ վերջն է որ ուրիշ հորիզոնի տակ կուզէ եթէ ոչ բախտ փորձել, գոնէ իր օրապահիկը ապահովել»։

Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտօնականը անցագիր կուտայ 16էն մինչեւ 55 տարեկան այրերու համար, ինչ որ կը նշանակէ տեսակ մը զօրակոչ։ Եւ ոչ միայն այս պայմանները, մանաւանդ որ այս վարձու աշխատաւորութեան մէկ մասը եթէ պիտի զբաղի հողագործութեամբ եւ այգեմշակութեամբ, միւս մասն ալ պիտի բանի ճահճային եւ վտանգաւոր շրջաններու մէջ (Հարաւ. Ֆրանսա)։

Հայերուն հետ, եւ աւելի մեծ համեմատութեամբ կը գաղթեն տարիներէ ի վեր Պուլկարիա հաստատուած Ռուսները։ Անշուշտ միեւնոյն պատճառներով։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ մեր հայրենակիցները կանգ չեն առներ միայն Ֆրանսայի վրայ, այլ իրենց աչքերը կ'ուղղեն մինչեւ հարաւ. Ամերիկա։ Ուրիշ խօսքով՝ դէպի անհասանելի։ Առանց խորհելու որ, կորուստին կէս ճամբան կանգ առնելն ալ շահ է։

Տակաւին երէկ, Պուէնոս Այրէսի մեր Թղթակիցը կրկին և կրկին կը նկարագրէր այդ հեռաւոր եւ արկածալի աշխարհն ինկած միամիտներուն Թշուառութիւնը։

— «Միայն մօտիկէն դիտողը կրնայ տեսնել այն Թշուառ վիճակը որուն ենթարկուած է Պրազիլիոյ, Ուրուկուէյի եւ Արժանթինի հանրապետութիւններուն մէջ բնակող շուրջ 25.000 հայութիւնը։

· «Չտեսայ դեռ հայ մը որ ինքզինքը այստեղի հետ կապուած համարէ։

· «Չափազանց դժուար է վիճակը մանաւանդ անոնց համար որոնք քիչ-շատ ազգային կեանքի հետ կապուած են։

Եւ ինչպէս անճապարանքով ելան գացին, առանց կարեւորութիւն տալու իրենց լամբին ու կարգացածին, նոյն անհամբերութեամբ ալ, հիմա կ'ուզեն վերադառնալ Եւրոպա։ Կը փնտռեն ոչ միայն Ֆրանսան, այլ եւ Յունաստանը, Պուլկարիան եւ Սուրիան։

Մշտնջենական շարժում… Միայն հողը կրնար կապել այս գաղթութիւնները։ Իսկ այդ անզնահատելի բարիքէն զրկուած են ոչ միայն օտար աստղերու տակ, այլ եւ մեր հայրենիքին մէջ։ Սուրիոյ մէջ, միայն, որոշ յարմարութիւններ կան հող ձեռք ձգելու. բայց այնտեղալ գաղթականներու դրութիւնը խախտուած է ժողովուրդին առողջ բնազդը։ Երէկուան հողագործը դարձեր է փերեզակ՝ երկու Թիթեղ կամ երեք տախտակ իրար զամելով, եւ ծուռ կը նայի արտին ու արօրին։

Ո՞ւր կանգ պիտի առնէ այս մշտնջենական շարժումը։ Այս հողմավար, տարուբեր կեանքը ցամաքէ ցամաք և ծովերէ ծով։

Պիտի գա՞յ, վերջապէս, օր մը, ուր ըմբռնենք Թէ առտնաբար պիտի լուծուինք, այս ընթացքով։

Տեսէք. քիչ-շատ հաստատուն գաղութ մը, պուլկարահայը քակուեցաւ, կը նօսրանայ լամբարաբար։ Ուրիշ մը, յունահայը, շատոնց բռնած է այդ ճամբան։ Եւ մենք չունինք կեդրոնական իշխանութիւն, ո՛ր եւ է մարմին, որ գոնէ ուղղութիւն տար, նուազագոյն վնասով ազատելու համար այս անվերջ տեղափոխութիւններէն։

Զանգակի ձայն մը, — եւ կարաւաններ կը շարժին առանց առաջնորդի, առանց ուղեցոյցի…

Բեռները կապած ճամբայ կ'ելլեն ամէն ուղղութեամբ, կեանք դնելով ամէն անուշ ձայնի ու Թմբուկի։

Քանի որ Ֆրանսա կուգան մեծ մասով, գոնէ Փարիզի մէջ հարցնող - փնտռող կա՞յ Թէ ո՛ւր կ'երթան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԽՂՃԱՀԱՐԵԼՈՒ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԵՒՐՈՊԱՆ»

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը, որկան Եօնուս Նատի պէյի, որ այնքան գռեհ լեզու կը գործածէր մինչեւ հիմա, կը գրէ խմբագրականի մը մէջ.

— «Գամալիոյի տագնապէն յառաջ եկած օսմանեան պարտքերու խնդիրը Եւրոպայի մէջ մեզի դէմ հրատարակութիւններու տեղի տուած է։ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ կատարուած հրատարակութիւնները Եւրոպայի հանրային կարծիքը շփոթեցնող սխալներ կը պարունակեն։ Կառավարութիւնը պէտք է դարմանէ այս սխալները։ Գործը բոլորէ բոլորովին տարբեր գոյն առած է։

Այս հրատարակութիւնները՝ իբր Թէ մեր արտաքին պարտքերը չկարենալ վճարելու եւ կամ վճարելէ փախուստ տալու ձեւ առած են։ Մինչդեռ Թուրք կառավարութիւնը այդպիսի բան մը չէ խորհած իսկ։ Արտաքին պարտքերու յառաջիկայ մասնավճարը պանքային մէջ պատրաստ կը գտնուի։ Հետեւաբար այդ մասին տեղի չկայ խօսելու։ Բայց Թրքական դրամին անկման հետեւանքները դարմանելու համար միջոցներ ձեռք առնուեցան եւ արտաքին պարտքի խնդիրը ատկէ առաջ եկաւ։ Թուրք կառավարութիւնը ոչ մէկ ատեն այդ պարտքերը չպիտի վճարեմ չըսաւ։ Բայց Փարիզէն եկող պատուիրակներն ալ ըսին Թէ պէտք է Թրքական դրամին կայունացումը եւ ելմտական վիճակին զօրացումը։

Ցաւ զգացինք Լոնտոնի լուրջ Թերթերէն «Ֆինէնշըլ Թայմզ»ի 18 եւ 19 մարտ Թուակիր Թերթերու մէջ գրուածներէն։ Ընդհ. պատերազմէն յետոյ Գամալիոյի տագնապ չանցնող երկիր մնա՞ց արդեօք։ Հետեւաբար այս խնդրոյն հետեւանքով Թուրքիոյ արժանապատուութիւնը խնդրոյ առարկայ ընել՝ շատ անխիղճ Թեթեւութիւն մըն է։ Թուրքիա որ 2էն 5 տարուան մէջ գլուխ հանեց այս գործերը, Եւրոպայէն յարգանք եւ պաշտպանութիւն գտնելու իրաւունք ունի։ Գամալիոյի տագնապը պիտի լուծենք, մեր պարտքը չուրացանք. Եւրոպական մամուլը կը հրաւիրենք Ճշմարտութեան եւ խղճմտութեան։»

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԱԶԱՏ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն Թէ գործավարներու խորհուրդը օտար դրամներու մասին պատրաստուած Թիւ 2 որոշմնագիրը քննած եւ ընդունած է։ Թիւ 1 որոշմնագրին համաձայն, արտածող վաճառականները իրենց բերել տուած օտար դրամները Թրքական դրամ ըլլալով առնելու պարտաւոր էին։ Նոր որոշմնագրով, օտար դրամը նոյնութեամբ պիտի ստացուի։

Առաջին որոշմնագրով, դրամատուները բաժնեթուղթերն ու արժեթուղթերը պահելու պարտաւոր էին. Նոր որոշմնագրին մէջ այս տրամադրութիւնը վերցուած է։ Արժեթուղթերու վրայ գործառնութիւնը ազատ է երկրին մէջ այս մասին որոշուած արձանագրութեան պարտադրութիւնը բոլորովին վերցուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա կը մերժէ վճարել պարտքերը

Թայմզի Թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ ապրիլ 13 Թուականով.

Թուրք կառավարութիւնը ծանօթացաւ այն որոշման, որ տրուած էր Օսմանեան Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդին Փարիզի մէջ գումարուած վերջին նիստին ընթացքին, Օսմանեան Պարտքի ապագայ վճարումներուն մասին։

Այս իրիկուն Էնկիւրիէն՝ առաջնակարգ հեղինակութենէ մը կը տեղեկանամ Թէ կառավարութիւնը կը մերժէ Վարչական Խորհուրդին այն Թելադրութիւնը Թէ Թուրքիա ելմտական մասնագէտ մը պաշտօնի պէտք է կոչէ։ Եթէ Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդը նոր առաջարկներ չներկայացնէ Պարտքի վճարումներուն մասին — պնդելով 1928ի Փարիզի համաձայնագրին գործադրութեան վրայ— կառավարութիւնը պիտի վճարէ այն կտրոնները, որոնց պայմանաժամը կը հասնի Մայիսի վերջը։

Կառավարութիւնը որոշած է սակայն որ, այդ Թուականէն վերջ, Օսմանեան Պարտքի վճարումները պիտի դադրեցնէ անորոշ պայմանաժամով։

∴ «Թայմզ»ի հրատարակած այս լուրն էր պատճառ, որ առջի օր Փարիզի Սակարանին մէջ օսմանեան բոլոր արժեթուղթերը մեծ անկում կրեցին։ Տեղական Թերթերը շատ գժգոհ են Էնկիւրիի կառավարութեան այս որոշումէն։

Ընկերութիւնները իրար կը յաջորդեն

Շինութեանց Թուրք անանուն ընկերութիւնը Պոլսոյ առեւտրական տնօրէնութեան դիմած է, հաշուեյարդար ընելու համար։ Հաշուեյարդարը սկսած է արդէն։ Այս ընկերութեան մէջ բաժին ունի նաեւ իտալական խմբակ մը։

Ասկէ զատ, ուրիշ կալուածական ընկերութեան մը գործերն ալ հաշուեյարդարի ենթարկուած են։

Ելեկտրական գերման ծանօթ ընկերութիւն մըն ալ որոշած է Թուրքիոյ իր գործառնութիւնները դադրեցնել։ Այս ընկերութիւնը, որ Թուրքիոյ զանազան մասերուն մէջ ելեկտրական գեառեղման ձեռնարկներ ըրած է, Առեւտրական տնօրէնութեան դիմած է այս առթիւ։

Ի՞նչպէս ձերբակալուեցաւ Արիֆ Օրուճ պէյ

«Եարըն», որ օր մը փակուելէ վերջ, ապրիլ 7ին վերհրատարակուեցաւ, հետեւեալ կերպով կը պատմէ իր տնօրէնին ձերբակալութիւնը *«Մեր խմբագրապետին դատապարտը ձեռնակապ անցուեցան»* խորագրին տակ.

— Ո՛վ ընթերցող, երէկ (ապրիլ 6) մեր Թերթը պատմական օր մը ապրեցաւ։ Գիշերուան ժամը 9ին, երբ խոր խաւար կը տիրէր եւ երբ իր խմբագրականը կը գրէր, ոստիկանները ձերբակալեցին մեր խմբագրապետ ու պատասխանատու տնօրէն Արիֆ Օրուճ պէյը։ Այս վերջինը, որ ընդհանուր դատախազութեան հրամանագրով ձերբակալուած էր, գիշերը ոստիկանական հսկողութեան տակ անցուց։ Առաւօտուն կանուխ երկարօրէն հարցաքննուեցաւ Բ. հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ, որ մանրամասնօրէն հարցուց Թէ ի՞նչ պատճառաւ իր Թերթին մէջ ջերմօրէն գրած էր երկրին վերաբերեալ կարգ մը անպատշաճութեանց մասին։ Մեր խմբագրապետը, ինչպէս իր ստորագրութեան տակ ամբողջ ազգին հասկցուցած էր, նոյնպէս ալ ամբողջ մերկութեամբը հարցաքննիչ դատաւորին բացատրեց ճշմարտութիւնը եւ իր քաղաքական համոզումները։

Հարցաքննութենէն վերջ, Թեւերուն ձեռնակապ անցընելով բանտ ղրկեցին։

Այս ցաւալի դէպքէն վերջ, Թերթիս երիտասարդ եւ Թանկագին պաշտպան փաստաբան Նուրի պէյ ոստիկանական պաշտօնատունը փութալով, միջոցներ ձեռք առաւ Օրուճ պէյի հանգիստն ապահովելու համար. նոյնպէս դիմեց կուսակալին, ընդհ. դատախազին եւ ոստիկանական տնօրէնին՝ ձերբակալութեան պատճառները հասկնալու համար, սակայն ոչ մէկը կրցաւ գտնել…

Բոլշեւիկեան ձախողութիւնը

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Մոսկուայի Թղթակիցը կը հեռագրէ Թէ գիւղացիները հաշտեցնելու համար առնէէ մը ի վեր Ստալինի կատարած բոլոր ջանքերը ձախողած են։ Ռուսիա սովի վտանգին ենթարկուած է, հաւաքական տնտեսութեանց ձախողութեան հետեւանքով։

«Պրաւդա»յի համաձայն, Կովկասի հողերուն 100էն 36ը միայն ցանուած են, իսկ երկրին միւս մասերուն մէջ այս համեմատութիւնը աւելի տկար է։ Հաւաքական տնտեսութեանց արտերը խնամքով մշակուած են, սակայն անոնց բերքը սպառման համար անհրաժեշտ ցորենին չնչին մէկ քանակը միայն պիտի կրնայ տալ։

Անգլօ-ռուս առեւտրական համաձայնագիրը

Առջի օր Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Սոկոլնիկով եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը կնքեցին անգլօ-խորհրդային ժամանակաւոր առեւտրական դաշնագիր մը, որ հիմը պիտի կազմէ վերջնական առեւտրական դաշնագրի մը։ Կը նախատեսուի Լոնտոնի մէջ կազմակերպել խորհրդային առեւտրական ներ-

(Յուցերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 51

Պերճ Սարգիսեան	100.—
Հ. Նատիրեան, Montreuil	20.—
Գումար՝	120.—
50րդ ցանկին գումարը	71,996.50
Ընդհ. գումար	72,116.50

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Սուրիոյ նոր գաղթականներու հանգանակութեան Կեդր. Յանձ. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եւ (7րդ ցանկ).

ՅԱՌԱՋ լրագրի միջոցաւ. 8րդ եւ 9րդ վճար 23,000, Մելքոնեան կրթ. Հաստատութիւն Նիկոսիա (հանդէսի հասոյթ)՝ 7479.75, Համագաղութային Յանձնախումբ Հուլայթինովիլ 5304, Մեքսիկահայ Տիկնանց Միութիւն 5000, Հանգանակիչ Յանձնախումբ՝ Լիոն 3000, Պ. Հայկ Գարագաշի միջոցաւ հանգանակուած՝ Թեհրան 4000, Աթէնքի Հանգանակիչ Յանձնախումբ 2115, Հայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղ՝ Պրիւքսել 1426, Հայ Երիտասարդաց Միութիւն՝ Մանչէսթր 1240, Հայ Տիկնանց Միութիւն՝ Մանչէսթր 992, Պ. Խաչիկ Սվաճեան՝ Փարիզ 1000, Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւն՝ Լիոն 250, Տիկին ՈՄ՝ (Փարիզի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան միջոցաւ) 100, Թոքատցի հայրենակիցներէ՝ (Տիկին Ս. Թուլմաճեանի ձեռամբ) 54, Տիկին Գարպոնէլ եւ Օր. Մարգարիտ Բաքալեան 50ական, Գլէրմոն-Ֆէրրանէն երեք հայրենակիցներ 60։ Գումար 55,110 Ֆր. 75 սանթիմ։ Նախորդ ցանկին գումարը՝ 360,311 Ֆր. 10 ս., ընդհ. գումար 415.421 Ֆր. 85 սանթիմ։

500 ՏՈԼԱՐ ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

«Հայրենիք»էն կ'իմանանք Թէ Նորեան եղբայրները (Ետնիքն Սիթի) հինգ հարիւր տոլար նուիրած են Պէյրութի Հայ Ճեմարանին, Ամերիկահայ Կարմիր Խաչին միջոցաւ։

"ՀԱՇԷԹ"Ը ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ բոլոր կողմերը լրագիր, գիրք եւ հանդէսներ ցրուելու համար, համաձայնութիւն մը գոյացած է կրթական գործավարութեան եւ «Հաշէթ» Ֆրանս. հրատարակչական տան տնօրէնին միջեւ։

Այս գործին համար, Հաշէթը ընկերութիւն մը պիտի կազմէ, որուն բոլոր մասնաճիւղերուն եւ գործակալութեանց պաշտօնեաները Թուրք պիտի ըլլան, եւ օտար պաշտօնեաներն ալ կրթ. գործավարութեան հաւանութիւնով պիտի առնուին։ Կրթական գործավարութիւնը, ընկերութեան գործը դիւրացնելու համար, մէկ տարի դրամական օժանդակութիւն պիտի ընէ։

ԱՆԿԻՒՆԻ ԿԱԶԻՆՕՆ

Հակառակ Մերակոլտի որոշման, Երեսփոխանական Ժողովը 245ի դէմ 304 ձայնով դադրեցնել մերժեց Անկիէնի Կազինօն վերաբանալու մասին ելմտական օրէնքին մէջ մտցուած յօդուածը։

1931 ապրիլ 1էն սկսեալ պիտի փակուին Փարիզի մէջ եւ Փարիզէն մինչեւ 100 քիլոմեդր շառաւիղի վրայ գտնուած բոլոր խաղատուները, որոնք ծանօթ են «լաց ակումբներ» անունով։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԳԾԻ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ,,

Զգաստութեան շունչ մը սկսած է փչել Մոսկուայէն, ինչպէս բնական հետեւանք այն քայքայման որ յառաջ եկաւ բանի համայնացման խելագար արշաւանքներով։

Ըստ համայնավար ղեկավարութեան ծանօթ հրամանագիրներուն եւ շրջաբերականներուն, այստեղ ոչ պարտութիւն կայ, ո՛չ ալ նահանջ, այլ «կուսակցական շեղում»ներ, սխալ ըմբռնուած «հրահանգներ»ն է որոնք պէտք է սրբագրուին «մարտական կարգով»։

Այդ «շեղում»ներուն մէջ, ամենէն շատ կը խօսուի «կամաւորութեան սկզբունքի խախտման» մասին։ Նորութիւն մըն է մեզի համար ընդհանրապէս «կամաւորութեան սկզբունքի» գոյութիւնը խորհրդային վարչաձեւի տակ։ Առանձին կարգ տնցած սովորութեամբ մը, բռնութեան եւ կեդրոնացումի այս դասական կարգերուն տակ, ամէն կարգադրութիւն գոյց կը տրուի ժողովուրդին՝ իրենց բառերով՝ «յեղափոխական բանւորութեան եւ գիւղացիութեան պահանջը»։ Մինչդեռ, իրականին մէջ խորհրդային իշխանութիւնները երբեք չեն դիմեր կուսակցական եւ ժողովրդական լայն զանգուածներու կամքին, չեն հարցներ անոնց տեսակէտները, այլ վերէն տրուած որոշումներու շուրջ պաշտօնական բերաններէ ելած «զեկուցումները» աներեւոյթ ուժի մը ազդեցութեամբ կը լսուին առանց առարկութեան եւ բանաձեւերը «կ'անցնին բանւորութեան միաձայն հաւանութեամբ»։

Աւելի առաջ ալ այս հարցը քննած ըլլալով, չարժեր երկար կանգ առնել։ Ցամենայն դէպս այսօր ըստ խորհրդային վարիչներուն կամաւորական սկզբունքի խախտումն է, որ իրական չարիքներու դուռ է բացեր։

Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն իր ծանօթ շրջաբերականով, առանձին կարեւորութիւն է տուած այս հարցին.

— «Ամէնից առաջ խախտւում է կամաւորութեան սկզբունքը կոլտնտեսական շինարարութեան մէջ։ Մի շարք ռայոններում կամաւորութիւնը փոխարինւում է ծարկադրանքով. ստիպում են մտնել կոլտնտեսութիւնների մէջ ապակուլակացման սպառնալիքով. ընտրական իրաւունքից զրկելու սպառնալիքով եւայլն։»

Օրը օրին մեր թերթի Հայաստանի բաժնին մէջ բազմաթիւ փաստեր կ'արձանագրուին, որոնք լիովին կը պարզեն բռնութեան անթոյլատրելի տեսարաններ։

Արդ, փաստ է որ այդպիսի բռնութիւններու գնով ձեռք բերուած յաջողութիւնները իրապէս կը մնան բուն շարժումին։ Ամէնէն առաջ այդ ձեւով եւ միջոցներով կը բացուի իրական անջրպետ գիւղացիութեան եւ կառավարութեան մէջ։

«Այդպիսի քաղաքականութեամբ մենք ո՛չ թէ կը ներգրաւենք, այլ յետ կը մղենք կուսակցութիւնից եւ խորհրդային իշխանութիւնից անգիտակից եւ քիչ գիտակից մասսաներին (Պրաւդա)։

Այս «անգիտակից եւ քիչ գիտակից» տարրը «չքաւոր եւ բատրակ» գիւղացիութիւնն է, որու իրական ուժն ու արժէքը ստորագնահատուած է կոլեկտիւացման աշխատանքներու ընթացքին։ Փոխանակ գիտակցութեամբ այս տարրը կոլխոզին մօտեցնելու, դիմած են բանի միջոցներու։ Եւ տակաւին այն ժամանակ երբ անոնք տատանումներ եւ կասկածներ են ունեցած հաւաքական անտեսութեան յաջողութեան մասին։

«Ցատանւող միջակ գիւղացին երբեմն այստեղ եւ այնտեղ ծեռանում է կոլխոզից, որովհետեւ չի ծամոզուած, կասկածում է նրա առաւելութեան վրայ։ Նրան պիտի բացատրել, համոզել կոլխոզի նշանակութիւնը եւ ոչ թէ անպայման զոռով պահել կոլխոզում, գիտէ՞ք ինչ, որպէսզի կոլեկտիվացման տոկոսները բարձր մնան, չիջնեն։ (Խ. Հ. 9 Մարտ)։

Համոզել ուրեմն եւ բացատրել «կոլխոզ»ին նշանակութիւնը, փոխանակ բանի միջոցներու։ Առողջ եւ գնահատելի առաջադրութիւն պիտի ըսէինք անմիջապէս, եթէ այս սկզբունքը իր իրական տեղն ունենար խորհրդային իրականութեան մէջ։ Իրողութիւնն այն է, որ ամէն ինչ յեղափոխական բանի միջոցներով լուծելու մարմաջէն բռնուած, անոնք այն ժամանակ միայն կ'ընդունին կարեւորութիւնը նման միջոցներու, երբ արդէն գործը վտանգուած է լրջօրէն։

Եթէ սկիզբէն իսկ լրջօրէն նկատի առնուէին հրկրի պայմանները, ժողովրդի կրթական մակարդակը, այսօր հարկ չպիտի ըլլար իրենց իսկ ընկերներու գլխին թափել թուքն ու մուրը։ Ո՞վ էր սակայն, որ կրնար ասկէ մէկ երկու ամիս առաջ խօսիլ այս մասին։ Ու իսկ Ստալին որ այսօր կը յայտարարէ

— «Չի կարելի ուժով կոլտնտեսութիւններ ծիմնել։ Այդ կը լինէր յիմարութիւն եւ յետադիմութիւն։ կոլտնտեսական շարժումը պէտք է յենուի գիւղացիութեան ծիմնական մասսաների ակտիվ (գործօն) պաշտպանութեան վրայ։ Չի կարելի զարգացած շրջաններից կոլտնտեսական շինարարութեան նմուշները մեքենայօրէն պատւաստել չզարգացած շրջաններում։ Այդ կը լինէր յիմարութիւն եւ յետադիմութիւն։ Այդպիսի «քաղաքականութիւնը» մի ծարուածով կ'աքատաւորէր կոլեկտիվացման գաղափարը»։

Ի վերջոյ պարզ է իմաստը այս բոլորին։ Բանի միջոցներով կոլեկտիվացումը ձախողած է այլեւս վե՛րջ այդ միջոցներուն։

Գործի հիմնական աշխատանքներէն աւելի, համայնավար տարգլուխները ինկած են «տոկոսների բարձրացման ետեւից», մոռնալով որ՝

«Բնակելի շէնքերի, մանր անասունների, թռչունների ու ոչ ապրանքային կաթնատու անասունների ստիպողական ծամայնացում եւ, դրա կապակցութեամբ, կոլտնտեսութիւնների արտելային ձեւից, որը կոլտնտեսական շարժման ծիմնական օղակն է, քեալագնոզաբար կոմունայի ցատկելու փորձեր՝ նկատւում են անթոյլատրելի եւ գործի ծամար վնասակար փաստեր։» (Հրահանգ Կ. Կ. Ի.)

Ո՛չ միայն կամաւորութեան սկզբունքն է խախտուած ուրեմն, այլեւ աղաւաղուած է բուն ձեւանարկը՝ արտելը կոմունայի վերածելու փորձերով։ Մինչդեռ՝ ինչպէս կ'ըսէ վերլիշուած հրահանգը՝ «մոռանում են, որ մեզ համար գիւղատնտեսութեան հիմնական պրոբլեմը ո՛չ թէ «թռչնային» կամ «վարունգների» պրոբլեմն է, այլ հացահատիկային պրոբլեմը։»

Համայնավար ղեկավարութեան այս դիրքը հաւաքական անտեսութեան մասին, ճիշդ այն ժամանակ երբ շարժումը մտած է վտանգաւոր շրջանի մէջ, կը մղէ մեզ հարցնել.

— Ո՞վ է բուն մեղաւորը։

Բաւական չէ փաստեր բերել «տեղերում նկատուած խախտում»ներէն եւ այս կամ այն համայնավար գործչի արարքներէն, որովհետեւ կեդրոնացման այս ուժեղ գիծը որ գոյութիւն ունի այս կուսակցութեան կեանքին մէջ, թոյլ չի տար մեղքը միայն որոշ անհատներու եւ շրջաններու վրայ նետել։ Մանաւանդ Հայաստանի մէջ, երբ մէկ ծայրէն միւսը կեդրոնի թաթն է որ կը հսկէ իրապէս եւ ոչ ոք կրնայ ինքնագլուխ շարժիլ առանց Երեւանի հրահանգին կամ համաձայնութեան։

Արդար չպիտի՞ ըլլայ կարծել որ բուն պատասխանատուն այս բոլորին ինք՝ Հայաստանի իշխանութիւնն եւ կուսակցական ղեկավարութիւնն է։ Եթէ անոնք ժամանակին փոխանակ ալքորամարտի հրաւէր կարդալու իրենց խեղճ ու կրակ ընկերներուն, «Լենինեան դրօշի տակ, վճռական գրոհով խորտակելու Նախիտալիզմի վերջնական միացորդները, համատարած կոլեկտիւացման ծաւալումով» նշանախօսքերուն ըմբռնեէին իրենց ղեկավարի եւ մանաւանդ պատասխանատուութեան չափը, անտարակոյս մեր երկրին պիտի խնայէին շատ շատ փորձանքներ եւ դժբախտութիւններ։

Բայց լաւ է ուշ քան երբեք։

Կամաւորութեան սկզբունքի հանդէպ հրամանագրուած յարգանքը, բարենշան երեւոյթ է համատարած խելագարութեան այս շրջանին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ

Ըսինք որ երկրի մէջ չունինք եւ չենք կրնար ունենալ ազգային կեդրոնաձիգ քաղաքականութիւն։ Չունինք նաև գաղութներու մէջ, թէեւ կրնանք ունենալ։ Գաղութներու մէջ ազգային մէկ ու ներուժ քաղաքականութիւն չունինք, նախ անոր համար որ Մոսկուայէն ներշնչուած խորթ քաղաքական շունչ մը կը ներածեն Երեւանցիները, եւ երկրորդ անոր համար որ այդ քայքայիչ շունչը պարարտ հող կը գտնէ ամէն տեղ։ Մերձաւոր անցեալի սխալներն ու հիասթափութիւնները յաջաքերութիւններու այնպիսի լաբուած ու անհանդուրժող մթնոլորտ ստեղծած են որ այսօր մարդէ մարդ, դասակարգէ դասակարգ, հոսանքէ հոսանք եւ գաղութէ գաղութ բաքելոնական խառնաշփոթութիւն կը տիրէ։ Հանրային ընդհանուր շահերու հասկացողութեան փոխարէն քաղաքացիութեան իրաւունք ստացած է կիրքն ու ոխը, ատելութիւնն ու նախանձը, մթագնելով պայծառատեսութիւնը, իրատեսութիւնը, բանականութիւնը։ Կարելի է առանց՝ խղճի խայթի ըսել որ այսօր բոլորս ալ վարակուած ենք քաղաքական բուհճիութեամբ։ Որքան հայկական հոսանք եւ թերթ կայ, այնքան փրկութեան ճամբաներ կան։ Բայց, գոյութիւն չունի այսօրուան մեր իրական կացութենէն ծնած առողջ ու գործնական ուղեգիծ, որ ընդունելի ըլլար հաւասարին թէ աջքատին, աղատականին թէ պահպանողականին, կղերին թէ բուրժուային, դաշնակցականին թէ ռամկավարին։ Գիտեմ պիտի ըսեն թէ Եւրոպայի սրտին վրայ, Փարիզի մէջ յետաշրջականութիւն է կարծելը որ հարուստի եւ աղքատի, կղերի եւ բուրժուայի, դաշնակցականի եւ ռամկավարի միջեւ ընդհանուր շահերու հասկացողութիւն կարելի է ստեղծել եւ գտնել։ Եթէ մեր կեանքը և մեր պահանջները եւրոպական կեանքի եւ պահանջներու ծաւալով վեր առնողներ կան, ճիշդ է որ այդ ընդհանուր հասկացողութիւնը կարելի չէ։ Բայց, եթէ իւրաքանչիւր մարդ պարտաւոր է քալել իր ունեցած մեկնակէտէն եւ ոչ թէ ցանկացածէն, եթէ մենք պիտի մեկնինք մեր բացառիկ պայմաններէն, պիտի տեսնենք առանց ճիգի որ բոլորովին մեզմէ անկախ պատճառներով հայ ժողովուրդի բոլոր տարրերուն, անհատներուն թէ հոսանքներու միջեւ շահերու բացարձակ եւ պարտադիր նոյնութիւնը կայ գոնէ կարգ մը հարցերու մասին։

Հայրենիքը սեփականութիւնն է բոլորին։ Անշուշտ բոլորն ալ անշահախնդրօրէն եւ նուիրական սիրով մը կը սիրեն զայն։ Արդ հիւանդ է մեր սիրայ առարկան, մղիչը մեր կրքին ու պաշտամունքներուն, մեր յոյզերուն, յոյսերուն, ստեղծագործական թափին։ Կը պաղատի մեզմէ, կը հայցէ մեր գութն ու կարեկցութիւնը։ Կ'ըսէ մեզի. — Իմ սիրտս անսահման է, հոն ամէնուդ համար տեղ կայ, ով դուք աստուածէ, արեւէն, աշխարհէն մերժուածներ, ես կ'ընդունիմ ձեզ, իմ սիրտս կը բաբախէ բոլորիդ համար։ Եթէ իրօք սիրելի եմ ձեզի, պահ մը մոռցէք ձեր կիրքերն ու գձուձ հաշիւները։ Ձեռք ձեռքի տուէք ու միացէք փրկեցէ՛ք զիս, ամոքեցէք իմ ցաւերս։ Այլապէս կը մեռնիմ ու դուք կը շարունակէք մնալ երկրագունդի վրայ ցրուած, մերժուած բոլորէն — նոյնիսկ արդար ու ամենուն պատկանող՝ արեւէն։ Տուէք ինձ իմ արեւս որ ես տամ ձեր բոլորին, զի այդ արեւը ձեր բոլորի հայրենուն հաւաքական ճիգին, հետ առ գետ, ծով առ ծով թափած արիւնին պտուղն է եւ այդ արիւններուն կարմիրը, անոնց երազներուն կապոյտն ունի, անոնց յոգնատանջ վաստակին հզօր աւիշն ունի։

Այս պաղատագին, արտասուաթոր կոչին մենք կը պատասխանենք մեր կռիւ ու կռիւով, փոքրիկ ու ճղճիմ հաշիւներով, երկրորդական եւ յաճախ յիշատակութեան անարժան մասնագիտութիւններով։ Ջուրը ջաղացքն է տարեր, մենք կը շարունակենք ջախջախը փնտռել, ալքարամարտեր սարքելով։

Հայրենիքը հասարակաց սեփականութիւնն է, անոր բարօրութիւնն ու բարգաւաճումը հասարակացմտահոգութիւնը պէտք է դառնայ։

Այն ինչ ազատ ու անկախ ազգերը, իրենց հայրենի սահմաններուն մէջ ու սեփական դրօշակի տակ չկրցան ու չեն կրնար լուծել, մենք չփորձենք օտարութեան ու տարագրութեան մէջ բաբելական գետերու ափին լուծել, մեր հայրենակարօտ արինգները ուռենիներու ճիւղերէն կախած, յանուն հեռաւոր ու փառաւոր հայրենիքի իրար հալածելով, իրար ատելով, օտար ու, մուր եւ մեր ցեղին գետնահարումը ցանկացող ուժերուն ծառայելով։ Ինչպէս բանաստեղծը իր ցաւը երգեր ու ըսեր է «Ջառվար փէշերդ եկայ տեսայ, Առանց ցաւի մարդ չկայ։ Բայց իմ ցաւս նման ցաւ չկայ»։ մենք ալ մեր հայրենիքէն հեռանալէ յետոյ, աշխարհներ ու երկիրներ թափառայած ման գալէ յետոյ, աւելի քան բանաստեղծը կարող ենք ցաւով ու ցասումով երգել. — Բոլոր երկիրները ման եկանք ու տեսանք որ առանց ցաւի, վէրքի ազգ ու ժողովուրդ չկայ, բայց, աւա՜ղ մեր ցաւին ու վէրքին նմանող ցաւ ու վէրք չտեսանք։»

Ամէն մէկը իր կուռքն ունի, ամէն մէկը իր ծխանն ունի, ամէն մէկը իր առկայծ ճրագն ունի, ամէն մէկը իր հասարակաց գերեզմաննոցն ունի եւ այնտեղ անհատական հաւաքական հողակոյտը կամ շիրմաքարն ունի։ Մենք, մե՛նք միայն խարտակուած սիրտ մը ունինք որ շատերուն մէջ ալ չի բաբախեր ոչ մէկ բանի համար, որ ալ չի լեցուիր ու ուռիր ազնիւ ու վեհ արարքներու տարփանքներով ու տենչերով։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ

Այսօր կը սկսինք ծրատարակել «Յառաջ»ի ծերքակալուած խմբագրապետ Արիֆ Օրուճ պէյի ծանօթ յօդուածները որոնք այնքան աղմուկ ծանեցին։

Ակնարկելով քրտական նոր շարժումի մը, Օրուճ պէյ կը ծրատարակէ ծետեւեալ խմբագրականը (30 մարտ).

— «Իրիկնաթերթի մը մէջ զարմանքով կարդացինք անհաւատալի լուր մը։ Դատական գործավարութիւնը պատրաստած է օրէնք մը, որ առ այժմ կը մտածուի գործադրել Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։

Այս օրէնքէն կը հասկցուի թէ մեր կառավարութիւնը կը ծրագրէ մայր հայրենիքի մէկ մասին մէջ պաշարման վիճակ եւ կամ անկախութեան դատարաններ հաստատելու պէս կարգ մը ձեռնարկներ կատարել։ Առայժմ կառավարութեան պատճառաբանութիւնն այն է, որ կ'ուզէ այդ միջոցները գործածել միայն անոնց դէմ, որոնք խռովութիւններ, հրոսակութիւններ կ'ընեն եւ կ'անաստեն պետութեան հեղինակութեանը։ Բնականաբար Ազգային Ժողովին վաւերացման ենթարկուելէ վերջ, պիտի ճշդուի անոր առնելիք ձեւը։

Դարձեալ, ընկերէն հասած լուրերուն համաձայն, նոր օրինագիծին պատրաստութեան պատճառները առնք են։ Ուրեմն ստիպուած ենք հաւատալ թէ՝ մայր հանրենիքի մէկ շրջանին մէջ կան կարգ մը մարդիկ, որոնք խռովարարութիւն, հրոսակութիւն կ'ընեն եւ պետական հեղինակութեան կ'անաստեն։

Ի՞նչ է արդեօք պատճառը որ այս օրերս պէտք է տեսնուէր պատրաստել օրէնք մը, սահմանուած նոր դատարան մը կամ դատելու եղանակ մը ստեղծելու առաջին քննչութեան (Խմբ.— Արեւելեան Նահանգները) շրջանակին մէջ։

Իրապէս ի՞նչ է պատճառը որ այս պետութեան նուիրագործուած դատական մեթոտները փոխելու կը մղէ երկրին մէկ մասին համար։

Եթէ առաջին շրջանակին մէջ հրոսակութիւն եւ խռովարարներ կային, ինչո՞ւ մարդ բան չէր գիտեր անոնց մասին։ Մինչդեռ, որքան կը յիշենք, անոնք որ Արեւելեան Նահանգներէն երկրին հեռաւոր մասերը դըրկուած էին, իրենց տեղերը վերադարձուեցան։ Մինչդեռ այդ մարդիկը իբրեւ խռովարար հեռացուած էին արեւելեան շրջանակէն։

Դարձեալ, ինչպէս գիտենք, Ըսմէթ փաշայի դահլիճին ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, Արեւելեան Նահանգներուն մէջ երկար ճամբորդութիւն մը ըրած եւ հրատարակած էր հեմնական տեղեկագիր մը, որուն արժէքը առեն մը անուրանալի էր։ Դեռ կը յիշենք, այդ օրերուն կը խօսուէր թէ լաւ ապահովութիւն կը տիրէ։ Երբ Անկախութեան Դատարանները ջնջուեցան, կ'ըսուէր թէ պատժական նոր օրինագիրքը — դատական գործավարութեան ամենամեծ յաջողութիւններէն մէկը — կոչուած էր երաշխաւորել երկրին ապահովութիւնը։ Նոյնիսկ մենք ալ խօսած էինք այդ մասին, հպարտացած եւ հոգեւին ծափահարած։

Վտանգի տակ է մեր ժողովուրդը։

Պատմական ծանրակշիռ րոպէներ կան, ուր բոլոր հոսանքները կրնան ընթացիկ պահանջներէն վեր բարձրանալ եւ արտառոց համերաշխութեամբ ընդառաջ երթալ լինել — չլինելու հարցերուն։

Չե՞նք տեսներ մեզ խեղդող ալիքը։ Ակնարկ մը պտտցնենք մեր շուրջը։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Աւա՜ղ .. մինչ մեծ ու ... մտաւորական եւ ոչ ... կան, բոլոր հայրենակ... կ'ուրախանային որ այ... մայր հայրենիքին մէջ ... նոն վիճակը վերահաս... ուած է, նոր օրինագիծ... կարծ իրենց այս ուրախ... սուգի, մտատանջութեան ... փոխէ. մինչ բացարձակ... կարծէին թէ երկիրը հա... կը խաղաղի, կը կայուն... հիմա տարակոյս, ... հով մը պիտի սկսի փչել...

Ասկէ վերջ շատ ... գրութիւն պէտք է ... թուրք հայրենակիցներ... քին մէջ կասկած չլար... լու, ոչինչէն «անընակ... ճակ» մը չստեղծելու հա...

Որքան ափսո՜ս, որ ... շատ թունաւոր գէնք ... պիտի տանք ի վնաս ... երկրին։ Հաւանական է ... նուին մարդիկ որ նոյնիս... փահարեն այս լուրը։ Որո... ներսէն դառնօրէն կ... մենք մեզ չկրցանք զսպ...

Այս յօդուածէն շաբա... վերջ, Արիֆ Օրուճ ... նիւթին վրայ կը գրէր ... յօդուած մը, որ կէս ... որովհետեւ երկու ... այդ պաշտօն եկած ... կալ են զինքը։ Կուտանք ... ւոր մասերը (7 ապրի...

— « Մարտ 30ին ... շեշտած էինք թէ բռնու... օրէնքը մեծ հակասութ... կը կազմէ գարդ հեսա... քաղաքականութեան հե... հետեւ՝ օրինակ՝ պաշտ... ճակ հաստատելու եւ կա... «ապահովութեան ամբող... մը պահանջելու եւ ... հանգամանք չունէր, ... հակառակն կոչուած էր ... ձականես— եւ ոչ թէ հա... բար— թուրք հանրապետ... դատական հիմնարկութիւն... վար անգամ ալուծման, ... հութեան եւ անապահով... ենթարկել։

Այս օրէնքը— նոյնիս... պատրաստուած ըլլար մեզ ... րենիքի ոեւէ մէկ անկիւն... գործադրելու փաստաքը... տական օրինագրքին մէջ ... լը հանրապետական վար... անվայել, անհամապա... ձեռնարկ մըն էր։

Պետութիւն մը, որ կ... ւակնի ինքզինքը քաղ... ցոյց տալ, եւ որ պարտ... թիւն ունի հանրապետ... շնորհած ազատութիւնն ... րիքները իր բոլոր հպատ... հանդէպ կիրարկելու, ինչպէ... իր օրէնքներուն մէջ իրա... կասական սկզբունքներ ... րեմ պէտք է հաւատա... նոր օրինագիծին գոյութեան... նի որ թերթերու մէջ ... րակուելէն վերջ, պաշտ... ոեւէ աղբիւրէ չհերքուեցա... կարելի է չզարմանալ թէ ... կը ձեռնարկուի այսպիսի ... մը, որ կոչուած է փոփոխ... ենթարկել դատավարութեան ... ղանակները, եւ —, հակառակ ... մանաւոր հանգամանքներ... կասկածներու ենթարկել ... կան իշխանութիւններն ու ... րութեան իմաստը։

Եթէ կառավարութիւնը ... տեսնէր, կրնար իր ուզած ... պաշարման վիճակ հա... Դարձեալ, եթէ պէտք տեսնե... րելի էր Անկախութեան ... պնդման» երկրորդ օրէնք ... տարակել՝ ամբողջ հայ... մէջ գործադրուելու պա...

Ինչպէս կը տեսնուի, ... րին մէջ, իբրեւ հայրենա... կի ցաւ պատճառողը ... գաղափարին հակառակ ... բովհետեւ այս վիճակին ... լէն վերջ, համոզուած են ...

յս հայրենիքը. ոչ ալ այս թշ-
ն այսպիսի բանկերու
ազգը այլեւս
հանդուրժել այլեւս:
Սա կէտը պէտք է լաւ հաս-
թէ՝ երբ պետութիւն մը
օրէնքները փոխէ ուզած
րկանին, երբ ռեւէ մասնաւոր
համար, եւ կամ ռեւէ
մը դէմ «պաշարման վի-
ի մը ենթարկելիք օրէնք մը
րակէ եւ անիկա պետա-
կանոնակէ եւ անոր մէջ մտցնէ,
Օրինագրքին մէջ մտցնէ,
անոն այդ երկրին դատա-
իշխանութիւնը կը վաւերէ:
այդ դատական իշ-
խանութիւնը իր բոլոր գործառնու-
թեանց մէջ, հայրենակիցներու
միջեւ, ինչպէս նաեւ այդ երկրին
յարաբերութիւն ունեցող օ-
տարականներուն եւ հայրենակից-
ներուն միջեւ ապահովութեան
երաշխիքը կը կազմէ:
Այսպէս, ուրեմն, երբ ատիկա
ուի, երկրին ընդհանուր
քին վրայ շատ աւելի գէշ
ազդեցութիւն կ'ունենայ քան այն
աշխատութիւնները, զորս կը
ան բառնալ բռնութեամբ
գիրի ձեռնարկի մը վախճանն
անկական աւելի անհաւոր, ա-
աշխարհ եւ աւելի գաւալի
կ'ըլլայ:
բռնակալութեան շրջանին յե-
ղափոխականներուն... (ԽՄԲ. կի-
սատ մնացած):

ԱՐԻՖ ՕՐՈՒՃ

Օ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ գիշեր կիւսթավ Ցո- սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մուրատեան վարժարանի ներուն կազմակերպած թատե- րական հանդէսը՝ ի նպաստ Ֆրան- սայի աղէտեալներուն: Ներկայ էին նախկին ծովային նախարար Լէյկ եւ տիկինը, որոնց հովանաւորութեան տակ դրուած էր երեկոյթը:

Աշակերտները շատ յաջող կեր- պով ներկայացուցին երեք թատե- րախաղեր, Satan ֆրանսերէն, «...որ Սալհօսին» եւ զաւեշտ մը «Թողուած Սագը»՝ հայերէն:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է փոքրիկն Ժիրայր Տէր Ավետեան՝ որ Թէոդոր Սալ- հենի իշխանի դերը կատարեց յաջողութեամբ, երեւան բերելով ար- ուեստագէտի կանխահաս տաղանդ մը: Յաջող էր նաեւ Պ. Արշաւիր Կիրեան՝ թէ Սուրէնի եւ թէ Զաւաւորի դերերուն մէջ: Միւս փոքրիկ դերակատարներն ալ լաւ ամբողջութիւն մը կազմեցին: Արժէ շնորհաւորել տարուած աշխատանքը:

Միջնարարին երգեց ֆրանսա- կան երգչուհի մը, տաւիղի ընկե- րակցութեամբ:

Ներքին Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՊՐՈԼԵՏ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Պրոլետար Գրող- ներու Միութիւնը մարտ երկրորդ շաբթուն սկսաւ գրական դասա- խօսութիւններու շարք մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ 15 յունիս, շաբաթը 3 անգամ: Գիւլիքեխ- վեան առանձնած է խօսիլ «Մարք- սիստական գրականութեան գիտութիւնը» (méthodologie) եւ «Գրական ծոսանքներն ու քննադատութեան ուղղութիւն- ները» երկու նիւթերուն մասին: Ա. Տէրտէրեան՝ «Հայ. նոր գրա- կանութեան պատմութիւնը» նիւթին մասին: Խանզադեան՝ «Ռուս. Գրականութեան պատ- մութիւնը» նիւթին մասին: Մ. Արեղեան, Ա. Տէրտէրեան եւ Գ. Աբով՝ «Գրական երկերու տե- սակները» նիւթին մասին:

Ասկէ զատ Միութեան փոր- ձագրական բաժնին մէջ կար- դացուած են Վ. Նորենցի, Լիւսի Թարգիւլի, Արիս Միսաքեանի գրուածքները, ինչպէս նաեւ Մկրտիչեանի դատախօսութիւնը Մ. Նալբանդեանի մասին:

Հայ պրոլետար գրողնե- րը այս օրերուս կը շրջին գիւղե- րը, առանձնած են զանազան «կոլ- խոզ»ներու վարչութիւնը, որպէսզի կարենան գոյացնել այդ կեանքը իրենց ստեղծագործութիւններուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Զափազանց մտահոգ է Ֆրան- սան: Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութիւններու, տարուէ տարի կը նուազի ֆրանսացիներուն թիւը, որովհետեւ, թէ մահերուն թիւը կը շատնայ, եւ թէ ծնունդ- ներուն թիւը կը քիչնայ:

Եթէ բաղդատենք 1929 տար- ւոյն մահերն ու ծնունդները, կը տեսնենք որ մահերուն թիւը 12,564 աւելի է ծնունդներու թիւէն: Եւ յետոյ մէկ տարիէն միւսը, մահերուն թիւը 675000էն բարձրացած է 741,000ի, այսինքն 66,000 աւելի: Եւ միւս կողմէ, ծնունդներուն թիւը 745,000էն իջած է 728,000ի, այսինքն 17000 պակաս:

Այս հաշիւով, կը տեսնուի որ 1929ին ժողովուրդին նուազումին գլխաւոր պատճառը ծնունդներուն պակսիլն է: Ֆրանսացիները քիչ կը ծնին հետզհետէ:

Այսպէս, թէեւ 1909ին Ֆրան- սայի մէջ մեռած են աւելի քան 741,000 հոգի, ծնունդներուն թիւը միշտ բարձր եղած է այդ թիւէն:

Ընդհակառակն 1929ին, մա- հերու թիւը (741,000) նոյնը մնալով հանդերձ, ծնունդներու թիւը պակսած է:

Ծնունդներու նուազումը ա- ւելի լաւ կը տեսնուի, երբ քննու- թեան առնենք հին տարիներու վիճակագրութիւնները:

Այսպէս, 1663ին, երբ Ֆրան- սա աւելի քիչ բնակչութիւն ունէր, ծնունդներուն թիւը կը հասնէր 1,012,000ի: Եւ դեռ 1881ին 987,000ի: Յետոյ 1900ին կ'իջնէ մինչեւ 879,000, եւ տարիէ տարի՝ 790 հազար (1913), 728 հազար, (1929): Անցեալ տարուան մահերուն շատութիւնը հետեւանք էր սաստիկ ցուրտին, որ բազ- մաթիւ զոհեր տուաւ:

Սակայն պաշտօնական վիճա- կագրութեամբ ցոյց տրուած ծը- նունդներու թիւին մէջ են նաեւ օտար բնակիչներէ ծնած երա- խաները (մէկ տասներորդը, այն- պէս որ, այժմ Ֆրանսա աւելի շատ օտար բնակիչ ունենալով, ֆրան- սացի ծնունդներու թիւը աւելի եւս կը պակսի: Նկատի ունենալով որ երիտասարդները հիմա նուազ կ'ամուսնանան, կամ ամուսնանա- լով հանդերձ նուազ զաւակ ունե- նալու մասին կը խորհին, Ֆրանսա այսպէս ամէն տարի պիտի կորսն- ցնէ 200 հազար հոգի:

Այս պատկերին դէմ, ըսենք որ Իտալիան հետզհետէ կ'աճի, 1929ին 375 հազար հոգի աւելի: Նոյնպէս Գերմանիան, որ նոյն տարին ունեցաւ 350 հազար հոգի աւելի: Սպանիա՝ 200 հազար հոգի աւելի: Ուրեմն չորս կողմէն երկիր- ները կ'աճին ու կը բազմանան եւ Ֆրանսան է միայն, որ կը նուազի բնակչութեամբ:

Եւ ֆրանսական թերթերը ա- հազանգի մը պէս կը կանչեն.

— Ծննդոց քաղաքականու- թիւն մը պէտք է մեզի:

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ ԿԸ ԲԱՐԲԱՌԻ

«Ժողովրդական գրող եւ ա- ռաջ թոշակաւոր» Շիրվանզադէ, խօսելով պապին ձեռնարկներուն մասին (Ռուսիոյ հակակղերական պայքարին առթիւ), այսպէս կը յայտարարէ «Խորհ. Հայաստանի».

— «Խօսք լինել չի կարող, որ այդ մի խայտառակ քայլ է, ձեռնարկուած պապի կողմից, որի նպատակն է, ի միջի այլոց, բարձրացնել պապական եկեղեցուն ընկած վարկը: Նաեւ ի հաշուեցում Մուսոլինիից ստացած արտօնու- թիւնների, իրեն եւրոպ. պետու- թիւնների աչքում բարձրացնելու եւ եկեղեցին, որպէս զէնք, աւելի օգտագործելու համար ընդդէմ եւրոպացի բանուորների եւ խոր- հրդային բանուորագիւղացիական երկրի:

Սակայն չի կարելի մոռանալ այն լէտի դերը, որ կատարում են նման պայքարների միջոցին դաշնակցական, մենշեւիկեան գաղ- թականները տարատեսակ: Դրանք ընդհանրապէս գնում են դրամատիրական պետութիւնների ձեռնարկած քայլերի պոչից, ո- րովհետեւ այդ նրանց ձեռնտու է ոչ միայն պրուսոր նոր աղբիւր- ներ ձեռք բերելու, այլեւ խոր- հրդային Անդրկովկասի դէմ նոր առնչութիւններ կազմակերպելու համար: Ես ամբողջ հոգով միացնում եմ իմ զայրոյթի ձայնը մեր աշխատաւորութեան բողոքին»:

Անշուշտ բոլոր այս բաները կրնայ ըսել Շիրվանզադէ: Ան շա՞տ է երգեր իր տխրօղ գուսաներուն տակ: Բայց կը կարծենք թէ Հա- յաստանի արդի վարիչները յար- մար են տեսեր, որ պապին դէմ բողոքի առանձին բանաձեւեր գրեն (պապը հայերէն գիտէ՞ եւ պիտի կարդա՞յ այդ տեսակ գրուած խօսքերը) Երեւանի մէջ պաշտօ- նի կոչուած «համբաւները»,— փրոֆ. Ա. Մելիք-Ադամեան, նկա- րիչ Սարեան, ակադեմիկոս Ա. Թամանեան, փրոֆ. Գաբրիէլեան, եւայլն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ

Ամերիկեան հեռաձայնային եւ հեռագրական միջազգային ընկերութիւնը գնած է Պոլսոյ Ան- գլեւ-Ֆրանսական հեռաձայնի ըն- կերութեան արժեթղթերուն մեծ մասը: Թուրք կառա- վարութեան հաւանութեամբ, նոր ընկերութիւնը պիտի հաստա- տէ ինքնաշարժ հեռաձայնային գործիքներ: Վերոյիշեալ ընկերու- թիւնը մասնաճիւղեր ունի արդէն աշխարհի շատ մը մասերուն մէջ:

ՆՈՐ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ մէջ գտնուած օ ալ քոլոնեալի կարեւոր գործարան մը իր գործառնութիւնները դադրե- ցուցած է: Գործարանի վարչու- թիւնը քանի մը օր առաջ իր գոր- ծաւորները ճամբած է, անոնց հաշիւները տալով եւ ըսելով թէ ի հարկին պիտի կանչուին: Այս գործարանը միջազգային հրա- պարակին վրայ ծանօթ տուն մը, մէկ մասնաճիւղն է, որ Թուրքիա պատրաստած օ ալ քոլոնեալներն ու անուշահոտութիւնները ամէնէն աւելի Պալքանները, Միջագետք եւ Սուրիա կը ղրկէր: Վերջերս սակայն, Պալքաններու մէջ սպա- ռումը նուազած ըլլալով, գործա- րանը նեղ դրութեան մատնուած եւ փակուած է:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑ

Պատերազմէն յետոյ, ինչպէս յաճախ գրած ենք, բոլոր մեծ երկիրներու կարգին եւ բոլոր եր- կիրներէն առաջ բնակարանի ծանր տագնապի մը մատնուած է Ֆրանսան: Մասնաւորաբար մեծ քաղաքներուն մէջ, եւ Փարիզ:

Պէտք է ըսել, որ բնակարանի տագնապը մատնուած է տաւե- լապէս աղքատ եւ միջակ դասա- կարգը: Հակառակ բնակարանա- յին շինութիւններուն, տագնապը կը շարունակուի:

Լուշէօրի օրէնքը կը տրամա- դրէր շինել 60 հազար բնակարան 1928էն մինչեւ 1933: Սակայն չիրագործուեցաւ այս ծրագիրը, որովհետեւ կառավարութեան այդ մասին նախատեսած նպաստու- նը քիչ կուգայ եւ միւս կող- մէ կը սղէր բնակարաններու վարձքը, (Փարիզի մէջ երեք սենեակով, մէկ լոգարանով եւ մէկ խոհանոցով յարկաբաժին մը պիտի վարձուէր 5,423 ֆրանք. Լիոնի մէջ 5,014 ֆրանք):

Լուշէօր, տեսնելով իր անունը կրող օրէնքին ու ծրագրին ձա- խողիլը, ներկայացուց բարեփոխ- եալ ծրագիր մը (13 յուլիս 1928): Այս ծրագիրով, նոյնձեւ յարկաբաժին մը կարելի պիտի ըլլար վարձել 4,519 Ֆր. Փարիզի մէջ, 4,015 Ֆր. Լիոնի մէջ: Սակայն այս գիները եւս սուղ են բան- ուոր ընտանիքներու համար:

Եւ եղան շատեր, որ խորհե- ցան աժան բնակարանի այդ տիպարէն աւելի վար արժէքով բնակարաններ շինել:

Ասոր համար ալ, պիտի զեղչուին լոգանքի եւ այլ յարմարութիւններ:

Այս ձեւով, կարելի պիտի ըլլայ վարձել Փարիզի մէջ 3,013 ֆրանքով Լիոնի մէջ 2,730 ֆրանքով: Եւ սակայն բոլոր այս ծրագիրները կը մնան ծրագիր, եւ բնակարանի տագնապը կը մնայ իր սուր վիճակին մէջ: Քա- նինե՜ր խռնուած են նեղ ու մթուր սենեակներու մէջ:

ՀՐԵԱՅ երիտասարդ ուսանող մը 11,367 բառ գրած է սովո- րական փոստ քարդի մը վրայ: Պիտի նուիրուի Երուսաղէմի համալսարանի գրատան:

ԸՆԿԻՒՐԻԻ ազգային ժողովը վաւերացուց Միացեալ Նահանգ- ներու հետ կնքուած առեւտրա- կան դաշնագիրը:

«ԾՈՄԻ ՕՐԸ»

ՓՐԿԵՑԷ՛Ք ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

(կոչ Ա. Ն. Հ. կարմիր խաչի)

Տարիներէ ի վեր Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ օրէնքի կարգ անցած է ԾՈՄԻ ՕՐը: Ընտա- նիք մը կամ անհատ մը մէկ օր իր ուտելիքէն որոշ խնայողու- թիւն ընելով, աւելցած դրամը կը յատկացնէ որբերուն եւ այլ կարգի թշուառներու: Փարիզի ռուս գաղութը հետեւելով այս գեղեցիկ սովորութեան, Աւագ Ուրբաթի օրը Ծոմի Օր կը հռչա- կէ եւ նուիրատուներու տրամա- դրած գումարով մանկական ա- պաստանարան մը կը պահուի Փարիզի օդասուն արուարձան- ներէն մէկուն մէջ:

Բոլորս ալ գիտենք թէ ինչ վատառողջ պայմաններու մէջ կ'ապրին մեր հայրենակիցները: Հարիւրաւոր մանուկներ զրկուած են օդէ, լոյսէ, արեւէ:

Խրախուսուած անցեալ տար- ուան մեր պզտիկ փորձէն, մտա- դիր ենք այս ամրան արձակուր- դին եւս բանալ բացօթեայ դա- սընթացքներ, ուր շաբաթը ե- րեք անգամ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, կարող վարժուհիի մը հսկողութեան տակ, քանի մը տասնեակ մանուկներ պիտի վա- յելեն մաքուր օդ եւ պիտի մար- զուին հայերէնի մէջ:

Այս կոչով կը դիմենք մեր գիտակից հայրենակիցներուն՝ հետեւիլ ռուսերուն եւ Աւագ Ուրբաթ օրը կերակուր մը, ա- նուշեղէն մը պակաս ուտելով, անոր փոխարժէքը յատկացնել մեր մանուկներուն:

Ինչքան ալ համեստ ըլլայ ձեր լուման, շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուի:

Նուէրները ղրկել Կեդր. Վար- չութեան գանձապահին. Mlle. Ripsik Kochian, 30 Rue St. Charles, Paris (15e.):

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԼՈՂՈՐԴ ՄԸ

Շաբաթ կէսօրէն ետքը Piscine Champerret Dantonի մէջ տեղի ունեցաւ լողորդու- թեան միջազգային մրցանիշի մրցում մը, որուն կը մասնակ- ցէին զանազան ազգեր, մասնաւո- րապէս զուիցերիացի ախոյեան լո- ղորդ Սիկրիստ, Ֆրանսացի նշանա- ւոր լողորդ Պլանկէրթ եւ հայ երիտասարդ մը, Քրմզեան: Այս վերջինը մասնակցած է բազմա- թիւ մրցումներու եւ մասնագէտ է կռնակի վրայ լողալու (dos crowlé) ձեւին: Այս վերջին մր- ցումին ընթացքին եւս Քրմզեան 100 մեթրը կտրած է 1 վայրկ. 32 երկվայրկեան ժամանակուան մէջ: Կ.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Յեղափոխականների գաղտնի ժողովների մէջ՝ ո՞վ չէր տեսած պատկերը՝ Բասէնի քաղաք- ում «Նեկիր» մեկնող հայ ների վերջին ուխտը, վերջին նդրութիւնը տալիս: Ո՞վ չէր այն տառապանքների մա- որ նա քաշել էր, որպէս յե- ղափոխական, զէնք եւ գաղտնի կանութիւն տարածող՝ ռուսա- կան բանտերում: Ու Տէր Խորէնն միակ այր մարդն այն գետ- նայարկում, ուր ապաստանած ազգային գործին պարտաճա- նաչ, անձնազոհ հայուհիները: որոշել էր քաղաքէն չհեռա- նալ մինչեւ վերջին հայի հեռա- նալը եւ ամբողջ քաղաքը գիտէր կամքի զօրութիւնը: Ու նա որ հակառակներում գտնուող- ների ճախանձանքին չլսանալ դու- ռը, չմտանել տունը՝ նա բացեց դուռը եւ ներս ընդունեց իր հօտի մոլորուած, գազանների ճանկը ըն- կած զաւակներին:

Հոգատար էին Հայկուհին, կերակրեցին փոքրիկներին, ընդու- նեցին գուրգուրանքով, բայց բո- լորի հոգին ներս սողոսկող մատ- նուած լինելու սարսափը: Անշուշտ մէկը տեսաւ նրանց տուն մտնելը:

Ընկերները քաշուած, լուռ ու մունջ, իրենց իսկ սրտերի զարկե- րը լսելով սպասում էին նրանք ահաւոր գիշերին:

Դեռ գիշեր չեղած՝ նրանք լսեցին խորտակող դռների ձայ- ներ, փողոց քաշող, առեւանգող կիների յուսահատ ճիչեր: Դեռ գիշեր չեղած՝ նրանց հոգում խա- ւար իջաւ, ու սպասումի ծանր վայրկեանները հոգեվարք դար- ձաւ:

Մթնեց. լալիս են փոքրիկնե- րը, լոյս են ուզում: Լոյսը մատ- նիչ է, լոյսը սրտատոյթ. բարեկամնե- րէն աղաչելու համար խաւարին, խաւարին պիտի սպասեն: Օրօ- րում են փոքրիկներին, որ քնեն, քնեն ու լռեն, լռեն, չմատնեն:

— Թա՛ք, թա՛ք, թաք...

Զարնում են դրանը հրացանի կոթով.

Մեծ ու փոքր կծկւում են, շնչերը բռնում. «Եկա՜ն, եկա՜ն».

— Թա՛ք, թա՛ք, թաք...

Բանա՞լ ո՛չ, ոչ. թէկուզ եկողը հարազատ լինի, վերաւոր զինւոր: «Նրանք են, նրանք»: Ու դուռը զարնում են, ուժգին:

Դղրդեց, չեն զարնում այլեւս. հեռացան գուցէ, պարապ կարծեցին այս տունն աղքատ: Եթէ այդպէս է՝ թող օրհնուած լինեն նրա պատերն անշունչ, նրա հնամեայ դուռը զամբաղատ:

Ու հանկարծ թնդրաստ տա- նիքի պատուհանէն գոռում է մէկը

— Գիտեմ որ մարդ կայ այստեղ. վերջինները ես մտցրի այս տունը. բացէք դուռը. ես մենակ պիտի ներս մտնեմ, խօսք ունեմ ասելիք: Իսկ եթէ չբանաք՝ հարիւր ասկեար պիտի կանչեմ, դռները խորտակեմ եւ մինչեւ վերջին մանուկը սրի անցկացնեմ: Բացէ՛ք բացէ՛ք:

Ու բռունցքով փշրում է ա- պակիները պատուհանի: — Ներս կ'իջնեմ պատուհանէն ու այն ժամանակ, վա՜յ ձեզ:

Հնար չկայ, պէտք է բանալ դուռը: Ու քահանան դողդողուն ձեռներով բացում է դուռը: Ներս է մտնում հարիւրապետը:

— Ես որպէս բարեկամ եմ մտնում այս տունը, «քէշիշ»: Այն այն աղջիկը չորս պզտիկնե- րով ես ազատեցի կատաղած ասկեար- ների ձեռքէն, ես ազատեցի, բայց ո՛չ քեզ համար, ծերուկ, այլ ինձ համար: Գիտեմ շատ աղ- ջիկ ունիս ներսը, բայց ես այն մէկն եմ ուզում: Բոյը՝ իմ բոյես բարձր էր կարծես, աչքերը՝ աստ- ղեր անլուսին երկնքում, այտերը լոլա, բերանը, ո՜հ բերանը նուռ: Հասկացա՞ր, «քէշիշ», թէ որն եմ ուզում: Ուզում եմ իբրեւ բարեկամ, ուզում եմ իբրեւ փեսայ, քո տանը պիտի թողնեմ ու պիտի գամ ամէն գիշեր: Քանի շուքս այս տանը լինի՝ ոչ մի ասկեար ձեզ չի նեղացնի: Ու միայն մէկը պահելով ինձ՝ միւսներին պիտի արտօնեմ քաղաքէն հեռանալու: Դէ՛, ի՞նչ ես կանգնել, շո՛ւտ, բե՛ր աղջիկը. ցոյց տուր մի սենեակ, մէկ ժամ երկու ժամ, աւելի ժա- մանակ չունեմ, յաղթանակի ճաշ- կերոյթին պիտի մասնակցեմ:

Քահանան լուռ է. արձանա- ցած, ու բնազդաբար իր ալեհեր գլուխն է թափահարում՝ «Ոչ, ոչ»:

— Ցնոր քաշիր, ծերուկ, ներս պիտի մտնեմ:

— Դիակիս վրայով, դիակիս վրայով միայն, մրմնջում է քա- հանան:

— Դիակդ, մէկ հարուածի գործ է այն, բայց եթէ յամա- ռիս՝ ասկեարներս պիտի կանչեմ, նրանց էլ բաժին կայ տանդ, գի- տեմ:

Ու հացատանը, խաւարի մէջ փայլում են գայլերի աչքերը բոլոր, արտիում սրտերն առեղու- թեամբ դէպի այն անծեղը, որ իր ազատութեան գնով մտնել էր այս տունն ու ամէնքը:

Հայկուհին այրւում է գայ- թակղ աչքերի բոցէն, թունաւոր- ւում ատելութեան ժղճուանքէն:

«Ի՛մ, ի՛մ պատճառով պիտի լլկեն բոլորը, բոլո՛րը: Եթէ չգա- յի՛ դու գուցէ ազատէին, այն- քան անշան, այնքան աննկատելի է այս տունը: Ի՞նչ անեմ, ի՞նչ ա- նեմ»:

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

կայացուցչութիւն մը՝ արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի սկզբունքներուն համաձայն։

Նոր դաշնագիրը միայն առեւտրական խնդիրներու չի վերաբերիր, այլ կը պարունակէ նաեւ մանաւոր տրամադրութիւններ՝ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն տալու համար Անգլիոյ առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնեաներու անսահման թիւի մը։ Դաշնագրին մէջ համաձայնութիւն մը չէ գոյացուած պարտքերու խնդրին մասին։ Ըսուած է միայն թէ ի՛նչ հիման վրայ պիտի կատարուին բանակցութիւնները այդ մասին։

Հնդկական շարժումը

Ալլահապատի մօտ առջի օր ձերբակալուեցաւ Փանտիթ Նէհրու, Կանտիի գլխաւոր գործակիցը եւ վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Այս լուրին վրայ, Պոմպէյի բոլոր խանութները փակուեցան իբրեւ բողոքի նշան եւ այդ օրը Սուգի Օր յայտարարուեցաւ։

Ֆաշիստ եւ պոլշեւիկ իրար կը սպաննեն

Ապրիլ 6ին փարիզեան արուարձան Փանթէնի մէջ կռիւ մը ծագած էր իտալացի համայնավարներու եւ ֆաշիստներու միջեւ։ Կ'երեւի այս վերջիններու մատնութեան վրայ, համայնավարները ձերբակալուեցան եւ քանի մը օր բանտ մնալէ վերջ ազատ ձգուեցան։ Ֆաշիստներն ալ որ վիրաւորուած էին՝ հիւանդանոց մնացին քանի մը օր եւ դուրս ելան։ Վիրաւորներէն Քասքարիօ ուրիշ երեք ֆաշիստ ընկերներով առջի իրիկուն ավընիւ Մաքտոնալտի մէկ սրճարանն էին, երբ ներս մտան հինգ իտալացի համայնավարներ, իտալուհիի մը հետ. մը ցոյց տալով ֆաշիստները՝ իր ընկերներուն ըսաւ. «Ասոնք էին ձեզ մատնողները։»

Ֆաշիստները՝ կռիւէ չընդունելու համար՝ սրճարանէն դուրս ելան, համայնավարները անոնց ետեւէն։ Ֆաշիստներէն երկուքը փախան։ Միւս երկուքը հնազանդեցան պոլշեւիկներու «ձեռքերը վե՛ր» հրամանին եւ անշուշտ գետին ինկան անոնց արձակած գնդակներէն. Նախ քան մեռնիլը, զոհերէն մէկը յաջողած էր կրակել եւ ծանրապէս վիրաւորել պոլշեւիկ մը։ Յարձակողներէն մէկը՝ Անթոնիօ Անկարօ ձերբակալուեցաւ։

Արագիլները մարախներուն դէմ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ շնորհիւ ձեռք առնուած նախազգուշական միջոցներուն, մարախի խումբերը մեծ վնաս մը չկրցան հասցնել Պաղեստինի։ Մեծ թիւով պաշտօնեաներ շարժման մէջ դրուած են, իսկ արքունական շրջանի Ֆէլլահները սխրալի կը գործակցին մարախները բնաջնջելու աշխատանքին, որովհետեւ անցած տարի ալ ձեռք առնուած գիտական մեթոտներուն շնորհիւ էր որ հունձքերը փրկուեցան։ Մարախները մանաւորաբար կը խուժեն Սինայէն, Արաբիայէն եւ Անդրյորդանանէն, ուր արդիական պաշտպանողական միջոցներ ձեռք չեն կրնար առնուիլ, սակայն հազարաւոր արագիլներու բանակներ կը գործակցին իշխանութեանց՝ այդ միջատները փճացնելու համար։

Անցեալ օր Քանթարայէն (Սուէզի ջրանցք) Երուսաղէմ գացող կառախումբը մօտ մէկ ժամ յապաղում ունեցաւ, որովհետեւ մարախները կէս մեթր բարձրութեամբ պատնէշ մը կազմած էին փայրաշարժին դիմաց։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan. Քաղաքապետարանի սրահը։ Մուտք 5 ֆրանք։

Կը խօսին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ եւ Գ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Հրազդան խումբի ժողովը՝ այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.

Այսօր Կուկունեան, Քրիստափոր եւ Կայծակ խումբերը Դրաղարանին մէջ։

Իսկ Ուրբաթ օր Վրէժ, Արամ եւ Զաւարեան, Գրադարանի սրահը։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Մեր Յեղափոխական անցեալը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Անդամ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գուա Քոլոնպի մասնաճիւղի բոլոր անդամ եւ անդամուհիները կը հրաւիրուին այսօր չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Salle de la Municipalitéի սրահը, երգչախումբի փորձերուն, ղեկավարութեամբ Գ. Սարգսեանի։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿ. ԺՈՂՈՎՐԴ. դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Սասիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Կը խօսին Տոքթ. Թորգոմեան (Մորթային առողջապահութիւն) եւ Տոքթ. Գրիգորեան (Վեներական ախտերու առողջապահութիւն)։ Մուտքը ազատ է։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Աֆիոնի Հայրենակցական միութեան Թարար մասնաճիւղի ցանկը.—

Հ. Քիւրքճեան 32, Կ. Տէլտարեան 30, Յ. Շահինեան 25, Ա. Քիւրքճեան, Մ. և Ա. Քիւրքճեան, Հ. Աւետիսեան, Խ. Աւետիսեան, Ս. Աւետիսեան, Դ. Թուֆանեան, Ա. Տիւյմէճեան, Ա. Պըշագճեան, Հ. Փոթիգեան 20ական, Գ. Քիւրքճեան 15, Բ. Տէլտարեան, Յ. Քիւրքճեան, Սահակ, Սրբուհի, Բերուզիկ, Մարիամ, Բարսեղ եւ Նուարդ Քիւրքճեաններ, Օ. Թուֆանեան, Ս. Թուֆանեան, Ա. Ճօրճալեան, Մ. Փալանճեան 10ական, Յ. Զորճալեան, Ա. Փալանճեան, Մ. Քիւրքճեան 5ական, Փոքրիկն Լուիզ Աւետիսեան 3։ Ընդհ. գումար 440 ֆրանք։ (Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2.30ին Րէվէյլի յունական Թրիանօ սրահը։ կը ներկայացուի

«ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ»

—Գ. Տիրան Ալիքսանեան որ Ալպանիայէն եկած է կը փնտռէ Իգտիրի իր գաւառակիցներէն Գ. Գէորգ Ղազարեանը, կը կարծուի թէ կը գտնուի Պէլժիք։ Իմացնել իր հասցէն «Յառաջ»ի։

Այրի Տիկին Արուսեակ Խուպէսէրեան, Գ. Եաոլ Խուպէսէրեան եւ Գ. Աշոտ Խուպէսէրեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԱՐՈՅՐ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 5ին Գուշիրի (Պարսկաստան) մէջ։

կարդացէք եւ խնդացէք

"ԿԱՎՌՕՇ",

երգիծական միա՛կ հայ թերթը հրապարակ կ'ելլէ ամէն եշ. օր փնտռեցէ՛ք բոլո՛ր այն տեղերէն ուր «ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի։

Հասցէ՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10e). (Բաժնեգին տարեկան՝ 100 ֆրանք։ Բանուորական զեղչեալ գին՝ տարեկան 75 ֆր.։

Հայե՛ր, ձեր հիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարդացնելու համար շփոթութեան մի՛ մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝

GRANDE PHARMACIE DE PARIS

67 Rue Madier-Montjau, վայանս

Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով։

Մեր հայ թարգմանը ձրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները։ (Դրոշմաթուղթ մը ներփակել պատասխանի համար)։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ ներքին մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Լերմամիք.) եւ վարիքի։ Մասն. լսողութեան։ Ախտամետ եւ արտ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուի 15-17 տարեկան ֆրանսերէն գիտցող եւ վստահելի պատանի մը կօշկակարութիւն սորվելու համար։ Դիմել՝ Յարութիւն Քէֆէլեանի 368 Rue de Vaugirard, Paris (15) (Մէթրօ՝ Porte de Versailles).

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Ապրիլ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.16
Տոլար.	Dollar	25.53
Մարք 100	Mark	609.25
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.06
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	6 20
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.85
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.30
Զուից. »	Fr. Suisse	494.75
Լէյ »	Leï	15.20
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc-Eg.	2150.—
» II	»	1520.—
» III	»	1500. —
Թուրքական լոտ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ԱՊՐԻԼ 1930
17 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1240

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԺԸՆԵՒ

Երեւանցիները հրապարակաւ յայտարարեցին, այս տարի Յունուար 10ին, թէ չեն կրնար հետաքրքրուիլ արտասահմանի 500.000 Հայերով: Բացատրեցին թէ անոնք ոչ հայրենիք ունին, ոչ պետութիւն: «Հայմաթլոս» են, «անորոշ» ազգութեան պատկանին եւն.:

Նորութիւն մը չէր այս անպատկառ յայտարարութիւնը: Անկէ առաջ, բուն իսկ պաշտօնական բերանները փարատած էին ամէն պատրանք: Նորութիւն մը չէր նոյնիսկ Տրապզոնցի Մուէն եսայեանի խօսքը.—«Մենք ամենայնչայոց կառավարութիւն չենք»:

Առանց այս խոստովանութեան ալ, միայն դատելով գործերէն, առօրեայ քաղաքականութենէն, կարելի էր ըմբռնել Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան տեսակէտը՝ հայրենիքէն դուրս մնացած բազմութիւններու հանդէպ: Առհասարակ Հայկական Դատին հանդէպ: Այս բացատրութիւնն իսկ — Հայկական Դատ, նոյնքան կոպտութեամբ եւ լրբութեամբ կը ժխտուի Երեւանի, որքան Էնկիւրիի մէջ: Ի՞նչ դատ, ի՞նչ բան. - Մենք լուծեցինք այդ բոլորը եւ ձեզի կը մնայ ակռայ կրճտել...

Եւ սակայն, հանգիստ չեն Երեւանի մէջ: Անոնք մարդիկ դրկած են, որպէսզի հետեւին ամէն ձեռնարկի որ կը կատարուի «Հայմաթլոս» գաղթականներու անունով, անոնց բարիքին համար:

Անոնք բացարձակապէս անտարբեր են ո՛ր եւ է տառապանքի եւ խոշտանգումի հանդէպ: Միջազգային իրաւագիտութենէ կը սորվին, եթէ ո՛ր եւ է խնդիր յանձնեն իրենց ուշադրութեան:

Բայց, երբ կարգը խառնակելու եկաւ, մշտական բացական պատրաստ ներկայ: Եւ առանց կանչուելու, քնաթաթախ աչքերով:

Այսպէս է որ, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնաժողովի վերջին խորհրդակցական ժողովին մէջ (17 մարտ), բոլոր ազգէ պատուիրակներու առջեւ, յանկարծ խօսքի կը բռնուի մեռելածին խեղկատակութեան մը, Հօկի Ներկայացուցիչը:

Արդեօք ո՛ր եւ է օգտակար առաջա՞րկ ունէր: Ո՛չ միայն այս Մարդուն պաշտօնն է՝ սիրտ պղտորել, — ի՞նչ իրաւունքով խորհրդակցական մասնախումբին մասնակցելու իրաւունք ունի տրուի Հայ Գաղթականներու Գրասենեակին (կամ պաշտօնատան), որ կը գործէ մէկուկէս տարիէ ի վեր:

—«Այս Գրասենեակը շարունակութիւնն է Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան. կամ աւելի ճիշդ, Հ. Հ. պատուիրակութիւնը, որ իրաւական գոյութիւն չունէր, փաստօրէն անհետացած է, առնելով Հայ Գաղթականներու Գրասենեակ անունը: Այդ Գրասենեակը պահած է միեւնոյն պաշտօնէութիւնը եւ միեւնոյն շէնքը: Այս երկու մարմիններուն միջեւ շփոթութիւնը այնքան ակներեւ է որ, երկար ատեն, գաղթականներու Գրասենեակը գործածած է Հ. Հ. Պատուիրակութեան թուղթերը, միայն նամակագլուխը ջնջելով (Ակնարկուած հաստատութիւնն է— Office des Réfugiés Arméniens, 71 Ave. Kléber):

Ինչպէս կը տեսնէք, Չախչախին է փաստը եւ թծախնդիր՝ գրաւոր:

Եւ Հօկի Ներկայացուցիչը իր աղտոտ քուրջերը փռելով անգլիացի, ֆրանսացի, ռուս, հրեայ, զուիցերիացի եւ հայ ներկայացուցիչներու առջեւ, կ՚առաջարկէ մերժել Գաղթականներու Գրասենեակին թեկնածութեան առաջարկը:

Այս փոքրոգութեան արժանի պատասխանը կուտայ՝ ռուս պատուիրակ մը, Պ. Ռուպինշթայն, բացատրելով թէ «բանը չօւմն է»:

Պ. Ռուպինշթայն նոյն գծին վրայ կը դնէ Հայ Գաղթականներու Կեդր. Գրասենեակը եւ Ռուս Գաղթականներու Կեդր. Գրասենեակը, որոնք «պատկանին են Գաղթականներու Տեսչութեան իրաւագիտական աշխատանքին, կը կազմեն ներկայացուցչական օրկանները գաղթականներուն, կը գործակցին ֆրանսական կառավարութեան հետ եւ տեղը կը բռնեն նախկին հիւպատոսարաններուն»:

Ու կ՚առաջարկէ մերժել Հօկի պատուիրակին բանաձեւը: Նոյն լիովին կը ձայնակցի Պ. Մքէնզի, Մանուկներու Օգնութեան Միջազգային Միութեան պատուիրակը (անգլիացի մասնագէտ), պնդելով թէ Հայ Գաղթականներու Գրասենեակը յարգելի կազմակերպութիւն մըն է որ կը գործակցի ֆրանսական կառավարութեան հետ: Եւ կը զարմանայ որ հայկական կազմակերպութիւն մը կ՚ընդդիմանայ այդ Գրասենեակին թեկնածութեան: Հօկին բանաձեւը կը մերժուի եւ կ՚որոշուի ընդունիլ Գաղթականներու Գրասենեակին թեկնածութիւնը:

Ինչո՞ւ պատմեցինք այս տխուր պատմութիւնը:

Զարգացնելու արթնցնելու համար քնացողները:

Աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցանելու համար թէ՝ Երեւանը կոպէկ չի տար եօթը ցամաքի վրայ փռուած 700.000 Հայութեան — 90 առ հարիւր աշխատաւոր եւ գիւղացի — որ կը ծախսէ բոլոր Հօկերու եւ Փօկերու գումարները, որոնց խանգարէ որ եւ է ձեռնարկ ի նպաստ նոյն 700.000ին:

Հայրենիքէն դուրս ալ, Երեւանցիները կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ, անվերջ կազմալուծելու, անորոշ ազգութեան վերածելու, բոշայի վիճակին մէջ պահելու համար տարագիր բազմութիւնները:

Եւ ինչո՞ւ կանգ առնեն, երբ մարդիկ եւ խմբակներ ալ կան որ ոչ միայն ծափ կը զարնեն, այլ եւ վարդ կը ցանեն իրենց ճամբուն վրայ:

Նոյն խաչակրութիւնը՝ Երեւանէն մինչեւ Ժընեւ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՎԱՅԵԼ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ՄԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (30 մարտ).

— «Հայաստանի ժողովրդին երբեմն նոյնիսկ թշնամի Տաճկատէօ գործիչներու եւ գրողներու յօբելեանները անոնք (ռամկավարը) տօնեցին մեծ ոգեւորութեամբ՝ չխնայելով ոչ բարոյական եւ ոչ ալ նիւթական օժանդակութիւն յոբելեարներուն: Սակայն, երբ կարգը եկաւ հայ գրականութեան ամէնէն մեծ եւ ժողովրդական դէմքերէն մէկուն՝ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը կատարելուն, անոնք ուրիշ բան չըրին, բայց եթէ քաւականացան միայն զզուելի խծբծանքներով իրենց մամուլի մէջ եւ անվայել սաքոթաժով վարագոյրներուն ետեւ:

Դժբախտաբար, Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ ատկէ տարբեր դիրք չբռնեց՝ իր էջերը լայն բանալով Ա. Ահարոնեանի հասցէին գրուած հայհոյալից յօդուածներու: «Պայքար» նոյնիսկ թոյլ տուաւ իրեն՝ հրատարակելու յօդուած մը, որուն մէջ Ահարոնեան ու իր յոբելեանը կազմակերպողները անարգուեցան կոչուելով «ազգային սրմսալներ», որոնք «անխղճօրէն կը կողոպտեն» եղեր ժողովուրդը. թէեւ նոյն «Պայքար»ի տրամաբանութեամբ «ազգային սրմսալութեան» եւ ոչ մէկ նշոյլ կար Արշակ Չօպանեանի, մինաս Չերազի, Դուրեան պատրիարքի եւ կարգ մը ուրիշներու յոբելեաններու ատեն, որոնց առթիւ եղած հանգանակութիւնները այնքան ուժգին կերպով քաջալերուեցան ռամկավար բոլոր թերթերու կողմէն:

Սակայն, «Պայքար»՝ անպարկեշտութեան ամէն չափ ու սահման անցնելով թոյլ կուտայ իրեն տպելու նաեւ այսպիսի տողեր.—

«Ատենին ամօթալի թեթեւսոլիկութիւն մը ցոյց տրուեցաւ Թուրքիոյ Սահմանադրութեան վաղորդայնին ցեխի եւ թուքի մէջ թաթխելով հոյակապ հայ մը՝ Օրմանեան պատրիարքը: Այսօր նոյնքան եւ աւելի ամօթալի թեթեւսոլիկութիւն մը կը փորձուի համազգային գոյն տալով հանդէսներու ի պատիւ *աղքատիկ մարդու մը*, զոր գիտակից հանրային կարծիքը մոռացութեան անկիւնը պիտի նետէր»:

Եւ ինչո՞ւ այս անպատկառ խօսքերը: Միայն անոր համար որ իրենց տեսակէտով՝ «Ահարոնեան *կրնայ* գրչի վարպետ մը ըլլալ. սակայն, Ահարոնեան մարդը, Ահարոնեան քաղաքական գործիչը հեռու է յարգանքի արժանի ըլլալէ»: Աւելին. «անիկա տխուր եւ զզուելի դեր մը խաղացած է մեր ազգային ճակատագրին մէջ»:

Մենք վստահ ենք սակայն, որ պարկեշտ եւ գիտակից հայ հասարակութիւնը գարշանքով պիտի կարդայ այս տգեղ արտայայտութիւնները մէկու մը հասցէին, որ հայ գրականութեան պարծանքն է այսօր եւ հայ ժողովրդի ամենէն սիրուած ու փնտռուած մէկ վաւակը՝ Հայաստանի յետին գիւղերէն սկսեալ մինչեւ մեր ամենահեռաւոր գաղութները:

Կ՚երեւի, թէ Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսներուն ներկայ եղող աննախնթաց բազմութիւնները այն աստիճան սրտնեղութիւն են պատճառած ռամկավար ղեկավարներուն, որ անոնք կորսնցուցեր են նոյնիսկ իրենց մտքի հաւասարակշռութիւնը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդկաստանի շարժումը կը ծաւալի

Ամէն օր մանրամասն տեղեկութիւններ կը հասնին Հնդկաստանէն կանտիի շարժումին մասին: Գոմպէյի կառավարութեան անդամներէն Հոթսըն ներկայիս կը գտնուի Սուրաթ, ուր հեռու կանտիի բանակեղէն:

Վերջին օրերուն գլխաւոր դէպքերը եղան հետեւեալները.— 500.000 հոգի ցոյց կատարեցին Գոմպէյի ծովեզերքին վրայ: Կալկաթայի քաղաքապետը կրկին ձերբակալուեցաւ խռովութիւն քարոզելուն համար: Որոշուեցաւ բոյկոտի ենթարկել օտար, մանաւանդ անգլիական ապրանքները: Գինետուները եւ օտար հագուստի վաճառատուները պաշարուեցան կիներուն կողմէ: Գոմպէյի Արժեթուղթերու Սակարանը եւ Բամպակի միջնորդներու ընկերութիւնը որոշեցին իրենց անդամներուն պարտադրել միայն Հնդկաստանի մէջ շինուած հագուստներ գնել: Ճալաֆուրի մէջ 15 վաճառականներ ծանուցին թէ դադրեցուցած են օտար հագուստեղէնի բոլոր ապսպրանքները: Ուրիշ շրջաններու մէջ բազմաթիւ վաճառականներ բացէ ի բաց բոյկոտ հռչակեցին անգլիական ապրանքներու դէմ:

Կանտիի հրաւէրով կիներու խորհրդաժողով մը տեղի ունեցաւ Տանտիի մէջ: «Կ՚ուզեմ որ կիները պաշտպանեն մեր տուները, բսաւ կանտի: Եթէ մեր այրերը խմեն, մեր տուները պիտի կործանին»: Ու հրաւիրեց կիները պաշարել գինետուներն ու օտար հագուստի խանութները: Քանի մը կիներ արձանագրուեցան այդ պարտականութեան համար:

Կիները յետոյ երգեր երգեցին, պահանջելով որ տունը նստող իրենց ամուսինները «ազգադաշտ երթան»: Ցետոյ կանտիի ուղղելով երգեցին. «Ո՛չ մէկ հարուած պիտի տանք. պիտի մեռնինք: Ինքնավարութիւն կարելի չէ ձեռք բերել, առանց մեռնելու»:

«Մեզի չէ՛ր կրնար ազդել»

Արիֆ Օրուճի ձերբակալութենէն վերջ, «Եարըն»ի աւագ խմբագիրը Շէմսէտտին Էրթողրուլ պէյ հետեւեալը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— «Դժբախտաբար դասակարգ մը կայ, որ այս երկրին և այս ազգին քաղաքական կեանքին մէջ կ՚ուզէ ամբողջ իր խօսք պարտադրել: Այս դասակարգը բաղկացած է անոնցմէ, որոնք երբեք չեն ուզեր բաժնուիլ աթոռէն եւ միշտ կ՚ուզեն շարունակել իրենց զեղծումները:

Այս թշուառականները, որոնք իրենք զիրենք ուժի աղբիւր մը կը կարծեն, ահա՛ այսօրուան վիճակին ենթարկեցին այս երկիրը:

Վստահ եղէ՛ք, այս ազգը, որուն հոգիին մէջ հրեղէն գոհարներ կան եւ որ ազգայնական յորդահոսան զգացումներով կ՚ապրի, երբեք չպիտի ներէ այն դէմքերուն, որ անօթութիւնն ու թշուառութիւնը ստեղծեցին եւ որ այս թշուառութեան հանդէպ կը ծիծաղին:

Զուլումն ու բռնութիւնը միայն ժամանակաւոր կերպով կրնան տիրապետել: Երբ խելացի եւ ողջամիտ ազգի մը հանդէպ ճզմելու եւ ճզմել տալու քաղաքականութիւնը կը հետապնդուի, ի վերջոյ ճշմարտախօսները ճզմողներն ու ճզմել տուողները կ՚ոչնչացուին:

Օր մը անշուշտ, — եւ անշուշտ — մեզի զեղծումին ընողները իրենց պատիժը պիտի գտնեն: Եւ այն ատեն դառնօրէն պիտի հասկնան այն ծիծաղելի, անմիտ եւ անիմաստ վիճակները, զորս այսօր կը դիտեն խնդալով:

Ղազիին օրով անիրաւութիւնն ու ապօրինութիւնը երբեք չեն քալեր:

Որովհետեւ՝ մեր մեծ Ղազիին ազգին գլուխը գտնուիլը ամենազօրաւոր գրաւականն է թէ այս ճշմարտութիւնները պիտի իրագործուին»:

∴ Այս յօդուածը անարգական նկատուած է կառավարութեան բարոյական անձին համար, ուստի Էրթողրուլ Շէմսէտտին պէյ հարցաքննուած եւ ձերբակալուած է: Միւս կողմէ, առանց պատ. տնօրէնի թերթը հրատարակուած ըլլալուն համար, հաշտարար ատեանին առջեւ ալ ուրիշ դատ մը բացուած է նոյն խմբագրին դէմ:

∴ Արիֆ Օրուճ պէյ իր փաստաբանին միջոցաւ դիմած է Ներքին Գործոց Առեանին, խնդրելով որ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուի: Ներքին Գործոց մերժեց այս խնդրանքը:

∴ Գոլոսյ ոստիկանական տնօրէնը Էնկիւրի կանչուած է «Եարըն»ի խնդրին առթիւ:

∴ Իզմիրական գործավարին կողմէ «Եարըն»ի տնօրէն Արիֆ Օրուճ պէյի դէմ բացուած դատին առթիւ 10.000 ոսկի հատուցում կը պահանջուի: Իզմիրական գործավարութեան խնդրագիրը Գոլոսյ ընդհ. դատախազութեան ղրկուած եւ Արիֆ Օրուճ պէյի հաղորդուած է: Այս դատը Էնկիւրիի մէջ պիտի տեսնուի:

Անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները

Լոնտոնէն կը հաղորդեն.— Անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները, որոնք սկսան տասներկու օր առաջ, կը թուի թէ

(Ուշերնու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 52

Նէմէնիճեան ընտանիք	50.—
Կ. Վ. Պաղտատլեան Վ.այանս	20.—
Գումարի սխալը	2.
Գումար՝	72.—
51րդ ցանկին գումարը	72.116.50
Ընդհ. գումար	72.188.50

ՄԱՆՕԹ.— Ապրիլ 10ի ցանկին գումարը պիտի ըլլայ 127 եւ ոչ թէ 125, ինչպէս տպուած է սխալմամբ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութի մաքսատան հասոյթները քանի մը ամիսէ ի վեր զգալիօրէն նուազած են եւ տնտեսական տագնապը Լիբանանի եւ Սուրիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ բուռն թափ մը ստացած է: Վերջին քանի մը շաբթուան մաքսային հասոյթներուն մէջ օրական 20.000 ոսկիի նուազում մը կայ, բաղդատելով նախորդ տարիներու հետ:

Մաքսատան հասոյթներուն մեծ մասը ֆրանս. մարզպանութեան միջոցաւ կը յանձնուէր Հանրային պարտքերու վարչութեան եւ աւելցած մասն ալ կը յատկացուէր երկրի ներքին շինարարական ծրագիրներուն: Բայց, ինչպէս կ՚երեւի, այս ընթացքով ոչ միայն չպիտի աւելնան հասոյթները այլ մարզպանութիւնը պիտի ստիպուի տարբեր տուրքեր գանձել եւ գումարներ պահանջել Լիբանանի եւ Սուրիոյ կառավարութիւններէն:

Այս առթիւ տեղական թերթերը շատ յոռետեսներու տագնապին հետեւանքը կը գտնեն ազնւ-տալի: «Էլ Բասըր» արաբական թերթը խմբագրական մը կը գրէ այս մասին եւ կը վերջացնէ, ըսելով. «Կեցցէ՛ հոգատար կառավարութիւնը, կեցցէ Լիբանանի հանրապետութիւնը, եւ մեռնի՛ ժողովուրդը...»:

Վ. ՄԱՅԱԿՈՎՍՔԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Եւէօնինէն լուր, երկրորդ պրոլետար բանաստեղծն է որ անձնասպան կ՚ըլլայ:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Վլատիմիր Մայակովսքի կերակի օր գնդակ մը պարպեց ուղղակի սրտին:

Երիտասարդ բանաստեղծը ծնած էր 1891ին: Իր գլխաւոր գործերն են «Խաղաղութիւն եւ պատերազմ», «150,000.000», «Մայակովսքի կը ժպտի, Մայակովսքի կը խնդայ, Մայակովսքի կը ծաղրէ»: 1919ին բանաստեղծը մէկ հատորի մէջ ամփոփեց 1909էն 1919 գրած գործերը: Իր մասին աւելի երկար կը խօսինք կիրակի օր:

5,000,000 ՎԱՐԿ ԻԶՄԻՐԻ

Ազգ. պատուիրակութիւնը, որ Իզմիրի տնտեսական կացութեան մասին շփումներ ունենալու համար Էնկիւրի գացած էր, Իզմիր վերադարձած է:

Պատուիրակութիւնը շփումներ ունեցած է Ելմտական եւ տնտեսական գործավարութիւններուն հետ: Այս շփումներուն հետեւանքով, որոշուած է որ երկրագործական դրամատունը, միայն Իզմիրի շրջանակին մէջ 5 միլիոն վարկ բանայ:

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Քրէմլին-Պիսէթրէն տիկին մը իր զաւկին յիշատակին, փոխան հոգեհանգիստի 100 Ֆր. կը նուիրէ Տիկնանց Միութեան սնտուկին:

Կը խնդրուի ստանալ ընկալագրով:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԲ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆ Է ՊԱՐՏԱԿԱՆ

Փոխատուութիւն կնքելը մարդուն չափ հին սովորութիւն մըն է։ Աստուածաշունչի ամենահին վաւերաթուղթերը մուրհակներ են, կղմինտրներու վրայ փորագրուած։ Եւ շարունակ երեւան կը հանուին պեղումներու ժամանակ։

Փոխատուութեան սովորութիւնը բնականաբար կը պարտադրէր նաեւ վճարման օրէնսդրութիւն մը հաստատել՝ դրամատէրի կամ պարտատէրին շահերը պաշտպանելու համար։ Արդարեւ բոլոր ազգերու օրէնսգիրքերն ալ կը տրամադրեն զանազան պատիժներ զանցառուներուն հանդէպ։

Այս պատիժները ժամանակի ընթացքին թեթեւցած են եւ այժմ կան երկիրներ, ուր այլեւս բանտարկութիւնն իսկ արտօնուած չէ տալիքի անվճար մնալու պարագային։ Կարելի է դատարանի միջոցաւ պահանջը հաստատել վերջ, պարտատէրի ինչքերը — բացի անոր արհեստին կիրառման եւ ընտանիքի կենցաղին անհրաժեշտ առարկաներէն — գրաւի տակ առնել եւ աճուրդով ծախել տալ։

Խնդիրը միեւնոյնը չէ երբ պարտատէրը ոչ թէ անհատ մը, այլ պետութիւն մըն է։ Նախ եւ առաջ գոյութիւն չունի իրաւասու միջազգային դատարան մը, որ վճիռ արձակէ կամ կարգադրէ առնելիք տալիքի խնդիրները։ Առ հասարակ ընդունուած է որ նման դատեր պարտատիրոջ գտնուած վայրը տեղի ունենան, բայց երբ պետութիւն մը կ'որոշէ չվճարել, համապատասխան օրէնք մը քուէարկել կուտայ իր խորհրդարանին եւ իր դատարաններն այլեւս իրաւասու չեն ըլլար ո՛ր եւ է անընդունելի վճիռ արձակելու կամ մինչեւ իսկ դատելու։ Ուրեմն, կամ դատարան գոյութիւն չունի պետութեան մը տալիքը հաստատելու եւ կամ եթէ դատարան գոյութիւն ունի, իրաւասու չէ դատելու։

Այս խնդիրը ծեծուեցաւ Եընկի ծրագրի վաւերացման ժամանակ եւ երբ ֆրանսացի երեսփոխանները հարցուցին վարչապետին թէ եթէ Գերմանիա չվճարէ, ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, Թարտիէօ խուսափողական պատասխաններ տուաւ եւ վերջ ի վերջոյ յեշեց ծրագրի այն յօդուածը թէ այդ պարագային «Ֆրանսա պիտի ստանայ իր գործելու ազատութիւնը»։ Այնչափ տարտամ է այս բացատրութիւնը, որ, մինչեւ պատերազմի յայտարարութիւն կրնայ հասկցուիլ ազգայնամոլի մը բերնին մէջ։

Բայց ի՞նչ է իրական վիճակը։ Ամերիկայի մէջ ալ երբ երեսփ. ժողովը կը վիճաբանէր Մէլլըն Պէրանժէ համաձայնագրին մասին, հարցուեցաւ թէ «ի՞նչ պիտի ընէ Ամերիկա, եթէ Ֆրանսա չվճարէ իր պարտքը»։ Արտաքին նախարարը պատասխանեց. «Այն ատեն կը նայինք թէ ի՞նչ կարելի է ընել»։ Ուրիշ կերպ ալ կարելի չէր պատասխանել։

Ինչպէս ըսինք, կարելի է անհատի մը գոյքերը գրաւի տակ առնել, բայց պետութեան մը բոլոր հասոյթներն ալ յատկացուած են հանրային սպասարկութեանց։ Անընդունելի է որ անհատներ գան խանգարելու հանրային մեքենան, իրենց իրաւացի կամ անիրաւ պահանջներուն համար։

Պատմութեան մէջ յաճախ պատահած են պետութեանց սնանկութիւններ։ Հետեւանքն է եղած առհասարակ դիւանագիտական բանակցութիւններ եւ պայմանաժամի երկարաձգում։ Անհաւանիկ Թուրքիան որ կը յայտարարէ թէ չի կրնար կատարել իր յանձնառութիւնները եւ չի վճարեր իր պարտքերու տոկոսները — կտրօնները։ Կը կարծէ՞ք

Թէ պահանջատէր պետութիւնները պատերազմ պիտի յայտարարեն Թուրքիոյ դէմ — ընդ'ը։ Նոր զիջողութիւններ պիտի ընեն եւ նոր պայմանաժամեր պիտի տան...։

Վէրսայլի դաշնագիրը վերաշինութեան գումարներուն համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը որոշած էր եւ Փուանքարէ կրցաւ Ռուրը գրաւել 1923ին, բայց եթէ վաղը նորէն Գերմանիա զանցառու գտնուի, կը կարծէ՞ք թէ Ֆրանսա կը համարձակի զինուորական ուժէ ձեռնարկի դիմելու։ Առաջին հակառակորդները իր նախկին զինակիցները պիտի ըլլան ապահովաբար։

Վէրսայլի դաշնագրին այդ խիստ միջոցներէն արդէն հրաժարած է Ֆրանսա Եընկի ծրագրով. ըստ ազգայնական երեսփոխաններու, ֆրանսական դաշինքը այդպիսով դաւաճանած է ազգի իրաւունքներուն դէմ, բայց երեւակայական իրաւունք մը հրաժարիլը դաւաճանութիւն չէ այլ իմաստութիւն։ Լահէի մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները բաւական ծանրացան անշուշտ այս երաշխիքներուն գրական ձեւ մը տալու, բայց կարելի չէր լաւագոյն միջոց մը գտնել։

Անհաւանիկ թէ ինչպէս խըմբագրուած են Եընկի ծրագրի մէջ զանցառութեան պարագային ձեռք առնուելիք միջոցներուն վերաբերող յօդուածները.

1.— Պահանջատէր պետութիւնները կ'ընդունին իբր վաւերական գերման կառավարութեան պաշտօնական յանձնառութիւնը՝ տարեվճարները հատուցանելու։

2.— Ցօդուածներու մեկնաբանութեան մասին ծագելիք տարակարծութիւնները պիտի յանձնուին իրաւարարական ատեանի մը վճռին։

3.— Եթէ պատահի որ որեւէ գերման կառավարութիւն 1930ի Լահէի համաձայնագրով ընդունած յանձնառութիւնները ջնջելու նպատակով որեւէ ձեռնարկ ընէ, պահանջատէր պետութիւնները կը յայտարարեն այժմէն թէ կը վերապահեն իրենց բոլոր իրաւունքները։ Որեւէ մէկը կրնայ Լահէի իրաւարարական ատեանին դիմել հաստատել տալու համար թէ Գերմանիա ձեռնարկին մէջ Եընկի ծրագիրը ջնջելու նպատակ կա՞յ թէ ոչ։

4.— Եթէ այդ ատեանը հաստական պատասխան տայ, պահանջատէր պետութիւնները կը ստանան գործելու իրենց կատարեալ ազատութիւնը եւ Գերմանիան այժմէն կը յայտարարէ թէ այդ ազատութեան գործադրութիւնն օրինաւոր կը նկատէ։

Աչքի փոշի ցանող բառեր, որ միայն միամիտները կրնան համոզել։ Ահա թէ ինչու Մէկ կողմ դնելով յառաջիկային պատահելիք քաղաքական մրցակցութեանց եւ շահերու տարբեր զուգադիպութիւնները կամ բաւականաչափ զօրանալով այդ բոլոր յանձնառութիւններն իբր քուրջ նկատելու գերմանական փափաքը, նկատի առնենք թէ կրնայ ըլլալ որ,

1.— Վճարման զանցառութեան պատճառն ոչ թէ ծրագիրը ջնջելու փափաքն է, այլ նիւթական տագնապ մը։

2.— Եթէ մինչեւ իսկ բացորոշ է ծրագիրը ջնջելու փափաքը, Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրի յօդուածներուն համաձայն, որեւէ պետութիւն պէտք է նախեւառաջ այնտեղ դիմէ, որեւէ ռազմական միջոցի ձեռնարկելէ առաջ։

3.— Միայն այն պարագային երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ի վիճակի չըլլայ իր կամքը պարտադրելու, պահանջատէր պետութիւնը կրնայ գործադրութեան դնել իր գործելու ազատութեան իրաւունքը։

Այս կը նշանակէ՞ թէ կրնայ պատերազմ յայտարարել։ Թարտիէօ բացասական պատասխան տուաւ այդ նպատակով եղած հարցումներուն։

Միջազգային նոր իրաւունքը հակառակ է տալիքի համար երկիր գրաւելուն։ Անցած են այն ժամանակները երբ Ֆրանսա կրցաւ Լօրանդոս Թիւլինիի առնելիքին համար Միթիլլէ գրաւել։ Այսօր զօրաւոր հանրային կարծիք մը կայ, որ դէմ է այդպիսի միջոցներու եւ բարեբախտ պէտք է համարել միջազգային այդ ընդհանուր տրամադրութիւնը։

Բռնի միջոցներու դիմելը պատերազմ կը յարուցանէ եւ պատերազմէն աւելի սուղ բան չկայ, մինչեւ իսկ միայն նիւթական-սեղանաւորական տեսակէտով։

Մ. Տ.

ՆԵՐՔԻՆ ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԵՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐԷՆՔ

«Խորհրդ. Հայաստան» (23 մարտ) կը հրատարակէ կարգ մը կարեւոր որոշումներ, զորս տուած է Գործավարներու Խորհուրդը 10 մարտին։ Որոշումները կը վերաբերին ներքին գիւղական կռիւներու զոհերուն։ Այդ մասին ոչ մէկ տող գրեցին Հայաստանի թերթերը։ Եւ սակայն տրուած որոշումները յստակութեամբ ցոյց կուտան թէ որքա՛ն բուռն եղած են կռիւները հայ գիւղացիներուն եւ երկրին վարիչներուն միջեւ։ Կը թուի թէ զոհերը շատ են։ Այդ կռիւները, կը կարծենք, տեղի ունեցած են անցեալ դեկտեմբերին, ապստամբական մը վերածելով Հայաստանը։ Այնպէս որ երկրին կառավարութիւնը ստիպուեր է «կուլակային բռնութիւնից տուժած անձանց եւ տնտեսութիւններին օգնութիւն» անունով մասնաւոր որոշումներ խմբագրել։

Ահա Գործավարներու Խորհուրդին 10 մարտ թուակիր այդ հրամանագիրը թարգմանաբար.

— «Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն եւ Ժողովրդական Գործավարներու Խորհուրդը կ'որոշեն՝

1— Կուլակներու (ունեւոր գիւղացի) բռնութենէն տուժած անձերու ընկերային ապահովութեան իրաւունքները հաւասարեցնել հակայեղափոխութեան դէմ գործօն պայքար մղելու հետեւանքով տուժած անձերու իրաւունքներուն։

2— Առաջարկել Առողջապահութեան Գործավարութեան՝

Ա) Անոնք որ արձանագրուած չեն ընկերային ապահովագրութեանց մէջ եւ տուժած են կուլակներու բռնութենէն, բուժուելու համար ղրկել ապաքինարան կամ օդափոխութեան, միշտ նախապատուութիւն տալով անոնց՝ ուրիշներէ առաջ։

Բ) Առանց առարկութեան բժշկական տուները ընդունիլ բոլոր անոնք, որոնք կուլակներու բռնութեան ենթարկուելով անմիջական պէտք ունին բժշկական օգնութեան, եւ զարմանել զանոնք առանց կարգի սպասցնելու իսկ տուներու մէջ, բժշկական այցելութեան երթալ առանց յապաղումի։

3.— Առաջարկել Լուսաւորութեան Գործավարութեան՝

կուլակներու ձեռքով սպաննուած, խեղանդամ դարձած անձերու զաւակները ընդունիլ մանկապարտէզներու մէջ առաջին իսկ հերթին։ Անոնց նախապատուութիւն տալ՝ երբ կը ներկայանան ամէն կարգի դպրոցներու մէջ, տալով նաեւ դասագիրք ու գրենական պիտոյք, հաւասարէ հաւասար բանուորներու զաւակներուն հետ, զեղծ թողլով ուսման ծախքերէն։

4— Առաջարկել համապատասխան մարմիններուն, որպէսզի կուլակներու բռնութենէն տուժած անձերուն եւ անոնց ընտանիքներուն ամէն կարգի արտօնութիւնները եւ իրաւունքները գործադրուին առաջին իսկ հերթին։

5.— Շրջանային Գործադիր Կոմիտէներուն առընթեր 1 հոկտեմբերէն սկսեալ կազմել մասնաւոր ֆոնտեր, միանուագ նպաստներ տալու եւ չապահովագրուած գոյքերու վնասները հատուցանելու համար կուլակներու բռնութենէն տուժած ամէն անձի։ Այս ֆոնտերուն պիտի յատկացուի հացի գործին մէջ թերացող տնտեսութիւններէն գանձուած տուգանքին 25 առ հարիւրը»։

Հրամանագիրը ստորագրած են Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի նախագահ՝ Ս. Կասեան, Գործավարներու Խորհուրդին նախագահ՝ Ս. Տէր-Գաբրիէլեան, եւ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի փոխ-քարտուղար՝ Գ. Յարութիւնեան։

Ինչպէս կը տեսնուի, բաւական խօսուն է հրամանագիրը եւ ինքնին կը կազմէ պատկերը այն բուռն կռիւներուն, որոնք տեղի ունեցած են Հայաստանի մէջ, զոհեր խլելով թէ՛ կոմունիստներէն եւ թէ՛ գիւղացիներէն։ Բոլոր այս դէպքերը կը հաղորդէին «դաշնակցական աղբիւրները», ինչպէս կ'ըսեն։ Բայց այժմ Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդն է, որ կը հաստատէ իր այս որոշումներով։

Այս անգամ ալ պիտի փորձե՞ն ուրանալ Հայաստանի թաշկաւոր գործակալները եւ բարեկամները, որ կ'ապրին արտասահման։

Այս առթիւ եւ նոյն այդ դէպքերու մասին մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (3 ապրիլ).—

— Զանձակի մէջ տեղի ունեցան ծանր դէպքեր։ Մեծ խմբեր կրեց թաթարական Թաղը։ Ռուսական Զուլֆայէն և Բաքուէն անհաղին ապրանքներ տեղափոխեցին դէպի պարսկական հող։ Ոմանք այս ամէնը կը վերագրեն վերջին կռիւներուն և զանազան շրջաններու ապստամբութեան։ Ոմանք ալ կ'ըսեն թէ խորամանկութիւն մըն է սաքկա, ազատելու համար մաքսէն։ Մեծ թիւով թաթարներ Ղարաբաղ անցած են։ Կը պատմեն որ Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի մէջ ապստամբութիւն ծագած է եւ ժողովուրդը կ'ապրի լեռներու մէջ։

Գիւղատնտեսութեան համայնացումը կանգ առած է։ Գիւղացիներուն աչքին փոշի փչելու համար, կարգ մը տեղերու մէջ դատի ենթարկուած եւ պատժուած են խատութեան հեղինակները։ Նախիջեւանի մէջ եւս անկարգութիւն պատահած է, ինչպէս կը պատմեն այդ շրջանէն եկողները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

«ԹԵՄԱԿԱՆ» ԿԸ ԽԱՂԱՆ

ՍՈՖԻԱ, 8 Ապրիլ.— Ինչպէս երախաները հաւկիթ խաղալու կարօտը կը քաշեն, նոյնպէս ալ մեր պուլկարահայ տափակ կեանքին սպետները ամէն տարի զատկի օրերուն «թեմական» խաղալու մարմաջէն բռնուած են։

Դաշնակցականներու բնդհանուր անտարբերութեան տակ, մեր հերոսները ի՛նչ բանակցութիւններ, խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, հաշտեցնելու խռովածները, իրարու հայհոյողները եւ մէկ ճակատ կազմելու համար անզոյ թշնամիին դէմ։ Միաժամանակ թեմականի անզաւութեան տխրութ բաշխելով կարգ մը փառաւէր սդորմելինե-րու։

Պուլկարահայ համագումարէն՝ մասնակցելու կը հրաւիրուին թաղ. Խորհուրդներն ու եռանդամ յանձնաժողովները, մինչդեռ թեմական կանոնագրութիւնը կը պահանջէ որ համագումարի պատգամաւորները ընտրուին ուղղակի ժողովուրդէն, համեմատական քուէարկութեամբ։

Ներկայ սխալմամբ կը ծագի բնտրական այլանդակութիւն մը։ Եռանդամ յանձնաժողով մը, որ կը նշանակուի կառավարութեան կողմէ նահանգապետի ցուցմունքով, իր երեք հոգիէն երկուքը կը ղրկէ պատգամաւոր, իբրեւ նոյն քաղաքի հայութեան ներկայացուցիչ եւ կը նշանակէ երկու անձ Սոֆիայէն եւ այսպէս կը խաղցուի «թեմականախաղը»։

Ապրիլ 6—7ին հրաւիրուած էր այդ պատկառելի՞ համագումարը, իրենց պաշտօնը լրացուցած թաղականութիւններէ եւ եռանդամներէ (նորերը հաստատուած են, բայց դեռ պաշտօնի կոչուած չեն)։ Աչքի կը զարնէր այն պարագան, որ հնչակեաններու գերմարդը (Ճէքրահով) չէր մասնակցեր ժողովին։ Կ'ըսուի թէ ամուսնալուծման մը առթիւ խռովեր է եւ որոշեր է պուլկարահայութիւնը ազատել իր արջի ծառայութիւններէն։ Դարձեալ շնորհակալութիւն այդ շարժուձեւին համար, որ եթէ քանի մը տարի առաջ կատարէր, այնքան երախտապարտ պիտի ձգէր պուլկարահայութիւնը։

Բայց կարգ մը տիպարներ, որոնք տարիներէ ի վեր չար ոգիի դեր կատարած են պուլկարահայ կեանքի բոլոր ասպարէզներուն, մասնաւորապէս թեմականին մէջ եւ իսկական պատասխանատուն են Ճէքրահովներու այլթաքումներուն ու ասնձարձակութիւններուն, դեռ չեն յուսահատած թեմական խաղալէն եւ կ'ուզեն իրենց անձնական շահերը ապահովել, իւրացնելով թեմական անզաւի տխրութը։ Ասոնց մէջ ամէնէն անպատկառ ու աներեսներն են երկու կուսակցութեանց «լիտըր»ները, ռամկավար Տիգրան Մարտիրոսեանը, որ ամէն արհեստի ձեռք զարկած է եւ ճարահատ եկեր մտեր է թեմականի կողքը հայերէնի քարտուղարութիւն անուան տակ ամսական մը ապահովելով, միւսն ալ ազգ. դպրոցի ծանօթ սւագ ուսուցիչ հնչակեան Յարութիւն Պօղոսեանը, որ պատուհաս մը դարձեր է Սոֆիայի հայ աշակերտութեան գլխուն։

Այս վերջերս բոզոքները յաճախադէպ ըլլալով, ամէն միջոց գործ դրաւ որ մտնէ թեմականին մէջ, և նոր կատակ ... բերէ, շարունակելու հա... «մանկավարժական» գոր... թիւնը։ Եւ այսպէս իր ... աշխատանքները ... «պուլկարաբայ քամաք ... ընտրեց թեմական խոր... որուն մէջ կը մտնեն ... եալ երկու պարոնները ... պէր նշանաւոր հինոյե... մասնագիտութիւն ունի ... կանի մէջ ապահարզան... տապնդելու եւ տասնեակ ... լեվաներ ապահովելու... ռական Գրիգոր Զաքար... րուն պաշտօնն է ոչ միայ... փալ, այլ եւ բոլոր ապ... թիւնները օրինակա... շնորհիւ իր կապեր... երեք անդամները խորա... դեր պիտի կատարեն, «թեմ... Խորհուրդի անզաւ, ... տպագրել տալով իրենց ... քարտերուն վրայ։

Ֆիլիպպէի և Ռուսճուքի ... պատգամաւորները ի ... ըրին համերաշխութեան ... տութեան, ձախողած ... պետները քմծիծաղով ... խանեցին ու իրենց թեմ... թիւնը անցուցին իրենց ... մէջ նշանակուած պատգամ... ներու ձեռքով։

Շինծու «թեմական»ը ... Ճէքրահովը արտաքսելով ... ջէն, եւսեւէն թեմ կը հա... խորհրդատուները, որոնք ... բանականը պիտի կարգ... անդամակոյթ Մարտիրոս... գործունէութիւնը կը ... ուր, Սուփիաննոսեանյ... կուշտ կէս անօթի կեր... եւ երկու անգործ քարո... ներ մէկը պուլկար... հայ) ապրեցնելու մէջ ... տարի խոշոր բաց մը կ... յաջորդին։

Նամակը կը զարմա... ինչպէս ներկայ նիւթակա... պայմաններու մէջ թեմ... անզամ ըլլալու տենդա... գտնուեցան։ Ինչպէս ըսի... կու պարոնները առավ... վին իրենց պաշտօնները ... միւս կողմէ կայ Սոփ... եպիսկոպոսի յաջորդ... նալիք հասոյթներու ... մասին առանձին պիտի ...

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՔԱՌՍԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մութ ու խառն է Ռուսիոյ ներքին կեանքը։ Գիւղատնտեսութեան համայնացման պատմութիւնը աւարտած չէ տակաւին։ Բռնի եւ համատարած համայնացումէն յետոյ նահանջի հրամաններ տրուեցան աջ ու ձախ։ Սակայն բոլորը համակարծիք չեն նահանջի։ Շատեր կ'ամչնան այս նահանջին համար, ինչպէս կը խոստովանի «Պրաւդա»։ Եւ կան համայնավարներ ալ, որոնք կ'ուզեն ամէն գինով շարունակել համայնացումը մինչեւ որ համատարած դառնայ։ Եւ, ասոնք, գոյց չեն տար Ստալինի յօդուածը եւ կեդր. կոմիտէին շրջաբերականը, որոնք կը հրամայեն նահանջել, եւ միայն կամաւոր համայնացում մը կատարել։ «Պրաւդա» (24 մարտ) կը գրէ թէ այս կարգի համայնավարները կը պահեն այդ յօդուածները, նոյնիսկ երբ գիւղացիները, լուր առած ըլլալով նահանջի շրջաբերականին մասին, կ'ուզեն կարդալ ու կարդացնել։ Այսպէս ուրեմն վերէն հրաման կը տրուի համայնացումը կատարել միայն գիւղացիներուն յօժար կամքով, ընդհակառակն գաւառներուն մէջ պատասխանատու համայնավարներ կը շարունակեն բռնի համայնացումը։ Ասոնց հոգն իսկ չէ թէ բռնի համայնացման ամէն փորձ պատճառ կը դառնայ արիւնհեղութեան։

Արդարեւ, երկրին զանազան կողմերը բազմաթիւ սպանութիւններ կատարուեցան, մինչեւ որ պաշտօնապէս հրահանգ տրուեցաւ դադրեցնել համայ... փորձերը։ Եւ ահա գիւղ... որոնք, բռնութիւններէ, ... եւ տուգանքէ վախնալով, ... մտեր էին, գունդագունդ կ... ժարին ու կը մեկնին «... կի» կ'անուանուին այն գիւ... ըը, որոնք կը հրաժարին ... «դուրս կ'ելլեն» հաւաք... գիւնաբերութեան մարմ... Սակայն «վիխոդնիկ»ներ... այլ դանգուածները կը ... այնպէս որ մարդ չի ... «կոլխոզ»ներուն մէջ։ Ա... նելով, համայնավարներ ... մեն արգելիչ միջոցներ... նողները այնուհետեւ ... նան ստանալ սերմացու եւ ... («Պրաւդա» 3 ապրիլ) ... պէս անօթի թողուլ։ Եւ ... ալ կան, ուր «մեկնողներ... խոզ»էն հեռանալէ առաջ ... տաւորուած են մշակելու ... նացուած հողերը։ Ի՞նչ կը ... կէ այս ամէնը։ Վերէն ... կը տրուի գիւղացիները ... կամ քինկ-գաւառներուն մէջ ... նութիւնը տրուի հեռան... խոզ»էն, եթէ ուզեն, ... որ «կոլխոզ»ին թողուն իր... նեցածն ու չունեցածը, ... «կոլխոզ»ին հողերը եւ ... հեռանան բոլորովին մէջ... ղոպտուած։

Բայց այսքանով ... նար կատակերգութիւն ... նավար պատասխանատու... կան, որ կ'իւրացնեն հ... ցուած իբրեւ ու կենդա... ուրիշներ, որ կը հա...

...ղջկանին միակ կաթնատու կովը, ...ամ հաւերն ու սագերը, նոյն... վարունգները։ Այս մասին ...ֆազայ յատկանշական է Մոս...ւյի «Պրոկոպիլ» երգիծաթեր...ը (5 մարտ) մէկ ծաղրանկա...։ — կոլխոզնիկ մը համայնա... ...յետոյ իր հաւերը, կը ...էր թէ ի՞նչպէս համայնա... ...ը նաեւ ագռաւներու։

Ու երբ երկրին մէջ կը շարու... ...ւ այս խառնաշփոթ վիճակը, ...ը ոչ ոք գիտէ թէ որո՞ւն հպա... ...ի. Ստալինի՞ թէ գիւղական ...ի համայնավարին, կեդր... ...ծագիր կոմիտէի՞ն թէ գիւղա... ...բիջին,— լո՞ւռ կը մնայ «Մեծ Համբրը»։ Բայց այդ «Մեծ Համբրն» ...ն տէրն է երկրին եւ կը հրա...ւէ ամէնքին։ Ան միայն կը... ...ոյ պարտադրել իր խօսքը։ Եւ ...յդ համբն է կարմիր բանակը։

...կառակ համայնավարնե... ...քանզան կարգադրութիւննե... ..., կարմիր բանակը կազմուած ...է առաւելապէս գիւղացիներէ, եւ ...թէ պրոլետարներէ։ Արդ երբ բանակը չուզէ, ոչ ոք կրնայ մնալ ...իշխանութեան գլուխը։ Գիւղա...ներէ կազմուած բանակը կ'ուզէ՞ ...շարունակուին ծանօթ բռնու...թիւնները գիւղացիներուն դէմ։ Այդ ...ով համայնավարները ձեռք ...առած ամէն միջոց, մեկուսա...ցնելու համար բանակը գիւղերէն։

Այսուհանդերձ կարմիր բա...նակը կրցաւ լուր առնել գիւղերուն ...գործէն։ «Կրասնայա Զվեզ...դա», պատերազմական գործա...ւթեան պաշտօնաթերթը, կը ...ովանի որ բանակը, «Մեծ Համբրը», կը պատրաստուի բանա...ւ։ ...։ Գիւղացի զինուորնե...ը կատղած են, լսելով գիւղերու մէջ կատարուած բռնութիւնները։ ...ութիւնը հիմա կը ճարակի ...միայն գիւղացիներուն մէջ, ...եւ զինուորագրուելով, կարճ ժամանակի մը համար զինուորա...կան զգեստ կը կրեն, այլ նաեւ ...ներուն մէջ, որոնք կը կրեն ...յդ հագուստը ակիզբէն ի վեր։

Ի՞նչպէս ծագում առաւ այս ...ութիւնը կարմիր բանակին մէջ։ Հոս պարզ է։ Երբ զինուոր...ներն ու սպանները արտօնութիւն կ'առնեն քանի մը օրուան ար...ձակուրդով գիւղ մեկնելու, կը ...են իրենց ծնողքը՝ փողոց ...ուած ձմեռ օրով։ Եւ պատե...րազմական պաշտօնաթերթը կը ...ստիկ, թէ արձակուրդի գա...ցող այդ զինուորները ոչ միայն ...կը պաշտպանեն «կուլակ»ները, ...որ իրենց ծնողքներն են, այլ ...սպառնալից դիրք մը բռնած ...համայնավարներուն դէմ։ Ա-նոնք են, որ բանակ վերադառնա-լով՝ գրգռած են բոլոր զինուորա-գրուած գիւղացիները։ Ահա թէ ինչո՛ւ զինուորական չոկատները մերժած են հնազանդիլ այն հրա-մաններուն, որոնք տրուած են զէնքի ուժով՝ «կոլխոզ» մտնելու համար բոլոր գիւղացիները։ Միւս կողմէ գիւղացիները շարունակ կը թղթակցին իրենց զինուորագրուած տղոց հետ, մէկը միւսին ուժ կու-տայ՝ պայքարելու համար տրուած հրահանգներուն դէմ։

Անշուշտ կարմիր բանակէն վախնալով էր, որ Ստալին առա-րագրեց նահանջի կարգադրու-թիւնը։ Սակայն (ինչպէս կը տեսնուի), երբ գիւղերուն մէջ կը շարունակուի բանի համայնա-ցումը՝ հակառակ Ստալինի նա-հանջի հրամանագրին, ո՞վ կրնայ պնդել թէ «Մեծ Համբրը», կար-միր բանակը, չպիտի ուզէ մոռնալ կատաղութեանէն, այլեւս անզսպելի իր վրէժխնդրութենէն։

Այն առեն, վա՜յ Ստալինին ու ստալինականներուն։

ԲՐՃԱՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (26 մարտ).—

Մեր ճաշարաններուն վիճակը քննադատութեան չի գիմանար։ Արդէն մենք Հայաստանի մէջ չունինք չէնք մը, որ յատուկ ըլ-լայ ճաշարանի։

Ներկայ ճաշարաններուն վի-ճակը միանգամայն անմխիթա-րական է։ Այսպէս Բանուորական Գործակցական ընկերութեան երկ-րորդ ճաշարանին յաճախորդը ի՞նչ կը տեսնայ։ Սպասարկութիւնը անկարելի է, ճաշելու գացողը հի-ւանդ դուրս կ'ելլէ, որովհետեւ տեղը մութ, խոնաւ, նեղ եւ բո-լորովին հակառողջապահական է։ Ցեսէք առաջին ճաշարանը, առա-ջին եւ երկրորդ թէյարանները, պատէն մինչեւ առաստաղը անհեր-կայանալի։ Բանուորական շրջան-ներուն մէջ ճաշարան չկայ։ Շատ խօսուած է հիւսուածեղէնի գոր-ծարանին ճաշարանին մասին, ուր բազմաթիւ բանուորներ կես ա-նօթի կը մնան։ Այդ ճաշարանը կրնայ տեղ տալ միայն 50 հո-գիի, այնպէս որ բանուորները կարգի կը սպասեն եւ կը պատահի որ ուշանան։

Սնունդն ալ գէշ է։ Մասնաւո-րապէս գոհացուցիչ չէ միսը, կա-ղամբը. Պարէն չկայ։

ԿՈՒԼԱԿԻՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Ամանք կուլակին (ունեւոր գիւղացի) կողմը կը բռնեն, ամանք ալ ընդհակառակն, ամէն իրաւունք կը զրկեն ու կ'աքսորեն զայն։ Օրինակներ շատ կան «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ։ Ահա նոյն թիւէն.

— «Բուրակնի գիւղին (Աշ-տարակ) մէջ կամունիստ Մ. Պօ-ղոսեան վայրկենական լուծեց «ապակուլակացման» հարցը։ Միանալով Ց. Վարդանեանի հետ, ունեւոր գիւղացիներէն գրաւուած գոյքերը խրատցուցին։ Այդքանը բաւական չէ, «կոլխոզ»էն ալ 60 փութ ցորեն թաքցուցին։ Ցետոյ Պօղոսեան սպառնաց գիւղացինե-րուն։

— «Ձեզ էլ այդպէս պէտք է չլորեմ, ինչպէս կուլակներին ա-րեցի»։

Քանի մը շաբաթ յետոյ, այս ձախ քեալլագեօզը գործաւ ալ ինալու գիւղին մէջ, գիշերն անցուց կուլակի մը տունը «Ժ եղբ անուշ անելով»։ Եւ յետոյ յայ-տարարեց

— «Կուլակներին շատ ճնշել չի կարելի, քանի որ նրանք էլ խորհրդային իշխանութեան քա-ղաքացիներ են»։

Բուրակնի գիւղային խոր-հուրդի նախագահը, Սարգիս Մա-նուկեան, յարմարեցաւ Պօղոս-եանի հետ։ «Կոլխոզ»ի լուրին վրայ, մորթեց իր յղի կովը եւ դէմ քարոզեց «կոլխոզ»ին։

Կարգ մը գիւղերու մէջ ալ չկայ որ եւ է կազմակերպութիւն չքաւոր գիւղացիներու, ընդդէմ ունեւորներու։ Մոլլաժաւառ, Թ. Ղարաքիլիսա, Փ. Քեափանակ գիւղերուն մէջ միայն թուղթի վրայ խումբեր կան։ Ղանչի գիւ-ղին մէջ կ'աշխատին ծածկել ու պահել ունեւոր գիւղացին.

— «Եղբա՛յր, ի՞նչ կուլակ, բոլորս էլ աշխատում ենք մեր քրտինքով»։

Ուրիշ գիւղերու մէջ յայտնի կը տեսնուին չքաւոր գիւղացիներու կազմակերպութեան անհրաժեշ-տութիւնը մխտելու փորձերը։

— «Ի՞նչ կարիք կայ չքաւոր-ների խմբակներին», կը յայտա-րարէ Դիւզքենդ գիւղին մէկ կոմունիստը։

— «Ձէ՞» որ կուլակութիւնը որպէս դասակարգ վերանում է, էլ ինչ բատրակ, չքաւոր եւ միջակ, բոլորս էլ կոլխոզի անդամներ ենք», կը յայտարարեն քեավթառլու, Ոզիխալի, Դաղանչի, Պարնի գիւ-ղերուն մէջ գիւղացիները։ Արդա-րեւ ժողովուրդը շատ մեծ կը տեսնէ իրականութիւնը։ Հայաս-տանի մէջ ո՞վ է ունեւոր գիւղա-ցին։ Բայց հիւանդ է հայ կոմու-նիստներուն միտքը, որ այդպէս կը մտածէ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՏԱԳՆԱՊ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթը սեւ գոյներով կը նկարագրէ Մա-կեդոնիոյ եւ մասնաւորապէս Սելանիկի տնտեսական վիճակը.

— Վաճառականները կը մնան իրենց խանութներուն մէջ, ձեռ-քերը ծալլած։ Եւ, միլիոնաւոր տախտակի գրամագլուխ եւ օրա-կան հազարաւոր տախտակի ծախք ունեցող հաստատութիւններ կան, որոնք օրական 300 տախտակի ա-ռեւտուր իսկ չեն ըներ։ Եւ մուր-հակները գեղերով դատարան կը յանձնուին ու դրամագլուխները ամէն օր, քիչ մը աւելի կը փճա-նան, հրդեհները կը շատնան, սնանկութիւնները՝ նոյնպէս։

Ամէն օր, նոր վաճառատուն-ներ կը գոցուին, առեւտրական եւ այլ ձեռնարկներ հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին մեծ բացերով։

Կալուածատէրները, որոնք 5 եւ 6 յարկերով շէնքեր կառու-ցած են, կը գտնուին ոչնչաց գժ-ուար եւ գրեթէ անել կացութեան մը մէջ։ Անոնցմէ շատերը. շինու-թեանց համար գործածեր էին իրենց դրամագլուխներէն զատ նաեւ օտար դրամագլուխներ, տո-կոսի ծանր սակերով, հաշուելով որ պիտի կրնան ծախել իրենց շէն-քերը լաւ գիներով։ Բայց, տագ-նապը պայթեցաւ հոս եւ Ամերի-կայի մէջ, ուրկէ կուգային կալ-ուածային գնորդները մեծա-գոյն մասը եւ բոլոր հաշիւները ձգեցին թուղթի վրայ։ Գնորդները նուազեցան, մինչ միւս կողմէն, կալուածատէրներէն քիչերը մի-այն կրնան իրենց կալուածներուն տոկոսները վճարել։

Վերջերս, հսկայ շէնք մը — թերեւս Սելանիկի ամէնէն մեծ շէնքը — աճուրդով ծախուեցաւ։ Այս շէնքը, որ ունէր քսան յար-կաբաժիններ եւ չորս մեծ վաճա-ռատուններ, ծախուեցաւ երեք մի-լիոն տախտակի։ Կառուցումը սա-կայն այս շէնքին արժած էր տաս-ը միլիոն։ Ոսկի պողոտային վրայ շինուած ուրիշ շէնք մը, որ ար-ժած էր չորս միլիոն տախտակ, ծախուեցաւ մէկուկէս միլիոնի միայն։ Կրնայինք թուել նմանօ-րինակ ուրիշ պարագաներ, մեծա-պէս յուսահատական Սելանիկի կալուածատէրներուն համար, ո-րոնք ամէն ինչ զոհած էին վերա-շինելու համար հրկիզեալ գօտին եւ վերածելու զայն արդիական քաղաքի մը որ սակայն, ենթար-կուած է այսօր ողբերգական կա-ցութեան մը։ Աւելի լաւ չէ վի-ճակը արհեստակցական ու բանուո-րական դասակարգերուն։ Ցանկակ հազարաւոր բազուկներ, ի զուր աշխատանք կը փնտռեն ու չեն կրնար գտնել։ Ցաճախակի միջա-դէպեր կը պատահին ծխախոտի եւ այլ մանր ճարտարարուեստի արհեստանոցներուն մէջ եւ ոստի-կանութիւնը ամէն օր շօգիի վրայ կը պահուի։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս...։

ԹՈՒՐՔԻԱ

1929Ի ԲԱՑԸ 100 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը կը գրէ. (8 ապրիլ).—

— Մաքսային վարչութիւնը աւարտած է պատրաստութիւնը Թուրքիոյ 1929 տարուան արտա-քին առեւտուրին վերաբերեալ վի-ճակագրութեան, որուն համա-ձայն, այդ տարուան ընթացքին՝ 255,988,665 ոսկի արժէքով 955 միլիոն 342,252 քիլօ ապրանք մտած է մեր երկիրը։ Այդ ժամա-նակամիջոցին՝ Թուրքիայէն ար-տածուած է 614,611,125 քիլօ ապրանք, որուն արժէքն է 155 միլիոն 375,987 ոսկի։

Ներածումները, որ անցեալ տարուան մէջտեղերը աննախըն-թաց քանակութեան մը հասած էին՝ շատ շահիլ ուզող կարգ մը վաճառականներու անզգոյշ ու սխալ ընթացքին հետեւանքով, վերջին ամիսներու մէջ աստիճա-նաբար նուազած են։ Մասնաւորա-բար 1929 դեկտեմբերին 14 մի-լիոն 887,909 ոսկի արտածումներու փոխարէն 29,061,207 ոսկիի արտածում կատարուած է, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ կացութիւնը բա-րելաւուած է։

Ասոր ամէնէն կարեւոր ազդակը եղած է՝ տեղական ապրանքներու մասին ցոյց տրուած ընդհանուր շահագրգռութիւնը, որ ապահո-ված է ներածումներու նուազագոյն չափի հասնիլը։

Անցեալ տարուան առեւտրա-կան պիւտճէին բացն էր 100 մի-լիոն ոսկի, առջի տարուանին հետ համեմատելով, մէկ պակիկ աւելի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԳԱՐԱԿՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԹՈՒԽ.— Վերջերս թերթի մը մէջ կարդացի կարգ մը վարդա-գոյն տեղեկութիւններ՝ չափահաս որբերու հողագործական աշխա-տանքներու մասին։ Իբրեւ թէ տղաքները կրնան փոխել իրենց տեղերը, եթէ հաստատուի որ ի-րական են դժգոհութեան պատ-ճառները։

Իբրեւ մօտէն տեղեակ, պարտք կը սեպեմ պարզել բուն կացու-թիւնը.—

Դժգոհներէն շատ քիչերուն դժկամակութեամբ, գրեթէ պատ-նալիքով գոհացում է տրուած։ Իսկ շատերուն երեսին գոցուած է դու-ռը, անգթօրէն ձգելով զանոնք յետին թշուառութեան մէջ։ Ցղան կամուրջներու տակ գիշերելով ա-նօթի, ճարահատ վերադարձած է իր նախկին տեղը։

Ու քանիներ այսպէս զզուած աշխատանքի անտանելի պայման-ներէն, սնունդի անբաւականութե-նէն, մանաւանդ բնակարանի ան-յարմարութենէն, առանց իրենց արդար աշխատավարձքը կարենալ ստանալու ագարակատիրոջմէն, կը ձգեն քաղաք կ'իջնեն ուրիշ ագա-րակ մը տեղաւորուելու յոյսով։ Բայց դուռը միշտ գոց կը գտնեն. եւ օրերով ու շաբաթներով բողո-քելէ, աղերսելէ յոգնած, յուսա-հատ հեռացած են ուրիշ տեղ։ Մեծ դժուարութեանց հանդիպելով ոս-տիկաններու կողմէ ինքնութեան թուղթի չգոյութեան պատճառով, երբեմն ալ բանտ առաջնորդուած են։

Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ տղան հանդուրժէ ագարակատիրոջ տմարդի վերաբերմունքին, երբ տղուն ախոռ մը կը տրամադրեն իբրեւ ննջասենեակ կամ խշտեակ մը ձիուն քով։

Ցղան աշխատանքի պայման-ներուն, սնունդի անբաւարարու-թեան դէմ բողոքելով, կը պա-հանջէ բարեփոխում մը, գոնէ տարբերութիւն մը իր եւ անա-սունին միջեւ։ Բայց այս տար-րական պահանջն ալ կը մերժուի։

Ազգային տեսակէտով ալ այս տղոց կացութիւնը տխուր պատկեր մը կը ներկայացնէ։ Մեծ մասը տոհմային նախնական կրթութե-նէ զուրկ, քիչ շատ կարդալու եւ գրելու կարողութեանը հետ կը մոռնայ ուղիղ հայերէն խօսիլ։ Ցաճախ իրենց խօսակցութեանց մէջ ակամայ ֆրանսերէն բառեր կը սպրդին։ Այն կոմիտէն որ այս տղաքը ագարակներու մէջ տեղա-ւորելու գործով կը զբաղի, կարծես մասնաւոր ջանք է թափած զա-նոնք իրարմէ շատ հեռու, առան-ձին, առանձին ագարակներու մէջ զետեղելու համար, անկարելի դարձնելով ամէն յարաբերութիւն տղոց միջեւ։ Մինչդեռ խոստաց-ուած էր երկու ընկերներ միեւնոյն ագարակի մէջ դնել, հիմա կ'առարկեն թէ ագարա-կատիրոջ նիւթական կարողու-թիւնը չի ներեր երկու ծառաներ միանգամայն վարձել։

Բայց տղաքը իրենց գացած տեղերը սպանիացի եւ լեհ ծա-ռաներ գտան։ Այլասերման հի-ւանդութենէն են բռնուած հիմա մեր որբերը։ Շատեր կ'ամուսնա-նան օտարուհիներու հետ եւ զաւկի տէր ալ են։

Ցղոց այս ցաւալի վիճակը արժանի է հայ ազգային մար-միններու եւ մասնաւորապէս Հ. Ց. Դաշնակցութեան ուշադրու-թեան։ Փառնակ Պասմաճեան

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Մտածում էր Հայկուհին եւ ...ում, որ ինքը պարտաւոր է ...ացնել փորձանքն այս առն ...ոյեն։ Նա չիմացաւ թէ ինչպէս ...տածել դրանը։

Ու երբ արտաց հարիւրապե...տը, եւ ծանր աղօտէն ի... ...ներունու դէմքին՝

— Ցո՛ւր աղջիկը, թէ չէ...

Հայկուհին դուրս նետուեց ...։

— Ահա ես, բէյ։

...Հօնայի ծնկները ծալե...ն, աչքերը սեւացան, ընկաւ ...մրմնջալով. «Գժբա՜խտ...» ...ել քաշեց աղջկան կողքի ...։

Ժամանակ անցաւ բէյը յա...ած իր կերպը՝ դուրս եկաւ։ ...ան դեռ կքած էր գետնին ...ամուսնացման բռունցքում, ...որ ոտքի ելնելու։

— Լաւ պահէք աղջկան պի-տի գամ վաղն էլ, միւս օրն էլ, պիտի գամ որպէս փեսայ, հա՛, հա՛, հա՛...

Ու թքեց ծերունու դէմքին։ Հեռացաւ։

Արցունքներ գաթեցին ծերու-նու աչքերում, ուզեցին առատօ-րէն դուրս հոսել, բայց նա զսպեց արցունքներն աղբիւրակներում եւ նրանք գէպի ներս, դէպի սիրտն հոսեցին։

Արցունքով լցուած թուքը թշնամու։ Ո՜, ո՜չ, ո՜չ, ո՜չ ինքը՝ ինքն արժանի չէր այդ անար-գանքին։ Նա զէնք էր առել երի-տասարդների ձեռք. հայրենասի-րութեան շունչ ներշնչել նրանց. նա քաջութիւնը, հերոսութիւնը, պատուասիրութիւնն էր քարոզա-վել. ինքը քաջ, արի էր եղած եւ արժանի չէր, այո՛, արժանի չէր այդ թքին։

Թող մնայ, թող չորանայ, թող նրա մանիկները խառնեն օդին ու ընկնեն բոլոր նրանց երե-սին, որ կարող էին կռուել ու չկռուեցին, որ կարող էին հայրենի-քը, հայ պատիւը պաշտպանել՝ ու չպաշտպանեցին, ամբողջ աշխար-հի երեսին, որ կարող էին մի բուռն կուռղներն օգնել՝ ու չօգ-նեցին։

Մտածում էր, գայթում իր կրած անպատուութեան համար, նրա սրի հոգին վրէժ էր պա-հանջում, բայց ծեր մարմինը մնում էր անզօր գետնին կքած։

Կանայք եկան, ու տարան նրան ներս։

Աշխարհը քանդուեց Հայկու-հու համար, ու նա զգաց իրեն պարապութեան մէջ։

«Էլ կեանք չկայ, էլ պէտք չէ ապրել։ Նա պատիւ ազջկեց արի միւսների փրկութեան հա-մար. որ պարտաւոր էի, պարտա-ւոր, բայց ինքս այլեւս չեմ կա-րող ապրել, չեմ կարող մարդկանց երեւալ, ու լաւ է որ մեռնե՜մ, մեռնե՜մ»։

Նա թաշկինակը կոխեց բե-րանը եւ բարձը քաշեց գլխին...

Չորս որբերն անօթեւան վրդ-ովուած կիներէն՝ մենակ, լքուած զգալով իրենց, սկսեցին լալ ու կանչել

— Քոյրի՜կ, քոյրի՜կ...

— Սո՛ւս, սուս կացէք, Թուր-քերը կ'իմանան, կուգան, լռե-ցէ՛ք, թէ չէ կը խեղդենք ձեզ։ Սասունում էին փոքրիկներին, ի-րենց օրհասն զգացող կիները՝ զա-հեր։ Ու փոքրիկները վախեցած ա-ւելի բարձր էին լալիս ու կան-չում.

— Քոյրի՜կ, քոյրի՜կ...

Լսեց Հայկուհին նրանց կան-չը, պատկերացրեց նրանց լքուած, անտէր վիճակում, յիշեց նրանց նահատակ հայրերին ու գութը խօսեց նրա մէջ։ Պէտք է ապրել, թէկուզ անպատուած, պէտք է ապ-րել փոքրիկներին պահպանելու համար։ Պէտք է ապրել որպէս նախատինք հայրենադաւների ճամբին։

Ու նա հանելով թաշկինակը բերնէն, արիւն ու արցունք կուլ տալով՝ գնաց գրկել, պահպանել փոքրիկները։

Անցան չորսի, աւերի ու ա-ռեւանգման երեք օրերը դժնեայ։ Ցաղթողն յղփացաւ արիւնով ու կրքով. տեղաւորուեց քաղաքում, Մի կողմէն շարժուեց յառաջ, դէ-պի սիրտն Հայաստանի, միւս կող-մէն արձակեց հրովարտակը «Ներ-ման», ազատութիւն պարգեւեց վերապրողներին, «արտօնեց», հրա-մայեց հեռանալ քաղաքէն մինչեւ վերջին մարդը, մինչեւ վերջին շունչը։

Թուրքն հայրենասէր է, նա չի մոռանում, որ կարսը մի ժա-մանակ Թուրքինն է եղած, նա չի մոռանում, որ իր պապերը նրա համար արիւն են թափած, եկե-ղեցիների հիմքերի վրայ քարեր դարսելով, մզկիթների մինարէ-ներ են բարձրացրած։ Թուրքը չի մոռանում իր պապերի թափած մէկ կաթիլ արիւնը, մի գարսած պատը, եւ ուզում է տիրել, պահ-պանել նրան. կարսը Թուրքի "վա-թան„ն է. Հայ չպիտի մնայ այնտեղ։ Մինչեւ այս ինչ օր, մին-չեւ այն ինչ ժամը Հայ չպիտի շնչէ այնտեղ։

Ու հեռանում են վերջին վե-րապրողները վշտակիր։ Ու կարսն իր ժայռերի բոլոր կտորներով, հողի բոլոր մասնիկներով, երկա-թակիր բերդերով, խաչակիր գմ-բէթներով, ու հայ գերեզման-ների շարան-շարքերով զրնգում է հեռացողների սրտում։

(Շար.) ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Տիկ. ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ (ՓԱՆՈՍԵԱՆ)
Հայկական տարազով

գըալի յառաջդիմութիւններ չեն ըրած։ Երկուստեք մեծ զգուշաւորութիւն կը տիրէ եւ այս առթիւ զանազան զրոյցներ կան։ Մասնաւորապէս յամառ զրոյց կը շրջի թէ Եգիպտացիները կը պահանջեն հաւասար իրաւունքներով մասնակցող Սուտանի քաղաքային եւ զինուորական վարչութեան։ Այս զրոյցը թէեւ հերքուեցաւ, սակայն Անգլիացիները չեն ծածկեր թէ խնդրին անկիւնաքարը կը կազմէ Սուտանը։

Միւս կողմէ, մինչ Անգլիացիները կ'առաջարկեն որ Սուէզը պաշտպանելու կոչուած անգլիական պահակազօրքերը հաստատուին ջրանցքին արեւմտեան կողմը, Եգիպտացիները կը պնդեն արեւելեան եզերքին համար։ Կը պահանջեն նոյնպէս որ դաշնագրին մէջէն ջնջուի այն նախադասութիւնը ուր շեշտուած է Սուէզի ջրանցքին կարեւորութիւնը՝ իբրեւ միութեան գիծ Անգլիոյ եւ իր գաղթապետութեանց միջեւ։ Կապիտիւլասիոններու ջնջումն ալ որոշ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։

Առջի գիշեր բանակցութիւնները տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 4ը։ Նահաս փաշայի պահանջները չփոթութեան մատնած են արտաքին նախարար Հէնտէրսէնը։ Եգիպտացիները կը պահանջեն որ Անգլիա անմիջապէս պարպէ Սուտանի զինուորները։ Եգիպտոս պէտք է հակակշռէ ճերմակ Նեղոսի աղբիւրները։

«Գործազրկութեան Կիրակի»ն

Ապրիլ 27ի կիրակին Միացեալ Նահանգներուն մէջ յայտարարուած է «Գործազրկութեան Կիրակի»։ Գործազուրկներու Ազգային Դաշնակցութեան վիճակագրութեան համաձայն, Միացեալ Նահանգներուն մէջ ներկայիս անգործ են 6,600,000 հոգի։ Դաշնակցութիւնը հրաւէր ուղղած է Նահանգներու կառավարիչներուն, քաղաքապետներուն, եկեղեցիներուն եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց՝ գործակցիլ իրեն, «Գործազրկութեան Կիրակի»օրը՝ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար օգնութիւն կազմակերպելու եւ դրամ հաւաքելու գործին։

«Կոմս Ցէփլին»ի նոր թռիչքը

«Կոմս Ցէփլին» նոր ճամբորդութեան մը ձեռնարկեց առջի օր կէսօրէն վերջ, Ֆրանսայի վրայէն ուղղուելով դէպի Սպանիա։ Այս անգամ ղեկաւոր օդապարիկը կը վարէ տոքթ. Էքըների օգնականը՝ Լէման։ Բացի պաշտօնեաներէն ցէփլինին մէջ տեղ գրաւած են 16 ճամբորդներ։ «Կոմս Ցէփլին» կը պատրաստուի դէպի Հարաւային Ամերիկա ճամբորդութեան մը ձեռնարկել։ Այս անգամ մինչեւ Սէվիլլա գնաց ու դարձաւ իր տեղը՝ Ֆրիտրիխսհաֆէն։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայր. Միութեանց, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւայլն։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Եոզկատի Բարենպատ. Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այս Երկուշաբթի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ, կը խօսի՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է

ԽՐԽՆՈՅԹ — ԳԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Գրենելքուրի մասնաճիւղին կազմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan, Քաղաքապետարանի սրահը։

Մուտք 5 ֆրանք։

Կը խօսին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ եւ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ԹԻՒ ՀԻՆԳ ԽԵԼԱԳԱՐԸ (կատակերգ)

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Ուրբաթ Վրէժ, Արամ և Զաւարեան խումբերը Գրադարանի սրահը։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վերհաքանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Մեր Յեղափոխական անցեալը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ Իսի-լէ-Մուլինօի «Ա. Ահարոնեան» յանձնախմբի անդամները Պ. Պ. Բենօ Նալչաճեան, Սուրէն Նաւասարդեան, Վ. Համբարձումեան, Հ. Հանտալեան, Ն. Քչիքեան ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8ին Պ. Լորիս Պօլօեանի բնակարանը, 66 Allée de la Seine, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները կը հրաւիրուին փորձի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Պետրոս Ծընկլըտրեան եւ Տէր Միհրան Քէշիշեան։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

«ՄԱՅԻՍ 28»ը կը տօնուի Պասա . Քոլոնպի մէջ, Մայիս 25ին։ Նկատի առնել այդ թուականը։

ԶԱՏԻԿԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պելճիքայի կաթոլիկ հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհ. Վրդ. Նալպանտեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Զատկի առթիւ ժամը 11.30ին պատարագ տեղի կ'ունենայ Պրիւսէլի Frères Mineurs եկեղեցին, Rue des Palais, 180.

Խոստովանանքի համար կ'ընդունի ժամը 15—16 Saint-Remi, իսկ ժամը 17—19 Saint Josse եկեղեցիները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

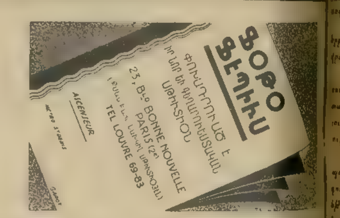

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ԱՊՐԻԼ 1930
18 AVRIL 1930

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1241

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ՅԻՇԱՏԱԿ ՉԱՐՉԱՐԱՆԱՑ»

Տօնական շաբաթ մըն է որ կը լրանայ։ Այս մէկ օրը մանաւանդ— Աւագ Ուրբաթը— խորապէս միսուած կը մնայ սիրտերու մէջ, եւ դարերո՛վ՝ «Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան Քրիստոսի», ինչպէս կ՚ըսէ օրացոյցը։

Չխառնուի՛նք հոգեւոր տօներուն։ Թողունք որ եկեղեցիներ փառաբանեն զանոնք համաձայն իրենց հայեցողութեան։ Թող հաւատացեալներն ալ համախմբուին, խաչակնքեն ու աղօթեն ինչպէս որ կ՚ուզեն։

Իսկ մեր խօսքը ուղղենք անոնց որ, կա՛մ եկեղեցի չեն երթար, իրենց գիտակցութենէն շատ վար գտնելով զայն։ Եւ կամ եկեղեցին համարելով միակ ապաւէնը այս հալածական, թափառական ժողովուրդին, իրենց ազգասիրութեան տամարը կը հաւասարակշռեն խունկ ու մոմով։

«Յիշատակ չարչարանաց»... Չարչարանք՝ մէկ օր միայն։ Կամ թերեւս մէկ շաբաթ։ Իսկ յիշատակը — 1930 տարի, մի և նոյն հաւատալիքներով ու արարողութիւններով։ Եւ նոյնքան հաստատութեամբ՝ մէկ դաւանանքէն միւսը։ Ինչպէս եւ նոյն ձեւերանց մրցակցութեամբ՝ մէկ փարախէն միւսը։

Այս ընթացքով, անզգալաբար պիտի հասնինք ժամուն ... Մինչդեռ, բոլորովին ուրի՛շ բան էր մեր ըսելիքը։

Արդ, այս ժողովուրդը, որ 1930 տարի հաւատացեր ու պաշտեր է աւելի կամ պակաս վաւերական վարդապետի մը միօրինակ «Չարչարանաց յիշատակը», ինչո՞ւ այնքան շուտ կը մոռնայ իր սեփական չարչարանքը։ Իր դարաւոր, աննախընթաց եւ անպատմելի խաչելութիւնը։

Օտարականներ իսկ, յաճախ հարց կուտան ու կը խորհրդածեն.

Անհաւասարելի ժողովուրդ մը, որ դարերով հաւատաց Քրիստոսի, առանց ո՛ր եւ է հատուցում ստանալու։ Բայց եւ առանց ուրանալու կամ անիծելու Եհովան եւ Նազովրեցին։ Նոյն իսկ ամէնէն զարհուրելի ճգնաժամերուն, կեանքի եւ մահուան պահերուն։ Միայն եւ միայն — «հանդերձեալ»ի մը յոյսով։

Բայց նոյն ժողովուրդը դարձաւ անհուազն վայրերան, երբ ի դերեւ ելան իր ակնկալութիւնները, ա՛յս աշխարհին վրայ։

«Անհաւատ ժողովուրդ»՝ հրաշք սպասեց, քառասուն-յիսուն տարուան մասնակի երկունքէ մը։ Չվհատեցաւ 1930 տարուան ընդհանրական, անսասան հաւատքին քստմնելի ապախարութիւններէն, բայց թթուեցաւ, դարձաւ աւազուրաթ, երբ չպսակուեցան իր քաղաքական յոյսերը։

Միտք չունինք վիրաւորելու ո՛ր եւ է զգացում։ Այս օտար պտղոմներուն վրայ, մեր կուսակցութեան գլխաւոր մտահոգութիւնն ըլլալով փրկել հայկական համրանքն ու արժէքը, եթէ հազարներ ու հազարներ Հայ պիտի մնան պահելով իրենց հայրերուն հաւատքը, այդ ալ շահ պէտք է համարել։

Եւ սակայն,— գացէք ժամուն դուռը եւ դատեցէք։

1925ին, անցուդարձը կը խափանուէր ժան կուժօնի փողոցին մէջ։ Հազիւ երկու հարիւր հոգի՝ եկեղեցին, իսկ 500—1000 հոգի՝ դուրսը, փողոցը, ամէն կիրակի, ժամը 10էն մինչեւ 1։ Տարուէ տարի նօսրանալով, այսօր արդէն եղած-չեղած բազմութիւնը, 150—200 բարեպաշտներ, հանգիստ կ՚երթան եկեղեցին, որ առկէ աւելին չառներ։ Իսկ դուրսը՝ միայն գրքի, թերթի կամ ուտելիքի վաճառորդներ, շրջապատուած 5—10 հետաքրքիրներով։

Ուրեմն, հինգ տարին շատ բան է հարթեր արդէն։ Թէեւ «ունապաշտ»ներ բոլորն ալ։ Եւ երդում-պատառ կ՚ըլլան քրիստոնէ՛աբար, երբ առիթը ներկայանայ։

Եւ այսպէս, հաւատք մը՝ օդին մէջ անկախանե «չարչարանաց յիշատակներ» տարուէ տարի ու դարէ դար։

Բայց երջանիկ անգիտութիւն՝ այն քստմնելի չարչարանքի ... որ այս ժողովուրդի ճակատագիրն է։ Անգիտութիւն ե՛ւ հաւատացեալին ե՛ւ անհաւատին կողմէ։ Քանի որ մէկը իր ամբողջ աշխարհահայեացքը ամփոփեր է ժամուն վերնատունը, ... միւսը՝ իր թափառած մայթերուն վրայ։

Մեքենական, բնազդական կամ ժառանգական հաւատք եւ ... Աւագ Ուրբաթներու եւ Զատիկներու մասին, ... ընկերուած, տատանուած, գլխիկոր շուարում՝ երբ հարցը ... վերաբերի սեփական ժողովուրդի չարչարանքին եւ յարութեան։

Ինչո՞վ պիտի նորոգուին, պիտի լեցուին այս պարպուած ... պարտասած հոգիներն ու սիրտերը։

Եւ ո՞վ պիտի լեցնէ, նորոգէ, գործի մղէ զանոնք։

Ե՞րբ պիտի ըլլայ որ հայ ժողովուրդին գանէ առողջ մասը ... այնքան վարակուի հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարով, ինչքան հեւաց ու հառաչեց յանուն քրիստոնէութեան։

Ինչո՞ւ օրօրոցի մանուկն անգամ կը սորվի «Յիշատակ Չարչարանացը», իսկ մեր անլուր, անվախճան չարչարանքին եւ ... պայքարին գործակից վկան, ականատեսը կամ ուղեկիցը կը մոռնա՛յ, կ՚ուրանա՛յ զայն։ Մինչեւ անգամ կը ծաղրէ՛ ամբողջ ժողովուրդի մը աւագ ուրբաթը։

...Եր խոստովանինք որ այս ալ իր կարգին քարոզ մը ... «Յաւուր պատշաճի»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՈՎ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ»

Եարըն»ի մէջ Արիֆ Օրուճ պէյ խօսելով Իզմիրցի ափիոնի վաճառականի մը սպանման անձնասպանութեան մասին, կը գրէ «Ո՞վ է պատասխանատուն.— Իզմիրի ողբերգութեան պատասխանատուութիւնը ուղղակի պէտք է բեռցնել Ըսմէթ փաշայի դաշինքին եւ մտական քաղաքականութեան անբաւարարութեան վրայ» խորագիրներուն տակ (ապրիլ 7).

— «Դէպքը հետեւեալն է. Ապտի պէյ անուն շատ պատուաւոր հայրենակից մը չէ կըրցած վճարել պարտքերը, չէ կըրցած գանձել առնելիքները, ու ազդուած երկրին եւ մտական սխալ ճամբու մը մէջ մտնելէն, վերջ տուած է իր կեանքին։ Հանգուցեալ Ապտի պէյի ողբերգութիւնը յաւիտեան չպիտի մոռցուի, իբրեւ յիշատակ անցուած սեւ օրերու։ Անձնասպան ըլլալէ առաջ, Ապտի պէյի իր ձեռքով գրած եւ ձգած նամակը արիւնոտ ապացոյց մըն է մեր տնտեսական քաղաքականութեան ձախողութեան։

Մեղք է աշխատիլ մենք մեզ խաբելու եւ քնացնելու այսօրմէն է թիւը անոնց, որ հանգուցեալ Ապտի պէյի վիճակին ինկած են, որ հազարաւոր ոսկիի սպրանք ու կալուած ունէին, բայց այսօր անկարող են իրենց տան ապրուստը ճարելու։ Այսօրուան տխուր պայմաններուն մէջ հնարաւորութիւն կա՞յ սրբագրելու այս հայրենակիցներուն ցաւալի կացութիւնը։

Այսօր խիճակի չենք մանրամասնութիւններով զբաղելու։ Ատիկա շատոնց պէտք է մտածուէր, հետեւանքը ժամանակին պէտք է նկատի առնուէր։

Դաշինքը —որ երկար ատենէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուի— եթէ ժամանակին տեսած ըլլար իր ընդհանուր քաղաքականութեան եւ մտական ու տնտեսական ճիւղերուն վերաբերեալ հիմնական սխալները, այսօրուան մեծ դժուարութեանց մէջ չէինք իյնար։ Հայրենակիցներն ալ այս աստիճան դժբախտութեանց չէին ենթարկուէր։

Ցետոյ, վերջին ատենները մեր իսկ անճարակութեան երեսէն, տագնապ եւ օտարին անվստահութիւնը չէինք հրաւիրեր մեր վրայ։ Պէտք չէ մոռնանք որ, սակարանական գործերու մասին տրուած իրար հակասող բռնի որոշումները մէկուկէս միլիոն անգլիական ոսկիի նըստան սա աղքատ ազգին, որ իր քսակին մէջ 4—5 ղրուշ չունի։

Իրաւ է թէ այդ անցողակի միջոցները յարդի բոցին պէս ժամանակաւոր էին։ Քանի մը շահամոլ շահադէտներու քսակն ու գանձարկղը լեցնելու կը ծառայէին։ Մինչ անդին, Ապտի պէյի պէս քանի՛ քանի՛ պատուաւոր հայրենակիցներ կը փճանային։ Իրենց ձեռքին, իրենց ափին մէջ գտնուածները կը կորսնցնէին։ Ետքէն ալ այդ անմեղ, խեղճ թուրքին պէս կը մարէին կը կորսուէին։

Ապտի պէյի ողբերգութիւնը արիւնոտ ու տխուր օրինակ մըն է Թուրք ազգի ընդհանուր տագնապին։

Երբ ժամանակը գայ, ազգը վստահ ու ապահով է թէ պատասխանատուներէն հաշիւ պիտի պահանջէ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ծանր կացութիւն Հնդկաստանի մէջ

Փոխանակ բարւոքելու, Հնդկաստանի կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ։ Նոր ապստամբութիւններ պայթեցան Կալկաթայի, Փոմպէյի, Լահորի եւ Փունայի մէջ։ Հարիւրաւոր Հնդիկներ՝ դատական իշխանութեանց ձեռքէն խլելու համար իրենց վեց վարիչները՝ անգամ համաժողովի՝ յարձակումով գրաւեցին դատարանը, ուր կը դատուէին անոնք, կոտրեցին նստարան ու պատուհան եւ սպառնացին դատաւորներուն։ Ոստիկանները միջամտելով ծանրապէս վիրաւորեցին 7 ցուցարար։ Դատարանէն դուրս կռիւները շարունակուեցան, տարճանակներ պարպուեցան, Հնդիկ մը սպաննուեցաւ եւ 26 հոգի ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց տարուեցան։

Կալկաթայի մէջ մեծ ըմբոստութիւն ծագեցաւ. ամբոխը քանի մը ժամ ամբողջովին տիրեց քաղաքին անուսարսափ սփռելով։ Ապստամբները մասնաւորապէս յարձակեցան եւրոպական թաղերուն վրայ։ Յարձակում կրեցին ինը Եւրոպացիներ, մէկը կին, որոնք ծանր վէրքեր ստանալով հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Ամբոխը կատղած՝ հիւանդանոցին վրայ յարձակեցաւ եւ ուզեց բզիկ բզիկ ընել այդ Եւրոպացիները, բայց ինքնաշարժներով հասան մեծ թիւով ոստիկաններ ու զինուորներ եւ արգիլեցին՝ բուռն կռիւէ մը վերջ։ Մօտ 70 Հնդիկ եւ ոստիկան ծանրապէս վիրաւորուեցան։

Կալկաթայի մէջ ուսանողները կրակի տուին երկու հանրակառքեր եւ արգիլեցին շրջագայութիւնը։ Ամբոխը բզիկ-բզիկ ըրաւ հրշէջները, որոնք կը մարէին այրող հանրակառքերը։ Բազմաթիւ մարդեր վիրաւորուեցան, որոնց շարքին նաեւ Եւրոպացիներ եւ անգլիացի երեք պաշտօնեաներ։ Հեծանուորդ անգլուհի մը յարձակումի ենթարկուեցաւ։

Փոմպէյի մէջ ալ ծանր կռիւներ տեղի ունեցան, ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։ Փունայի մէջ, Կանտիի կուսակիցները քարկոծեցին ոստիկանատունը։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը մեծապէս յուզուած է Հնդկաստանի այս դէպքերէն եւ հարցումներ ուղղուեցան կառավարութեան։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ անգլիական դահլիճը անխախտ մնաց իր դիրքին վրայ եւ չընդունեց Սուէզի ջրանցքի մասին եգիպտական հակառաջարկները։ Սուտանի մասին Վաֆտի վարիչներուն պահանջները մերժելով հանդերձ, Հէնտըրսըն կարգ մը զիջումներ ըրաւ, մասնաւորապէս խիստ սահմանափակ թիւով եգիպտացի պաշտօնեաներ եւ զինուորներ Սուտան ղրկելու մասին։ Կապիտուլասիոններու մասին ո՛չ մէկ դժուարութիւն ծագեցաւ՝ քանի որ Անգլիա պատրաստակամութիւն կը յայտնէ աջակցելու Եգիպտոսի, որպէսզի միւս պետութիւններն ալ համոզէ հրաժարիլ կապիտուլասիոններէն։

«Թայմզ» ալ կ՚ըսէ թէ համաձայնութեան գետին մը գտնուեցաւ կարգ մը կարեւոր կէտերու մասին, մասնաւորապէս Սուէզի Ջրանցքի գօտիին մէջ պահուելիք անգլիական պահակազօրքի մասին։ Սուտանի շուրջ կարելի չեղաւ վերջնական եզրակացութեան մը յանգիլ։ Ի վերջոյ, որոշուեցաւ դահլիճին հաղորդել համաձայնութեան հիմերը եւ վէճի առարկայ խնդիրներու առթիւ փոխանակուած մտքերը։ Եգիպտական պատուիրակութիւնը ներկայ եղաւ դահլիճին հետ կատարուած այդ խորհրդակցութեան։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին։

Ապստամբութիւն Հապէշիստանի մէջ

«Տէյլի Նիւզ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՛ Հապէշիստանի կայսրուհի Զաուդիթուի կասկածելի մահուան առթիւ ապստամբութիւն ծագած է Ռաս Թաֆարիի դէմ։ Կայսրուհին մեռած էր ապրիլ 2ին եւ ոչ թէ 4ին, ինչպէս յայտարարուած էր։ Կայսրուհիին կուսակիցները՝ մեծ վարիչ կուգֆայի առաջնորդութեամբ զէնքի դիմեցին Խոժա եւ Հարար նահանգներուն մէջ, հանգուցեալին վրէժը լուծելու համար։ Կ՚ըսուի թէ ապստամբները յաղթանակներ տարած են արդէն։ Ռաս Թաֆարի կ՚աշխատի Ատտիս Ապապայի մէջ ձերբակալել ապստամբներու կուսակիցները եւ իբրեւ պատանդ վար դնել զանոնք։ Վալլօ, Թիկրէ եւ Օկատէն զօրաւոր նահանգներու ցեղախումբերը յաղթական - կը քալեն մայրաքաղաքին վրայ։ Կացութիւնը շատ ծանր է, Ռաս Թաֆարիի անկումը անխուսափելի կը նկատուի, որովհետեւ օրէ օր հակառակութիւնը կ՚աւելնայ իրեն դէմ։

Բոլշեւիկ պաշտօնեաները լրտես

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Խարքովի դատարանին առջեւ սկսած է մեծ դատավարութիւն մը, բացուած 127 խորհրդային պաշտօնեաներու դէմ, որոնք ամբաստանուած են արտնեսական լրտեսութեամբ։ Ասկէ զատ, կ՚ըսուի թէ Ուկրայնայի մէջ 300 հոգի քաղաքական ամբաստանութեան տակ են եւ ընդհանուր դատախազը մահապատիժ պահանջած է 60 հոգիի համար։

(Օր օրու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԸՆ ԱԼ ԱՆՀԵՏԱՑԱՒ

Պոլսոյ մէջ գանկին պարպուած ատրճանակով մը անձնասպան եղած է Պ. Թագւոր Արեւեան, արմտիքի վաճառական, անդամ ընդհանուր ժողովի, նախկին անդամ վարչութեան։

Անձնասպանութեան իսկական շարժառիթը յայտնի չէ դեռ, սակայն հաստատուած է թէ Պ. Արեւեանի առեւտրական գործերը վերջերս շատ գէշ կ՚երթային։ Գնդակը պարպելէ առաջ, Արեւեան երեք նամակներ գրած է իր ընտանեկան պարագաներուն եւ բարեկամի մը։

ՄԻՍԱՔ ՍՈՒՐԵԱՆ ՄԵՌԱՒ

Ապրիլ 12ին Պոլսոյ մէջ մեռած է Պ. Միսաք Սուրեան, երկար հիւանդութենէ մը վերջ։ Եղած է ուսուցիչ, կուսակցական գործիչ (վերակազմեալ հնչակեան), եւ լրագրող հրատարակած է «Առաւօտ»ը, շաբաթաթերթ եւ օրաթերթ)

Կը թողու այրին եւ չափահաս զաւակ մը Ամերիկայի մէջ։

ՀՐԴԵՀ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ապրիլ 10ին առտուան դէմ հրդեհ ծագած է Գալաթիոյ եկեղեցին կից պանդոկէն։ Դպրոցին սրահներուն ու եկեղեցիին լուսաբացները անմիջապէս լուր կուտան հրշէջ գունդին, ինչպէս նաեւ կեդրոնականի տնօրէնին։ Կրակը մասամբ այրած էր շէնքին վերնայարկը, երբ հրշէջները կը հասնին ու կը մարեն։ Վնասը մեծ չէ։ Շէնքը ապահովագրուած էր։

∴ Միւս կողմէ կրակ ծագած է նաեւ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին կից Ս. Մինաս մատուռին մէջ։ Լուսարարները հասնելով կրցած են շուտով մարել։ Բայց եւ այնպէս, մաս մը հնութիւններ այրած են, մօտ հազար ոսկիի վնաս պատճառելով։

ԼԵՀՈՆԻՈՅ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 37 համայնավարներ, որոնք գաղտնի հաւաքոյթ մը գումարած էին Ռիկայի մօտ։

ՍՊԱՆԻՈՅ Թագաւորը ընդհանուր ներում պիտի շնորհէ դիկտատորական վարչաձեւի քաղաքական բոլոր դատապարտեալներուն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը որոշած է այս տարի 84.000 վաչկատուն ընտանիքներ տեղաւորել Կազակստանի մէջ (կեդրոնական Ասիա)։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ եւ Սելանիկի միջեւ օդային սպասարկութիւն հաստատուեցաւ երկուշաբթի օր։ Այդ օրը առաջին անգամ անգլիական օդանաւ մը Սելանիկ հասաւ Աղեքսանդրիայէն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը որոշեց ազգայնացնել 50 թոնոյէ վեր տարողութեամբ եւ ծովու վրայ գործածուող մասնաւոր շոգենաւերը, ինչպէս նաեւ 25 թոնոյէ վեր լճային եւ գետային նաւերը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Եբրայական համալսարանի նորաշէն մատենադարանը շուրջ 250,000 գիրք ունի։ Շէնքին նուիրատուն է Տավիտ Վոլֆզոն, Սիոնականութեան հիմնադիր Տոքթ. Հէրցլի յաջորդը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ներկայիս կը գործեն 45,332 բժիշկներ եւ վիրաբոյժներ. երկու տարիէ ի վեր անոնց թիւը շուրջ 2000 պակսած է։ Պատերազմէն առաջ 250 բժշկուհիներ կային Գերմանիոյ մէջ։ Այժմ անոնց թիւն է 2562։

ՀԷՆՐԻՔ ԻՊՍԷՆԻ սղան Սիկուրտ Իպսէն, Նորվեկիոյ նախկին վարչապետը՝ մեռաւ 71 տարեկան հասակին մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՆՈՐԵԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԿԵԱՆՔԸ

Մինչեւ ցարդ Հալէպ եկած են 300 ընտանիք, կամ 1300 հոգի։ Ասոնցմէ 7 ընտանիք Ճիւպինցի են, 6 ընտանիք Տարէնտէցի, 20 ընտանիք Զարսանճացի, իսկ մնացեալը գրեթէ կէս առ կէս Խարբերդցի եւ Բալուցի։ Ասոնցմէ 200 հոգի Ազապայի վարձուած չէնքը, 100 հոգի Էսատ փաշայի չէնքը, 50 հոգի Կարմիր Խանի չէնքը տեղաւորուած են Գաղթ. Կեդր. Խնամատարութեան կողմէ, իսկ մնացեալները Բէմմը, Նոր Գիւղ եւ քաղաքին մէջ տուներ վարձած են։

350 հոգիի հաց եւ ապուր կը տրուէր, այժմ չի տրուիր։ Թերեւս մօտ ատենէն կրկին հաց տրուի միայն չափազանց աղքատներուն։ Ասոնց մէջ 5—10 հոգի արհեստաւոր են, իսկ մնացեալ 1200 հոգին հողագործ, եւ հողին կապուիլ կ՚ուզեն։ Կեդր. Խնամատարութիւնը կը խորհի թէ Հալէպ եկողներուն եւ թէ Գամըշլիի եւ Հասիչէ գտնուողներուն համար հող գտնել, միանգամ ընդ միշտ ինքնաբաւ դարձնելու համար զանոնք։

Եգիպտոսէն, Պէյրութէն եւ Դամասկոսէն եկող հագուստները բաժնուեցան նորեկ գաղթականներուն։ Քանի մը հակ ալ Հասիչէ ղրկուած է։ Ամերիկայէն, Ֆրանսայէն պզտիկ օգնութիւններ կ՚ըլլան իրենց ազգականներուն կողմէ։ Միս Բարէն Եփէի նիւթական օժանդակութեամբ անցեալ շաբթու բացուեցան երեք տարբեր գաղթակայաններու մէջ դպրոցներ, նորեկ գաղթականներու պզտիկներուն կրթութեան եւ դաստիարակութեան համար։ Վարձուեցան երեք վարժուհիներ. մէկը Ազապէ թաղին մէջ 30 աշակերտով, մէկը՝ նոր գիւղի մէջ 30 աշակերտով, միւսը Ասորիներու կայանին մէջ 20 աշակերտով։ Բոլորն ալ երիտասարդ, գործելու ընդունակ եւ յարմար, նոր ամուսնացած, 2—3 զաւակի տէր, կանոնաւոր ընտանիք կազմած են, պատուաւոր, աշխատաւոր ընտանիքի տէր ծնողքներ են։ Իրենց դրամը սպառած է, որովհետեւ միջավայրին անծանօթ, տեղ չեն գիտեր, լեզու չեն գիտեր, արհեստ չունին, աշխատիլ կ՚ուզեն գործ չկայ։ Առտուն կանուխ կ՚ելլեն ամբողջ քաղաքը տակն ու վրայ կ՚ընեն գործ մը ճարելու համար։ Ո՛ր եւ է գործ, գործաւորութիւն, բեռնակրութիւն եւ այլն, օրապահիկ մը ապահովելու համար։ Քանի մը տարի առաջ եկող Խարբերդցիները շատ անկարող էին։ Ամերիկայէն հեղեղի նման դրամ եկաւ իրենց ազգականներէն, եւ Ամերիկայի Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութենէն. Հալէպի Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութիւնը բաժնեց այդ գումարները Խարբերդցիներուն։ Սակայն անոնք շատ շռայլ ապրեցան, շատեր բախտախաղի սեղաններուն գլուխը, սրճարաններու, գինետուններու եւն. մէջ փճացուցին այդ դրամները։ Իսկ այս խեղճերը հակառակ անոր որ շատ պատուաւոր և երիտասարդ՝ ընտանիքի տէր են, հիներու անկարգութեան, շռայլութեան եւ անբարոյականութեան պատիժը կը քաշեն։ Մինչդեռ թէ օգնութեան կարօտ են եւ թէ՝ արժանի։ Ամերիկայի Խարբերդցիներու միութիւնները գրեթէ նպաստ կամ դրամական օգնութիւն չեն ղրկեր, հակառակ անոր որ ապրելու դժուարութիւն կը քաշեն, Թուրք կառավարութենէն եւ աւազակներէն կողոպտուած են։ Եթէ Ամերիկայի Խարբերդցիները լրջօրէն օգնեն Հալէպի Գաղթ. Կեդր. Խնամատարութեան, ինչպէս իրենց հայրենակիցներուն օգնած կ՚ըլլան, միեւնոյն ատեն օգնութիւնն ալ ճիշտ ու ճիշտ իր նպատակին հասած կ՚ըլլայ։

Հոգատար իշխանութիւնը եւ տեղական կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն եւ աջակցութիւն ցոյց կուտան նորեկ գաղթականները տեղաւորելու, գործ հայթայթելու եւ անոնց համեստ գիւղն ապահովելու համար։ Տեղացի արաբ ժողովուրդն ալ լաւ աչքով կը նայի նորեկ գաղթականներուն եւ առ հասարակ բոլոր Հայերուն։ Հայ ժողովուրդը շատ գոհ է զոյգ կառավարութիւններէն։

Դեռ 5—600 հոգի Խարբերդ կը մնան։ Մեծ մասը դրամ եւ ճամբու ծախքի կարողութիւն չունին, այս պատճառով չեն կրնար գալ։ Կայ պզտիկ մաս մըն ալ որ ունեցածը ձգել եւ գալ չուզեր։ Խարբերդէն հասած լուրերը կսկծալի են։ Թուրքերը այլեւս Հայերուն գործ չեն տար, քաղաքէն դուրս չեն հաներ եւ ամէն տեսակ նեղութիւններ կուտան։ «Դուք ազատուեցաք, Աստուած մեզ ալ ազատէ» կը գրեն մնացեալ բնիկները։ Հալէպի նորեկ գաղթականներուն առողջական վիճակը լաւ է։ Միայն թէ՝ տեղի չգոյութեան պատճառով քիչ մը խճողուած են։

Փոխանցիկ կամ համաճարակի ձեւով որ եւ է հիւանդութիւն գոյութիւն չունի հայ գաղթականներուն մէջ, չքաւորութենէ եւ ձմրան ցուրտէն յառաջ եկած հիւանդութիւններ կան միայն։ Սնունդի պակասը եւ քանի մը ընտանիք մէկ սենեակի մէջ խճողումը մեծապէս ազդած է անոնց առողջական վիճակին վրայ։ Ծերեր չկան, որովհետեւ Թուրքիոյ մէջ օրէնքով արգիլուած է Հայերուն՝ ծերութեան տարիքին հասնիլ։ Ուստի այն երիտասարդներն ու նորահասները, որոնք խենդութիւնը ունեցած են իրենց մազերը ճերմակ տեսնելու՝ փախած եւ ապաստանած են Սուրիա։ Մեռնողները առհասարակ ծծկեր մանուկներ են. իսկ մանուկները մեռնելէ յետոյ մայրերուն ծիծերը վէրք կ՚ունենան. տասնէ աւելի այս կարգի դէպքեր պատահած են։ Շնորհիւ Տոքթ., Թորոս Պասմաճեանի ջանքերուն եւ ձրի դարմանումներուն, թէ՛ այս հիւանդները առողջացած են եւ թէ՛ նոր հիւանդութիւններու առաջքն առնուած է։

Նախապէս Թաղապետական բժիշկ մը կար, որ գացող հայ գաղթական հիւանդներէն դրամ կ՚ուզէր։ Ժողովուրդը գանգատեցաւ եւ Թաղապետութիւնը յիշեալ բժիշկը պաշտօնէ հեռացուց։ Տեղը կանչուեցաւ ուրիշ բժիշկ մը, որ բաղդատաբար աւելի լաւ է։

Գամըշլիի գաղթական Հայերը կ՚ըսեն. —Տոքթ.Թ. Պասմաճեան երբ առաջին անգամ եկաւ եւ քանի մը շաբաթ մնաց, հիւանդութիւնները զգալապէս պակսեցան մեր մէջ. իսկ երբ դարձաւ Հալէպ, կրկին ծայր տուին հիւանդութիւնները եւ տասնըհինգ օրուան մէջ, մինչեւ բժիշկին վերադարձը յիսունի չափ մահեր տեղի ունեցան։ Իսկ այժմ գրեթէ երկու ամիսէ աւելի է որ Պասմաճեանը մեր մէջ է, մինակ երիտասարդ մը մեռած է, ան ալ թոքատապէ։ Հիւանդութիւնները մեղմացած են, գրեթէ չքացած։ Այժմ 4-5 հիւանդներ միայն կան։ Տոքթ. Թ. Պասմաճեան արեւածագէն մինչեւ կէս գիշեր առանց հանգիստ ընելու տունէ տուն կը վազէ հիւանդները խնամելու եւ դարմանելու համար ցուրտին, անձրեւին, մութին, մինչեւ ծունկերը ցեխին մէջ խրած։ Տոքթորը պարզապէս նախախնամութիւն մը եղաւ մեզ համար, եթէ ոչ շատեր անկասկած մեռած պիտի ըլլային։ Բացի գաղթական Հայերէն, Գամըշլիի ժողովուրդը, կառավարական պաշտօնեաները եւ նոյնիսկ ֆրանսական բանակի զինուորները այս անձնուէր բժիշկին կը դիմեն բուժուելու համար։

Տոքթ. Թ. Պասմաճեան ամիսներէ ի վեր Հալէպի դարմանատունը գոցած եւ Գամըշլի գացած է ու հոն գաղթականներուն կը ծառայէ, առանց որեւէ նիւթական ակնկալութեան։ Իսկ իրեն ընկերացող Բարեգործականի ռամկավար պաշտօնեան իր ամսականը կ՚առնէ Բարեգործականէն եւ մինչեւ հիմա միայն գաղթականներու ցանկ մը պատրաստած է։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՃԶՈՒԱՆՔՈՎ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ «ԴՐԱԽՏ»ԷՆ

«ՔՈ ԶԱՒԱԿԸ ՔՈ ԼՐՏԵՍԸ»

ՍԱԼՄԱՍ, 30 Մարտ (Սեփ. Թղթ.)— Հազիւ երեք ամիս է անցել նոր տարեմտից, եւ ահա հոծ բազմութեամբ Սալմաստցի եւ Ուրմիացի հայ ու ասորի հայրենիք են վերադառնում բոլշեւիկեան «դրախտ»ից։ Սրանք համաշխարհային պատերազմի նախօրեից եւ 1918 թուականի դէպքերից ի վեր, հաստատուել էին Ռուսիայում։

Գալիս են անհամբեր, գալիս են որպէս փախստական ճողոպրած ու գերութիւնից փախած թշուառներ՝ թառամած, շուարուն, խեղճ, սակայն եւ գոհ՝ որ փրկեցին վերջապէս։

— Հազարներով, հազարներով են հերթի սպասում, բայց հերթ չի հասնում։ Ո՞վ վերան լինես կառավարութիւն, պրծանք, ազատուեցինք— ահա դառնագին հառաչանքը եկողների։

Սալմաստցին, որ իր կեանքի մեծ մասը մաշել է օտարութեան ու պանդխտութեան մէջ, նա որ իր պայծառ բարօրութեան, անտեսական բարգաւաճման յոյսը Ռուսաստանն էր համարում, այսօր զզւանքով երես է դարձնում եւ եկողները մեծ մասով արհեստաւորներ ու գիւղացիներ են։

— «Դժոխք է, դժոխք. երկիւղն ու սարսափը իշխում է ամենուրեք— զայրագին արտայայտւում էր մի արհեստաւոր։ Փողոցից քայլում ես կասկածանքով շուրջդ ես դիտում երկիւղով, ծանօթի կամ ընկերոջդ ես հանդիպում ահ ու դողով ցանը, քո հարազատ ընտանիքի մթնոլորտն ես շնչում կասկածանքով, զաւակիդ, քո հարազատ զաւակիդ քո լրտեսն են դարձրել։ Ահա ընտանեկան քայքայումի եւ բարոյական անկման այն աւանդը, որ թողնում են բոլշեւիկները։ Վերջապէս ազատուեցինք...»

Մանրամասնութիւնների մէջ չենք մտնում, քանի որ մեր թերթերը լիքն են անհամար փաստերով։

— Էս կտոր չոր հացը կը կրծենք, էս խորտակուած պատերի տակի հողը կը լիզենք, սակայն կըզգանք որ ազատ շունչ ենք քաշում, որ էլ սարսափ չկայ եւ վերջապէս, որ հալածական գողերի չենք նման։

Պարսկաստանը մեր զօրաւոր հարեւանն ու բարեկամը, սիրայօժար ապաստան է տալիս փախստականներին։

Այս երկիրը միշտ զգոյշ է բոլշեւիկեան տխտաւորութիւններից։

Ահա հէնց այդ մտքով էլ գաղտնի ոստիկանապետը իր խօսքը ուղղելով նորեկներին, արտայայտուել է.

— Մենք շատ գոհ եւ շնորհակալ կը լինենք այն բոլոր հայրենասէր Հայերից, որոնք գիտեն մտածել ու օգտակար հանդիսանալ թէ իրենց եւ թէ պարսից կառավարութեան շահերին եւ աշխատիլ նրա բարօրութեան։

Պարսից կառավարութիւնն ու ժողովուրդը գիտէ, եւ տեսնում է որ Հայն ու Պարսիկը Պարսկաստանի իւրաքանչիւր անկիւնում ապրում են կողք կողքի իրենց առօրեայ հոգերով եւ երկրի շինարարական աշխատանքներով զբաղուած։

Յաջորդով կը գրեմ Սալմաստի շինարարական աշխատանքներից, որ օրը օրին յառաջ են գնում։

ՍԱՐԵԱՆ

"ԵԱՐԸՆ,,Ի ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ԱՊԻԿԱՐ

Եարընի մէջ Արիֆ Օրուճ պէյ բուռն յարձակումներ գործած էր վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ կարգ մը գործավարներու դէմ։ Այս առթիւ զանազան դիտողութիւններ եղած ըլլալով, Թուրք խմբագիրը նոր յօդուած մը կը հրատարակէր իր թերթին ապրիլ 1ի թիւին մէջ (ձերբակալութենէն առաջ) «Մեր նպատակը անուանարկութիւն պէտք չէ նկատուի։ Մեր բաղձանքն ու նպատակն է երկրին բարօրութիւնը» խորագիրներուն տակ.

— Իւրաքանչիւր Թուրք հայրենակիցի բացորոշ եւ հիմնական, նոյնիսկ գլխաւոր իրաւունքներէն մէկն է հրատարակել իր մտքէն անցուցածը, երբ կը դատէ թէ անիկա կը համապատասխանէ հայրենիքի շահերուն։

Արդէն Սահմանադրութեան եւ Հանրապետութեան շնորհած ազատութեան նպատակները ասոնք էին։ Սահմանադրութեան 70րդ յօդուածը կը ճանչնայ ու կ՚ընդունի որ «Թուրք հայրենակիցներու բնական իրաւունքներն են» անհատական անձեռնմխելիութիւնը, խղճի, մտածումի, գրչի, մամուլի և այլ մարդկային ու քաղաքակրթական ազատութիւնները։ Հետեւաբար չկայ աւելի բնական բան մը, քան այն որ քաղաքական հանգամանք ունեցող հայրենակից մը իրաւունք պարզէ իր մտահոգութիւնները պետութեան, ազգին ու հայրենիքի գործերուն մասին։

Մենք այս իրաւունքին վրայ յենած է որ ըրինք մեր քննադատութիւնները։ Թուրք ազգին խղճի, խօսքի, մամուլի ազատութիւն տալու համար ամբողջ իր կեանքը նուիրող մեր «Ղազի Փաշա»ն այդ իրաւունքին տակ իր ստորագրութիւնը դրած եւ յարգելի Ազգային Ժողովն ալ զայն վաւերացուցած էր։ Անոր հոգի տուած էր։

Յարգելի Ըսմէթ փաշա ամէն կերպով ազգի սիրոյն արժանի է։ Իր անընդհատ յեղափոխութեան պատմութեան մէջ երախտագիտութեամբ պիտի յիշուի։ Միայն թէ դահլիճին երկար ատեն իշխանութեան վրայ մնալը, զանազան գործավարութեանց մէջ պատշաճ կամ պարտադիր փոփոխութիւններ մտցուելը, հակառակ Ըսմէթ փաշայի բարեացակամութեան, կարծես թէ երկրի գործերուն մէջ սպասուած բարեկարգութիւնը յապաղեցուցած են։

Մասնաւորաբար տնտեսական եւ ելմտական խնդիրներու մէջ, վերջին ձեռնարկներուն կէս յաջողութիւն գտնելը, պատկանեալ գործավարութեանց անբաւարարութիւնը կը հաստատէր։ Դահլիճը, որ դէպքերէն կ՚ազդուի անմիջապէս, բնականօրէն պատասխանատու պէտք է նկատուէր իր ամբողջ կազմով։ Միայն այս պատճառը բաւական եղաւ դահլիճը տկարացնող ազդակներէն գլխաւորն ըլլալու։ Որովհետեւ դահլիճին ամբողջ շարժումներուն պատասխանատուն դարձաւ յարգելի Ըսմէթ փաշան էր։ Վերջին ելմտական ցնցումէն, այսինքն դրամական տագնապէն վերջ, այս հրեշտակային նկարագրով անձնաւորութիւնը կամ պէտք է փոփոխութիւն մը մտցնէր գործադիր մարմինին մէջ, եւ կամ ամբողջովին պէտք է հրաժարէր՝ տեղը տալով բոլորովին նոր դահլիճի մը։ Մինչդեռ յարգելի վարչապետը չէր կրնար դահլիճի անդամներուն միջեւ նոր մաքրագործում մը կատարել։ Այսպիսի բան մը անձնապէս զինքը կը տկարացնէր։

Այդ պահուն, իբրեւ անմիջական միջոց բուռն կերպով հրապարակ դրուեցաւ «տեղական ապրանքներ»ու խնդիրը։ Շատ յարգելի վարչապետ փաշան մեծ առնականութիւն ցոյց տուաւ։ Այս անգամ ազգային ժողովին առջեւ նախապէս իր ընտրած անձերէն եւ ոչ մէկը զոհելու առաքինութիւնն ունեցաւ եւ վստահութեան խնդիր յարուց։ Վստահութիւն շահուեցաւ։ 1930ի ելմտացոյցը տպուած ըլլալով մէկտեղ նոր առնուեցաւ։ Ասիկա չնախատեսուած, առաջուընէ հաշուի չառնուած կացութեան մը առջեւ նահանջել էր։

Սակայն Ըսմէթ փաշա խիստ ծանր ու հալեցնող պատասխանատուութիւն մը ստանձնած էր։ Արտասահմանի մէջ «օտար ապրանքներուն դէմ տեսակ մը բոյկոտի գաղափար առաջ եկած ըլլալով», ուզեց ծանօթ «ռոքուռմ»ը բարեփոխել «խնայողութիւն» բացատրութեամբ։ Ուզեց, բայց դժուարութիւնները ա՛յնքան շատցած աւելցած էին...

Օսմանեան Պարտքի խնդիրը մեր ելմտական կացութիւնը աշխարհքին հասկցուած, ծանուցած էր։

Ահա՛ ասոնք էին մէկ մասը այն պատճառներէն, որ մղեցին մեզ իբրեւ անկեղծ հայրենակից խօսիլ դահլիճին տկարութեան մասին։ Եւ ոչ թէ հրեշտակային նման Ըսմէթ փաշան անուանարկելու պատրուակ մը դտնելու համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԹԵԼ

Անթելի մեծ կայան մը հաստատուած է Քանաքեռի մէջ։ Ատոր համար ծախսուած է 200 հազար ռուբլի։ Այս կայանին արձակած ալիքներուն երկարութիւնն է 750 մեդր։ Այսպիսի հազիւ 5 կայաններ կան ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Քանաքեռի կայանը պիտի կրնայ հաղորդակցութեան մտնել Հայաստանի բոլոր գաւառներուն ընկալուչ կայաններուն հետ։ Այժմ ամբողջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին 389 ընկալուչներ։

Երեւանի անթելը կը լսուի Մոսկուայի, Պարսկաստանի, Թուրքիստանի և Բաղդադի մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏՕՆ

Ուսումնական տարւոյն վերջը, Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ մարմնակրթութեան մեծ տօն մը, որուն պիտի մասնակցին 1800 աշակերտներ մայրաքաղաքին բոլոր դպրոցներէ։ Պիտի կատարուին տողանցքներ մարզիկներու եւ պիոներներու կողմէ, զանգուածային մարզանքներ, մարզախաղեր, եւ ուրիշ զուարճութիւններ։

Սահմանուած են 4 մրցանակներ, որոնք պիտի տրուին մարզական կեանքի մէջ առաջնութիւն շահած դպրոցներուն։

ԿԵԱՆՔԸ ՋՐՎԷԺԻ ՄԷՋ

Երեւանէն 7 վերստ հեռու, Քանաքեռի հիւսիս - արեւելեան կողմը, Թումբի նման՝ լանջի մը վրայ թառած է Ջրվէժ գիւղը։ Ժողովուրդը կը զբաղի անասնապահութեամբ եւ հողագործութեամբ։

Ջրվէժ գիւղը, հակառակ իր անունին, ջուր չունի, ինչպէս որ գիւղացիները կ՚ըսեն.

— «Ջրվէժ չէ, այլ Ջրվճ է»։ Որովհետեւ տարին տասներկու ամիս առուի ջուր կը խմեն։ Գիւղը ունի քարի, գաճի եւ գիպսի հանքեր, բայց միայն քարահանքերն են որ կը շահագործուին։

Գիւղն ունի 170 տնտեսութիւն, բայց համայնացուած
են միայն 145 տն
թիւն, մինչեւ իսկ կոլխ
նատունները։ Վարուցանք
մար ունին 20 գութան
ղացները բաժնուած են
բի։ Իրենց մահճակալներ
տաղներով, եղներով, ինչ
արտադրական գործի
Նշանակուած են նաեւ
ները, որոնք ամառը
վայրերուն մէջ կաթ կթ
տի երթան եւ կաթնատ
թեամբ պիտի զբաղին
սուններու վրայ հերթով
կեն խումբերը։

Ջրվէժի գիւղացիներ
չքաւոր տնտեսութիւն
ցած կոլխոզին, հետեւ
սակարգային թշնամիներ
դեցութեան», կը գրէ
դային Հայաստան» 2

ՆՈՐԷՆ ԿՈՒԼԱԿՆԵՐ

Նոյն թերթը նոյն թ
գրէ թէ Սարդարաբադի
քենաշարժ արօրներ
մը հիմնելու ժամանակ
ները ուզեր են գրգռ
վուրդը։ Յայտարարեր
կայան չպիտի հիմնուի,
արօրներն ալ պիտի տ
կայան հիմնելու խօսք
ցիները խաբելու համար

Եւ, կ՚աւելցնէ նոյն թ
այս ունեւոր գիւղացիներ
միջոցի դիմեցին՝ վիճ
համար ձեռնարկը։ Գիւ
ալ, երբ պահակ չկար
շարժ արօրներուն մօտ
ցին նաւթը։

Խաչթառակի մէջ եւ
մոլնացուած են անասո
զութիւնները, ակմիթցուն
ները, եւայլն։ Գիւղական
մը վտարուած է 9 անտես
որոնք ուզած են խանգար
ւաքական արդիւնաբերա
աշխատանքները։ Ունեւոր
ղացիները այստեղ եւս թ
աշխատանքներ կը կատ

ՆԵՐՔԻՆ ՃԵՂՔԵՐ

Մենք ներկայացուցին
կուլակները, որոնք տեղի
Հայաստանի մէջ, գիւղ
րուն եւ կոմունիստներու
Եւ յետոյ, Նահանջի հրա
գրէն անմիջապէս ետք
քին կուսակցական վէճ
րանք տեղի ունեցան կուս
ներուն միջեւ։ «Ձախ»
նիստները ամօթ կը հա
գործադրել Ստալինի նո
հրամանը։ Ընդհակառակ
«փաւոր» կոմունիստները
որ իշխանութեան գլուխ
գտնուին տրոցկիստ կամ
լակէօզ կ՚անուանեն
«Ձախ»երն ալ կ՚ամբաստ
«Աջափաւորները» իբրեւ
տենչացողներ։ Բայց ն
ցենք հասուած մը «Ձախ»
կոմունիստի մը յօդուածէն
կը հրատարակէ «Խորհր
յաստան» (28 մարտ.

— Խեղճուկ երազող
նրանք, որոնք կարծում
երբեւիցէ ամբողջ գիւ
թիւնը գլխովին, մինչեւ վ
մարդը, յօժարակամ կը
կոլտնտեսութիւն։ Դա
է։ Մենք պէտք է գործ
մղելու եւ ստիպելու մ
ներով։

Մեր շարքերում կի
հարկէ ընկերներ, որոնք
ծծնան կուլ գնալիս
այդպիսիները շատ քիչ
Նրանք չեն կարող քիչ
լուրջ վտանգ ներկայացն
գործի համար։ Գլխաւոր
գը ներկայացնում են մեր
սակցութեան այն անդամ
որոնք մեր զարգացման
էտապներում գրաւել են
ւաւոր» դիրքեր,— ճահիճ

«Խորհրդ. Հայաստան»
Ռ. Ս. կը յարձակի
նավարին վրայ, որ կը
նալ եւ կը հայհոյէ իրեն
ռանց այլեւս յիշելու այն
զրպարտութիւնները",
յիշէ «Ձախ» կոմունիստ
չակերտի մէջ կը դնէ
կորղին կուսակցական
«քեալլագէօզ» կ՚անուանէ,
կինի եւ Տրոցկիստ
պաշ պայն

Սպասել պիտի ըսէ Բ
կոմունիստ կուսակցութեան
այս բառամարտը ինչի
յանգի։

...ՒՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

...ՄԱՆԿԱՐԻՉ Վ. ՄԱԽՈՒԽԵԱՆ

...ուր ղլէն, խօսելով «ալիք-... կախարդին»՝ ծովանկարիչ ...Մախոխեանի ցուցահանդէսին ...ան, կը գրէ Մարսէյլի Le ...al թերթին մէջ.

...ըլեմէ չսիրեմ ծովը, Մա... ...եանի կտաւները մեզի պիտի ...ուցնէին զայն։ Ըլլայ աշխեցու... ...մարմնուած մը քնքուշ բա... ...ութեան, կամ միջերկրա... ...ծովեզրի մը վրայ իջնող ...ին, կամ ալիքի մը ...ին ու փթթումին մէջ, Մա... ...եան կ'արտայայտէ ծովը ...ի յուզիչ, այնպիսի լայն, ...պիսի ցօրեղ բանաստեղծու... ...մբ մը, որ մարդ կը ստիպուի ...ել առնել այդ կտաւներուն առ... ...պշած եւ կախարդուած ...ամայն։

Իր երկինքներն ալ տրուած են ...ին պէս գեղեցիկ։ Փոթորկոտ ...ներ, եզերական երկինքներ, ...ղեղ երկինքներ, ջինջ եր... ...ներ, բոլորն ալ իրենք իրենց ...եղ կը պարզեն առանձին տեսա...ներ։

Մախոխեան կը սիրէ իրակա... ...ը անկեղծը։ Անիկա այն վար... ...է, որ նոր հոգիով մը կը ...մանայ բացուող ամէն ալի... ...դէմ, եւ ամէն ժայռի առ... Երբ կը դիտէք այդ կտաւ... ...ը, ձեզի կը թուի թէ վարպե... ...ին հետ միասին կ'ապրիք, կ'ե... ...յէք ու կը մտածէք անհունին ...ն հորիզոններուն առջեւ։ Այս ...րուեստագէտը օժտուած է հազ... ...ագիւտ ձիրքով մը, որ ձեզ հա... ...ղակից կը դարձնէ իր բանաս... ...ղծութեան։

Այդ ներդաշնակ եւ լուսա... ...ոտ կտաւներուն մասին խօսելով, ...նք ըսել թէ անոնք ունին ...երիններու փորձութեան յաղթե... ...ամէն առաւելութիւնը։ Լաւ ...նուած, յստակ գոյներով, հե... ...ւ ներկով այդ կտաւները կը ...րգեն ձեզ իրենց տպաւորու... ...ան պայծառութեամբ եւ ծո... ...ին խորունկ սէրովը։ Մախոխեան, ...ն զատ, ունի մթնոլորտին ...մարիտ զգացումը, եւ իր վրձի... ...ն կու տայ անհունութեան եւ ...անդկութեան ամէնէն գրա... ...ւ տպաւորութիւնները»։

Le Petit Marseillais եւս, խօ...լով Մախոխեանի ցուցահանդէ... մասին (3 ապրիլ), կը յիշէ ...որչական քննադատ ...իէպօ... Մօքլէրի գնահատութիւն...ը։

Նոյն թերթին 8 ապրիլ թի... մէջ գովասանական երկար ...ղեր նուիրուած են Մախոխեանի, իբրեւ արուեստագէտի մը, որուն գործերը արժան է գնել Վլօտ Մօնէի, Քուրպէի նկարներուն քով քին, թանգարանի մէջ։

«Մախոխեանի ծովը կը յուզէ խորապէս։ Իր կտաւները կը ներշնչեն յարգանքի միստիկ զգացում մը, որովհետեւ արուեստի գաղթներուն կը հասնի Մախոխեանի նկարչութիւնը։ Ու շղթայաբեր ծովանկարներու առջեւ, մթամած ու կախուած երկինքի մը տակ, անկարելի է չմանցնել գեթհովէնի՝ շնորհիւ իր գերմարդկային եւ ողբերգու շեշտաւորուն։

«Կը բաւէ դիտել իր դէմքը, որ հզօր արտայայտութիւն մը ունի, եւ փայլը, որ կայ իր նայուածքին մէջ, հասկնալու համար թէ ներդաշնակութիւն մը կայ բնութեան եւ իր ուժերուն միջեւ։ Ողբերգականը իր մէջ կը կազմէ նախատարերքը արուեստին»(Թիէպօ-Սիսոն)։

Ու թերթը կ'աւելցնէ թէ քաները անզօր են նկարագրելու գործը հայ մեծ ծովանկարիչին, որ միջազգային համբաւ մը ունի եւ արտասահմանի մէջ աւելի ճանչցուած է եւ սիրուած։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈՒԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Լիոնի Յուռնի. գործադիր մարմինէն ստացած ենք կոչ մը, որուն կարեւոր կէտերը կը հրատարակենք ստորեւ.—

Փարիզի մէջ յղացուած եւ կազմուած Ահարոնեան գրական Հիմնադրամին ի նպաստ, հոս եւս գործադիր Մարմնոյ ուժ Հանգանակիչ խումբերու կազմէ, առնէ տուն պատելով հանգանակութիւն պիտի կատարուի։ Սկսեալ բարեկեցիկ դասակարգէն մինչեւ ամենահամեստ գործաւորի մը ընծլիք նուիրատուութիւնը սիրայօժար կերպով պիտի ընդունուի, ի նպաստ գրական մեծարժէք վաստակաւորներուն։

Լիոնի այն ազգայինները՝ որոնց մեր Հանգանակիչ խումբերուն հետ հանդիպումը հնարաւոր չէ եղած, ինչպէս եւ շրջաններու ազգայինները, թող բարեհաճին իրենց սրտաբուխ դրամական նուէրներն ու առաջումները ընել՝ գանձապահ Յովք. Ս. Սէփէթճեանի, 43, Rue Paul Bert, Lyon. (43, Ռիւ Փոլ Պէռ, Լիոն, իսկ թղթակցութիւնները ուղղել Գործադիր Մարմնոյ Ատենադպիր Թագւոր Այվազեանի, 64 Rue de Bonnel, Lyon.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԼԻՈՆ.— Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր կազմակերպելու ընկերա-համերգական երեկոյթ մը ի նպաստ իր նորակազմ ֆութպոլի խումբին։ Ժամանակէն առաջ երիտասարդներու բազմութիւն մը հաւաքուած էր «Ցարօն» ճաշարանը։

Երեկոյթը բացուած յայտարարուեցաւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Վահրամ Սէֆէրեան, որ երկու խօսքով բացատրեց Միութեան նպատակը եւ փափաք յայտնեց որ նման խնջոյքներ ըլլան այս օտար ափերուն վրայ հեռահեռէ եղան արտասանութիւններ, արամախօսութիւններ, զաւեշտներ, եւայլն։ Ազգային յեղափոխական երգերով կը թնդար սրահը խնջոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։ Ցնծայ աճուրդի դրուեցաւ տուփ մը անուշեղէն, զոր նուիրած էր «Ցառաջ»ի գործակալ Խնկիկ կէնճեանը։ Աճուրդը վարեց Գ. Ա. Մելքոնեան։ Բոլոր ներկաները մասնակցեցան աճուրդին, որ հասաւ 425 ֆրանքի եւ շահեցաւ ճաշարանապետ Ա. Սասօեան։ Ցարութիւն Արէլեան նուիրեց բաղարիկ 10 ֆր., գումար 435 ֆրանք։ Ջերմ ուրախութեան մէջ վերջացաւ խնջոյքը։ Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք անոնց որ քաջալերեցին մեր այս ձեռնարկը։

*** Երկու խօսք ֆութպոլի խումբի մասին։ Միութիւնը կազմուած է այս տարուան սկիզբը խումբ մը պատանիներու կողմէ։ Կը կոչուի «Զ. Ե. Ո. Միութեան ֆութպոլի խումբ»։ Մինչեւ հիմա կատարած է հինգ մրցումներ, որոնց միայն մէկը պարտուած։ Ապրիլ 13ին մրցեցաւ ֆրանսական «Մերի-պէլ»ի երկրորդ խումբին դէմ։

*** Ապրիլ 11-24 համազգային սգատօնը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կը կազմակերպէ Զ. Ե. Ո. Միութեան մասնաճիւղը։ Այս առթիւ բոլոր կազմակերպութեանց եւ Միութեանց նամակ գրուած է։ Սրահի չգոյութեան պատճառով, պիտի տօնուի 19 ապրիլ շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Պատանի

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 14 ապրիլ.— Ծանօթ երգիչ գերասաններ ակը եւ տիկին Հայկ-Արծիւ, շաբաթ գիշեր տուին իրենց առաջին երգահանդէսը, Սովուա սրահին մէջ։ Տիկ. Եմմա-Արծիւ (Soprano) երգեց մեծ յաջողութեամբ, մանաւանդ Թումիլիքեանի «Վարդ»ը, ինչպէս եւ «Թուքա»ն եւ «Մասամ Պըթըրֆլայ»ը։ Պ. Հայկ-Արծիւ tenorն իր քաղցրալուր ձայնով պահ մը մեզ յիշեցուց «Ցարօնի Սոխակը»։ Իր հայկական երգերը ժողովրդի սրտէն կը խօսէին եւ պահ մը մեզ փոխադրեցին մեր հայրենի երկիրը։

Երգահանդէսը իր ամբողջութեամբ խիստ հաճելի ժամանց մըն էր, որ մեծ ազնուութիւն առեղծեց գաղութիս թմբած հոգիներուն մէջ։ Մեծահարուստ ջօքերէն տիկին Քէօլէեան եւ Պ. Նահապետեան հետաքրքրուած էին այս ձեռնարկով։ Երգահանդէսէն յետոյ, Պ. Հայկ-Արծիւ, պատկերացուց հայ արուեստագէտին եւ մտաւորականին կեանքը, որ լի է փուշերով։ Վերջէնց տառապանքը անզուգական Ագամեանին, եւ ձօնեց շատ մը այլասերածներու անտարբեր ընթացքը իրենց հայրենիքին, հայրենի երգին եւ գեղարուեստին հանդէպ։

*** Նորակազմ Լօ Միութիւնը կը պատրաստուի 27 ապրիլին բեմադրելու Ալէքսանդրովիչի «Աշխարհի դատաստանը», ի նպաստ Ընտուլուի բնկերներուն, որով մաս մըն ալ յատկացնելով Թրանսայի ողողումներու զոհերուն։

Հ. Ցաքէթնագովեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՏՈՐՔ»

F. C. Dieppeի կազմէ կազմակերպուած Զատկի բաժակախաղին հրաւիրուած են Լոնտոնի Puffnel Park եւ Devhwich-Hamletի Ա. խումբերը, նաեւ «Տորք» մարզականը, իբրեւ լաւագոյն ներկայացուցիչ Ֆրանսայի օտար խումբերուն։ Մեզ համար մեծ պատիւ մըն է տեսնել ծածանումը հայկական եռագոյնին անգլիական եւ ֆրանսական դրօշներու հետ։ Ու մեր կուրծքերը պիտի ուռին պահ մը, երբ երգչախումբը God save the Kingի եւ Marseillaiseի հետ միասին նուագէ «Յառաջ նահատակ»ը։

Տիէփ քաղաքը, 168 քիլ Փարիզէն, ունի 30.000 բնակչութիւն։ Նշանաւոր է ջրագրական իր առաջին կարգի դպրոցովը եւ փղոսկրեայ եւ ոսկրեայ գործարաններով, մանաւանդ իր նաւահանգիստովը։ Կրնայ ընդունիլ 200ի չափ նաւեր 6000 թոն տարողութեամբ։

Խաղացանկ.— Շբ. 19 ապրիլ Lev. rid— F. C. Dieppe պահեստին F. C. Rouen Բ.ի դէմ, Dork Ա. Puffnel Park անգլիական Ա.։ Կիրակի 20 ապրիլ Lev. rid— F. C. Dieppe Բ. F. C. Offranville Ա., F.C. Dieppe Ա. Devhwich-Hamlet Ա. (անգլ.)։

Բշ. 21 ապրիլին պիտի մրցին երկու յաղթականները։

Անգլիական միութիւնները Լոնտոն հրաւիրած են «Տորք»ը, բաժակախաղի մը։ Սիրով ընդունած ենք։

Խումբը կազմուած է հետեւեալ կերպով — Տէվէճեան բերդ (, Նիկողոս, Մկրտիչ, Տընեէգ, Խորասանճեան, Գանթարճեան, պաշտպանողական։ Տ. Թօփալեան, Գ. Գավաֆեան, Կ. Նորապետեան, Չալըքեան եւ փոխագեաններըՙ կը ենդրուի ճշդապահ գտնուիլ։

Ն. Անուշեան

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ— Կիրակի 20 ապրիլ, Ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը տեղի պիտի ունենայ Կրընոպլի մէջ։ Հ. Մ. Ը. Մ ի Վիէնի Մասնաճիւղին ֆութպոլի առաջին խումբը պիտի մրցի F. C. Capucheի ֆրանս. խումբին դէմ։

Աւելորդ է խօսիլ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ին մասին։ Հայ մարզիկները եղանակին սկիզբէն ի վեր ձեռք բերին յաղթանակներու երկար շարք մը՝ ֆրանս. կարող խումբերու դէմ։ Կիրակի օր Կրընոպլը պիտի գան զօրաւոր կազմով մը եւ, շատ հաւանաբար, պիտի արձանագրին նոր յաջողութիւն մը եւս։

Այս մրցումը գաղութիս մէջ թէ շրջակայքը արթնցուցած է մեծ հետաքրքրութիւն մը։ Նոյնիսկ՝ տիկիններ եւ օրիորդներ կը պատրաստուին երթալ նոյն օրը գաշտին եզերքը դիտելու եւ ծափահարելու համար հայ մարզիկներուն խաղը։ Կը նախատեսուի նաեւ օտար հանդիսատեսներու առատ թիւ մը։

Մրցումը կը սկսի ժամը 2ուկէսին Գափիւզի մարզադաշտին վրայ Դաշտը կը գտնուի Capuche, Գաուչուի գործարանին դէմ, շոգեկառքի գծին քով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ի պատասխանի «Ունկնդիր մը» ստորագրութեամբ հրատարակուած դիտողութեան («Յառաջ» 12 ապրիլ) կու գամ յայտարարելու որ բնաւ մոռացութեան կամ ուրիշ ո՛ եւ է նկատողութեան մ'արդիւնք չէ՛ բանախօսութեանս մէջ քանի մը վարդապետներուն անունները չը յիշելս։ Աւելորդ է ըսել՝ որ ես ալ նոյնչափ կը ճանչնամ ու կը գնահատեմ անոնց արժանիքը, մանաւանդ Հ. Յ. Ջահրապեանին, Հ. Ս. Թէոդորեանին եւ Հ. Գ. Այվազովսկիին, որոնք նշանաւոր տեղ մը կը գրաւեն Մխիթարեաններու գրական ու կրթական գործունէութեան մէջ։ Այս երեք վարդապետները, — թէեւ անջատուած միաբանութենէս՝ զոհ երթալով զանազան տխուր պարագաներու, սակայն վարքով ու բարքով անաղարտ եւ միշտ սիրած ու յարգած իրենց միաբանութիւնը, — պիտի յիշուէին մերձաւոր մէկ բանախօսութեանս մէջ, երբ «Բազմավէպ»ի, «Մխիթ. Ճեմարանի եւ Մուրատեան Վարժարանի հաստատութեան մասին ակնարկ մ'ընեմ։

Գալով երկու Հ. Ա. եւ Հ. Խ. Գալֆայեան եղբայրներուն, որոնց վրայ աւելցնելու է նաեւ Նորայր Բիւզանդացին, ասոնք թէեւ տաղանդաւոր գրիչներ, բայց իրենց վարքով ու բարքով եւ մանաւանդ իրենք իրենց իշխանականի եւ գիտնականի յաւակնոտ հովեր տալով, իրենց բարոյական բարձրութեան վրայ չեն մնացած, եւ որ մեծն է՝ իրենց կարեւոր գրական երկերը միաբանութենէս անջատուելէն վերջը յօրինած եւ վանքէս դուրս հրատարակած են։ Intelligenti pauca.

Հ. Յովհ. Թօրոսեան

«ԾՈՄԻ ՕՐԸ»

Տարիներէ ի վեր Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ օրէնքի կարգ անցած է ԾՈՄԻ ՕՐը։ Ընտանիք մը կամ անհատ մը մէկ օր իր ուտելիքէն որոշ խնայողութիւն ընելով, աւելցած դրամը կը յատկացնէ որբերուն եւ այլ կարգի թշուառներու։ Փարիզի ռուս գաղութը հետեւելով այս գեղեցիկ սովորութեան, Աւագ Ուրբաթի օրը Ծոմի Օր կը հռչակէ եւ նուիրատուներու արամադրած գումարով մանկական ապաստանարան մը կը պահուի Փարիզի օդասուն արուարձաններէն մէկուն մէջ։

Արախուսուած անցեալ տարուան մեր պզտիկ փորձէն, մտադիր ենք այս ամրան արձակուրդին եւս բանալ բացօթեայ դասընթացքներ, ուր շաբաթը երեք անգամ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, կարող վարժուհիի մը հսկողութեան տակ, քանի մը տասնեակ մանուկներ պիտի վայելեն մաքուր օդ եւ պիտի մարզուին հայերէնի մէջ։

Այս կոչով կը դիմենք մեր գիտակից հայրենակիցներուն՝ հետեւիլ Ռուսերուն եւ Աւագ Ուրբաթ օրը կերակուր մը, անուշեղէն մը պակաս ուտելով, անոր փոխարժէքը յատկացնել մեր մանուկներուն։

Նուէրները ղրկել Հեղք. Վարչութեան գանձապահին. Mlle. Ripsik Kochian, 30 Rue St. Charles, Paris (15e.)

Ա. Ե. Հայ կարմիր խաչ

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

"Ո՛ւր, ո՞ւր էք հեռանում, ...նք ձերն ենք, ձերը պատմու...թեան սկիզբէն մինչեւ այսօրը, ...ինչեւ յաւիտեան, մեր հողը ...իւնն է ձեր պապերի, մեր ...ութը արիւնն է ձեր հայրերի, ...եր սիրտը սիրտն է ձեր ազգու...թեան ո՞ւր էք լքում մեզ»։

Ու տառապած սրտերէն հօծ...նելով այդ կանչը՝ տարածում ...համայն աշխարհում համաս...իւռ հայութեան։ Լաող կա՛յ, ...ւմ էք արդեօք։

Ու պարպւեց կայքը, տները ...ղպուեցան իրենց դռներն ...պատուհանները, փողոց ալ...երի նման բաց խաչաձեւող հա...նաջ առջեւ՝ հսկում են զար...ուրելի վայրենով։ Աւերակների ...ի կոյտ է կայքը եւ յաղթողի ...րօշակը ծածանում է աւերակնե...ի վրայ։

Պարպւեց կայքը, բայց գիւղերը դեռ մնում են փողոցներում։ Ու անօթի շներ դեռ կաղկանձում են իրենց տէրերի գիւղերի մօտ, չուզելով յաջենալ նրանց մարմնով։

«Գործ» չկայ քաղաքում մնացածների համար, ու նրանք ձանձրոյթէն յօրանջում են։ Թուրք քաղաքապետը հայ նահանգապետի շքեղ բնակարանում նստած, ծխում է եւ պատուհանէն դէպի կարմիր հովիտն է նայում։ Աքանչելի է դա գետի հովիտը, կղզեակները գեղանկար, խճուղին Սարը կամիչի ու բերդերը վեհերէ։ Հրճւում է, էլ իրենցն է ամբողջ «անտարիկ»։

Համհարզը ներս մտաւ։

— Մի հայ «քէշիշ» ուզում է տեսնել ձերդ գերազանցութեան։ Ոչ մի կերպ չկարողացանք վռնտել գանէն։ Ասում է. «կամ պիտի սպանէք, կամ փաշան պիտի լսէ ինձ։»

Միտքը շարժողութեան մէջ դնելու համար, փաշան ուզեց տեսնել «քէշիշ»ը։ Գուցէ սովորած լինի սրամիտ մի բան ասելու, խնդալու, զայրանալու, կամ գթալու։ Ձանձրոյթը փարատելու համար հրամայեց ներս բերել «քէշիշ»ին։

Նա էր, Տէր Խորէնը։

— Ի՞նչ կը հրամայէք, ծաղրանքով հարցրեց փաշան։ Ես կարծում էի, թէ հայ չմնաց քաղաքում։ Ինչո՞ւ էք մնացել հրամանքս։

— Ձեր հրամանը լիովին կատարելու համար։

— Ինչպէ՞ս, կարծում ես, թէ դեռ հայեր կան քաղաքում։

— Կա՛ն, փաշա, կա՛ն, գիւղերը, գիւղերը փողոցներում։

— Նրանք անշունչ են, աղբ, մենք կ'ալենք նրանց։

— Ընթաղ մեռելները շունչ ունեն, երգ ունեն, լեզու ունեն, կը խօսեն եւ կը վրդովեն ձեր հանգիստը, եթէ ձեզ մի մայր է ծնել։

Փաշան մտածեց, դիւղերն, այո՛, հենց իր պատուհանէն երեւում են շատերը, դիակնե՞ր եւ որքան շատ կան քաղաքում, շրջակայքում։

— Ի՞նչ ես ուզում, «քէշիշ»։

— Արտօնութիւն նրանց հաւաքելու եւ հողին յանձնելու։ Ջինւորներ, սայլեր նրանց տեղափոխելու։

— Արհեստիդ հաւատարիմ ես, գործդ առատ է, բայց ափսոս վարձատրող չպիտի ունենաս։ Իսկ եթէ արտօնութեան համար ես վարձ պահանջե՞մ...

— Մի կեանք ունեմ, պատրաստ եմ նրանով հատուցանել վերջին պարտականութիւնս կատարելու փոխարէն։

Ու ծերունու մէջքի ուղղած էր այդ վայրկեանին, ճակատը պայծառ ու հայեացքը սէգ։

Փաշան մտածեց, հայեացքն ընկաւ Սարը կամիչի խճուղուն, դիակնե՞ր, դիակնե՞ր... այնտեղով նահանջող ու գերութեան տարւող զինւորներ էին անցել։

— Կեանքիդ գնով, այո՛, կեանքիդ գնով արտօնում եմ դիակներն հաւաքել։ Ջինւորներ, սայլեր տրամադրէք, ինչքան որ պէտք է։ Հաւաքէք դիակները մինչեւ վերջին շունչ։

***

Հաւաքւեցին դիակները, գերեզմանոցն հեռու էր, զինւորները չուզեցին գերեզմանոց տանել նըրանց ու նրանք հողին յանձնւեցին ուր որ հանդիպեց, ժայռերի տակ ծմակների կողքին, ջրերի եզերքին, աներին մէջ, ու ամէն վայր գերեզմանոց դարձաւ։ Աշուն էր, լացող երկինքով։ Ձմեռ պիտի գար ու ձիւնով ծածկէր հողաթումբերը, գարուն պիտի գար ու ծաղիկներ բանար ուռճացած հողում, ու նրանց բոյրը հովերին խառնուած պիտի պատէր աշխարհէ աշխարհ։ Վերջին դիակները հողին յանձնեցին «Արիւնոտ մարտկոցի» մօտ, այնտեղ էր կայանը սաւառնակների, ու դիակները սաւառնորդ գնդի զինւորներ էին։

Վերջացաւ, իր կեանքի փոխանն էլ մօտեցաւ, ու քահանան փափաքեց մի վերջին անգամ օրհնել գերեզմանները հին, որոնց տակ պառկած են նրանք, որ նորերին ազատութիւն բաղձալով մեռան։ «Արիւնոտ մարտկոց»էն ճամբէն ուղիղ է դէպի գերեզմանատուն։ Ընձրեւի պատճառով զինւորները քաղաք աճապարեցին ու անտեսեցին քահանան։ Նա իրեն ազատ զգալով՝ քայլերն ուղղեց դէպի գերեզմանատուն։

(Շար.) ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Թուրքիոյ տնտեսական ծրագիրը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ տնտեսական գործավար Շաքիր պէյի կողմէ պատրաստուած տնտեսական ծրագիրը Մ. Բէմալ փաշան ալ քննած եւ սկզբունքով լաւ գտած է։ Ցոյս կայ որ, այս ծրագրին շնորհիւ, տնտեսական տագնապը կարճ ատենի մէջ պիտի փարատի եւ նոյն իսկ կեանքի սղութիւնը պիտի վերնայ։ Ծրագրին ամբողջութեամբ գործադրութեան համար 500 միլիոն ոսկի պէտք կը նախատեսուի։ Ուստի մէկ տարուան մէջ չի կրնար գործադրուիլ. առնուազն 10—15 տարի կանոնաւորապէս պէտք է նոյն սկզբունքները կիրարկել։

Ծրագրին գործադրութեան համար, ելմտացոյցին մէջ դեռ աւելի խնայողութիւն կատարելը կարելի կը նկատուի։ Այս խնայողութիւնը տարուէ տարի աստիճանաբար 30 միլիոն ոսկիի պիտի բարձրանայ։ Առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ Երկրագործական դրամատան 30 միլիոն ոսկի դրամագլուխը 100 միլիոնի բարձրացնել։

Ալմազեանը ծեծողներուն դատը

Ինչպէս կը յիշուի, Ալմազեան, երբ դեռ նոր բանտարկուած էր, դատ բացած էր անծանօթի դէմ, ծեծի ենթարկուած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Այս խնդրին քննութիւնը կը կատարէր հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ։ Այս վերջինս իր քննութիւնները աւարտած ըլլալով, թղթածրարը հաղորդեց դատական իշխանութեան։ Ընդհանուր դատախազի փոխանորդ Թասանեօ պիտի պատրաստէ իր վերջնական տեղեկագիրը։ Կ'ըսուի թէ Ալմազեանի այս բողոքն ալ չեղեալ պիտի նկատուի, քանի որ հարցաքննիչ դատաւորը չէ կրցած հաստատել թէ ո՛վ է հեղինակը դատական բժիշկ Տոքթ. Փօլի կողմէ Ալմազեանի վրայ նկատուած հարուածի հետքերուն։

Մէչէրսկիի նոր շահատակութիւնը

Ռուս արկածախնդիր մը՝ Մէչէրսքի, 1924ի ամառը Մոնփառնասի «Թէրմինիւս» պանդոկին մէջ կեղծ ռումբով եւ ատրճանակով մը վախցուցած էր հայ գոհարավաճառներ Պ. Պ. Արմենակ Համբարձումեանն ու Ծիւհէրեանը, կողոպտելով անոնց 300.000 ֆրանքը։ Մէչէրսքի այն ատեն ձերբակալուելով դատապարտուեցաւ 5 տարի բանտարկութեան եւ Ֆրանսայէն վտարումի։

Բանտէն ելլելէ վերջ, Մէչէրսքի այս անգամ ալ նոր շահատակութիւն մը փորձեց ռուս փոփի մը վրայ, սպառնալիքի տակ 4000 ֆրանք պահանջելով անկէ։ Փոփը բողոքեց եւ Մէչէրսկի առջի օր վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը վերսկսի իր աշխատանքներուն, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ որոշուած ժամուն։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Յետաձգուած է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Եօզկատի Բարենպատ. Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այս Երկուշաբթի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է

ԽՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ջ. Ե. Ռ. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ հիմնուելիք գրադարանին, վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan. *Քաղաքապետարանի սրահը։ Նուագ, ճաշ-պահուստ Գիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։*

Կը խօսին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ եւ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ „ՌԻԽՏԱԻՈՐԸ" ԵՒ „ԹԻՒՀԻՆԳ ԽԵԼԱԳԱՐԸ" *(զաւեշտ)*

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Bld. Carnot: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Ուրբաթ վրէժ, Արամ և Զաւարեան խումբերը Գրադարանի սրահը։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Աֆիոնի Հայրենակցական միութեան թօրար մասնաճիւղի ցանկը.—

Ա. Պէրպէրեան (2 քոյրեր), 50, Յ. Տէր Վահանեան 20, Գ. Գարասարգիսեան 15, Ա. Սարգիսեան 15, Կ. Գարապալեան, Ա. Մովսէսեան, Ժ. Ճիզմէճեան, Ա. Ճիզմէճեան, Ս. Էմինեան, Ա. Տօնիկեան, Ս. Բոյաճեան, Գ. Յովսէփեան, Ա. Զաքարեան Վ. Նաւասարդեան, Մ. Յակոբեան, Մ. Գասպարեան, Ա. Սօլեան 10ական, Ն. Պուրնարսս եւ Ե. Բանտէլիս (2 Յոյներ), Լ. Քէշիշեան, Ս. Մէօճիեան, Ա. Քէշիշեան, Վ. Վրզըթեան, Կ. Կաւզուգեան, Յ. Գօչումեան, Մ. Պարսամեան, Գ. Չէպէճեան, Օ. Շէքէրեան, Մ. Պահարեան, Ա. Մութաֆեան 5ական, Կ. Տէր Պօղոսեան 3, Ա. Քէրէսթէճեան 2, գումար 300 ֆրանք։

Լիոնի Աֆիոնցիներէ 785, Թարաքի հայրենակիցներէ 740, գումար 1525։ Ստացագիրներու եւ փոստի, եւայլնի ծախք 25 ընդհ. գումար 1500 ֆր.։

ՅԵՍ *Յառաջ* 11 փետր.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

26 Ապրիլ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Փարիզի Աղքասախնամի Օժանդակ Օրիորդաց Միութիւնը ապրիլ 26ին համար, ընտանեկան պարահանդէս-երեկոյթ մը կազմակերպած է, Ռւաշինկթըն փալասի շքեղ սրահներուն մէջ, 14 rue Magellan, Metro Georges V. Նպատակը բարի, մուտքը աժան եւ միջավայրը խիստ հաճելի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2.30ին Ըէվէյի յունական Թըրիեանօ սրահը։ կը ներկայացուի
«ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ»

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
19
ԱՊՐԻԼ
1930

19 AVRIL 1930

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1242

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ԱՅՍՏԵՂ ԿԸ ՎԻՃԻՆՔ...

Մինչ այստեղ կը վիճինք անհամ ու անվերջ, անդին, հեռու Միջագետքի խորերը, տուներ, նոր բոյներ կը շինուին, անց աղմուկի։ Նոյնիսկ մեղք համարելով պարծենալ կատարուած աշխատանքին համար։

Մեր ընթերցողները բաւական բան գիտեն այս մասին, ժամանակին հրատարակուած ըլլալով ամէն մանրամասնութիւն։ ...վասպուրականի վերջին գաղթին մնացորդներէն Իրաքի ...ք հաստատուած են 7—8000 հոգի։ Հայաստան երթալու ...ն յոյս կորսուած ըլլալով, Գաղթ. Կոմիտէն գլուխ քարէ ...ր զարկաւ եւ վերջապէս յաջողեցաւ Իրաքի կառավարութենէն ստանալ ձրի հող, Մուսուլի Սիլվան գաւառին մէջ։ Ու... ...ոչ մէկ աջակցութիւն՝ պետութեան կողմէ։ Պայման դրուած ...որ գաղթականները իրենք միջոցներ գտնեն, նորոգեն աւերակները, տուն տեղ ըլլան եւ հող մշակեն։

Այդ պայմանով ալ, գործի ձեռնարկեց Գաղթ. Կոմիտէն։ Սահմանափակ էին տրամադրելի միջոցները, բայց սահման ...ր գործին լրջութեան հաւատացողները եռանդը։ Ու մինչ ...ին առթիւ, 250 հոգի միայն պիտի տեղաւորուէին, ...ն հրացած արդէն փոխադրուեր են հազար հոգի, Նահր-էլ-...րի, Պագտատի եւ Պասրայի կայաններէն։

Արդէն շինուած են 170 տուներ, 220 ընտանիքի համար։ ...ւկարաններ ոչ թէ մեր գիւղական գոմերուն կամ գետնա...նկուղներուն պէս, այլ նորագոյն ձեւով եւ կարելի յարմարութիւններով։

...րջանը քրտախոս ըլլալով, նոր բնակավայրը կոչուած է ...ամէր» քաղաք)։ Շինութիւնները կատարուած են հաւաքական աշխատանքով, եւ տեղացիներու բարեացակամ աջակցութեամբ։ Կարելի եղած է ճարել նաեւ 40—45 լուծք, որպէսզի ...գիրները սկսին անմիջապէս վարել ու ցանել։ Մանաւանդ որ, հողը շատ բերրի է, եւ կրնայ տալ մէկին քսան։

Ի՞նչպէս կարելի եղած է գործել այս հրաշքը, զարմանքի ...ով նոյնիսկ տեղական իշխանութիւնները, որոնք այդ ...րակները ցոյց տուեր էին հայ գաղթականներուն, գլխու ...է մը ազատելու համար։

Գաղթ. Կոմիտէն իր ձեռքին տակ ունէր Հնդկաստանի եւ ...ւսաղէմի մէջ կատարուած հանգանակութեան մը մնացորդ...րուն վրայ աւելցան Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին եւ ...ոպ. Հայր. Միութեան ղրկած գումարները, եւ զանազան ...մեստ օժանդակութիւններ (Եւրոպայէն եւն.)։ Առանց հաւաքական աշխատանքի եւ մանրակրկիտ հաշիւներու, դժուար թէ ...րելի ըլլար գործին կէսն իսկ յաջողցնել։

Տարբեր պարագաներու մէջ, տասնապատիկ աւելի գումար է մսխուած, առանց համապատասխան արդիւնքի։ Եւ մինչեւ ...յսօր ալ, կը մսխուի աւելի կամ պակաս։ Այժմ տեղը չէ օրինակներ յիշելու եւ սիրտ պղտորելու։ Օրինակներ՝ ոչ միայն ...յրենիքէն դուրս, այլ եւ անոր հողին վրայ։

Երբ առաջին անգամ յիշուեցաւ Մուսուլի այս ձեռնարկը, ...ջողասէր ազգասէրներ պարտք սեպեցին հրապարակաւ ...իմաստ հռչակել զայն, համարել «հակահայաստանեան», քանի ...ր տեղաւորումը կը կատարուի հայրենիքէն դուրս։

Հարկ եղաւ բացատրել այս մարդոց թէ՝ 1921էն ի վեր ...յրենիքին դուռները կը զարնեն Նահր-էլ-Օմարի գաղթականները, եւ եթէ մէկ մասը կարճ-երկար ընդունեցան, մնացեալին առջեւ ամէն ճամբայ փակեցին, նոյնիսկ բանալը ...ել տալէ յետոյ։

Արդ, անապատին եւ կայաններուն մէջ կը հալէին այս ...գիրները, դատապարտուած՝ այլասերելու։ Արժէք ունի՞ ...յս բազմութիւնները թէ ոչ։ Եւ եթէ այո, մենք պարտականութիւններ ունի՞նք զանոնք ողջ, կանգուն պահելու եւ ինքնաբաւ դարձնելու։ Ըլլա՛յ իսկ օտար հողի վրայ, քանի որ մեր ...քը չէ քակել Երեւանի կղպանքը։

Ամբողջ խնդիրը կը կայանայ այս հարցումին եւ պատասխանին մէջ։

Իսկ ոչ հարցումէն, ոչ ալ անոր պատասխանէն խուսափելու ...ր տալ հայկական ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն։ Նոյն իսկ ...ատ քաղաքացին պարտաւոր է ինքն իրեն հարցնել ու պատասխանել։ Անշուշտ եթէ խաչ քաշած չէ իր ինքնութեան ...յ։

Մենք միամտութիւնն ունինք հաւատալու թէ՝ գոնէ այս ...գի խնդիրներու մասին կարծ պիտի կապուին վիճաբանութիւնները, եւ իւրաքանչիւր հոսանք եւ կազմակերպութիւն պիտի բերէ իր գործնական աջակցութիւնը։

Ի՞նչ արժէք ունին Երեւանէն, Փարիզէն եւ Պոստոնէն ...ուած իմաստութեան հուները, երբ տարագիրը անօթի մը, ...մը լծկան եւ ափ մը սերմնցու կ'ուզէ, բայց փոխարէն ...կը հնձէ։ Այն ալ կիրքի եւ ճամարտակութեան հով։

Ահա բոյն մը, ուր հողին պիտի կապուի հայ գիւղացին, ...ք տալով իր արդար վաստակին։

Փոխանակ ճառելու, վիճելու եւ կիրքեր յարուցանելու, ...ոց գտէք որ տնակ մը աւելի շինուի, լծկան մը, կով մը, ...ու ոչխար, հինգ հաւ, կտտ մը սերմնցու աւելի ունենան։

Նոյնը՝ Լիբանանի եւ Եփրատի ափերուն վրայ կատարուած աշխատանքներուն առթիւ։

Մեղքը մերը չէ, որ այսպէ՛ս եղաւ։

Բայց աններելի մեղք է քաղաքականութիւն խաղալ այս ...ին վրայ իսկ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խրուաթները ժընեւ կը դիմեն

Խրուաթ երեսփոխան Թանիէվիչ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղեց կոչ մը, յանուն խրուաթ ներկայացուցիչներուն։ Կոչը ուղղուած է «քաղաքակիրթ աշխարհին եւ ամէնէն առաջ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ դաշնագիր պետութեանց» որ հաշտութեան ժողովին մէջ ստեղծեցին Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու միութիւնը։ Կոչը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այն ծանր եւ վտանգաւոր կացութեան վրայ, որ ստեղծուած է Խրուաթիոյ մէջ, Սերպիոյ թագաւորին բռնապետական վարչաձեւին հետեւանքով։ Ու կը պահանջէ. 1. Իրենց ներկայացուցիչները ղրկել Մաչէքի (Խրուաթ ազգայնականներու պետ) դէմ բացուած դատավարութեան, այդ դատը միջազգային հակակշիռի ենթարկելու համար. 2. Վերջ դնել Սերպիոյ տիրապետութեան Խրուաթիոյ վրայ եւ Խրուաթիոյ ու խրուաթ ազգին համար ստեղծել ազգային կեանք մը եւ ազատ վիճակ մը, ինչպէս նաեւ ամուր կռուան մը խաղաղութիւն կառուցանելու համար Եւրոպայի այդ մասին մէջ։

Բացի Ազգերու Դաշնակցութենէն, այս ուղերձը ղրկուեցաւ նաեւ դաշնագիր պետութեանց։

∴ Մաչէքի եւ ընկերներուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 24ին։ Ասոնք կ'ամբաստանուին թէ եղեռնափորձեր կազմակերպած են Զագրէպի մէջ։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

«Թայմզ»ի Քարաչիի Թղթակիցը կը հաստատէ թէ ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ 10.000 հոգինոց բազմութեան մը վրայ, որ պաշարած էր դատարանը եւ կ'ուզէր ազատել վեց վարիչները։ Երկու հոգի սպաննուեցան եւ 57 վիրաւորուեցան։ Վիրաւորներէն 17ը ոստիկաններ են։ Աղէի գիշերուընէ ի վեր Չղագրգիտ Հնդիկներու բազմութիւն մը պաշարած է դատարանը, ուր տեղի կ'ունենայ դատավարութիւնը։ Կը վախցուի որ տրուելիք վճիռին հետեւանքով նոր խռովութիւններ ծագին։

Կանտիի երկրորդ տղան՝ Տէվիտաս Կանտի եւս ձերբակալուեցաւ աղի օրէնքը բռնաբարած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Գոմպէյի կամաւորները պրոպագանդի նոր մեթոտ մը գտան։ Գրաւեցին քանի մը թափառական էշեր, որոնց եւրոպական հագուստ եւ գլխարկ հագցուցին եւ պտտցուցին փողոցներուն մէջ, պահանջելով ժողովուրդէն որ վրայէն նետէ օտար բոլոր կերպասեղէնները եւ հագնի միայն Հնդկաստանի մէջ եւ Հնդիկներու ձեռքով պատրաստուած հագուստներ։

Կանտի երկար յայտարարութիւններ ըրաւ Նավսարիի մէջ՝ Կալկաթայի եւ Քարաչիի խռովութեանց մասին։ Ցաւ յայտնեց, որ հակառակ կրաւորական դիմադրութեան իր թարոզներուն, այդպիսի յարձակողական դէպքեր պատահած են, բայց առաջ պատասխանատուն, ըսաւ, կառավարութիւնն է, որ խաղաղութիւն չուզեր։

Կանտի աւելցուց.

— «Իմացայ թէ Ցոլէրայի շրջանին մէջ եւ Վիրամկանի մօտ բազմաթիւ անպարկեշտ խժդժութիւններ կատարուած են անպաշտպան ազգայնականներուն վրայ, որոնց միակ յանցանքն էր դիւրութեամբ յանձնած չըլլալ իրենց ունեցած աղը։ Զարչարանքի այս մեթոտը բոլորովին անհանդուրժելի է եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ հատցնել ժողովուրդին համբերութիւնը։ Ընդհդ արեան Թափուիլը պիտի գաղափարէ դէպքերը եւ փութացնէ վախճանը։ Գիտեմ թէ մօտ օրէն այլեւս խօսքերս չպիտի հասնին ժողովուրդին։ Սակայն բան մը կայ որ չեն կրնար խլել ինծմէ, այն է անխախտ հաւատքս պաշտպանած դատիս համար»։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ հակառակ յուսացուածին, Զաղլի արձակուրդէն առաջ կարելի չէ եղած վերջացնել բանակցութիւնները եգիպտական կառավարութեան հետ, կարգ մը կէտերու մասին դժուարութիւններ ծագած ըլլալով։ Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Զատկէն վերջ։

Ամէնէն աւելի դժուարութիւն ծագած է Սուտանի խնդրին մասին։ Այս առթիւ առաջ եկած տարակարծութիւնները պիտի ենթարկուին Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ գահլիճներու նկատառման։

Հապէշիստանի ապստամբութիւնը

«Տէյլի Նիւզ»ի Գահիրէի թղթակիցը նոր հեռագրով մը կ'ըսէ թէ Հապէշիստանի մէջ կռիւները կը շարունակուին՝ Րաս Թաֆարիի զինուորներուն եւ ապստամբներուն միջեւ։ Այս վերջիններուն նպատակն է գահընկէց ընել Րաս Թաֆարին։

Հիմա բացէ ի բաց կը խօսուի թէ կայսրուհի Զաուտիթու թունաւորուած է։ (Այս առթիւ ի դէպ է յիշել թունաւորման պարագայ մը, որուն մասին իբրեւ թէ առաջարկ եղած էր հայ բժիշկի մը)։

Մայրաքաղաք Ատտիս Ապապա դեռ չէ պաշարուած։

∴ Փարիզի եթովպիական դեսպանը կը հերքէ ապստամբութեան լուրերը եւ կ'ըսէ թէ Հապէշիստանի մէջ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ։

Դանուբէն ուղղակի Եգէական

Ռումանիա, Հեհաստան եւ Պուլկարիա կ'աշխատին Դանուբի վրայով ուղղակի կապուիլ Եգէականին, առանց պէտք ունենալու նեղուցներուն։ Ասոր համար, ծրագրած են Դանուբի վրայ մեծ կամուրջ մը շինել եւ ռումանական երկաթուղին միացնել պուլկարականին եւ ուղղակի Սելանիկ իջնել։

Մանաւորաբար Ռումանիա շատ համակիր է այս ծրագրին, նկատելով որ Վոսփորի եւ Տարտանէլի միջոցով հաղորդակցութիւնը երկար ու դժուար է իրեն համար։ Մանաւանդ պատերազմի մը պարագային։

Իր կարգին, Յունաստան ալ խոստացած է յիշեալ բոլոր պետութեանց մասնաւոր գօտիներ տրամադրել Սելանիկի մէջ։ Այս թոյլատուութիւնը կ'ընէ, որովհետեւ գիտէ թէ նոր կարգադրութեամբ Սելանիկը պիտի դառնայ «թրանզիթ»ի մեծ կեդրոն մը։

Միայն Ռումանացիները կ'ուզեն որ կամուրջի փոխարէն ֆէրիպօթեր (կառամբարձ լաստեր) հաստատուին Դանուբին վրայ։ Մօտերս խորհրդաժողով մը պիտի գրաղի այս խնդրով։

«Փոլիթիքա» գիտել կուտայ որ եթէ յաջողի այդ ծրագիրը, Պոլսոյ նաւահանգիստը շատ պիտի տուժէ եւ աւելի պիտի ամայանայ։

Մոսկուայի նախանձէն վերջ

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը գրէ.—

Կարգ մը խորհրդային քաղաքացի մենաշնորհի տէրեր հարցուցին խորհրդային իշխանութեանց թէ կուլակներու հանդէպ քաղաքականութեան վերջին փոփոխութիւնը կիրարկելի՞ է նաեւ քաղաքաբնակներուն, եւ թէ այսօրէն կերպով սեփականազրկուած քաղաքացիները կրնա՞ն յուսալ թէ ետ պիտի ստանան իրենց կալուածները։

Այս հարցումը կը վերաբերի գլխաւորապէս այն քաղաքացիներուն, որոնք քանի մը տարի առաջ խորհրդային կառավարութեան հետ պայմանագրութիւն կնքեցին՝ նորոգելու փճացած բնակարանները։ Ըստ այդ պայմանագրութեանց, իւրաքանչիւր այս կարգի մենաշնորհ ստացող իրաւունք ունէր իր նորոգած տան մէջ բնակարան մը գրաւելու եւ միւս բնակարանները վարձու տալու քանի մը տարուան համար, իբրեւ հատուցում՝ շէնքը բնակելի դարձնելուն։

1928ին և 1929ին մեծ թիւով տուներ վերադարձուեցան մենաշնորհի տէրերուն կողմէ, սակայն քանի մը ամիս առաջ Մոսկուայի, Լէնինգրադի եւ այլ վայրերու խորհրդային իշխանութիւնները չեղեալ համարեցին այդ պայմանագրութիւնները, գրաւեցին տուները, դուրս քշեցին նորոգողները, եւ շատ տեղեր ալ ձերբակալեցին զանոնք եւ ընտանեօք հեռաւոր վայրեր աքսորեցին։

Նոր դպաւ մը

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, Գործակցականի տնօրէնը եւ բազմաթիւ պաշտօնեաները ձերբակալուած են՝ իբրեւ մեղսակից հակաբոլշեւիկ դաւի մը։ Կ'ըսուի թէ շարժման վարիչն է Շքոլնիկ եւ կազմակերպութիւնը բազմաթիւ ճիւղեր ունի արտասահմանի մէջ։

∴ Զուտովայեցի խորհրդային դատարանը մահուան դատապարտեց ռուս ճարտարագէտներ Մակարովը, Տրէզակովը եւ Բիտշմրակին՝ իբրեւ հակայեղափոխական գործիչներ։

Տրոցկի կ'ամբաստանէ Ստալինը

Պերլինէն կը հաղորդեն.— Իր նոր պաշտօնաթերթին՝ «Ցէր կոմունիստ»ի մէջ, Տրոցկի կը գրէ թէ Ստալին սպաննել տուած է Չեկայի գործակալներէն Բլունկինը։ Երբ Պոլիս կը գտնուէր, Տրոցկի խնդրած էր Բլունկինէն նամակ մը յանձնել Կարլ Ռատեկի, որ այդ պահուն Սիպերիա կը գտնուէր։ Ռատէկ ենթադրելով որ Բլունկին լրտես է, մատնեց զայն։ Ասոր վրայ, Ստալինի անձնական հրամանով մահապատժի ենթարկուեցաւ Բլունկին։

Դատ մը Ալմազեանի դէմ

Ալմազեանի խանութին տէրը՝ Լօնպար դատ բացած էր հայ դերձակին դէմ, որ իր բանտարկութեան պատճառաւ յունուարէն ի վեր չէր վճարած խանութին վարձքը։ Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան ժխտելով ըսաւ որ եթէ Ալմազեան չէ կրցած վճարել իր պարտքը, պատճառը բացառիկ պարագաներն էին, եւ թէ հարկ չկայ երկարօրէն բացատրութիւն տալ այդ մասին։ Դատաւորը առանց ոեւէ առարկութեան մինչեւ մայիս 14 պայմանաժամ տուաւ Ալմազեանի իր պարտքերը վճարելու համար։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«Տէթէքթիվ» շաբաթաթերթը եւ «Սուար» կը հրատարակեն Ալմազեանի յիշատակները, տալով անոր կենսագրութիւնն եւ բանտարկութեան մանրամասնութիւնները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ առջի իրիկուն ժամը 19.10ին երկրաշարժի թուլն ցնցում մը զգացուեցաւ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կրթական նախարարը հրահանգեց «էսփէրանթօ»ի կամաւոր դասընթացք մը հաստատել լիսէներուն եւ Աթէնքի վարժապետանոցին մէջ։

ՀԻՆՏԷՆՊՈՒՐԿ յուլիս 20-27 պիտի այցելէ Հռենոսի պարպուած շրջանները։

ՍԸՐ ՊԱԶԻԼ ԶԱՀԱՐՈՖի Փարիզի տան մէջէն հրդեհ ծագեցաւ եւ Մատենադարանին կարգ մը արժէքաւոր գիրքերը այրեցան։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ 12 ջրօդանաւեր յառաջիկայ աշնան պիտի փորձեն կտրել Ատլանտեանը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը արգիլած է Լոնտոնաբնակ բոլոր խորհրդային քաղաքացիներուն՝ Զատկի առթիւ եկեղեցի կամ սինակոկ երթալ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՏՔԸ՝ 1,308 000 ՍՏԵՐԼԻՆ

Հակառակ ամէնէն լաւատես հաշիւներուն, Անգլիոյ ելմտական եւ տնտեսական վիճակը շատ ծանր է։

Այսպէս էր գեթ տարի մը առաջ պահպանողական վարչութեան օրով, այսպէս է եւ աւելի գէշ, հիմա, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի ընկերվարական կուսակցութիւնը։

Մեծ պատերազմին աւերը հետզհետէ կը զգայ այս հպարտ ժողովուրդը որ սեւ օր չէր տեսած մինչեւ 1914։ Յաղթանակը արժեց շատ աւելի սուղ քան կ'երեւակայէին պատասխանատու շրջանակները։

Զգեցէք պահ մը միջազգային քաղաքականութեան ներկայ տագնապը որ մեծապէս կ'ազդէ Եւրոպայի տնտեսական կացութեան վրայ։ Դիտեցէք այն աննախընթաց մրցակցութիւնը առեւտուրի եւ արդիւնաբերութեան մէջ, որուն լծուած են բոլոր մեծ ու պզտիկ ժողովուրդները, մրցակցութիւն մը որ եթէ չկասի, կրնայ ահաւոր վտանգ մը դառնալ ապագային բրիտանական ճարտարարուեստին ու վաճառականութեան։

Անգլիա աշխարհի մթերանոցն էր պատերազմէն առաջ։ Ոչ միայն իր սեփական արտադրութեանց այլ դուրսէն ներածուած բազմատեսակ նիւթերու համար։ Եւրոպա իր հանքածուխը եւ պողպատը կը գնէր Անգլիայէն, Հարաւային Ամերիկան կամ ասիական երկիրները այս երկրէն կը գնէին իրենց հիւսուածեղէնը. անգլիական նաւաբաններուն մէջ կը շինուէին չորս ծովերուն վրայ երթեւեկող շոգենաւերը։ Լոնտոնն էր Եւրոպայի սակարանը եւ շուկան։

Իսկ այսօ՞ր։ Շատ բան փոխուած է հին օրերէն։ Պատերազմը արթնցուց բոլոր ժողովուրդները. անոնք որ յաճախորդ էին երէկ, դարձան մրցակից։ Եւրոպական երկիրներուն գրեթէ մեծագոյն մասը ինքնաբաւ է այսօր շատ մը տեսակէտներով։ Իտալիոյ մէջ շինուած բամպակեղէնը կամ բրդեղէնը թերեւս այնքան լաւ է որքան Լէնքըշըրի մէջ պատրաստուածը. հիւսիսային Ֆրանսայի կերպասները կրնան մրցիլ Պրատֆորտի մէջ արտադրուած տեսակներուն հետ։ Լեհաստանի հանքածուխը աւելի ձեռնտու է հարաւային Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն համար. Գերմանիոյ նաւարանները նուազ յաջող չեն քան Կլասկոյի կայանները։ Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք օտար դրամներու եւ արտադրութեան միջոցներու աժանութիւնը եւ պիտի տեսնէք որ երեւոյթները մխիթարական չեն Մեծն Բրիտանիոյ վարիչներուն համար։

Հապա՞ անգործութիւնը որ հետզհետէ կ'աճի ու կը զարգանայ։ 1,400,000ի չափ անգործ բանուորութիւն մը ոչ միայն ձեռքերը ծալած կը յօրանջէ, այլեւ ապրուստ կը ստանայ պետական գանձէն։ Ի՞նչպէս աշխատին երբ գործարանատէրը բաւականաչափ վաճառում չունի նիւթ արտադրելու համար. երբ օտար շուկաները անգլիական ապրանք չեն գներ, որովհետեւ սուղ են եւ գործարանատէրը կը ստիպուի փոխանակ 1000ի 500 բանուոր վարձել։ Մէկ կողմէն երկրին արտադրութիւնը եւ առեւտուրը նուազած են, իսկ միւս կողմէն պետութիւնը պարտաւորուած է դարմանել տիրող չքաւորութիւնը։ Այն բոլո՛ր դարմանները որոնց մասին կը խորհին օրուան վարիչները, աւելի ակադեմական են քան այժմէական։ Գլխաւոր ցաւը գնող շուկաներու չգոյութիւնն է, իսկ շուկաները արուեստական ձեւերով չէ որ կը ստեղծուին։ Մինչեւ անգամ կայսրութեան երկրամասերը՝ Գանատա, Աւստրալիա, Հարաւ. Ափրիկէ կամ Նոր Զելանտա հաւատարիմ յաճախորդներ չեն։ Տարբեր խնդիր, եթէ իրականանայ կայսրութիւնը տնտեսական ամբողջական Միութեան մը վերածելու ծրագիրը, որուն մասին շատ կը խօսին ամիսներէ ի վեր։

Հարցնողներ կան թէ ինչո՞ւ այդ անգործները չեն երթար Գանատա կամ Աւստրալիա երկրագործութիւն ընելու, չէ՞ որ անսահման հող ու բնական հարստութիւններ կան այնտեղ, կարօտ աշխատող ձեռքերու։

Նախ որ կայսրութեան իւրաքանչիւր երկրամասը անկախ է ինքն իր մէջ եւ ունի իր մասնաւոր օրէնքները ներգաղթի մասին։ Չենք յիշեր անոնց տնտեսական դժուարին պայմանները։ Երկրորդ՝ Անգլիացին խառնուածքով անընդունակ է փոխելու իր կենցաղը։ Անգլիացին չունի հայուն հարքաշութիւնը, որպէսզի ապրի ամէն կլիմայի կամ ամէն պայմանի տակ։

∴

Կայսրութեան ընդհանուր պատկերը տուինք։ Թուանշանները աւելի պերճախօս են, որպէս գաղափար կազմելու համար։ Ահաւասիկ ընկերվարական դահլիճին ելմտական նախարարին 1930—1931ի ելմտացոյցը որ պատմութիւնն է ներկայ վիճակին։

Ելմտացոյցը կը նախատեսէ 789,445,000 ստերլին մուտք եւ 787,209,000 ստերլին ելք, հետեւեալ բաժանումներով (կը յիշենք գլխաւորները).—

ՄՈՒՏՔ	
Եկամուտի տուրք	307,500,000
Բաց. եկամուտ. ներու տուրք	1,700,000
Մաքս. տուրք	252,570,000
Դրոշմաթուղթ եւայլն	31,950,000
Թղթատար	10,125,000
Պահանջներէ գանձուած	33,000,000
ԵԼՔ	
Բանակ	32,117,000
Նաւատորմ	43,070,000
Օդային ուժ	17,584,000
Պատերազմական կենսաթոշակ	17,318,000
Պաշտօնէութիւն եւայլն	143,552,000
Կենսաթոշակ	96,996,000
Կրթութիւն	55,138,000
Պարտքերու վճարում (ներքին եւ արտաքին)	360,000,000

Այս վիթխարի գումարներուն ամբողջութիւնը կը վճարէ ժողովուրդը՝ ուղղակի կամ անուղղակի տուրքերու ձեւին տակ։ Պաշտօնական վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ մարդ-գլուխ գանձուած տուրքերուն համեմատութիւնը հետեւեալ երկիրներուն մէջ.—

Իտալիա	3	ոսկի
Գերմանիա	5	»
Ամերիկա	6	»
Ֆրանսա	8	»
Անգլիա	15	»

(Զանց կ'առնեմ շիլինները եւ փէնները)։

Տնտեսական տագնապին պատճառ է նաեւ միջազգային պարտքերու խնդիրը։ Ահա թէ ինչ կը պահանջէ բրիտանական գանձը հետեւեալ «բարեկամ եւ դաշնակից» պետութիւններէն.—

	Ստերլին
Բրիտանական գաղութներէ՝	116,526,000
Ֆրանսայէն	771,500,000
Իտալիայէն	258,250,000
Ռուսիայէն	962,615,000
Պելճիքա, Լեհաստան, Ռումանիա, Սերպիա, Աւստրիա, Էսթոնիա եւայլն	142,615,000
ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ	1,308,000
Գումար	2,252,814,000

Այս 2,252,814,000ի պահանջքին տակաւ կը վճարէ անգլիացի աշխատաւորը։ Ներկայ ելմտական նախարարին հաշուով, եկամուտի տուրքին հարիւրին քանը կարելի է զեղչել, եթէ պարտատէրերը աւելի փութկոտութիւն եւ առատաձեռնութիւն ցոյց տան կարգադրելու իրենց նեղ օրերուն ստացած փոխառութիւնները։ Ասոր համար էր որ ընկերվարական նախարարը այնքան կատաղի պայքար մղեց Հաակի վերջին խորհրդաժողովին մէջ։

Ընկերվարական իշխանութիւնը որ շուրջ մէկ տարուան կեանք կ'ունենայ, չկրցաւ դարմանել տնտեսական կացութիւնը եւ ընդհակառակն 50 միլիոն ստերլինի գումար մըն ալ բարդեց ելմտացոյցին վրայ իր նոր ձեռնարկներով — յաւելեալ անգործներու նպաստին եւ այրիներու կենսաթոշակին։ Թէեւ համոզումով ազատ-առեւտուրի կողմնակից, Սնոտըն չհամարձակեցաւ ջնջել կարգ մը մաքսային տուրքեր որոնք առժամապէս հաստատուած էին նախկին պահպանողական իշխանութեան օրով։ Հետեւաբար այն ծրագիրները որոնց մասին փայլուն խոստումներ տրուեցան անցեալ տարի ընտրութիւններէն առաջ, յետաձգուեցան, գոնէ առժամաբար։

Նոր ելմտացոյցին առթիւ եկամուտի տուրքին համար իւրաքանչիւր ոսկիէն գանձուելիք 2 շիլինին 2ու կէսի բարձրացումը, ապացոյց մըն է ինչին որ տարբեր բան է ծրագիր մշակել ու բոլորովին տարբեր գործադրութեան դնել զայն։

∴

Վերը յիշեցի Հայաստանի Հանրապետութեան պարտքին գումարը — 1,308,000 ստերլին (163,500,000 ֆրանք), որուն 149,000ը նպաստ է (Relief and Reconstruction loan), իսկ մէկ միլիոն 159,000ը արժէքն է 1920ի. Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան յանձնուած զէնքերու եւ դեղօրայքին։ 700,000էն քիչ աւելի էր այս պարտքը 1920 թուականին, իսկ 10 տարի յետոյ գրեթէ կրկնապատկուեր է, քանի որ բաղադրեալ տոկոս մըն ալ կ'արձանագրուի մեր պարտքին։

Անվերադարձ կորսուեցաւ Թուրքիայէն մեր հաշուոյն վար գրուած 5 միլիոն ստերլինը, իսկ այսօր ընկերվարական նախարար մը դեռ կը խօսի Հայաստանի պարտքին մասին։

Ի՛նչ հեգնութիւն...։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԱՐՇԵԼԻ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՑԱՒԵՐ

ՀԱԼԷՊ, (Սեփ. Թղթ.).— Քաղաքիս Հայ Բողոքականաց վարժարանի հոգաբարձութեան անդամներէն Սեդրակ Պօղպաճեան, որ ինքզինքը հանրութեան ցոյց տուած էր իբրեւ ջերմ քրիստոնեայ, «բուհճի» հոգեւորական, Բողոքականաց եկեղեցւոյ ներքին անդամ (պաշտօն մը որուն համանմանները կատարեալ եւ անաղարտ քրիստոնեայ կը համարուին բողոքական եղբայրներու), հերոսացաւ անօրինակ արարքով մը։

Քանի մը օր առաջ դպրոց կ'երթայ քարոզ մը կուտայ աշակերտութեան։ Յետոյ երկսեռ աշակերտութիւնը դիտումնաւոր քննութենէ մը կ'անցնէ։ Այս միջոցին աչքին կը զարնէ 14 տարեկան աղջիկ մը։ Քննութենէն վերջ խեղճ աղջիկը կեցուցած ճաշէ կը զրկէ, իբրեւ ծոյլ։ Աշակերտներուն եւ պաշտօնեաներուն հետ հոգաբարձուն ալ կը մեկնի տուն, բայց քիչ յետոյ ետ կը դառնայ վարժարան որ միեւնոյն տանն եկեղեցի է՝ հիմնուելու կ'աշխատի, ապա այն բեմին առջեւ ուր ժողովուրդը կ'աղօթէ եւ պատուելին քարոզ կուտայ, կը ըսէ աղջիկը։ փորձէն անցնող Հայ մը կը լսէ աղջկան ճիչերը, ներս կ'երթայ եւ այսպէս վերջ կը գտնէ «բուհճի» բողոքականին աղօթելու նորօրինակ եղանակը։ Լուրը կը տարածուի հարպալուսի մէջ, աղջկան տէրը կառավարութեան դիմել կ'ուզէ. բայց կարգ մը եղբայրներ (որոնք շունը պոչէն առնելու սովորութիւնը ունին) անմիջապէս կը հեռացնեն Հալէպ. պատուելի Սիսակը կուգայ մէկ ոսկի կ'առնէ, մեղքը կը ներէ եւ գիշերը գաղտնի կը պահէ պատուելի հոգաբարձուն եւ անմեղ աշակերտուհին։

Ցաւալի է որ, Հայ բողոքականութիւնը չկրցաւ տարիներու այնքան տեւոյ փորձառութենէ յետոյ ուրոյն ազգային առողջ դիմագիծ ստեղծել իր համայնքին համար։ Ժամանակին Այնթապի Աղջկանց գոլէճին մէջ ալ շատ մը վիժումներ տեղի ունեցած են։ Քաղաքէն դուրս ամառային վայրեր «աղօթելու» գացող «բուհճի»ներէ շատեր եւս նոյն հոգաբարձուին հետեւեցան կարգ մը անփորձ ու միամիտ աղջիկներու հանդէպ։ Հայ բողոքական հասարակութիւնը նման դէպքեր շատ գիտէ, բայց կը լռէ։ Պէտք է ըսել որ հայախօս շրջաններու Հայ բողոքականութիւնը զգալապէս կը տարբերի թրքախօս շրջաններէն։

Այդ իսկ պատճառաւ Կիլիկիոյ հայութիւնը մեծ հակում ցոյց տուաւ դէպի բողոքականութիւնը։ Շատ ու շատ են անոնց թիւը որոնք արտաքսուեցան Ամերիկեան գոլէճներէ իբրեւ կուսակցական կամ ազգայնական։ Շատեր արտաքսուեցան Րաֆֆիի, Արփեանի, Դուրեանի եւ նման ազգային ոգի ու ներշնչում տուող հայ հեղինակներու գործերը կարդացած ըլլալնուն համար։ Դժբախտաբար այդ գոլէճներու ուսուցչական ժողովներուն մէջ մեծամասնութեան ձայնը հայ բողոքականներունն էր։ Խիստ էին ու չէին ներեր երբ աշակերտ մը ազգայնական կամ յեղափոխական դիմագիծ ունենար։ Խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ կը ներէին անբարոյական աշակերտներուն։ Բողոքական շատ մը միսիոնարներու յաջողութիւնը կապուած էր հայ բողոքականներու ապազգայնացման եւ այլասերման հետ։ Անոնք մոռցան ջարդ ու Ուաշինկթընը եւ ուզեցին հայ ժողովուրդին մէջ արմատացնել ստրկութիւնը եւ կեղծաւորութիւնը։

Դժբախտաբար անոնք յաջողած են իրենց պրոպականտին մէջ։ Այսօր հայ արդէն կրաւորական, սարկամիտ, օտարի դրամով իր եկեղեցիներն ու դպրոցները պահող, դիմագծական կորովէ զուրկ, օտարին գործիք եւ ամէն բան օտարէն սպասող, հայ ժողովուրդի տառապանքներուն անտարբեր համայնք մը։

Դժբախտաբար Սուրիոյ միջավայրը շատ նպաստաւոր է պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար։ Տնտեսական տագնապի հետեւանքով աղքատացածներ, ընկճուածներ, իրենց վիճակէն դժգոհներ, թշուառներ շատ կան հետեւաբար որսալու գործը կը դիւրանայ։ Շատեր կը բաժնուին միայն ու միայն շաբաթական քանի մը լիտր ալիւր, քանի մը մէճիտ եւ բնակարանի մը ամսական վարձքի սիրոյն։ Այդպէս ալ արժէք ունի անոնց համար հաւաքական նկարագիրը եւ ազգային դիմագիծը։ 1915 ապրիլ 24ի մեռելներուն առթիւ Պէրէճիկի մէջ պատուելի Կարապետ Քէթենճեանի տունէն ծրագիր մը գտնուած է եւ թարգմանուած պատերազմական ատեանին կողմէ։ Այդ ծրագրին մէջ մանրամասնօրէն կը բացատրուէր թէ «ինչպէս պէտք է որսալ հայ լուսաւորչականները»։ Եկեղեցիները կուսեն հոգ կամ թիզուն կ'որսային։

Այս նկարագրով պատրաստուած պատուելի մը անշուշտ բեմ ալ կը պղծէ, աղջիկն ալ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՐԱԿԱՆ, ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒԿՐԱՅՆԱՅԻ ՄԷՋ

Մարտ ամսուան վերջերը Խարքովի մէջ (Ուկրայնիա) տեղի ունեցաւ զգայացունց դատ մը, որուն առթիւ խորհրդային թերթերը կը ծանուցանեն թէ երեւան հանուած է «գրական, բժշկական եւ գիտական դաւադրութիւն մը, ուղղուած խորհրդային կառավարութեան դէմ»։

Այդ դաւադրութեան կազմակերպիչն է Ուկրայնայի Ազատագրման Միութիւնը, որ գանազան հաստատներ ունի երկրին մէջ։ Այսպէս, այդ Միութեան կապուած էին՝

1.— Ուկրայնայի Երիտասարդական Միութիւնը, որուն անդամները պիտի աշխատին մահափորձի ենթարկել համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական եւ ազդեցիկ դէմքերը, նոյնպէս խորհրդային իշխանութեան վարիչները։

2.— Գրական խմբակցութիւններ, ինչպէս Սաարիցկայա-Չերնիախովսկայայի «Գրական Սալոնը»։ Այս սալոնին մէջ, «հառաջագրականները» տօնած են Ուկրայնայի ազգային հանրապետութեան նախագահ Պեթլիուրայի մահուան տարեդարձը, Ազգ. խորհուրդին տասնամեակը, 1928 երբ Եփրիմով բանախօսութիւն մը կատարեր է։ Այդ սալոնին կ'անդամակցէր նաեւ ուկրայնացի գրագէտ Իվչենկօ, որ ձերբակալուած է։ Իվչենկօ նախկին էսէր մըն է, աշխատութիւններ ունի փիլիսոփայութեան վրայ։ Գրած է նաեւ բազմաթիւ պատմուածքներ ուկրայնացի գիւղացիներու կեանքէն։ Ճանչցուած էր իբրեւ «Ուզեկիս»։ Այժմ կոմունիստ գրագատութիւնը այդ պատմուածքներուն մէջ կը տեսնէ կալուածատիրական, ազգայնական եւ հակախորհրդային ձգտումներ։ Արդարեւ Իվչենկօ միշտ գիւղացիներու մասին կը խօսի, անոնց կեանքը կը ցոլացնէ տխրաթաթախ վրձինով մը։ Այս պատճառաւ, կոմունիստները զայն կ'անուանեն «Ուկրայնայի կուլակներուն վշտի երգիչը»։ Իր մէկ գործին մէջ, երկիրը կը զանգահարէ, կը բաբախէ ազգային ազատագրութեան տենչը։

Դատավարութեան ընթացքին Իվչենկօ ստիպուեցաւ զղջալ եւ խոստովանիլ թէ «սխալ էր իր բռնած ճամբան, թէ գրականութիւնը ինչպէս նաեւ մշակութային կեանքի ամէն արտայայտութիւն, պէտք է զարգանան միայն ու միայն կոմունիստ կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ»։ Հասկնալի է։

3.— Դպրոցները։ «Ուկրայնայի Ազատագրութեան Միութիւնը» իր ձեռքն առած էր Կիեւի նախակրթարանը, որ կը կրէ Շեւչենկոյի անունը։ Դպրոցին տնօրէնը, Դուրդուկովսկի, գանձապահն էր Ազատագրութեան Միութեան եւ «Համազանի ազգայնական» նկարագիրով մը կը կրթէր աշակերտները։ Եւ գանազան սկաուտական խումբեր կազմակերպեր է ընդդէմ կոմունիստ երիտասարդութեան։

Այս դպրոցին մէջ կը
տնտղվորէր նաեւ քահան
Զալեսկի, որ քանի՛ քա
գամներ գաղտնի դաւադ
թիւններ է կրած։ Հակառ
բոլոր չարչարանքներուն
կը պատար խորհրդի գ
մէջ.

— Ես ուկրայնակա
կան հանրապետութիւն

4.— Կիեւի բժշկակ
ժարանին մէջ եւս հաստ
էր բժշկական դաւադրակ
մին մը։ Այստեղ կը
Բարբեր եւ Չերնիախովսկ

Բարբեր կը դասախօ
կական վարժարանին մէ
տեսն կը կատարէ գանազա
տոններ։ Օգտուելով իր պ
դիտութեանց կամարին բ
բաժնին մէջ կազմեր է
ժողով մը, որուն կը նախ
Չերնիախովսկի։ Այս ժ
ղովը կը գումարուէր երկի
նական նիւթերու մասին
գակցելու համար, եւ երբ
դաւադրական գործերու

Եւ այս օրերուս բոլ
ամբաստանեալները կը
խորհրդային դատար
մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 16 ապրի
հարոնեան Յոբելինակ
Յանձնաժողովին ընդհ
Պ. Արտաւազդ Հանըմեան
ձեռնութեամբ Պրիւսէլ
ալ կազմուեցաւ Յոբել
Յանձնախումբ մը, բաղ
հինգ անդամներէ։

Յանձնախումբին պաշ

ա) Հանգանակութեամբ
նպաստել գաղութիս բա
հայրենակիցներու մօտ, ի
Ահարոնեանի Գրական

բ) կազմակերպել հ
յին հանդէս մը, ի պատ
բազմավաստակ Յոբելեար
40 տարիներ շարունակ այ
ու քրտինք թափած է բար
հելու հայ գրականութիւ
իր բեղուն գրիչով ու հ
չունչ վէպերով արթնցնե
ընիւքի սէրն ու ազատ

Հանդէսը տեղի պիտի
Մայիս 4ին։

Այժմէն պատրաստ
տեսնուի արժանավայել
մեծանուն վիպագրին յոբ

** Քանի մը ամիսէ
Պրիւսէլ կը գտնուի ծանօ
նախահայր Պ. Սէրժէյ Պեր
որ աւարտած է Մոսկուայի
տանոցի ընթացքը եւ այժմ
ուսանողաւոր դաշնակահա
Մանիկօֆի։

Վերջերս Պ. Պեր
ւիրուեցաւ Société Theos
Belge ընկերակցութեան
քանի մը կտորով մասն
անոր կազմակերպած եր
երաժշտական բաժնին. Ն
թիւ արժանացաւ
գնահատութեան։

Անկէ զատ, հայ
գէտը հրաւիրուեցաւ
մասնակցութիւնը բերել
Internationaleantivivisect
կազմակերպութեան երե
ուր մեծ յաջողութեամբ
ցեց դասական եւ ար
վարպետներու գործերէն,
Պախ-Թաուզիկ, Սքրիապ
Ֆալլա, իր վարպետ Պոլաք
Շոփէն, Փականինի-Լիսթ.

Լիէժի Նախագահութիւ
Բընոր յանուն Միութեան
տալից բառերով իր շնորհ
թիւնը յայտնեց Պ. Պեր
Ներկաները խանդավառ
ողջունեցին հայ արուես
Երեկոյթին ներկայ էին
ականաւոր անձնաւոր

Պրիւսէլի «La Dernière
օրաթերթը գնահատանքով
նուիրած է, վեր
հայրենակցին մեծ յաջո
իբր տաղանդաւոր դ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Մեր նոր Հայաստանցիներուն ... Մինչեւ հիմա կը ...օրանով, ...նային քանի մը դասակարգ ... —բանուոր, գիւղացի, եւն.: ...հիմա նոր դասակարգ մըն ալ ...ծնունդ է Հայաստանի մէջ: ...նորոյթ է (կամ ճշմարիտ հա... ...ձեւափոխուած ըլլալու միջոց մըն է) ...տեսնել այդ նոր դասակարգին: ...ութեան, «Խորհ. Հայաստան» (... մարտ) կը գրէ.

— Ղուրդուղուլիի մէջ կան ...ներ, որոնք կ'ըսեն.— ...կոլխոզ՝ մի դասակարգ, ...ներն էլ մի դասակարգ, ...պրոլետար, ի՞նչ բան: Ով ու... ...է դուրս գալ կոլխոզից. Թող ...դուրս գայ, թող գնա կորսուի..»

Արդարեւ, հակառակ վերէն ...ած բոլոր հրամաններուն, ...հիմա կոլխոզ-դասակարգն է, որ ...կը վայելէ խորհրդային դրախտին ...բարիքները: Եւ «կոլխոզէն դուրս ...գացողները (երկրորդ դասա... ...կարգ) սպառնալիքի տակ կ'ապ... ...ին փիճեր ու ցուրտ:

— «Բոլոր բարիքները կոլ... ...խոզին են տրուելու, իսկ Թագաւ... ...ները ինչ»:

— «Մի թող սպասէ մանու... ...ֆակտուրա, մենք ցոյց կտանք ...նոնց, որոնք դուրս եկան կոլխո... ...զից ու մի արշին էլ չեն ստանա... ...նորք» կ'ըսեն Մ. Ղահրիար գիւ... ...ղի նոր դասակարգերը:

— «Ոչ մի թիակ ջուր չեն ...տանայ նրանք, որոնք դուրս են եկել կոլխոզից», կ'ըսեն Թափա... ...գիւղի ճշմարիտ համայ... ...նավարները: Եւ դեռ «կոպիտ, ...անտակտ, գռեհիկ, անհանդուր... ...ժելի, անընդունելի վերաբեր... ...մունք» գիւղացիներուն դէմ:

ՁԻ՞ՐՆ ԱՍԵՄ...

«Խորհ. Հայաստան» կը թուի թէ դժուարին գիրքի մը մէջ կը գտնուի: Ցա՞ծ են իր ընկերներուն թերութիւնները եւ գործած յանցանքները: Ու շուարած է, զո՞րն ասեմ կամ զո՞րն խոստովանիմ...:

Ահա քաղ մը եւս 26 մարտի թիւէն.—

...Կոտայքի շրջանին մէջ Գէօյ... ...Ճիլիայի գիւղացիները բանի համայնացումի ենթարկուեցան: ...Եղիարդ գիւղին մէջ կոմունիստ Կարապետեան բանի համայնացում կատարեց, եւ սպառնաց աքսորել ով որ չհնազանդի: ...Արինջի, Բաշքիւղի, Քանաքեռի մէջ ունեւոր ու չքաւոր ամէն գիւղացիի ստացուածքները բռնագրաւուած են, նոյնիսկ տնային իրերը:

«Պրաւդա»ի մէջ կը գրեն թէ համայնացուած են տաւնաբու... հնոտիքը, քուրջերը:

ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ

«Խորհ. Հայաստան» իր առաջին էջին վրայ կը գրէ թէ Նորբայազիտի, Ալլահվերդիի, Լոռիի, Լենինականի եւ այլ քաղաքներու բանուորները մեծ մրցումներ են կազմեր եւ սարսափելի բանաձեւեր են խմբագրեր պապին դէմ: Մեծ գումարներ են ծախսուած այս մրցումներուն համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿԸ ՑՆԾԱՆ

Թրքուհիները ընտրական իրաւունք ստացած ըլլալով, ապրիլ 11ին միթինկ մը գումարեցին Սուլթան Ահմէտի հրապարակը:

Թուրք թերթերը նկարագրելով այս ցոյցը, գիտել կուտան թէ կիները աւելի այրեր ներկայ էին:

Կանանց Միութեան նախագահ Լաթիֆէ Պէքիր հանըմ դրօշներով զարդարուած բեմը ելաւ եւ գողդողուն ձայնով սկսաւ կարդալ իր բանախօսութիւնը: Երբեմն ձայնը կը նուաղէր եւ իր քովը գտնուող փաստաբան Նիկեար հանըմ գաւաթով ջուր տալով կ'օգնէր իրեն:

Բանախօսը կիներուն ամէն ճիւղի մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը թուելով, աւելցուց թէ վերջապէս կիները թաղապետական ընտրութեանց մէջ ընտրական իրաւունք ձեռք կը բերեն եւ այս իրաւունքը ունեցող 20 ազգերու մէջ իրենք 20րդը կ'ըլլան, ինչ որ Կանանց Միութեան առաջին եւ ամէնէն մեծ յաղթանակն է: Ետքը խօսեցաւ Սայիմէ Ցայիբ հանըմ որ «Կեցցէ՛ Կազին, կեցցե՛ն կիները» խօսքերով վերջ տուաւ բանախօսութեան:

Ետքը Կանանց Միութեան անդամները դրօշակներով եւ նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ քաղաքապետական պաշտօնատան առջեւը գացին, ուր եւ Կանանց Միութեան շէնքին առջեւ Էֆգալի եւ Սուատ հանըմներ, իսկ Թուրք Օճաղքի առջեւ Լամիա Րէֆիգ հանըմ բանախօսութիւններ ըրին:

Թափօրը Թրամվէյի ճամբով յառաջացաւ մինչեւ Թագսիմի հրապարակը, կիները հետիոտն կ'երթային: Դիտողները կը ծափահարէին:

Թագսիմի հրապարակին վրայ ալ բազմութիւն մը խռնուած էր, որուն 10էն մէկը կիները կը կազմէին: Թագսիմի յուշարձանը նորոգուելուն հետեւանքով տախտակորմով փակուած եւ փոքր մուտք մը թողուած է: Կանանց Միութեան անդամները տախտակամածէն ներս մտան ու ծաղկեպսակ մը դրին յիշատակարանին վրայ ու հոն անկախութեան քայլերգը նուագուեցաւ:

Սաիմէ Ցայիբ եւ Մէտիհա Ցագըը հանըմներ կիներու մասին բանախօսութիւններ ըրին, բայց տախտակորմին մէջ բռնուած ըլլալով, ժողովուրդը չկրցաւ լսել:

ՊՈԼՍՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ Նախկին քաղաքապետ Ցօքթ. Ճէմիլ փաշա կ'ըսէ.—

— «Պոլիսը հիմա շատ լքեալ վիճակ մը ունի: Սալայատակները քայքայուած են: Ամէն կողմ հորիզոնտ խառնիներ բացուած են, այնպէս որ, առանց իյնալու եւ ցեխոտուելու քալել անկարելի է: Բովլնոր փողոցները եթէ նայիք, քաղաքին որքան աղտոտ ըլլալը կը հասկնաք: Նոյնիսկ Բէրայի մէջ այսպէս է: Շինել տուած միզարաններս տեսնելով կը զղջամ, որովհետեւ հիւանդութեան բոյներ են:

Կիւլհանէի փարքը խղճալի վիճակի մէջ է: Ամօթ չէ՞ այսպէս ձգել այդ պարտէզը: Ժողովուրդին եւ աղջ ծովի օդ առնելիք տեղերը փարքէն զատելով, քանի մը հազար ոսկի շահու համար զբօսարանի վերածուած է, ինչ որ ճիշդ չէ: Շրջուն վաճառորդներ կը դժուարացնեն անցուդարձը:

Պոլսոյ մէջ մարդու միջին տարիքը փոխանակ երկար ըլլալու, աղտոտութեանց պատճառով կը նուազի: Մինչդեռ օդի տեսակէտով աննպաստ տեղեր մարդկային կեանքը աւելի երկար է: Ուսկիւտար ու խմելիքն ալ գէշ վիճակի մէջ է:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

Տնտեսական նոր ծրագրին հիմնական կէտերն են հետեւեալները.

1. Հողագործներուն տրուած վարկը պիտի ընդարձակուի: Ասոր համար, Երկրագործական դրամատան դրամագլուխը 100 միլիոն ոսկիի պիտի բարձրացուի եւ դրամատունը ուղղակի յարաբերութիւն պիտի ունենայ երկրագործներուն հետ:

2. Շաքարագործարանները, Սէյրը Սէֆայինն ալ մէջն ըլլալով, փոխադրութեանց եւ նաւահանգիստի վարձքերը պիտի զեղչուին:

3. Օքթրուաները պիտի բարեփոխուին եւ թաղապետութիւնները միայն Տնտեսական գործավարութեան ընդունած պարտքերը պիտի առնեն:

4. Մենաշնորհները պիտի զգուշանան այն եղանակէն որ ժողովուրդը կը ճնշէ եւ արտադրութիւնները աւելցնելու պիտի աշխատին:

5. «Ճիւմհուրիէթ Մէրքէզ Պանքասը»ն (Պետական Դրամատունը) պիտի հիմնուի:

6. Ճարտարարուեստական կարեւոր ձեռնարկներ պիտի ըլլան, միեւնոյն ատեն զարկ տալով հիւսուածեղէնի եւ բամպակէ կերպասեղէններու գործին: Արհեստից եւ Հանքերու դրամատան դրամագլուխը մինչեւ 15 միլիոն ոսկիի պիտի բարձրացուի.

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ԱՌԱՋԱՐԿ

Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին անգլիական խմբակի մը եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ, Գարատէբէի անտառներու շահագործման համար: Այս գործը արդիւնքի մը չէ յանգած եւ առաջարկներ ներկայացնող ուրիշ ընկերութիւն մը մէջտեղ ելած է: Կառավարութեան եղած առաջարկին համաձայն, պայմանագրութեան ստորագրուելէն վերջ, ընկերութիւնը մէկ միլիոն անգլիական ոսկի պիտի տայ կառավարութեան: Ետքը ալ, զանազան շինութիւններ պիտի ընէ եւ գործարաններ պիտի հաստատուին անտառները շահագործելու համար: Կառավարութիւնը արդէն որոշած ըլլալով յանձնել անտառները շահագործել, եթէ բանակցութիւնները արդիւնքի չյանգին, ինք պիտի ստանձնէ գործը եւ Գերմանիայէն 80 մասնագէտներ պիտի հրաւիրէ:

Մեծ յոյսեր կապուած են այս հարուստ անտառներուն որոնց նմանը հազիւ թէ կարելի ըլլայ գտնել Եւրոպայի մէջ: Գործը սկսելու պարագային, անտառին շրջակայքը գիւղեր պիտի հաստատուին եւ Էրէյլի-Քիլիոս երկաթուղագիծը մեծ կարեւորութիւն պիտի ստանայ: Անտառներուն շահագործումը երբ սկսի, այդ կողմերը թուղթի ընդարձակ գործարան մըն ալ պիտի շինուի:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ համագործակցականներու գործառնութիւնները կը քննուին առեւտրական տնօրէնութեան կողմէ: Քննութեան ենթարկուածները նպարավաճառներու, ինքնաշարժի տէրերու, կօշկակարներու եւ սաթի վաճառականներու ընկերութիւններն են:

Տեսնուած է որ այս ընկերութիւններէն ոչ մէկը փափաքուած գործունէութիւնը ունեցած է:

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայ Բժշկական Միութիւնը այս տարի ընդգրկած է գործունէութեան նոր ձեւ մը: Ինքն իր մէջ բժշկագիտական մասնագիտական վիճաբանութիւններու համար հաւաքոյթներ, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն ամիս երրորդ շաբթուան չորեքշաբթի իրիկունը: Առողջապահական ժողովրդային դասախօսութիւններ, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի երեկոյ Սոսիէթէ Սավանթի մէջ: Եւ առնցմէ դուրս հայ բժիշկներուն միջեւ մտերմութիւն առեղծելու նպատակով, գեղարուեստական երեկոյթներ ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ:

Միութեան Նախագահը, Ցոքթ. Քոլոլեան անցեալ շաբթու իր տանը մէջ երեկոյթ մը հրաւիրած էր բոլոր հայ բժիշկները եւ Հայ Կարմիր Խաչի անդամուհիները:

Իսկ չորեքշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ Միութեան տարեկան խնճոյքը: Կը նախագահէր Ցոքթ. Վ. Թորգոմեան: Ներկայ էին Փարիզի բոլոր հայ բժիշկները: Զուարթութեան եւ ծիծաղի մէջ, բաժակաճառներու երկար շարքէ մը յետոյ, խօսք առաւ Ցոքթ. Քոլոլեան եւ տուաւ Բժշկական Միութեան պատկերը: Շուրջ 68 բժիշկներ կ'անդամակցին Միութեան, ամենք գաւառէն՝ իբրեւ թղթակից անդամներ: Միութիւնը սենտիքայի հանգամանք չունի, գիտական աշխատակցութեան միջոց մը ըլլալով հանդերձ, կ'օժանդակէ առողջապահութեան սերը տարածելու ժողովուրդին մէջ:

Ցիկին Պասմաճեան երգեց Կոմիտասի եւ Պասմաճեանի գործերէն քանի մը կտորներ: Ի վերջոյ, փակման ատեն, Ցոքթ. Թորգոմեան կարդաց նամակ մը, զոր ստացած էր Հայաստանէն, Ցոքթ Վահան Արծրունիէն: Մայիսին առաջին շաբթուն Հայաստանի մէջ պիտի տօնուի այս վաստակաւոր բժիշկին յոբելեանը: Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը որոշեց հեռագրով մը ողջունել յոբելեարը եւ շքանշան մը նուիրել անոր:

Ն.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը կը շարունակէ իր ժողովրդական առողջապահական դասախօսութիւնները: Անցեալ հինգշաբթի եւս տեղի ունեցաւ երկրորդ դասախօսութիւնը: Ժողովուրդը այս անգամ քիչ մը աւելի հոծ էր:

Ցոքթ. Ե. Մինասեանց խօսեցաւ «Թոքերու եւ շնչառութեան խողովակներու առողջապահութեան» մասին: Այս նիւթը չափազանց կարեւոր է մասնաւորապէս Փարիզի հայ գաղթականներուն համար, որոնք աննախանձելի պայմաններու մէջ ապրելով, անմիջապէս կը վարակուին այդ կենսական գործարանին հիւանդութիւններով: Քաղաքներու օդը մէկն է առաջին պատճառներէն, որոնք գէշ կերպով կ'ազդեն շնչառական խողովակներուն վրայ, եթէ չյարգուին առողջապահական կանոնները:

Ունկնդիր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիրակի օր — 13 ապրիլ — Լիոնի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մ ճիւղին Ֆութպոլի առաջին խումբը ունեցաւ փայլուն յաջողութիւն մը: Ջէրոյի դէմ երկու նշանակէտով յաղթեց St. André de Corcyի Ա. խումբին, դժուարին խաղէ մը վերջ:

Թոնի շրջանի Դ. կարգի խումբերու ախոյեանութեան վերջնական մրցումն էր այս: Հայ մարզիկները իրենց այս յաղթանակով կը տիրանան ուրեմն ախոյեանի պաշտօնական տիտղոսի մը:

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամն է որ հայ խումբ մը արժանի կ'ըլլայ այս պատուին:

Մեզ կը մնայ ջերմօրէն շնորհաւորել խումբին խաղացողները եւ վարիչները: Վ. Մ.

Հ. Մ. Մ.

Զատկուան տօներուն առթիւ Հ. Մ. Միութիւնը կազմած է երկու լաւ խումբեր, որոնց մին կը մեկնի Արտէնի նահանգը, իսկ միւսը Նիէվրը: Կիրակի օր (A) խումբը կը մրցի Revin քաղաքին մէջ, իսկ երկուշաբթի օր Devilleի մէջ պիտի կատարէ Բ. մրցում մը (Մէօզի հովիտին մէջ):

Ժամադրավայր (A) խումբին, կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Sortie Métro Gare de l'Est.

Իսկ B խումբը կը կատարէ նոյնքան կարեւոր մրցում մը՝ Էվֆի քաղաքին մէջ, Փարիզէն 297 քիլոմեթր հեռու:

Ժամադրավայր B խումբին կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին Sortie Métro Gare de Lyon.

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՔԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

...Խմբագիր

ՄԵՔՍԻԿԱ, 29 Մարտ.— Ջերմապէս կը խնդրենք, որ հաճիք տեղ մը յատկացնել «Յառաջ»ի սուղ սիւնակներուն մէջ հետեւեալ գրութեան.—

Նորակազմ Տիկնանց Միութիւնս, ի նպաստ Սուրիա ապաստանած մեր գաղթականներուն, մարտ 15ին սարքեց թատերական երեկոյթ մը: Ներկայացուեցաւ «Արշին Մալ Ալան» օփերեթը: Միջնարարներուն երգեց Պ. Յ. Առաքելեան: Ներկայացումէն վերջ, կատարուեցաւ վիճակահանութիւնը գեղեցիկ բարձի մը: Պատրաստուած էր ճոխ պիւֆէ մը: Եղան նաեւ կամաւոր նուէրներ: Երեկոյթին ընդհ. հասոյթը, 5000 ֆրանք փոխադրուեցաւ Փարիզ, կեդր. յանձնախումբին գանձապահ Պ. Լ. Կիւմիշկերտանի, նպատակին յատկացուելու համար:

Միութիւնս հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ մեքսիկահայ գաղութին, կարգադիր մարմնին եւ ուրիշներու, որոնք քաջալերեցին մեր ձեռնարկը եւ ամէն ջանք թափեցին արդիւնաւոր դարձնելու համար զայն:

Ատենապետուհի Նոյեմի Օտապաշեան, ատենադպրուհի Ս. Քէօսէեան.

Յ. Գ.— Ցանկը առանձին:

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Հա՛ ճամբայ ունէր քալե..., բայց քայլում էր, քայլում ...անց յոգնելու:

Ահա մեռելների քաղաքը, ...քան հողակոյտ, նոյնքան պատմութիւն, որ հիւսուած իրար կող... ...քում են կրկնում հէքեաթը ...անքի - «ծնուաւ-երազեց.տառապեց.մեռաւ»:

Ինչպէս երանելի է ողջերի այն բաղդը, որ մի քերթող, մի երգիչ կամ հերոս ունի, նոյնպէս երանելի է այն գերեզմանոցը, որ իր ծոցում յաւիտեան խօսուն մի շիրիմ ունի:

Ու Կարսի գերեզմանոցն ունի իր անմոռաց շիրիմները, ահա մէկը նրանցէն, Գիլիպ Դուրգարեան: Մի անշուք յուշարձան, որի վրայ մեռեալի լուսանկարն է ...մեակ: Բայց ո՞ր Կարսեցին է, որ մեռելոցի օրերին իր սիրեցեալների ...ները ողբալէն յետոյ՝ չի մօտեցել Գիլիպի շիրիմին. ո՞ր պատանին է, որ մի երկար չի թողել նրա կապտաւուն քարի վրայ: Գիլիպ Դուրգարեանը Կարսի Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին գաղափարախօսներէն, առաջին պայքարողներէն մէկն էր, որ մնաց աւետական բանտում հպարտ ու հաստատ իր գաղափարին: Ո՞վ չէր յիշում դատարանում նրա պաշտպանողականը

— «Ես ծրագրեցի պարպել պետական զինանոցը իմ հայրենակիցները Թուրք թաթարների դէմ պաշտպանելու համար: Այդ գործում մեղաւորից չունեմ, եւ ինձ մեղաւոր չեմ զգում: Եթէ դուք չէք պաշտպանում մեր քաղաքացիներին՝ զէնք ունենք մենք, մենք կը պաշտպանենք»:

Ու այդ անմոռաց յեղափոխականի շիրիմն էր, որ դէպի իրեն քաշեց յոգնած ու տառապած ծերունու քայլերը:

«Երանի՜ ձեզ, ով յեղափոխական նահատակներ, որ ազատութեան պայքարում ընկաք. վա՜յ մեզ, որ ազատութեան սիրոյն վերստին գերութեան օրեր պիտի ապրենք»:

Ու քահանան մօտենալով Գիլիպի շիրիմին՝ տեսաւ նրա մօտ մի գիրք: Մի պատանի էր, հոգեւորական տարեկան: Շարժեց գլուխը՝ դէմքը տեսնելու համար, մարմինը փափուկ է, մեռած չէ կարծես, այլ ուշագնաց: Թեւէն էր վիրաւորուած, արիւնը շարունակ փակել էր վէրքը: Գրկեց գլուխը, շոշափեց կուրծքը, սիրտը, տաք էր, ու սիրտը տրոփում էր հազիւ զգալի: Մեռած չէ, ապրում է, ինչպէ՞ս ազատել նրա կեանքը: Շփեց քունքերը, վզի երակները, կուրծքը, թեւերը. Ցղան շարժեց թեթեւօրէն:

— Ցղա՛ս, տղա՛ս, բաց աչքերդ, խօսիր, Հայ է մօտդ, Հայ:

Ցղան շարժեց շրթունքները մի բան ասելու նման, բայց, ձայն չելաւ: Քահանան մօտի ջրի առուակէն ջուր բերեց նրա շրթունքներին, աղան բացեց աչքերը, քահանան ջուր լցրեց նրա բերանը:

Այդ վայրկեանին մի Թուրք զինուոր մօտեցաւ քահանային, Վախենալով, թէ քահանան կարող է փախչել, մի զինուոր սայլը քշել էր նրա յետեւէն:

— Էրթանք, «քէշիշ», փաշային պիտի տանինք քեզ:

— Ապրում է, տղաս քահանան, սրան էլ տանենք:

Զինուորը չհակառակեց: Վերցրին պատանին, դրին սայլի վրայ: Ցարան ուղղակի ամերիկեան հաստատութեան հիւանդանոցը: Փաշան [illegible] քահանային մնալ քաղաքում երեք օր, յետոյ ներկայանալ «Արտօնութեան» վարձը տալու համար: Այդպէս յայտնեցին փաշայի հրամանը:

Քահանան իր մասին չէր մտածում, այժմ նրա մտահոգութիւնը Կարսի վերապրող "վերջին շնչի.." ազատութիւնն էր: Օ՜, եթէ կարողանար ազատել նրան մի նոր զոհողութեամբ, բայց այլեւս ոչինչ ունէր զոհելու. կեանքը վաճառուած էր արդէն:

Ու շոգիր խնամքների շնորհիւ պատանին ապրեց եւ ուժի եկաւ, կարողանում էր խօսել:

Վերջին օրն էր, քահանան պիտի ներկայանար փաշային: Նա վերջին այցելութիւնը տուեց պատանուն:

— Ինչպէ՞ս գտնուեցիր գերեզմանոցում, նա հեռու է նահանջի ճամբաներէն:

— Սուսանորդ գնդում էի, թշնամին մօտենում էր:

— Գրաւեցին սաւառնակները, նրանցով մեր աշխարհն ռմբակոծելու:

— Օ՜, նրանցէն երկուսը, նորերը բարձրացան վե՜ր, վե՜ր ու թռան դէպի Մասիս-Երեւան:

— Թո՞ւրք սաւառնորդներով

— Ո՛չ, ո՛չ, մեր սաւառնորդներն էին, ոչ բոլորովին վարպետ, բայց իրենց կեանքը վտանգել ուզեցին թշնամուն զէնք չթողնելու համար:

— Եւ դուք.

— Մենք օգնեցինք բարձրանալու. տեսանք թռիչքի ուղղութիւնը դէպի Երեւան, եւ երջանիկ էինք

— Ու յետո՞յ...

Ուշ էր արդէն, կրակի բռնեցինք, սպանեցին, վիրաւորեցին:

— Փուն էլ.

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԽԱՆԻ

"ՌՈՍՏՈՄ„ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ – ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՂԸ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31 Rue Manin et 91 Ave. Secretan, Մէթրօ՝ Bolivar, Tram. 26

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝ ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ. Գ. Գ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ. ԽՈՒՑԻՆ՝ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ՝

ՏՕՆ ՓԻԷԹՐՕ ԲԱՐՈՒՋՕ ՏՈՒՍ ԵՒ ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ (ՁԱՒԵՇՏ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ

ՄՈՒՏՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 7 ՖՐ. 50 — ԱՅՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը վերսկսի իր աշխատանքներուն, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ծաւաքատեղին: կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ որոշուած ժամուն:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journal*ի սրահը*

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— այսօրկուշաբթի ժամը 2ին Հ.Յ.Դ. սրահին մէջ, կը խօսի՝ Գ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի Մասնաճիւղերին կողմէ ի նպաստ հիմնուելիք գրադարանին, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan*, Քաղաքապետարանի սրահը: Նուագ, ճաշ-պանտ։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։*

Կը խօսին՝ ԲԱՂԱՐԱՊԵՏԸ եւ Գ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
կը ներկայացուի՝ «ՌԻԽՏԱՒՈՐԸ» ԵՒ «ԹԻՒՀԻՆԳ ԽԵԼԱԳԱՐԸ» *(զաւեշտ)*
Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Bld. Carnot ներկայանալ անդամատետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Զատկին երկուշաբթի իրիկունը ժամը 9ին Ձիլորիայի մէջ: Օրակարգը չափազանց կարեւոր եւ այժմէական: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «Հայ Յեղափոխութեան կարապետները»: Մեծադիր նկար: Գին՝ 2 ֆր.: կը ծախուի՝ եկեղեցիին առջեւ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, լերմամիզ.) եւ վարախտ։ Մասն. լաբօռ. ախտ։ Ախտաճանաչ. եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

Կ'ուզուի *ձեռագործ ճեռժակեղէնի մոնթէօզ* (monteuse) *մը որ գիտնայ* Point Turc. *Տեղեկութեանց համար գրել՝* Lacouronne, 46 Rue Montorgueil. Paris (2e).

Կ'ուզուին ռուս կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: Դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 Տիկին Սուքօեանի, 25 Rue Henri Chevreau, Փարիզ: Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

Շահաւէտ պաշտօններ

Կեանքի ապահովագրական կարեւոր տուն մը կ'ուզէ միջնորդներ եւ գործակալներ Փարիզի և արուարձաններու համար: Դիմել ժամը 3—4, Mr. Aranyi, 81 Rue Taitbout, *Փարիզ*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԶԱՏԻԿԸ ԶՈՒԱՐԹ ՏՕՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ,
ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՅՑԵԼԵԼ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՉԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ
Tél. TRUDAINE 81 07

ՏՈՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ Ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՏՈՒ
Ուշադրութիւն ամուրիներուն
Խմումը բացողներուն
Բերնին համը գիտցողներուն
Երաժշտութիւն սիրողներուն

ԵՐԳ. ԾԻԾԱՂ. ԵՒ ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
23 Rue de la Huchette — Métro: St. Michel
RESTAURANT CAUCASE

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

փոխադրուած է իր նոր խանութը 261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մէթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. Հեռ. Nord 85—63 եւ 95—60: Զատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ոսկի եւ ադամանդ ազարդ գոհարեղէններ, արծաթեղէններ, եւն.
Նորոգութիւն ժամացոյցներու:
Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նոթանները պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր եւ ճշդ:
Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ ալան, ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար: Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք. Փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք: Դիմել՝ H. Mamasianի, 137½ East 27th St., New York, U. S. A.

ՀԱՍԱԾ ԵՆ
1930Ի
ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

ԼԱՒ ՖՈՆՕՆԵՐ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ
56 Rue Piat, Paris (20) — *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
57A Rue Nationale, MARSEILLE

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԶԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ *կօշիկի գործարանը*
18 Rue MONCEY, 18 Lyon
Փլաս տիւ Փօնի մօտ
Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

HORLOGERIE - BIJOUTERIE
ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
Վ. ԽՏՇԵԱՆ

69 rue de Chabrol, Paris (10e) — Tél. Provence 0.1?
Մէթրօ՝ Poissonniere, Rue Lafayetteի անկիւնը Gare de l'Estի եւ Gare du Nordի մօտ
Ծախ մեծերք ամէն տեսակ ժամացոյցներու, ոսկերու, մատանիներու (նշանտուքի եւայլն)։
ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel
Զատկի առթիւ կարագով պատրաստուած ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ եւ Թարմ ՀԱՒԿԻԹՆԵՐ,
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Ջոր պտուղներ, յաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ
Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՀԱՆԴԵՐՁ ԸՆՏԱՆԵՕՔ

Միշտ կը զուարճանա՛ք եթէ՝ ֆօնօկրաֆ մը ունենաք՝ ԱՊԱՌԻԿ
6էն մինչեւ 15 ամիս
Ֆրանսահայ գնողներուն՝ քաթալօկներ ձրի կը ղրկենք
ՔԱԹ. թիւ 1. Մաշճակալներ, 2. կարասներ, 3— խոհանոցի սպասներ, 4. կարի մեքենաներ, 5. երկանոցներ. 6. վառար-ճամբներ, 7. հեծելանիւներ, 8. ֆոնոկրաֆներ եւ զգեստեղէն եւն.
Հետեւեալ վայրերու հայրենակիցները թո՛ղ դիմեն տեղական գործակալներուն։ ԼԻՈՆ՝ Գ. ՍԱԱԹՃԵԱՆ, 18 Rue Jamen, Grand Luire (Rhône) *կամ Բշ. Եշ. ժամը 6.30—9 երեկոյ, և Շբ. ժամը 1էն 5,* 262 Rue Duguesclin, Lyon.
ՎԱԼԱՆՍ՝ Գ. ԳԱՍԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, 4 Rue Balthazar Baro.
ՏԵՍԻՆ՝ Գ. Գ. ՍԵԹԵԱՆ, Cité du Parc 23, Maison Plaisance
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Գ. ՔԷՓՃԵԱՆ, 1 Rue Vieille Halle,
ՊՈՒԷՆ՝ Գ. ՋԻՒՄԳԻՒԼԵԱՆ, Tailleur, Rue de la Mairie.
Կ'ուզուի գոռ՝ Ֆրանսայի ուրիշ հայաշատ վայրերու մէջ, նոր տեղական գործակալներ։ Պայմաններու համար գրել՝
G. Badouhassian, 16 Bld. des Italiens, Marseille.

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

Ա. Եթէ կ'ուզէք փոքր հողամասի մը տէր ըլլալ Մարսէյլի մէջ, շաքարի գործարանին ետեւը, ամէն մէկ հողամաս 225 մեթր (կրնանք երկուքի ալ բաժնել), դիմեցէք մեզ՝ վճարման դիւրութիւններ:
Բ. Մեր ձեռքին տակ միշտ ունինք վարձու խանութներ եւ տուներ :
Գ. Կը շինենք եւ կը նորոգենք տուներ պայմանագրութեամբ խորհրդակցութիւնները ձրի: Դիմել՝ Comptoir Régional Գ. Աստուրեանի, 42 Rue St. Barbe, Մարսէյլ:
ժամը 9.30—12 եւ 3—5.30 — Թէլէֆօն C. 01—7

ՀԱՆԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Թիթ. կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon
պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար
ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ
Տէր եւ տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՔ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ
PASDOURMADJIAN FRÈRES

VILLA MON PLAISIR — ST. MITRE — ST. JEROME
R. C. 78858 — MARSEILLE
Կեսարական ամենաընտիր ապուխտ եւ երշիկ ամէնէն հին տուն որ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի յաճախորդներէն ստացած ապսպրանքները օրին եւ խնամքով կը գործադրէ։
ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ ԵՒ ՀԱՄԵՂ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱԽՈՒԻ Է Մեկնումի պատճառաւ Փարիզի կեդրոնը, բազմամարդ թաղի մը մէջ Porte St. Denis).

ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ
(ԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իր ամբողջ կազմածներով: Նորաձեւ installation: Ապահովուած յաճախորդներ:
Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Հ. Աբելեանի՝ 226 Rue Lafayette, Paris. Tél. Nord 95—79 եւ 89—06

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ
ՇԱՔԱՐՈՎ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ՇԱՔԱՐԻ

Պատրաստուած՝ Գ. ԱՐԱՊԵԱՆԻ *կողմէ*
30 Rue Bouret, Paris (19) — Մէթրօ՝ Jaurès կամ Bolivar
Ուր պիտի գտնէք նաեւ արեւելեան նպարեղէնաց լաւագոյնը զեղչեալ գիներով։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել ... ֆր. մը

ԿԻՐԱԿԻ
20
ԱՊՐԻԼ
1930
20 AVRIL 1930

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 1243
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...

Զատիկ, — եւ, քանի մը օր յետոյ, Ապրիլ 11 (24)։
...է անխառն եղած մեր ուրախութիւնը...
Զատիկ, — այս կրօնական տօնն անգամ, որ հայկական ...անով մը կը ծաղկէր մեր գաւառներուն մէջ, խորթ կու ...ւրոպայի պողոտաներուն վրայ։
...կարմիր հաւկիթներուն ներկն իսկ չէ այն ինչ որ ունէինք — այնքան բնական ու այնքան սիրուն տօրոնը։
...մէն ինչ՝ արուեստական։ Մենք իսկ՝ մայր հողէն հան... ու թաղարի մէջ կծկուած։ Եւ ահաւոր մղձաւանջ մը մեր ...ն վրայ։ Ցերեկին՝ խեղդուած աշխատանքի ժխորին մէջ։ ...ը գնդասեղի պէս մխուած մեր մորթին։
Զատի՞կ, — ոչ։ Ցիշատակ մը աւելի, խոցոտելու համար ...րտը։ Հանգրուան մը եւս, որ, տխուր մը չարախնդու... կը յիշեցնէ, կ'ազդարարէ թէ չունիս ոչ վարկ, ոչ ազա...թիւն, ոչ ալ Զատիկ, երբ չունիս հայրենիք։ Երբ կը պատ...ս «անորոշ» ազգութեան, նետուած՝ եօթն անգամ եօթը ...րու վրայ։
Անշուշտ, ծիծաղ կայ եւ այստեղ։ Աւելին քան ունէինք ...կապոյտ երկնքին տակ։
Բայց, ա՛յդ ալ հեգնութիւն մըն է՝ նետուած մեր երեսին ...մը, որ կը յիշեցնէ մեր մինակութիւնը։ Մեր թշուառու...ն անհող եւ անարմատ։
«Սեավո՛ւր»— կը խոնչէին Թուրքերը։ Եւ կը ծիծաղէին, ...իսկ մեր ուսերը շոյելով։
«Աստարակա՛ն»,— կը փսփսայ Եւրոպան, ու կը ժպտի ...պէս Տիրոջը ծառան։
...եթէ բարձրաձայն չի ծաղրեր մեզ իբրեւ «հայմաթլոս», ...ճառը այն է որ գիտէ, բացարձակապէս վստահ է, թէ հայ...կ մը պիտի ունենանք, վաղը, մակարդուելով իր իսկ ...նիքին մէջ։
...դառնալով անգլիացի, ֆրանսացի, գերմանացի, սպանիա..., փորթուկալցի, արաբ կամ հապէշ,— համրեցէք աշխարհի ...ազգերը։
...մ որ մենք մաս կը կազմենք աշխարհի բոլոր մասերուն։ ...ջրեր ենք արդէն անբաժանելի, լրացուցիչ մասը տիրող ...ն եթէ ոչ մեր ուսումնականներով, ամէն պարագայի մէջ ...գաւակներով։ Մէկէն տասներհինգ տարեկաններով։
...ուրիշ ատեն, տարբեր պարագաներու մէջ, Զատիկը առիթ ...էր ազգասիրական փսփսուքներու.
– ծամբաները պիտի բացուի՞ն։
–Սուլթանը խոստացեր է Զատկին արձակել բանտար...ները։
– Դեսպանները «նօթա» տուեր են նորէն...,
փսփսուքներ՝ տուներու չորս պատերուն մէջ։
Այդ օրերուն, մեծագոյն աւետիսն էր իմանալ որ, Զատկի ...թիւ, այս կամ այն ժամուն մէջ, «Տէր Ողորմեա»ն երգուած ...ենդուզն յաւելուածով մը— «բանտարկելոց ազատութիւն»։
...Այդ, բանտարկեալներ չունինք այսօր— կը խօսինք ար...տաքսմանի համար։ Ճամբաները բաց են՝ մինչեւ գժոխք։ ...մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։ (Բայց ոչ մինչեւ «Զանկը. Քիլիսէ» ...մածին, ինչպէս կը բացագանչէր Թուրք հրապարակագիր ...ամբայ ցուցնելով «անհաւատարիմ» Հայերուն)։ Երեւ դար...ցած ենք բոլոր դեսպաններուն (մէջն ըլլալով «հայազգի» ...ները։
...Եւ սակայն, բանտարկեալներ ենք բոլորս, այս ազատ պո...տաներուն վրայ։ Բանտարկեալները՝ մեր կիրքերուն, ...նախապաշարումներուն, մեր փոքրոգութեան։ Եւ ինչո՞ւ ...մեր տգիտութեան։
Եւ հիմա որ Զատիկ է եւ մեր խուլ ձայնը կը լսուի ...պողոտաներուն վրայ—այլեւս հարկադրուած չենք փսփսալ ...պատի մէջ— ինչո՞ւ չպոռանք մէկ ձայն եւ մէկ բերան.
– Ընկերնե՛ր, քաղաքացինե՛ր, բարեկամ թէ թշնամի, ա՛ ...ախ, ո՞ւր կ'երթանք այսպէս պատն երեսին քէն կապած։ ...կ դարձուցած մէկ-մէկու։ Ամէն մէկն իր գլխուն։
...Գլխագիր «Ազգ»ը՝ իր փառքին ու անցեալին ապաւինած։ ...ակցութիւնները՝ անհաշտ։ Երիտասարդութիւնը՝ կարծես ...անպատասխանատու։ Իսկ ժողովուրդը՝ լքուած իր բախտին։— ...ափք ովկիանոսներու փոթորիկներուն։ Երէկ՝ մսացու, այ... վարձու ոչխար...
...եթէ Երեւանը չի հետաքրքրուիր մեզմով, մենք, հալածա...ցանկցուած — արեւմտահայ — ժողովո՞ւրդ ենք թէ նա...

...խօսեցէք այս մասին ալ, գոնէ երեք օր։
...չէ որ Զատիկ է, եւ տրամադրութիւնը բարձր։
Աւելի բարձր, քան եթէ հայրենիքի յարութեան տօնն ըլ...

Այլեւս չկայ ոչ սուլթան, ոչ դեսպան, ոչ ոստիկան։
Մենք մեր գլխունք ենք։ Եւ բաւական ուժով, մեր գլխուն ...ը փնտռելու համար։
...Խորհեցէք, խօսեցէք այս մասին։
...խօսեցէք ժամուն դուռը, տունը, սրճարանը, գործարանը.
– Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս, անտէր ու անգլուխ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Մանաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Թուրքիայէն եկողներ կը պատմեն, թէ երկիրը կ'ապրի անհանգիստ վիճակ մը։ Զօրաշարժի ենթարկուած են արեւելեան գաւառները, ուր լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն Քիւրտերը։

Սուրիոյ սահմանին վրայ ապրող Քիւրտերն ալ, գլխաւորութեամբ քիւրտ Իպրահիմ փաշայի, խլրտումներ ցոյց կուտան։

Թուրքերը խրամներ կը բանան Սուրաճի, Ուրֆայէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ նախկին Կարմունջ հայկական գիւղի, Քիւլթէփէի եւ Դարա Քէօփրիւի մէջ։ Ուրֆայի մէջ թուրք ժողովուրդին զէնք բռնող զառակարգը գիշերները կ'անցընէ մասնաւոր կերպով բացուած խրամներու մէջ։ Ոչ ոքի թոյլ կը տրուի ոչ ներս մտնել, ոչ ալ՝ դուրս ելլել այդ պահուն։

Թուրք զինուորականներու ընտանիքները, Սեվերեկէն եւ Ուրֆայէն կը մեկնին դէպի երկրին ներսերը, Պոլիս, Ատանա եւլն.։

Արեւելեան նահանգներու Քիւրտերէն թուրք կառավարութիւնը առած է զէնքերը հաւաքել։ Քիւրտերը ընդդիմութիւն ցոյց տուած եւ չեն յանձնած, պատասխանելով «Հօյերուն վիճակին պիտի հասցնէք մեզ»։

Թուրքեւսուրիական սահմանագլխին վրայ հսկողութիւն կատարող թուրք զինուորները քաշուած ու ղրկուած են դէպի Մուշ, Բաղէշ, Սասուն եւ Վան, որոնք միշտ ենթակայ են Քիւրտերու յարձակման։

Ուրֆայի մէջ մինարէի մը վրան Թուրքերը զետեղած են ձայնատու գործիք մը, որ մէկ ժամուան մէջ քանի մը անգամ կը հնչէ, իբրեւ ահազանգ։

Ականատես մը կը պատմէ թէ բռնի Թրքացած Քիւրտերուն Արաբները իրենց տոհմին հիւղահամարը կ'ընեն եւ կը հասնին այն եզրակացութեան թէ, իրենք Քիւրտ եւ Արաբ են՝ սերած այսինչ գերդաստանէն։

Հիմա ալ էվգաֆի աւարը

Պոլսոյ «Փոլիթիքա» Թուրքերէն թերթը կը գրէ թէ Թոքաթլեան պանդոկին մասին կատարուած քննութեամբ յայտնի եղած է որ յիշեալ շէնքը լքեալ գոյք չէ։ Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ՝ «յիշեալ պանդոկն ու փոքրամասնութեանց կալուածներուն մեծ մասը էվգաֆին ձեռքը պիտի անցնին նոր օրէնքով։ Այնպէս որ, այս խնդիրն ալ այս հիմնական եղանակով կարգադրուած կ'ըլլայ։ Փոքրամասնութեանց կալուածները մինչեւ հիմա կարգ մը անձերու ապրուստի միջոց կը ծառայէին, եւ նոյնիսկ փոքրամասնութիւնները կը բողոքէին այս բանին համար. էվգաֆի նոր օրէնքը այս բոլորին վերջ պիտի տայ»։

Ալմազեանի խնդրագիրը խորհրդարանին

Գ. Միքայէլ Ալմազեան Երեսփ. Ժողովին ուղղեց խնդրագիր մը, որ պիտի հաղորդուի քաղաքային եւ քրէական օրէնսդրութեան Յանձնաժողովին։ Հայ դերձակը կը բողոքէ իր անիրաւ կերպով բանտարկուելուն դէմ, մասնաւորապէս կը շեշտէ թէ ի՛նչպէս ոստիկանութեան կողմէ բիրտ վերաբերումի ենթարկուեցաւ։ Կը բողոքէ նաեւ դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէնին տուած տեղեկագրին դէմ։

Ալմազեան կը խնդրէ Երեսփոխանական Ժողովէն որ լրացնէ պակասները օրէնքին, որ իր ներկայ վիճակին մէջ ո՛չ մէկ հաստատուած կէտով անձեր հոլւակուած ամբաստանեալներուն, մինչդեռ, կ'ըսէ, մէկը որ իրեն պէս զոհ գացած է, պէտք է հատուցում առնէ։ Խնդրագիրը եա ղրկուեցաւ Ալմազեանի, ատրապարութիւնը վաւերացնել տալու համար ոստիկանութեան։

∴ Ուրբաթ դարձեալ Երեսփ. Ժողովին առջեւ խօսուեցաւ Ալմազեանի մասին։ Վիճաբանութիւններէ վերջ որոշուեցաւ որ երեսփոխան Գէնիւ հարցաքննէ դատական նախարարը՝ խորհրդարանի վաւերացումէն վերջ երկրորդ ուրբաթ օրը։ Գէրնիւ յայտնեց որ Ալմազեանի խնդրին մէջ ոստիկանութեան հետեւած մեթոտը ո՛չ թէ բացառութիւն է, այլ ընդհանուր կանոն, ու պահանջեց որ անցեալին պատահածին համար պատիժ սահմանուի, իսկ ապագային համար ալ բարենորոգումներ կատարուին։

Յետոյ խօսեցաւ Անտրէ Հէս, քաղաքային եւ քրէական օրէնսդրութեան նախագահը, որ յայտարարեց թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է օրինագիծ մը քուէարկել անհատական ազատութեան մասին, եւ այպանեց ոստիկանութեան բիրտ մեթոտները։

Տրոցկի Մոսկուա կը կանչուի...

ՊՈԼԻՍ, 19 ապրիլ.— Կ'ըսուի թէ քաղաքս հասած է պատգամաւոր մը՝ յանուն խորհրդային կառավարութեան՝ տեսակցելու համար Տրոցկիի հետ, որ շնորհազրկուած է երկու տարիէ ի վեր։

Տրոցկի Մոսկուա կանչուած է։

Իրեն կ'առաջարկուի ստանձնել երկրագործական քաղաքականութեան վարչութիւնը, աւելի չափաւոր ծրագրի մը վրայ։ Հողային խնդրին մասին ալ ընդդիմադիրներու յաջողութեան հետեւանքով է որ Ստալինի կառավարութիւնը որոշած է այս առաջարկն ընել Տրոցկիի։

Այս վերջինը կարգ մը պայմաններ դրած է՝ առաջարկը ընդունելու համար։

Գանտի վստահ է իր յաղթանակէն

Իր «Երիտասարդ Հնդկաստան» թերթին մէջ, կանտի յօդուած մը հրատարակելով կը գանգատի երիտասարդ ուսանողութեան գաղջ վերաբերմունքէն՝ իր կոչին հանդէպ եւ կը մեղադրէ զայն թէ վստահութիւն չունի ինքնավարական դատին մասին։ Փանտիթ Ճավահարալ Նեհրուի ձերբակալութիւնը ազգային նախատինք մը կը նկատէ եւ կ'ըսէ թէ քանի այսպիսի զոհեր ըլլան, ա՛յնքան հող կը շահի շատը։ Կը պահանջէ աւելի խստացնել պայքարը, աւելցնելով որ հանրային հաւաքոյթներու եւ թափօրներու արգիլումը լաւագոյն միջոցն է բռնի միջոցներու մղելու։

Կանտի կը կրկնէ թէ ո՛չ մէկ ատելութիւն ունի Անգլիացիներուն դէմ։ Կ'ըսէ թէ կարգ մը պարագաներու մէջ անոնք Հնդիկներէն աւելի լաւ են, բայց բացարձակապէս անբաղձալի են իբրեւ վարիչ, որովհետեւ Հնդկաստանի մէջ ուրիշ բան չըրին բայց եթէ զարկ տալ տեղացիներու մոլութիւններուն եւ բարոյալքել ժողովուրդը՝ ստորին վիճակի մէջ դնելով զանոնք։ Կանտի յոյս կը յայտնէ թէ հակառակ իր անխուսափելի ծայրայեղութեանց, պայքարը պիտի վերջանայ առանց բռնութեան եւ թէ Հնդկաստանի բախտը պիտի վճռուի ոչ թէ քաղաքներուն, այլ գիւղերուն մէջ։

Սաստիկ երկրաշարժ Յունաստանի մէջ

Գրեցինք թէ սաստիկ երկրաշարժ պատահած է Աթէնքի մէջ։ Նոր հեռագրի մը համաձայն, ցնցումներ զգացուած են նաեւ Պելոպոնէսի եւ Եւբէա կղզիին մէջ։ Երկրաշարժի կեդրոնը կը գտնուի Մեթանէսի և Եգինայի միջեւ։

Իսթմիայի եկեղեցիին մէջ սիւն մը փլաւ, վիրաւորուեցան քանի մը հոգի, որոնց մէկը շատ ծանր։ Սպարտայի մէջ եկեղեցիի մը գմբէթը փլաւ։ Երկրաշարժ պատահեցաւ նաեւ Տրիպոլիսի և Մեղալապոլիսի մէջ։ Բնակիչները խուճապի մատնուեցան։

Պիրէոսի մէջ նոյնպէս շարժին հետեւանքով խուճապ առաջ եկաւ եւ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։ Կորնթոսի գիւղերուն մէջ, քանի մը տուներ փլան, ժողովուրդը բացօթեայ կը գիշերէ։ Եգինայի եւ Ֆանարիայի մէջ ալ տուներ կործանեցան։ Մէթանոյի հեռագրատունը փլաւ։ Այա Թոտորի գիւղին մէջ եկեղեցիի զանգակատան քարեր ինկան, վիրաւորելով երեք հոգի։ Սոֆիքօ, Շիլիամէտի և Էքզամիլիա գիւղերուն մէջ բազմաթիւ տուներ փլան։ Թալամաքիի մէջ հողը կքեցաւ։

Վնասները խիստ մեծ են։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ աղէտեալներուն օգնելու համար։

Զատկի առթիւ ներում Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ Պորիս թագաւորը Զատկի առթիւ ներում շնորհեց 300 բանտարկեալներու, որոնք դատապարտուած էին զանազան պատճառներով։ 87 հոգի անմիջապէս ազատ արձակուեցան. միւսներուն պատիժը զգալիօրէն զեղչուեցաւ։

Սոֆիայի բանտերուն մէջ արգելափակուած քաղաքական բանտարկեալները մերժեցին օգտուիլ արքայական այս ներումէն եւ ընդհանուր ներում կը պահանջեն։

Լոնտոնի համաձայնագիրը

Նաւային խորհրդաժողովը գտաւ իր վերջաբանը։ Կնքուելիք համաձայնագրին յօդուածները վերջնականապէս խմբագրուելով, շահակից պետութեանց հաղորդուեցան հեռագրով։ Կնքուելիք դաշնագիրը պիտի բաղկանայ 25—26 յօդուածներէ, բաժնուած հինգ գլուխներու։ Առաջին գլուխը կը վերաբերի մակերեսի մեծ մարտանաւերուն եւ օդանաւատարերուն, երկրորդը՝ հինցած մարտանաւերուն, երրորդը՝ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի դաշինքին, չորրորդը՝ պատերազմի ատեն սուզանաւերուն հպատակելիք օրէնքներուն, հինգերորդը՝ վաւերացումի ձեւակերպութեանց, համաձայնագրին տեւողութեան եւ յառաջիկայ նաւային խորհրդաժողովին գումարման։

Կը կարծուի թէ երեքշաբթի օր, ստորագրուելէ առաջ, կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի մտցուին դեռ։

∴ Իտալիոյ արտաքին նախարար եւ նաւային խորհրդաժողովի Ա. պատուիրակ Կրանտի Հռոմ հասնելով ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ, որուն զեկոյց տուաւ իտալական պատուիրակութեան բռնած դիրքին մասին։ Մուսոլինի իր կատարեալ վստահութիւնն յայտնեց ու շնորհաւորեց իտալական պատուիրակութեան կատարած գործը Լոնտոնի մէջ։ Տեսակցութիւնը մէկուկէս ժամ տեւեց։ Համաձայնագիրը ստորագրելու համար Կրանտի Լոնտոն պիտի դառնայ։

Իտալական բոլոր թերթերը երկար յօդուածներ կը հրատարակեն Կրանտիի մասին եւ կը գովեն անոր բռնած դիրքը խորհրդաժողովին մէջ։

Իշխան Կարոլ Ռումանիա՞ պիտի դառնայ

ՊՈԼԻՍ 19 ապրիլ.— Կ'ըսուի թէ հոս հասած է Ռումանիոյ նախկին արտաքին նախարար Տուքա։ Հոս կը գտնուի նաեւ Ռումանիոյ Մարիա մայր թագուհին։ Կ'ըսուի թէ Տուքա թագուհիին հետ պիտի տեսակցի նախկին գահաժառանգ իշխան Կարոլի Ռումանիա վերադարձի կարելիութեան մասին։

ՕՐՈՒԱՆ տօնին առթիւ տպարանը փակ ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

(ԳՐԱԿԱՆ ԱՆԴԱՍՏԱՆ, ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՎ

Երբեմն լռութիւնը ծանր վարագոյրի մը պէս կ'իջնէ մեր իրականութեան վրայ, գրականութիւնը մութ ծալքի մը տակ կը կծկի ու դուք կը կարծէք թէ խաւարի թագաւորութիւնը եկը չուանի։ Սակայն երբ այդ ձիչիչ լռութեան մէջէն ձիչ մը կը բարձրանայ, չուտով կը դառնայ աղաղակ, կագ ու կռիւ, — ուժի սպառում։ Վարագոյրը կը բարձրանայ, մեր բովանդակ կեանքն անոր ետեւը կը ծածկուի, — ու գրական բեմը զիկ զակ լոյսերու մէջ կը ղողայ։

Հիմա գրական ցուցահանդէս է․ տօնավաճառ։ Սակարկութիւն, աժան ոչքլամ, մանաւանդ՝ նախանձոտ պարտաւանք, — գիները անկում։ Ծնանկացածներ կ'ուզեն անանկութեան քաշել բոլորը.— Թո՛ղ պայթի ցուցահանդէսը. խաւարն ու փոշին տապալածներու միակ ապաւէնն են։ Ու եթէ զօրչ վարագոյրի չուաններր կտրին, պլպլացող լոյսերն անոր ծալքերուն տակ խաւարը պիտի գրկեն... Փշրածանկ կանայ նայուածքներն ուրախութեամբ պիտի դիմաւորեն անկումի ճաւասարութիւնը։

Ցետո՞յ։

Ցետոյ, ա՛յսպէս, կա՛մ խաւարի տիրապետութիւն եւ կամ, եթէ լոյսերը վառիլ կը սկսին, բոլոր ճիգերը պիտի համախմբուին խաւարի թագաւորութիւնը վերականգնելու համար։

Այս տարուան գրական ցուցահանդէսը յամառօրէն իր վերջին օրերը կ'ապրի, կառչած միայնով քովնտի սիւներուն։ Անոր երկար գոյութիւնն արդարացնելու համար, պիտի ուզէի անունը փոխել, թէեւ Հայերը առեւտրականի անուն հանած ժողովուրդ մը ըլլան։ Մենք գերազանցապէս գիւղացի ժողովուրդ ենք, հետեւաբար լաւ պիտի ըլլայ որ տարեկան այս իրարանցումը կոչենք գրական այգեկութք. կամ աւելի շիտակ՝ հայ գրական կալ ու կուտ։ Այո՛ կալ ու կուտ, ուր գրական մտածումները յարդի պէս երանի կը տրուին ու յարդի դէզերը մեր անդաստանները կը լեցնեն, մինչ ցորենի փոքրիկ չեղջերը կը մնան կալերու շուքին մէջ, առայժմ անտեսուած։

Կալ ու՛ կուտի եղանակ, յարդի երան, եղերու հրճուանք։

Այս թոհ ու բոհին մէջ պէտք է մտնել ճասկամիւսաքի մը պէս զգոյշ քայլերով, որ կ'անցնի խոզաններէն քանի մը լեցուն հասկեր գտնելու համար, կամ կալմաս խնդրող աղայի մը խոնարհութեամբ, որ պարկը անուշեն տակ՝ իր շուքը կ'երկրցնէ կալերուն եզերքը, աչքերը յառած ցորենի ասկեհատիկներուն։

Ասոնք միայն կը տեսնեն ներկայացուածները, որ սինէմայի պատկերներով իրարու կը յաջորդեն։

ՊԱՏԿԵՐ ..

Տենդէ բռնուած բազմութեան մէջէն կը քալեմ, ես ինձ հետ, միմնակ։ Հազար հարցումներ կը շարուին ուղեղիս մէջ՝ միայն մէկ բաղձանքի համար,— Կալմաս պիտի առնե՞մ։

Կարասները ծարաւի՝ փրփրուն գինիին կը սպասեն։ Փեթակները դատարկ՝ կը յօրանջեն ու կ'ականջալեն ամբացնել իրենց կողերը ցորենի չեղջով մը։ Տանտիկինը շիկացած թոնիրի կողքին՝ թարմ հացի հոտ է առած, թուշերը կարմրած են։ Գեղական բազմութիւնը տենդոտ կը քալէ։ քրտնած է.բայց քրտինքը սրբելու համար քուրջի մը կտորն իսկ չունի։ Լեծվարը, հնձուորն ու հոտաղը, մեծ ընկուզենիին տակ, կալին քով, հանդարտ ու անուշաբ՝ խոնարհած են իրենց ծխամորճին վրայ։ Կալին մէջտեղ, ցորենի ոսկիէ բուրգ մը, զատուած յարդի դէզէն, խաչակնքուած՝ իր արժէքովը խարսխուած է։

Անդին, կիսատ կալեր, յարդի երան, քար ու փոշիի տիրապետութիւն։

Պարկն անուշիս տակ, կայնած եմ կալին թումբին վրայ, աչքերս յառած ցորենի բուրգին։ Ու ահա նորէն պատկեր.— այս անգամ՝ անշարժ... Նիհար եզ մը, որուն կողերը կաշիին տակէն կը համրուին, կոտոշներն ու վիզը բարակ, աչքերը ճլպոտ՝ ճանճերու խոյզեց պահակով մը շրջապատուած, կալին մէջ իր տարտամ շուքը փռած է։

Հանգստեան կոչուած եզ մը, որ անկարող է իր պոչն իսկ շարժելու, որպէսզի ճանճերէն ազատուի, դունչը խրած է յարդի դէզին մէջ, բթամիտ անշարժութեամբ ու եզական երանութեամբ յարդի փոշին կը շնչէ։ Նոյն հանդարտութեամբ, սակայն։ եզական փիլիսոփայութիւնը մարմրած աչքերուն մէջ, անբանի անտարբերութեամբ կը թրքէ ցորենի չեղջին վրայ։

Հանգստեան կոչուած եզ, անպէտ անասուն, բայց հին լծկան, եւ միայն այդքան... Սակայն ցորենի ոսկի հասկեներ,— անհամար քրտինքի կաթիլներ,— պղտոտած են։

Ցաւի կնճիռներ կը տեսնեմ աշխատաւորներու դէմքին։ Անոնք, որ հողի պէս արդար են և սերմնացանի պէս բարի, մշակի անձնուր համբերութեամբ՝ կը հանդուրժեն այս նիհար եւ անպէտ եզան, դունչը յարդին մէջ խրած, թրքէր ցորենին բաժին։

Անտէր հայ գրականութիւն, — կալ ու կուտ, հանճար, արդար ու բարի մշակ, նիհար եզ, յարդէ երանութիւն...։

Հօտաղ մը, երիտասարդ ու խելառ, բորբոքած, կ'ուզէ կալ ու կուտը, յարդն ու եզը հրդեհի տալ։ Պատկերը կը դառնայ շարժապատկեր։ Դահլիճն անպատ է կալմաս հաւաքողին համար։ Անհամբեր, կակուղ քայլերով կը հեռանամ կալի եզերքէն։ Պարկը դատարկ կը մնայ անուշիս տակ, ու նիհար եզը անշարժ պատկեր մը կը կախէ բիբերուս մէջ... դունչը յարդի դէզին մէջ խրած, կոտակը ցորենի բուրգին...

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԻ ԼՈՒՍԱՆՑՔԵՆ

(Շարունակ,

... Նոյն քաղաքը ծնան։ Միասին մեծցան։ Նախակրթութիւնը աւարտեցին։ Ու աքսոր։ Զոյգ մը եղներ՝ թուրք նոյն արօրին լծուեցան։

Եւ խաղաղութիւն։ Ազգին փութացին՝ սորվելու տենդէն բռնուած։ Բնութիւն։ Գրպանը 21 դահեկան ունին։ 1/3ով ալեպլէպին գնացին։ Կ'ուզեմ գիտնալ թէ քանի՞ դահեկան մնաց։ Շաբաթը տարբերութիւնը նիւթ ունեցաւ՝ անխուսափելին. Աքսոր։

Մղելու է այս ուսումնատենչ եւ ընդունակ պատանիները։ Ազգը անոնց կը նայի։ Ուրեմն փոխանակ որբանոցի՝ միջնակարգ վարժարան...

Երկուքն ալ Երեւանի կրթական եւ եկեղեցական նախարարները պիտի ըլլան։ Բայց դաշնակիցները չկան։ Իզմիրը հրդեհուեցաւ։

Շոգենաւը ալիքներ կուտայ, որը, ուսուցիչ և խմբագիր։ Զայր եւ «լափած» Կեցցե՛ն Ամերիկացիները։ Փո՛ղը զողցուած նաբինչներուն։ Ցղա՛ք, կարգը ո՞ւր է։

Արա չտարաւ կեանքը։ Ծառակեց Պիրէոն, անկէ ալ Աթէնք։ Ծախեց թերթ։ Ներկեց կօշիկ։ Ծախեց չոր թուզ։

Ու հասաւ Մարսէյլ։ Դրագիր է։ Փարիզ՝ կոնակ կռնակի, նոյն անկողնին մէջ։ Պարօյր եւ ինք։

Արա պանդոկի մը մէջ կը գործէ։ Պարօյր Սիթրօէնի բանւոր։ Արա գիւղի վարժապետ։ Պարօյր գրասենեակի գործակատար։ Արա ընկերային գիտութիւններու ուսանող։ Եւ վերջապէս՝ Պարօյր, իր խանութը, սափրիչ այրերու։

— Հանչցա՞ր։ Բարձրահասակ, արունքները բարակ, դէմքը փոքր, յօնքերը քաշուած, սեւ գիծ մը միայն, քիթին տակ ալ մազ չկայ։ Ուրեմն ճաշակից յարմար։ Ծ՛ն, ատը եփէ։ Անճարա՛կ։

Բարեկամներ Արան անցեալ օր տուն մը մտցուցին։ Խեղճուկ սենեակ մը՝ նեղ ու կարճ պատուհանով։ Քանի մը աթոռակ։ Սեղանի մը շուրջ ինը հաւ։ Պատուական տեսակ։ Որովհետեւ մերկ չէին։ Վերը կար կ'ըսենս։ Դիրուկը ատեղին ծակէն թել կ'անցնէ ու հայերէ՛ն կը հայհոյէ։ Այս տանտիրն յանճախորդները Հայեր են, եւ կարծեմ միմիայն Հայեր։ Ի՞նչ ընենս. «Պարտականութիւն» մըն է, պիտի կատարենս։

Արա խորհեցաւ որ, ընդհանրապէս օտարներուն յօռի բարքերը կ'ընդօրինակենք եւ փոխարէնը՝ թուրքերէնէ թարգմանուած, բայց մայրենի լեզուով հայհոյանք կը սորվեցնենք։

∴

Արա եւ իր թերթերը՝ Լիւքսէնպուրկի պարտէզը։

Հարիւր տարիէն, լուսին պիտի երթանք գանք։ Ճարտարարուեստական մը թշուառութենէն վախնալուն համար, կը սպաննէ աղջնակը եւ անձնասպան կ'ըլլայ։

Հինգերու ժողովը վիժած սեպենք։ Ո՛վ հաւաքական կայսրութիւն։ Մուսոլինի պատնէշին վրայ հպարտօրէն կանգնած է։ Միապետը պատշգամէն Նորաշէն մանկիկը ցուց կուտայ։ Անձէ՛լ՛ք եւ բազմաշէ՛ք։ Կօշիկ Իտալիան պզտիկ կուգայ դիկտատորին ոտքերուն։ Ո՞ւր մնաց Ատալիան։

Ֆրանսայի մէջ. Թարտիէօն յետոյ Ալմազեանն է օրուան մարդ։

Կանտի միամիտ փիլիսոփայութիւնը հետեւեալ երկու բառերուն մէջ կը խտանայ. Կրաւորական դիմադրութիւն։

Մայր մը. զաւակն ալ միասին, երեք դրացուհի տարճանակեցին.ինքն մը ձողին մագլցեցաւ եւ թեւերը համբուրեց վերջ, ողբերգական մահը հաճոյքով ողջունեց։

Մարսիլիոյ մէջ. Խոմօն Թօութեանի փառքը անմահացուցին՝ քարէ կամ մետաղէ արձանով մը։

Քանի մը օրէն «Նահատակացն»ին պիտի երթանք։ Նահատակները որբերուն հայրերն են։ Ազգը որբերուն հաւաքածոն է։ ՉՕՄը որբերուն մարմինը եւ հոգին է։ Ուրեմն մէկ դի՛։ Սզատօնին կազմակերպչական նախաձեռնութիւնը որբերուն մենաշնորհն է։ Մնացեալ բոլոր կազմակերպութիւնները Զօմին աջն ու ձախը պիտի շարուին։

Արա գրելիք թէզին համար նիւթ կը փնտռէր զանկին մէջ։ Եւ եղաւ լոյս։ «Կուսակցութիւնները հայ իրականութեան մէջ»։ Թէզէն առաջ սակայն, երկու վէպերը հրատարակուելու են։ Եւ որպէսզի կարդացուին, Արա կը փափաքի որ անթիւ օրաթերթերը, շաբաթաթերթերը, կիսամսեաները, ամսօրեաները և երկամսեաները տասնի սահմանը չանցնին։

Վէպերուն սիրարկածային բաժնին համար մասնագէտներուն կարծիքը պիտի յարգուի։ Քերականական սխալներ ընելու վտանգէն պիտի չանայ խուսափիլ, որպէս զի վանքէն՝ առնիր է գործածնիցը չպսոսնս։ Գալով ճարտարապետական աշխատանքին, վերջակէտի մեծաքանակ պարպրանքը չառա՛նց բրաւ, Ոճը պիտի ըլլայ կոկիկ։ Արացուիթեան՝ անպայման հաւատաւբիմ պիտի մնայ։

Վէպերէն մին կը կոչուի.«Նահանջը Սրտով։ Երկրորդը՝ «Ծաւիտեա՛ն...»։ Վէպերը պիտի լեցուին երկվանկ կամ եռավանկ բառով մը։ Անոր հերոսնէ.ճերմակ մազերով, յիսունին դուռը կանգնած, սրտով եւ խօսքով երիտասարդ հայրենակից մը։

Ազգասիրութիւնը անբասիր։ Տարիներ չարունակ հայ զատին պաշտպան եղած է, ճառերով։ Քաշլերենք հայ գրականութիւնը։ Ախ եթէ մեծահարուստ մը ըլլար... Սա խե՛ղճ որբերը...։

Համոզուած յեղափոխական է։ Մնած է այդպէս։ Միթէ՞ հրացանը ուսը լեռ բարձրացողն է միայն որ յեղափոխական կ'ըլլայ։ Գրչի եւ խօսքի յեղափոխականները սրբազան դեր ունին խաղալիք։

Մարդասէր է եւ մանաւանդ իգասէր։ Աջով կ'առնէ, ձախով կուտայ։ Շատ անգամ տրամադիր է տալու նոյնիսկ չունեցածը։

Մտահոգութիւններն... նը սահմանած է եւ... կարճահասակներուն լեզ... ներուն մասնաւորապէս... վերջերս, յարգանքով կ... յայտուի բարեձեւերուն և... ցին հասակներուն համար։

Արա սիրոյ մասին ի... տիպ բացատրութիւն մը... Սէրը — է ա՛ն որ կը շ... քերուն մէջ, կը մեծնայ... խորը եւ կը մեռնի գլխուն...

Ինչո՞ւ կ'ըսեն թէ... տակ նոր բան չկայ։

Սէրը մինչեւ ալ կատակ... թիւն մը չէ։

Ձմեռ էր։ Սասունի փոք... կատարի ալիքներ, Արա մ... նակի։ Բարեբախտաբար նա... ցի։ Ողջ, բայց անշուշտ... տասած, մարմնով ու... ընկճուած, նաւահանգիստ... սաւ, սիրած երգը շրթուն... րուն.

Երբ ալեկոծ ծովուն վր...
Իմ մակոյկը խորտակ...
Ես փրփրադէզ ալեա... ց...
Գետ իմ յոյսը չեմ կորց...

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆՅԱՆՑ...

ՄԱՅԱԿՈՎԱՍԿԻ

Կրեցինք թէ խորհրդ... բանաստեղծ Վլադիմիր Մ... կովսկի անձնասպան եղա... չարթօ, Մոսկուայի մէջ, ... կով մը ծակելով իր սիրտ... ուզեր քրքրել այն գաղտ... նական պատճառները, որոն... ճախաքի կը գարձնեն անձնա... նութիւնները։ Ռուսերուն ... ներկայացնենք Մայակով... արագութեամբ մը, որով ... կայացուեցան վերջերս մեր ... թին մէջ ռուս արդի արձ... գիրները։

Մայակովսկի ծնած է 1... ին։ Գրական առաջին փորձերը ... տարած է երգիծաթերթի մը ... Երգիծողի այդ բնազդը մնաց ... մէջ մինչեւ վերջին օրերը ... Նիկով, ռուս պայծառյայ... թեան վարպետը, շատով ... իր վրայ։ Հետեւելով անոր, ... ուելով կոմունիստ կուսակ... թեան, ծափահարելով ... յեղափոխութիւնը, արագ ... բաւի մը տիրացաւ։ Ցեղ... թեան շրջանին, արգէն ... նական բանաստեղծն էր ... Ռոտանուսրի կը վերածէր ... փոխական կոմիտէին հրահա... ները, նոր ձեւով ազդեր կը ... փակցնելու համար պատ...

40 ԱՍՏԻՃԱՆ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

.. Եւ յանկարծ թիթեռնիկ դարձայ։

Շուրջս փոխուած էր ամէն բան։ Երկինքին երեսը կարծես սերկեւիլի ծաղիկ փռեր էին։ Արեւը կը նմանէր խոշոր թիթեռնիկի մը, արեան գոյն։ Ու գետինը, զոր գիշերուան անձրեւն էր թրջեր, բոց կ'առնէր կուտար։ Շէնքերուն պատերուն վրայ, ճամբաներուն մէջքին վրա՛յ, վերջապէս ուր որ արեւն էր դպեր, թիթեռնիկնե՛ր կային, անհամար թիթեռնիկներ, որոնք թեւ կը զարնէին, բայց չէին թռիր։ Զատկական զանգակներուն ձա՛յնը, — աներեւոյթ մանտրուիկ բոժոժներ կախուեր էին երկինքէն եւ անծանօթ զօրութիւն մը կը շարժէր զանոնք։

Թի՛ռ, — միջոցին մէջ ծաղիկներ գծեցի եւ յետոյ թառեցայ ցանկապատի մը վրայ։ Պարտէզէն ներս սալորենինե՛ր, սալորենինե՛ր,գումարեմ-գումարեմ՝ չի հատնիր։ Սպիտակ թիթեռնիկներ են թառեր, ըսի, սալորենիներուն վրայ։ Թի՛ռ, — մօտեցայ։ Ո՛չ, սալորենիները ծաղկե՛ր էին, թիթեռնիկ չկար անոնց վրայ։

— Մտածումի կճեպը ճեղքեցի, դուրս ելայ։ Հիմա թիթեռնիկ եմ, ա՛լ մարդ չեմ։ Այժմ կը զգա՛մ միայն, բայց երբեք չեմ մտածեր։ Եւ երջանի՛կ, չա՛տ երջանիկ եմ, ուրախութիւնս աստիճան առ աստիճան կը բարձրանայ, որովհետեւ զգայարանքներս կը բանին։

Այսպէս խօսեցայ սալորենիին։ Նոյնիսկ, բարեկամութիւնս հաստատելու համար, համբուրեցի իր մէկ ծաղիկը։ Սակայն պատասխան չտուաւ, որովհետեւ անիկա դեռ լմնցուցած չէր առտուան աղօթքը.

— ... Գիշերը բացի աչքերս անհամբերութենէս։ Թո՛ւթ ցաներ էին երկինքին վրայ։ Հատուեցի հեռաւոր լերան մը ծաղիկներուն բոյրը, — պա՛ղ էր գետ։ Սարսռացի։ Այնուհետեւ չկրցայ քնանալ։ Բաց աչքերով երազեցի քեզ, արե՛ւ, աղբի՛ւր ջերմութեան, եղջի՛ւր առատութեան։ Առաւօտ է արդէն,եւ ես, պճնուած, թեւերս տարածած, քեզի՛ կ'ուղղեմ իմ առաջին աղօթքս։ Զատիկ է, հաւնեցը, որ հողին տակ թաղուեցաւ անցեալ աշնան, ճեղքեց.կճեպը, պատռեց գետինը, եւ դուրս ելաւ խաւարէն՝ բոլորովին կերպարանափոխուած։ Դո՛ւն, ամենազօր արեւ, դո՛ւն յարութիւն տուիր մեռած հունտին, արթնութիւն՝ քնացող բոյսին։ Շուրջս թիթեռնիկները կը պտտւցին ձիւնի գոյնզգոյն փաթիլներու նման, ծառերուն վրայ այնքան շատ են ծիլերը, որ կը խարուիս անձրեւի կաթիլ կը կարծես։ Փո՛ղ քեզ, արե՛ւ, որ կը գինովցնես զիս։ Կը զգա՛մ ջերմութիւնդ, երբ կը գրկես զիս։ Ու տարօրինա՛կ զգայութիւններ կը պարտին ծիւղերուս մէջ.Փա՛ռք, հազա՛ր փառք քեզ։

— Աւարտեցա՞ւ, հարցուցի սալորենիին։

— Անհամբե՛ր, չե՞ս գիտեր, որ աղօթքի պահ է։ Տե՛ս, բոլորը կ'աղօթեն, խօսակցութիւնը արգիլուած է։ Ցետո՛յ յետո՛յ։ Այժմ մտիկ ըրէ՛ սա պզտիկներուն աղօթքը։

Անուշ մրմունջ մը կ'ելլէր գետնէն։ Սալորենին ըսաւ.

— Հունտերն են, որ անցեալ տարի ցանուեցան։ Խեղճերը դէչ տեղ են ինկեր։ Ջաղկի տոտու է, եւ դեռ չեն կրցած դուրս ելլել իրենց գերեզմանէն։

— Ուրեմն անոնք արեւ չպիտի՞ տեսնեն, անոնք այս տօնական օրը չպիտի՞ վայելեն։

Պիտի լայի, եթէ սալորենին չըսէր.

— Ուշ կանուխ, անոնք ալ կը պայթեցնեն հողը։ Մե՛ծ է զօրութիւնը արեւին։

Այն ատեն թառեցայ կէտերինը, թեւերս հանգրիճեցի, եւ աղօթեցի պզտիկ ծաղիկներուն հետ համասփիւռ արեգակին։

— Գոհութի՛ւն քեզ, արե՛ւ։ Դուն որ բազմեր ես երկինքի գրանը.մէջ, եւ աչքերդ յառեր ես աշխարհի վրայ, պզտիկ բաց մը զրկէ, ճեղքէ՛ հողը, պատռէ՛ բոլոր գերեզմանները։ Որպէսզի մեծ ու պզտիկ վայելեն ուրախութիւնը, որ կը սփռես երկրի վրայ։ Շնորհակալ եմ, որ ինծի տուիր ամէն վայելք։ Մարդկային մտածումը չի կրնար այլեւս կապանել զիս, ես ձերբազատուեցայ մտածման բռնութենէն։ Թիթեռնիկ մըն եմ հիմա։ Կ'ապրիմ զգայարանքներով, ինչպէս ծաղիկը, զոր դուն ստեղծեցիր։ Սակայն, ո՜վ ամենազօր, տո՛ւր որ ալ ոչ մնայ անմահ Զատկի տօներէն։ Թող բոլո՛րն ալ ուրախանան ինծի հետ։ Ես ի՛նչ ընեմ մինակս, իմ ուրախութեամբս։

Երբ աղօթքս աւարտեցի, զգացի որ շատ գոհ եմ։ Տարօրինա՛կ ուրախութիւն մը լեցուած էր ներսիդիս։ Ցանկարծ լսեցի, որ սպիտակ սալորենին կը կանչէր ինծի.

— Թիթեռնի՛կ, տե՛ս գետինը, ծիլերով ծակծկուած է։ Բոլո՛րը, բոլո՛րը պիտի ծաղկին հետզհետէ։ Արեւը տաքցաւ։ Եւ պարտէզը անուշահոտութեամբ կը լեցուի։ Հասաւ պահը, որ ամէնքը զուարճանան, երգեն ու խայտան։ Դէ՛հ, թռի՛ր։

Թռչուն մը երկինքի մարմարագեղ տախտակին վրայ երկրաչափութիւն կ'ընէր։ Ուրիշ թռչուն մըն ալ թուփի մը մէջ Օ-սար.Խայեամ կ'արտասանէր։ Ես ի՛նչ եղայ, ի՛նչ չեղայ, ալ չեմ գիտեր։ Ուրախութիւնս աճեցաւ, եւ տաք բան մը անցաւ ներսէս։ Ելայ, ելայ վե՛ր, դէպի վե՛ր։

Զատկական զանգակները մեղուի ձայնով լեցուցեր էին միջոցը։ Դորշ ինքնաշարժ մը ալնդիկի նման կը քալէր ճամբու մը մօտին վրայէն։ Մօտեցայ պարտէզին։ Սալորենին ինքնաշարժ նստաւ։ Հեռո՛ւն քաղաք մը, թուաբանական խառն հաշիւի մը պէս իրար անցած։ Շոգեկառքի մը ճերմակ ծուխը առագ արագ կը վազէր ազատի մը ետեւէն։ Դաշտին մէջ, պառւտակ մը հետզհետէ կը կարճեցնէր ծառերը. խումբ մը կաղնիներ արդէն նստած էին գետինը։ Հեռուն եկեղեցի մը, գմբէթին վրայ խաչը արիւներ էր։ Տան մը տանիքէն թիթեղի կտոր մը փրփուր կը նետէր։

Բարձրերը ելած, կը թեւածէի անհունին մէջ։ Անուշ ջերմութիւն մը կը զգայէր զիս, երբ սկսայ խօսիլ.

— Ուրախութի՛ւն, ուրախութի՛ւն, ի՞նչ ես դուն։ Լեցուցիր զգայարանքներս ու հոգիս։ Կերպարանափոխեցիր զիս մէկ վայրկեանի մէջ։ Եւ հիմա ամէն բան զգալախաբութիւն կուտայ ինծի, զի առա՛տ են բնութեան տպաւորութիւնները, եւ ընկալուչ գործիքներս՝ սուր։ Շարունակ կը թրթռամ՝ դողացող տերեւի մը պէս, կը լեցուիմ ձայներով՝ Ջրամբարի մը նման, կը յորդիմ անուշահոտութիւններով՝ տաճարի մը հանգոյն։ Կը նմանիմ տօնախմբութեան սեղանի մը։ Կամ այն կոչնականին, որ տարի կը կանգնի պատուոյ սա...

կառներուն եւ գինիի փ... րուն մէջ, աչքերը ժպիտ... ցուն եւ շրթները քաղցր ... կէն վառած, մազերը ... խռիւ եւ շապիկին կոճակ... քակուած, ու, ձեռքը գոգ... եւ գինին թափելէն, ... ձայնը սրինգի պէս անու... բառերը կիսատ ու պռատ—

Շարբել եմ ու չեմ գինով.
Ես կ'այրիմ ու չեմ կրակ․
Շագել եմ սիրուն շապիկ․
Աղուռի դուռը կայնելու
Աղուռն ալ ներսէն ի դուրս
Ծոցը լի կարմիր խնձորով
Ասի թէ ջատ մի առնեմ,
Թունդ ելաւ թուխ աչքը
Լացաւ ու լալով սաաւ.
—Նա՛ր, ինձ խաղքարիր ցն...
Բունեցիր զօռով ձեռով.
Պագ արիր ջազար նազերով

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆ...

ՆՇԽԱՐՆԵՐ

ՀՈՂԸ

Էտիդ գամ ուր որ երթամ,
Թէ յուզես քով քովի՝
Ջուքիդ միայն ընկեր,
Խտիդ գամ ո՛ւր որ երթամ

Էտիդ՝ ոտքերուդ ջայիմ
կոխած ջողերըդ ժողվեմ,
Ես գիտեմ թէ՝ էս ցաւով
Էս օր վաղը տի մեռնիմ,
կոխած գետինիդ ջողով,
Ոտքերուդ ջողով թաղուիմ.

1908

Թ. ԿԱՍ...

...ու երբեմն, «զարմացնելու նպատակով քաղքենիները», գնդին ...ով մը կը հագնէր, մէջքէն ...կէն ու թեւերէն բազմագոյն փայտէ գդալներ կը կախէր, ...ը կանաչան ներկերով կը ...ներէր եւ կ'ելլէր կը պտըտէր ...իթներուն վրայ։

Մայակովսկի բարձրահասակ ...ասարդ մըն էր եւ ունէր ...մը ձայն մը։ Հոգեբնախօսական ...մը երգեց, բա... համար իր սէրը բա... պատկերները ...ելու, ստանալու ...ը Արդարեւ ինչ... իր կեանքին, նոյնպէս իր ...ին մէջ կը սիրէր քիչ ...ինք աւելցնել. աչա թէ ...ւ Վ. Բրիւսով «ամպագորդ» ...ուանէր Մայակովսկին, անշուշտ քիչ մը հեգնանքով։

Մայակովսկի կ'արհամարհէր ...ականութիւնը, մասնաւորաբար ...ը, շաղկապը։ Ան կը ...էր ոչ միայն նախադասութիւնները, այլ եւ բառերը։ Կ'ուզէր վերադառնալ խօսակցական ...։ Այսպէս փողոցը փոխադրեց գրականութեան մէջ։ Իր ...ը առաւ բարձրաձայն ...ութեան մը բոլոր յատկութիւնները։ Մայակովսկին կարդալու ...ւ, պէտք է պոռալ։ Այդ ...ով, փոխեց նաեւ տաղաչափական ձեւը։

Մայակովսկիի արուեստը զգայարանական է։ Ան ամէն առարկայ, ամէն բան կը շօշափէ, եւ ...ր ամէն էակ կը ներկայացնէ իրենց զգայարանքներով։ Այս ...ի իր մէկ գործին մէջ, որուն ...ն է «150 000 000», ներկայացնելու համար Միացեալ-Նահանգներուն եւ Խորհրդային Ռուսիոյ պայքարը, երկու երկիրներ ...ը փոխակերպէ մարդու փոխակերպութեան այս ձեւը այնքան սովորական էր իր մօտ, որ ...ալ կը պատմէ թէ ինչպէս ...ի փոխակերպուած էր ինք։ ...անգամ կը խօսեցնէ առարկաները։ Բոլոր այս փորձերուն մէջ, ...ի Խլեբնիկովի ազդեցութիւնը։ Այլ եւ այդ մեծ բանաստեղծ եւս, «Ցիկին Լենին» գործին մէջ, անձերը կը փոխարինէ ...ց զգայարանքներով։ Ու եթէ ...կով մնաց ժողովուրդին անծանօթ, Մայակովսկի իջաւ փողոց հրապարակ լրվրայ դարձնելու իր հեգնողի արժէքը։ Երգիծանքով սկսաւ, եւ ի վերջոյ հաւատք երգիծանքի մէջ կորսնցուց ...ինք։ Երկար ատեն կառավարութեան համակրանքն ու պաշտպանութիւնը վայելելէ յետոյ,—

ժամանակ մը նոյնիսկ փարիզ ղրկուեցաւ պտոյտի, — Ցրոցկիի քննադատական տողերուն տակ պղտիկցաւ եւ համբաւը կորսնցուց։ Վերջերս շատ քիչ կը խօսէին իր մասին։

Ցիշենք իր գործերը.—«Վլատիմիր Մայակովսկի», իր անունով ողբերգութիւն մը, (1914), «Ամպ Նաշարէ արինգը» (1917), «Խաղաղութեան պատերազմը»(1917), «150,000,000» (1921), «Մայակովսկի կը ժպտի», «Մայակովսկի կը խնդայ», «Մայակովսկի կը հեգնէ»(1923)։ 1919ին հրատարակեց մէկ հատորի մը մէջ ինչ որ գրած որ 1909—1919, հետեւեալ խորագիրով «Մայակովսկիի ամբողջ գրածները»։

„ԿՈԼԽՈԶ„

Անպիտան բառ մըն ալ, որ ամէն օր կը պտըտի հայերէն թերթերուն մէջ, սրինակէ սիւնակ։

Կը նշանակէ հաւաքական գիւղատնտեսութիւն։ «Խորհրդ. Հայաստան» լեցուն է հաւաքական գիւղատնտեսութեան պատմութիւններով։ Հայ կոմունիստները բռնի կ'ուզեն հաւաքական գիւղատնտեսութեան կապել գիւղացիները։ Ընդհակառակն գիւղացիները ամենայն յամառութեամբ խոյս կուտան։ Եւ կոմունիստը կը սպառնայ.

— «Դու հլա մի մտնիր, տես ո՛նց դուրս քշեմ գիւղից»։

Այսպէս կ'ըսէ Տաղկունք գիւղին կոմունիստը։ «Խորհրդ. Հայաստան» այս պատմութեան հետ կը հրատարակէ նաեւ պատկեր մը.— Կոլխոզի չէնքին դըրանը մէջ կ'երեւի կոմունիստ մը, ձեռքը գաւազան մը։ Դրանը մէջ անկիւնէն կ'երեւին համայնացուած ոչխարները, կովերը և . . . հաւերը։ Գիւղացի մը, պատնալիքը լսելով, գլուխ կը քերէ.

Նոյն թերթը կը պատմէ թէ կոմունիստները բանտարկած են Տաղկունքի բոլոր այն գիւղացիները, որոնք չեն ուզած կոլխոզ մտնել։

Ինչո՞ւ գիւղացիներուն այս ընդդիմութիւնը։ Մի կարծէք թէ հաւաքական արդիւնաբերութի՛ւնն է, որ կը խրտչեցնէ հայ գիւղացին։ Ամենեւին։ Հայ գիւղացին շատ լա՛ւ կը ճանչնայ հաւաքական արդիւնաբերութեան բարիքները։ Պէտք չունի կոմունիստներէնգրաս ամենելումանանք որ պտըտած են հայկական բարձրաւանդակը, գիտեն թէ հայ գիւղացին ինք ստեղծած է հաւաքական գիւղատնտեսութեան զանազան եղանակներ։ Եւ այդ ձեւերը տարածուած են մինչեւ այն գիւղերը, որոնք դուրս կ'իյնան հայկական սահմաններէն։

Ցիշենք Արմաշը։ Այստեղ գիւղացիները սովորութիւն ունէին ոչխարաբուծութիւնը կատարել հաւաքականնդադանակայմը։ Բոլոր այն գիւղացիները, որոնք ոչխար ունէին, կը վարձէին մէկ հովիւ, կը միացնէին իրենց ոչխարները։ Եւ ոչխարին հօտը երբեք տուն չէր գար։ Մօտակայ բլուրներուն վրայ շինուած էին սայվաններ, ուր կը բնակէր հովիւը ոչխարներուն հետ։ Սայվանը քառակուսի եւ լայնարձակ շէնք մըն է, կրաղիւսով ծեփուած պատեր ունի, (յաճախ բաւական ճիւղերով հիւսուած եւ վրան ծեփ մը զարնուած), տանիքը ծածկուած է խոտի խուրձերով։ Սայվանին կեդրոնը տանիք չունի, բաց դաշտ մըն է։ Տանիքը ծառ է դէպի ներս, իր տակը պատսպարելով անասունները։ Ներսի կողմէն պատ չունի սայվանը, պարզ ցանկապատ մը, որ կ'արգիլէ սայվանին կեդրոնը, բաց դաշտը մտնել։ Այստեղ են բոլոր ոչխարները, ամառ ձմեռ։ Միայն երբ ստորինձմեռ կ'ըլլայ, հօտը կը մտնէ գիւղ, աւելի լաւ պատսպարուելուհամար ցուրտին դէմ։ Հովիւը ոչխարին հօտը առաջէն առած արածելով կը մօտեցնէ գիւղին, յետոյ կը հեռացնէ եւ իրիկունները նորէն կը մօտեցնէ։ Գիւղին տակը կը գտնուի մաղաւոր ցանկապատ մը ...ուր կուգան գիւղացիները կթելու համար ոչխարները։

Բոլոր այն գիւղացիները, որոնք ոչխար ունին հօտին մէջ, օր մը ունին՝ առաւօտ եւ իրիկուն կթելու բոլո՛ր ոչխարները։ Եւ այդ օրը կը կոչուի խապ։ Գիւղացիները, նշան դարկած ըլլալով իրենց ոչխարներուն, կրնան հօտ առնել երբ որ ուզեն։ Սակայն միացնելով զանոնք, կը շահին ոչ միայն ժամանակ, այլ նաեւ զանազան ծախքեր։ Անշուշտ այս կարգադրութիւնը սեփականութեան զրկանք չէ, բայց եւ այնպէս քիչ թէ շատ կը նմանի կոմունիստներու կարգադրութեան։

Արմաշի գիւղացիները խապեր կազմելով հանդերձ, մինչ իրաւունք ունին իրենց անասուններուն վրայ։ Ընդհակառակն Հայաստանի մէջ հայ գիւղացին աբեւէ իրաւունք չունի իր անասուններուն վրայ, որոնք կոլխոզ մտցուած են։ Այլեւս տէրը պետութիւնն է, եւ ոչ թէ կուլակը։ Կամ պետութիւնը ինքն է կուլակը։

Բայց մեր ժողովուրդը հաւաքական աշխատանքի ուրիշ շատ ու գեղեցիկ ձեւեր է ստեղծած՝ «Մէճ»ը կը կոչուի այն ձեւը՝ որով գիւղին աշխատաւորները կը հաւաքուին եւ փոխն ի փոխ եւ ամէնքը միասին կը կատարեն իրարու գործեր։ Որեւէ վարձատրութիւն չկայ։ Այն օրը երբ մէկուն արտը կը «մէճւի», արտին տէրը կը հոգայ բոլոր աշխատաւորներուն սնունդը եւ գործիքները։ Կամքով վարդապետի հաւաքած երգերը կը խօսին այդպիսի հաւաքական աշխատանքներու մասին, երբ

8 լուծ եզներ կը վարեն արտը։ Անշուշտ բոլոր եզներն ու գութանները մէկ գիւղացիի չէին պատկաներ, այլ պարզապէս միացուած էին։

Ինչ տարբերութիւն կայ։ Կոմունիստները սեփականութենէ կը զրկեն գիւղացիները, գրաւելով անոնց գիւղատնտեսական բոլոր միջոցները։ Գիւղացին կ'աշխատի հաւաքաբար, բայց իբրեւ վարձու աշխատաւոր։ Ընդհակառակն, գիւղացիներու կարգադրութիւնը աշխատանքի հաւաքական եղանակը պահելով հանդերձ, արդիւնաբերութիւնը կը թողու անհատին։ Այսինքն, կոմունիստական կարգադրութեամբ գիւղացին կ'աշխատի, եւ պետութիւնը կը հնձէ։ Բայց աւելին,— ո՞ր պետութիւնը։ Հայ գիւղացին շատ լաւ գիտէ թէ իր քրտինքին արդիւնքը ո՛ւր կ'երթայ։ Մոսկուա, հարուրաւ պէս աշխատցնելով նոյնիսկ ամէնէն հեռաւոր անկիւններուն գիւղացին, կը ծծէ անոր քրտինքը։ Ատոր չի կրնար հանդուրժել անշուշտ աղքատ և տանջուած հայ աշխատաւորը։

Եւ կոլխ կը ծագի կատաղութեամբ։ Ինչպէս տալ հայ գիւղացին իր միակ անասունը, որուն հանդէպ այնքան սէր ունի, մօտիկը կը պառկի, շունչովը կը տաքցնէ իր զաւակները։ Կը լինէ՞ք Ահարոնեանի «Բաշօն», այն տաեն դուք կրնաք վստահ ըլլալ, որ հայ գիւղացին ինքզինքն ալ իր եզը չի թողուր աշխատցնել՝ սնուցանելու համար Մոսկուայի չեկիստները կամ Նանախայի գինուորները։

ԱՀԱՏ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԻՑՇԷ

Հեղինակներու իրաւունքի մասին գերմանական օրէնքը կը սրամադրէ.— «Հեղինակի մը մահէն երեսուն տարի յետոյ միայն հանրային սեփականութիւն կը դառնան հրատարակուած գործերը» (ֆրանսական օրէնքով յիսուն տարի)։

Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ Նիցչէի գործերը այս տարուընէ սկսեալ հանրային սեփականութիւն կը դառնան։

Նիցչէ շատ կը կարդացուի Գերմանիոյ մէջ։ Հակառակ իր փիլիսոփայութեան եւ արուեստին խրթնութեան, կարծրութեան եւ եւ անհասատարակչութեան, գերմանացին շատ կը սիրէ զայն։ Վերջերս փարիզի մէջ լոյս տեսան բազմաթիւ գիրքեր Նիցչէի կեանքին շուրջ։ Պիտի անդրադառնանք այդ մասին։

ԽՕՍՔԵՐ ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

Գիրքէ մը քաղուած.—

— Զգուշացէք սիրոյ մէջ. անկեղծ ըլլալէ։ Նաեւ... շատակեղութենէ

— միայն թատրոնին մէջ է, որ դէմ դէմի բացատրութիւն մը կը հաշտեցնէ երկու սիրահարներ։

— Սիրոյ մասին կարելի է գրել հատորներ։ Սակայն ատոնք միայն հաճոյք կը պատճառեն, բայց երբեք օգուտ չունին, ոչ ալ վնաս անոնց որ փորձառութեան գասէ կը սպասեն։

— Սիրոյ մէջ ուրիշին փորձառութիւնը բացարձակապէս անարժէք է։

ՏԻԿԻՆ ՔՈԶԻՄԱ ՎԱԿՆԷՐ

Վերջին կինն է Վակներին։ Մեռաւ Ապրիլին սկիզբը Պայրոյթի մէջ 93 տարեկան։ Անցեալ տարի եւս լուր շրջեցաւ թէ մեռած է եւ բազմաթիւ մահագրական յօդուածներ լոյս տեսան իր մասին։

Ծնած է 1837ին։ Ազօրինի աղջիկն էր դաշնակահար Լիցթի։ Նախ ամուսնացաւ Հանս ֆօն Պիւլովի հետ, Մինխէնի օփերային երաժշտապետը։ Ցետոյ հանդիպեցաւ Վակների, որ սաստիկ սիրահարեցաւ իրեն։ Այդ շրջանին Վակներ ամուսնացած էր դերասանուհիի մը հետ։ Կ'ըսեն թէ Պիւլով ուզեց ամուսնալուծում կատարել, իր կինը տալու համար Վակների, որուն վրայ կը հիանար։ Ընդհակառակն Վակների կինը երբեք արամադիր չէր իր անդը տալու ուրիշ կնոջ մը։ Բայց եւ այնպէս Վակներ եւ տիկին Քոզիմա կը սիրէին իրար։ Ու երբ դերասանուհին մեռաւ, Վակներ ամուսնացաւ Տիկին Քոզիմայի հետ։ Եւ այս տիկինն էր որ Վակների ներշնչեց իր լաւագոյն գործերը։ Տիկին Քոզիմա այնքան հիացում ունէր Վակների հանճարին վրայ, որ կրեց ամէն զրկանք, խոստովանելով թէ «Անոր քով մըն է ամուսնանալ հանճարի մը հետ»։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՈՎ ՄՏԻԿ ԿԸՆԷ

Հրաման էր տրուած, եւ Մոսկուայի հրաման, թէ գիւղատնտեսութեան համայնացումը այսուհետեւ պիտի կատարուի ժողովուրդին կամքովը։ Բայց աչա թէ ինչ է, որ կը շարունակուի Հայաստանի գիւղերուն մէջ։ Բռնութիւն, ստրպարհակ աշխատանք, բանտ, ինչպէս կը խոստովանի «Խորհ.Հայաստան»(28 մարտ) — Աշտարակի շրջանէն փարբի գիւղին մէջ գիւղացիները չեն ուզեր «կոլխոզ» մտնել։ Կոմունիստ Ս. Սիմոնեան կը յայտարարէ.— «Ով «կոլխոզ» մտնի պետութիւնը նրան ե՛ւ ցորեն կտայ, ե՛ւ ամէն ինչ, իսկ ով «կոլխոզ» չմտնի, այն գիւղացիներին մենք ոչ մի օգնութիւն ցոյց չենք տալ»։ Նոյն գիւղին խորհուրդի նախագահը, Աւետիս, տարապարհակ կ'աշխատցնէ բոլոր այն գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չեն մտած։ Երբ գիւղացիները կը հարցնեն.

— «Ընկե՛ր Աւետիս, իսկ ինչո՞ւ կոլխոզիկներին չես աշխատցնում», կոմունիստը կը պատասխանէ.— «Այդպէս է, դուք էլ մտէք, ձեզ էլ չաշխատցնեմ»։ Նոյն գիւղէն գործակցական նպարավաճառատան վարիչը կը յայտարարէ գիւղացիներուն.

— «Դուք էլ «կոլխոզ»ի անդամ դառէք, ձեզ էլ ապրանք տամ»։ Դարձեալ Աշտարակի շրջանէն Բիւրական գիւղին մէջ, կոմունիստները կ'որոշեն «համատարած» համայնացում կատարել, ունեւոր գիւղացիները գիւղէն աքսորել, անոնց գոյքերը գրաւել։ Որոշումը կը գործադրուի եւ կոմունիստները իրենց մէջ կը բաժնեն բռնագրաւուած ապրանքները։

Կոմունիստներ Թադէոս Պօղոսեան, Ցովհաննէս Վարդանեան, իրենց համախոհներով կը յարձակին «կոլխոզ»ին պաշտպաններուն վրայ, եւ կը յափշտակեն գործնը եւ ուրիշ ապրանքներ։ Ղամարլուի շրջանէն Դոխուզ գիւղին մէջ կոմունիստ երիտասարդ մը, Գուրգէն Սայադեան, կը յայտարարէ.— «Դեկրետ (հրովարտակ) կայ, որ պարսկահպատակները պէտք է Պարսկաստան գնան»։

Գ. ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ

(Հայ միլիառատէրը եւ իր կեանքը)

Ստացանք ֆրանսերէն գրքոյկ մը՝ այս անունով, հրատարակութեամբ Արամ Թիւրապեանի, որ կը սիրէ աղմուկ յարուցանել զանազան առիթներով։

Իբրեւ ազգական Պ. Գալուստ Կիւլպենկեանի, հեղինակը ինքզինքը լաւատեղեակ ներկայացնելով, 40 էջի մէջ կը պարզէ հայ կրեսոսին ներքին կեանքը։ Կը պատմէ անոր անկարեկիր ընթացքը՝ ոչ միայն հայ ժողովուրդի տառապանքին, այլեւ իր իսկ ազգականներուն հանդէպ։ Այս առթիւ կը յիշէ շարք մը ծանրակշիռ — իրեն համար վաւերական — մեղադրանքներ՝ յանձն առնելով մինչեւ դատարան երթալ։

Հեղինակը այս առթիւ ներգրութիւններ հարցումներ կ'ուղղէ նաեւ Լաֆայէթ փողոցի հայ գոհարավաճառներուն, անոնց հարստութեան աղբիւրներու մասին, յառկապէս յիշելով Սերովբէ Սվաճեանը, Պօղոս Էմէրեանը եւ Աշոտ Ֆրէնկեանը։ Եւ կը խոստանայ այս մասին ալ երկար խօսիլ առանձին հատորով մը. — «Les Bijoutiers de la rue Lafayette».

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրք կառավարութիւնը ծրագրած էր որ նախակրթութիւնը Թուրք վարժարաններու մէջ միայն ըլլայ եւ օտար դպրոցներու Թուրք տղաքը պարտաւորիչ կերպով պետական վարժարաններ յաճախեն։ «Ֆոլիթիքա» կը տեղեկանայ թէ այս ծրագիրը դեռ քանի մը տարուան համար անգործադրելի նկատուած է, որովհետեւ պահանջը լրացնելու չափ դպրոցներ չկան դեռ։

.˙. Վիճակագրութեան մը համաձայն, տեսնուած է որ հրեայ տղաքը ամէնէն աւելի ֆրանսական, Հայերը ամերիկեան եւ Յոյներն ալ անգլիական վարժարանները կը յաճախեն։ Թուրք տղաքը ամէնէն շատ գերմանական դպրոց կը յաճախեն։ Երկրորդ կուգան ամերիկեան դպրոցները։ Ֆրանսականներուն մէջ գտնուած Թուրք տղաքը նախկին թիւէն շատ պակսած են։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

— Թեւէս վիրաւորուեցի ու ...ցի գերիշընկնելու համար, տեսայ որ գերեզմանոցում եմ, ...նած, ուժասպառ, ընկայ ցեխ ...փլիպի դամբանը, հեռու ... Սողալով, սողալով հասայ ...եղ, ուզում էի պաշտպանել ...ուքի տակ։ Ցեսայ նկարը, ... հպարտ, անվեհեր հայեացքով։ Ու թւաց ինձ, թէ նա ասում ...յոյթով «Դուք արժանի ...ղ չեղաք, չէնք ունեցաք ու ...պանեցիք», լացի, լացի ...ութիւնը բազուկներիս, որ ...աւոր չէր հոգուս բաղձանքին։ Օ՛, եթէ ապրեմ, հայր, եթէ ...րեմ

...Քահանան համբուրեց պատանին

— Մնա՛ս բարով. կ'ապրես, ...յց պէտք է ազատ ապրել. ա...ո՛ւ

գնաց փաշայի մօտ։

— Եկա՞ր, սատկ փաշան.

— Եկայ, ու բերի վարձը, ահա, կեանքս։

Ու նա բարձրացնելով կրծքին կախուած պղպջակեայ խաչը՝ կուրծքը դուրս ցցեց հալւածի պատրաստ՝ հպարտ, աննկուն։

— Ես կատակ չեմ սիրում, ծերուկ, դու պիտի մեռնես. դու գիտակներ շունչն հաւաքեցիր, ու ես չեմ ուզում, որ խօսքդ հնչէ։ Պարտէզ տարէք սրան եւ հրացանի բռնէք։

Խաչն ընկաւ քահանայի ձեռնէն, մարմինը սարսռաց, բայց նա կեանքը չաղերսեց, շրջւեց ու քայլեց դուրս։ Փաշան հետեւեց նրան։

— Կանգնիր այստեղ ու վերջին անգամ նայիր շուրջդ, ահա քաղաքդ սիրուն, բերդը վիթխարի, խճուղին Սարը կամիշի։

Ու քահանան մտածեց

«Քաղաքը՝ հայրենիքս, բերդը զօրութիւնն ազգիս ու ճամբէն դէպի Կարին, դէպի վեց վիլայէթները, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի երազը փսեմ։» Ու նա յիշեց վերապրող պատանուն, նրա խօսքերը. «Օ՛, եթէ ապրեմ, եթէ ապրեմ...»

— Երկվայրկեան, ունես, միայն, կամ վերջին աղօթքդ մրմնջա, կամ կեանքդ բախշել աղերսէ, գուցէ գթամ վայրկեանիս հանգիպիս, գուցէ ողորմիմ։

— Կեանքիս փոխարէն մի վիրաւոր պատանու կեանքն եմ խնդրում, որ խնամւում է ամերիկեան հիւանդանոցում։

— Այն որ գերեզմանոցէ՞ն բերի՞ք։

— Այո...

— Լաւ, նա կ'ապրի, բայց որպէս գերի կը մնայ մեզ մօտ

— Այդ հաւասար է մահւան, իսկական կեանքն ազատութիւնն է միայն, աղաչեցէք նրան, ուղարկեցէք Երեւան։

— Շատ ես պահանջում, ծերուկ, հատուցանելու բան չունես, կեանքդ ծախուած է վաղուց։

— Աստծոյ ապրում է գեռ, նա կը հատուցանէ, նա կը հատուցանէ։

Ու զայրոյթէն սեղմւեց կոկորդը ծերի։

— Հրացանները պատրա՛ստ, հրամայեց փաշան։

Ու հրացանների փողերն ուղղւեցին ծերունու խաչազարդ կրծքին։

— Կրակել պէտք, հրամայեց փաշան։ Ես ուզում եմ, որ նա ապրի։

Հրացանները պայթեցին՝ փողերն ուղղած դէպի երկինք։

Քահանան մահւան սարսափն ապրած՝ գունատ էր խաչել ցեխոտ նման։

— Ազատութիւն եմ պարգեւում քեզ եւ ուզած պատանուդ։ Ցիշեցի յանկարծ, որ Ալեքսանդրապոլի կարմիր կառավարութիւնն այսօր ինձ նւէր է ուղարկել կարսէն աղատւած զինւորներ ու երիտասարդներ։ Գնացէք, ծերուկ, նրանց մօտ, նւէրը նւէրով եմ հատուցանում։

(Շար.) ԵԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՎԵՐՋ

ԶԱՏԻԿ... ԱՄԷՆՈՒՆ

Օրացոյցին մէկ խաղովը, այս տարի Զատիկը կը տօնեն մէկ շաբթու մէջ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները,— կաթոլիկ, օրթոտոքս, հայ լուսաւորչական, սուրիական, ռուսական, յունական, եւայլն։

Այս հանդիպումը արդիւնք է աստղագիտական կարգադրութեան մը։ Մէկ դարու մէջ հազիւ անգամ մը կը պատահի այս երեւոյթը։

"ՌՈՍՏՈՄ„ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31 Rue Manin et 91 Ave. Secretan, Մէթրօ՝ Bolivar, Tram. 26

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝ ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ. Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ. ԵՒԱՅԼՆ. ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝

ՏՕՆ ՓԻԷԹՐՕ ՔԱՐՈՒՁՕ ՏՈՒՍ ԵՒ ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ ԶԱՒԵՇՏ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ

ՄՈՒՏՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 7 ՖՐ. 50 — ԱՅՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐԱՆՔ

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ դուք կրնաք էք տիրանալ Փարիզի լաւագոյն շրջակաները, ձեր սեփական հողաբաժնին ուր կրնաք շինել ձեր տունը, որ 15 տարի զերծ է պետական տուրքէ։

Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ հաղորդակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ կառախումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ։

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՋԱԴԵԱՆ„

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ՝ Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ Կիրակի ժամը 10—13։

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի, Gare du Nord կայարանէն։

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Պ. Տ. Բէգզադեանի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

---

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Columbia

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85.

Մեր փլաքներու ծոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2.800 ֆր. Նպարեղէններուն յաւը, ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն օր։

ԾԱԽՈՒ Է մեկնումի պատճառաւ փարիզի կեդրոնը, բազմամարդ թաղի մըմէջ (Porte St. Denis).

ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

(ԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ,

իր ամբողջ կազմածներով։ Նորաձեւ installation։ Ապահովուած յաճախորդներ։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Հ. Աբելեանի՝ 226 Rue Lafayette, Paris. Tél. Nord 95—79 եւ 89—06

Կ'ուզուին ժեռսէյի վարժ գործաւորուհիներ, լաւ վճարում, դիմել՝ Տիկ. Ցուվալեանի, 3 Rue Thouin, (երրորդ յարկ), փարիզ (5), մէթրօ՝ Place Monge.

Կ'ուզուին ռոպ կարող վարժ գործաւորուհիներ։ Լաւ վճարում։ դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 Տիկին Սուքօեանի, 25 Rue Henri Chevreau, փարիզ։ Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

GOUSSAINVILLE. Gare du Nordէն երկաթուղիով 20 վայրկեան։ Հող գնելէ առաջ անգամ մը այցելեցէք վերոյիշեալ գիւղը կայարանէն 3 վայրկեան, մաքուր օդ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, ճամբաները մօտերս կ'աւարտին, բնակարանի եւ խանութի յարմար հողեր։ 200 ֆրանք ամսավճարով, կանխիկ վճարում չկայ, դիմել կիրակի եւ տօնի օրերը կուսէնվիլի կայարանին մօտ «Կրան փրէ»ի գրասենեակը։

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

RESTAURANT CARLO

34 Rue St Lazare - PARIS

ՄՈՆ - ՏՈՐ

ջերմուկ, 1050 մ. բարձր, Օվէրնիայի բարձունքին վրայ։ Բաց է մարդ 15 Հոկտ. 1։ Բուժիչ շնչարգելութեան, ցնցդալայնութեան, ծագի, ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն։

Կազինօ, կոլֆ, թէննիս, մաքուր օդ, դիմել՝ Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

Հայե՛ր, ձեր հիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարդացնելու համար չփոթութեան մի՛ մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝

GRANDE PHARMACIE DE PARIS

67 Rue Madier-Montjau, վայանս Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով։

Մեր հայ Թարգմանը ծրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները։ (Դրոշմաթուղթ մը ներփակել պատասխանի համար)։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում ապանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակը.) եւ վարիսի։ Մասն. լաւարութեան։ Միջամտութ. եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 12.

EMPIRE Սիգիր-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ 3 7, բացի Եշ.-է։ 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord-Sud Pigalle.

L'ATELIER

Ամէն երեքշաբթի

La Comédie du Bonheur d'Evreinoff

Միւս օրերը

Le Stratagème des Roues de Farquhar

Նմանողութեամբ

Constantin - Weyerի

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՅԻՍԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական, դպրոցական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ.

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրը օրին կը ղրկուին։

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները կրնան դիմել ուրէ գործի համար՝

LIBRAIRIE H.SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris VIe

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ — ԵԱՄԸ ԳԱՏԷՅԻՖ

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Ամէն Ուրբաթ եւ Շաբաթ օր մասնաւոր խնամքով կը պատրաստէ Պոլսոյ Նշանաւոր ԵԱՄԸ ԳԱՏԷՅԻՖԸ (հաթլաք), եւ Զատկի առթիւ միշտ պատրաստ կ'ունենայ կաթով եւ անարատ կարագով պատրաստուած ամենաքնտիր հայկայի ՉԷՕՐԷՔներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ անուշեղէններ.

Ամէն տեղ փնտռեցէք միայն «MELKON» վաճառանիշը

25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Ménil 69—15

ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻ

Պոլսոյ ծանրաճանօթ սունը։ ընդհանուր կեդրոն վաճառման

24 Rue Mouffetard փարիզ (5)

եւ ճաշարան ԼԻԼԱ, 24 St. Lazare, Paris (9)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ՋԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՏՈՒ

Ուշադրութիւն ամուրիներուն
Խմ?ումը բացողներուն
Բերնին համը գիտցողներուն
Երաժշտութիւն սիրողներուն

ԵՐԳ. ԾԻԾԱՂ. ԵՒ ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

23 Rue de la Huchette — Métro: St. Michel

RESTAURANT CAUCASE

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ. (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով։

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ.

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30.

Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ

209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ։

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

Վասպուրականի Միութեան 15ամեակը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 17ԻՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՁԱՏԻԿԸ ՁՈՒԱՐԹ ՏՕՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ,
ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՅՑԵԼԵԼ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

Tél. TRUDAINE 81 07

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (հաստատուած 1923ին

CABINET **V. YARJANIAN**

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում, Արկածի դատերու մասնաւոր ծիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մնալու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում, (ԱԶԻՏԱՎԻԹ), Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն, վիզա ամէն երկրի համար։

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՏՕՔԹ. **Ա. ՍԱԼԱՆ**

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Թոքերի, Զղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

HORLOGERIE - BIJOUTERIE

ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

Վ. ԽՏՇԵԱՆ

69 rue de Chabrol, Paris (10e) — Tél. Provence 0.15

Մէթրօ՝ Poissonnière, Rue Lafayetteի անկիւնը
Gare de l'Estի եւ Gare du Nordի մօտ

Ծախ մթերք ամէն տեսակ ժամացոյցներու, օղերու, մատանիներու (նշանտուքի եւայլն)։

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Զատկի առթիւ կարագով պատրաստուած ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ եւ Թարմ ՀԱՒԿԻԹՆԵՐ։

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ Ջոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն.

ԱՄԵՆԱՀԱՒ — ՄԱՔՈՒՐ — ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.)

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի գործողութիւններ։

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ։

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffre d'Affairesի եւ Bénéfices Commerciaux տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք

ODEON — COLUMBIA

Տիեզերահռչակ Գոլոմպիա եւ Օտէօն վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ծոխ տեսակներ եւ փորթաթիֆ կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան նպարեղէններու ծոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Telephone. NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ԱՊՐԻԼ
1930

23 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1244

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՍՏԱՆՈՒՄ

Տնտեսական տագնապին հետ մէկտեղ, որ կը շեշտուի օրէ օր, քէմալականութեան թեւերուն վրայ կը վառի, նորէն, քաղաքական — քրտական — կրակը։

Նախորդ օր, կարգ մը լուրեր հրատարակած էինք, քաղելով թրքական աղբիւրէ մը։ Վաղը կը հրատարակենք Հալէպի մեր թղթակցին մէկ նամակը, որ կը հաստատէ այդ լուրերը։

Ինչպէս կ'երեւայ, Քիւրտերը նորէն գործունէութիւն կը ցուցնեն երկու ճակատի վրայ։ Առաջինը՝ բուն արեւելեան նահանգներուն մէջ,— Մուշ-Սասուն, Բաղէշ, Վան։ Երկրորդը՝ դէպի հարաւ, Ուրֆայի եւ Տիգրանակերտի շրջանին մէջ։

Այս վերջին երկու քաղաքներուն մէջ լարուած վիճակ մը կայ ամիսներէ ի վեր եւ արտակարգ միջոցներ ձեռքառնուած են։ Զօրամասեր փոխուած են ռազմական կէտերու վրայ եւ հսկողութիւն կը կատարուի գիշեր ատեն, ի նախատեսութիւն արշաւանքի մը։ Եթէ ճիշդ է որ Ուրֆայի շրջանին մէջ կը գործեն հռչակաւոր Իպրահիմ փաշային յաջորդները, ուրեմն քրտական շարժումը շահած է նոր ուժ մը, միլլի աշիրէթը, որ մինչեւ հիմա կրաւորական դիրք բռնած էր։

Բուն երկրին մէջ շարժումին միացած են Քէօր Հիւսէյին փաշայի որդիները, որոնք աքսորավայրէն Սուրիա փախչելով, նորէն ներս մտած եւ իրենց աշիրէթին գլուխն անցած էին։ Կ'երեւի կը մնան, նաեւ, Արարատի եւ Սասունի դիրքերը։ Շէյխ Սայիտի ձախողումէն ի վեր կը շարունակեն ոչ միայն դիմադրել, այլեւ սպառնալ։ Ամէն պարագայի մէջ, անկախութեան դատապարտել բազմաթիւ ուժեր։ Կը խօսինք Տէրսիմի մասին, որ կը մնայ միշտ անմատչելի, հակառակ բոլոր խաղաղին կամ ողոքիչ միջոցներուն։ Ձախողած է ինչպէս զինուորական պաշարումը, նոյնպէս Տէրսիմի լեռնականները հաւատարմ ատարով հրապուրելու եւ դաշտ իջեցնելու ձեռնարկը։ Անոնք որ իջած էին, աւարին եւ պետական դրամին տիրանալէ ետք, նորէն բարձրացած են իրենց անմատչելի սարերը։

Ամէն գարնան, բայց մանաւորապէս երկու տարիէ ի վեր անխուսափելի կը համարուի քրտական ընդհանուր շարժում մը։ Բայց ոչ նման Շէյխ Սայիտի ձեռնարկին, որ պատահաբար ու համեմատութիւններն առած էր եւ ձախողելու դատապարտուած, այլ իբրեւ զուտ յեղափոխական կռիւ։

Խոշոր դէպքեր չպատահեցան անցեալ տարի։ Աւելի շատ պատրաստութեան շրջան մըն էր որ անցաւ։

Այս տարի, ձիւնհալքը հազիւ սկսած, ծանրակշիռ լուրեր կու գան զանազան ճակատներէ, ինչպէս յիշեցինք։ Եթէ ուրիշ փաստ ալ չունենայինք, միայն Էնկիւրիի վերջին բացառիկ օրէնքը բաւական էր՝ հաստատելու համար թէ իսկապէս լուրջ է կացութիւնը։ Չէ՞ որ, ապրիլի սկիզբը, կը հաղորդուէր անգորան գործավարութեան մէկ նոր կարգադրութիւնը, որուն համաձայն երեք եւ հինգ հոգինոց դատարաններ պիտի կազմուին արեւելեան նահանգներուն մէջ, «խառնակութեան» եւ «ապստամբութեան» յանցանքները դատելու համար։ Եւ անբեկանելի են այս դատարաններուն տուած վճիռները, նոյն իսկ մահավճիռները։

Էնկիւրին չէր կրնար աւելի բաց խօսիլ այս մասին, եւ վերահաստատել Անդորրութեան ամբաստանման օրէնքը, ճիշդ այն պահուն երբ արտասահմանը չորս աչքով կը դիտէ Թուրքիոյ ներքին անցուդարձը։ Ճիշդ այն պահուն երբ քէմալականութիւնը պատրաստ է դուռները կոնակի վրայ բանալու, ամէն երաշխաւորութիւն տալու, որպէսզի եւրոպական միլիոնները նորէն հոսին իր անյատակ սնտուկին մէջ։

Դժուար է ըսել թէ ո՛րքան պիտի զարգանայ կամ ի՛նչ ձեւ պիտի ունենայ քրտական այս նոր խլրտումը։ Իմաստութիւն չէ գուշակութիւններ կատարել այս կարգի դէպքերու մասին։

Էականը, մեզի համար, այն է որ վառ կը մնայ քրտական հարցը, հակառակ բոլոր խժդժութեանց կամ թակարդներու։ Քիւրտերուն մէջ ալ հասած է, վերջապէս, սերունդ մը, որ կը տեսնէ, յայտնապէս կը տեսնէ թրքական քաղաքականութեան, — ատոր՝ բոլոր ոչ-Թուրքերու հանդէպ — կա՛մ գլուխ կը ծռես, ձուլման կով, ի նարկին մասցու ոչխար կը դառնաս, եւ կամ կը ջնջուիս։

Եւ զարմանալի չէ որ քիւրտ գիւղացիները մերժեր են յանձնել իրենց զէնքերը, շատ իմաստալից պատասխանով մը.

— «Հայերու վիճակին պիտի հասցնէք մեզ, եթէ զինաթափ ըլլանք»։

Այս մշտավառ կրակին վրայ իւղ կրնայ լեցնել բուն կեդրոնին, Էնկիւրիի մէջ ծագած տնտեսական-քաղաքական տագնապը, որուն ծանրութիւնը ոչ մէկուն համար գաղտնիք է։ Կը հաւատուի թէ նոյնիսկ Խալքը — քէմալականութեան առաջին եւ վերջին կուսակցութիւնը, երկուքի բաժնուած է, իբրեւ հետեւանք տիրող քաղաքականութեան։ Ըսմէթ փաշա ծրագիրներ կը թխէ երկրին տնտեսութիւնը փրկելու համար, բայց ամէնէն առաջ Թուրքերը իրենք են որ կը խնդան այդ գիւտերուն վրայ։ Օրինակ, ծրագիր մշակուած է 100 միլիոնի բարձրացնելու Երկրագործական Դրամատան դրամագլուխը։ Բայց ինչպէս — 30 միլիոնը կը դառնայ 100 միլիոն...

Ուշադրութեամբ վերլուծենք ինչ որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ մէջ։ Բայց առանց զուտ մեր ակնոցներու։ Կամ դէպքերը մեր ճաշակին յարմարցնելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՇՈՒԱ՛Ռ, ԹՇՈՒԱ՛Ռ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐ

«Եփրատ», Հալէպի ռամկավար պաշտօնաթերթը, քանը փախցուցեր է, իմանալով որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը կը մասնակցի Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին։

Լսենք իր բերնով, այնքան վախկոտ որքան քսու (5 ապրիլ).

— «Վեհափառ կաթողիկոսի մասնաւոր հրահանգին համաձայն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կարեւոր քաղաքներուն մէջ յոբելինական հանդէսներ պիտի կատարուին ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի։

Ամէն մարդ գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը աշխատելով Ահարոնեանի յոբելեանի շուրջ հաւաքել ժողովրդային զանգուածները եւ ապահովել նաեւ ազգային վերին իշխանութեանց հովանաւորութիւնը, կ'ուզէ ա՛յն տպաւորութիւնը թողուլ Հայաստանի կառավարութեան եւ ժողովուրդին վրայ, թէ արտասահմանի հայութիւնը Ահարոնեանի հետ է։ Կիլիկիոյ վեհափառ կաթողիկոսին կողմէ իր թեմերուն եղած յանձնարարութիւնն ալ, արդարեւ գերազանցապէս կը ծառայէ դաշնակցութեան այս բացորոշ նպատակին։

Այդ յանձնարարութեամբ ....
հած կ'ըլլայ Դաշնակցութիւնը։ Ա. Հայաստանի կառավարութիւնը սա՛ գաղափարը կը կազմէ որ արտասահմանի ազգային եւ կրօնական իշխանութիւնը — կաթողիկոսով եւ առաջնորդով — կը հովանաւորէ Ահարոնեանի եւ դաշնակցութեան հակահայաստանեան քաղաքականութիւնը. Բ. գաղութահայ ժողովուրդը, որ բացարձակապէս հակառակ է Հայաստանի դէմ մղուած քաղաքականութեան, ի յարգանս գոնէ վեհափառ հայրապետին, կ'երթայ կը մասնակցի Ահարոնեանի հանդէսներուն եւ այդպէսով Դաշնակցութիւնը ձրի պատեհութիւն մը ունեցած կ'ըլլայ ամբողջ աշխարհի եւ մանաւանդ Հայաստանին ըսելու, թէ արտասահմանի Հայութեան մեծ զանգուածը իրեն հետ է։

Մինչդեռ, բացարձակ ճշմարտութիւնը սա է որ թէ՝ վեհ. կաթողիկոսը եւ թէ Ս. Առաջնորդները սրտանց հակառակ եւ հակակիր են դաշնակցութեան բռնած ընթացքին, որու ֆիզիքական ու բարոյական վնասները ամէնքէն աւելի իրե՛նք գիտեն։

Բո՛ւն ցաւն ալ հո՛ս է արդէն։

Այսինքն, մեր ազգային եւ եկեղեցական ղեկավար դէմքերը, հազուագիւտ բացառութիւններ յարգելով, հակառակ ըլլալով հանդերձ դաշնակցական գործունէութիւններուն կամ ձեռնարկներուն, յաճախ սկարութիւնը կ'ունենան հովանաւորելու եւ քաջալերելու զանոնք, ապահովաբար՝ խնդիր չունենալու համար գլխացաւեր ստեղծելու ընդունակ տարրի մը հետ։»

ՆՈՐ ՄՆԱՆԿ ՄԸՆ ԱԼ

Պոլսոյ մէջ սնանկացած է Թուրք վաճառական մը որ կարեւոր դեր մը ունի առեւտրական ասպարէզին վրայ։ Պասը 100,000 ոսկի է։ Վաճառականը, որ շաքարի, սուրճի եւ արմտիքի գործ կ'ընէր, փախած է եւ այժմ վիեննա կը գտնուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լոնտոնի նաւային դաշնագիրը

Երէկ առաւօտ ժամը 10.30ին Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներու, Ճափոնի, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներուն կողմէ Սէյնթ Ճէյմսի պալատին մէջ ստորագրուեցաւ նաւային դաշնագիրը, որ վերջ կը դնէ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին։ Դաշնագիրը բաղկացած է 32 էջերէ եւ 26 յօդուածներէ՝ բաժնուած հինգ գլուխներու, ու պիտի կոչուի «Լոնտոնի Նաւային Դաշնագիրը»։ Դաշնագրի երկրորդ մասին կցուած են երեք յաւելուածներ։

Առաջին յօդուածով կ'ըսուի թէ դաշնագիր կողմերը դադար մը պիտի տան մեծ մարտանաւերու շինութեան, միայն Ֆրանսա եւ Իտալիա իրաւունք պիտի ունենան իւրաքանչիւրը մինչեւ 70.000 թոնօ շինելու։ Երկրորդ յօդուածով Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն կը համաձայնին հինցած մեծ մարտանաւերը գործածութենէ հանել 15—15—9ի հիման վրայ։ Միւս յօդուածներով կարգադրութիւններ կ'ըլլան օդանաւատար նաւերու, սուզանաւերու, ուրիշ հինցած նաւերու, թընդանօթներու եւայլն մասին։

Յառաջիկայ նաւային խորհրդաժողովը պիտի գումարուի 1935—1936։

Հելլենաթուրք համաձայնութիւնը

Պոլիսէն կը հաղորդեն թէ թուրքեւհելլէն համաձայնութեան հիմնական կէտերը ճշդուեցան երկու կառավարութեանց կողմէ։ Ներկայիս բանակցութիւններ պիտի կատարուին կարգ մը յօդուածներու խմբագրութեան եղանակին մասին։

Միւս կողմէ բանակցութիւններ սկսած են արդէն չէզոքութեան, բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքելու համար եւ պիտի վերջանան մայիսէն առաջ։

Տրապիզոնի մէջ ապստամբութի՞ւն

Անատոլուի Գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ ....
ծագած է եւ թրքական կառավարութիւնն ալ տեղւոյն վրայ զօրք ղրկած զօրավարի մը հրամանատարութեամբ, շարժումը ճզմելու համար։

«Թուրք հանրապետութեան հողին վրայ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ։»

Ընդհանուր ներում Ազրբէջանի մէջ

Ազրբէջանի կառավարութիւնը ընդհանուր ներում հռչակած է Ազրբէջանի խորհրդային հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ։

Հրամանագիրը կը ջնջէ մահապատիժը եւ անոր տեղ կը դնէ տասը տարուան բանտարկութիւն։ Ուրիշ կարգ մը մեղմացումներ ալ նախատեսուած են։ Ընդհ. ներումէն չպիտի օգտուին իբր հակայեղափոխական ամբաստանուած անձերը, խառնարար տարրերը, զինեալ աւազակները և վրէժխնդրութեամբ ոճիր գործողները։

Նոր դէպքեր Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայի, Փեշաէրի եւ Քարաչիի ծանօթ արիւնալի դէպքերէն վերջ, նոր եւ ծանր միջադէպեր պատահեցան Չիթթակոնկի մէջ, Կալկաթայէն ոչ-հեռու։ Շուրջ հարիւր հնդիկ ազգայնականներ գիշերային յարձակումով մը այրեցին Չիթթակոնկի կայարանը ու ոստիկանութեան զինարանները, սպաննեցին ինը հոգի, վիրաւորեցին ուրիշներ, փճացուցին բազմաթիւ հրացաններ եւ ընդացիրներ, ու ի վերջոյ լեռ բարձրացան։ Ահա՛ թէ ինչպէս գործեցին։ Նախ՝ զինուորական զգեստ հագած 20 հոգի քաղաքին հեռաձայնի կեդրոնը գրաւեցին, պաշտօնեան քլորոֆորմով քնացուցին եւ շէնքը կրակի տուին։ Յետոյ դուրս ելլելով հեռագրական բոլոր թելերը կտրեցին։ Անմիջապէս վերջ, ուղղուեցան երկաթուղիի զէնքի մթերանոցը, ուր իրենցմէ մէկը երեսը բրնձափոշի քսած եւ անգլիացի սպայի պէս ծպտուած յառաջացաւ դէպի պահակները։ Այս վերջինները զայն սպայ կարծելով կը բարեւէին, երբ ատրճանակով գնտին տապալեց զանոնք։ Ցիանապետ մը, որ աղմուկը լսելով, օգնութեան կը փութար, նոյն բախտին արժանացաւ։ Ասոր վրայ, ապստամբները տէր դարձան զինարանին եւ զայն կողոպտելէ վերջ այրեցին։ Յետոյ նոյն ձեւով շարժեցան ոստիկանական զինարանը կողոպտելու համար։

Այժմ Պէնկալի կառավարութեան կողմէ ջանքեր կ'ըլլան զանոնք պաշարելու եւ գերի բռնելու համար։

«Թայմզ» կը գրէ թէ ազգայնական շարժումի սկիզբէն ի վեր սակիա ամէնէն լուրջ դէպքն է։

Կանոնի այս առթիւ հետեւեալը յայտարարեց.

— Չիթթակոնկի դէպքերը ցոյց կը պատճառեն ինծի։ Ատոնք ցոյց կուտան թէ Պէնկալի մէջ մարդիկ կան, որոնք չեն հաւատար ոչ-բռնի միջոցներու. կը յուսայի թէ անոնք իմ կոչիս անսալով, պիտի հետեւէին իմ մեթոտիս։ Եթէ այս կարգի դէպքերը շարունակուին, կացութիւնը լուրջ պիտի դառնայ։ Ինչ ալ ըլլայ սակայն հետեւանքը, պայքարը պէտք է շարունակուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

«ԿՈԼԽՈԶ»ԻՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ
(Մասնաւոր նամակէ մը)

Գրելու շատ բան կայ։ Խորհրդային Միութեան սահմաններում, տնտեսութիւնների հաւաքականացման հետեւանքով գիւղացիները գլուխ են վերցրել։

Բէօյիւք Վէտիի եւ Զանգեզուրի սարերն ու անտառները լիքն են փախստական ապստամբներով (ղաչախ)։

Բոլշեւիկներն անգամ չեն ծածկում որ «դեկրետներով» եւ բանադրանքներով խորհրդային իշխանութիւնը քաոս է ստեղծել իր համար։ Գիւղացին այլեւս յենարան չէ իշխանութեան համար։ Ստալինը աշխատում է իր նահանջով մեղմացնել աղէտը, բայց ուշ է։ Այժմ շատ պարարտ հող է ստեղծւել ռուս յեղափոխականների գործունէութեան համար։

Ըմբոստները վտանգ են սպառնում Նախիջեւանի երկաթուղուն։

Գորիսի ռուսական եկեղեցին քանդուել է։

Թիւրքերը շարունակում են գաղթել դէպի Պարսկաստան, Բագուից մի շարք թիւրք կոմունիստ պաշտօնեաներ հրաժարւելով անցել էին թիւրքական գիւղերը, բայց ձերբակալւեցին։

Նուխի շրջանէն թիւրք փախստականներ անցել են լեռնային (հայկական) Ղարաբաղ, ...

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիական թերթերու մէջ դարձեալ սկսած են հակահայկական տարակուսութիւնները, ղրկուած մասնաւորաբար իրենց Հալէպի թղթակիցներուն կողմէ։ Թրքական գործակալները Պէյրութի մէջ անյաջողութեան մատնուելէ վերջ, իրենց հակահայ պրոպականդի կեդրոնը փոխադրած են Հիւսիսային Սուրիա։

Իսլամական «Ահտիւլ Ճէտիտ» է որ կը հրատարակէ Հալէպի թղթակցին հետեւեալ տողերը.—

«Ճազիրէի շրջանին մէջ հայկական հայրենիք մը ստեղծելու եւ Հայեր բնակեցնելու ծրագիրը կը շարունակուի եռանդուն կերպով։ Այս աշխատանքները բոլոր Սուրիացիներուն եւ մասնաւորաբար Հալէպի բնակչութեան յուզման եւ գրգռութեան պատճառ եղած են։ Թուրքիան այս ծրագրին դէմ բուռն կերպով բողոքած է Ֆրանսական մարզպանութեան եւ պահանջած դադրեցնելու այդ աշխատանքները»։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Պէյրութի ամենայայտնի կաշիի վաճառականներէն Հայկազ եւ Ազիզ Բըպէզ եղբայրներ 40,000 օսմ. հնչուն ոսկիով սնանկացան։ Այդ գումարին մեծ մասը կը պատկանէր դրամատուններու, այդ պատճառաւ ալ կառավարութիւնը շատ մեծ կարեւորութեամբ սկսաւ հաշուեյարդարի։ Սնանկացաւ նաեւ վաճառական Միթր էլ Քաթթինի որ երաշխաւոր եղած էր Բըպէզ եղբայրներուն։

Պէյրութի առեւտրական հրապարակը շատ ազդուեցաւ այս դէպքէն եւ գործառնութիւնները սկսան թուլնալ։ Դրամատուները խստացուցին իրենց պայմանները։ Վերջապէս մեծ վտանգ մը սկսաւ սպառնալ բոլոր վաճառականներուն։

Նրեսփոխանական ժողովը այս կացութեան դարման մը գտնելու համար կազմեց առանձին յանձնախումբ մը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԻՍԿԱՊԷՍ ՇԻՆԱՐԱՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Մեր չքաւոր երկրին հաղորդակցութեան միջոցները կը մնան նախնական վիճակի մէջ, հակառակ շռայլօրէն «ծրագիր»ներու, որոնք տարուան մէջ քանի մը անգամ կը քննուին հանդիսաւորապէս այս կամ այն յանձնախումբին կողմէ։

Ուրիշ անգամ մըն ալ անդրադառնալով այս հարցին, դիտել կու տայինք թէ մեր երկրի այսօրուան պահանջներուն համեմատութեամբ՝ փոխադրական միջոցները շատ աղքատ են։ Այս բացը երթալով աւելի զգալի կը դառնայ, մանաւանդ ապրանքի փոխադրութեան գործին մէջ։

Գիւղի համայնացման անմիտ փորձերուն հետեւանքով, զգալապէս նուազեցան անհատական սայլերը, որոնք գլխաւոր եւ գրեթէ միակ փոխադրական միջոցներն եղած քաղաքի եւ գիւղի միջեւ։ կառավարութիւնը մտահոգ՝ հաւանական տագնապէն, մանաւանդ գարնանացանի եւ շինարարական աշխատանքներու առթիւ, ամիսներ առաջ առանձին հրամանով մը կը հրահանգէր «կազմակերպել սայլերի տրանսպորտը», ո՛չ միայն քաղաքի եւ գիւղի փոխադրական գործը դիւրացնելու, այլեւ «բաւարարելու շինէզոնի անյետաձգելի պահանջները»։

Հիմա, որ արդէն ձեռնարկուած է շինարարութեան, համաձայն «գծուած պլաններին» եւ վաւերացուած ծրագիրներին», մեծ արգելք կը հանդիսանան փոխադրական անկանոնութիւնները, [illegible]

«Գոմեր չլինելու պատճառով սայլերի թիւը 400ից չի անցել։ Այս քանակը դեռ քիչ է քաղաքի շինարարութեան սպասարկելու համար»։

Իսկ ամիսներ առաջ պատրաստուած էր ո՛չ միայն գոմերու նախագիծը, այլ եւ անհրաժեշտ գումարներու բաշխումի համապատասխան վարչութիւններու վրայ։ Հակառակ այս բոլորին, ինչպէս նաեւ տրուած պատուէրին, որով կը հրահանգուէր «քուէարկել անմիջապէս որոշուած վարկերը եւ տրամադրել Հայյանարկոոպ վարչութեան», մինչեւ հիմա «շինմարմինները» չեն տուած իրենց ընկած վարկերը։ Այս պատճառով ալ գոմերու թիւը կը մնայ սահմանափակ, հազիւ 450 սայլերու համար պահանջուած ախոռներու համար։

Այս անտարբերութիւնը, որ քիչ մը սովորական է արդէն մեր երկրին մէջ, մեծ վնասներ կը պատճառէ օրուան շինարարական աշխատանքներուն։ Շնորհիւ սայլերու այս սահմանափակ թիւին,

«Շինմարմինները սկսել են իրար ձեռքից խլել սայլերը՝ բարձրացնելով գները։ Մի քանի շինարարներ աւելի բարձր գներ են սահմանել, այդ պատճառով էլ սայլապաններն իրար դէմ մրցում են՝ այդ շինարարների մօտ ընկնելու համար»։

Մրցակցութիւն մէկ տան մէջ, ի՛ վեր ընդհանուր մնացէին։ Որովհետեւ այս «շինմարմին»ները վերջին հաշուով բոլորն ալ պետական վարչութիւններ են, այս կամ այն անունին տակ, եւ մէկ է աղբիւրը իրենց անխնայօրէն ծախսած գումարներուն։ Բայց որո՞ւ հոգ, հոգ ամէն մէկը կը խորհի իր «պլանի» գործադրման մասին միայն — որպէս զի պակաս չմնան տոկոսները։ Պակասը այս շրջագծին մէջ իսկ խօսուն է։ փաստը, որ սայլերու միջոցով այլեւս անհնար է գոհացնել օրը օրին աճող պահանջները։ Մանաւանդ հեռաւոր եւ կարեւոր գաւառներու եւ մայրաքաղաքին մէջ։

Հարցը հիմնական կերպով լուծելու համար, տարիներ առաջ ծրագրուած էր Ուլուխան-Երեւան, Աշտարակ-Երեւան երկաթուղագծերու կառուցումը։ Զարփանց կարեւոր եւ կենսական ծրագիրներ, որոնք սակայն կը մնան միշտ անիրագործելի, շնորհիւ «եղբայրական Վրաստանի եւ Ազրբէջանի» նենգ հաշիւներուն։ Ծրագրուած էր նոյնպէս Երեւանի մէջ շինել ելեկտրական հանրակառք, ծիւղաւորելով մօտակայ շրջաններէն Ղամարլու՝ Վաղարշապատ եւ Աշտարակ։

Այս վերջին ծրագիրը փետրուարին կրկին անգամ քննուելով առնուած Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նախագահութեան կողմէն, որ, եւ որոշած է կազմել «կառուցման նախագիծը»։ Հարկ կա՞յ ըսելու, որ մեր մայրաքաղաքը հակառակ իր յարաճուն ազգաբնակութեան զուրկ է գրեթէ հանրային փոխադրական սպասարկման տարրական միջոցներէն։

Նախապատերազմեան շրջանին եւ մինչեւ 1917 երբ ազգաբնակչութեան թիւը կը հաշուուէր մօտ 37,000, քաղաքը ունէր իր ձիաքարշը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ կառքեր։ Այսօր երբ բնակչութեան թիւը հասած է 86,128ի, (աւելցած մօտ 49,000) այդ չեն աւելցած փոխադրական միջոցները, այլեւ նախկինն ալ նուազած է խոշոր չափերով։

Նկատի ունենալով բնակչութեան աճումը 1923—1930 թուերուն, Հայաստանի կեդ. վիճակի տուեալներով, 1933 թուականին Երեւանի «բնակիչներու թիւը հասնելու է 135 հազար հոգու, 1938 թուականին Երեւանն ունենալու է 165,000 բնակիչ։ Հետեւաբար կեանքը ինքն է պահանջ դնում՝ կազմակերպել մարդատար փոխադրութիւն» (Խ. Հ. Մարտ 30)։

Ո՛չ միայն քաղաքի, այլեւ մօտակայ շրջաններու համար եւս անտարբերելի կը դառնայ գործի կազմակերպման անհրաժեշտութիւնը, Երեւանէն մէկ քանի քիլոմեթրի վրայ.

«Ղամարլուի խճուղու երկու կողմը կեդրոնական արդիւնաբերական շրջանի վերածելով մենք ստեղծել ենք գերազանցօրէն բանուորական ազգաբնակութիւն ունեցող մի վայր, որ իսպառ կտրուած է կուլտուրական կեդրոնից՝ քաղաքից (Երեւան) երթեւեկութեան վատ պայմանների պատճառով։ Նոյնը պէտք է ասել նաեւ կայարանի մասին, որ սպասարկւում է ծանր նստող կառքերով եւ երկու աւտոբուսներով։ Նոյն տարածութեամբ կտրւում է քաղաքից համալսարանական աւանը եւ կլինիկան»։

Ալ չխօսինք Էջմիածնի եւ Աշտարակի շրջաններու մասին, որ համեմատաբար աւելի երկար տարածութիւնով հեռու է Երեւանէն։

Անցեալին՝ Համայնավար իշխանութեան մեղքալեան շրջաններին փորձեր եղան այս բացը մեղմել՝ Զօթոպիւսի գծեր հաստատելով. բայց այս փորձը ինչպէս կ'երեւի յաջողութիւն չէ գտած, շնորհիւ քանի մը արգելիչ պատճառներու։ Նախ՝ որ չկան համապատասխան ճամբաներ, իսկ նորերու կառուցումը չափազանց թանգ կը նստի. երկրորդ օթոպիւսի համար անհրաժեշտ անիւն ու պէնզինը դրսէն բերուելով, նոյնպէս չափազանց սուղի կը նստին։

Այս, ինչպէս նաեւ մասնագիտական ուրիշ դժուարութիւններու հետեւանքով է ահա, որ կը պաշտպանուի ելեկտրական հանրակառքերու եւ երկաթուղիներու կառուցումը Երեւանի եւ արուարձաններու մէջ։

Վերջին ծրագրի գլխաւոր առաւելութիւններէն հիմնականը կը հանդիսանայ մեր երկրի համեմատաբար աժան եւ առատ ելեկտրականութիւնը, որ կրնայ գոհացնել եղած պահանջները։

Մասնագիտական ուսումնասիրութիւններով այս չափազանց կարեւոր նախագծի կառուցումը բաժնուած է երկուքի.

«Առաջին հերթին ծրագրւած է քաղաքում գիծ անցկացնել համալսարանական աւանից Աբովեան փողոցով մինչեւ Շահումեանի հրապարակը՝ Մարքսի փողոցը եւ Ղամարլուի խճուղով մինչեւ կաշեգործարանը, որտեղից գիծն անցնելու է դէպի ներկայ կայարանը եւ ապա Գրախտը։ Երկրորդ գիծն Աբովեան փողոցից շուկայի միջով անցնելու է դէպի «Արարատ» գործարանը։ Արտաքաղաքային ելեքտրուղին ընթանալու է դէպի Ղամարլու, Վաղարշապատ եւ Աշտարակ (մարդատար եւ ապրանքատար հաղորդակցութիւն)։

«Երկրորդ հերթին քաղաքում առաջին օղակը միացնելու է կեդրոնի՝ այսինքն Շահումեանի հրապարակի հետ, իսկ քաղաքից դուրս՝ գիծ անկացնելու է Քանաքեռի վրայով դէպի Արզնի եւ աւելի հեռուները։»

Առաջադրուած է այս ծրագիրը աւարտել առաջինը 1931, երկրորդը՝ 1933 թուականի վերջերը, եթէ նախագիծն ընդունուի եւ հաստատուի սոյն թ. յուլիս ամսի սկզբին»։

Յուսա՞նք որ «եղբայրական» կապերով մեր երկրին միացած հանրապետութիւններու կիրքն ու նախանձը դեր չպիտի կատարեն գոնէ այս տարրական ծրագրին իրականացման համար։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱՄԱՅՆԱՑՆԵՆ

«ԻՄ ԳՈՄԷՇՍ ԱՒԵԼԻ ԹԱՆԿԱԳԻՆ Է ՔԱՆ ԿՆԻԿՍ»

Իզվեստիա (23 մարտ) կուտայ իրական պատկերը համայնացումի ձեւին, որ կը կատարուի Ռուսիոյ մէջ ամէն կողմ, մինչեւ Հայաստան։ Ահա այդ նկարագրութիւնը.—

Տաշքենդի կեդր. Կոմիտէին Ասիական Վարչութիւնը օր մը ընդունեց այցելութիւնը Կարա-Կալպակի խումբ մը գիւղացիներու, ծագումով սարտ։ Բոլորն ալ յուզուած էին եւ խօսակցութեան ընթացքին մէկը միւսին խօսքը կ'ընդհատէր անհամբեր. խնդրէին որ Ասիական Վարչութենէն անդամ մը գայ եւ տեսնէ թէ Կարա-Կալպակի մէջ համայնացումը օրէնքի՞ համաձայն կը կատարուի։ Անոնք կը յայտնէին թէ նախապէս դիմած էին Տաշքենդի սովետին, բայց վռնտուած։

Վարչութիւնը խոստացաւ մէկը ղրկել յաջորդ օրը։

Առտուն կանուխ, գիւղացիներէն մէկը կանգնած էր Ասիական Վարչութեան շէնքին առջեւ։ Ծերունի Սարտ մըն էր, սպիտակ մօրուքով եւ միայն մէկ աչքը ողջ։ Կը բռնէր խնդրագիր մը, — գիւղացիներն էին, որ ստիպողաբար կ'աղաչէին քաւութեան գալ։ «Ներկայ պայմաններուն մէջ ալ ոչ կը մշակէ հողը, վարուցանքի թանկագին ժամանակն է որ կը կորսուի», կը գրէին գիւղացիները։ Խնդրագիրը ծածկուած էր 200 ստորագրութիւններով, — հաստ մատներու կնիքով։

Ծերունիին հետ, խումբ մը ընկերներով առտուն կանուխ մեկնեցանք Կարա-Կալպակ։ Հազիւ դուրս ելած էինք Տաշքենդի գալարապտոյտ փողոցներէն, երբ մեր դէմը ելաւ գիւղացիներու նոր խումբ մը։ Երբ մեզ տեսան, արագ շարժումներ ըրին։ Կանգ առաւ ինքնաշարժը։ Սկսանք հարցնել։ Անոնք ալ կու գային մօտակայ ուրիշ գիւղէ մը, որ Ճան-Արիկ կը կոչուի։ Քաղաք կ'երթային գանգատելու համայնացումին մասին։

Կարա-Կալպակին մէջ մեզ ընդունեցին հուրրաներով։ Սարտերը երկինք կը բարձրացնէին իրենց ձեռքերը եւ կը ծափահարէին մեզ։ Անոնց մէջ ոչ ոք կար տեղական «սովետէն», ոչ ալ «կոլխոզէն»։ Ուստի կանչել տուինք։ Երբ հաւաքուեցան, հարցաքննեցինք։ Նախ խօսեցաւ ծերուկ միականին.

— Մեր խնդիրը շատ պարզ է։ Առանց մեզի հարցնելու, կոլխոզի մէջ արձանագրեցին մեզ։ Եւ ըսին մեզի թէ ով որ կոլխոզ չմտնէ՝ հող չպիտի ստանայ։ Սպառնացին մեզի բանտարկութեամբ։ Կ'ուզենք կոլխոզ մտնել, բայց չենք ուզեր, որ հաւերն ալ գրաւեն։ Թող վերադարձնեն նաեւ մեր կովերը։ Թող թոյլ տան պահել մեր պտղատուները։

— Շա՛տ գեղեցիկ, պոռաց ամբոխը։

…ցան բոլո՛րն ալ։ Անոնց կը պատմէին թէ կոմունիստները տուները մտնելով գրաւած են անասունները։ Չքաւոր ծերուկ մը կը գանգատէր թէ իր դուռը կոտրելով ներս մտեր են եւ գրաւեր 5 խուրձ առւոյտը, զոր գնած է իր ձիուն համար։ Երբ Սարտերը բողոքեր են, կոմունիստները պատասխաներ են.— «Թոյլոց ալ «կոլխոզ» պիտի մտնէք, ունեցածնիդ մեզի պիտի յանձնէք, ապա թէ ոչ այստեղ չէք կրնար մնալ։ Կ'աքսորենք ձեզ, կը կորսուիք կ'երթաք»։

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի այդպէս։

— Աբլաեւը, կ'ըսեն Սարտերը։

Ներկայ է Աբլաեւը։ Կոմունիստ մը, որ Տաշքենդի կեդր. Կոմիտէին կողմէ պաշտօն ստացած է համայնացնել գիւղը։

— Գետնին տակն անցնի Աբլաեւը։ Դո՛ւրս։

Աբլաեւը կը փորձէ արդարանալ։

— Ըրի այնպէս՝ ինչպէս հրամայեց Կեդր. Կոմիտէն։

Ճիշդ է։ Որոշուած էր Տաշքենդի ամբողջ շրջանը «համատարած» համայնացման ենթարկել։

Երբ ըսինք թէ իրենց հաւերը, կովերը, պտղատատանները պէտք է վերադարձուին, և ոչ ոք իրաւունք ունի գրաւելու, բոլոր Սարտերը ուրախութեամբ ծափահարեցին։ Աւելցուցինք թէ արգիլուած է բռնի համայնացնել։ — Շա՛տ գեղեցիկ, պոռացին գիւղացիները։

— Եւ սակայն, ընկերներ, պէտք չէ ժամանակ կորսնցնել։ Խոստացէք որ վաղը իսկ պիտի սկսիք հողը վարել։ Խօսք տուէք որ մէկ հեկտար հող անմշակ չպիտի մնայ։

— Պատուոյ խօսք։ Հուրրա՜։ Կեցցե՛ն սովետները։

Կը մեկնինք։ Մինչեւ գիւղէն դուրս կը լսէինք հուրրաները։

Հասանք Ճան-Արիկ։ Գիւղացիները կը պահանջէին անմիջապէս հեռացնել Աբլաեւը, որ մեզի ընկերացած էր։ Որովհետեւ ան էր, որ համայնացումը կատարած էր։ Կը խօսին։ Նոյն պատմութիւնը։

Տուրսունպէկեով, չքաւոր գիւղացի մը, հրաւէր կը ստանայ մտնել կոլխոզի մէջ։ Կը համաձայնի, բայց կ'ուզէ հօրն ու մօրը կարծիքն ալ հարցնել։

— Ո՛չ, արձանագրուէ անմիջապէս, ապա թէ ոչ գործդ գէշ է։

Տուրսունպէկեով կը յամառի։

— Ա՛յ, դուն կ'ուզես որոճա՞լ։

Անմիջապէս կը պատրաստեն թուղթ մը, գրելով թէ Տուրսունպէկեով «կոլխոզ»ին հակառակ շարժումներ կատարած է։ Յաջորդ օրն իսկ կը ձերբակալուի։

Ծերուկ ուզբէկ մը խօսք կ'առնէ։ Զանազան շարժումներ ընելով կը պատմէ (եւ ամբոխը «ճիշդ է» կը պոռայ)։

— Իմ գոմէշս աւելի թանկագին է քան կնիկս։ Իմ ձիս աւելի թանկագին է քան զաւակս։ Յօժարակամ կոլխոզ կը մտնեմ, գիտեմ որ կոլխոզին մէջ աւելի լաւ պիտի ըլլայ գործս։ Բայց ինծի ձգեցէք գոմէշս ու ձիս։ Կ'ընդունիմ կոլխոզը, բայց բնաւ երբեք ինչ որ կ'ընէ Աբլաեւ։

Երբ կը վերադառնայինք, ճամբուն վրայ հանդիպեցանք ուրիշ նոր խումբի մը։ Կայծակի արագութեամբ մեր գալստեան լուրը հասեր էր իրենց։ Մեզմէ կը խնդրէին քննութեան երթալ իրենց գիւղը։

Կը պատմէին թէ ոչ միայն համայնացուցած էին իրենց բոլոր կենդանիները, այլ նաեւ մէկ քանին մորթելով կերակրած էին «կոլխոզ»ին անդամները։

Խոստացանք մասնաւոր մարմին մը ղրկել քննութեան համար, միշտ զարմանալով որ Ստալինի հրամանին հակառակ տակաւին կը շարունակուէին բռնութիւնները։

ՓՈԹՈՐԿԱՅՈՅԶ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Կանտիի ծանօթ շարժումին առթիւ, ֆրանսական բոլոր մեծ թերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ղրկած են Հնդկաստան, օրը օրին հետեւելու համար դէպքերու ընթացքին։

«Ժուռնալ»ի թղթակից Էտուար Էլզէ, թղթակցութեան մը մէջ կը գրէ.

— Հզօր Հնդկաստանը, յառաջապահ խաւարակուռ Ասիոյ, մօտ օրէն պիտի փակէ՞ ճերմակ մարդոց երկար տիրապետութիւնը։ Ենթադրենք որ այդ բանն ուզէ, պիտի կրնա՞յ։ Եւ կամ ի՞նչպէս կ'ուզէ՞ ատիկա։ Ա՛յս է այն ահաւոր խնդիրը, զոր մէջտեղ կը դնէ այսօրուան շարժումը։

Պէտք է մտիկ երեւոյթներէն աւելի անդին նայիլ։ Նախ՝ Հնդկաստանը անհրաժեշտ է՝ Անգլիոյ կեանքին։ Երկու դարէ ի վեր Անգլիոյ համաշխարհային ամբողջ քաղաքականութիւնը կը դառնայ այդ կայսրութեան պահպանութեան շուրջ։ Անիկա ամէն բանէ առաջ հոն կը գտնէ անհուն շուկայ մը, զոր եթէ կորսնցնէ չի կրնար ուրիշ բանով փոխարինել։ Եթէ Հնդկաստանէն զրկուի, Անգլիա գործնապէս կը դադրի գոյութիւն ունենալէ։ Միաժամանակ կը զրկուի իր հմայքէն, իր ուժի գաղտնիքէն եւ նոյնիսկ իր պարուստ միջոցներէն։ Ճիշդ ինչպէս Սամսոն պիտի թառամէր, երբ մազերը խուզէին։

Արդ, կրնա՞ք երեւակայել աշխարհ մը, ուկէց անհետանար Անգլիա։ Ես ինքս տակաւին չեմ հաւատար։ Եթէ այս կեդրոնական սիւնը ապարկի, ամբողջ եւրոպական շէնքը պիտի փլի շուտով։ Այդ մասին ոչ մէկ տարակոյս։ Բայց այս չէ ամէնը։ Եթէ Հնդկաստանի յեղափոխութիւնը
տակա Նշանը պիտի
հանուր ապստամբութեան
ցեղերուն՝ դեղին, կարմիր
ղին, զորս մեր թեւ
տակ կը պահենք
ումերով եւ ա՛յնքան երկ
նէ ի վեր։

Խառնածին Ռուսիան
ըսք տարիէ ի վեր փ
բացարձակ է իր բնածին
կանութեան։ Հնդկական
հիմը կազմող մեծ
նութիւնը տարօրինակ
ներ գտած է գերման
րոշ ծալքերուն մէջ։ Իր
ու մեծապէս քայքայ
ափիոնի պէս նուրբ եւ
ծական զգլխիչ բուրում
փանցած է նոյնիսկ մէկ
Ֆրանսական ուղեղներու
հա՛ այս հեռանկարներ
կը ցցուին առջեւդ, երբ
ցէն դիտես Հնդիկներու
ծային ապստամբութիւն

* * *

Միայն թէ՝ պէտք
նկատել այս խառնուրդ
սպառնալիքները։ Կրկնե
մը չկա՞յ այստեղ, մեր
բանդագուշանքներէն,
րին ու խաբէութիւնը իրեն
ժինն ունին եւ որուն
զուգորդուած է փաքիրներ
նութիւն։ Կան նաեւ վկաներ
գի կը խօսին բոլորովին
կան Հնդկաստանի մը մա
կը մպաին՝ երբ իրենց
այս մեծ աղէտները,
յական մղձաւանջ մը կը
Մեր կարգին բանանք
քիրը մեզի համար նոր
րիզոնին առջեւ, եւ առա
ւականութիւնն ունենալու
հոգիին խորը թափանցել
որ փիլիսոփայի կամ
տեղծի գործ է — պարզապէս
նանք տեսնել իրերը այնպէս
պէս որ են։

Մէկ կողմը կայ Անգ
աւանդութիւններով, իր
ուութեամբ, իր անհամ
րիւնով։ Իրեն դէմ՝ հնդ
վուրը՝ 240 միլիոն մի
լիական Հնդկաստանի մէջ
մէնը 320 միլիոն, ինչ որ
նաբար շատ մեծ թիւ է
պակաս անգլիացի զինուոր
համար։ Սակայն, նախ քան
ըլ թէ այս զանգուածը որ
ձան կը համակրի շարժման
րիչներուն, անհրաժեշտ է
թիւէն զեղչել 68 միլիոն
ները, որոնք 9-10 դար
կրօնական ազդեցութեան
ընդգրկուած էին եւ որոնց
ջախջախիչ մեծամասնութ
վերաբին ձեռք առած են
ներու դէմ իրենց հին
թիւնը։ «Հնդիկ» բառը
թիւն» կը նշանակէ եւ «Հի
«կրօնք»ը կ'արտայայտէ
լաւ պատճառներ կան
թէ պարիաները, անոնք
կոչեն «անհպելիները», եւ
միլիոնէն պակաս պէտք չէ
ընդհանրապէս փափաքող
ջողութեանը շարժման մը,
րենք կրկին պիտի գնէ
գերու բացարձակ տիրա
թեան տակ, որոնց հպարտ
նը գոհուած են երկար
ապրելով իբրեւ բորոտ
Վերջապէս, բարեկեցիկ եւ
ւորական մարդոց մէջ շատ
որ պաշտօնապէս լաւ կ
են անգլիական վարչաձեւ
1919էն ի վեր շատ մեղմ

Միւսները, ընդհա
գաւառ, կը հաւատան
րիտ ուժի զօրութեան.
կը վերապահեն ապարէ
երբ ժամը հնչէ, բայց

…ային նախաձեռնութիւն կը ձգեն միաժամանակ կանոնի։ Հաշուի չառնելով ուրեմն այն մարդիկը — ոչ բոլորն ալ Հնդիկ — որոնք քաղաքին մէջ եւ համայնքաշարժի ծակին մէջ կը պահուըտին, կարելի է ըսել թէ ցնոր սովորութիւն պայքարը կը մղուի միայն կանոնի եւ Անգլիոյ միջեւ։

*
* *

…անոթին, այս տարօրինակ պայքարին մեծ համբաւ ունի ընկերութեան մէջ։ Ո՞ր աստիճան հմայք ունի Հնդկաստանի մէջ։ …ն է որ խիստ մտածելու դէպքը թոյլ պիտի տան չափել։ Ո՛չ …ք կը կասկածի այս մեծ մխտաւ…ին ուղղամտութեան, եւ կամ …ութեան» վրայ, ինչպէս կ'ըսեն շատեր։ Բայց շատեր կը կասկածին անոր ձեռնարկի արդիւնաւորութեան վրայ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Թուրքերէն «Մուճիթ» պարբերականին մէջ, Թէվֆիք Ահմէտ …ֆէն յարունակելով իր տեսութիւնները Թուրք Թատրոնին զարգացման մասին, կը պատմէ.

Կէտիկ Փաշայի թատրոնը որ Թուրք թատրոնին զարգացման առաջին կայանն եղաւ, փոխադրուեցաւ Չարշը Գափուէն Դուվաքափու իջնող լայն պողոտային վրայ, ձախ անկիւնի շէնքը։ Այս շէնքը կը պատկանէր հարուստ հայու մը՝ Աբրահամ փաշա Երամեանի։ 1868ին, Վարդովեան հարկ եղած բարեփոխումը կատարելով, շէնքը թատրոնի վերածեց։

Թատրոնի վարչական եւ դրամական գործերը կը կատարուէին ընկերութեան մը կողմէ։ Իսկ գեղարուեստական մասը յանձնուած էր Յակոբ Վարդովեանին։ Վարչութեան Ալի փաշայի միջնորդութեամբ, Սուլթան Ազիզ Ֆէրմանով բոլոր որ յուշարարի գործը Վարդովեանի մենաշնորհը նկատուի։ Ասոր վրայ, քիչ ատենէն, բոլոր ծանօթ դերասանները Կէտիկ Փաշայի թատրոնը կեդրոնացան։

Այն շրջաններ երբ Փասալեան, Նօյի եւ Մնակեան դերասանական (րէժիսէօր) պաշտօն վարեցին այդ թատրոնին մէջ, …ք Վարդովեանէն, որ շահաբեր ունէր, մնացած բոլոր դերասանները ամսականաւոր էին։ Թատրոնը թէ միակն էր, թէ՛ …ութեան հովանաւորութիւնը կը վայելէր եւ թէ ընդունելութիւն կը գտնէր ժողովուրդէն։ Ասոր համար, անտուկը միշտ …ուած էր, եւ դերասաններուն ամսականները, ուրիշ արհեստաւորներու առածին հետ բաղդատելով, շատ բարձր էին։ Օրինակ, Գարագաշ քոյրերը 60 …ոսկիէն աւելի ամսական կ'առնէին։ Կէտիկ Փաշայի արուեստագէտները միշտ մաքուր կը հագուէին եւ դիրք ունէին բարձր շրջանակներու մէջ։ Իր թէքնիք կատարելագործութեամբ եւ դերասաններու արժէքով, այդ թատրոնը կրնար մրցիլ եւրոպական հաստատութեանց հետ։

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրով, երբ դեռ սկսած չէր Թուրք եւ ռուս պատերազմը, Լորտ Սալըզպըրի պատուիրակութեան մը հետ Պոլիս կուգայ, կ'ուզէ տեսնել Կէտիկ Փաշայի թատրոնը։ Պետական մեծերու հետ ներկայ կը գտնուի երեք բեմադրութեան, եւ զարմացած կը մնայ որ թատերական արուեստը այդքան առաջացած է Թուրքիոյ մէջ։

Տարին չորս անգամ, հայերէն լեզուով ներկայացումներ կը տրուէին։

Առաջին Թուրք դերասանները այդ թատրոնին մէջ բեմ ելած են։ Ահմէտ Ֆէհիմ էֆ. 1876ին բեմ ելաւ եւ մօտ 50 տարի ծառայեց թատերական ասպարէզին։

25 դեկտ. 1878ի չորեքշաբթի գիշեր, արուեստագէտներէն Դաւիթ Թրեանցի ի պատիւ տրուած ներկայացման մը հայերէն յայտագրին մէջ այսպէս կ'ըսուէր.

«Մոլիէրի Ավարը պիտի բեմադրուի։ Տոմսերուն գինը սուղ չէ։ Ներկայացումը ի պատիւ Թրեանցի ըլլալով, եթէ կարելի է, կը խնդրուի որ կիներն ալ վճարեն»։

Ասկէ կը հետեւի թէ «ի նըպաստ» չեղած ներկայացումներու ատեն կիները մուտք չէին վճարեր։

Ապտիւլ Համիտի շրջանին, եղած ճնշումներուն վրայ, ազատամիտ Թուրք թատերագիրները աստիճանաբար քաշուեցան եւ թատրոնը յաճախ կողպուեցաւ։ 25 Հոկտ. 1881ին, Ահմէտ Միտհաթ էֆ.ի մէկ թատերգութիւնը կը ներկայացուէր։ Ժողովուրդը այնքան զանգուածաբար ներս խուժեց, որ լրտեսները վախցան եւ «ժամանակ» ըսելով թէ թատերգութիւնը՝ օտարներու տարրերու միջեւ պառակտում սերմանելու բնոյթ ունի։ Ասոր վրայ ոստիկաններ եկան եւ բռնի ուժով դուրս հանեցին ժողովուրդը։ Ահագին շէնքն ալ մէկ գիշերուան մէջ քանդուեցաւ եւ աւերակոյտի վերածուեցաւ։ Ու որպէսզի նոր մը չշինուի, հողը բռնի ծախու առին Աբրահամ փաշայէն, առարկելով թէ կառավարութիւնը մէտրէսէ պիտի շինէ հոն։

Յետոյ որոշեցին երկրաչափական վարժարան մը շինել հոն, բայց գործը կէս մնաց։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԶՏԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խ. Հայաստանի մէջ Թղթակից մը կը գրէ (27 մարտ).—

Աշտարակի գիւղացիները վառարելով 11 ունեւոր գիւղացիներ «Համատարած» համայնացում կատարեցին։ Փետրուարի կէսին, մօտ 300 բանուորներ, բան…ուօֆ, դաշտ ելան։ Հետեւեալ օրը լուր հասաւ որ Մաստարայ Օշական եւ Ղզլթամուր գիւղերուն մէջ կոլխոզը քայքայուած է։ Բոլորին տրամադրութիւնը փոխուեցաւ — «Չենք ուզում կոլխոզ»։ Ընկեր…պէս յայտարարութիւն մը ցրուեցաւ.— «Ով չէ ուզում կոլխոզի մէջ մնայ, երկու օրուայ ընթացքում թող դիմում տայ հեռանալու»։ Երկու օրուան մէջ կէսը հեռացաւ։

Նոյն Թղթակիցը այստեղ չի խօսիր թէ յետոյ ինչ սպառնալիքներու եւ դժուարութիւններու ենթարկուեցան գիւղացիները, որոնք ճարահատ սկսան զարնել կոլխոզին դուռը, բայց կը գրէ.—

Ալերսա «կոլխոզ»ի գրասենեակին մէջ աշխատելու կարելիութիւն չկար, կը պատմէ, կը խնդրէին.— «Ընկեր Նախագահ, ախր ես մեղաւոր չեմ, կինս ա մեղաւոր, դուհէս առան, թէ գնա հրաժարական տուր կոլխոզին, ասում է, այսքան տարի այգի ենք շինել, կոլխոզը տանի ուտի՞»։ Ուրիշ մը.— «Ընկեր Նախագահ, ախր հիմի մտածել եմ, որ կոլխոզը լաւ բան է, սխալուել եմ»։ Ուրիշ մը — «Ընկեր Նախագահ, ես անգրագէտ եմ, իսկ գիւղի դպրոցը, բանից դուրս է գալիս, դիմումս յայտարարութիւնս սխալ է կարդացել ու բացատրել։ Նա ասաց կոլխոզը թամաշ քանդւել ա, ինչ աւել էք գնացէք վերցրէք»։

Այսպէս, Աշտարակի մէջ նորէն կոլխոզին կապուեցաւ գիւղացիութեան կէսը։ 240 հեկտար դաշտերը բաժնեցին 16 «տասնեակ»ի (խումբ), ամէն «տասնեակ»ի մէջ կ'աշխատին 30 հոգի։

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԵՐԱԶ

Կեանքին մէջ շատ կ'երազէ մարդ։
Ու շատ մարդիկ կ'ապրին միայն երազով։
Երազիս մէջ ես աշխարհ մը գացած էի,
Ինչպէս կ'ըլլայ երազի մէջ— իտէալ,
Այդ աշխարհը ամէնուն ալ տեղ ունէր։

Ոչ պանգա կար եւ ոչ վարկ։
Սակարանը լոկ առասպել մըն էր հոն։
Կընաս բնակիլ, ո՛ւր որ ուզես, առանց վարձքի։
Բախտախաղի մէջ չկար բնաւ ճերմակ թիւ։
Հոն ամէն մարդ էն մեծ թիւը կը շահէր։

Ուտելը հոն խնդիր մը չէր կենսական։
Խորհելով լոկ կարելի էր կշտանալ։
Անընդունակ եթէ էիր խորհելու,
Կ'առնէիր օրը դեղահատ մէկ-երկու,
Մարսողութիւն այլեւս տեղի չէր ունենար

Ոչ դատաւոր կար ոչ ատեան։
Խաղաղութեամբ կ'ապրէին հոն, դատ չըկար։
Գող, մարդասպան— պատմութեամբ լոկ էին ծանօթ։

Ազգականէն ոչ ոք կ'ըլլար անհանդիստ։
Հօրաքոյրներ, մօրաքոյրներ, եւ խորթ մայր,
Ա՛յնպէս էին որ իբր թէ չըկային։

Ոչ մէկի հետ կռիւ ու վէճ,
Կեանք երջանիկ, լուռ եւ ուրախ։
Գործի յատուկ դժուար օրեր չըկային,
Հաշուեյարդար կամ սնանկութիւն,
Ամբողջ տարին հոն Ապրիլ էր…
Ապրի՜լ ամիս, Ապրիլ Մայիս…։

ՄԱՔՍ ՔՕԼՓԷ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 ապրիլ (սեփ. թղթ.).— Երկու տարի առաջ խումբ մը Երզնկացի երիտասարդներ իրենց Հայրենակցական Միութեան հիմը դնելով, ջանացած են օգտակար ըլլալ իրենց անճարող ու հիւանդ հայրենակիցներուն, ինչպէս եւ ընդհ. ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու։ Միութիւնը անցեալ շաբթու սարքեց ընտանեկան երեկոյթ մը, սալոն Ս… ծոցի մէջ։ Սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր Երզնկացի երեսուն երիտասարդներով։ Ներքի կամ հիւրեր շատ քիչ էին։

Բացումը տեղի ունեցաւ նուագախումբի մը կողմէ, որ հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը։ Միութեան երիտասարդ անդամներէն մէկը երկու խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ պարզեց հանդէսին նպատակը, աւելի մանրամասն տեղեկութիւնները թողլով Յովբ. Մ. Քէչեանին։

Մէջընդմէջ եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, եւ «ֆանթեզի»ներ եւ նուագածութիւն։ Յետոյ խօսք առաւ Յովբ. Քէչեան, պարզելով Հայրենակցական Միութիւններու նպատակը։ Աւելի ծանրացաւ Երզնկացի Հայր. Միութեան վրայ՝ որ աղքատ եւ հիւանդ հայրենակիցներու օգնելէ եւ անգործներուն գործ գտնելէ զատ, նպատակ ունի նաեւ օժանդակութիւն ընծայել հայրենակից ուսանողներու։

Բանախօսը յայտնեց թէ Երզնկացիները իրենց յարատեւ ջանքերով երկու տարուան ընթացքին 22 հազար ֆրանք գոյացուցին, որուն տասնը հինգ հազարը ծախսուած է բարենպատակ գործերուն, իսկ մնացեալ եօթ հազարը մնայ իրենց մօտ։

Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ գեղեցիկ ասեղնագործուած բարձի երես մը։ Աճուրդէն գոյացաւ 415 ֆրանք եւ բարձը շահեցաւ Տոքթ. Քէչեան։

Ֆրանսերէն քանի մը արտասանութիւն եւ նուագածութենէ վերջ, հանդէսը փակուեցաւ «Զօրս Սալորներ» քրքջալից գաւեշտով։

Ս. Մ.

ԿՈՉ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՀԱԼԷՊ.— Հալէպ ապաստանած հայրենակիցներու վիճակը ժամանակ վերջին տեղահանութիւններու առթիւ հասած նորեկներու նիւթական եւ բարոյական ծանր կացութիւնը առիթ եղան մեզ համախմբուիլ եւ կազմակերպուիլ միացած ուժերով կատարելու հայրենակցի պարտականութիւնը։

Այսօր Հալէպի մէջ Վասպուրականի հայրենակցական Միութիւնը գիտակցութեամբ ազգ. իշխանութիւններու եւ Միջհայրենակցական Միութեան, ունի իր վարչութիւնը եւ գործունէութիւնը։ Իր հիմնական նպատակն է ա) Մեղմել թշուառութիւնը անկար հայրենակիցներու, բ) Մտաւոր հոգածութիւն փոքրերու եւ դպրոցականներու գ) Վառ պահել հայրենիքի սէրն ու յիշատակները։

Սոյն գրութեամբ մեր նորակազմ Միութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն, սրտցաւ հայութեան եւ Վասպուրականի Հայրեն. Միութիւններու իրենց մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնել մեր Միութիւնը եւ բերել հայրենակցի նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը յանուն մարդասիրութեան եւ հայրենիքի նուիրական արժէքներու։

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փոքր տ'Իթալիի մասնաճիւղը, գովելի գաղափարը ունեցած էր, առաջին անգամ ըլլալով սկաուտական հանդէս մը սարքելու, մասնաճիւղին հիմնադրութեան 4րդ տարեդարձին առթիւ։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ խուռն բազմութեամբ, սրճարանի մը բաւական ընդարձակ մէկ սրահին մէջ, որուն ճակատը զետեղուած էին հայկական եռագոյնը ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշակը։ Օր. Մինթանճեան դաշնակի վրայ նուագեց քանի մը ազգային կտորներ, մեծ յաջողութեամբ։ Սկաուտներու կողմէ տեղի ունեցաւ տողանցք մը եւ իրենց կեանքէն առնուած ներկայացում մը որ մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ։ Պ. Ս. Քնարեան յաջողած է երեք ամսուան միջոցին կազմել 32 սկաուտներէ բաղկացած խումբ մը ու զանոնք բեմ հանել այդ օր։ Այս առթիւ գնահատման արժանի են փոքր տ'Իթալիի ներկայ վարչութեան բոլոր անդամները, որ այդ շրջանին մէջ շինարար գործ կը կատարեն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը բարձր կը բռնեն։ Մասնաճիւղի ատենապետ՝ Պ. Ա. Արամեանց, իր բանախօսութեան մէջ ի վեր հանեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը ու պարզելով մասնաճիւղին գործունէութիւնը, կոչ ըրաւ ներկաներուն ուժ տալ այդ կազմակերպութեան։ Յիշեց նաեւ թէ «Իթալի»ի ֆութպոլի խումբը միջմասնաճիւղային մրցումներու մէջ, յաղթական ելած ըլլալով, շահած էր ախոյեանութեան բաժակը։

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան արտասանութիւններ, խմբերգ, կատարուեցաւ մասնաճիւղի վիճակահանութիւնը։ Յետոյ խօսք առաւ Երջանկայիշատակ վարչութեան անդամ՝ Պ. Կարօ Ուշագլեան որ ընդգծեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած գործը։ Ամէնէն վերջը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամներէն խումբ մը յաջողապէս ներկայացուց «5 թիւ խելագարը»։

Մասնաճիւղի ատենադպիր՝ Պ. Մ. Տէր Յակոբեան հանդէսը փակելով, յայտարարեց թէ այսուհետեւ պիտի ունենան ուրիշ հանդէսներ, որոնց համար մասնաճիւղը պիտի ջանայ աւելի յարմար սրահ մը ճարել՝ քաջալերուած ժողովուրդին բարեացակամ տրամադրութիւններէն։

Դիտող

Յ. Գ.— Հետեւեալ թիւերու տէրերը հաճին դիմել Պ. Պ. Թորոսեանի, 11 Rue Pierre Curie, Bicêtre, ստանալու համար իրենց շահած առարկաները.— Թիւ 116 ինքնահոս մատիտ մը, 302 շիշ մը շամբանեա, 704 տուփ մը յօխում, 795 արծան մը։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Հ. Մ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ֆութպոլի առաջին խումբին մրցումը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, Սոմթրի քոյի ընդարձակ դաշտին մէջ, Նշանաւոր U. S. Rouer խումբին դէմ։

Հակառակ աննպաստ օդին, հինգ հարիւրէ աւելի երկսեռ հանդիսականներ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին ու կը ծափահարէին խաղերը։

Առաջին կիսախաղին հայ խումբը շփոթութեան մատնեց հակառակորդը, որուն բոլոր ջանքը ապարդիւն կ'անցնէր։

Ֆրանսացիները երկու նշանակէտ շահեցան շնորհիւ անարդար կարգադրութեան մը, եւ զերոյի դէմ 2ով պարտուեցաւ հայ խումբը։

Ս. Միլոնեան

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒԱՌԻ ՎՐԱՅ…

ԽՄԲ.— Հին գրողի մը նոր փորձն է այս, գրականութեան ճամբուն վրայ։

Նորութիւն մը՝ նիւթն ալ,— պատկեր մը՝ ֆրանսական ագարակներն ինկած որբերու կեանքէն։

«Գիշե՛ր, գիշեր…
Սիրոյ չափ դառն ես դու,
Մահուան չափ՝ քաղցր.
Ու աւելի՛ն ես դուն,
Դուն մոռացօնքն ես…։

Նստած էք երեք պայծառ… առաւօտ մը ճեպընթացը… …նելու համար Փարիզէն դէպի …րաւ, դէպի բլուրներու դալար …ները եւ դաշտերու խաղ…ութիւնը։ Մեծ քաղաքը մոլ… …գող մղձաւանջի մը նման կը …ոյ ետին, երբեւ հեռացող զըր…ին մը կը սպառի. թարմ եւ ու… …ղ եւ նոր բանի մը ակնկալութեան մէջ կը մտնանք գայնն։ Ար…արձանները կը թուլնան, կը …սօրանան, կը պարուրուին …լռութիւններով։ Պահ մը …էնը կատղոտ խորութիւն մը …կը գնէ դաշտանկարին մէջ, յա… յանկարծ բնութիւնը կը յայտնուի. ուղեւորը զայն կը զգայ ամէն բանէ առաջ ինքն իր մէջ։ Թաքուն եւ ներքին հանդարտութիւն մը իր կուրծքին տակ կը մտնէ անոր ներկայութիւնը։ Մտածումները կը թեթեւնան, մարդ տպաւորութիւնը կ'ունենայ վայելելու փնտռուած բարեկամի մը մտերմութիւնը… Գնացքը կեցած է կարծէք ու իր շուրջը բլրակները կը փախին դէպի հեռաւոր դաշտերը։ Պուրակները, Ջրերու ափին նստած կ'երազեն, մարգի մը վրայ կարմիր կովեր խաշար աչուըներով միջօրը կը խածեն… Գնացքը կեցած է կարծէք անհուն բնակարանի մը մէջտեղ եւ ուղեւորն է որ կը հեռանայ ինքզինքէն, իր տրտմութիւններէն, իր խըհինթէն ու կը սուրայ դէպի իր հոգիին պայծառ ափերը…

Ժամանակ մը վերջ անսահման դաշտ մը կը ծնի, կը վերածնի ու չի մեռնիր։ Գօսի հարթավայրն է. կանաչը, ոսկին, գորշ տխրութիւնը եւ կամ ապիտակը հոն կը ծովանան, կը միզանան փոխն ի փոխ, եղանակներու եւ օրերու համաձայն։ Հեռուէն զանգակատունի մը սլաքը, ագարակի մը դէզերը եւ կամ ձիավար տրօրի մը ճիգը կը յիշեցնեն ապրող մարդերու կեանքը…

Մեր ճամբուն վրայ Գօսը Շաթօտէնի շուրջը կը սպառի եւ գնացքը կը մխրճուի Պլուայէն անդին ձորակի մը մէջ. հոնկէ կը հասի Լուառ գետակը. ժամ մը ամբողջ, մինչեւ Վանտօմ, այդ ջուրը կ'ընկերանայ մեզի, կը տիրապետէ բնանկարին։ Անոր կը պարտի ձորակը իր քնքուշ պերճութիւնը, իր եւ իր մարդոց կեանքը։ Շատ հին օրերուն իսկ հոն մարդիկ ապրած են։ Ահա անոնց ժայռահերձ բնակութիւնները առ զիմացի բլուրներուն լերկ կողերուն առաքաղը. պերկ քարերուն մէջ փորուած անձնակներ, նկուղներ, սրթօկլաթեիքներ… Ահա անդին բլրակի մը գագաթը ամրաշէն դղեակի մը կիսաւեր «տօնժօն»ը կը խօսի ուրիշ ժամանակներու մասին։ Բայց օրերը անցած են, օրերը մնացեր են նոյնը, ինչպէս Լուառը, իսկ իր ափին նոր գիւղակներ, իր Ջրերուն հայելիին մէջ կը ցոլացնեն ծաղկազարդ պատուհաններ, անզուսպ …ուած ճակատներ։ Տեղ տեղ ապակուն հովիւր մը խարը, զառիթափի մը վրայ մենաւոր ագարակ մը մշտահաստ եւ մշտանորոգ այս միջավայրին մէջ կը պահէ հնօրեայ կեանքի մը անմխիթար տուտերը։ Ծմբանները հեռու, արտերու մերկ լռութեամբ շրջապատուած, քառակողմ շինուածակառ մը, այդ ագարակները. չորս պատերու ետին աղ…խուռ; մարդոց եւ ամբարի բակին աղբակոյտերուն շուրջ հաւեր, խոզեր, աղաղուն մանկլաւիկներ։ Ու ամբողջ օրը միօրինակ, համր երթեւեկը մարդոց եւ անասուններու, որոնք յաջորդած են միշտ, որոնք ալ ինչ չեն երազեր ու սակայն կը տքնին… Երբեմն միայն այդ դաժան ագարակներուն մօտ, խնձորենիներ, թէեւ հիւանդ, գարունով կը պճնուին, տարին անգամ մը։ Այն ատեն հաւերը թուխս կը նստին եւ մարդիկ ալ կը բացուին դէպի արտերը…

Մեր օրերուն, այդ մենակեաց ագարակներուն մօտէն անցնող թափառաշրջիկ մը, թերեւս, արտերու բացէն երգի մը ձայնը լսէ…

Թռի՜ր, Թռի՜ր, ծիծեռնակ,
Մնաց տեղս Աշտարակ,
Անդ շինիր քո բոյնը,
Հայրենի կտուրի տակ…

Տարաշխարհիկ բառերուն այդ մելամաղձութիւնը թերեւս անիմանալի մնայ անոր, ինչպէս թռչունի մը կարօտերգը, Բայց ան պիտի մտածէ. «ո՞վ է սա մանկալը որ՝ բաց երկինքին տակ վանդակուած թռչունի մը կը նմանի. սա հողին, սա ակօսներուն ձայնը չէ որ կը բարձրանայ իր շրթունքէն. բայց որքա՜ն հեռուէն կուգայ այդ ձայնը…»

Ա.

Արդէն տարի մը կ'ըլլար որ Հրայր, Սուրիայէն եկած որբերէն, կ'աշխատէր Փէն Մաթիէօյի ագարակը։ Սէնթ Իլէրէն Մարէ գացող ճամբէն դէպի վեր, զառիթափին վրայ թառած էր այդ կալուածը, որուն առջեւ միջոցը կը տարածուէր մինչեւ դիմացի սաղարթախիտ բլուրները։ Վարը Լուառի օձապտոյտ գիծը կը ցոլացնէր ամպեր եւ երկնքի պատառներ. ձորակը կը մնար այնտեղ, երազի մը նման սփռուն եւ հեռակայ ու կարծես ոչինչ կար հաղորդական այդ ագարակին եւ ձորակին միջեւ։

Հրայր, գլխին ուժգին անակնկալ հարուած մը կերած մէկուն նման, ամիսներով տեսաւ ու ըրաւ մինակ իր շուրջ ագարակին իրականութիւնը։ աչքերը անկէ անդին դիտելու անկարող էին։

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Քարաչիի մէջ ալ կիրակի ու երկուշաբթի նոր դէպքեր պատահեցան։ Կարգ մը Եւրոպացիներ քարկոծուելով վիրաւորուեցան։ Բազմաթիւ կիներ տունէ տուն կը պատին կամ պազարները կ'երթան՝ ժաքսաններուած աղ ծախելու համար։

ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱԿԱՌԱԿԻՆ ԿԱՆՏԻԻ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Պոմպէյէն 20 ապրիլ թուականով.—

Համահնդկական իսլամական համաժողովը Պաղեստինի գործերուն համար գումարուեցաւ այստեղ երէկ եւ այսօր, նախագահութեամբ օրէնսդիր ժողովի փոխ-Նախագահ Մավլէվի Մահոմէտ Եաքուպի. ներկայ էր նաեւ Մուլլայի Սահէպ, Պենկալի համայնքին կրօնապետը։

Նախագահը ճառ մը խօսելով քննադատեց անգլիական քաղաքականութիւնը Պաղեստինի մէջ, յետոյ ուժգնօրէն դատափետեց Հնդկաստանի քաղաքային անհնազանդութեան շարժումը, որուն իրական նպատակն է, ըսաւ, մեծամասնութեան մը տիրապետութիւնը ապահովել փոքրամասնութեանց վրայ։ «Կանուխ որ ժամանակ մը Հնդիկ-Իսլամ համաձայնութիւնը կը նկատէր անկիւնաքարը ինքնավար կառավարութեան, այժմ կը կարծէ թէ առանց իսլամներուն կրնայ ձեռք բերել «սվարաճ»ը (ինքնավարութիւն)։ Իսլամները չեն կրնար համակրիլ ներկայ ապօրէն շարժումին, որովհետեւ Քուրանը հակառակ է անիշխանութեան եւ ապօրինութեան։»

Վերջնագիր Սուլթան Աթրաշին

Վերջերս Ֆրանսայի եւ Հիճազի թագաւորութեան միջեւ կնքուած համաձայնագրին տրամադրութեանց համաձայն, Հիճազի թագաւոր Իպն Սաուտ պարտականութիւն ստանձնած էր իր երկրին սահմաններէն հեռացնել Ճէպէլը Տրիւզի ապստամբներուն վարիչ Սուլթան Աթրաշն ու իր հետեւորդները։ Համաձայն իր պայմանագրութեան, Հիճազի կառավարութիւնը ազդարարած է Սուլթան Աթրաշին, որոշ ժամանակի մը ընթացքին հեռանալ իր երկրի սահմաններէն։

Այս լուրը մեծ յուզում յառաջ բերած է Դամասկոսի եւ Եգիպտոսի ազգայնականներուն մէջ, որոնց դիմումներուն շնորհիւ այդ երկիրներու Հիճազի դեսպանները խնդրած են Իպն Սաուտէն՝ չեղեալ համարել այդ որոշումը։

Հայ մը ձերբակալուած Նիսի մէջ

Նիսէն կը հաղորդեն.— Ընդհանուր Ապահովութեան փոխ տնօրէնը Ավրնիւ Թիէրի վրայ հանդիպեցաւ երիտասարդի մը, որ կ'աշխատէր ոսկի շղթայ մը ծախել անցորդի մը։

Մարդուն ձեւերէն կասկածելով, փոխ տնօրէնը ոստիկանատուն հրաւիրեց զայն։ Երիտասարդը նախ ըսաւ թէ անունը Արտաշէս է, հաստատուած է Անվէրս եւ քանի մը օրուան համար միայն Նիս եկած։ Ցետոյ ցոյց տուաւ այդ անունով ինքնութեան թուղթ մը։ Ոստիկանապետը վրան խուզարկելով, գտաւ ժամացոյցի շղթաներ, ապարանջաններ, մանեակներ, ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթ մը՝ Ցարութիւն Համամճեան անունով, ծնած Պոլիս 1894ին եւ հաստատուած Փարիզ, Պուլվար Փասթէօր թիւ 56։ Վրայէն գտնուեցան նաեւ նամակի թուղթեր Կէ եղբայներ, 2 բիւ Քրիսթին, Փարիզ, հասցէով։

Ինքնակոչ Արտաշէսը ի վերջոյ խոստովանեցաւ թէ իրական անունն է Ցարութիւն, թէ Կէ եղբայրներուն մօտ աշխատած է ապրիլ 3-8 եւ անկից թռցուցած կարգ մը զոհարէղէններ, որոնք իրեն յանձնուած էին յաճախորդներու տանելու համար։ Համամճեան բանտարկուեցաւ։

Ինքնաշարժի արկածներ

Զատկի տօթիւ արուարձաններու եւ գաւառներու մէջ ինքնաշարժի բազմաթիւ արկածներ պատահեցան։

Փոնթուազի մօտ, Բուէթ Նասիոնալի վրայ, փաբրիգաընակ Եազըճեան անուն Հայու մը վարած ինքնաշարժը Արթիմոնէն արագօրէն իջած առեն՝ շրջեցաւ ձախակողմի մայթին վրայ։ Ծանրապէս վիրաւորուեցան Պ. Պ. Եազըճեան եւ Լեւոն եւ իրենց ընկերացող երկու Ֆրանսուհիներ՝ օրիորդներ Տիւրան եւ Թրույեա։ Զորս վիրաւորներն ալ փոխադրուեցան Մարինի հիւանդանոցը։

Մեծն Աղեքսանդրի գերեզմանը

Հօուըրտ Քարթըր, որ Լորտ Քառնավոնի հետ Արքայից հովիտին մէջ երեւան հանած էր Թութ-Անխ-Ամոնի գերեզմանը, ծրագրած է գտնել գերեզմանը Մեծն Աղեքսանդրի, որ թաղուած է Աղեքսանդրիա՝ ոսկի դագաղի մը մէջ։ Քրիստոսէ 325 տարի առաջ։ Ցայտնի եգիպտագէտը կը յուսայ նաեւ երեւան հանել կարգ մը վաւերաթուղթերը Աղեքսանդրիոյ նշանաւոր Մատենադարանին որ այրած էր հրդեհէ մը։

350 բնակարաններ այրած

Միացեալ Նահանգներու Քոլոմպոս քաղաքին (Օհայօ Նահանգ) բանտին մէջ հրդեհ ծագեցաւ։ 350 հոգի այրեցան խուճապին մէջ։

Օսմանեան Հանր. Պարտքի պատուիրակները

Թուրքիոյ նիւթական գործավարին հրաւէրով, այսօր Փարիզէն գիպի Պոլիս ճամբայ կ'ելլեն Օսմ. Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի պատուիրակները՝ անգլիացի Սթանլի Ուայթ եւ ֆրանսացի տէ Քլոզիէր, որոնք Էնկիւրի պիտի հասնին ապրիլ 29ին և պիտի շարունակեն բանակցութիւնները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՇԱՔԱՐԻ եւ քարիւղի մենաշնորհները պիտի ջնջուին Թուրքիոյ մէջ, յառաջիկայ ամիսէն սկսեալ։ Ծխախոտի մենաշնորհը պիտի պահուի։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ձերբակալուեցան երեք Պաղեստինցի Հրեաներ, որոնք մաքսանենգութեամբ թմրեցուցիչներ կ'ամուծէին Եգիպտոս։ Ասոնք մաս կը կազմէին կեղծարարներու խմբակի մը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Վիեննա։ Այս մարդիկը ցարդ 350 քիլօ էրոին ներմուծած են Եգիպտոս, 25.000 ստեռլին արժէքով։ Վիեննայի մէջ ալ 7 հոգի ձերբակալուեցան։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան։ Կորնթոսի գիւղերուն մէջ քանի մը տուներ փլան։

ԼՈՐՏ ԼՈՅՏ, Եգիպտոսի նախորդ անգլ. Մարզպանը Պոլիս հասած է եւ իջած անգլ. դեսպանատունը։ Լորտը պիտի այցելէ Տարտանէլի անգլ. գերեզմանները եւ Էնկիւրի։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան դաստիարակչական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկեր՝ Ա. Մելքոնեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30-ին Գրադարանի սրահը։ Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն Հ. Յ. Դ. ժողովրդային Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin։ Բացակայողները նկատողութեան պիտի առնուին։

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Սոսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանին մէջ։ Նիւթ՝ կրօնական հաւատալիքները։ Միութեան մէջ կը հրաւիրուին երկսեռ պատանիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խարբերդ քաղաքի Երիտասարդաց Միութեան պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 122, 445, 254, 354, 89, 465, 477, 356, 119, 435։ Առարկաները ստանալու համար դիմել Պ. Վահան Մալեճէքեանի, 68 Rue Bernard du Bois, առաջին յարկ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Համբարձում Ճանիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Ճանիկեան, որ կը գտնուէր Պէյրութ։ Իմաց տալ՝ H. Djaniguian (Arménien, 54, Rue Aux-Ligneaux, St-Jean-de-Braye (Loiret)

— կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոֆիա, Միւշկիւնազ, Գեղխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թել Ապտատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Անիկ. Կաթսուկ, հօր անունը Դանիէլ, մօր անունը Հալած։ Իմացնել Այապալ Գարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Գարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Բուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են քիւրտերու կողմանէ. Իմացնել՝ Այապալ Գարսամեանի վերի հասցէին։

— Կը փնտռեմ քէմախի վերի թաղառիթէն Խոսրով Խլղեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդուոյս զաւակները՝ Աւագ, Մաթէոս եւ Ցաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իսկ իրենց դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 200

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ԱՊՐԻԼ
1930
24 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1245 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ա.

Կիրակի օր, 20 ապրիլ, 15րդ տարեդարձն էր պատմական դէպքի մը, Վասպուրականի ապստամբութեան եւ ազատութեան (7/20 ապրիլ 1915)։

Այսօր, 24 ապրիլ, նոյնպէս 15րդ տարեդարձն է Հայաջինջ ...ներուն, որոնք այլեւս ծանօթ են «Ապրիլ 11» անունով։

Տասնհինգ տարի... Եւ սակայն տակաւին երէկ չէ՞ր որ ...տես եղանք այդ բոլորին։

Տակաւին երէկ չէ՞ր որ, բերնէ բերան շրջան կ՚ընէին չարագուշակ լուրեր,— կառավարութիւնը բացարձակ իրաւասութիւններ տուած է ոստիկանութեան եւ բոլոր նահանգապետներուն... կնքուած պահարաններ կը գտնուին ոստիկանական ...ներուն քով... Այն ցանկերը որ կը պատրաստուին փոխանորդէն ի վեր, ոչ թէ զինուորագրութեան համար են, այլ ...քական... Զէյթունցիները լեռնէն վար իջեցուած եւ ...իայի ճախճախուտքը նետուած են, ուր կը մեռնին ճանճերու... Բանակին հայ զինուորները զինաթափ կ՚ընեն եւ կը ...կացնեն բանուորական աշխատանքներու. կամ կը քշեն ...անօթ ուղղութեամբ... Բոլոր գաւառներուն մէջ զէնքերը ...ւաքեն, չունեցողէն ալ կը պահանջեն զարհուրելի տանջանքներով...

Այս փսփսուքներուն առեն, զօրակոչի ենթարկուած էին ...տարեկան այրերը, Պոլսէն մինչեւ յետին գիւղը։ Ինչ որ կը ...նակէ թէ մէջտեղը մնացած էին միայն ծերուկներ, կիներ ...երախաներ։ Զարաշուք լռութիւն մը, պետական շրջանակներուն մէջ, աւելի գոյն եւ շեշտ կուտար մռայլ գուշակութիւններու։ Մանաւանդ որ, ամէն առտու բացարձակ օրէնք մը ...կը հրատարակուէր,— միշտ զինուորական պատճառներով։

Սահման չունէր հայ ժողովուրդին կրաւորականութիւնը, ...պէս չունէր թուրք իշխանութեան կեղեքումը՝ «յանուն ...րենիքի փրկութեան»։ Զինուորական գրաւումներու անուանը ...ւարի կուտային ոչ միայն խանութները, այլեւ տուները ...անջելով անկողին, բարձ, ճերմակեղէն, պարկ, պաշար,— ...ինչ որ կարելի էր կորզել։ Հայ կինը թուրք վիրաւորներ կը ...մէր հիւանդանոցներու մէջ, իսկ հայ զինուորը — ինչպէս եւ ...—շալակով ցորեն կը կրէր գիւղերէն դէպի լեռնային դիրքերը։ Դեռ ապրիլէն շատ առաջ, լեղապատառ ճիչեր կը հասնէին, արդէն, սահմանակից գաւառներէ.— Գայագիտի առաջնորդը կը տեղեկագրէր թէ հայ կիներ առեւանգուելով բաժնուած են բանակին զինուորներուն, թէ ամբողջ գիւղեր կողոպտուած են, մինչ էնվէր իր ջերմ գոհունակութիւնը կը յայտնէր իրենց մէջ, հայ զինուորներուն անձնուիրութեան համար...

Դաւադրութեան բուն մեքենան տիրաբար կը գործէր Վանի ...էջ. Տասը հինգ տարի յետոյ, երբ աչքի առջեւ կը բերենք ...Վասպուրականի դէպքերը, այնքան պարզ կը տեսնենք ամբողջ ...դէպքը ինչպէս թուաբանական գործողութիւն մը։

— «Բաշկալէի, Աղբակի, Սարայի եւ Ալաշկերտի կոտորածները, ...ի շրջանի գիւղերու թալանը եւ ջրկիզումը, Հայոց Ձորի, ...ի եւ կարկառի ընդհարումները եւ Շատախի դաւերը՝ բոլորն ...ծրագրուած թուրք պաշտօնական գործակալներու ձեռքով եւ ...գործադրուած գրեթէ միաժամանակ, այլեւս ոչ մէկ կասկածի ...կը թողուին թէ վասպուրականի հայութեան գլխուն կախուած էր ֆիզիքական անողոք բնաջնջումի սպառնալիքը։ («Վանի ...ամարտը», էջ 24)։

Այս բոլորը՝ դեռ 1914 դեկտեմբեր 1915 Յունուար ամիսներուն։

Կառավարութեան բուն ծրագիրը մտնեց արիւնարբու ...ըր. Վանի կուսակալ Ճէվտէթ, որ հազիւ պաշտօնի ձեռնարկած, կը պահանջէ կառավարութեան յանձնել 18—45 տարեկան հայ երիտասարդները, իբրեւ «ամէլէ» (Ուրիշ խօսքով, ...եւ մսացու ոչխար)։ Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, համաձայնութիւն կը գոյանայ որ շաբաթը 500 երիտասարդներ ...կայանան։ Բոլորն ալ՝ անզէն, եւ սահմանամերձ շրջանները ...կեւելու պայմանով...

Սրուան վարիչները չէի՞ն հասկնար այս կարգադրութեան ...ստը։ Լուր չունէի՞ն անցուդարձէն, Պոլսէն մինչեւ Վան։ Ընդհակառակն։ Գիտէին աւելին քան կ՚ենթադրուէր։ Հայ... վտանգին անհաղնութեան խորապէս գիտակից ընկերներ, ...որոնք յանձն կ՚առնէին ամէն զոհողութիւն։ Օրինակներ շատ ..., բաւ թղթատենք, նորէն, «Վանի Հերոսամարտը»։

1915 Ապրիլ 2ին, Այգեստանի մէջ, երիտասարդներու կազմակերպուած ճակատագրական ժողովի մը պահուն, ուր ներկայ ...էին նաեւ Արամ եւ Իշխան.— Վանի երեսփոխան Վռամեանն է որ կը խօսի հատիկ-հատիկ, իբրեւ պատասխան եղած քննադատութեանց.

— «Դուք կը խօսիք կառավարութեան դաւադրութեան մասին, ես գիտեմ որ օր մը իմ դիակը փռուած պիտի մնայ ... սանէն քաղաք տանող ճամբուն վրայ։ Գիտեմ որ, այն 500 «ամէլէ»ները դուրս մենք խոստացեր ենք տալ առաջին առթիւ, ...եղի անստոյգ ապագայ մը, թերեւս դէպի մահ կ՚առաջնորդենք. ...մենք չպիտի սկսինք, մենք չպիտի տանք ազդանշանը։ ...նք համոզուած ենք ձեզ հետ, որ հակառակ մեր բոլոր զիջումներուն եւ խաղաղասիրական ձգտումներուն, օր մը աղարկու փոթորիկը պիտի պայթի մեր գլխուն։ Այդ օրերը մօտեցած են... Բայց ...ր ամբողջ նպատակն է քիչ զոհերով ազատել այս վիթխարի ...թուածէն...» (էջ 36)։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (8 ապրիլ)։

— «Հակառակ խոստացուած եւ մասամբ գործադրուած միջոցներուն, գործազրկութիւնը Միացեալ Նահանգներու մէջ չի պակսիր։ Մօտաւոր հաշիւով այսօր այս երկրին մէջ 3 5 միլիոն գործազուրկներ կան։

Դրամատիրական խոշոր երկիրներու մէջ ներկայիս միայն Ֆրանսան է, որ չի տառապիր գործազրկութեան չարիքէն։ Մինչդեռ Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ վերջին մէկ տարուան ընթացքին գործազրկութիւնը աճած է խոշոր չափով մը։

Ինչպէս յայտնի է, դրամատիրական տնտեսութեան մէջ, որ իբրեւ ամբողջութիւն ծրագրի ենթակայ չէ եւ տեսակ մը անիշխանական վիճակի մատնուած է, գործազրկութիւնը կը սաստկանայ այսպէս կոչուած տնտեսական տագնապներու ատեն, որոնք կը կրկնուին քանի մը տարին անգամ մը՝ աւելի կամ նուազ կանոնաւորութեամբ։

Տնտեսական տագնապներու պատճառները բազմաթիւ են — ապրանքներու գերարտադրութիւն, ներքին թէ արտաքին շուկաներու սահմանափակում, գործադրութիւն թեքնիք կատարելագործումներու, որոնց շնորհիւ աւելի քիչ գործաւորներով աւելի շատ արդիւնք կը ստացուի, ապրանքներու արտադրութեան եւ բաշխումի աւելի լաւ կազմակերպում ու կեդրոնացում, որոնց հետեւանքով աւելի կը խնայուի մարդկային աշխատանքը եւ բազմաթիւ գործաւորներ աւելորդ կը դառնան, նոր մեքենաներ ու գիւտեր որոնք մէկ օրէն միւսը մահուան կը դատապարտեն արդիւնաբերութեան ամբողջ ճիւղեր՝ բիւրաւոր գործաւորներ փողոց նետելով։ Եւայլն, եւայլն։

Այսքան բարդ պատճառներ ունեցող ընկերային չարիք մը բնականաբար չի կրնար դիւրութեամբ վերանալ, որքան ալ կառավարութիւնները անկեղծ ճիգեր թափեն այդ ուղղութեամբ։ Խորհրդային կառավարութիւնն անգամ իր աւելի քան տասներկու տարիներու ծամածամարական ամէն տեսակ փորձարկութիւններով ոչ միայն չկրցաւ լուծել գործազրկութեան չարաբաստիկ խնդիրը, այլ ամէն տարի նոր միլիոններ աւելցուց իր գործազուրկներու աճող թիւին վրայ։»

ԼԱՏԻՆ ՏԱՌԵՐԸ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը խօսելով Պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման մասին, դիտել կուտայ թէ տնտեսական մերձեցման հետ զուգընթացաբար պէտք է յառաջ բերել նաեւ վարչական եւ բարոյական մերձեցում։ Այս նպատակով պէտք է միակ այբուբեն մը գործածել սերպ, պուլկար եւ խրուաթ լեզուներուն համար։ Այս երեք լեզուներէն առաջին երկուքը կը գրուին կիրիլեան, իսկ վերջինը լատինական տառերով։ Երեք լեզուներն ալ լատին տառերով գրելու անհրաժեշտութիւնը հետզհետէ պարտադիր կը դառնայ։ Մօտերս մասնագէտներու համաժողով մը պիտի գումարուի այս հարցը քննելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ նշմտական տագնապը

«Թան» կը գրէ.— «Աժանս էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի համաձայն, անա պատճէնը այն հրամանագրին զոր հրատարակեց Էնկիւրիի կառավարութիւնը՝ թրքական դրամը պաշտպանելու համար և որ կը ջնջէ նախապէս գործադրուած կարգ մը սեղմիչ միջոցները։

1.— Դրամատուները արտօնուած են օտար դրամով փոխատուութիւններ ընել արտածող վաճառականներուն, որոնք նոյնպէս օտար դրամով պիտի վերադարձնեն իրենց փոխատուութեան գումարը, երբ պայմանաժամը լրանայ։

2.— Այն արտածող վաճառականները, որոնք յանձնուելիք ապրանք կը ծախեն, պիտի կրնան պայմանաժամով օտար դրամներ ծախել դրամատուններուն։

3.— Ջնջուած են թիւ 1 հրամանագրով արժեթուղթերու, բաժնեթուղթերու եւ պարտաթուղթերու գործողութեանց վրայ դրուած բոլոր սեղմումները, բացի այն կէտերէն որոնք կը վերաբերին այս արժեթուղթերու օտար երկիրներ ելեւմուտքին։

4. Այն տեղերը ուր Սակարան չկայ, դրամատուները արտօնուած են իրարու միջեւ արժեթուղթերու, բաժնեթուղթերու եւ պարտաթուղթերու վրայ գործառնութիւններ եւ գործողութիւններ կատարելու։

5. Ելմտական գործավարութեան արտօնութեամբ կարգ մը ազատութիւններ տրուած են դրամատուներուն՝ արտասահմանի վրայ քաշուած թրքական ոսկիով չեքերը վճարելու։

Սնանկութիւնները Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ թիֆթիկի վաճառականները շատ դէշ կացութեան մատնուած են։ (Թագւոր Արեւեան այս պատճառով վերջ տուած է իր կեանքին)։

Տագնապին պատճառն այն է որ արտասահմանէն ապրանք չեն ուզեր։ Հիմակուընէ աոնելիքուորները դիմած են դատարան եւ երեք կարեւոր վաճառատուներու սնանկութիւնը պահանջած։ Վաճառականները նեղ դրութեան մատնուած են, որովհետեւ անցեալ տարուընէ ալ ահագին մթերք ունին։ Մինչդեռ եւրոպական շուկան թուրքիայէն ապրանք չառներ։ Միւս կողմէ, Ամերիկայի թիֆթիկը այս տարի շատ է, եւ ասոր համար երէկուան այդ կարեւոր յաճախորդը այսօր գնում չի կատարեր թուրքիայէն։

Հետեւաբար, թիֆթիկը որ անցեալ տարի 190-200 զրշ. էր, այս տարի 80-100 զրշ.ի իջած է։ Ներկայիս 21900 հակ ապրանք կայ, իւրաքանչիւր հակը 100 քիլօ, ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ նոր բերքը, ինչ որ մեծ քանակութեան մը կը հասցնէ անվաճառ մնացած թիֆթիկը։

∴ Կաշիի գործարան մը, որ հրապարակին վրայ կարեւոր գործեր կ՚ընէր, դժուար կացութեան մը մատնուած է։ Գործարանատէրերուն ընդհ. ժողովը ընկերութեան հաշուեյարդարը պիտի պահանջէ։

Յունաստանի հարիւրամեակը

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Անկախութեան հարիւրամեակը տօնուեցաւ պաշտօնապէս։ Սթատիոմը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը։ Բոլորը իրենց ձեռքն ունէին փոքրիկ դրօշակներ։ Հանդիսութեանց ներկայ էին բարձրաստիճան կրօնաւորները, նախարարները, դիւանագիտական մարմինը, ինչպէս նաեւ քաղաքային ու զինուորական բոլոր իշխանութիւնները։

Մետրապոլիտը հոգեհանգիստ կատարեց հերոսներու յիշատակին։ Հանրապետութեան նախագահ Զայիմիս պսակեց քանի մը դրօշակներ։ Ցետոյ պատերազմի անդամալոյծները, պահեստի սպաները եւ բանակի պատուիրակութիւնները տողանցք կատարեցին, մինչ օդանաւ մը կը թռէր սթատիոմին վերեւ։ Լիկաբէտի բարձունքէն արձակուած թնդանօթի 21 հարուածներ վերջ տուին հանդէսին, որու ընթացքին հայրենասիրական խիստ խանդավառ ցոյցեր տեղի ունեցան։

Ֆրանսական Սթառ եւ անգլիական Աքիլլէս ականմարտիկները, որոնք Աթէնք կը գտնուին, պսակներ դրին պատերազմին մեռած ուսանողներու յիշատակին կանգնուած կոթողին առջեւ։ Ներկայ էին համալսարանի տնօրէնը, ֆրանսական, անգլիական դեսպանները։ Մարզիկները յետոյ ընդունուեցան քաղաքապետին կողմէ։

∴ Հարիւրամեակին առթիւ, վարչապետ Վէնիզէլոս հետեւեալ պատգամագիրը ուղղած է Ռումանիոյ.

«Իր ազգային անկախութեան առաջին հարիւրամեակին՝ Յունաստան ամբողջովին նուիրուած կը գտնուի տնտեսական վերականգնումի եւ ներքին վերակազմութեան։ Իր ազգային կռիւներու երկար շրջանը փակուած է այլեւս։ Ուղղամտօրէն ընդունած է բոլոր այն դաշնագիրները որոնք վերջ տուին պատերազմին, թէ՛ անոնք որ իրեն նպաստաւոր են եւ թէ անոնք որ ի վնաս են։ Յանդգային կը նուիրուի խաղաղութեան ամրապնդման եւ իր բոլոր դրացիներուն հետ ներդաշնակ եւ անկեղծօրէն բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման։ Յունաստանի և Ռումանիոյ բարեկամութիւնը արդէն հին աւանդու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 53

Գարեգին Մանուկեան, Կուֆարօն (Վ.առ.)	30.—
Մկրտիչ Պօղոսեան, Մարսէյլ	40.—
Գումար՝	70.—
52րդ ցանկին գումարը	72,188.50
Ընդհ. գումար	72,258.50

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Եօթնշաբթի օր բուռն երկրաշարժ պատահած է Իզմիրի մէջ։ Ցնցումը տեւած է հինգ երկվայրկեան։ Վնասներ կան, բայց զոհ չկայ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Էսկիշէհիրի վճռաբեկ ատեանը զբաղեցաւ Սանասարեան խանի դատով, բոլոր ճիւղերէն կազմուած լիակատար նիստի մը մէջ։

Պատրիարքարանի փաստաբաններէն Նէճաթի պէյ եւ Պ. Մ. Նարլեան, բացի իրենց գրաւոր յուշագրէն, բերանացի ալ բացատրեցին թէ պատճառ չկայ որ վճռաբեկը փոխէ իր նախորդ որոշումը։ Խօսեցաւ նաեւ կուսակալութեան փաստաբանը։

Այս պաշտպանողականները աւելի քան մէկուկէս ժամ խլեցին ատեանէն. ի վերջոյ նախագահը յայտնեց թէ ատեանը պիտի քննէ դատական թղթածրարը եւ երկու շաբաթէն պիտի հաղորդէ իր որոշումը։

Պատրիարքարանի փաստաբանները, որոնք Պոլիս վերադարձած են, յոյս ունին որ որոշումը նպաստաւոր պիտի ըլլայ։

ՉԻՉԵՐԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՑԱԿ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Չիչէրին արգելափակուած է։ Արտաքին գործավարը վեց ամսուան արձակուրդ մը առած է, բայց արգիլած են զինքը ... եւ է օտար ջերմուկ երթալ։ Չիչէրին արտօնուած չէ Խորհրդային Միութեան սահմաններէն դուրս ելլել։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Այսօր Փարիզի մէջ կը բացուի Աշխատանքի Միջազգային Դրասենեակի վարչական խորհուրդի 48րդ նստաշրջանը։ Այս տարի տասնամեակն է այս հիմնարկութեան։ 1920 յունուարի վերջն էր որ Աշխատանքի Միջազգային Դրասենեակը իր առաջին նիստը գումարեց Փարիզի մէջ։

ՔԱՐԹ ՓՕՍՏԱԼՆԵՐԸ աւելի աժան գինով պիտի ղրկուին ասկէ վերջ, համաձայն ելմտական օրէնքի մէկ նոր տրամադրութեան։ Տասնըհինգ սանթիմով կարելի պիտի ըլլայ հինգ բառ գրել, ինչպէս նաեւ թուականն ու ստորագրութիւնը։ Հինգ բառէ աւելի գրելու համար ըստ առաջնոյն 40 սանթիմի դրոշմաթուղթ պէտք է փակցնել։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Բրէտի Ֆոնսիէի ապրիլ 15ի վիճակահանութենէն 100,000ական ֆրանք (ոսկեդրամ) շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 111,329 (1886ի պարտաթուղթերէն ,432,275 (1903-էն), եւ 295,842 (1911էն)։

ԵՐԿՈՒ ԿՈՒՌՔԵՐՈՒ ՄԱՆՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր մեծ ու փոքր թերթերը կը զբաղին մարշ Քլէմանսոյի «Յաղթանակի մը Մեծութիւններն ու Փոքրութիւնները» գիրքով, որ հրատարակուեցաւ վերջերս, հեղինակի մահէն իբր վեց ամիս յետոյ («Grandeurs et Misères d'une Victoire»).

Եթէ Մեծ Պատերազմը պատմութեան տարեգրութեանց մեծագոյն դէպքն է, մարաջախտ Ֆոշ եւ Քլէմանսօ ալ մեծագոյն դէմքերն են այդ պատերազմին, որով անկարելի է անտարբեր մնալ անոնց «ներքին» յայտարարութեան հանդէպ, որ կրնայ նոր լոյս մը սփռել մեծ Սպանդի բազմապիսի անցքերուն եւ գաղտնիքներուն վրայ։

Այսօր այդ երկու հսկաներն ալ կը հանգչին արդէն իրենց յաւիտենական քունով, ինչ որ արտասովոր հանգամանք մը կուտայ անոնց անդրշիրիմեան հակառակութեան։

Երկու տարբեր դպրոցներու կը պատկանէին Ֆոշ եւ Քլէմանսօ։ Առաջինը Յիսուսեան կրօնաւորներու աշակերտ էր եւ ունէր յիսուսեան եղբայր մը, իսկ Քլէմանսօ ազատախոհ էր և անկրօն։ Ֆրանսական հայրենիքի պաշտպանութեան վսեմ գաղափարն էր որ պատերազմի վերջին տարիներուն միացուց հակամարտ գաղափարներով սնած ու տոգորուած այս զոյգը։

Կ'արժէ հարեւանցի ակնարկ մը նետել անոնց վիճաբանութեան վրայ։

Քլէմանսօ վարչապետութենէ հրաժարեցաւ 1920 յունուարին եւ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուելու իր թեկնածութեան ձախողումէն յետոյ վերջնականապէս քաշուեցաւ հանրային կեանքէն։ Ան գիտէր թէ պիտի յարձակին վրան եւ դատապարտեն զինք իր ըրածին կամ չըրածին եւ մանաւանդ պատերազմը վարելու իր եղանակին համար, բայց որոշած էր չպատասխանել։ Ութսուն տարեկան էր արդէն եւ երիտասարդ հասակէն սկսեալ ունեցած էր խռովայոյզ եւ պերճաշուք հանրային կեանք մը, լի յարատեւ պայքարներով։ Մտադրած էր կեանքին մնացած տարիները նուիրել բնազանցական գիտութեանց, հասկնալ փորձելու համար թէ ինչ են աշխարհը, մարդն ու աստուածները։

Իբր իմաստուն եւ ուխտաւոր ճամբորդեց Եգիպտոս եւ Հնդկաստան, անձամբ տեսնելու համար խորհրդաւոր Արեւելքը, անոր սփինքսներն ու Հիմալայեան բարձրաբերձ կատարները։ Մեծ հաւատացեալ մըն էր Դարուինի բարեշրջական վարկածին եւ կ'ընդունէր թէ մարդը գորտէ մը յառաջ եկած է, բայց չէր կրնար ըմբռնել թէ ինչպէս եղաւ մարդուն իմացականութիւնը...։

Վերադարձաւ Ֆրանսա եւ գրասեղանին վրայ գտաւ բոլոր այն յօդուածներն որ իր բացակայութեան լոյս տեսած էին իր անձին եւ գործին դէմ։ Չպատասխանեց։ «Ֆրանսայի սիրոյն համար վերջին զոհողութիւն մըն ալ ընելու տրամադիր եմ» կ'ըսէր իր բարեկամներուն։

Տարիներն անցան եւ Քլէմանսօ տեսաւ թէ Ֆրանսան հետզհետէ կը կորսնցնէ իր հմայքը արտասահմանի եւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, երբ [illegible]։ Որոշեց իր կարողութիւնները վերջին անգամ մըն ալ դնել ի սպաս հայրենիքի պաշտպանութեան եւ 1922ին մեկնեցաւ Ամերիկա, շարք մը դասախօսութիւններ ընելու համար։

Քլէմանսոյի հակառակորդները չյաջողեցան վարկաբեկելու զինք եւ խորհուրդ տուին Ամերիկացիներուն «ականջ չկախել ատամնեալ ծերունիի բաքբաներուն»։ Ֆոշ «Նիւ Եորք Թրիպիւն»ին տեսակցութիւն մը տուաւ, որուն մէջ կ'ըսէր թէ Քլէմանսօ Ամերիկա կ'երթայ իր լալկանութեամբ մեր վրայ գութ շարժելով մեր պարտքերը ջնջել կամ զեղչել տալու համար։»

«Վագր»ը կատղեցաւ այս յարձակումներէն եւ մանաւանդ մարաջախտ Ֆոշի տեսակցութենէն, բայց «ներքին» ակնարկութիւն չըրաւ անոնց մասին իր ճառերուն մէջ եւ անգամ մը եւս յաջողեցաւ ինքզինք զսպել ու լռել։

Ֆոշ մեռաւ 1929ի գարնան և յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ միջազգային աննախընթաց փայլով մը, մասնակցութեամբ բոլոր մեծ պետութեանց վեհապետներուն կամ գահաժառանգներուն։

Քիչ վերջը Ռըքուլի հրատարակութեան տակ «Memorial» հատորը, նուիրուած մեծ մարաջախտի յուշերուն։

Այնտեղ կը յիշուին Ֆոշի շատ մը հեգնական ակնարկները դիւանագէտներուն եւ մանաւանդ Քլէմանսոյի մասին։ Վէրսայլի դաշնագրին առթիւ, Ֆոշ կ'ըսէր թէ Քլէմանսօ շատ գէշ խաղաղութիւն մը կնքեց և կը հաւկցնէր որ եթէ պատերազմի ժամանակ ալ հետեւէր Քլէմանսոյի բոլոր հրահանգներուն, Ֆրանսան աւելի մեծ աղէտներու պիտի ենթարկուէր ապահովաբար։

Յորդեցաւ Քլէմանսոյի համբերութեան բաժակը։ Ութսունըինը տարեկան էր արդէն, բայց որոշեց այլեւս խզել լռութիւնը եւ շտապեց ամբողջացնել իր պատասխանը, մահը վրայ չհասած։

Վերջացուց իր պատասխանը, բայց ապահովաբար ժամանակ չունեցաւ աչքէ անցընելու զայն որպէսզի սրբագրէր շատ մը թերութիւններ կամ մեղմէր շատ մը վայրագ բացատրութիւններ։ Ֆոշ գոնէ իր ստորագրութեամբ գրած չըլլալու չքմեղանքն ունի։

Շատ ծանր են Քլէմանսոյի ամբաստանութիւնները Ֆոշի դէմ։ Այնչափ նուաստացուցիչ են իր յայտնած գաղափարները անոր մասին որ մարդ կը տարուի խորհիլ թէ արդեօք Քլէմանսոյի յիշողութիւնը եւ դատողութիւնը խախտուած չէի՞ն գրած ժամանակ։

Այսպէս օրինակ՝ երբ կ'ըսէ թէ «ան կուրացած էր յաջողութեան խունկի ծուխերէն», թէ «իր անձնական շահերը կը ջատագովէր», «կարճամիտ էր» եւ կ'եզրակացնէ թէ «շատ մը պատճառներով համոզուած չեմ թէ պատերազմի ընթացքին Ֆոշ խաղացած է այն վճռական դերը, զոր հանրային կարծիքը կը վերագրէ իրեն. պէտք է որ այդ պատերազմը գրուի այնպիսիներուն կողմէ, որ ապրած չեն զայն»։

Երեք գլխաւոր խնդիրներ կան, որոնց վրայ կը ծանրանայ Քլէմանսօ. — Շըմէն տէ Տամի պարտութիւնը, Դաշնակից բանակներու ընդհանուր հրամանատարութիւնը եւ Հռենոսեան Նահանգներու կցումը Ֆրանսային։ Ան իր գիրքը կը սկսի հեգնական ակնարկով մը եւ կ'ըսէ.

— «Խորհեցայ անշուշտ, սիրելի Ֆոշ, թէ ես ձեզմէ առաջ պիտի մեռնիմ, ինչ որ հաւանական էր եւ ատ յաւէտ պիտի մնար ձեր ամբաստանութեանց բեռան տակ։ Զինուորի մը վայել վերաբերում չէ սակայն այս։ Ես այն եմ ինչ որ եղած եմ միշտ. առաքինութիւններս ալ թերութիւններս ալ ի սպաս հայրենիքին տուած եմ առանց որեւէ տարբերանքի կամ պատուոյ ակնկալութեան։ Իմ ուժս եղած է ուրիշէն բան չսպասելս։»

Այնուհետեւ կը յիշէ Շըմէն տէ Տամի պարտութիւնը եւ կ'ըսէ.

— «Ներեցի ձեզ այն բացարձակ անհնազանդութեան համար, որ կրնար փակել ընդմիշտ ձեր զինուորական ասպարէզը, եթէ իմ տեղս ուրիշ մէկը ըլլար։ Խորհրդարանին առջեւ ամբողջ կատարութեամբ պաշտպանեցի ձեզ, երբ շատ մը երեսփոխաններ կը պահանջէին զինուորական ատեանի յանձնել ձեզ։ Գիտեմ լաւ հայրենիքիս սիրոյն, բայց որպէսզի լռութիւնս հաւանութիւն չնկատուի, կը պատասխանեմ ձեզ. հրաւէր կարդացիք ինծի. ահաւասիկ»։

Ընդհանուր հրամանատարութեան խնդիրը շատ մելան հոսեցուցած է պատերազմէն իվեր։ Քլէմանսօ կ'ամբաստանէ Ֆոշը թէ ինք ուզեց հրամանատարութեան միութիւնը եւ վերջն ալ չուզեց կիրարկել իր իրաւունքները։

1918 մայիսին Շըմէն տէ Տամի դժբախտ պարտութենէն վերջն է որ Ֆոշ կ'ընդունուի իբր վերին հրամանատար դաշնակից բանակներու, բայց շատ մը վերապահումներով ու սահմանափակումներով։ Այսպէս օրինակ՝ ամերիկեան բանակը ենթարկուած է միայն իր պետին իշխանութեան եւ պիտի կռուի իր դրօշակին տակ։

Ֆոշ լաւ կը գտնէ իր դիրքին փափկութիւնը եւ ամէն միջոցներով կը զգուշանար վիրաւորել անգլիացի եւ ամերիկացի հրամանատարներու արժանապատուութիւնը. «Երբեք չհրամայեցի, կ'ըսէր, այլ աշխատեցայ համոզել ընկերներս։ Գիտէի թէ գէշ կը հնազանդին ամէն անոնք, որ ակամայ կը հնազանդին։ Աշխատեցայ միշտ խորհրդատուի դերին մէջ մնալ քան պետի. կարեւոր է հրամայել, բայց աւելի կարեւոր է իր գործակիցները լաւ ճանչնալ եւ ինքզինք անոնց լաւ ճանչցնել»։

Քլէմանսօ եւ Ֆոշ իրար չհասկցան։ Տարբեր խմորէ կազմուած էին եւ միայն հանդուրժած էին իրարու։

Երկու խօսք ալ՝ Հռենոսեան նահանգներու կցման մասին։

1919 յունուարին խաղաղութեան վեհաժողովին տուած իր յիշատակագրին մէջ Ֆոշ կը գրէր.

—«Հռենոսեան նահանգները գերմանական են և պէտք է գերմանական մնան. մեզի համար կարեւորութիւն չունի այդ նահանգներու վարչական ձեւը, թող կառավարուին ինչպէս որ կը փափաքին, բայց պէտք չէ որ խարիսխ ծառայեն գերմանական յարձակման. մենք ալ թէ պէտք է կցենք այդ երկիրը, այլ գրաւենք զայն Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ։ Անհրաժեշտ է որ երեք զօրաբաժին ունենանք Կոլոնի, Մայնցի եւ Կոբլէնցի մէջ, որպէսզի կարենանք ապահով զգալ մենք մեզ»։

Քլէմանսօ կը մեղադրէ Ֆոշն անոր այս գաղափարին համար, բայց կը մոռնայ թէ ինքն ալ նախապէս համակարծիք էր եւ իր յանձնարարութեամբ Թարտիէօ ընդարձակ յիշատակագիր մը պատրաստած էր ի պաշտպանութիւն այդ գաղափարին։

Քլէմանսօ շատով հրաժարեցաւ անշուշտ այդ ցնորքէն, երբ տեսաւ Ուիլսընի և Լոյտ Ճորճի հեգնական ծիծաղը, բայց անարդար է տասը տարի վերջ մեղադրել Ֆոշը, որ անշուշտ [illegible], բայց [illegible] կը գտնէր պատասխանը։

Քլէմանսօ պէ՛տք էր պատասխանէր. երբ ամէն կողմէ կը յարձակէին անոր վրայ, զինք պաշտպանողները քիչ էին։ Երբ Ֆոշի վրայ կը յարձակին, ամէն կողմէ բողոքի ձայներ կը լսուին։ Արդարութիւն չէ սակայն ասէ. նուին իրաւունք տալ յարձակելու Քլէմանսոյի վրայ եւ անոր ըսել թէ հայրենիքի շահը կը պահանջէ որ լռէ։

Այս ամէնը շատով պիտի անցնին ու մոռցուին բարեբախտաբար, բայց Ֆոշի եւ Քլէմանսոյի անունները պիտի մնան պատմութեան մէջ իբր մեծագոյն դէմքերը մեծագոյն պատերազմին։ Ֆոշ պիտի անմահանայ իբր մեծ զինուոր եւ Քլէմանսօ իբր մեծ դիւանագէտ։

Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Սեփ. Թղթ.).— 1930 ապրիլ 6ին Պէյրութի գաղութը իր յարգանքի տուրքը բերաւ անզուգական գրագէտ Աւետիս Ահարոնեանին, Կրան Թէատրի ընդարձակ սրահին մէջ, 1500ի մօտ հասնող բազմութեամբ մը։

Օրուան նախագահն էր Պ. Լեւոն-Շանթ, որ շեշտեց

—«Հոս Ա. Ահարոնեանը վերլուծելու տեղը չէ, բայց կը պարտադրուիմ ըսել որ ան հայ ժողովուրդի ցաւին, երազին ու տենչանքներուն արտայայտիչն է։ Հայ ժողովուրդի թարգմանն է ան։ Ան ճառագայթ մըն է, փարած իր ժողովուրդին։ Ահարոնեան ազգային աշխատանքներու նուիրուած մեծագոյն հայն է. ան էր որ գնաց սուլթանին մօտ, հայկական դատին համար, ու վերջապէս ան էր որ գնաց փարիզ, իբրեւ նախագահ Հ. Հ. պատուիրակութեան։ Գաղութներու մէջ համազգային մեծ շուքով կը տօնուի Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանը. յարգա՛նք անոր քառասուն տարիներու աշխատանքին»։

Պ. Արամ Այվազեան արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւո՛ր»ը։ Յետոյ բեմ բարձրացաւ առաջին բանախօսը, Պ. Միհրան Ցամտաեան (ամփոփար), որ կարդաց գրաւոր ճառ մը ձօնուած Ահարոնեանի գրականութեան.

—«Ահարոնեան վշտին երգիչը եղաւ, տանջուելութեան, վրէժի եւ ուժի երգիչը։ Ան փառաբանեց ուժը. երեմիական ողբերգակ, գեղապաշտ արուեստագէտ մըն է Ահարոնեան։ Ժողովրդային գրող մըն է, գիւղացիին հանդէպ գուրգուրանք ունի։ Ընդարձակեց իր հորիզոնը, քաղաքներու շրջաններէն դէպի աւելի լայն հորիզոններ, դէպի Զուիցերիա եւ Փարիզ։ Ահարոնեան տիեզերական վշտի երգիչն է, խնդուած վենետիկի մեծափարթամ պալատներուն առջեւ։

Ահարոնեան երգեց դժբախտ սէրը՝ «Մոխիրների տակից»ի մէջ, ինչպէս Հանրի Պաթայլը։ Ահարոնեան համահաւասար հանրաւոր է որքան գրագէտ։ Ահարոնեան ազդուած է Հէնրիք Իպսէնէն եւ Ալպէր Սամէնէն»։

Այս առթիւ բանախօսը կարդաց քանի մը կտորներ Ահարոնեանի գրականութենէն։

Երկրորդ բանախօսը՝ մէթր Ապտուլլա Խուրի, Լիբանանի հայազգի երեսփոխանը, որ կը բացակայէր իր անհանգստութեան պատճառով, լիբանանեան յանձնախումբին ուղղած էր գիր մը։ Պ. Մ. Ցամտաեան կարդաց այս գիրը, որով երեսփոխանը իր ցաւը կը յայտնէր բացակայութեան համար եւ կը խնդրէր օրուան նախագահէն, իր համակրական զգացումներուն թարգմանը հանդիսանալ։

Պ. Խնամեանի ջութակահարութեամբ նուագուած La Bohémienne, ու Polonaise (Chopin) խոր տպաւորութիւն ձգեցին հանդիսականներուն վրայ։ «Արցունքի Հովիտ»էն կտոր մը արտասանեց Պ. Տիրան Աճէմեան։ Տօքթոր Վահան Վարդապետեանի աղջիկը օր. Ա. Վարդապետեան գեղեցիկ երգեց «Հայաստան»ը։ Յետոյ բեմ բարձրացաւ վերջին բանախօսը, Պ. Նիկոլ Աղբալեան.

—«Համազգային բնոյթ ունի այս յոբելեանը. փա՜ռք, որուն որ ներ կուգայ այս հանգիստներուն։ Ի՞նչ է իմաստը այս տօնախմբութեան։

«Ահարոնեանի ծառայութեանց մէջ, տարիներու երկարութիւնը չէ որ զինքը կը բարձրացնէ, այլ ոգին, գաղափարը, նպատակները, որոնց համար աշխատած է։

«Հաւ ֆին»ը, առաջին գրուածքն է, ներկայացնող իր հայրենի գաւառին վիճակը։ Իր առաջին քայլերուն երկու գիծեր ունի. Ա) Հայ մարդն է, պատմագրուած հասարակական ամէն կարգէ. Հայը իրեն համար նոյնն է, ըլլայ Տաճկաստանէն թէ իր գիւղէն։ Ռոմանթիքութիւն — ուշադրութիւնը դէպի հայ գիւղացին — հայ կինը, իւրացուցած է իր միջավայրի գաղափարները։ Ազգը չըմահենք, «Ի սէր Հայ Ազգի» նշանաբանը, Արծրունին, Նալբանդեանը, Րաֆֆին իր «Կայծեր»ով եւ «Խենթ»ով, տաճկահայ ժողովուրդը, ասոնք պատրաստած են Ահարոնեանի Հայը։ Ահարոնեանի գաղափարը հայկականն էր, ու փոխադարձաբար։

«Հայ ժողովուրդի քաղաքական մտածումը, յեղափոխական ճանապարհով կ'ընթանայ։ Ու Ահարոնեան իբր պարզ մարդ մը, իր շնորհը կը ծառայեցնէ այս գաղափարներուն։ Ան իսկ կը քսէ յեղափոխութեան վրայ։ ընթերցողին միտքերը դէպի քաղաքական ճանապարհ կ'ուղղէ։ Յեղափոխական քարոզը, անարդար կարգերու դէմ, Ահարոնեան կը շարունակէ, ընկերային կարգերու դէմ կ'ուղղէ։ Րաֆֆին կը մեռնէր, եթէ Ահարոնեանը չշարունակէր անոր գործը։ Ահարոնեան կ'անցնի արտասահման, կը շնչէ եւրոպական քաղաքակրթութեան, ազատ կարգերուն մէջ։

«Ահարոնեան կ'երգէ հայ ժողովուրդի պայքարը եւ ճշմարտութիւնը մեծ ոգեւորութեամբ, կը վարակէ ընթերցողը, որովհետեւ հայ ժողովուրդի սրտէն կը խօսէր ան, ու ահա կը դառնայ ժողովրդական։ Յեղաշրջուած են կարծիքները հայութեան մասին, նա ժողովուրդը, յարգանքով կը վերաբերի դէպի հայութիւնը, որոնք նոր հայութիւն են՝ ստեղծուած նաեւ Ահարոնեանով։

«Յիշե՛նք. Հայութեան ոգին կենդանի է. Հայութեան քաղաքական մտածումը անփոփոխ է, մենք հրաժարած չենք մեր քաղաքական սկզբունքէն, ինչպէս եւ Ահարոնեան, մենք

մենք հաւատարիմ ենք...
տին (երկարատեւ ծափեր)
յուսով ենք, որ Ահարոն...
անգամ կը տեսնէ, ի...
շատ սիրած ժողովուրդ...
թիւնը։ Րաֆֆիէն յետոյ...
տաղանդաւորն է որ իր գ...
առաջնորդած է հայ ժ...
քաղաքական գաղափ...»

Նախագահը կարդաց... մը, Զափաշոս Աբեր... թեան կողմէ, որ իրենց... քը կը մատուցանէր Ա... եանին, նուիրելով նաե...

Ներկաներուն կողմէ... գրուեցաւ յարգանքի...

Պ. Լեւոն Շանթ, փակ... դէսը, հետեւեալ խօսքե...

— «Կը մաղթեմ Ա... րիդ եւ իմ անունով... խաղաղ կեանք մը՝ ... հիմա կը գրէ իր յուշեր... րեւս ուրիշ նոր երկեր... կար կեանք մը, մաղթեմ... ջութիւն, որ կեանքի պ... ըը փոխուին, եւ տեսնէ... նամեակը, շրջապատուա... հայրենիքին մէջ, իր սիր... գին ափէն եւ պաշտած Մասի...

Ներկայացուեցաւ... պատկեր մը՝ «Ա. Ահարո... Ներշնչումները»։ Ահարոն... բելինական աթոռին վրա... տակահեր ազջիկ մը պսակ... նի ձեռքը, կանգնած անոր... վերեւ. Ու անդին տարինե... ռան տակ կքած Հայը կ... կը քալէ, յաղթանակ... առաջնորդ ունենալով Նո... պարման մը։

Հայ մամիկը ... ձեռքին կը մտնէ, իսկ ... կինն է, որ կ'օրօրէ իր ... երգելով «Նազեր օրօր... գուած Օր. Ջեփիրա Արեկ...

Յոբելինական յանձն... յարմար չէր գտած գրել... գովրգական լայն խաւին... հարոնեան Հիմնադրամ... մար։ Քաղաքիս մէջ... կարգ մը ծանօթ հայ... ներու ինքնաբեր ... գոյացած գումարն է ... գանակութեան արգիւնք... գիմում ժողովուրդին։

Յոբելեանի առթիւ ... րակ հանուած էր նաեւ ... գրքոյկ մը։

ՊԱՐՍԱՄ...

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՍԿՍ...

ԾԱՆՐ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԷՊ, 12 ապրիլ — Արեւելեան նահանգներու ցուրտն ու ձմեռը անցան, լեռնային ճանապարհները բացուեցան, հնարաւորութիւն տալով հրոսակային լայն շարժումներու եւ զինուորական գործողութիւններու։ Ստացուած վերջին տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ, քանի մը վայրերու մէջ կռիւները կը ծաւալին, ծանր մտահոգութեան մատնելով Թուրքիան։

Նախապէս գրած էի, Արարատի ըմբոստական շարժումի մասին, պարզելով Էնկիւրիի անհանգստութիւնը՝ այդ առթիւ։ Վերջերս, Թրքական բանակը մեծ ուժերով յարձակողական անցած է Պայազիտի կողմէ։ Թէեւ կռիւները կը շարունակուին դեռ, բայց նկատի ունենալով Թուրք բանակի առաջին անյաջողութիւնը եւ կրած ծանր կորուստները, հաւանական չէ որ կարենայ գրաւել Արարատի բարձունքները եւ զսպել ըմբոստութիւնը։ Կ'ըսուի թէ Թրքական երկու գունդեր պարտուած եւ ցրուած եղած են, սակայն ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին դեռ։

Միեւնոյն ժամանակ ...
սկսած են, Թուրքերու եւ ...
տարան» աշիրէթի միջեւ ...
ծովի հիւսիսէն Պայազի...
րօզ Թանտուրէքի ...
վրայ։ Հայ յատարանցիներու ...
վարն է Քէօր Հիւսէին փա...
տղան։ Քէօր Հիւսէին փաշան ...
տղաներով միասին ...
էր իր շրջանէն եւ հովոր...
տակ կը բնակէր կեսարիա ...
տարի, յաջողեցան կեսար...
փախչիլ եւ Սուրիա ...
Ալէփ անցան գործեալ ...
իրենց աշիրէթին միանալ...
մար։ Ճամբան Քէօր Հիւսէ...
շան, դաւադրութեամբ մը ...
նուեցաւ Մուսա ...
կողմէ։ Նոյնպէս ...
երեք տղաները՝ Թուրքերու ...
կռուի մը ընթացքին եւ ...
երկու տղաները յաջողեցա...
նիլ իրենց տեղը եւ միանալ ...
րէթին։ Հիմա այս ...
որ կը ղեկավարեն Հայյատար...
նեբու ապստամբութիւնը՝ ...
տարանցիները իրենց ...
գիրքով անկասկած ...
մեծ դեր խաղալու ...
շարժումներու մէջ եւ ...

...այս պաշտօն մեծապէս կը թեթեւցնէն Արարատի ճնշումը։

Ոզերդի շրջանէն եւս խլրտումներու լուրեր կը հասնին։ Ցուրտ քանդելու դադող պաշտօնեաները սպաննուած են քիւրտերու կողմէ։ Լարուած եւ ապստամբական կացութիւն է։

Հանգիստ չեն նաեւ Վանը եւ Նրգրումը։ Վան քաղաքի շուրջի թաղերուն մէջ, կռիւներ կը մղուին թուրքերու եւ քիւրտերու միջեւ։ Դեռ պարզուած չէ թէ, ինչ է պատճառը եւ էութիւնը այս կռիւներուն։

Էրզրում քաղաքին մէջ, սպաննուած են քոմիսէր մը եւ քանի մը ոստիկաններ։ Ասոր վրայ, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։ Կալանաւորներէն շատերը աքսորուած եւ քանի մը հոգիներ ալ մահուան դատապարտուած են։

Այսպէս, զանազան վայրերէ հասնող հասնող տեղեկութիւնները, լայն շարժումներու հաւանականութիւնը ցոյց կուտան՝ ընդհանուր բողոքառումի ընթացքի կայծեր են որ կը բանկին հոս ու հոն, օր մը հրդեհելու համար Թուրքիոյ ամբողջ արեւելքը։

Այս կացութեան առջեւ, իսպառազէնի ժամանակ է Էնկիւրիի մեծ ուժեր շարժման մէջ դրուած են եւ զինուորական արագ փոխադրութիւններ կը կատարուին։ Առաջին առթիւ, Սեվերէկ, Արգանակերտ, Մարաշ գնացող զինուորները ղրկուած են դէպի Վան. իսկ Էրզրումի բանակէն եւս երկու գունդ զինուոր եւ թնդանօթներ ղրկուած են դէպի Արճէշ։ Թուրքերը Սուրիոյ սահմանագլուխ երկայնքը խրամներ կը փորեն եւ զինուորական միջոցներ ձեռք կ'առնեն։

Ռուսերէն գաղտնի միջոցներ եւս ձեռք առնուած են։ Արտաքին, երկրի ամբողջութիւնը խանգարուած ցոյց տալու համար, նախկին պաշտօնական ամրութիւնները կամ ընկերութեան գործերը չեն հաներ։ Սակայն, տակաւին նոյն եղանակը կը գործադրեն, իբր թէ ոչ արտասովոր ինչ նոր հրատարակուած օրէնք։ Արեւելեան նահանգներու դատարանները լիազօրուած են ամենաբարձր պատիժներ արձակելու։ Սրով մահապատիժներ անգամ կը գործադրեն, առանց վերաքննութեան իրաւունք տալու դատապարտեալին։

Ինչ ձեւով ալ զարգանան դէպքերը, Թուրքիոյ զէն ու շահի շուրջ պահողները, անկասկած շատ պիտի ունենան խորհելու միւս պատերազմին անոր եւ Դէրսիմէն իրենց դէմ։

ՀՐԱՉ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

«Հայկական հէքեաթներ» խորագիրին տակ ռուսերէնի թարգմանուած են երեսունեւերեք հէքեաթներ։ Այդ հէքեաթները առնուած են Ղ. Աղայեանի (Անաֆիտ, Արեգնազան), Սրուանձտեանցի, Նուասարդեանի, Էմինեանի եւ Լալայեանի (Մարգարիտոնը) գործերէն։ Թարգմանիչն է Խաչատրեան։

Այս ժողովածուն ունի ներածական մըն ալ, զոր գրած է Մարիէտա Շահինեան, ոչ իբրեւ մասնագէտ, այլ ռուսերուն ծանօթ գրագիտուհի։

Նկարիչ Յարեան գիրքը զարդարած է երեսուն նկարներով, որոնք կը ներկայացնեն ոչ թէ հէքեաթներու կեանքը, այլ անոնց ոգին՝ բնութիւնը։

«ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ»

Ինչպէս «Խորհրդ. Հայաստան» կը գրէ (6 ապրիլ), հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեդրոնը կը հաղորդէ թէ գիւղերուն մէջ դարձեալ սկսած է զանգուածային շարժում մը միանալու համար «կոլխոզներուն», սակայն պատրաստուած ծրագիրերը չհանդարտելու համար մինչեւ այսու ալ պիտի ընդունուին «կոլխոզ»ին մէջ։

Այսպէս, գիւղացիները բանի «կոլխոզ»էն կապելէ յետոյ, նախկինով մը թուղթ առնին որ ուզող հեռանայ։ Այժմ նորէն պէտ «կոլխոզ», անշուշտ անուղղակի ձեռնարկներու առթ։ Սպալին երկար հարցազրուցոյ մը գրած է, զոր կ'արտատպէ «Խորհր. Հայաստան»։ Այդ հարցազրոյցի մէջ, Ստալին, որ նախապէս մեղադրեց «կուլակ»ները, թէ «շատ գէշ կ'ընեն գիւղացիները», հեռանալով հաւաքական գիւղատնտեսութենէն, որովհետեւ այդպիսով կը զրկուին շարք մը «արտօնութիւններ»։ Ուրեմն, ըստ Ստալինի, այդ «արտօնութիւններով» կը վարձատրէ անուղղակի ձեռնարկներու եւ խոշոր գիւղացին որ մը «կոլխոզ» կը մտնէ, որ կը գործէ կ'ըլլէ։ Իսկական «ընկերային երկրաշարժ», ինչպէս կ'ըսուի «Սոցիալիստիչեսկի վեստնիկ» (12 ապրիլ)։

ՂԱՓԱՆԻ ՊՂԻՆՁԸ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (6 ապրիլ) խմբագիրն կը գանգատի թէ Ղափանի հանքերը չեն օգտագործուիր լաւագոյն եղանակով. Հայկական բոլոր բարեկարգութիւններուն, (բանուորներու բնակարանները քիչ թէ շատ ներկայանալի են, փոխանակ, ինչպէս անցեալ տարի, հանքերը լքելով փոխադրելու մինչեւ հուլարան, կը փոխադրուին նեղ շոգեկառքերով), պղինձի արդիւնաբերութիւնը թերի է։ Գանգատները,— արհեստագիտական ղեկավարութիւնը թոյլ է, մասնագէտ ուժերը շատ կը տեղափոխուին, քանուորները պակաս են։

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ

Ախալքի գիւղերուն մէջ (Ն. Ախտայ, Վ. Ախտայ, Քարվանսարայ, Ռնդամալ, Խոշի, Զորագիւղ, Դղեմզեն, Մարգուան, Ռնդամալ, Բուգոյր, Սիտեր, Խալին, Նշթինոց, Մաքաւ, Ղւնդ ...) միեւնոյն պատկերն է։ Գիւղերին կը մօտենէ իր անասունները, կը փճացնէ անոնց կերը, միւս կողմէ կոմունիստները կը սպառնան։

— Թէ կոլխոզ չմտնի, նա սեւ ավտոմոբիլով կ'ղրկէ գիւղը։

Ռնդամալի պատասխանատու կոմունիստներէն մէկը «Հաւաքական» կ'ուզէ բոլոր անոնք, որ կը հեռանան «կոլխոզ»էն։

Քարվանսարայի մէջ նոյն կոմունիստ մը կ'ըսէ.

— Լաւ, հալածեմ մենք ալ ձեր հոսելը կտրենք եւ յարմար ժամանակ կ'ճարենք («Խորհ. Հայաստան», 2 ապրիլ)։

ՀՈՒՌԱՑԱ

Այս խորագրով «Խորհ. Հայաստան» նոյն թիւին մէջ կը գրէ —

«Շատ ուսանելի է Սուխոֆամանի կոլխոզին միամտութիւնը։ Երեք օրուայ մէջ կոմանդիրական կոլխոզը, համայնացրին բոլոր անասունները, անդամագրութիւնը կոլխոզի գործերուն… Թողնելով անասունները անխնամ, առանց կեր։ Ցեխոյ ջարդերէն ետքը, ամառը դրանց եւ հրաժարել կոլխոզը։

Ցեղի բիրեր ամենամեծ յանցանքն ունի համաձայնեցնել հաւանութեան, եւ կոլխոզին գովքը թողեց անհաշտ-անհարթական եւ ինք շատ լքել դիրքերը»։

ԷՆՔԱՆ ՊԷՏՔ Է ՁԵԶ ՄԱՇԵՆՔ…

Նոյն թերթին նոյն թիւէն.—

Լոռիի Ղոլազբիլու գիւղին մէջ կոմունիստ Այվազեան, որ հաւաքական արդիւնաբերութեան մասին գաղափարութիւնները տալու համար դասեր էր զրկուած, այսպէս կը խօսի գիւղացիներուն.

— Ընկեր գիւղացիներ եւ բանուորներ, կամ «կոլխոզ», կամ ձեզ տեղ չկայ։ Սեւ ռուսաստանի վրայ կ'ղրկենք ձեր աղբերը։

— Ընկեր բանուորներ, կամ «կոլխոզ» մտէք, կամ կը ձգուիք եմ բոլորդ (զորեղ արձակել), կամ թէ չէ վաղը սեւ ֆուրգոն եմ ուղարկում։

— Էնքան պէտք է ձեզ մաշենք, որ ասելի անգամ պէտք է անցնէք։

ԸՆԿԵՐ, ՁԻՐԱՆՑԻՑ ՀԱՄԱՐ…

Նոյն թիւէն.—

Ղարաքիլիսայի Հիւսուանեանի գործակցական խանութին մէջ քննութիւնը երեւան հանեց, որ ժամանորդներէն կապանները կը պահեն եւ յանձնարարէ ցոյց չեն տար։ Գործակցական խանութին վարչութեան անդամները «զապիսովկա»յով (commande) կուտան միայն իրենց եւ իրենց ընտանիքին անդամներին։ Այսպէս Սրփոյ Աղամովբերեան այսպիսի ապրանքով մը կը կատարէ։

— Ընկեր Պարագեան, զրանցից գալիս է, կատ սար թոյ բերի։

Միայն յունուար ամսուան մէջ 85 «զապիսովկա» տրուած է վարչութեան անդամներուն, բայց ոչինչ յաճախորդներուն։

ԸՆԴՅԱՐԱՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ
ԲԱՐԳԷՆ ԵՊՍԿ. ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ թէ ապրիլ 7ին տօնախմբուեցաւ պայմանագրութիւն մը, որուն համաձայն Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Անթիլիասի հաստատութիւնները, 5 տարուան պայմանաժամով եւ տարեկան մէկ Ֆրանքի վարձով, կը յանձնուին Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան՝ հոն հաստատելու համար ընծայարան մը։

Պայմանագրութիւնը պատրաստուեցաւ կաթողիկոսին եւ Նպաստամատոյցի քննիչ Պ. Էլմըրի կողմէ։ Նպաստամատոյցը տարեկան 5000 տոլար պիտի տրամադրէ կաթողիկոսութեան եւ նոյնպէս ալ տրամադրել խոստացած են Պ. Գ. Կիւլպէնկեան եւ Գարաբեօզեան։ Բացի զատ Նպաստամատոյցը պիտի տրամադրէ կրօնաւորական թեան գանձարանները զերելու համար ամերիկացի ուսուցիչ մը եւ պիտի հոգայ թղթակիցներու ընծայարանի տեսուչ Հաշէ վարդապետ Գոստանդեանի։ Մտօ ասոնէն անդի կ'ունենան յանձնուած գործողութիւնները եւ կաթողիկոսը կը հաստատուի հոն։

Բարգէն եպիսկ. Կիւլէսէրեան, որ այս պայմանագրութեան պատրաստութեան եւ խորհրդակցութեան համար գտնուեցաւ Պէյրութ, ժամանակ էր, երեք ամիս վերջ անձամբ ստանձնելու պիտի հաստատի հոն, իբրեւ աթոռակից կաթողիկոս։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան Գ. դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ հինգշաբթի երեկոյ։

Ցոլքն քոլեկան դասախօսող «Վեներական հիւանդութիւններու նիւթին շուրջ, որ նոյնքան կարեւոր հարց մըն է փարիզի նման մեծ քաղաքի մը մէջ։

Բժիշկը ծանրացաւ մանաւանդ այդ ախտերու փոխանցման վրայ, բացատրելով անոր տեսակները, բուժումներուն պատճառները ու թելադրելով անոնց դարմանումին վերաբերեալ գործնական միջոցներ։

Պաշտօնական վիճակագրութիւններով ցոյց տալէ այս ախտերու տարածութեան աճումը, ըսաւ որ այդ խնդրին համար, կարգ մը ֆրանսացի ուժերը պայքարող քրուանդեր, ու բոլոր ունկնդիրներուն բաշխեց տպուած տեղեկագրեր ֆրանսերէն եւ բժշկական վերաբերեալ, որոնք պատրաստուած էին Ցոլքն բժիշկին կողմէ։

Ընկեր

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խարբերդ քաղաքի Երիտ. Միութեան երկրորդ երեկոյթը տեղի ունեցաւ Ցալոն Էսպանեոլի մէջ, երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան։ Միութեան ատենապետ Պ. Ս. Խոջայեան, եղան արտասանութիւններ, երգեր, ֆանթեզներ եւ էութեան դաշնակի ընկերակցութեամբ։ Օրուան բանախօսն էր Փրոֆ. Գ. Խաչիկեան, որ անանելով երիտասարդներուն գործունէութեան, իր ուրախութիւնը յայտնեց Ցարգելի բանախօսը պատշաճ թելադրութիւններ ըրաւ միութեան շուրջ եւ թելադրեց կազմել համախմբեցութեան միութիւն մը։ Ցեղայ քննադատական «Քարտ» թէ՝ լաւ ընտանիք է ...։ Ցեղի ունեցաւ վիճակագրութեամբ մը եւ ժողովուրդը գոհ մնաց։

Հայրենի երգերէն կառածեմ եւ տաղերը, մենք, ինքնազարգացման նպաստող հայկական սահման առ ուսանողութիւններն ու հասարակութիւններ մէջ պետք չելու, եւ չզատ եր հայրենակիցներուն օգնութեան հասնելու նպատակով 1927ին հիմը դրինք Խարբերդ քաղաքի Երիտ. Միութեան, որ կ'ընծեմ սա լաւ սիրելի հայրենակիցներուն որ կամ ետ ման ...ի թէ սկզբնական հասարակութենէն պիտի ըլլայ մինչեւ միասին ալ ...

ՕՐ. ԱՂՆԻՒ ՓԻԼԻԿԵԱՆ
ԵՒ
ՏԻՐԱՆ ԱԼԻՔՕՍՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
22 Ապրիլ 1930
Լը Ռէնսի — Վալանս

Սրտանց բարեմաղթութիւններ։

...թէ մենք ալ ...խնդիր Մենք լաւատես ենք ... Արարատեան ... վերադառնալու համար ... անհատութեան ...

Երիտասարդ մը

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսելի մասնաճիւղը իր պատիւ սկաուտներու ծնողներուն թէյասեղան մը սարքած էր 19 ապրիլ շաբաթ երեկոյ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Ցեռաց Նախատակներ», Ցեռաց Սարսելի սկաուտ խմբապետ Պ. Սերոբեան պարզեց միութեան Սարսելի մասնաճիւղին վիճակը, մանաւանդ բանախօսելով իր խումբին վրայ՝ որուն մաս կազմող շուրջ հինգ տարուան սկաուտներ միշտ եռանդով փարած գործին՝ ամէն եղբայրակցութեան մը կազմած են նորագիրներուն հետ, որոնց շարքերը հետզհետէ ստուարանալու վրայ են։

Ցեղի ունեցան սկաուտական խաղեր եւ բուրգերու կազմութիւն, ինչպէս նաեւ քաւածայի երգ սկաուտներու կողմէ։ Նկարչներու գոհունակութիւնը կատարեալ եր, տեսնելով աչքերով պատանիներու գեղեցիկ շարժումները։

Այս առթիւ եղան ինքնաբեր նուիրատուութիւններ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնի ներկայացուցիչ Պ. Գ. Պետրոսեան, որ քննիչ հանգամանքով կը գտնուէր հանդէսին՝ բոլոր սկաուտները մի առ մի աչքէ անցընելէ եւ շնորհաւորելէ իրենց նկատելով իր գոհունակութիւնը յայտնեց ծնողաց խմբապետին, եւ խօսք առնելով բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի սատանեան գործին մեծութիւնն ու օգտակարութիւնը եւ թելադրեց ներկաներուն օգնել եւ աժանդակել սոյն ազգօգուտ գործին։

Այցելու

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ՝ Գրեց Մնիկ Մխիթարեան (քաղուածոյ Քենտուրական խորհրդածին), 225 մեծադիր էջ։ Ցպ. Սոֆիա 1930։ (Կը ծախուի նաեւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը)։

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒՍԱՒԻ ՎՐԱՅ...

Կորսուած ամէն բանէ, աշխարհէն, իր ամեն ամուսինէն, իր զաւակէն, կ'ապրէր աղօթելով կեանքը։ Մկաննելու ամենօրեայ, բաւակ ճիղ մը, եւ կարելի չէին։ Մտածելու, անդրադառնալու ալ ժամանակ, ոչ ալ կարողութիւն ունէր։

Առաջ կը Անիկա, Նախ անոր կողմնակցած կը Փէա Մաթիէօին հետ Մորդուայեան կոչեց մը, այդ ... կը քնանքին մէջ ... էր երբեք, ալ անոր ... մը կոչեր, կնճասէ գինեխումի մէջ ... կը բաց ... կը կնճիգեր ... եւ հրամանի մը ... վրայ ... օրի մը ... խաբն ... կ'ունենա իր կեանքին, ... աղայ, բայց

էր Փէա Մաթիէօ Հրալին, իր ներած օդը։ Ժողովի կութ կը ... ինչպէս հօրը կը իր փնտռէն... Անանք, մարդն ու հօրը իրարու հետ կ'ապրին էրիկ կնկան պէս... Ցանկին իրարու սրտագին, քաղցրին կալթ, ղեղքն իրարմէ, բայց եւ այնպէս անբաժան, ինչ, քաղ տեսնեն... հոս աշխատելու, օր կայ, պատիժ մը պիտի երեւայ քեզ, օր ալ կայ, վարձատրութիւն մը...

Օրերը կ'անցնէին ու Հրալը կը տառապէր թէ այդ աղարակը ամէն օր պահեր մը, փորձանք մը եղած են իր կեանքին մէջ, ճակատագրական պատահեց ... մ համար կ'լ պիտի անցնէր իր լաւագոյն օրերը։ Ա՛յ, անձեռնմխելիութիւն...

Անդրանէկը ապարակը կը թողէր քարին ... մենք ... որ չը ... ատանկ կինն ... ճիւղերին ... կ'ուղղէր իր պատկած ծաղիկը...

կատարածութենէն... Որբօ՛ն լաւագոյնի կը իր այդ զարթօնքի պահը երբ կը տեսնէր վեր անկէ ... կոզարաւ ... կը մարդիկ էրը չէր... Բայց ... գինեմբ ... կը կանչէր։ Բակին մէջ կորսեան ... կը ցուէին ... աշխատանքը կը լսէր գինոր կը ... կը ... աղքատ ... գինեմեր ... ձեռքերի ... պէտքին ... Խոր ... կը ... դիտելու անհանգստութիւնը ... Իր ...գնած կը աղաւէր բաժին ... ողջ անցած ... եւ կը կանչէր իր լաւագոյնին ու ... Փէա Մաթիէօ կը ... Ալագոյն ... անցաւ բոլոր թէ հեծ եւ կողմ ... կը իր ... Իր ... աղջիկը ... անոնց ... մը ... Բայց իր առաջին տարին, թաց

Հաճէ մը իր մեծերուն ... կը երկար աշխատանքի ... Երկար գինէոյթներուն մէջ ... կը բարձրացա. Հրալը ... պոզեներ, ... իր վրայ ... ընթերցուածը Կ'երազէր իր մանուկ օրերը, երբ կը ... երկու ... իր ... կ'ունեցաւ մեծանալ։ ... կը բանտերէն ... պատգամ ... կը թէ կը ... Ջերմութիւն, ... տունը ... մեծ աղմուկ ... կայէ թէ ... վերջին ... կը ... վարդակն բանի վրայ... Բայց արդէն զգացմուն կուտար։

Անսպասելի հրաշք մըն է ... ֆրանսական ... երկինքին ... ղաղ ... աղջիկ ... կարողութիւնով ...

Ֆէթ. Հոգին զուարթ կը ... կը ... մանկութիւնը կը պատմէր ... Միտքը կը իր ... աղաւաճ ... տեղեր ... գլխան է քաջ ... Հռաւայի կը ... ունեցաւ ... կը յուցարկած ... Հրալը ... կը ... մէջ ... կ'ունենայ ... Բայց ... սակալի կ'ունենար...

Արեւը մօտեց էր ... կ'անցնէր ... անոր ... Մաթիէօն, իր կինը, իր աղջիկները, ... ինչպէս ... Փէա Մաթիէօ ... որ ... կոչեց ... անոր երգը ... Սեղաններու վրայ ... գեղեցիկ ... ժամանակ ... — Հայ ... Անիկա դուրս եկաւ ... Անիկա ... կ'ուզէր ... Խնձորենին ... գիշերեայ ... անձեռնմխելիութեան ... գիշեր ...

(Շար.) Փ. ՍԱՆՏՍԱՐ

թիւն մըն է։ 1928 մարտ 21ի հելլէնեւտուրքէն դաշինքին սորբագրութիւնը նախարարն եղաւ Յունաստանի համար ուրիշ դրացիներու հետ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիրներու շարք մը կնքելու»։

Ռուսիոյ յոյն գաղթականները

Աթէնքէն կը հաղորդեն. — Փրակայի հելլէն դեսպան Փասբուտաս իր նոր պաշտօնատեղին՝ Մոսկուա երթալէ վերջ-պիտի կարգադրէ նաեւ Ռուսիա գտնուող և ժամանակին Թուրքիայէն փախած յոյն գաղթականներու ստորճանաբար Յունաստան փոխադրութեան խնդիրը։ Արտաքին Նախարարութիւնը պատրաստած է արդէն, նիւթական տեսակէտով լաւ վիճակ ունեցող յոյն գաղթականներու դասակարգումը, որուն հիման վրայ տեղի պիտի ունենայ անոնց ստորճանական ներգաղթը։ Այս դասակարգերը ճշդուած են հետեւեալ կերպով.— Յունաստանի իրենց ազգականներուն կողմէ կրնան Ռուսիայէն հրաւիրուիլ 1) Ամուսինը՝ իր կնոջ եւ կինը՝ իր ամուսնոյն կողմէ, անչափահասները՝ իրենց հօր եւ հայրը իր անչափահաս զաւակներուն կողմէ. 2) Անկախ ընտանիքներ ունեցող զաւակները՝ հօրը կողմէ եւ փոխադարձաբար. 3) Քոյրեր՝ եղբայրներու կողմէ. 4) Մնացեալ ազգականները՝ ազգականներու կողմէ։ Առայժմ թոյլատրուած է միայն Ա. դասակարգին պատկանողներու ներգաղթը։

Անկախ աշխատաւորականները

Անգլիոյ «Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութեան» տարեկան համաժողովը կը գումարուի ներկայիս Պիրմինկէմի մէջ։

Օրակարգին վրայ կան զանազան հարցեր։ Համաժողովը բուռն քննադատութեան կ'ենթարկէ աշխատաւորականներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Կը պահանջէ որ Անգլիա բոլորովին անկախութիւն տայ Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի եւ պարպէ այդ երկիրները։ Բուռն քննադատութեան առարկայ դարձաւ նաեւ Մնոտընի ելմտական քաղաքականութիւնը։ Քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի ազգայնացնել երկրին գլխաւոր ճարտարարուեստները եւ հակակշռի տակ առնել դրամատուները։

Հնդկական շարժումը

Պոմպէյի մէջ ձերբակալուեցան ազգայնական շարժումի գլխաւոր վարիչներէն երեք հոգի։ Ոստիկանները ի զուր փորձեցին ցրուել կամաւորներու շղթայ մը, որ կը պաշտպանէր ապօրէն աղ պատրաստողները։ Երեք հոգի վիրաւորուեցաւ։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ հնդիկ փաստաբան Հիմսքի, անդամ Պոմպէյի օրէնսդիր ժողովին եւ երեք ամիս բանտարկութեան ու 300 րուփի տուգանքի դատապարտուեցաւ։ Երբ դատաւորը պահանջեց ամբաստանեալէն, որ ինքզինքը պաշտպանէ, Հիմսքի ըսաւ.

— Ես չեմ ճանչնար օտարականներու կողմէ նշանակուած դատարան մը։

Միջազգային դրամատունը

Միջազգային կարգադրութեանց դրամատան վարչական խորհուրդը առջի օր նիստ գումարեց Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին մէջ։ Անգլիական պատուիրակը տեղեկագիր ներկայացուց դրամատան նախապատրաստական աշխատանքներուն մասին, որոնք թոյլ կուտան այլեւս որ անիկա սկսի գործել։ Տեղեկագիրը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։ Յետոյ նոյնպէս միաձայնութեամբ վարչական խորհուրդի նախագահ ընտրուեցաւ անգլիացի Մաք Կարրահ։

Յետոյ կարծիքի փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ Միջազգային դրամատան ընդհ. տնօրէնին մասին։ Իտալիական տնօրէն տուքթ. Լութեր ըսաւ թէ գերման պատուիրակութիւնը սկզբունքով հակառակ է որ տնօրէնը Ֆրանսացի ըլլայ, բայց այդ հակառակութիւնը անձի դէմ չէ ուղղուած։ Յետոյ քուէարկութիւն կատարուելով, միաձայնութեամբ (բացի մէկ ձայնէ) ընդհանուր տնօրէն ընտրուեցաւ Փիէռ Քէնէ, Պանք տը Ֆրանսի տնօրէն։

Կացութիւնը Պալքաններու մէջ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն.— Հակառակ հերքումներու, կը հաստատուի թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները շարունակ կը միջամտեն պուլկար կառավարութեան մօտ՝ Պալքաններու մէջ համերաշխութիւն եւ խաղաղութիւն առաջ բերելու համար։ Պելկրատի անգլիական դեսպան Հէնտըրսընի Սոֆիա կատարած այցելութենէն վերջ, Սոֆիայի անգլիական դեսպան Ռըմպոլտ Աթէնք պիտի երթայ՝ Յունաստանի իր պաշտօնակցին հետ տեսակցելու համար Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի յարաբերութեանց մասին։ Ռըմպոլտ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին նախարար Պուրոֆի հետ՝ բանակցութեան գլխաւոր կէտերուն շուրջ։ Պուլկար կառավարութիւնը շուտով որոշ առաջարկներ պիտի ներկայացնէ հելլէն կառավարութեան եւ այսուհետեւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ բանակցութիւնները պիտի կատարուին Աթէնքի մէջ։

Ընկերային ապահովագրութիւնները

Երեսփոխանական ժողովը տակաւին կը զբաղի Ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքին մէջ մտցուելիք փոփոխութիւններով։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, առաջին յօդուածը քուէարկուեցաւ։ Միւս փոփոխութիւններուն մասին շատ դժուարութիւն չպիտի քաշուի, քանի որ ամէնէն էական տարակարծութիւնները առաջին յօդուածին շուրջ էին։

Կառավարութեան ծրագիրը պիտի յաղթանակէ։

Առաջին յօդուածին համաձայն, ընկերային ապահովագրութիւններէն չեն կրնար օգտուիլ անոնք որ տարեկան 18,000 ֆրանքէն աւելի կը շահին եւ մէկ զաւակ ունին, անոնք որ 20,000 ֆրանք կը շահին եւ երկու զաւակ ունին, 22,000 կը շահին եւ երեք զաւակ ունին, կամ 25,000 կը շահին եւ չորս կամ աւելի զաւակ ունին։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի սրահը, 60 rue des Ecoles կը խօսի՝ Աշոտ Արծրունի։ Նիւթ՝ մեծամասնականներու ծողային ներկայ քաղաքականութիւնը։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ
Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով — Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ազգ. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչին, Սէօլէօզի, Խարբերդի, Երզնկայի, Շապին-Գարահիսարի, Զարսանճագի Հայր. Միութեանց եւ հայ արիներուն, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Պետական թատրոնին վերնայարկը։ Կը նախագահէ ՊՍԱԿ քհնյ.։ Կը խօսին Զ. Ե. Ռ. Մ.եան կողմէ Գ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հ. Յ. Դ.եան կողմէ Գ. Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
կազմակերպուած Իթալիի, Գիսէթրի և Ժանթիյեիի Ցորեկինական յանձնախումբի կողմէ, 3 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30—12, 2 rue de la Mairie Gentilly.

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Տոմսերու համար դիմել սափրիչ Էքինճեանի, 3bis rue Blanqui

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
Այս կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve

ԽՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինոյի «Եփրատ» նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses. Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
22րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.
Ա. ժամ.— Պատմ. Հայկ. Դատի ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ,
Բ. ժամ — Քաղաք. հոսանքներ ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գառ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկեր՝ Ա. Մելքոնեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՎԻԵՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Սասիէթէ Լիոնէզի ճաշարանին մէջ։ Նիւթ՝ կրօնական հոսանքները։ Ուսանողութեան մէջ Կը հրաւիրուին ներկաներ պատանիները։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կուզունեան խումբի ժողովը վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՂՋ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ դասախօսութիւն. այս իրիկուն ժամը 9ին Լոսիէթէ Սավանթի մէջ։ Կը խօսին տօքթ. Տիրաց եւ Գ. Սասունի (ցերեկի առողջապահութիւն)։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի անդամներն ու անդամուհիները կը հրաւիրուին երգչախումբի փորձերուն ամէն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Municipalitéի սրահը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ազգականներու, բարեկամներու, հայրենակիցներու եւ Եղեգի գիւղի Վերաշինաց Միութեան որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրելի մօր եւ քրոջ Տիկ. ԳՈՀԱՐ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ (39 տարեկան, դառնադէտ մահուան առթիւ։

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ԱՊՐԻԼ 1930
25 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1246

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Բ.

Պատմութիւն գրել չէր մեր նպատակը։ Բայց, երէկ, յիշելով քանի մը յատկանշական դէպքեր, խրեցանք անուր, աննախընթաց Ողբերգութեան ծալքերուն մէջ։

Կանգ առինք այնտեղ ուր, Վանի մէջ, ազգային իշխանութիւնները կը համակերպին կառավարութեան արիւնազանգ ծրագիրներուն, կանխելու համար աւելի մեծ չարիքներ։

Անգամ մըն ալ արձանագրենք ողբացեալ Վռամեանի խօսքերը.

— «.... մենք համոզուած ենք ձեզ հետ, որ հակառակ մեր քաղաքական եւ խաղաղասիրական ձգտումներուն, օր մը աղետալի փոթորիկը պիտի պայթի մեր գլխուն։ Այդ օրերը մօտեցած են... բայց մեր ամբողջ նպատակն է քիչ զոհերով ազատել այս փոթորկի հարուածէն։ Թող վռամեան մը չըլլայ, թո՛ղ իշխան մը զոհուի, թո՛ղ 500 «ամէլէ»ներ անստոյգ կամ անխուսափելի մահուան ենթարկուին. թող ամբողջ գաւառ մը նոյնիսկ հուրի եւ սուրի տակ ոչնչանայ... բայց թող փրկուի մեծամասնութիւնը, թող կարենայ ճողոպրիլ հայութիւնը իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն... 1915 ապրիլ 2»։

Խոհեմութեան սովորական յորդոր մը չէր այս։ Ոչ ալ քաղաքագիտական խրատ մը, այլ վտանգին գիտակցութեան աղաղակ՝ ժողովուրդին ամբողջութիւնը ողջ պահելու, փրկելու մղձաւանջ։

Ապրիլ 2ի ժողովէն քանի մը յետոյ, Իշխանը, որ նախապէս ղրկուած կառավարութեան խնդրանքով, իբրեւ հաշտարար, գիշերանց կէս ճամբան կը գնդակահարուի իր երեք ընկերներուն հետ, (ապրիլ 3)։ Վռամեան, որ կուսակալին կողմէ կանչուած էր, կը ձերբակալուի (ապրիլ 4)։ Կարելի չ'ըլլայ գտնել եւ փրկել Արամը, որ միեւնոյն օրն հրաւէր ստացած էր կուսակալին ներկայանալու։ Ընդհանուր խուճապ։ Կոտորածի լուրեր շրջականերէն։

Ապրիլ 7ին (20), Վանը այլեւս յուսահատ՝ գլուխ կը վերցնէ։ Կը մարտնչի հերոսաբար ու կը յաղթէ, կը փրկուի։ Իսկ ապրիլ 11ին (24), մէկ ազդանշանի վրայ, տեղի կ'ունենան ծանօթ ձերբակալութիւնները, յանգելու համար ընդհանուր տեղահանութեան եւ բնաջնջման։

Բոլոր դէպքերը, ի՛նչ անկիւնէ ալ դիտենք, կ'ապացուցանեն որ Թուրքիա ամէն միջոց ձեռք էր առեր, առաջին օրէն իսկ միանգամ ընդ միշտ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար հայ ժողովուրդը։

Ծրագիրը պատրաստ էր։ Շատոնց մշակուած, ուսումնասիրուած եւ հաւատարիմներուն հաւանութեանը ենթարկուած։

Դեռ 1912էն, պալքանեան պատերազմին առեն, Իթթիհատը անցեր է այդպիսի մտածում. նոյնիսկ թուրք նախարարի մը խոստովանութեամբ։ Սակայն յետաձգեր էին, յարմար չգտնելով րոպէն։ Իսկ 1915ին աշխարհ բռնկած էր...

* *

Կարելի՞ էր կանխել փոթորիկը։ Կարելի՞ էր նուազագոյն վնասով ճողոպրիլ, «դիւանագիտութեամբ» շարժելով, կամ Վանի օրինակին հետեւելով ամէն տեղ։

Շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ՝ այս հարցերուն քննութիւնը։

Կանգ առնենք, միայն, կէտի մը վրայ, իբրեւ եզրակացութիւն տաժանելի պարտականութեան մը։

Թշնամին իր վրէժը կը լուծէր 1870էն ի վեր հետապնդուած հայկական քաղաքականութեան, որ յանգեցաւ, ճիշդ պատերազմի օրերուն, Հօֆ-Վէսթէնէնկ մարզպանութեան։

Արդ, Պերլինի վեհաժողովէն (1878) մինչեւ այդ ծրագիրը եւ մինչեւ կամաւորական արշաւանքը,— մէկտեղ էինք բոլորս։ Մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի։ Մէկը՝ երգով ու գրքով։ Երկրորդը՝ հաւանութեամբ եւ փափաքով։ Միւսը՝ սուրով ու ռումբով։

Եւ գիտէինք թէ ի՛նչ կ'ընենք, ինչու կ'ընենք, ո՛ւր կ'երթանք։

Անշուշտ կը ճանչնայինք նաեւ թշնամին,— արիւնազանգ մէկը, որ պապերուն աւանդութիւնները կը շարունակէ կատարել եւ կատարելագործել հաւատարմութեամբ մը։ Եւ միշտ ալ տրամադիր է շարունակելու։

Մէկտեղ քալեցինք, մէկտեղ գործեցինք ու զարնուեցանք, բայց հիմա— ես չեմ, ա՛ն է...

Թշնամին զարկաւ մեզ առանց խտրութեան, երբ մենք, իր աչքին իսկ, կը զանազանէինք յեղափոխականն ու չէզոքը, յուսաւորչականն ու կաթոլիկը։

Ան միակամ էր եւ վճռական, երբ մենք իրար կը բզքտէինք, ազգիւ լեզուները բացուած։

Ան սորվեցաւ «ազգ» ըլլալ, ատոր համար յանձն առնելով ամէն պատասխանատուութիւն, վտանգ, զոհողութիւն — անշուշտ իր հասկցած եղանակով։ Իսկ մենք տակաւին չենք կրցեր լեզու գտնել գաւառէ գաւառ, դաւանանքէ դաւանանք, հոսանքէ հոսանք։ Նոյնիսկ հայրենիքի եւ ազատութեան մասին։

Եւ կը թուի թէ շատ աւելի ետ գացեր ենք տասնըհինգ տարի յետոյ, այնքան անհելի փորձառութիւններէ, հերոսական պարտութիւններէ, յաղթանակներէ եւ յուսախաբութիւններէ յետոյ։

Իր գերմնական ուժը պիտի ցնցէ ու սթափեցնէ մեզ, եթէ Ապրիլ 11ն ալ անզօր է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՆԶՊԷՍ, Ի ՆԶՊԷՍ

Ամերիկայի ռամկավարներու օրկանն է որ կը գրէ այս տողերը («Պայքար», 8 ապրիլ).

— «Կուսակցութիւնները չե՞ն, որ վերջին քառասուն տարուան ընթացքին աշխարհի ամէն կողմը ցրուեալ Հայութեան մէջ, կը մշակեն ու վառ կը պահեն Ազգ. Ոգին ու զգացումը։ Մամուլով, ժողովներով, դասախօսութիւններով եւ գործունէութեան ուրիշ միջոցներով ու կերպերով. զայն գործի կը մղեն, անքակտելի կապը կը հաստատեն ու կ'ամրացնեն օտարութեան մէջ ծափառող հայորդիներու եւ ազգութեան գաղափարին, բաղձանքներուն ու նպատակներուն միջեւ։ Կուսակցութիւնները չե՞ն նաեւ որ այլազան փորձանքներու ու փորձութիւններու դէմ հակիչի ու առաջնորդի դեր կը կատարեն, մեր երիտասարդութեան կարեւոր մէկ մասին համար. միջոց ու առիթ կուտան անոնց, որպէս զի իրենց միտքը զարգացնեն, հմտութիւնը ճոխացնեն, ճաշակը կրթեն եւ հոսանքներու անձնատուր, աննպատակ կեանք մը չվարեն։ Այսօր, մեր հանրային բոլոր կազմակերպութիւններուն մէջ, կայ հասունցած սերունդ մը, որ անոնց ջիղն ու հոգին կը կազմէ, այդ սերունդէն շատեր այլեւս կուսակցութեան մը չեն պատկանիր, բայց, նախաձեռնութեան, կարգապահութեան ու զոհողութիւններու կուսակցութեանց մէջ վարժուած են, եւ առանց անոնց պիտի չըլլային այն՝ ինչ որ են այժմ։

Վերջապէս, չարժե՞ր մտածել, որ ի՛նչ պիտի ըլլար մեր ազգային կեանքը, մանաւանդ գաղութներու մէջ, եթէ կուսակցութիւններ չըլլային, արդեօք ազգային կեանք, շարժում ու գործունէութիւն պիտի մնա՞ր. եւ հազար անգամ նախընտրելի չէ՞ որ կուսակցութիւններ իրենց շարժումը, կենսունակ գործունէութիւնը, նոյն իսկ պայքարը, շարունակեն, որքան ալ ատոր մէջ անհաճոյ ու անպատշաճ բաներ պատահին երբեմն, քան թէ անշարժութիւն, ուծացում, օտարացում տիրէ, որու վերջնական հանգրուանն է միանգամ ընդ միշտ կորուստ Հայութեան համար»։

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Մայիս մէկը տօնելու համար։ Այդ օրը խորհրդային մայրաքաղաքը կը յապաւէ աշխարհի բոլոր կողմերէն հասնելիք պատուիրակութիւններ։ Ամերիկացի ներկայացուցիչները ճամբայ ելած են, իրենց հետ իբրեւ նուէր տանելով երկրագործական տրակտորներ։

Մոսկուայի մէջ զինուորական տողանցքներ, բանուորական ցոյցեր տեղի պիտի ունենան, բազմաթիւ ճառեր պիտի խօսուին բոլշեւիկ վարիչներուն կողմէ։

Սակայն խորհրդային իշխանութիւնները աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն արտասահմանի մէջ կատարուելիք ցոյցերուն։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է՝ «Աշխատանքի Օրուան տալու համար այնպիսի լայն ծաւալ մը, որ ընդհարումներ առաջ բերէ Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքներու ոստիկանութեան հետ։ Խորհրդային մամուլը ամէն օր լուրեր կը հրատարակէ օտար համայնավար կուսակցութեանց այս ուղղութեամբ կատարած աշխատանքին մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ընկերային Ապահովագրութիւնը

Երեսփոխանական ժողովը գիշերային ժողովէ մը վերջ, երէկ առաւօտ ժամը 6.50ին 29ի դէմ 547 ձայնով քուէարկեց Ընկերային ապահովագրութեանց մէջ մտցուելիք սրբագրութիւնները։ Հիմնական ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կատարուած է։ Միայն պետութեան վճարելիք գումարը պիտի աւելնայ։

Նոր կռիւներ Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայի մէջ ոստիկանութեան եւ մեծ թիւով ցուցարարներու միջեւ ծանր բախում մը տեղի ունեցաւ։ Կռիւն սկըսաւ այն առեն երբ ոստիկանները փորձեցին ձերբակալել խումբ մը Հնդիկներ, որոնք կ'արգիլէին կարգ մը եւրոպական ապրանքներու վաճառումը։ Ցուցարարները քարկոծեցին ոստիկանները, որոնք պատասխանեցին գաւազանի հարուածներով։ Ոստիկանութիւնը օգնական ուժեր խնդրեց։ Կալկաթայի մէջ կացութիւնը ծանրացած է։ Բոյկոտը բուռն համեմատութիւններ կը ստանայ եւ դիմադրութիւնը կը կազմակերպուի բոլոր շրջանակներու մէջ։ Հնդիկ ուսանողուհիներու պատկառելի թափոր մը շրջեցաւ առջի օր քաղաքի փողոցներուն մէջ, դրօշակներու առաջնորդութեամբ։

Փէշավարի մէջ ամբոխը յարձակեցաւ երկու զրահապատ ինքնաշարժներու վրայ, քարիւղ թափեց անոնց վրայ եւ կրակի տուաւ։ Մէջիններէն ոմանք ողջ ողջ այրեցան։ Ուրիշ թաղի մը մէջ ոստիկան մը նոյնպէս յարձակում կրեց, վար նետուեցաւ իր հեծանիւէն և կացինով սպաննուեցաւ։ Անգլիացի զինուորները որ օգնութեան կը փութային, քարկոծուեցան, իսկ ոստիկանապետը, որ առջեւէն կը քալէր, ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

Ցուցարարներու սպառնական կեցուածքին առջեւ, անգլիացի զինուորները գնդացիր գործածեցին սպաննելով 20 հոգի։ Կացութիւնը շատ ծանր է։

Լահորի մէջ ալ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Մատրասի մէջ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Թուրքիոյ տագնապը եւ Մոսկուա

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» խօսելով Թուրքիոյ ելմտական տագնապին վրայ, կը գրէ.

— Դաշնակից պետութիւնները վերջին ամիսներս սկսած են շահագործել Թուրքիոյ անտեսական տագնապը, որ հետեւանք է երկու տարուան գէշ բերքին եւ անտեսական խնդիրներէ ծագած կարգ մը անկանոնութեանց։ Այդ երկիրները կ'ուզեն օգտուիլ առիթէն եւ կը ջանան ճնշում բանեցնել Թուրք կառավարութեան վրայ, անոր ելմտական անկախութիւնը խլելու նպատակով։ Միւս կողմէ կարգ մը թերթեր, ձայնակցելով օտար խմբակներու դատը պաշտպանող քաղքենի մամուլին, սկսած են զանազան տարաձայնութիւններ հրապարակ հանել, ըսելով որ Թուրքիոյ մէջ կառավարական տագնապ ծագած է եւ Ըսմէթ փաշայի դահլիճը մօտերս պիտի հրաժարի։ Այս պրոպագանդը հակազդեցութիւն ունեցած է թրքական դրամին վրայ, որուն արժէքը միջազգային հրապարակին վրայ ինկած է։ Պետութեանց ձեռք առած միջոցները նպատակ ունին ելմտական աղէտ մը յառաջ բերել Թուրքիոյ մէջ եւ պարտադրել որ անիկա ի վերջոյ եւրոպական դրամատուններուն անձնատուր ըլլայ։ Խորհրդային հանրային կարծիքը համակրանքով կը հետեւի նոր Թուրքիոյ այն ճիգերուն, որով կը ջանայ ազատագրել երկիրը ելմտական լուծէ մը։ Ծաւալապաշտ պետութիւնները չյաջողեցան սակայն եւրոպական դրամագլուխին ուժով նոր գաղթավայրի մը վերածել Թուրքիան։ Եւ ի զուր եւս թուրք կառավարութեան ելմտական անկախութիւնը խլելու մասին իրենց տածած յոյսերը»։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Թայմզ»ի թղթակիցը Գահիրէէն կը հեռագրէ թէ եգիպտական դահլիճը երկիցս նիստ գումարեց՝ զբաղելու համար անգլօ-եգիպտական դաշնագրի խնդրով։ Լոնտոնէն Գահիրէ հասաւ Տոքթ. Մուհամմէտ Սալահէտտին՝ վարչապետ Նահաս փաշայի քարտուղարը, միասին բերելով բանակցութեանց վերաբերեալ թուղթերը։ Համբարդութեան վերջին հանգրուանը օդանաւով կատարած էր։

Դարձեալ Սուտանի խնդիրն է որ կը կնճռոտէ բանակցութիւնները։ Եգիպտացիները կ'ուզեն իրաւունք ձեռք բերել Սուտան գաղթելու, նկատելով որ Եգիպտոսի բնակչութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ եւ Սուտան լաւագոյն երկիրն է իբրեւ գաղթավայր։ Եգիպտացիները անհաշտ պիտի մնան Սուտանի մասին, նոյնիսկ եթէ բանակցութիւնները խզուելու վտանգին ենթարկուին։

Վաֆտի գործադիր մարմինը կը փափաքի մասնակցիլ նոր բանակցութեանց։

Ապստամբութիւն Արաբիոյ մէջ

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը հաստատէ Պասրայէն հասած հեռագիր մը, որուն համաձայն Սաուդիոյ եզերքէ

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՒ ՀԵԼԼԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքի թերթերը կը հաղորդեն թէ հոն կազմուած է հայ եւ հելլէն միութիւն մը, նպատակ ունենալով մէկ կողմէ ընթացք տալ հայ գաղթականներու պահանջներուն, եւ միւս կողմէ Հայերը աւելի կապել երկրին։

Միութեան առաջին նիստը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 26ին Պառնասոսի սրահին մէջ։ Նիստին մասնակցելու համար իրենց ղրկուած հրաւիրագրին դրական պատասխան տուած են կուսակցապետներ Ցալտարիս, Զավիցիանոս, Պափանաստասիու, Քոնտիլիս, «Էսթիա» թերթին տնօրէն Աչիլ Գիրոս, «Իմէրիսիոս Թիփոս»ի խմբագրապետ Գոսթաս Աթանաթոս, «Փաթրիս»ի տնօրէն Գ. Սիմոս, երեսփ. ժողովի փոխ նախագահ Գ. Արկիրօփուլոս, «Փրոիա» թերթի տնօրէն Փեսմազօղլու, «Էլեֆթէրոն Վիմա»ի տնօրէն Լամպրաքիս, երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, զօրավարներ եւ մեծ առեւտրականներ։

Այս կազմակերպութեան նախաձեռնարկներն են Ալ. Ֆիլատելֆիոս եւ զօրավար Թորգոմ։ Նշանաբանը՝ «Միութիւն եւ եղբայրութիւն»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մայիս 1ին Թուրքիոյ մէջ մեծ ցոյցեր կատարելու համար նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարեն համայնավարները։ Ասոնց գործունէութեան գլխաւոր կեդրոններն են Իզմիր, Պոլիս և Ատանա։

Իզմիրի զանազան թաղամասերուն մէջ համայնավար երիտասարդներ թռուցիկներ փակցուցած են՝ վրան կարմիր զոլով մուրճ—մանգաղ գրոշմուած։ Ոստիկանութիւնը օդին մէջ զէնք պարպած է՝ արգիլելու համար գիշերանց թռուցիկ փակցնողներու փախուստը։ Այս յանցանքով ձերբակալուած են 10—15 հոգի։ Նոյն թռուցիկներէն թղթատարով ալ ղրկուած են զանազան հասցէներու՝ թէ՛ Իզմիրի եւ թէ Պոլսոյ մէջ։ Իզմիրի թռուցիկները ձեռագիր են եւ խմորատիպ, Պոլիսինները տպագիր եւ ուղղագրական սխալներով լեցուն։

Ատանայի գործաւորական շրջանակներուն մէջ ալ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ՝ Մայիս 1ի համար։ Հոն ալ թռուցիկներ ցրուած են։ Մերսինավար նէճաթիի գրպանէն գտնուած է այցետոմս մը, որուն վրայ գրուած էր. «Անգործներու թիւը մեր բնակչութեան կէսին կը հաւասարի»։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԷՆ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ

Գնդապետ Լինտպէրկ քանի մը օրէն բացումը պիտի կատարէ Նիւ-Եորք Պուէնոս Այրէս թղթատարական օդային գիծին։ Լինտպէրկ շաբաթ կէսօրէն վերջ պիտի մեկնի Քրիսթոպալ։ Հոն ծրարները պիտի փոխադրուին ուրիշ օդանաւի մը մէջ եւ այսպէս հանգրուանէ հանգրուան տարբեր օդանաւեր պիտի գործածուին։ Համբորդութիւնը պիտի տեւէ եօթը օր։

ԱՖԻՈՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ մօտ հնագիտական պեղումներու միջոցին, ամերիկացի գիտուն մը շատ հին քաղաքի մը աւերակները երեւան հանած է։ Կը կարծուի թէ հնադարեան Սինատա քաղաքին տեղն է ատիկա։ Գտնուած է նաեւ նշանաւոր դամբարան մը։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ մէջ 62 ոգելից ըմպելիի գործարան կը գտնուի.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՒԱԶԱՆԸ

Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ Իտալիոյ բռնած քաղաքականութիւնը պարզելու համար, պէտք է սկսիլ 1928ի Ջաւաքուան տօներուն՝ Իտալական հողին վրայ, օտար նախարարներու միջեւ տեղի ունեցած տեսակցութիւններէն։

Ճիշդ այդ ժամանակամիջոցին էր որ Իտալիա եկան Թուրքիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ Պ. Միխալաքոփուլոս, նաեւ Հունգարիոյ վարչապետ՝ Կոմս Պէթլէն։ Այս այցելութիւններէն անմիջապէս յետոյ, այսինքն 1928 մայիսի վերջերը Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ բարեկամական դաշինք մը ստորագրուեցաւ, որուն յաջորդեց Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը նոյն տարուան սեպտեմբերին։ Իսկ օգոստոսին մէջ արդէն նմանօրինակ համաձայնութիւն մը գոյացած էր Հունգարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Վերոյիշեալ անձնաւորութիւններու Իտալիա այցելելն ու այդ առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները անշուշտ զանազան կարեւոր հարցեր շօշափելու ու զանոնք լուսաբանելու նպատակ ունէին։ Այսօրուան քաղաքական դէպքերը այդ տեսակցութեանց ու խորհրդակցութեանց արդիւնքն են։

Կարելի չէ ժխտել ներկայիս Եւրոպայի հարաւ-արեւելեան գօտիին տակ տեղի ունեցած շարժումը։ Շարժում մը որու կեանք տուողը նոյն ինքն Իտալիան է որ կ'ուզէ Պալքաններու եւ արեւելեան-Միջերկրական ծովուն մէջ իր քաղաքականութեան համար յատուկ ծանրութեան կեդրոն մը ստեղծել։

Բնականաբար Պուլկարիա եւ Թուրքիա այս բաղակցութենէն դուրս չեն, ինչպէս դէպքերն ալ ցոյց կուտան։ Մանաւանդ վերջինը իր դրամական ծեծ տագնապին հետեւանքով, սնանկութեան աղէտէն առնելու համար, խելոյն «Պանքա Քոմմէրչիալէ Իթալիանա» դրամատունէն մէկ միլիոն ստերլինի փոխառութիւն մը կնքեց որ յետոյ բանակցութեանց միջոցին հինգ միլիոնի բարձրացաւ։ Այս գումարը իբրեւ փոխառութիւն անուշան օժանդակութիւն մը կը ներկայացնէ, սակայն արհամարհելի չէ թէ դրամական տեսակէտով եւ թէ տնտեսապէս խեղճ ու աղքատ Թուրքիոյ համար։

Արեւելեան Միջերկրականի մէջ՝ Իտալիոյ գործունէութիւնը ուրիշ ուղղութեամբ մը եւս նշմարելի է։ Այսպէս, դեռ մինչեւ երէկ իրարու հետ թշնամի Յունաստանն ու Թուրքիան, երկար, ապարդիւն բանակցութիւններէ վերջ, այսօր Մուսոլինիի շուքին տակ, արդէն փափաքելի հասկացողութեան մը հասնելու վրայ են։ Դժուարութեան ու անհամաձայնութեան պատճառներէն մէկը՝ երկու նաւատորմիղներու հարցն էր։ Յունաստան երկուքին հաւասարութիւնը կը պահանջէր երբ իրականին մէջ Թրքականը աւելի զօրեղ է քան յունականը։ Կ'ենթադրուի, սակայն, որ Իտալիոյ հեղինակաւոր իրաշխաւորութեամբ այս տարբերութիւնը հարթուած է. մանաւանդ որ երկու կառավարութիւններն ալ իրենց մարտանաւերու ապսպրանքները մեծ մասը Իտալական նաւաշինարաններուն կը յանձնեն։

Նկատելի է որ շնորհիւ Հռոդոսի, Լերոսիու Դասթելլորիզոյի, Իտալիան այսօր Եգէական ծովուն մէջ իր նաւատորմիղին համար ունի երեք կայաններ։ Ասոնք զինուորական տեսակէտով արեւելեան Միջերկրականի աւազանին մէջ սրտոշ կարեւորութիւն մը ունենալով, մեծապէս կը բարձրացնեն Իտալիոյ հեղինակութիւնը նոյն գօտիին տակ։

Հռոդոս՝ անցեալին մէջ այդքան, շուրջ երկու դարէ աւելի քրիստոնէութեան պահակը եղաւ իսլամութեան դէմ, Եւրոպայի պահակն եղաւ ան Ասիոյ դէմ մղուած պատերազմներու միջոցին։ Եւ ինչո՞ւ չյիշենք որ ճիշդ հանկէ էր որ «Սուրբ Յովհաննու Հիւրասէր» կոչուած ասպետները 1308էն մինչեւ 1522 Արեւմուտքը պաշտպանեցին Արեւելքի յարձակումներէն։ Պատմութիւնը կը կրկնուի եւ այսօր Հռոդոս արքիպեղագոսի իր միւս 11 ընկերներով գուցէ պատգամին նոյն դերը պիտի կատարէ մօտակայ արեւելքի եւ արեւմուտքի փոխադարձ յարաբերութեանց մէջ։

Իտալիա՝ շնորհիւ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ բռնած քաղաքականութեան, շատ նպաստաւոր դիրք մը պատրաստեց իր վաճառականութեան համար։ Իր ներքին արտադրութիւնը երկրին պահանջքէն աւելի ըլլալով, արտածութիւնը օրէ օր աւագ կարեւորութիւն մը կը ստանար, որուն համար նոր հրապարակներ պէտք էր գտնել։ Բայց արեւմտեան պետութիւնները (աւելորդ է յիշել Միացեալ Նահանգները) իրենց ազգային ճարտարարուեստը քաջալերելու եւ զայն դրսի մրցակցութենէն պաշտպանելու համար, մաքսային սուրքերով իրենց երկրի սահմանները պինդ մը փակած էին, որով իտալական արտածութեան բաց կը մնային այն շուկաները ուր ճարտարարուեստը կամ դեռ իր մանուկ հասակին մէջ կը գտնուէր եւ կամ բնաւ գոյութիւն չունէր։ Այսօր Յունաստան, Թուրքիա եւ Սեւ ծովու վրայ Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Ռուսիոյ ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի նաւահանգիստները իտալական ճարտարարուեստին յատուկ վաճառանոցներն են։

Արեւելեան Միջերկրականի և Պալքաններու թէեւ փոքր բայց ոչ արհամարհելի այս շարժումը այժմու եւրոպական բարձր դիւանագիտական հարցերուն քով երկրորդական տեղ մը գրաւելով հանդերձ, անտեսուած չէ եւ չի ալ կրնար ըլլալ, քանի որ Արեւելքը արեւմտեան պետութիւններու «աքիլլէսին» եղած է և մինչեւ ալ պիտի ըլլայ։ Եւ եթէ երբեմն զայն անտեսել կը կեղծեն, ինչպէս ներկայիս, այդ ալ իր որոշ պատճառն ունի։

ՆԱՀԻՐ

«ՄԱՀԼԻՒԼ» ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երկար ատենէ ի վեր դատ մը կար Էվգաֆի եւ Ելմտական գործավարութեան միջեւ, «Մահլիւլ»ի խնդրին շուրջ։ Դատին պատճառը սա էր.—

Ցարերը առաջ, Էվգաֆի Վարչութիւնը Պոլսոյ շատ մը բնակիչներուն հրի հող տուած էր, պայմանաւ որ անոնք շէնք շինեն ու մինչեւ իրենց մահը տարեկան որոշ գումար մը վճարեն իրեն։ Մահէն յետոյ, եթէ ժառանգորդ չկայ, շէնքը կ'ըլլայ «մահլիւլ» եւ կ'անցնի Էվգաֆին։ Քաղաքային նոր օրէնքին մէջ ''մահլիւլ''ի մասին խօսք չկայ, այլ կ'ըսուի թէ անժառանգ մարդոց բոլոր կալուածները պետական գանձին կը փոխանցուին։ Ասոր վրայ, Էվգաֆը դատ բացաւ Ելմտական գործավարութեան դէմ եւ դատարանը իրաւունք տուաւ իրեն։

Այս կերպով, ''մահլիւլ''ի պարագան որ ջնջուած կը նկատուէր, նորէն կենդանացած կ'ըլլայ։ Եւ Էվգաֆի վարձք վճարողները եթէ անժառանգ մեռնին, իրենց կալուածները կ'անցնին Էվգաֆին, եւ ոչ թէ պետական գանձին։

ԱՒ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 7 ապրիլ (Սեփ. Թղթ.).— Ապրիլ 5ին շաբաթ եւ 6ին կիրակի, Արամեան Թատրոնասրահին մէջ կատարուեցան յոբելինական հանդէսները՝ նախ աշակերտութեան եւ ապա հասարակութեան համար։ Շաբաթ առաւօտ, ժամը 9էն սկսեալ Թաւրիզի ազգային դպրոցներու՝ կեդրոնականի, Արամեանի եւ Հայկազեան-Թամարեանի, ինչպէս նաեւ երեխա գիմնազիոնի եւ Ամերիկեան դպրոցի աշակերտութիւնը լեցուեցաւ Թատերասրահը, ուր ներկայ էր նաեւ Յոբելինական Յանձնաժողովը՝ Ներսէս արք. եպիսկ.ի նախագահութեամբ։ Աշակերտական խումբեր եւ մտաւոր անձեր ալ ներկայ էին հանդէսին։

Բեմին վրայ դրուած էր յոբելեարի մեծադիր նկարը, հայկական եռագոյն դրօշով շրջանակուած։ «Դալար» Նուագախումբը նուագեց «Մեր Հայրենիք»ը, որ լսուեցաւ յոտնկայս։

Ապա Հայկ Աճէմեանը մանրամասնօրէն ներկայացուց Աւետիս Ահարոնեանի կեանքը եւ անոր գրական ու հանրային գործունէութիւնը։ Անոր գրուածքներէն քանի մը յուզիչ գրուածներ պատմեց, շեշտելով որ յոբելեարը նախ կը նկարագրէ հայ ժողովուրդի «Արցունքի հովիտը» եւ ապա ցոյց կուտայ մեզ հայրենիքի ազատութեան ճանապարհը։

«Մեր սիրելի յոբելեարի կեանքն ու գործը կապուած է նաեւ հայ դպրոցին հետ։ Ան եղած է ուսուցիչ եւ տեսուչ։ Հայ աշակերտութիւնը եւ երիտասարդութիւնը այժմ ալ հոգեկան մեծ հրճուանքով կը կարդան Ահարոնեանի գրականութիւնը։ Ահա թէ ինչու այսօր հայ դպրոցը յատկապէս կը տօնէ այս յոբելեանը, իր երախտապարտութեան եւ յարգանքի խօսքը կ'ուղղէ յոբելեարին, որ քառասուն տարի շարունակ իր հայրենապաշտ եւ ազատասէր գրականութեամբ, իր ազգային գործունէութեամբ ծառայեր է իր ազգին ու հայրենիքին։

Կեդրոնականի եւ Ամերիկեան դպրոցի աշակերտներէն մէկ մէկ հոգի ճառեր խօսեցան յոբելեարի մասին։ Դպրոցներու աշակերտները արտասանութիւններ ըրին Ահարոնեանի գրուածքներէն։ Եղաւ մեներգներ, նուագածութիւն, սրինգ եւ այլն։

Ապրիլ 6ին, կիրակի գիշեր ժամը 8էն սկսեալ հասարակութիւնը խռնուեցաւ Արամեան Թատերասրահը, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Թաւրիզի յոբելինական յանձնախումբի նախագահ եւ ատենապետ Ներսէս Արքեպ. Մելիք Թանգեանը հանդէսը բացաւ յայտարարելով եւ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը պարզեց Աւետիս Ահարոնեանի գրական եւ ազգային գործունէութեան արժէքը հայ կեանքին մէջ։

— «Հայ գրականութեան ամենաժողովրդական եւ սիրուած հեղինակներէն մէկն է նաեւ Ահարոնեանը, որի քառասնամեայ գործունէութեան էջը բարոյական տուրք եւ երախտագիտութեան ցոյց՝ հայ ժողովուրդը այսօր տօնում է նրա յոբելեանը։ Ցանկալի տարիների ընթացքում նա երգել է հայկական տառապանքը եւ մեր ժողովուրդին ներշնչել է հայրենասիրական լաւագոյն զգացումներ։ Նա բազմակողմանի կարողութիւններով օժտուած գործիչ է՝ իբրեւ բեմբասաց, վիպասան, ազատութեան երգիչ, հրապարակախօս։ Թաւրիզի հայ գաղութը ոչ միայն իւր բարոյական պարտքը կատարեց վաստակաւոր յոբելեարին ի պատիւ, այլեւ նախապէս արդէն 300 թուման (տոլար) մի գումար էլ հանգանակելով ժամանակին ուղարկել ենք Փարիզ Յոբել. Կեդր. Յանձնախումբին»։

Ազգային դպրոցներու աշակերտները արտասանեցին Ահարոնեանի գրուածքներէն կտորներ ("Արարատեան դաշտ", «Հայրենի կտորս» եւ այլն)։ Ցուցադրեց եր «Քնիր իմ բալիկ» մեներգը՝ ջութակի ընկերակցութեամբ։

Փոխն ի փոխ կատարուեցան երգեր եւ արտասանութիւններ։

Ընկ. Յովակ Ստեփանեան հակիրճ կերպով ներկայացուց Ա. Ահարոնեանի կենսագրութիւնը։

Ընկ. Յակոբ Տէր Յակոբեանը գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը ցուցադրեց Ա. Ահարոնեանի գրական ստեղծագործութիւնը եւ անոր ազգային ու քաղաքական գործունէութեան արժէքը հայ կեանքին մէջ։

Ա. Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերին Թաւրիզի ազգային, կուսակցական, յարանուանական, կրթական, հայրենակցական, բարեգործական եւ արհեստակցական 18 մարմիններ եւ միութիւններ, որոնք իրենց ամբողջ կազմերով ներկայ էին հանդէսին եւ իրենց ներկայացուցիչներու միջոցով կարդացին ուղերձներ։ Ահա այդ մարմինները եւ ներկայացուցիչներու ցանկը —

Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհուրդ՝ Երուանդ Աֆթանդիլեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատրպատականի կազմակերպութիւն՝ Գասպար Յակոբեան, Թաւրիզի Հայոց Ազգասիրական Ընկերութիւն՝ Տիկին Հեղինէ Ճարէ, Ատրպատականի Հայ Կանանց Միութիւն՝ Տիկին Վարսենիկ Յարութիւնեան, Թաւրիզի քահանայական դաս՝ Տէր Յովհաննէս քահանայ Հաճեան, Թեմական-կեդրոնական դպրոց՝ Կ. Գրիգորեան (տեսուչ), Հայկազեան - Թամարեան դպրոց՝ Արմենակ Աֆթանդիլեան (տեսուչ), Արամեան դպրոց՝ Միքայէլ Ստեփանեան (տեսուչ), Լիլաւայի մանկապարտէզ՝ Տիկ Աստղիկ Յակոբեան, «Պ. Աղայեան» մանկապարտէզ՝ Տիկ Շուշանիկ Խանդամա (ուղերձ գրած էր), Ամերիկեան «Մէմօրիալ» դպրոց՝ Համբարձում Խըրունեան, Փրանսական ազայոց եւ աղջկանց դպրոցներ՝ Արմենակ Փոխարեան, Թ. Հ. Կուլտուրական Միութիւն՝ Վահէ Արծրունի, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն՝ Հայկ Աճէմեան, Թաւրիզաբնակ Ղարադաղցիներու Միութիւն՝ Թմ. Գրիգոր Յակոբեան, գերձակներ՝ Աստուր Յարութիւնեան, կօշկակարներ՝ Խաչիկ Ալլահվէրդեան։

Մասնաւոր ուղերձներ գրկած էին Սամսոն Թադէոսեան, Արտաշէս Միրզոյեան եւ Հայրիկ Օհանեան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատրպատականի Աշակերտական Միութիւնն ալ ապրիլ 12ին, ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի կազմակերպած է յոբելինական հանդէս-երեկոյթ մը։

ՄԱՍԻՍ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՎԱՇԽԱՌՈՒԹԻՒՆ

Այստեղ, Թաւրիզում դրամատները եւ խոշոր առեւտրական տները դրամ են փոխ տալիս վեց առ հարիւր կամ ամենաշատը ինն առ հարիւր տոկոսով, իսկ դրամ են փոխ առնում երկու առ հարիւր կամ երեք առ հարիւր տոկոսով։

Երկրորդ կարգի վաճառականները իրար դրամ են փոխ տալիս տասներկու առ հարիւր տոկոսով։

Գիւղութեան մէջ տասներկու տոկոսը ընդունուած է, որպէս օրինական, իսկ աւելին՝ վաշխառութիւն է համարւում։

Մասնաւոր անհատներ որոնք պարապւում են վաշխառութեամբ, դրամ են փոխ տալիս քսանչորս առ հարիւր, երեսունվեց առ հարիւր, քառասունութ առ հարիւր տոկոսներով։

Վաշխառուն մտածելով որ կարող է իր փոխ առած դրամը վճարել, փոխառութիւն կնքողից վերցնում է գրաւ տան կալուածագիրը, ոսկի, թանկագին քարեր ունեցող զարդեր եւ գործեր, որպէսզի դրամը չվճարելու դէպքում գրաւականը իւրացնէ, ոչ մի վաշխառու առանց գրաւականի դրամ չէ փոխ տալիս։

Այստեղ լինելով շատ խեղճ մարդիկ ու կանայք, դիմում են վաշխառուին, ի հարկէ նա էլ պահանջում է գրաւական եւ խոշոր տոկոս, փոխառուն ի հարկէ գրաւը ներկայացնում է, վաշխառուն գրաւականը գնահատում է կամ մի ուրիշ մարդու կանչում է որպէսզի գնահատէ, ներկայացրած գրաւականը քանիսով որ գնահատուէ, վաշխառուն վճարում է ի գիմաց տոկոսի, որպէսզի ապագայում շատ տոկոս գանձէ պարտականից եւ վերջի վերջոյ գրած գրաւը իւրացնէ ու կլանէ։

Փոխ առնողներից շատ քիչերն են կարողանում փոխառութիւնը վերադարձնել եւ ազատել վաշխառուի ճիրաններից։ Մեծ մասամբ չեն կարողանում վճարել եւ վաշխառուն տզրուկի պէս ծծում է պարտականի արիւնը։

Այս դեռ քաղաքներում այսպէս է։ Գիւղերում սովորական տոկոսը վաթսուն առ հարիւր է, իսկ հեռաւոր Ղարադաղում եւ պարսկական Քիւրդիստանում որոնք խուլ անկիւններ են, տոկոսը հարիւր քսան առ հարիւր է։

Ժողովուրդը շատ է տառում վաշխառուներին, որպէս վամպիրներին եւ տզրուկներին։ Բայց ի՞նչ օգուտ։

Դարեհ Հայկազեան

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Չիլլերի ձեռագիրներուն մէջ էջեր գտնուած են որոնք ծայրէ ծայր պղպեղ ձիերով մրոտուած են։ Կը հաստատուի թէ, երբ գրած ատենը միտքը չէր գործեր, կը սկսէր պղպեղ ձիեր գծել...

** Ինչպէս կ'ըսէ Քսենոփոն, Հայաստանի մէջ հին ատեն գարեջուր կը խմէին արդէն։ Ասորական բեւեռագրերու ուսումնասիրութենէն ալ կը հաստատուի որ Քրիստոսէ 3—4000 տարի առաջ գարեջուրը Ասորեստանի մէջ մեծ դեր կը խաղար եւ անոր զանազան տեսակները կային։

** Աշխարհի ամէնէն բարձր գագաթը Կաւրիսանքար-Հիմալայեան է իր 8840 մեթր բարձրութեամբ. բայց ամերիկեան գիտական ընկերութեան մը անօրէն Ցօքթ. Ռոք կը ստդեկացնէ թէ Չինաստանի հիւսիս արեւելքը նոր լեռնաշղթայ մը գտած է, որուն բարձրութիւնը 10,000 մեթրը կ'անցնի։

ՁԱՅՆ ՄԸ ՏԷՐ-ԶՕՐ[...]

Բոլոր մեր Հայրենակցական Միութիւններուն, բոլոր [...] սրտի ուխտուածներուն, [...] մեր Ապրիլեան տողը, [...] ցալցես՝ մեր բոլոր սրտակից բարեկեցիկ գաղութներուն։

ՏԷՐ-ԶՕՐ, 12 ապրիլ — [...] պատի սա լքուած անկիւ[...] րատի ափը ամփոփուած [...] տուն վերապրող հայ հա[...] մըն ենք։ Կ'ուզենք հա[...] հին սերունդը եւ հայ մ[...] նորը։ Սակայն անապատը [...] քայլ ամէն ինչ, հոգեկան [...] ար եւ մտքի խոպանը կը [...] եւ փուշերու մէջ կը խեղդ[...] գեկան, ազգային ամէն [...] թիւն, լեզու, կրօնք, [...] թիւն եւ պատմութիւն [...] րիկ հօտին մէջ, որուն կը [...] ընդդիմանալու նիւթն եւ [...] Հայի կուիւի դժուարութիւ[...] կրօնական եւ դաւանական [...] ծերը պատրաստ են [...] մնացած ոչխարը։ Ասոնց [...] հիգի եւ առանց ձեր բոլորի [...] նութեան, յուսահատութեան [...] բախը պիտի ճարակի [...] ներու կանայք։

Անգամ մը եւս, կը [...] րացնենք մեր ձայնը [...] յայտնենք թէ հայ ապրի[...] զենք. լսեցէք մեր այս [...] կոչը. դո՛ւք, բոլոր Հայրենակ[...] կան Միութիւններ, որ [...] ունեցաք ձեր անդամն եւ [...] բազմահազար սիրելիներ[...] բուածները, դո՛ւք, [...] բոլոր հայ ազգեր, որ [...] կ'երգէք եւ բնաւ չէք [...] մոռնալ, դո՛ւք որ վրէժ [...] նէք, ականջ տուէ՛ք մեր [...] կին՝ որ ձերն է. դո՛ւք, մեր [...] մտքի եւ սրտի ուխտաւոր[...] տարածեցէ՛ք եւ արձագանգ[...] մեր այս կոչը ի սփիւռս [...] հի՝ ուր կը գտնուի հայ [...] վերջապէս դո՛ւք ունեւոր [...] րեսեր ազգային հաստատու[...] գաղութներ, ձեր սրտերէն [...] խօսի մեր այս ձայնը՝ [...] ղակն է առելութեան եւ [...] Հայ ապրելու, հայութե[...] մասարած գերեզմանին [...]։ Լսեցէ՛ք, դուք բոլորդ [...] մասնակցութիւնը բերէք [...] բուռ մը անապատական[...] ձեռնարկին։

Այստեղ, անպատսպար [...] բաց արեւին թողուած [...] ձեր բոլոր սիրելիներուն [...] ները ամփոփելով, անոնց [...] բարձրացնելու համար [...] նուր հայ նախատակներ[...] հարձանը՝ եկեղեցի [...] այս աղքատիկ գաղութ[...] կան միջոցներով հանգան[...] եւ հայթայթած ենք 12.[...] րանք։ Այդ դրամով [...] 1100 քր. «միջմար աղ[...]» տուն մը, սակայն շէնքը [...] վերջացնելու համար [...] ժեշտ է տակաւին 40.[...] օգնութիւն մը։ Այդ է [...] խնդրանք ձեր բոլորէն [...] ծանը բոլորիս է, եւ [...] ցութիւնն ալ հարկ է [...] բոլորէն։ Մանաւանդ [...] քին մէջ աղօթելո՛վ է [...] պիտի պահենք հին սերունդը [...] այդ կոթողին առջեւ [...] կելո՛վ է որ պիտի [...] մեծցնել նոր սերունդը։

Յարգելով մեր եւ ձեր [...] մահազար անդամն [...] սիրելի եւ անգին [...] սիրտ տուէք այս [...] մայնքիս, եւ քաջալերեց[...] նոր հայ ապրելու ձիգերը [...] պատին մէջ բարձրացնելու [...] եկեղեցին եւ հայ դպրոցը [...]

Ի դիմաց շինութեան [...] Նախումբի՝ Ատենապետ [...] Երանոսեան, Ատենադպիր [...] Խոճաճեան,

Ի դիմաց Տէր-Զօրի [...] Թղկն. Խորհուրդի՝ Ատենապետ [...] Մ. Գարագաշեան, Ատենադպիր [...] Ա. Յ. Գըլճեան։

Յ. Գ. — Բոլոր հայ [...] րէն կը խնդրուի արտատպ[...] կոչը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ...

...ցափուին կը շարունակուին ...լեկտիւացումները» Հա...յաստանի գիւղերուն մէջ։ «Խորհ. ...յաստան»ի 10 ապրիլ թիւէն — ...կոտայքի շրջանէն Գեօյջի...ղին մէջ կոմունիստները ...կը յայտարարեն.

— Խորհրդային իշխանու...թեան հարազատ քաղաքացին ...յն նա է, ով կմտնի կոլեկ...ւ, իսկ ով դրանից խուսափում ..., նա խորհրդային իշխանութեան ...ն է։

Ընդունողները գործակցական ...յանձնառութեան կը յայտարարեն. — Ցրուելու է միայն կոլեկ...ի անդամներին, իսկ ով կոլեկ...ից դուրս մնայ, նա զրկուելու ...ցանքից։

...նան, որ համարձակութիւնը կ'ունենան խօսելու Ստա...լի հոհանքի) յօդուածի մա..., կը յայտարարուին «հակա...փոխական»։

Այս է վիճակը նաեւ Հրազ...նի շրջանէն Գեօյգմբէթ գիւ...ին մէջ։

...Կուրգաւզուլու շրջանէն Թա...գիւղին մէջ, բռնի հա...յնագուած գիւղացիները կը ...փաքին հեռանալ «կոլխոզ»էն, ...այն կոմունիստ Նրուանդ Շա...յեան կը սպառնայ.

— Դուրս գալուց յետոյ ես ...ներդ կտեսնէք, հող չէք ...անի ... կ'ասեմ, ...ինչ ոչ մի ապրանք, նոյնիսկ ...չտայ Արտէլին կ'ասեմ, որ ...ոչ մի զոյգ կօշիկ չէկարէ։

Նոյն վիճակը ն Բայազետի ...ջանէն Քէօսամահմադ գիւղին մէջ։

ՀԻՒԱՆԴԻ ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒՄ

Բռնագրաւումի ախտ մը կայ ...մա Հայաստանի մէջ։ Կը բռնագրաւեն հող, տուն, եզ, հաւ, ...ւնք եւ... հիւանդ։ «Խորհրդ. ...յաստան»ի նոյն թիւին մէջ կը ...րդանք.

— Չիբուխլուցի չքաւոր մը, ...ուր խանգադեան, որ անդամ է գիւղին «կոլխոզին, կը հի...նդանայ եւ կը մտնէ Դիլիջանի ...ւանդանոցը։ Առողջանալէ յետոյ, ...ուէր կը ստանայ վճարել հի...նդանոցին ծախքերը։ Աղքատ ...իւղացին չի կրնար վճարել։ «Կոլ...ոզ»ը կը յօժարի վճարել ի հա... ...գիւղացիին, սակայն ոչ անմի...։ Հիւանդանոցին տնօրէնը կը ...պէ այդ պայմանը եւ չի թո...ր հիւանդը, որ մեկնի։ 25 օր ...գրաւուած կը պահէ զայն ...ւանդանոցին մէջ։ Գիւղական խորհուրդը եւ «կոլխոզ»ը դիմած են Ն. Ալեամ, որ հրամայէ ազատել բռնագրաւուած հիւանդը։

ԳՐԵԼ-ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Անգրագիտութեան վերացման Արտակարգ Յանձնաժողով կը կոչուի այն մարմինը, որ ծրագրած է գրել-կարդալ սորվեցնել Հայաստանի բնակիչներուն անխտիր եւ հարիւրին հարիւր։ Ահա այս մարմինը մրցանակներու երկար շարք մը յատկացուցած է բոլոր ուսուցիչներուն, բջիջներուն, ընթերցողներուն, «կոլխոզ»ներուն, որոնք պիտի նպաստեն այս «կրթական արշաւ»ին։

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒՏԵՆ

Ի՞նչ կ'ուտէ ժողովուրդը Հայաստանի մէջ։ Մտաւորաբար բանուորները ի՞նչպէս կը կշտացնեն իրենց փորը։ Հետաքրքիր է իմանալ։ «Պրաւդա» խմբագրականով մը կը հրաւիրէ մասնաւոր մարմիններ կազմել, քննելու համար ճաշարաններու վիճակը, ալրուած սնունդին քանակն ու որակը։ Ուրեմն արտօնութի՞ւն է տրուած գոյութիւն ունեցող ճաշարաններու չարաշահութիւնը, թերութիւնները։ Իսկ արդէն «Խորհ. Հայաստան» եւս սկսած է հետաքրքրուիլ այս խնդրով, եւ շուտով թերթին էջերուն մէջ կը կարդանք համառօտ նկարագրութիւնը այն գէշ սնունդին, որ կը տրուի Հայաստանի ժողովուրդին, յաճախ առիթ տալով գանգատներու, ինչպէս գրած ենք։

ՍԵՒ. ԳԻՆԻ ԵՒ ԿԻՆ

Հայաստանի կոմունիստները ծանօթ են նաեւ այս երեք բառերուն, անշուշտ աւելի լաւ երգելու համար համաշխարհային յեղափոխութիւնը։ «Խորհրդ. Հայաստան»էն (10 ապրիլ).

—. Մեքենաները կեդրոնական մթերանոցէն Աղբաշ-քեթրան, քանաքեռ, Արզնի փոխադրելու համար, պէտք է կառքերը օրը երեք անգամ ճամբայ հանուէին։ Մեքենավարներուն անփութութեան պատճառով, փոխադրութիւնը կը կատարուի օրը մէկ անգամ։

Որովհետեւ երկու մեքենավարները, Ալլահեան եւ Վարդանեան, «գինու բոչկա են ման ածում» մեքենայի հետ, եւ փոխադրութեանց ժամանակ իրենց հետ կին կ'առնեն ինքնաշարժերուն մէջ, քաղաքէն մինչեւ Արզնի եւ Արզնիէն մինչեւ քաղաք։ Թէեւ վարչութիւնը տեղեակ է այս սիրաբանութեան եւ կոնծաբանութեան, բայց ոչ մէկ միջոց ձեռք կ'առնէ։

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ ՆՈՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ

Բարեգործականի կեդր. վարչութեան ապրիլ 22 թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փոքր Սարդարապատի հողերը վերջերս սահմանուած ըլլալով հաւաքական հողամշակութեան, կեդր. Վարչ. ժողովը ուրախութեամբ արձանագրեց Նուպարաշէնի համար առաջարկուած Հրազդանի 1500 հեկտար տարածութեամբ հողամասը, Երեւանէն 7-8 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ դէպի հարաւ, Նոր Գաւիթի եւ Աղամզալուի արեւելակողմը, որուն ոռոգման աշխատութիւնները կ'աւարտին 1932-ին։ Այդ շրջանին առողջ կլիման եւ հողերուն բացառիկ բարեբերութիւնը կ'ընծայեն բազմատեսակ առաւելութիւններ, որ կ'ապահովեն ապագայ բնակիչներուն տնտեսական բարօրութիւնը։

Միւս կողմէ, երախտագիտութեամբ վեր կը հանենք Պօղոս Նուպար փաշայի հայրենասիրական մէկ նոր հոյակապ ժեսթը, որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ անյապաղ սկսիլ աւանին կառուցման, կառավարութեան յանձնելով, պայմանագրին եւ յատակագիծին ստորագրութեան հետ, 125,000 տոլարի մասնավճար մը։ Մեր սիրելի Նախագահը, ցաւ ի սիրտ տեսնելով որ հանգանակութիւնը կ'ընթանայ անհաղձալի դանդաղութեամբ, ինչ որ կ'ուշացնէ ներգաղթային ու հայրենաշինական այս գեղեցիկ ծրագրին գործադրութիւնը եւ ամէն պարագայի մէջ կը սպառնայ նուազագոյն սահմանին վերածել անիկա, ազնիւ խորհուրդը ունեցաւ վերջնական ձեւ մը տալու իր 100,000 տոլարի պայմանաւոր նուիրատուութեան։ Ինչպէս յայտնի է, այդ գումար պիտի բարդուէր Ամերիկայի հանգանակութեան արդիւնքին վրայ, եթէ մինչեւ 15 ապրիլ 1931 յանգէր որոշուած 250,000 տոլարին, հակառակ պարագային, այլապէս պիտի տրամադրուէր վերոյիշեալ 100,000 տոլարին գործածութիւնը, 50,000 տոլարը Հայաստանի մէջ վարժարանի մը կառուցման, 15,000 տոլարը Միութեան Մատենադարանին, 35000 տոլարը Հէլիոպոլիսի Նուպարեան վարժարանին. իսկ երկու պարագային ալ, ինչ որ ալ ըլլային, արժեթղթերու բարձրացումով կամ տոկոսներու բարդումով, պիտի յատկացուէր Նուպարեան Սաներու Հիմնադրութեան։ Նուպար փաշա, գգածուած Հայաստանի կառավարութեան ցոյց տուած բարեյօժարութենէն եւ յուսալով որ հանգանակութիւնը այսուհետեւ նոր թափով մը յառաջ պիտի կրնայ տարուիլ, որոշեց անմիջապէս իրագործել իր նուիրատուութիւնը, որ իր իմաստուն կարգադրութեանց շնորհիւ կրկնապատկուած է, առանց պայմանի եւ պայմանաժամի Նուպարաշէնի կառուցման յատկացնել 100,000 տոլարը, որպէս իր առաջարկած մասնակցութիւնը Յոբելինական հանգանակութեան, եթէ 1931 ապրիլ 15ին Ամերիկայի մէջ պատրաստ 250000 տոլար. իսկ հակառակ պարագային՝ որպէս իր անձնական բացառիկ նուէրը Հայաստանի կառավարութեան, յօգուտ Նուպարաշէնի։ Բաց աստի, Հ. Բ. Ը. Միութեան յանձնեց, [illegible] որոշ պայմաններով, 15000 տոլար, որուն եկամուտը պիտի գործածուի Փարիզի Մատենադարանին, նոր գիրքերու գնման եւ հրատարակման համար, 35000 տոլար, որուն եկամուտը տարուէ տարի պիտի յանձնուի Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանին՝ յօգուտ Հէլիոպոլիսի Նուպարեան վարժարանին, 10000 տոլար Միութեան Հիմնական դրամագլուխին, եւ վերջապէս 50000 տոլար ալ բարդուելու համար Նուպարեան Սաներու Հիմնադրամին վրայ, ինչ որ թոյլ պիտի տայ քանի մը սաներ եւս օժանդելու ուսանողական թոշակով։

Պ. Պօղոս Նուպար այս կարգադրութիւններն ըրած է իր անկողնին մէջ, հակառակ իր հիւանդագին վիճակին որ այլեւս թոյլ չի տար իրեն որ եւ է գործով զբաղիլ եւ իր մօտ ընդունիլ իր ընտանիքին անդամներն իսկ։

Այս կարգադրութեանց շնորհիւ, Բարեգործականը կ'ունենայ 42,000 տոլարի նոր հիմնադրամներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՊՐՈՒՍՏԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ

Անատոլուի մէջ իւղն ու պանիրը առատ ըլլալով, մեծ քանակութեամբ Պոլիս կը տարուին։ Սըրըգամըշի պանիրին օխան, մեծաքանակ, 70 ղրշի կը ծախուի։ Իսկ Թրակիոյ պանիրները ընդունելութիւն չեն գտած, առանց իւղի ըլլալուն համար։

Տրապիզոնի իւղին օխան 150 ղրշ է։ Անցեալ տարիէն մնացած իւղերը 90 ղրշ.ի կը ծախուին։

Գետնախնձորի գիներն ալ օրէ օր կ'իյնան, Ատափազարի ամենալաւ տեսակը 10 ղրշ. է եւ ամէնէն վարը 4 ղրշ.։ Գետնախնձորի գինին անկումը մեծ վնասներ պատճառած է վաճառականներուն։

ԽԱՉՄԱՅԻ ԳՈՐԾԸ ԿԸ ՆՈՒԱՁԻ

''Եազմա,,յի գործը վերջերս շատ իյնած վիճակ մը ունի եւ այս արհեստը նոյնպէս մեռնելու ճամբան բռնած է։ Անկէ առաջ ամէնէն աւելի Սուրիա, Միջագետք եւ Ալպանիա ''եազմա,,յի մեծ արտածում կը կատարուէր, մինչդեռ հիմա միայն Ալպանիա մնացած է իբր շուկայ։ Արտածման նուազումին պատճառը ներածող երկիրներուն բարձր մաքսատուրքը եղած է։

Պոլսոյ մէջ ''եազմա,,յի քանի մը արհեստանոցներ կան. 1000է աւելի կին գործաւորներ կ'աշխատին։

20 ՄԻԼԻՈՆԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Գործավարներու խորհուրդը 1930ի ելմտացոյցին մէջ ըլլալիք խնայողութիւնը ճշդած է։ Խնայողութեան գումարը 20 միլիոն ոսկի է ուրկէ մասնաւորաբար երկրագործներուն սահմանուած օժանդակութիւն պիտի ըլլայ։ Խնայողութեան ցանկը Ազգ. ժողովին պիտի յանձնուի, յետոյ ալ տնտեսական ծրագիրը պիտի ներկայացուի։ Նոր ելմտացոյցին մէջ, մաքսային հասոյթները 70 միլիոն նախատեսուած են, մինչդեռ անցեալ տարի 35 միլիոն արձանագրուած էր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 21 Ապրիլ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին ֆութպոլի Ա. խումբը նոր յաղթութիւն մը եւս ունեցաւ երէկ, Կրընոպլի մէջ երկու նշանակէտի դէմ զերօյով յաղթեց F. C. Capuchet.

Կրանսացիները՝ ծանօթ հայ մարզիկներու արժէքին, դաշտ էին հանած զօրաւոր խումբ մը։ Մեր տղաքը սակայն, շնորհիւ իրենց փորձառութեան եւ հմտութեան, յաջողեցան մրցումին սկիզբէն իսկ լայնօրէն տիրել խաղին եւ իրարու յաջորդող իրենց յարձակումներու ընթացքին շահեցան երկու գեղեցիկ նշանակէտեր՝ որոնք ծափահարուեցան միջազգային բազմութեան մը կողմէ։

Մրցումէն վերջ Ֆրանս խումբին վարիչները պատուասիրեցին հայ մարզիկները։ Իրենց նախագահը, շնորհաւորելով հայ տղոց լաւ խաղարկութիւնը, մաղթեց որ ամէն տարի կանոնաւորաբար կազմակերպուի նման մրցում մը երկու խումբերուն միջեւ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղը յաջողած է այս տարի իրարու քով բերել հայ կարող խաղցողներու բաւական թիւ մը եւ կազմել արժէքաւոր ' խումբ մը։

Մաղթելի է որ յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին ոչ միայն կարելի ըլլայ պահել այդ կազմը, այլեւ աւելի զօրացնել զայն։

Վ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 18 ապրիլ.— Միութիւնս հիմնուած է 1926ին, նպատակ ունենալով հայ երիտասարդութիւնը ի մի բերել, անոր կապակցութիւն ստեղծել անոնց միջեւ եւ զերծ պահել օտարացումէ։ Իր շուրջ հաւաքելով 40ի մօտ հայ երիտասարդներ, ունեցած է օգտակար գործունէութիւն, կազմակերպած է հանդէսներ, դասախօսութիւններ, պտոյտներ, թատերական ներկայացումներ եւայլն։

Վերջին վարչութիւնը, որ 1929 ապրիլին ընտրուեցաւ, շաբաթական հաւաքոյթներու առընթեր, կազմակերպեց դաշտահանդէս մը, գաղութի վարչութեան հետ միասնաբար Մշակոյթի տօնը եւ թատերական ներկայացում մը։ 1930 ապրիլ 2ին եւ 9ին ընդհանուր ժողով գումարուեցաւ։ Անդամներու մեծ թիւ մը կը բացակայէր։ Ցաւալի է որ, ինչպէս ամէն տեղ այստեղ ալ անտարբերութիւնը եւ այլասերումը սկսած են քայքայիչ ազդեցութիւն ունենալ։

Երիտասարդներ որոնք ամէն իրիկուն սրճարաններու ապականած մթնոլորտէն չեն հեռանար, Միութեան հաւաքոյթներուն եւ ժողովներուն գալու առեն չունին։ Ուրիշներ անձնական պատճառներով կը լքեն Միութիւնը, մանաւանդ անոնց կարգին անձեր, որոնք իրենց ճառերով, յօդուածներով ազգասիրական գործունէութեան յորդոր կարդացած են։

Ընդհանուր ժողովը ընտրեց նոր վարչութիւն։ Որոշեց Միութիւնը փրկել քայքայումէ, շարունակելով շաբաթական հաւաքոյթները, կազմակերպելով օգտակար դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ եւ հայկական կեանքէ տեղեկութիւններ։ Քիչ բայց առողջ մտայնութեան տէր անդամներով պահել Միութեան գոյութիւնը և սթափեցնել հեռացողները։

Հակառակ այս ոչ յուսատու վիճակին, նոր վարչութիւնը որոշած է կանգ չառնել որ եւ է դժուարութեան առջեւ եւ ամէն զոհողութիւն ստանձնելով Միութիւնը բոլորին օգտակար դարձնել։ Ներկայիս կը հրաւիրէ բոլորը մէկզի թողուլ անձնական նկատումներ եւ հաւաքուիլ Միութեան շուրջ, նոր գործունէութիւն եւ կեանք ստեղծելու համար։

Վարչութիւն

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒԱՌԻ ՎՐԱՅ...

— Հրայր, ջուր խմող տղայ, ...ու խմէ, խմէ որ գինովնաս... ...սաւ Ռոզալի. աչքերը կը ...էին, շրթունքը կը ժպտէր. ...նայէր Հրայրին ու կուրծքը ...հեւար։

...սեղանին վրայ լեզուները ...ած էին քակուիլ. աչքերու ...բուէթ գինովութիւն մը կար. ...նը կը խօսուըտէին միան...ան. կատուն Փէռ Մաթի...պնակը կը լիզէր. ինչ ...ղէկ էր օրը։

— «Գօռպօ՛»,-կանչեց սեղանի ...ծայրէն Փէռ Մաթիէօ, «Գօռ... ձայնդ լսենք։

Աչքերը դարձան «Գօռպօ»ին։ ...րին դիմացը նստած զա...մըն էր, որ կը խնդար։ Նո...ը բերանէն կը վազէր, ինչ...միջա. պզտիկ. ճղճիմ աչ...ը կը պճլտային։ Հրայր գիտ... որ ընտանիքին հեռաւոր ...ազգական մըն էր այդ պառ...ապիտ Թզուկը, որ հօդ կը պահուէր կատուի մը նման. կը խնդային վրան, կը ծեծէին զինքը երբ մէկը միւսը զայրացած ըլլար ուրիշ բանի մը համար ու իր առջեւ կը դնէին կերակուրի մնացորդներ։

— Դէ՛հ, Գօռպօ, հէ՛ Գօռպօ... ձէն տուր, Գօռպօ... կը հեհաւյին սեղանին ամէն կողմէն մեծ ու պզտիկ։

Հրայր անոր երկնցուց իր գաւաթին մնացորդ խնձօրօղին։

Թզուկը նստարանին վրայ վեր ցատկեց. կարկտուն բաճկոնակ մը կ'իջնէր մինչեւ ծունկերը. իր դարձուած թեւնցներուն մէջէն դուրս կուգային աղտոտ թաթիկներ։ (Հրայր— որուն դիմաց կը նստէր սեղանին վրայ— ի զուր ուզած էր անոր տարիք մը տալ մտովի. ոչ տղայ էր, ոչ հասուն, ոչ ծերունի, բայց ամէնն ալ էր։)

Գօռպօ (այս անունը, «ագռաւ», տրուած էր իրեն իր այլանդակ գլխուն եւ քիթին համար եւ այս անունին տակ ամէն բան իր անցեալէն մոռցուած էր) միամտօրէն, անբանօրէն կը խնդար. հեգ մը ըրաւ. բայց մոռցաւ խօսքը զոր կ'ուզէր արտասանել. Նայեցաւ Ռոզալիի կողմը պիշ պիշ եւ ձեռքերը օդը բարձրացուց...

— Դէհ Գօռպօ... երգէ զեղեց երեք աղջիկները, ըսաւ Ռոզալին . . .

Թզուկը թեզանիքով սրբեց շրթները. հղակտոր բառեր սկսան թափթփիլ կոկորդէն.

«Մոնմարթրի ճամբան
— Մոնմարթրէն փարիզ—
Հանդիպեցայ երեք աղջկան
Երեք աղջկան մեր գեղէն...»

Ամէնուն քրքիջին մէջ իր ձայնը նուաղեցաւ. անհարկը կը խօսէր ու բան մը կը մրմռար. Հրայր կը մեղքնար այդ բուէթ խեղճութեան վրայ...

— Ռոզա, կրծոց մը նետէ կոտուցին մէջ, ըսաւ Փէռ Մաթիէօ։

Հրայրի գլխուն վրայէն խնձոր մը անցաւ Թզուկին կրծքին. ան ձեռքը սրտին տարաւ ու շան մը աշխուժով վար ցատկեց։

Ռոզալի կողով մը խնձորը պարպեց սեղանին մէջտեղը. քիչ վերջը Հրայրի ալ քովէն անցաւ եւ անոր ափին մէջ սեղմեց հատ մը [illegible]. Հիւթեղ պտուղ մըն էր զոր աղջիկը խածած էր մէկ կողմէն. խնձորի կողքին շարք շարք բացուած կը մնային Ռոզային ակռայի հետքերը։

Հրայրի երակներուն մէջէն ջերմութիւն մը կ'անցնէր. «բարկ խնձօրօղի, ինչ շուտ ալ սրտիս զարկաւ», կը մտածէր ինքն իրեն։ Դէպի դաշտը բացուեցաւ, զով հովին դիմաց իր ճակատը, կուրծքը բաց. վազվզելու փափաքը կը թրթռար իր մարմին տակ։ Ոտքի ելաւ, ուղեց ետ նայիլ, տեսնելու անգամ մըն ալ Ռոզալին եւ անոր հեգնոտ աչքերուն մէջ գինով կայծօռիկը. բայց չհամարձակեցաւ։ Հրայր ինքզինքը բացատրելու անկարող մնաց այդ պահուն. զաղջ անձկութիւն մը կը տարածուէր իր անդամներուն, զգայնութիւններուն մէջ։

.Համբերելով դուրս ելաւ, անցաւ բակէն. իր առջեւ դտաւ անբիծ երկինքի մը տակ երջանիկ ձորը։

Բ.

Ամբողջ այդ կիրակի յետմիջօրէն Հրայր աննպատակ թափառեցաւ։ Անցաւ Մօրէէն դէպի Սըրէթվալոն. հոն, Լուառի ափին, տարասուն ուռիներու տակ կանգ առաւ. այդ հափազանց պայծառ եւ զուարթ անկիւնները չէին համապատասխաներ սակայն իր ներքին տեսարանին, ուր ձիւնհալ կար եւ յորձանապտոյտ ջրեր կը քշէին, կը տանէին սառի բեկորներ։

Ծառերու ետեւէն, բարձունքին վրայ կ'երեւէր կիսափուլ աշտարակը հնաւանդ դղեակի մը. այդ անցեալը զինքը կը կանչէր վեր։ Ցարասիններու եւ մարենիներու մէջէն մագլցեցաւ մինչեւ հաստաբեստ պատերուն ստորոտը. հորիզոնը հոն կը լայննար, կը տարածուէր ձորէն, ներկայէն անդին։ Վարէն բարձրացող բոլոր աղմուկներուն վրայ կը տիրապետէր մեղմ անդորրութիւն մը, որ թափանցեց Հրայրի հոգիէն ներս, հանգչեցաւ քարի մը վրայ. փրփրոտ գինիով լեցուն բաժակի մը նման իր ներսիդին պայծառացաւ։

Հեռուն, բլուրի կողին կը նշմարէր ագարակը, ուր կ'աշխատէր. բայց անոր տեսարանը իրեն մէջ չարթնցուց դժկամակութեան այն սուտերը, որ պղտորած էր զինքը մինչեւ հիմա. գարունին նշո՞յլն էր արդեօք որ գեղեցկացուցած էր այժմ զայն։

Ու մինչ իր մէջ մտածումները աստիճանաբար կը թուլնային, կը նօսրանային անգիտակից մշուշներու տակ, ահա յանկարծ, ծովու բացէն եկող առագաստանաւու մը նման, պատկեր մը սկսաւ ձեւաւորուիլ իր ներսիդին, մօտենալ իր գիտակցութեան յստակ գիծերով ու բաբախել իր դուռը։ Զգաց որ այդ բաբախումը սրտին զարկն էր պարզապէս. ինչպէս անակնկալուած հիւր մը բացաւ ան իր սիրտը եւ իր բազուկները արեւուն մէջ. ան կարծեց թէ իր դիմաց կանգնած էր Ռոզալին.

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին PETIT JOURNALի սրահը 21 RUE CADET

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, «ՌՈՍՏՈՄ» ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ, Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ

1.— Mlle LEICKNAM-CACHEUX, 1er Prix du Conservatoire National de Paris, Violoniste. a) Երգ Պանդուխտի՝ Տ. Ալեքսանեանի,— b) Air Islandais: Kreislerի,— c) Chanson du vent: Dor...

2.— LE QUATUOR, a) Խորհուրդ խորին, b) Օրօր, c) Հով արէք՝ Տ. Ալեքսանեանի։

3.— Mlle GENEVIEVE MARTINET, 1er Prix du Conservatoire National de Paris. a) Ալագեազ՝ Տ. Ալեքսանեանի,— b) Romance: Balbastreի,— c) Sonate: Cassadoի,— d) Aria: Bachի.

Կը մասնակցին նաեւ Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակով, Օր. ԳԱՐԻՊԵԱՆ եւ Մ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ հայերէն երգերով։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Զավ. Երկսեռ Ռ. Միութեան։ Վաղը շաբաթ ժամը 8ին, Պնաական Թատրոնին վերնայարկը։ Կը նախագահէ ՊՍԱԿ քնյ., կը խօսին Զ.Ե. Ռ. Մ.եան կողմէ Պ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հ.Յ.Դ.եան կողմէ Պ.Հ.ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։

ՌՈՄԱՆ

Կիրակի ցերեկ։ Կը խօսի՝ Պ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ

Կիրակի իրիկուն։ » »

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ. նախաձեռնութեամբ Կարտանի հայ գաղութի Ուսում. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեանց, Վալայարի Ուսանողական Միութեան, Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, Պիվէրի, Մանկապարտէզի Կրթասիրաց Միութեան, Գամք Գիւղի Բարեսիրաց Միութեան եւ Հօկի մասնաճիւղին։

Առաւօտուն հոգեհանգիստ-պատարագ նոյն վայրին եկեղեցւոյն մէջ։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգ. եւ քաղ. կազմակերպութեանց։

Այս կիրակի ժամը 2ին ՕԹէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Տիկ. ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Հայկական տարազով

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆՐԱՄԱՆՕԹ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ

ԻՐ ՄԻԱԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՒՏԱՅ՝

Վաղը Շաբաթ իրիկուն Սալ Կավոյի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 45 Rue de la Boëtie

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ Կ'ԵՐԳԷ՝ ՕՐՕՐ, ՄԻ ԼԱՐ, ԵՍ ՊԼՊՈՒԼ ԵՄ, ԵԿԱՒ ԳԱՐՈՒՆ, ՆՈՐ ՕՐՕՐ ԵՒ ՀՕՑՆԱՐ

Տոմսերը կը ծախուին «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ ՍԷՄԻՐԱՄԻՍ, ՖԼՈՐԻԱ ճաշարանները եւ ՍԱԼ ԿԱՎՕի կիշէն

ԳԻՆԵՐԸ՝ 40, 30, 20, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

մէկ գիւղին բնակիչները ապստամբած են անգլիական իշխանութեան դէմ։ Բրիտանական «Լիւփին» թնդանօթակիրը ռմբակոծեց ապստամբ գիւղը։

Մարախները Պարսից Ծոց ընած

ՊԱՍՐԱ 24 ապրիլ.— Մարախներու թանձր ամպ մը Իրաքի հողը խուժելու վրայ էր, երբ յանկարծ սաստիկ հով մը ելաւ և դէպի Պարսից ծոցը քշեց «հունձքերու փորձանքը»։ Անապաշտ ժողովուրդը այս բնական երեւոյթին մէջ տեսաւ աստուծոյ մատը, որ ուզած էր պահպանել երկիրը ահաւոր աղէտէ մը։

Արաբները ամենավերջին դրութեամբ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին մարախներու աւերն արգիլելու համար։ Հակառակ ատոր մարախները կը շարունակեն իրենց արշաւը։ Ուղտապան մը, որ Միջագետքէն մինչեւ կեդրոնական Արաբիա ճամբորդած էր, կը պատմէ թէ ամբողջ ճամբու ընթացքին քալած է մարախներու վրայէն։ Ուղտին համետն ու իր կօշիկները ճարակ դարձած են մարախներու։

Ստորերկրեայ ծակը սարկած մը

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 7.30ին Փորթ տը Վէրսայլի և Թոնվանսիոնի կայարանին միջեւ Նոր-Սիւտի երկու կառախումբեր ուժգին ընդհարում մը ունեցան։ Թիւ 9 կառախումբը կանգ առած էր Թոնվանսիոն չհասած, որովհետեւ կարմիր լոյսը կ'ազդարարէր թէ ճամբան գոց է։ Իսկ ետեւէն եկող թիւ 10 կառախումբը բոլորովին վստահ թէ ճամբան բաց է, անարգել կը յառաջանար, երբ վերջին պահուն տեսաւ առջեւի կառախումբին ետեւի վակոնին կարմիր լոյսը։ Բայց շատ ուշ էր։ Բախումը եղաւ խիստ սաստիկ։ Վակոններուն մէջ ճամբորդները իրարու զարնուեցան, ապակիները ջարդ ու փշուր եղան։ Արդիւնք՝ շուրջ հարիւր վիրաւոր, որոնց 14ը շատ ծանր։ Չորս հոգի մեռնելու վտանգին տակ են։ Փորթ տը Վէրսայլի եւ Թոնվանսիոնի միջեւ երթեւեկը ընդհատուեցաւ մինչեւ ժամը 16.20։ Արկածը հետեւանք էր ինքնաշարժ նշաններու գործիքին լաւ չքանելուն։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովը կը վերսկսի վաղը Շաբաթ իրիկուն նոյն հաւաքատեղին մէջ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Այս կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve

Կը խօսին՝ Պ.Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի։

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պ. Ա. Սարաֆեանի, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պուա Քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles.

Կը ներկայացուի՝ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ (զաւեշտ 3 արար)

Տոմսերը նախօրօք հայթայթել Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեանէ 2 Rue Victor Hugo, Bois-Colombes. գին՝ 5 եւ 10 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 46 Րիւ Թափի Վէր, Սալոն Էսփանեոլի մէջ։

Կը ներկայացուի՝ ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐԸ (զաւեշտ)

Գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կուկուննեան խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին գրագարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 26 ԱՊՐԻԼ 1930
26 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1247 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍԱՐՆ ՈՒ ՁՈՐԸ ԱՊԱՒԷՆ

Ինչպէս, երբեմն, սուլթանախնամ օրերուն, այսօր ալ, Խորհրդային իշխանութեան, սարերն ու ձորերն են որ ապաստան կուտան հալածական, ճարահատ գիւղացիներուն. Բէկ ալ՝ հարեւան Պարսկաստանը։

Պատերազմէն առաջ, Թուրքին ձեռքէն փախչողը կրնար ապաստան գտնել ոչ միայն Պարսկաստանի, այլեւ Ռուսաստանի մէջ։ Այս օրուան փախստականը չի կրնար Կովկասէն Ռուսաստան անցնիլ։ Թէեւ, եթէ ճամբայ գտնէ, մինչեւ իսկ Թուրքիա պիտի մտնէ (եւ փաստեր չեն պակսիր)։

Երբեմն, կեղեքուած, բռնաւեր, հալածական հայ գիւղացին անի միայն մէջ ճամբայ,— դէպի հայրենի երկրին սարերն ու ձորերը։ Դէպի անտառներն ու քարայրները։

Չէքեաթ չէ՛ որ կը պատմենք, ընկե՛ր եւ քաղաքացի։

Եթէ ուրիշները քաշեր են իրենց լեզուն, արձագանգ չեն տար իրենց գիտցածին, տեսածին՝ կամ լսածին. եթէ, կ'ըսենք, երեւանի թերթերը տող մը գիր չեն գրեր իրենց աչքին առջեւ պարզուած ահաւոր ողբերգութեան,— այդ չի նշանակեր թէ պիտի լռենք նաեւ մենք։

Ճշմարտութիւնը, իր ահաւոր ողբերգութեամբ, երեւան ելլէ օր մը։ «Հալբաթ մի օր ալ չարխի ֆալաքը մեր կողմ կը դառնայ» — ըսած է հայ գիւղացին։ Եւ այն ատեն, մարդիկ աւելի մանրամասն, աւելի վաւերական փաստերով պիտի պատմեն այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս 1930 թուականին, Հայաստան աշխարհին մէջ, հայկական կոչուած իշխանութեան մը գիտակցական եւ բարբարոսական մեղսակցութեամբ։ Փեառ. ...ի նախընթաց դէպքերն ալ կ'ուրանային երէկ։ Կ'ուրանան մինչեւ այսօր։ Եւ սակայն, 1929ին, արդէն իրենք են որ կը պատմեն աւելին քան գիտէինք մենք, կամ կրնայինք հաստատել։ Ռուսագէտները կրնան թղթատել յայտնի բոլշեւիկ Բորեանի երկհատոր գիրքը, տպուած Մոսկուա։ Եւ կը թելադրենք որ թղթատեն, գտնելու համար այլապէս շահեկան յայտնութիւններ, ռուսաեւթուրք յարաբերութեանց, Մայիսեան շարժումներու եւն. մասին։

Այո՛, կոպիտ իրականութեան մը աղօտ պատկերն է որ կը ներկայացնենք, մեր ձեռքին տակ եղած միջոցներով։

Վերջերս, հրատարակեցինք շարք մը թղթակցութիւններ, բոլորն ալ ականատեսներու եւ փախստականներու բերնով։ Պատմութիւններ՝ թրքաբարոյ խժդժութեանց։ Եւ յաճախ նման ...թթինատի գործադրած մեթոտներուն (տեղահանութիւն եւ աւար, կովէն, գոմէշէն, եզէն մինչեւ հաւը, մինչեւ տնական առարկաները, դգալն ու պատառաքաղը կամ քուրջի կտորները վկայ՝ «Պրաւդա»ն եւ «Խորհ. Հայաստան»ը)։

Բայց կարդանք «Դրօշակ»ը (1930 ապրիլ)։

— «Ոսկալի թանգութիւն է ցորենի, շաքարի, լծկանի։ Բացի տղամարդից, բոլորը թանգ է. միայն տղամարդն է որ ցնկան գործ է գնում ջրի տեղ եւ որի համար իւրաքանչիւր հայ գիւղացի ձեռքերը պարզած դէպի երկինք եւ դէպի դրսի հայ եղբայրն է նայում»։

«...Սարսափն այնքան մեծ է լինում որ մարդիկ գլուխները կորցրած, խմբերով փախչում են ոչ միայն դէպի Պարսկաստան, այլ նոյնիսկ Տաճկաստան»։

— «Ամբողջ Լեռնահայաստանի սարերը տարածւել են փախստականների բնակավայրեր։ Երբ մութը վրայ է հասնում, կարծես թէ աստղազարդ երկինք լինեն սարերը. ամէն կողմ լոյսեր են երեւում եւ ամէն կողմից երբեմն երբեմն համազարկերի ձայներ են լսւում։

«... Խծաբերդը (Զանգեզուր) ապստամբած է։ Խնձորեսկը գիւղ. 8ից ապստամբած է։ Կռուողների հետ են կոմիսարը եւ 7ի չափ պետական պաշտօնեաներ եւ տեղացի կուսակցականներ։

Մի նորեկի պատմութեամբ, Մեղրիի շրջանում նոյնպէս ժողովուրդը սարերն է բարձրացել»։

Այս նամակները գրուած են՝ Փետրուարին և Մարտին, գրեթէ զուգընթաց՝ պատահած դէպքերուն։ Տարակոյս չկայ որ «Դրօշակ»ի յաջորդ համարները պիտի պարունակեն աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ։

Բայց, ինչո՞ւ միայն «Դրօշակ»ը, միայն դաշնակցական թերթերը, եւ ոչ ուրիշներ ալ։ Ինչո՞ւ ամբողջ գիւղեր, գաւառներ անհուսաբար մատնուած կամ յուսահատած, սար ու ձոր պիտի թափին, եւ այստեղ միայն «Երդ երգոց» պիտի լսենք։ Միայն աւետաբեր լուրեր՝ մեր հայրենիքի մասին։

Եթէ խորհրդային թերթերը բան չեն գրեր այս դէպքերու մասին, բայց չէ՞ որ օրն ի բուն կը պարզեն, կը խոստովանին, կը ձաղկեն բազմազան «քեալլագէօզութիւններ»։ Չէ՞ որ բաւական օրէնք հրատարակեցին, «կուլակային բռնութիւններից տուժած անձանց և տնտեսութիւններին օգնութիւն» հասցնելու համար (Խորհրդային Հայաստան 23 մարտ,) Չէ՞ որ այդ օրէնքը, խմբագրուած այնքան նո՛ւրբ գիտնագիտութեամբ ինչպէս Պապը Ալիին գեկոյցները, արիւն եւ կոծ կը հոտին։

Այստե՛ղ է, ընկեր եւ քաղաքացի, մեր ժամանակակից պատմութեան բովանդակ ողբերգութիւնը։

Պոլիսէն մինչեւ Փարիզ, մարդիկ պիտի շարունակեն նկարագրել գոյնզգոյն պէյերու, փաշաներու, վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու ճաշերն ու պտոյտները, ժամանումներն ու մեկնումները, հարսնիքն ու յուղարկաւորութիւնը, հարսնիքն ու մահը, բայց, — քար լռութիւն պիտի պահեն սեփական ժողովուրդի առապանքին հանդէպ։

Նոյն իսկ եթէ Հայաստանի գիւղացիները կէս առ կէս բանտարկուին կամ Արաքսը անցնին կամ սար ու ձոր իյնան...։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր կացութիւն Հնդկաստանի մէջ

Հնդկաստանի զանազան կողմերէն նոր խռովութեանց լուրեր կը հասնին։ Պալաղաթի ոսկեհանքի բանթող գործաւորները քարերով յարձակում գործեցին ոստիկաններուն եւ տեղական զինուորներուն վրայ։ Բանթողները անսաստած ըլլալով ցրուելու համար տրուած հրամաններուն, զինուորները կրակ բացին անոնց վրայ, վիրաւորելով շուրջ 20 հոգի։

Չիթթակոնկի մէջ ապստամբական լուրջ շարժում մը ծայր տուած էր անցած շաբաթ։ Հեծելազօրքի ջոկատ մը ապստամբներուն հետքը գտած ըլլալով, բլուրի մը բարձունքէն գնդացիրի եւ հրացանի կրակ բացուեցաւ անոնց վրայ։ Մութը կոխելուն, ապստամբները անհետացան մացառամուտքին մէջ, ռազմադաշտին վրայ ձգելով 12 մեռեալ, 23 հրացան եւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ։

Կարգը վերահաստատուած է Փէշավարի մէջ, ուր մէկ անգլիացի զինուոր եւ 12 խռովարարներ սպաննուած էին։ Տեղական իշխանութիւնները արգիլած են եւրոպացիներուն քաղաք մտնել, բացի ստիպողական պարագաներէ։

Կանտրի ընդհանուր քարտուղար Մահատէվ Տէսայի ձերբակալուեցաւ վեց կամաւորներու հետ, մինչ մաքսանենգուած աղ կը փախցնէին եւ կը մերժէին զայն յանձնել ոստիկանութեան։

Տէլհիի օրէնսդիր ժողովին Նախագահ Փաթէլ փոխարքային ներկայացուց իր հրաժարականը, բողոքելու համար քաղաքական բանտարկեալներու հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումին դէմ։

Հակառակ այս ձերբակալութեանց եւ խստութեանց, քաղաքային անհնազանդութեան պայքարը կը շարունակուի։ Տէլհիի համաժողովի ցուցը վերածուած է զինուորագրութեան գրասենեակի. շուրջ 10,000 կամաւորներ արձանագրուած են։ Ասոնք առաւօտէն կանուխ կ'երթան ծովեզերք աղ հաւաքելու համար։

«Երիտասարդ Հնդկաստան» թերթին մէջ Կանտի կը գրէ.

— Ներկայ պայքարին նպատակն է ո՛չ թէ անկախութիւն հաստատել, այլ ժողովուրդին ուժ տալ առոր հասնելու։ Երբ այդ ուժին տիրանայ եւ իր անկախութեան ժամն հնչէ, պէտք պիտի ըլլայ իրար միացնել իսլամներն ու միւս փոքրամասնութիւնները։ Այլապէս քաղաքային կռիւ պիտի ծագի։ Կը յուսամ թէ մեր վէճի պատճառները պիտի անհետանան։ Ամէն պարագայի, երբեք թոյլ չպիտի տամ որ փոքրամասնութիւնները կառավարեն երկիրը։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Գահիրէի «Էլ Մոքաթթամ» թերթը կը գրէ թէ Եգիպտոսի հանրային կարծիքը բոլորովին համամիտ է Նահաս փաշայի պատուիրակութեան՝ Սուտանի խնդրին մասին։ Կ'աւելցնէ թէ՝ հակառակ Հէնտըրսընի ցոյց տուած բարի կամեցողութեան, պատուիրակութիւնը չի կրնար հրաժարիլ Եգիպտոսի օրինաւոր իրաւունքներէն Սուտանի վրայ։

∴ Անգլօեգիպտական* բանակցութիւնները պիտի վերսկսին յառաջիկայ երեքշաբթի։ Վարչապետ Նահաս փաշա եւ ուրիշ քանի մը պատուիրակներ արձակուրդէն օգտուելով իսթպուրն գացին, արտաքին նախարարը Փարիզ եկած է, իսկ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը՝ Էքս լէ Պէն գացած. Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն ալ յոգնած ըլլալով, ծովեզերեայ Պրայթըն քաղաքը գնաց։

Մայիս Մէկի ցոյցերը

Ֆրանսայի համայնավարները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն՝ Մայիս Մէկը տօնելու համար։ Միւս կողմէ վարչապետ եւ Ներքին Նախարար Թարտիէօի հաւանութեամբ ոստիկանական տեսուչ Գ. Քիապ խիստ միջոցներ ձեռք առած է արդէն՝ ամէն անկարգութեան առաջքն առնելու համար։ Պիտի արգիլուին ամէն տեսակ թափօրներ. նոյնպէս թոյլ չպիտի տրուի որ համայնավարները առիպեն բանուորները չաշխատելու այդ օրը։

Շնորհիւ ձեռք առնուած միջոցներուն, Փարիզի մէջ աշխատանքը դադրեցնողներու թիւը 100,000ը չպիտի անցնի։ Մէթրօ, հանրակառք եւ օթոպիւս պիտի երթեւեկեն ըստ սովորականին, միայն, ինչպէս միշտ, տակաշարժները չպիտի գործեն։

∴ Գերման համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն բոլոր բջիջներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը հրաւիրէ զանոնք խանգարել Մայիս Մէկի առթիւ ընկերվարականներուն կողմէ կազմակերպուելիք ցոյցերը։ Բջիջները պէտք է հաւաքեն վստահելի եւ յաղթակազմ ընկերները, որոնք պիտի խառնուին ընկերվարական երեսփոխաններու մէջ։

Սեղմումներ Ամերիկեան ներգաղթին դէմ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ 25 ապրիլ.— Ծերակոյտը երէկ քուէարկեց օրէնք մը, որով Եւրոպայէն Միացեալ Նահանգները մտնելիք գաղթականներու տարեկան թիւը 150,000էն կը դեղչուի 80,000ի։

Համիտի ժառանգորդներուն դատը

Գոլսոյ Ֆրանքեւթուրք խառն դատարանէն վերջ, իտալեւթուրք խառն ատեանն ալ մերժեց Սուլթան Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդներուն դատը։ Ասոնք կը պահանջէին կարմիր սուլթանին

ՄԵՐ ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

Նուիրուած է Ապրիլ 11 24ի տարեդարձին, (յարմարելով Փարիզի ազահանդէսին)։

Յատկապէս այս թիւին համար գեղեցիկ նկար մը պատրաստած է մշտանորոգ արուեստագէտը՝ Գ. Մ. Քէպապճեան։

ափրիկեան Տրիպոլիսի եւ Պէնկազիի մէջ ունեցած կալուածներն ու տուները։

Մերժումի վճիռ տրուեցաւ այն հիման վրայ թէ ժառանգորդները կորսնցուցած են իրենց թրքական հպատակութիւնը։ Հաւանաբար այս որոշումին դէմ վերաքննութեան պիտի դիմեն։

Խառն ատեանին մէջ Իտալիոյ ներկայացուցիչն էր Մոնթանա, որ հինգ տարի առաջ Թուրքիոյ դեսպանն էր։ Իտալական տեսակէտն այն էր թէ դատարանը իրաւասութիւն չունի զբաղելու այդ դատով, քանի որ 1924ին Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովը թրքական հպատակութենէ զրկեց օսմանեան գերդաստանի անդամները։

15,000 համայնավարներ խուզարկուած

Լայփցիկի մէջ 15,000 համայնավարներ ցոյց մը կազմակերպեցին։ Այս առթիւ ընդհարում տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան հետ։ Հազարաւոր համայնավարներ Պերլինէն Լայփցիկ անցած էին այս առթիւ։ Ընդհարումի ընթացքին ոստիկանապետ մը եւ ոստիկան մը դաշունահարուեցան։ Ոճրագործները ձերբակալելու համար խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Երբ Պերլին դարձողները ինքնաշարժներով հասան լիճերու շրջանը, ոստիկանները պաշարեցին զանոնք եւ մէկիկ մէկիկ խուզարկեցին բոլորն ալ։ Իսկ Պերլինի կայարանը իջնողները նոյնպէս պաշարուելով խուզարկուեցան։ Կարելի չեղաւ սակայն ոճրագործները գտնել։ Նոյնպէս խուզարկուեցան Մակտէպուրկ, Հալլէ եւ Հանաու վերադարձող համայնավարները։ Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Սելանիկի ազատ գօտին

Պելկրատի պաշտօնաթերթը հրատարակեց բնագիրը այն օրէնքին, որ կը վերաբերի Սելանիկի եուկոսլաւ ազատ գօտիի կազմակերպութեան։ Այդ գօտին պիտի կառավարուի առեւտրական նախարարի հակակշռին ենթակայ տնօրէնի մը կողմէ։ Նաւահանգիստին մէջ կառուցուելիք շինութեանց համար պիտի յատկացուի 800,000 տինար։

Կը յուսացուի որ Եուկոսլաւիայէն Սելանիկ առեւտրական գործառնութիւնները պիտի աւելնան։ Վերջին վեց ամսուան ընթացքին Եուկոսլաւիայէն այդ գօտին հասան 2500 վակոն ապրանք եւ արջառ։

Զինովիէվի նշանաւոր նամակը

Զօրավար Սըր Ուինտհըմ Չայլտս, Լոնտոնի նախկին ոստիկանական փոխ-տեսուչը քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ զարմանք առաջ բերաւ՝ երբ բացարձակապէս յայտարարեց թէ՝ բնաւ գոյութիւն չէ ունեցած Զինովիէվի նշանաւոր նամակը, որ, ինչպէս կը յիշուի, պատճառ դարձած էր վերջընթեր ընտրութեանց մէջ աշխատաւորական կուսակցութեան ձախողումին։ Աշխատաւորականները ցարդ կը պնդէին թէ այդպիսի նամակ ստացուած չէ Զինովիէվէն։ Սըր Ուինտհըմ Չայլտս կ'ըսէ թէ անգլիական կառավարութեան ձեռքն անցածը անգլիերէն թարգմանութիւնն էր ռուսերէն վաւերաթուղթի մը։ Ասիկա ո՛չ մէկ նոր հրահանգ կը պարունակէր Մոսկուայէն, սակայն որովհետեւ մէջտեղ դրուեցաւ հոգեբանական վայրկեանի մը, եւ չափէն աւելի կարեւորութիւն տրուեցաւ, քաղաքական մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ։

Մաչէքի դատավարութիւնը

Առջի առաւօտ Պելկրատի պետական դատարանին առջեւ սկսաւ խրուաթ ազգայնական խռովարարներու դատավարութիւնը։ Ամբաստանեալներուն մէջ է Մաչէք՝ խրուաթ գիւղացի կուսակցութեան նախկին նախագահ, յաջորդ Ստեփան Րատիչի։ Մաչէքի պաշտպանն է Տաթէ Թրումպիչ, նախկին նախարար։ Փաստաբաններու ընդհանուր թիւն է 24։ Գլխաւոր ամբաստանեալներու շարքին մէջ են նաեւ Պէրնատիչ եւ Հաճքա, որոնց առաջինը ամբաստանուած է թէ մահափորձեր պիտի կատարէր երեւելի անձնաւորութեանց վրայ, երկրորդը՝ օդը հանել պիտի տար երկաթուղիի կամուրջները եւ հանրային շէնքերը։ Ամբաստանեալներէն շատեր խոստովանած են թէ հրահանգ, զէնք եւ դրամ ստացած են Մաչէքէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ բժշկական համաժողովը որոշեց գիտական բառերուն լատիներէնն ընդունիլ ռուսերէնի տեղ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ծխախոտի Մենաշնորհի ընկերութեան կողմը պատուիրակութիւն մը հասած է Սելանիկ, ծխախոտի հրապարակը ուսումնասիրելու եւ յունական ծխախոտին Ֆրանսա ներածումը աւելցնելու համար։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ երկու անտառներ ակսած են տնկուիլ՝ Եուկոսլաւիոյ և Չեխոսլովաքիոյ հրեաներուն կողմէ՝ ի պատիւ հանգուցեալ Փէթէր թագաւորին եւ նախագահ Մազարիքի։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ միութեան գործադիր կեդրոնական կոմիտէն որոշեց հաւաքական տնտեսութեանց յատկացնել 60 միլիոն ռուբլի յաւելուածական վարկ մը, կանխաւ գնելու համար արեւածաղիկի, եգիպտացորենի եւ ուրիշ արմտիքներու հունձքերը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ՏԱՐԻ ՄԸ

Մարտ 22ը պատմական «Նավրուզ»ը բերեց եւ փակեց 1308 պետական տարւայ գիրքը, որ չասենք դժբախտութիւններ, շատ չարութիւններ արձանագրեց Իրանի հաշւին:

Խորասանի երկրաշարժը, որ Շիրվան քաղաքն ու բազմաթիւ գիւղեր գետնի տակ ծածկեց, հարստութիւններ կուլ տւեց ու հազարաւոր կեանքեր խլեց 1308ի ամէնէն չար կատակն էր, որ սուգի քօղ փռեց Կասպից ծովից մինչեւ Պարսից ծոցը: Այս մորեխը, որ շատ տեղերում տարաւ պարսիկ գիւղացու վերջին հատիկը, մի պատուհաս որի հետեւանքները տակաւին զգալի են: Մոռանալով օձերի պատերազմը, մկների արշաւները, որոշ հիւանդութիւններ և շատ նման փոքրիկ պատահարներ, որոնք ամէնքն էլ իրենց բաժինը առան ‑ տարան, չի կարելի մտքից հանել Թաւրիզի հեղեղները, որոնք կարճ միջոցում յաջորդելով Իրանի նիւթական զգալի վնասներ պատճառեցին:

Բնութիւնը միակ չէր: Թուրքն ու Ռուսը նոյնպէս, իբրեւ նոյնքան բնական պատուհասներ չուշացան ժանիք ցոյց տալ առիւծի ու արծւի երկրին: Երկուսն էլ նոյն տարւայ ընթացքում տարբեր խնդիրներում չամաչեցին քաղաքակիրթ աշխարհի առաջ մի աւելորդ անգամ երեւան գալու, որպէս Իրանի առաջդիմութեան, ուժեղացման ու անկախութեան վարպետ ժեռեկաթողներ: «Պզտիկ» փաստերը անտես առնելով, վերյիշենք առաջինի անհանդուրժելի խաղերը Թուրք-պարսկական սահմանային աչքակապուկի մէջ եւ երկրորդի տմարդի կամ աւելի ճիշդ — իրենց իսկ սիրած արտայայտութեամբ — հակայեղափոխական այլանդակութիւնները ռուս-պարսկական առեւտուր անունը կրող կողոպուտի մէջ: Չեմ սիրում կախման կէտերը, բայց աւելի լաւ է օգնութեան կանչել, որպէսզի քաղաքական երախաները չարամտօրէն չասեն, թէ օգտագործում ենք մեր այնքան բնական ու անկեղծ պարսկասիրութիւնը Թուրքն ու բոլշեւիկը հաւասարելու այնքան բնականօրէն ու անկեղծօրէն, որպէս հակաթոյն հազար խայթոցներով մեր երակներում ամրացած իրենց սպանիչ թոյնի դէմ:

Անուշադրութեան արժանի չարիք չէր նաեւ Բախտիար ցեղերի ապստամբութիւնը, ոչ միայն որպէս ներսում, տան չորս պատերի մէջ ծնունդ առած մի ցաւ, այլ դուրսի աշխարհից արհեստական վարակումով թարախ կապելու տրամադիր մի պալար, որ ամիսներ շարունակ սպառնաց երկրի անդորրութեան, փորձեց տարածւել մինչեւ հեռաւոր լեռները պարսկական Բելուջիստանի: Մի ժամանակ նոյնիսկ ամէն ինչ տակնուվրայ անելու երեւոյթ մատնեց, շնորհիւ օտար թշնամիների ու հարազատ դաւաճանների դաւադիր աջակցութեանց:

1308 թւականը, որ չարութեամբ ծնւեց ու չարութեամբ բոլորեց իր 12 ամսւայ կեանքը, ցանկացաւ չարագործի վայել ձեւով փակել աչքերը նոյնիսկ իր հոգեվարքի ժամերին, ցանկացաւ մի վերջին, աւելի ուժեղ հարւած տալ, երեւի Իրանի պատմութեան գրքում «Չար տարի» վերնագրի տակ մի տեղ էլ բռնելու մոլուցքից տարւած: Եւ այս վրայ հասաւ պարսկական դրամի անսպասելի անկումը, մի անակնկալ, որ տնտեսագէտների կողմից իրաւամբ տնտեսական քայքայում անւանեցաւ: Բոլոր տեսակի հարստութիւնները գրեթէ կէս առ կէս կորցրին իրենց իսկական արժէքից: Ամբողջ երկիրը ցնցեց մինչեւ համատարած սնանկութիւն յառաջ բերելու աստիճան: Ճիշդ է, որ պատճառները միայն Պարսկաստանի չեն յատուկ: Ուրիշները աւելի ուժեղ ցնցումներ ունեցան, մեզ մօտ հետեւանքները շատ աւելի աղօտ անդրադարձումներ արձակեցին, քան օրինակ հարեւան Թուրքիայում, որտեղ բազմաթիւ սնանկութիւններն ու տնտեսական փլուզումները սովորական դէպքերի չափը անցել են արդէն:

Կասկածից դուրս է, որ այս բոլոր բնական պատուհասները, բոլոր քաղաքական արտաքին խաղերն ու ներքին խլրտումները եւ վերջապէս այս տնտեսական հարւածը բացի խոշոր մտահոգութիւններ, ծախսեր առեղծելուց, քիչ աշխատանք ու եռանդ չխլեցին մեր կառավարութիւնից: Բայց այդքան միայն. նման անակնկալներ ուրիշ մի երկրում — չմոռանանք՝ տակաւին երէկ իր անկախութիւնը գնահատել սկսող, դարերի տգիտութիւնն ու յետամնացութիւնը վերացնել ձգտող աշխարհի մի երկրում — առանց այլեւայլի անխախտութիւն, ալան-թալան, անգործութիւն ու սով կ'առաջացնէին: Պէտք է շեշտել ի պատիւ պարսիկ ժողովուրդի, իր ղեկավարների եւ իր արթուն կառավարութեան, որ Իրանը կարողացաւ սառնասրտութեամբ, գիտակցաբար ու խիզախօրէն կուրծք դէմ տալ բոլոր հարւածներին եւ առանց շեղում կատարելու ի վնաս ազգային արժանապատւութեան կամ ի գին վերջին տարիներում ձեռք բերած իր քաղաքական-տնտեսական-ընկերային-զինւորական-կրթական-իրաւարարական ազատութիւնների վճռական բոլոր չարիքները խեղդեց շատ անգամ իրենց սաղմի մէջ: Եւ այսօր հպարտ, բաց ճակատով բարի ճանապարհ է ասում 1308 չար տարուն ու պատմական Նավրուզի, նոր տարւայ արեւի տակ ողջունում է նոր գարունը, հաւատացած միանգամայն, թէ բնութեան վերակենդանացման հետ միասին գարնանային վարդի գոյնով ու բոյրով, պիտի օծւի եւ ներդաշնակւի 1309ի իր կեանքը:

Դժբախտ էր մեռնող տարին, բայց երջանիկ պահեր ապրելու առիթներ տւեց այս երկրին:

Պետական ու ժողովրդական անմիջական գնահատելի օգնութիւնները երկրաշարժից ու հեղեղից վնասւած վայրերին, մորեխի ու համաճարակների դէմ ձեռք առած կտրուկ, արագ միջոցները, օտար թշնամիների ու հարազատ դաւաճանների դէմ մղւած արդիւնաւոր պայքարները, տնտեսական հարւածը չէզոքացնելու խելացի հակահարւածները ոչ միայն փրկարար սպեղանիի դեր կատարեցին, այլ մարզեցին նոր Իրանի կամքն ու գիտակցութիւնը: Այլապէս անհասկանալի կը լինէր, անբացատրելի այսքան դժբախտ տարւայ ընթացքում ձեռք բերւած պետական ժողովրդական շատ արժէքաւոր յաջողութիւնները: Այլապէս կանգ կ'առնէին բարենորոգումներն ու շինարարական աշխատանքները, որոնց մասին պարբերաբար խօսել եմ այս էջերում եւ որոնք առանց աղմուկի, առանց արտաքին աշխարհին տեսանելի լինելու, խաղաղ ճանապարհով քայլում են դէպի Իրանի բարենորոգումը:

Պատմութիւնը սխալւո՞ւմ է արդեօք: Չէ՞ որ ամէն տեղ հասարակակարգերը փոխւում են ծուխի ու արեան մէջ, չէ՞ որ հին տունը քանդւում են, ապա աչք կուրացնող փոշիների մէջ կանգնեցնում նոր շէնքը: Բայց ինչո՞ւ այս խարխլւածութիւնները:

Այստեղ փաստօրէն հարւածի առածախօսը վերացած էր, երբ անցեալ տարի մեր խորհրդարանը օրէնքը քւէարկեց: Աստիճանաբար մեռնում են աւատական գիւղատիրական կարգերը, առանց թնդանօթների օգնութեան, առանց համապատասխան «զոհերաց»ի: Մեռնում է իր բնական մահով, քանի որ վերածնւող Իրանում այլեւս շնչել չի կարող: Որպէս փաստ յիշեմ գիւղատէրերի յաճախակի սնանկութիւնները, գիւղատիրութիւնից ծնած, թէ գիւղատիրութեան ծնունդ տւած ամէնէն ազդեցիկ դասակարգի անհետացումը, յանձին հոգեւորականութեան, որ բոլորովին չկայ այսօր, կարծես երբեք գոյութիւն չի ունեցել: Այս դասակարգը անհաւատալի մահով մեռաւ, առանց աղմուկի, առանց նախօրօք արձակւած յեղափոխաշունչ կոչերի: Միեւնոյն անկողնում պառկած է այսօր աւատականութիւնը: Հիւանդ է, չի կարողանում մասնակցել Նավրուզի խրախճանքներին: Եւ նոր Իրանը առանց նրան աւելի խոր հաւատքով է թեւակոխում նոր տարւայ շէմքը՝

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒԽՏԸ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ինչո՞ւ անոնք ու գացին: Ինչո՞ւ մահուան արհաւիրքով ու ապրելու գերագոյն պաղատանքը յանձնած դահիճի սուրին: Գացին եւ փոշիացան, սակայն երկաթէ փոշի դարձաւ մեր սիրտերուն մէջ անոնց գաղափարին նուիրականութիւնը: Եւ մենք այսօր գունդագունդ, չորցած եւ անարցունք աչքերով, զօրացած մեզի կտակւած գաղափարի մեծութիւնով, կը խոնարհինք ինկածներուն նշխարներուն առջեւ: Բացէ՛ք, ձեր գլխարկները, ո՛վ իմ անթիւ եւ ծնողազուրկ եղբայրներ, խոնարհինք այսօր մեր ընդմիշտ կորսուած եւ մորթոտուած սիրելիներուն առջեւ: Անոնք որ գացին, չպիտի գան այլեւս, սպասեցի՛նք... սպասելով մաշեցանք, ու չտեսանք անոնց տուներներուն երեւումը, որովհետեւ եղածը այնքան քստմնելի էր, այնքան ընդվզեցուցիչ ու անմարսելի մարդկային ըղեղին, որ չհասկցանք մեզի տրուած վերքին խորութիւնը...

Ծունկի՛... Անգամ մըն ալ ուխտենք մեր նահատակներուն աճիւնին, թէ կ'երթանք, առանց հանգրուանի դէպի այնտեղ, ուր պիտի գտնենք իրենց կորուստին վրէժը եւ մեր տառապանքին ամոքումը... Որովհետեւ մեծ էին անոնք որ ինկան եւ մեծ եղաւ ինկողներուն վերջին աղօթքը մնացողներուն:

Գլխարկները վա՛ր, մեծ ու պզտիկ, կին ու տղամարդ, խոնարհինք երկիւղածութեամբ, եւ տառապանքի հծծիւնները խղդած մեր կուրծքերուն տակ, մտիկ ընենք այդ մրմունջները, որ կը բարձրանան գետնէն, դեռ թարմ դիակներուն վրայէն: Որովհետեւ այն ինչ որ եղաւ երէկ էր եւ դեռ երէկ պիտի ըլլայ եթէ անցնին դարեր: Գացողներուն տեղերը նորեր չեկան եւ չպիտի գան երբեք:

15 տարի է անցեր այդ օրէն, իմ խեղճ մայրիկս կուլայ միշտ իր մորթոտուած զաւակներուն կորուստը ‧ կորուստը եօթը եղբայրներուս մատաղատունկ, նոր ծիլ արձակած եղբայրներուս...: Նայեցէ՛ք, ու մտիկ ըրէք ձեր վերապրող մայրիկներուն արցունքներուն, եւ այդ թող աւելցնէ ձեր մէջ վրէժի եւ ատելութեան բոցը, հանդէպ մեծ դահիճ ու մարդակեր Թուրքին:

Մտիկ ըրէ՛ք, 7 տարեկան տղու մը կորսուած մամիկին եղերերգութիւնը, այնքան իրական եւ քստմնելի: Եւ այս շնչին կորուստ մըն է, պզտիկ տառապանք մը բաղդատելով ահաւոր սպանդին հետ:

Բում... գիւղէն դէպի շրջակայ ուրիշ գիւղ մը կ'երթայինք բեռնաւորուած սայլերու վրայ, շղթայատուած ժանտարմաներէ եւ պաշիպոզուքներէ... Ամէնուս աչքերուն մէջ անձկութեան եւ տառապանքի արցունքները հեղեղներու պէս կը հոսէին: Կուլայինք ու կ'ողբայինք մեր սիրելիներուն անտանելի բացակայութիւնը... Մեր արցունքներուն փոխարէն մերկ սուրի եւ հրացանի հարուածներ կ'իջնէին մեր մերկ ուսերուն, մեր լքուած, ծախուած եւ անհետ մարմիններուն վրայ: Կուլայի, կը պառայի եւ հարուածները աւելի սաստիկ կ'իջնէին:

Ցէ՛ր Աստուած, իմ մանկիկի ուղեղով քու անհամանութիւնդ չէի կրնար չափել ու հասկնալ, սակայն դժոխքի տանջանքները կ'ապրէի եւ իմ մանկիկի հոգին հազար դժոխքներու անէծքները կը կարդար քու ստեղծագործութեան եւ գթասրութեան:

— Մի՛ լար, զաւակս, մի՛ լար, բարի՛ զաւակս, մեր ճակատագիրն է, պիտի քաշենք:

Մամիկս էր, բարի մամիկս, որ երբեք ինծի չէր պատմած իր հէքեաթներուն մէջ նման տանջանքներ, որպէսզի չսարսափէի.. ինձ կը յորդորէր լռել եւ աղօթել... Ձեռքերը դէպի երկինք կարկառած եւ արտասուալից աչքերով, կուրծքը ծեծելով կ'աղերսէ՛ր...

— Լռեցէ՛ք.. կեավուրնե՛ր... լռեցէ՛ք, որպէսզի ես լսեմ իմ վեհափառ մարգարէին ձայնը, որ այս վայրկեանիս ինձմէ ի փոխան ճէննէթի փերիի, զոհ մը եւս կը պահանջէ: Մի՛ լաք, եւ լռեցէ՛ք տար թէ ոչ կ'երդնում իմ սուրբ Մարգարէի Ղուրանով, որ այս վայրկեանիս իմ սուրին ժանգը ձեր արիւնով կը մաքրեմ...:

Այսպէս ըսելով Թուրք մը «խէնչար»ով կը յառաջանար դէպի մեր սայլը... Իր գիւտային աչքերը ուղղուած էին իմ մամիկիս վրայ...

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ... Սոսկալի եւ ահռելի ճիչն էր որ թռաւ իմ բերնէս: Ես քարացած էի, չէի կրնար ո՛չ պառալ եւ ոչ աղերսել... Լեզուս սարսափէն քիմքիս փակած էր... Թուրքը, պլլած իր ձեռքը, մամիկիս ձիւնի պէս ճերմակ մազերուն,— այն մազերուն որ իւրաքանչիւր ժամ աղօթքներով ճերմկած էր— եւ մահացուց զայն տասը «խէնչար»ներով:

Լալո՛վ, ողբալո՛վ, իմ բարի մամիկիս արիւնոտ գլուխը գրկած օրերո՛վ, օրերո՛վ կը լուացնէի այդ միայնակ եւ ամբի բոլն դաշտին մէջ: Թուրքերը խնայեցին ինծի... խնայեցին այնքան որքան խարունկ չէր գտնակի հարուածը որ տտացայ: Ցկար եւ ճմլուած եղունգներով փորելով գետինը, թաղեցի իմ շատ սիրած մամիկս:

Մանուկի յիշողութիւնս ոչինչ չէ մոռցած այդ օրէն: Նոյնիսկ չէ մոռցած տասուան արիւն եւ մայրէ ու հօրս դաշտերը որոնք հանգիստանա էին այս չսեռնուած ամբին: Ամբողջ մէկ միլիոն մորթոտուած եղբայրներուս, եւ սա մորթոտուած անգլուխ մամիկիս մարմին վրայ ըրի վրէժի երդումս...

Կ'երդնո՛ւմ իմ բարի եւ ազնիւ մամիկիս անգլուխ, տասը «խէնչար»ներով ծակծկուած մարմին վրայ, որ նահատակուեցաւ աղօթքը շրթունքին, խաչը կուրծքին, թէ չպիտի մոռնամ Թուրքին մեծ ոճիրը, յիշատակը իմ ջարդուած եղբայրներուս, իմ մորթոտուած քոյրերուս, մէկ միլիոն անթաղ եւ անգլուխ եղբայրներուս:

Ցորուան մէջ օր մը, Ապրիլ 11ը, ընտրած եմ ուխտագնացութեան համար: Այդ օրը ես միայնակ եմ սենեակիս մէջ, միայնակ աղմուկէն, միայնակ մարդկութենէն... Այդ օրը ես կ'ուզեմ հաղորդակցիլ եւ խառնուիլ այն մեծ բազմութեան, որ ունի իր սրտին մէջ ինկածներուն ուխտը մնացողներուն: Աչքերս յառած դէպի հեռո՜ւն, դէպի անցեալը կ'ապրիմ մամիկիս սպանութիւնը եւ երկիւղած ուխտի կ'երթամ...

Լո՛ւռ, մի՛ երգեր, յարգէ իմ սուգս, հէ՛յ անզգամ եղբայր, ես թէ դուն մոռցած ես քու նահատակ եղբայրներուդ, ազգիդ վերջին աղօթքը, եթէ կ'ուրանաս քու նահատակներուդ պաշտած սրբութիւնը, անոնց գաղափարին վեհութիւնը, եթէ դուն կ'ուրանաս մեր տառապանքի մեծ խաչը, որուն տակ ամբողջ ազգ մը կքեցաւ, հաւատացի՛ր կ'ըսեմ քեզ, անզգամ, որ եօթներորդ երկինքի ահռելի եւ սրտառուչ բարկութենէն աւելի պիտի ըլլայ անոնց բարկութիւնը...

Իմ բարի՛ մամիկս:

Ես այսօր շատ մեծցած եմ... աճած ու մեծցած՝ հոգիով եւ մարմնով: Այս օտար հողերուն վրայ քու հէքեաթներդ այլեւս կորսնցուցած են իրենց հմայքը, հասկցած եմ անոնց միամտութիւնը: Մենք, բարի մայրիկս, բանակներ ենք այսօր, բանակնե՛ր, անթիւ, անհամար, արու եւ գիտակից կամաւորներով:

Օր մը պիտի տեսնես քեզ բզիկ-բզիկ ընող ոճրագործներուն ինկալը: Դո՛ւն աղօթէ՛ քու Աստուծուդ, մենք աղօթենք մեր աստծուն, մարտնչումի եւ պոռթկումի աստծուն որ մէկտեղ չէ քու կինիդ պէս, եւ մեզի տուած է երկաթեայ զրահներ եւ նետեր, կրակ ու բոցէ թրծուած քաոսուն դժոխքի կայծերով...

Մենք կ'երթանք ուղիղ, վըճռականութիւնը մեր աչքերուն մէջ եւ գիտակցութեան գաղափար զօրութիւնը մեր սրտին խորը:

ՀԱՅԿ ՇԻՆԱՐԱՐ

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ՓԱՌՔԻ ԾՈՎԸ

ԽՄԲ.— Գուրկազի մէջ, պատմինները օտարացումէ փրկելու համար, գեղեցիկ մտածում ունեցեր են մրցում մը կազմակերպելու, հայկական եւ օտար նիւթերու վրայ:

Մասնախումբը մեզի ղրկած ըլլալով երկու յաջող կտորներ, ստորեւ կը հրատարակենք մէկը.—

Կարաւանը որ ճամբայ հանեցին մեր գիւղէն, հազարներու հասաւ ճամբու ընթացքին: Անհոգ էինք մենք պզտիկներս, կարծելով թէ կ'երթայինք ուխտի... Ու քալեցինք երկար օրեր ու օրե՜ր, հասնելու համար հեռաւոր սուրբին որուն զօրութիւնը արմատացած էր մեր մանկական հոգիներուն մէջ, առանց գիտնալու տեղն ու անունը...:

Փոքրիկ տղեկ մըն էի, կառչած մօրս քղանցքին, կը հարցնէի միշտ.

— Ո՞ւր է ուխտատեղին, մա՛յր, ե՞րբ պիտի հասնինք հոն.

— Մօտ է զաւակս, սա դիմացի լերան ետին...:

Անցանք լեռներ ու քաղաքներ, կանգ առինք աւազոտ անապատի մը կիզիչ արեւուն տակ... Կարաւանը որ ճամբայ հանուած էր մեր գիւղէն եւ որ հազարներու հասած ճամբու ընթացքին, նօսրացած էր արդէն...

Ու շարժեցաւ կարաւանը
րակներու շռաչէին տակ
մէկ կարեկցութիւն հազար
շրթներէ արձակուած ողբ
ծին.— Ցաւա՜ծ, կը սասանէր
տարման աղերսող մօր մը
պաղատէր քանի մը վա
հանգիստ տալ ծննդաբերութ
նոր աշխարհ մանկամարդ
սին:— «Կէպերսի՛ն» եղաւ
պատասխանը եւ խարազանը
պատյս բոլորակ մը ձգելով
մէջ ինկաւ հարսնուկին արի
քամ դէմքին եւ գետին
լեց հարսը... մանկիկն ալ գետ
ծնելուն հայրս, գրկած
հիւանդ կը քալէր մեր
— Պուտ մը ջո՜ւր մայրի՛կ,
րին շրթներս, կը ձայնէր
շնչասպառ ու կը հանգար

Ծանր էին վէրքերը.
կը կաթէր շիթ առ շիթ
ծայրէն որ նոր դուրս հանուած
էր կողին վրայ բացուած վէրք
րէն— ու կը յղէր շունչ
թարմ իմ հէք քոյրիկ
«Հալալ ըլլայ կեավուրուն

Ցոգնեցաւ հայրս ալ,
տառ որ հանգչի, աւարը
գլխին ու ան ալ անկենդան
գաւ գետին, մահամերձ
մարմինը սեղմած իր կրծքին

Քալեցինք, ուժասպառ
արդէն, շալկած էր մայրս
կը տանէր առաջ, ո՞ւր կանգ
առնէինք հանգչելու համար
Եւ ըսին մեզի — Ահա՛ կայանը
ջին ուր պիտի մնաք դուք
որ լոյսը բացուի: Ալ չէր հարցուր
մօրս, թէ ո՞ւր կը տանին
եւ ո՞չ ալ ուխտատեղին:

Կարաւանը որ կը գտնուէր
նապատ, բոլորովին անյայտ
էր գիշերուան խա՛ր մթութ
մէջ...

Մանգաղը Թուրքին հնձ
սուրը դահիճին ջարդած էր
ները... Մենք քանի մը որբուկ
— արեւածագին մեզ գտ
դիակներու մէջ:

Շատ փոքր էի այն
անպաշտպան որբուկ մը
բածիր անապատի կիզիչ
րուն մէջ թաղուա՞ծ: Եւ կարծ
թէ ազգն է որ կը մեռնի
գերեզմանի... Ցկար էի ու լալ

Եւ մենք անապատի զաւ
ներս եկած քով քովի, ըսինք
մեզի— ալ ազգ չկայ,
թիւնը մեռաւ անապատին
մենք, միայն մենք է որ
ողբանք անոնց շիրիմներուն
ջեւ..

Չէ՛, ալ պզտիկ չեմ ես,
նոր է որ կը զգամ թէ իմ
հպարտ եմ նոյնիսկ տառապան
ներուս մէջ:

Ո՛չ, արցունք չկայ աչքերուս
մէջ եւ ոչ ալ կսկիծ սրտիս խոր
Եւ ինչո՞ւ պիտի լամ այս փառ
շիրիմներուն առջեւ, երբ անո
անմահացեր են արդէն եւ դա
ձած գեղիս զաւակներուն պաշտ
մունքի խորանը: Այո՛, նոր է
կ'ըմբռնեմ մայրիկիս խօսքեր
իմաստը— թէ կ'երթամ ու
Այո, մենք ուխտաւորներ
սրբազան «ուխտին», հայրեն
անկախութեան սուրբ սեղան
ճամբու ընթացքին ասոնք
զոհերը, մինչեւ որ հասանք
մազի լե՛ռը, Արարատի
ձունքը:

— Իմացի՛ր, մա՛յր, բազմա
իրագործուած է եւ ձեր սրբազ
աճիւնին վրայ ահա կը բարձր
նայ մեր անկախութեան տաճա
րը— Մայիս 28ը...

Յարգա՛նք ու խոնարհում
անոնց անմահ յիշատակին...

ՀՐԱՆԴ Ե. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 20 Ապրիլ — Տարեկան սովորութեամբ տեղի ունեցան ...արգական եւ գաղթային ...ժանց ընդհ. ժողովները: Դժ...բար երկու ժողովներն ալ ...բեկի հրաւէրներով կամ «Ներ...ութիւնը բաւարար համար... ինչու այս անտարբերու...ը ո՞վ գիտէ: Թէեւ կը կար... թէ սալը բաւական է, որ ...ոն քան կարգին ըլլայ, որով... պատիւ Պերլինի գաղութին ...ւ է ըսել որ ան միշտ օրինա... ընթացք մը ունեցած է ազ...ն կեանքին մէջ, մանաւանդ ...ղականութեանց եւ իրերօգ...ութեան ասպարէզներու: Բայց կա... է միայն նիւթական մաս...ութեամբ ամէն ինչ թողուլ ... հաշ մը վրայ, որ պաշտօն ... բարոյական եւ ազգային ... պահպանելու գաղութի իւ...րայատուկ անհատին հետ: Ձեռք... ...ուպի եւ իրարմով պէտք է սա... ինը գաղթական ու գժ... ժողովուրդի գոյութեան ... կենսական գործերը:

...ութիւնը ճարահատ ... ներկաները բացառիկ եռանդ... վարչութեան մը ուղղակի ... օժանդակները համարե... սկսած է արդէն իր նոր աշ...խատանքի գործունէութեան: Հաւա...քները, որոնք պահ մը գաղ... էին, դարձեալ տեղի կ'ունե... քաջէ շնորհաւորութի հաւաքա... եւ յուսալի է որ գաղութը ... լքեալներունքը չգլանայ երկաա...ութեան քանքերուն:

Գաղթային Միութեան ընդհ. ... տեղի ունեցաւ ապրիլ 18ին: ...անդրնթաց երեւոյթ է Պերլինի ... տարեգրութեանց մէջ որ ...ութիւնը մօտաւորապէս 6800 ... նիւթական գործառնու...թիւն ունենայ Հոգեւոր հովիւ եւ ... ուսուցչի ամսա...ները, երկու հանգանակու...թիւներ, Ազգային Սուրբ եւ ան...ութեան հանգէսներ ու զանա... օժանդակութիւններ իր պիւտ... մաս կը կազմեն: Վարչու...թիւնը ունեցեր է լայն ծրագիր ... վերակազմութեան, շր...ջակայ գաղութներու միացման ...համաձայնութեան համար երե... գաղթօթացքներու եւ այն ... ընդհ. ժողովը վարչութեան ... գործունէութիւնը բաւարար հա...մարելով անցաւ նոր ընտրութեանց: ... վարչութեան անդամներն են ... Թաքթախեան, Վ. Ռաֆա...յէլեան, Վ. Մելիքեան, Ց. Փա...մեան, Ա. Մուրատեան:

*** Ահարոնեանի Գրական ...յոբելեանի խառն Յանձնախումբը հանդէսի պատրաստութիւնները տեսած է արդէն եւ հրաւիրած ամբողջ գաղութը ապրիլ 26ին շաբաթ երեկոյ Շարլոթենպուրկի Սիմէոն Օպըրրէալշուլէի սրահը:

*** Երգչուհի Տիկին Բագալ գտնուելով քաղաքս մտադիր է մայիսի սկիզբը ներկայացնել «Արշին Մալ Ալան»ը, մասնակցութեամբ տեղական ուժերու:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՆԻԿՈՍԻԱ. — Ահարոնեանի գրական գործունէութեան 40ամեակին առթիւ, Կիպրոսի գաղութն ալ բարոյական ու նիւթական գնահատանքի իր բաժինը մատոյց ապրիլ 5ին: Նիկոսիոյ գրական-գեղարուեստական երեկոյթը տեղի ունեցաւ Փափասփուլոյի թատրոնը, իսկ Լառնաքայի քանի մը հարիւր հայութեան հանդէսը Ազգ. վարժարանի սրահը՝ ի դիմաց գաղութին, կեդրոն. յանձնաժողովի գործադիր մարմինը, ապրիլ 6ին շնորհաւորական հեռագիր մը քաշեց յոբելեարին:

Նիկոսիոյ հանդէսը, ուր ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, ճոխ յայտագիր մը ունէր: Ներկաները մասնաւոր հաճոյքով դիտեցին մոգական լապտերի զանազան պատկերները: Ահա՛ «Արարատ»ը (Լինչի «Արմէնիա»յէն առնուած) իր ձիւնափայլ, վեհաշուք նըստուածքով՝ Արարատեան դաշտի մէջ: Պատկերը հազիւ երեւցած՝ մոլեգին ծափեր ողջունեցին զայն: Ահա հայ գրագէտներու շարքը, որոնց մէջ իր պատուաւոր տեղն ունի Ահարոնեան, շարժանկարի վրայ: Ահա՛ Երեւանը, իր նոր շէնքերով, ու ահա՛ Հայաստանի քարտէսը յատկապէս երեկոյթին համար պատրաստուած Պ. Վ. Թունեանեանի կողմէ:

Պ. Ն. Չիլինկիր վարեց եռաձայն խմբերգները: Օր. Ռաֆայէլեան եւ Պ. Ն. Պօյաճեան երգեցին ընկերակցութեամբ դաշնակի (Օր. Մ. Նիկողոսեան): Պ. Ց. Թուլումճեան արտասանեց «Աշուղը», իսկ Պ. Վ. Թունեանեան «Ցարգանք քեզ»ը:

Տոքթ. Գ. Ամատեան երկարօրէն ծանրացաւ Ահարոնեանի կեանքին ու գործին շուրջ: Տոքթ. Ռ. Թագւորեան հազիւ ժամանակ ունեցաւ ներկայացնելու Ահարոնեանը իբրեւ գրագէտ, եւ ապա յոբելեարին նկարը աճուրդի դնելով 40 վայրկեանի մէջ գոյացաւ 20 ոսկոյլին եւ 15 շիլին:

Երեկոյթին զուտ հասոյթը եղաւ 23 ոսկոյլին: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց յոբելինական հանդէսներէն: Աւելորդ է ըսել թէ ապրիլ 6ին առաջնորդը քարոզ խօսեցաւ եկեղեցւոյ մէջ եւ հոգեհանգիստ կատարեց Ահարոնեանի ննջեցելներու հոգւոյն:

Հրազդան

*
* *

ՊՈՒՏՕ — Ապրիլ 13ին պատւոյ հայութիւնը տօնեց Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանը, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան: Խումբ մը երիտասարդներ, Պ. Պ. Շնորհք Սուքիասեան, Մ. Չէրմաքեան եւ Ց. Շապուհեան, «Ա. Ահարոնեանի յոբելինական յանձնախումբ» մը ընտրած էին: Յանձնախումբի ատենապետ Պ. Շ. Սուքիասեան հանդէսը բացաւ յայտարարեց Մ. Նալբանդեանի «Ազատն Աստուած»ով: Շեշտեց թէ Ա. Ահարոնեանի հզօր շունչին տակ սերունդներ դաստիարակուեր են, ազգասիրութեան փշալից ճանապարհին վրայ:

Արտասանութիւններ ըրին ընկեր Պ. Գալէնտէրեան՝ «Աչ մը մոխիր» (Սիամանթօ), կ. Յօներեան՝ «Ցարգանք քեզ» (յոբելեարէն) եւ ընկեր Շապուհեան խմբուած ուղերձ մը կարդաց՝ յոբելեարին ուղղուած: Ապա խօսք առաւ Պ. Կ. Խրայեան, որ յստակորդ ակնարկ մը նետեց մեր պատմութեան լուսաւոր դէմքերուն վրայ,— Խորենացի, Շնորհալի, Ջուղայեցի, Օրի, Օտեան, Ռուսինեան, Մ. Նալբանդեան, Պատկանեան, Րաֆֆի, Ալիշան, Խրիմեան — բոլորն ալ մտքի եւ գրչի հսկաներ, որոնք երգեցին ի խնդիր ազատութեան: Ցետոյ կանգ առնելով Ահարոնեանի վրայ, ըսաւ.

— Ան երգեց հայրենի բնութիւնը,— բարձր սարեր, լայնածիր դաշտեր, կալ ու մաճկալ, ալեծուփ արտեր: Բուռն կերպով պաշտպանեց անզօրուածները, անիրաւուածները, հալածուածներն ու զրկուածները: Քառասուն տարուան գրական աշխատանք՝ յարատեւ ու անկուն, արժանի է ամէն յարգանքի» եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ նուագ: Երիտասարդ թանաքոսը՝ ընկ. Ռ. Քէնտիրեան, ներկայացուց յոբելեարին գրական եւ քաղաքական գործունէութիւնը շատ հակիրճ կերպով եւ եզրակացուց, «Խոնարհ գրքերի մը զաւակ, ծնած ու մեծցած Արարատի ստորոտը, իր անընդհատ եւ անսայթաք բեղուն աշխատանքին շնորհիւ մեծցաւ եւ բարձրացաւ մեր անհաւորէն ժամայլ իրականութեան մէջ որպէս լուսատու փարոս»:

Կոկիկ գումար մը հաւաքուեցաւ եւ ղրկուեցաւ Կեդր. Յանձնախումբին: Պատւոյ հայրենակիցները հեռագրով մը իրենց շնորհաւորութիւնն ու խնդակցութիւնը յայտնեցին մեծանուն յոբելեարին:

Ս. ԽԱՐԱԼԵԱՆ

ՊՈՒՐԿԱԶ. — Ալեաթղ ալ Թող՝ խորհուրդին նախաձեռնութեամբ եւ ժամակցութեամբ կուլա Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմուեցաւ ազգային բազմանդամ գրագէտ Ա. Ահարոնեանի Յոբել. Յանձնաժողովը, հետեւեալ անդամներով,— Պ. Պ. Արամ Ցաքըրեան, Գրիգոր Բոստանեան, Միհրան Գալֆաեան, Ազարիա Յ. Թագէոսեան, Թորոս Աւետիսեան:

Ամէն միջոց ձեռք առնուած է արժանաւորապէս տօնելու համար յոբելեանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՆՉ ԿԸ ՊՈՌԱՑԱՆ...

Երբ անհամար ծրագիրներ կը մշակուին ու կը հրատարակուին Հայաստանի թերթերուն մէջ, արագացնելու համար արգիւնաբերութիւնը, անդին՝ գործառնութիւններուն վրայ բոլորովին տարբեր է պատկերը: Այս անգամ «կոլխոզ»ն է, որ արգելք է Անիի շէշաքարերուն շահագործութեան: Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան»էն (10 ապրիլ).—

Անիի քարահանքերը ունին բազմաթիւ հորեր, որոնք այլեւս չեն բանիր, որովհետեւ հանքը սպառած է: Ընդհանրապէս առատ է միայն հորերու մէջ, եւ արգիւնաբերութիւնը համեմատաբար աւելի է անցեալ տարուան քանակէն: Դժբախտաբար, վագոնի չգոյութեան պատճառով, քարերը կը մնան հորերուն մէջ, այնպէս որ կը փճանան բանուորներուն ոտքին տակ, կամ կ'արգիլեն բանուորներուն աշխատանքը: Վերջերս հասան 10 վագոններ, որոնք գիծին չեն յարմարիր, եւ գիծերն ալ մինչեւ հորերը չեն երկարած, բայց ամէնէն աւելի արգիւնաբերութեան վրայ ծանր կ'ազդէ բանուորներուն վիճակը, որովհետեւ անոնք «կոլխոզ»ի կապուած են, գործիքներուն վրայ չեն նայիր, կ'երթան գիւղ եւ օրերով կը մնան:

ՆԵՐՈՆԱԿԱՆՔ

Դարձեալ նոյն թիւէն.—

Ամբողջովին համայնացումի ենթարկուած է Սամաղարը, շնորհիւ հայ կոմունիստներուն, որոնք հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ ուզեցին «կոլխոզ» մտցնել գիւղացիները: Այդ առթիւ ներքնական խնջոյքներ կատարուած են գիւղին մէջ: Կոմունիստ Ցովհ. Կիւրեղեան ընկերներով հաւաքուեցան եւ մորթեցին տաւարները, գինարբուք կատարեցին եւ ուրիշ քեալլակեօզութիւններ ըրին: Արբշահ Պօստանեան, լաւ մը կոնծելէ յետոյ, սկսաւ իր քաջագործութիւններուն: Գեղջկուհի Ցովհաննէսեան փորձեց առեւանգել, կոմունիստ Մարտիրոսեան բանագրաւեց անոր կթնատը կով մը, կէս ժամ յետոյ վերադարձուց, սպառնալով.

— Քեզ պիտի գնդակահարել, պիտի նաւթով այրել...

ՆԵՐՍ ՈՒ ԴՈՒՐՍ, ԴՈՒՐՍ ՈՒ ՆԵՐՍ

Խաղ չէ: Հայաստանի գիւղացիներն են, որ առաւօտ մը սպառնալիքով «կոլխոզ» կը մտցուին, յաջորդ առաւօտ դուրս կը հանուին եւ խեղճ գիւղացիները «ներս ու դուրս» խաղալով, հողագործութեան թանկագին ժամանակ մը կը կորսնցնեն:

Համամլուի, Հաջիղարայ՝ Ղըզլղըշի եւ քանի մը ուրիշ գիւղերու մէջ գործադրուեցան սպառնական միջոցներ, «կոլխոզ» մտցնելու համար բոլոր գիւղացիները:

— «Կոլխոզ»էն դուրս մնացածները հող չեն ստանայ, հարկերով կծանրաբեռնեն, կը յայտարարեն կոմունիստները:

Եւ յետոյ, ջուր վազցնելու համար գիւղացիներուն բերնէն, կը յայտարարեն թէ կոլխոզնիկները պիտի ստանան «սերմ, գործիք, լաւ տեսակի ձիեր, հողեր», եւ առատ առատ:

Միւս կողմէ Կոտայքի շրջանէն Արամուս գիւղին մէջ կոմունիստ երիտասարդութիւնը աշխատեր է ներսէն պայթեցնել «կոլխոզ»ը: Եւ որպէսզի մեղաւոր չըլլան, Ստալինի ծանօթ յօդուածը մեկնաբաներ են իբրեւ արտօնութիւն կոլխոզէն դուրս ելլելու: Այսպէս, Ս. Վարդանեան, Ս. Գրիգորեան, Ց. Ցարութիւնեան, Ա. Մկրտիչեան, Ա. Պօղոսեան խնդրագիր տուեր են, հրաժարելու համար «կոլխոզ»էն, պատճառաբանելով.— Հայրս, եղբայրս դուրս են ելել «կոլխոզ»ից, ես էլ եմ դուրս գալիս:

Եւ պարպուեր է «կոլխոզ»ը:

Նոյն վիճակը Շամշադինի շրջանէն Նորաշէն գիւղին մէջ, ուր բջիջին անդամները նախ իրենց դուրս են ելեր "կոլխոզ"էն ("Խ. Հայաստան" 3 ապրիլ):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏՈՐՔ

Հաւանական էր որ գեղեցիկ բաժակով մը վերադառնայինք Տիէփէն, եթէ չբացակայէին լաւագոյն չորս մարզիկները.—Կ. Կարապետեան, Հ. Դանթարճեան Մկրտիչ (խմբ.) եւ Տընիէզ:

Գեղեցիկ պարտութիւն մը կրեցինք անգլիական խմբէն 4 — 0: Իսկ կիրակի Տիէփ յաղթեց Տիւլվէչ-Համլէթի 2 — 0:

Երկուշաբթի խումբերը հրաւիրուեցան քաղաքապետարան, ուր քաղաքապետը գովեստով խօսեցաւ հայ մարզիկներու եւ հայերու մասին եւ ըսաւ.

—«Թէեւ առիթ չեմ ունեցեր մօտէն ճանչնալու Հայերը, բայց լսած եւ կարդացած եմ իրենց մարտիրոսագրութիւնը, իբրեւ դաշնակից կապուած են մեր կողքին: Մեր բանակներու մէջ այս աշխատասէր փոքրիկ ազգը արժանի է ամէն հիւրընկալութեան»: Ցետոյ Միութեանց նախագահներն ու խմբապետները նուիրեցին մարզական զարդանշաններ:

Չորս խումբերը ձեռնեցան դաշտը վերաչափուելու 6000ի մօտ բազմութիւն մը ողջունեց մեր մուտքը:

Ա. կիսախաղին Տ. Թօփալեան գլխի մէկ հարուածով նշանակեց առաջին կէտը: Բայց Dulwech-Hamletը տարաւ յաղթութիւնը շնորհիւ իրենց ֆիզիքական եւ «չոր» խաղին, առաւելութեամբ 2—1:

Ցետոյ Puffnel-Park յաղթեց F. C. Dieppeի 2—0ով եւ առաւ Զատկուան գեղեցիկ բաժակը:

Վերոյիշեալ անգլիական խումբերը, հակառակ մեր պարտութեան, հրաւիրած են Տորքը Լոնտոն իրենց կողմէ կազմակերպուած բաժակախաղի մը:

∴ Տորքի ընդհ. ժողովը պիտի ըլլայ այսօր, Շաբաթ, 20 Rue des Carmes իրիկուան ժամը 9ին, կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին Միութեանս համակիրներն ու անդամները:

Ն. Անուշեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ ՉԻ ՍԻՐԵՐ ՑՂԱՔԸ: Գրեց՝ Հանրի Ռօստա: Թարգմ. Պ. Գէորգեան: Հրատ. եւ տպ. «Հայ դպրոց» — Ժընեւ, 1930: Գին՝ 1. 25 զուից. ֆրանք:

Փ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, Փարիզահայ Տրամաթիքի վարիչը, որ հիւանդութեան պատճառով ժամանակէ մը ի վեր կը դարմանուէր Քանպոյի մէջ, վերադարձաւ Փարիզ, ըստ բաւականի կազդուրուած:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒՍԱՒՈՒ ՎՐԱՅ...

Բ.

Բայց ոչ-տենդահար աչքերով Ռոզալին հոն վարն էր, կ'անցնէր իր ծառուղիներէն, կը հսկէր ...ին հետ, կը սուրար հովին հետ, ան ամէն տեղ էր, ան գա...ղտնի էր, Հրայր կը զգար անոր ... իր երակներուն մէջէն:

Այդ րոպէէն զգաց Հրայր որ Ռոզալին տիղաւորուած է իր ...ը, ինչպէս իր հեքը իր կուրծ...քին տակ: Իր գալուստէն ի վեր ... Ռոզալին անգամ մը կ'ապրէր ... տպաւորութիւնը: Զգարմանալու երբեք, որովհետեւ առիկա ... բնական եւ անխուսափելի ... Իրիկուան դէմ, վերջապէս բացերով հոգին լեցուն, ... վերադարձաւ ագարակ, ինչպէս ... ութեան իրիկուններուն կը ... համար իր հօր տունը:

Ագարակին ճամբուն վրայ Ռոզալին կեցած կը սպասէր. աչքերուն մէջ հրդեհուած երկինք ... կար.

— Ուրկէ՞ կուգաս, Հրա՛յր...

— Բլուրին վրայէն ձորը կը դիտէի:

— ... Ու կը մտածէիր թերեւս գեղիդ աղջիկներուն մասին:

— Սիրտը գիւղ չունի, Ռոզ, ըսաւ Հրայր:

— Ահ, սխալչուի, չար տղայ... ձեր գեղէն փախեր, ամէն բաց դռնէ ներս կը մտնէք:

— Ինչո՞ւ չմտնենք, երբ մեզ կը կանչեն...

— Սուտ նայէ, խենդուկ, քեզ կանչող ո՞վ...

— . . .

Խոտի դէզի մը տակէն այդ պահուն «Գօապօ»ն դուրս եկաւ. ձախաւեր շարժումներով սկսաւ դառնալ Ռոզալինին շուրջ:

— Մեր երկրին ազաւնները ձեր տեղի բազէներէն ալ սուր կտուց ունին, գիտե՞ս, Հրայր...

— Թող «Գօապօ»ը քեզի ուրբիմ, շուրջդ կը դառնայ, ինչպէս պրծակը ծաղիկին շուրջ...

Բաւ քաւ խնդացին:

Այդ իրիկուն, սեղանին վրայ Հրայր թուրբը քաշուած չերերուն նման յորդառատ, խօսեցաւ իր երկրին վրայօք. Թանիքի կերակուրները սեղան բերաւ եւ երբ գլուխը տաքցած էր, ձայնը ձգեց ու սկսաւ երգել «Հարբբանալ»: Իր խենդ ուրախութիւնը փոխանցուեցաւ ամէնուն, ու քիչ վերջ Փէռ Մաթիէօն, ու Գօապօն, ու ամէնքը միաբերան սկսան ձայն տալ ու կանչուըռտել.

— Հափէռ փա՛ն...

— Ճանէ ճա՛ն...

Դուրսը, աստեղազարդ գիշերը մինչեւ ուշ տանն հոկեց այդ գեղջուկ ցնծութեան վրայ:

Օրերը անցան:

Անոնք առտուան մթնշաղին կրկին կուգային իր մարագին լուսամուտէն ձայն տալու Հրայրին. զուարթ, թեթեւ էր սակայն անոնց կոչը, ինչպէս քիւերուն տակ արթնցող աղաւնիներուն վռվռանը: Հրայր, կաշկանդուած ու թեկնեցյ, դուրս կուգար աշխատանքի. կանգ չէր առներ ոչ մէկ ճիգի առջեւ. կը լափէր գործը իբրեւ թէ յոգնութիւն չէր ճանչնար. ագարակի թահուբոհին մէջ ան բերած էր չլապիրկ կարով մը. տղամարդն էր ան, վճռական եւ անտեղիտալի:

Կիրակի օրերը, երբ հագուած, իր գրակին տակէն սեւ մազերու խոպոպ մը ճակատին ձգած, կ'անցնէր ճամբաներէն, ան ինքզինքը լեցուն կը զգար ցեղային հպարտութեամբ. իր սեւ բիբերուն տակ Ռոզալին կը շառագունէր. բնազդական տրամաբանութեամբ մը կը խուսափէին սակայն իրարմէ, իրենց խօսակցութիւնները կը դառնային աւելի ցանցառ, աւելի վերապահ, դէպի եզերական անել մը դիմելու վախով, իրենց յարաբերութիւնները զգոյշ էին եւ խարխափուն...

Բայց աւելի զօրաւոր քան իրենք, աւելի խօսուն քան իրենց լռութիւնը, Հրայր եւ Ռոզալի կը գտնուէին անքննարաբելի զգացումի մը յորձանքին առջեւ, իրենց կեանքը կը թրթռար միեւնոյն ճակատագրական տարօրուած: Կրնային լռել, բայց բառերը, խուսափումներու թիւնները եւ հրաւէրները կը հօսէին իրենց աչքերէն: Հրայր կը զգար Ռոզալինի ջերմութիւնը իր երակներուն մէջ. Ռոզալիի գիշերները լեցուն էին խռովքով եւ տենչահար երազներով:

Մայիսի վերջերը Կիրակի մը, Ռոզալի եւ Հրայր իջան Սէնթ Իլէր, գիւղին տօնն էր. շրջակայ ագարակներն ու գիւղերը խայտաբղէտ բազմութիւն մը, հոն, եկեղեցիին առջեւ հրապարակը լեցուցած էր, արեւուն տակ վառվռուն շրջազգեստներու ծփանք մը կար, սիրունիկ աղջիկներ կը ժպտէին ամէն կողմ, երիտասարդ տղաքներ տօնավաճառի խանութներուն առջեւ իրենց տղամարդութիւնը ցուցադրելու առիթներ կը փնտռէին, դարձդարձիկ կախօրրաններու շուրջ մանուկներու, մայրերու ճիչեր ուր աղաղակներ, գարեջրատան առջեւ, սեղաններու շուրջ լրջագգեստ գիւղացիներ, ագարակապաններ կասկածելի հեղուկներու տակ կը լուային իրենց առօրեայ հոգերը, վերջապէս երթեւեկը անանուն բազմութեան մը, գեղջուկ աշխարհի մը, որ Հրայր ու Ռոզալի կորսուած էին բոլորովին:

Գօապօն ալ հոն էր ու կարած պօչի մը նման փակած էր իրենց կրունկին:

Իրիկունը, մինչ լուսնակը ծառերուն ետեւէն կը բարձրանար, կիսաստուերին մէջ զոյգեր սկսան պարել. երջանկութեան մշտնջենաւոր տենչը իրարու կը մօտեցնէր զիրար փնտռող երիտասարդ հոգիներ, կուրծք կուրծքի, գլուխ գլխի, շրթունք շրթունքի կ'անցնէին խելայեղ, անոնք, ու գիշերը իր դաղջ գեփիւռով կը հովահրէր կեանքի այդ խոլ արշաւը:

Հրայր Ռոզալինին հետ էր միշտ, միասին գինովցան, միասին պարեցին, ականջ ականջի ինչ՞ըր փսփսացին, մարդ չգիտցաւ, ու երբ շատ ուշ գիշերին, մինակ, թեւանցուկ ագարակ վերադարձան, դրան առջեւ աղջիկը զգացնի շշնջաց հազիւ.

— Հաւ՛յր, այս գիշեր, երբ մերոնք քնանան, քովդ պիտի գամ:

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին PETIT JOURNAL*ի սրահը* 21 RUE CADET

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Ջ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, "ՌՈՍՏՈՄ" ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ, ԱՏԱՊԱԶԱՐԻ, ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ, ԽԱՐԲԵՐԴԻ, Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ, ՀԱՃԸՆԻ ԱԶԳԱՕԳՈՒԹ, ՈՒՐՖԱՅԻ, ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ, Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ. ՌՈՍՏՈՄԻ ԿՈՂՄԷ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. ՈՒՂԵՐՁ Ջ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1.— Mlle LEICKNAM-CACHEUX, 1er Prix du Conservatoire National de Paris, Violoniste. a) *Երգ Պանդուխտի՝ Տ. Ալիքսաննեանի*,— b) Air Islandais: Kreisler*ի*,— c) Chanson du vent: Dorsun...

2.— LE QUATUOR, a) *Խորհուրդ Խորին*, b) *Օրօր*, c) *Հով արէք՝ Տ. Ալիքսաննեանի*։

3.— Mlle GENEVIÈVE MARTINET, 1er Prix du Conservatoire National de Paris. a) *Ալագեազ՝ Տ. Ալիքսաննեանի*,— b) Romance: Balbastre*ի*,— c) Sonate: Cassado*ի*,— d) Aria: Bach*ի*

Կը մասնակցին նաեւ Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակով, Օր. ԳԱՐԻԳԵԱՆ, Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ հայերէն երգերով, կ'արտասանեն՝ Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Զաւ. Երկսեռ Ռ. Միութեան։ Այսօր Շաբաթ ժամը 8ին, Պետական Թատրոնին վերնայարկը։ Կը նախագահէ ՊՍԱՆ Քեռի։ Կը խօսին Ջ.Ե. Ռ. Մ.եան կողմէ Պ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հ.Յ.Դ.եան կողմէ Պ.Հ.ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։

ՌՈՄԱՆ

Վաղը կիրակի ցերեկ։ Կը խօսի՝ Պ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ

Վաղը կիրակի իրիկուն։ » »

ԿԱՐՏԱՆ

Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ, նախաձեռնութեամբ կարտանի հայ գաղութի Ռուսոմ. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեանց, Վալապրի Ուսանողական Միութեան, Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, Պիվէրի, Մանկապարտէզի կրթասիրաց Միութեան, Գոմք Գիւղի Բարեսիրաց Միութեան եւ Հօկի մասնաճիւղին։

Առաւօտուն հոգեհանգիստ-պատարագ նոյն վայրին մէջ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգ. եւ քաղ. կազմակերպութեանց։

Վաղը կիրակի ժամը 2ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ...

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Տիկ. ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ (ՓԱՆՈՍԵԱՆ)
Հայկական տարազով

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ **ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ**

ԻՐ ՄԻԱԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՒՏԱՅ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն Սալ Կավօի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 45 Rue de la Boëtie

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ Կ'ԵՐԳԷ ՕՐՕՐ, ՄԻ ԼԱՐ, ԵՍ ՊԼՊՈՒԼ ԵՄ, ԵԿԱՒ ԳԱՐՈՒՆ, ՆՈՐ ՕՐՕՐ ԵՒ ՀՕՑՆԱՐ

ՆԵՐԿԱՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ Է ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 40, 30, 20, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը վերսկսի այսօր Շաբաթ իրիկուն նոյն հաւաքատեղիին մէջ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Վաղը Կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve
Կը խօսին՝ Պ.Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Ցակոբեանի։
Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պ. Ա. Սարաֆեանի, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles.

Կը ներկայացուի՝ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ *(գաւեշտ 3 արար)*

Տոմսերը նախօրօք հայթայթել Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեանէ

2 Rue Victor Hugo, Bois-Colombes. Գին՝ 5 եւ 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 63 րիւ տը լա րէփիւպլիք Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ փարիզի յոբելինական յանձնախումբերու ինչպէս նաեւ ընդհ. ժողովի բոլոր անդամները կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին 71 Ave. Kléber. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ժեռսէի լաւ գործաւորուհի կ'ուզուի հագուստը ուղղակի ինքը կարող։ Դիմել՝ Rue d'Hauteville, փարիզ, Մագլըմեան եղբարց.

Ծախու է Լիոնի հայկական կեդրոնի մէջ ընդարձակ խանութ մը։ Յարմար ամէն գործի. Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. Թիրեաքեանի 28 Rue Perboz, Villeurbanne, Lyon.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Եկեղեցական ծիսակատարութեանց համար, (պսակ, Նշանախօսութիւն, մկրտութիւն եւ Թաղում, կը յանձնարարուի այսուհետեւ կանխաւ դիմել Ազգ. վարչութեան եւ հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Պ. Պետրոս Մանուկեանի, (24 Rue Bouffier) կամ գանձապահ Պ. Յակոբ Մարգարեանի (Մալաթիացի) 1 rue Pelleterie. Իսկ հիւանդանոցի եւ կամ տուներու մէջ գտնուող հիւանդներու այցելելու համար դիմել ինծի, ամէն օր եւ ամէն ժամ։ *Պօղոս քհնյ. Վեհունի,* հոգեւոր հովիւ Վալանսի եւ շրջակայից.

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9։ կիր. եւ տօն օրեր 10 12։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարակ։ Մասն. լուսաւորում։ Խորհուրդ եւ արագ բուժում. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

կեանքի, հրդեհի, գողութեան եւ ամէն տեսակ արկածներու ապահովագրութեանց համար դիմեցէք միմիայն

Յ. ՍՈՒՃԵԱՆԻ

Ապահովագրական գործակալ Ֆրանսական եւ անգլիական ամենայայտնի ընկերութեանց։
H. Soudjian, 56 Rue Lafayette, Paris (9e)
Téléph. Provence 88-59 եւ 68-86

ՇԱՎԻԼԻ շրջանին մէջ հող գնել փափաքողներէ կը խնդրուի դիմել ամէն կիրակի ժամը 10—6, CHAVILLE-VELISY կայարանի դիմացը գտնուող «Café des 3 Gares» Պ. Տ. Բէկզատեանի. Ուղեկիցներ ցոյց կուտան հողաբաժինները.

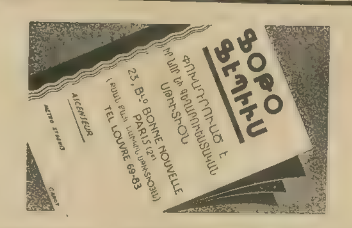

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon
պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ։
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար
ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ
Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Կ'ուզուին Յափատ կարող վարժ գործաւորուհիներ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ Պ. Ջանաքեանի, 9 Rue Papillon, Մէթրօ՝ Cadet.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ALLO, ALLO
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՉԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիտ ...
Tél. TRUDAINE 81 07

HORLOGERIE - BIJOUTERIE
ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
Վ. ԽՏՇԵԱՆ
69 rue de Chabrol, Paris (10e) Tél. Provence 0.15
Մէթրօ՝ Poissonnière, Rue Lafayetteի անկիւնը
Gare de l'Estի եւ Gare du Nordի մօտ
Ճոխ մթերք ամէն տեսակ ժամացոյցներու. Ադամանդէ օղեր, մատանիներ, փանթանթիֆներ, Նշանտուքի և ամուսնութեան մատանիներ։
ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

Գ. ԾԷՔԷՐԵԱՆ
Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-4...
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires*ի*, Bénéfices Commerciaux*ի* և Impôts sur le revenu*ի* *գործողութիւնները։*
Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ։
Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffre d'Affaires*ի եւ* Bénéfices Commerciaux*ի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք. զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, գերձակ, կօշկակար, սառցաձագործ, ճանալլի, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք։*

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը բուժուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի հիւանդութեանց դէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
57A Rue Nationale, MARSEILLE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ԱՊՐԻԼ 1930

27 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1248

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՇԽԱՐԱՆՔ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

(Հատուածներ «Հայգոյժ»էն, 1877)

Ողբամ զքեզ, Հայոց աշխարհ, զի քո կեանք ողբերգութիւն է. ամէն դար եւ ժամանակ երբ ազգեր զքեզ պատեցին, դու միշտ ...ներուդ հետ մի ողբերգու ծնար. քո առաջին ողբերգուն Մովսէս Խորենացին է, որ հազար երկերիւր ամ յառաջ ուժգին ողբաց ... մինչ վերացաւ գլխէդ Արշակունի թագ, մինչ ջախջախեցան իշխանութեանդ զաւազան, նսեմացաւ քո փառք, կործաւ ազատ...ք, եւ դու տիրական բարձրութենէդ խոնարհելով իջեր ...յական ի ստրկութիւն, դու որ քան զհիւսիսականս վեհագոյն ...իր քո գահը։

Յայն օրէն վերջի թագին հետ ժնաւ քո ամէն յոյս եւ ... ազատութիւն, յայն օրէն մինչեւ ցայսօր վեց դարեր անցան ... ոչ լրացաւ քո տառապանք ի վերայ տառապանաց միշտ ... ի վերայ քո, չտուին քիչ մի հանգիստ ժամանակ, որ պահ ... անէիր եւ հանգչէիր մաշած ու թալկացած կեանքիդ ...։

Թողումք Յոյն, Պարսիկ եւ Արաբացին, Լէնկթիմուր, Շահ ... եւ այլ հիւսիսային բարբարոս ազգեր քանիցս անգամ արշաւեցին քանդեցին, հողաբլուր դարձուցին ամուր ամուր քաղաքներդ, ...ցին բոլոր ուխտանկերդ, զքեզ հռաքաղ արարին, կայ... որդիներդ մինչեւ ի Խուժաստան եւ Շահաստան գերի վարեցին։

Սրհնեա՛լ ես դու, Հայոց աշխարհ, որչափ քանդող թշնամին ... կը ջանայ զքեզ ի սպառ հռաքաղ անել եւ տոքերդ յարմատէն ..., դու անդրէն նոր նոր ուռեր տալով կը բողբոջէիր։

×

.. Մինչ հիւսիս հարաւին դէմ ի մարտ կ'որոտար, Հայոց լեռներ, հին աւազակներն ի դէն կը կոչուէին. այդ բանը՝ նոցա համար մի բախտ եւ պատեհ ժամ էր։ Նոքա որ սովորած էին առանց ...անց վաստակի՝ գիւղական ժողովուրդին հակառակ քրտանց ... ուտել, միշտ աւարով ու յափշտակութեամբ ապրիլ, իրաւունք համարեցին իրենց համար ամէն բռնութիւն, ամէն եղեռն եւ ... ի գործ դնել քրիստոնեայ ժողովուրդին վերայ. եւ այնչափ ... ու անկասկած կը գործէին չարիքներ, որպէս թէ երկիրն ...իան էր, ոչ իրաւունք կար, ոչ դատաւոր, ոչ դատաստան։

Մարախի ու թրթուրի նման թափեցան, Հայոց գիւղեր եւ ... ծածկեցին, մի խուռն ժամանակի մէջ ամէն կանաչութիւն ... ու չորցուցին, այն չէն չէն գիւղեր եւ աւաններ անապատ ...ցին։ Միթէ չգիտե՞նք ի սկզբանէ անտի որ այդ ազգին ձեռք ... քանդող է, երբեք շինել չգիտէ։

×

. Ո՛վ հալածեալ գայլեր, դուք արդար էք, դուք իրաւունք ... երբ սովալլուկ քաղցէն ստիպեալ՝ հազիւ ահ ու դողով կը ...րձակիք հովուի հօտէն գաղտագողի մի ոչխար յափշտակել. ... ամբարիշտ եւ լեռներէն զիտեցէք թէ ի՛նչ կը գործեն ձեր դրացի ...գէլներ. թո՛ղ գեղացւոց ոչխարներ, նոցա սիրելի ընտանիք ... եւ յափշտակեցին, սրաժանիքներով պատառեցին ու ... Հայոց դեղանի կոյսեր։

×

... Առէք նախ. իջուցէք ի վայր ընդ ձող եւ ընդ ցից հանդ... Հայոց սոսանման երիտասարդներն. արեւ տեսաւ, լուսին տեսաւ, աստղեր տեսան, աշխարհ տեսաւ եւ Աստուած տեսաւ. այլ ... կը խնդրէ՞ք, ո՛վ աշխարհի ատենակալ դատաւորներ։

×

Այլ գիտե՛մ ես, գիտե՛մ, ո՛վ Հայոց անթաղ դիակներ, ձեզ համար ոչ քահանայ կայ, ոչ ժամհար, ոչ յուղարկաւոր, ոչ սիրելի, ... բարեկամ, տարտու եւ արհաւիրք ամենուրեք տիրեր է, ո՞վ կը համարձակի կատարել ձեր թաղման հանդէսը։ Ո՛հ, ո՛հ, Հայոց որդիներ, հող ու դաշտ շատ ունէիք, զետնի երես դուք անհող, ան... մնացիք, երկնից թռչուններ եւ երկրի չուներ ժողովեցան կերան ձեր մարմին, կրծեցին ձեր ոսկորներ, մինչ ողջ էիք՝ ...թիւն զձեզ կեղեքեց ու քերթեց, եւ մեռնելէն յետոյ՝ թե... ազատ եմք թէ ազատուեցանք տառապանքէն, հանգչինք հողին ... ո՛չ, ո՛չ. հանգստեան հող չտուին ձեզ, զի նորն անողոք բռնութիւն՝ ձեր անշունչ դիակներն եւս հարստահարեց։

×

Ո՛հ, Հայոց աշխարհ, ո՛հ, աղէտներդ անբաւ անկշիռ են... ... ուշամոռաց եղայ եւ չգիտեմ թէ զո՞րն ողբամ։ Քանդուած գե...րդ ողբամ, վարատեալ ժողովո՛ւրդդ ողբամ, ի սուր եւ ի ձեռ ...փառական ընտանիքնե՞րդ ողբամ, հայրենիքէն վարեալ գաղ...ական որդիքնե՞րդ ողբամ, յափշտակեալ կիներդ եւ կոյսե՞րդ ողբամ, քանդուած վանքերդ եւ պղծեալ տաճարնե՞րդ ողբամ, անհաց ...պուստ, անճարակ ու թշուառ կեա՞նքդ ողբամ, վաստակաւոր ...ինե՞րդ ողբամ, որ բարդ ի բարդ հնձուեցան ու որայի նման ...ուեցան արտերուդ մէջ, որոնց արեան ցնցուղներ ցայտեցին եւ ... ներկուեցան ցորենի հասկեր եւ հատիկներ։

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Հայրիկը չտեսաւ բուն արհաւիրքը.— 1915 ապրիլ 11/24ը։ Բագրեւանդի կոտորածն է որ կը խտացնէ այս ողբին մէջ, ... դէպք մը, որ կը նմանայ 1915ին ունչացած որևէ ...ի սարսափներուն քով։

Յուսահատական պիտի ըլլար մեր կացութիւնը, եթէ մենք ...էինք «Հայգոյժ»ով կամ «Վանգոյժ»ով։

Բայց յուսահատ չէ Մեծ Ողբերգուն.

: «Միթէ մարդոյն կամ օտարին ծեռք կարո՞ղ է զքեզ մեռցնել, երբ դու ինքնասպան չլինես, եւ երբ յոյսդ անմահութեամբ լի է։

«...թէ աշխարհիս խոբամանկութիւն քեզ համար այսպիսի դաւ ... նիւթէ, դու եւս փորձառութեամբ ուսի՛ր, խորագէտ եղիր, ... կէս անցիր դաւերէն, որ զքեզ չտեսնայ դարանամտութեան յու... անցիր գնա յառաջդիմութեանդ մէջ. մի՛ զոյներ, մի՛ ադաղա..., թէ կը խօսիս, թէ կը գործես, լռին եւ անձայն եղիր։»

Եւ այդ ճամբով պէտք է որ ալ երթանք։

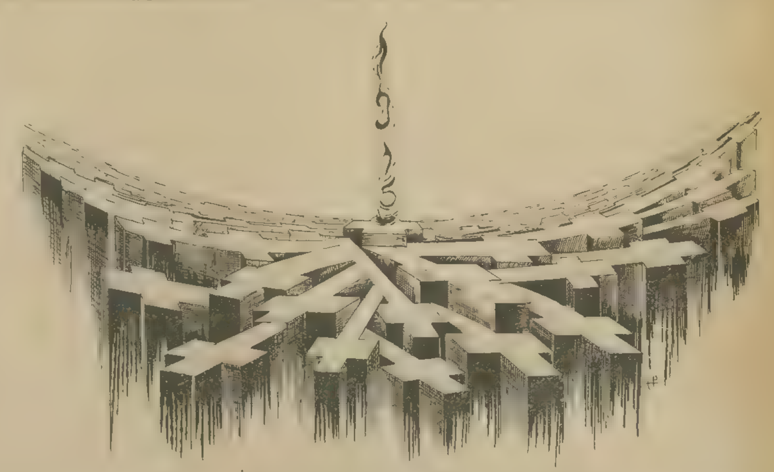

ԱՐԻՒՆ, ԳԵՐԵԶՄԱՆ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ... (1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան խորհրդաժողով

Ցառաջիկայ աշնան Աթէնքի մէջ պիտի գումարուի պալքանեան առաջին խորհրդաժողովը, որուն նպատակն է քաղաքական միութիւն առաջ բերել Պալքանեան ժողովուրդներու միջեւ։

Հայ մը վարդապան՝ անխոհեմութեամբ

Ֆոնթէնպլօէն կը հաղորդեն որ հինգշաբթի օր Գրիգոր Վարդանեան անուն ինքնաշարժի վարիչ մը կառքին մէջ առած Ցունաստանի նախկին հիւպատոս Հոմերոս Փիզանին, Մորէ գիւղէն դուրս կ'ելլէր, երբ բուն Նասիոնալի վրայ կոխոտեց 74 տարեկան կին մը՝ Ցիկին Թիւլիէ։ Հակառակ Պ. Փիզանիի ազդարարութեան, Վարդանեան չկեցուց կառքը։ Սակայն ականատեսներ արձանագրած էին կառքին թիւը եւ լուր տուին ոստիկան զօրքերու հրամանատարութեան։ Քիչ վերջ ոստիկան զօրքերը յաջողեցան Վարդանեանը կեցնել Ֆոնթէնպլոյի մէջ։

Հայ վարիչը խոստովանեցաւ իր յանցանքը, սակայն քիչ վերջ յաջողեցաւ խուսափիլ ոստիկան զօրքերու ձեռքէն։ Պ. Փիզանի եւ իր կառքը ժամանակաւորապէս դրուեցան Մըլէօնի ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ։ Գալով Ցիկին Թիւլիէի, մեռաւ Ֆոնթէնպլոյի հիւանդանոցին մէջ։

Գրիգոր Վարդանեան 27 տարեկան է եւ Պ. Փիզանիի անձնական ինքնաշարժին վարիչն է։ Նախկին հիւպատոսը կը բնակի Քափ տ'Այլ, Ալփ Մարիթիմ։

Կացութիւնը կը ծանրանայ Հնդկաստանի մէջ

Գլխաւոր քաղաքներու մէջ ազգայնական շարժումը լուրջ համեմանք կը ստանայ հետզհետէ։ Փէշավարի վերջին խռովութիւններէն վերջ, որոնց ընթացքին զոհ գացին 52 հոգի, կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած, ընդհակառակն աւելի սպառնական դարձած է։ Տեղական իշխանութիւնները հրամայեցին այլուր փոխադրել քաղաքին բոլոր կիներն ու երախաները։ Փէշավարի անգլիացի միսիոնարներէն ո՛չ մէկ լուր կայ։ Գրեթէ պատերազմական վիճակ կը տիրէ։

Սպաներուն եւ զինուորներուն արգիլուած է արձակուրդ ստանալ։ Շարժման մէջ դրուած են զինուորական նոր ուժեր։

Չիթթակոնկի ապստամբութեան հեղինակներէն 18 հոգի ձերբակալուեցան «Չաքտուրա» շոգենաւին մէջ։ Չորս հազար տեղացիներ Նիլայի մէջ քարերով յարձակեցան ոստիկանութեան վրայ, որ զէնքի դիմեց։

Կալկաթայի մէջ օտար կերպասեղէնի դէմ բոյկոտը լայն համեմատութիւններ կը ստանայ։ Քարաչիի եւ Մատրասի մէջ ալ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ։

. Փէշավարի զոհերուն յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ ցոյցերով։ Ժողովուրդին վրայ աւելի շատ տպաւորութիւն գործելու եւ վրէժի զգացումը գրգռելու համար, ազգայնական կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ, յուղարկաւորները մեծ թափօր մը կազմած շրջեցան քաղաքին գլխաւոր փողոցները։ Դագաղներու թիւը ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով, իշխանութիւնները բանալ տուին անոնցմէ մէկ քանին եւ տեսան որ մէջը ողջ մարդիկ պառկած էին, նուաղած վիճակի մէջ, օդի նուազութեան պատճառաւ։

Բանկօնի մէջ ձերբակալուեցան 18 հոգի։

Բոլշեւիկեան համաժողովը

Ստալին տենդոտ գործունէութեան լծուած է՝ բոլշեւիկ կուսակցութեան համագումարէն առաջ կատարուելիք ընտրական պայքարին առթիւ։ Կուսակցութեան Մոսկուայի շրջանի քարտուղար նշանակուեցաւ Կոգանովիչ՝ Բաումանի տեղ։ Այս պաշտօնը շատ կարեւոր է, մանաւանդ ընտրութեանց այս շրջանին։ Ստալին կ'ուզէ ամէն կերպով պարտութեան ենթարկել ընդդիմադիր հաւանաւորները։

Եգիպտոսի անկախութեան համար

Ինչպէս գրեցինք, անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները պիտի վերսկսին երեքշաբթի։ Նահաս փաշայի քարտուղարը, որ Գահիրէ գացած էր, երէկ առաւօտ Հէլիոպոլիսէն օդանաւ նստաւ Լոնտոն վերադառնալու համար։ Միասին կը բերէ եգիպտական զաւ... պատասխանը անգլիական վերջին առաջարկներուն։

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակցին համաձայն, եգիպտ. կառավարութիւնը խմբագրած է բանաձեւ մը, որ կը յուսայ թէ պիտի ընդունուի անգլ. կառավարութեան կողմէ։ Թղթակիցը լաւատես է բանակցութեանց ելքի մասին։

Մայիս 1ի ցոյցերը

Միւնիխի ոստիկանութիւնը արգիլեց Մայիս 1ի համայնավարական ամէն ցոյց։ Համպուրկի ոստիկանութիւնն ալ արգիլեց համայնավարական ցոյցերն ու բացօթեայ հաւաքոյթները։

Երուսաղէմէն «Իւմանիթէ»ի կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը խուզարկած է բազմաթիւ համայնավարներու բնակարանները եւ ձերբակալած մեծ թիւով բանուորներ։ Արգիլած է նոյնպէս Մայիս 1ի ցոյցերը։ Պաշարման վիճակ հրատարակուած է։

Տոքթ. Լաժէյի ոճիրները

Ֆրանսայի Պէզիէ քաղաքին բժիշկներէն Տոքթ. Լաժէ ձերբակալուեցաւ վերջերս, որովհետեւ իր մասին կասկածներ կային թէ թունաւորած է իր քոյրն ու երկու կիները արսէնիքով։ Ասոնց դիակները գերեզմանէն հանուելով քննութեան ենթարկուեցան եւ թունաւորման պարագան հաստատուեցաւ։ Տոքթ. Լաժէյի քովէն գտնուած են զոհերուն պատկանող կարգ մը գոհարեղէններ, որոնց մէկ մասը ծախած էր։ Քննութիւնը քննութիւնը հաստատեց թէ բժիշկը իրապէս հեղինակն է այդ երրեակ ոճիրներուն։ Միայն թէ խելագարութեան նշաններ ցոյց տուած ըլլալով, մտային քննութեան պիտի ենթարկուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂԸի ընդհանուր ժողովը որոշեց ցաւակցութիւն յայտնել գերման կառավարութեան՝ արեւելագէտ Ֆոն Լըքոքի մահուան առթիւ։

ՊԱՐՍԻՑ ՐԻԶԱ ՇԱՀԸ իր թագադրութեան տարեդարձին առթիւ անցեալ օր ընդունեց կառավարութեան ներկայացուցիչներն ու դիւանագիտական մարմինը։ Թէհրան դրօշազարդուեցաւ։

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» երէկ առաւօտ Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի Լոնտոն, անցնելով Ֆրանսայէն։ Երէկ կէսօրին թռաւ Փարիզի վրայէն մշուշոտ օդով մը։ Ամբողջ ժողովուրդը փողոց թափած էր օդերու հսկան տեսնելու համար։ Փարիզի վրայ ձգեց թղթատարական պարկ մը։ Վերադարձը տեղի պիտի ունենայ այս առաւօտ Փարիզ-Պըզանսոն-Պալ ճամբով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Քեբրոնի ծանօթ ջարդին հեղինակներէն երկու Արաբներ մահուան դատապարտուեցան։ Ցարդ Քեբրոնի մէջ 8, իսկ ամբողջ Պաղեստինի մէջ 20 հոգի մահուան դատապարտուած են։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Լոնտոն կարելի է հասնիլ 5 ժամ 42 վայրկեանէն։ Այս գիծին վրայ կ'երթեւեկեն ֆրանսական երեք օդանաւեր, որոնց իւրաքանչիւրը կը փոխադրէ վեց ճամբորդ։

ԵՈՐԻԿԻ ԳԱՆԿԸ

(Ցեսիլ)

Անապատի գիշեր։ Նոր դադրած էր փոթորիկը։ Դուռն էր իր ուղղութիւնը քառսը եւ դժոխային Շարժը կլանած էր դրախտը իր աստեղաթիւ զոյգերով։ Լուսինը նման էր գլուխէն անիլուած ապուշի։ Ամայութեան ու լռութեան մէջ՝ աւազներու երգ մը կար։

Նոր հասկէթն էր որ «կը յառաջանար», առիւծի մը հետ։ Շատ քալեցին անոնք։ Ցանկարծ կանգ առաւ առիւծը։ Կանգ առաւ եւ Համլէթը։ Խորհուրդ մեծ եւ անհելի։ Ողբերգութեան մը մասունքը կը բուրէր այդտեղ։ Առիւծը իր թաթերը մխրճեց աւազին մէջ ու խառնեց։ Ու գանկ՚ը ինկան աւազներուն վրայ, «Գանկ՚ը...։ Առիւծը նստաւ ծունկի։ Մոլեցաւ Համլէթ ու գանկ մը առաւ իր ափին մէջ։ Ցետոյ կանգնեցաւ ու նայեցաւ գանկին հանճարեղ տրտմութեամբ, իմաստուն դառնութիւնով։

Ու նստաւ առիւծին վրայ եւ խօսեցաւ գանկին ու ըսաւ.

— Ի՞նչ Եորիկ... Կը ճանչնայի զինքը... Հին ազնուական մըն էր ան... Թագաւորին տանուտէրն էր, լեառ եղած անոր հարկատուն... Ինչ հարկատու... իր հանճարին տուրքը կը վճարէր ամէն պահ... Անոր բոլոր եղբայրներն ալ իրեն նման էին... Անոր զաւակներն ալ բոլոր՝ իրեն նման բոլորովին... Օ՛, Եորի՛կ, Եորի՛կ... ինք պալատին ճարտարապետն էր, իր մէկ եղբայրը պալատին բժիշկն էր, իր ուրիշ մէկ եղբայրը պալատին ոսկերիչն էր, իր մեծ եղբայրը պալատին դանձապահն էր, իր տղաքը պալատին նկարիչները, տպագրիչները, փորագրիչներն էին... Ու դեռ ազգականներ ունէր որոնք պալատին հողերը, պարտէզները կը մշակէին, ու ազգականներ որոնք օրհնութիւններ կ'արտաբէին եւ առատութիւն կը նկարծէին... Օ՛, Եորիկը, կը շինէր եկեղեցիներ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ ու գիւղեր... Կը շինէր աղբիւրներ, օթեւաններ, թատրոններ... Ի՛նչ կենսուրախ էր, ինչքան բարի ու աշխատասէր... Առաջինի աչքեր ունէր, սեւ աչքեր որոնք լուսաւոր էին պարկեշտութեան ճառագայթներով։ Սա փոսերուն մէջն էին անոր աչքերը, լեցուն արդարի կրակով։ Ամբողջ դէմքը խունկ ու ծաղիկ կբուրէր—մեւռո՛ն։Սա լերկ գանկին վրայ խիտ ու սեւ մազեր կային։ Արուեստագէտի կիսաթուխ մորթ ունէր։ Նման էր գեղագրուած գմբէթի իր ճակատը։ Այդ գեղագրութեան ձեւը գեղեցիկ ալ սակայն անհասեր էր բառերուն իմաստը։

Ճակտի գի՛ր...։ Գմբէթին ներքեւ երկու փոքր կամարներ էին իր յօնքերը։ Եւ իր թարթիչներուն թելավարագոյրը մերթ կը խառնուէր իր յօնքերուն։ Ու ճիշդ այստեղ ալ այտին վրայ սպի մը կար։ Անիկա կուած էր։ Եւ ուղեղ մը կար սա չոր գանկին մէջ։ Իր մարմինը ոչ մէկ բնոյ կը յոգնէր, այլ միայն իր ուղեղին ծանրութենէն։ Ու սա ակռաները որոնք երբեք օր մը չծամեցին ուրիշին պատառը։ Ի՛նչ Եորի՛կ, քու դէմքիդ թերթերն ու գիծերը աւազներուն մէջ հալեցան... Ի՛նչ աշխարհափոխութեան օր էր այն Օրը...։ Ուղեղդ մարեցին արիւնիդ մէջ ․ ։ Լուսամրջիւններու նման, յարձակեցան քու վրադ։ Հազար անգամ հազար էին։ Ու իրենց վատ զօրութիւնը դեռ հազար անգամ հազար աւելի էր։ Անոնք կմախքներն անգամ աղացին զմռսելու համար Լէնկթիմուրը։ Օ՛, Եորիկ, իմ Եորի՛կ, Եորի՛կ... Խողխողեցին քեզ ու աշտարակներ շինեցին կարտնելու համար քու երկնաթափ ուղեղիդ վերջին մտածումը... Այսպէ՛ս պիտի ըլլայիր դուն...Ա՛հ, հանճարեղ միամիտս, ինչ՞ու չըլլայիր լեռնական մը ու ցորենի տեղ չունենայիր վառօդի շտեմարաններ... Ինչո՞ւ յամրաբար մտցար Վանհոգնդ ու միմիայն Անահիտին ու Աստուածամօր փարեցար... Օ՛, քու մեծութեանդ ու բարութեանդ պաշտելի սխալը...Տուիր լեզուդ ծաղիկներուն ու սիրտդ օձերը կեցին... Ով անմահակ Եորի՛կ, հանճար ու սուրբ եւ հերոս շինութեան։ Դուն ստեղծեցիր ու սիրեցիր լեզուդ, երգդ ու հաւատամքդ։ Բայց զանոնք պահպանել հարկ էր։ Ո՛վ վահագն... Ու դուն երբեք չունեցար մարդկային լեզու։ Քու բարբառդ դրախտին պատերուն մէջ, հրեշտակներու բնակարանին մէջ ու սուրբերու եւ մարգարէներու մէջ կը հասկցուէր միայն։ Ի՛նչ Եդեմի լեզու։ Անով կը խօսէիր ծաղիկներուն, ծառերուն եւ պտուղներուն հետ։ Հին ու միշտ թարմացող գետի էր նման այդ լեզուն, մեծատքանչ լեզուն։ Ունէր ան բարձր ալիքներ,խորունկ յարեր որոնցմէ կը ժայթքէին աստղեր։ Արքայութեան գանձը կը պաշտպանէր այդ լեզուին մէջ։ Եորի՛կ,Եորի՛կ, ո՛վ քու վեհանուագ լեզուն եւ մեծասքանչ։ Նա անտեսանելի եւ անըմբռնելի մեղեդի, նուագ կորուսեալ, պա՛ր ծնծղաներու արծաթէ, կամարներու ոսկեեբանդաղօթք,ծիծաղահոլ զուարթնոց, երկնքի սիւնասրահներու հանդերձ, նահատակաց խմբե՛րգ եւ արեւու արձագանգ։

Ու քու երգերդ, Եորի՛կ, հագեւոր ու գեղջկական որ ծաղկեստանդուց կը բարձրանային ամպէ ամպ ու աստղէ աստղ, մաքուր հրթիռներով ու մաղուած կրակով։ Եւ քու հին ու կուսական վիշտդ այդ երգերուն։ Ի՛նչ հայր սրբուած, որով կը տաքնային հրեշտակներ, սերովբէներ ու քերովբէներ։ Քու սիրերգներուդ մաքութիւնը բաւական էր որ սուրբերը սիրով կալեառ դառնային։ Քու երաժշտութիւնդ հալած աստուած մըն էր։ Այդ աստուածը սակայն Վահագնը չէր։ Դժբախտ բարեբախտութիւն։

Ո՞ր խաթաղանը կտրեց քու լեզուդ ու կոկորդդ... Օ՛, աստուածային Եորիկս, քու ամբողջ զօրքդ ինկաւ խաթաղանի մը միակ հարուածին ներքեւ...։

Եւ ո՞ւր են, ո՞ւր, քու Հաւատամքիդ ազամանդէ տաճարը հիմակ։ Ո՞ւր է Կոտակագիրդ...։

Զաւակներ ունիս դեռ, այո՛, բայց ո՞ւր են, ի՞նչ են անոնք...։

Նոր, օտար, արուեստական ու մահաբոյր դրախտներու մէջ են քու զաւակներդ։ Վատասերա՛ծ, այլասերուա՛ծ ու պի՛ղծ, պի՛ղծ։ Եօթն անգամ զզուելի։

Կան որ կը քարկածէն իրար ադամաթուղերով։

Կան որ կը զանակածէն իրար ուղտափուշերով ու մասրենիներով։

Կան որ կը բոզանան իրաւաքանչիւր շնչառութեան, յանուն Թոշակի գիրութեան։

Կան որ կը տխմարանան եւ ուղեղով կ'ոչլանին։

Կան որ ղասակական կատակերգութիւններու մէջ արիկայաբար եպիսկոպոսի մաս կ'առնեն։

Զարդերէ պրծած ժանտափուշեր շատ կան... Եւ զոյնզզոյն, եւ խառնիճաղանճ...։

Բորենիներ ալ կան... ցեղիդ յետին մասին ու մասունքին բորենինե՛րը...։ Փարիսեցինե՛ր, բողոքականնե՛ր, կարմիրնե՛ր ու կաթոլիկնե՛ր...։

Ու անզամ անուններ կուզան բերանս, խուլերու նման...։

Օ՛, Եորիկ, ահաւոր է ու զզուելի, զզուելի...։

Ժանտախտը տանի զիրենք...։

Բայց Եորիկս, ո՛վ իմ հայրանուշ Եորիկս, այնքան աղէ վերջ իմացիր, — կան ալ որ քեզի են նման...։

Օ՛, շատ խռովեցայ ու խռովեցի քեզ, Եորիկ...։ Հանգչէ խաղաղութիւնով։ Սահմաններէն անդին ունիս զինուորեալ պատանիներ։ Հարստութեանդ նախերգանքին կը պատրաստուին անոնք։

Հանգչէ, Եորիկ, երջանիկ քունով։ Անդորրութիւնը ըլլայ քու հրեշտակդ։

Եորի՛կ, Արա՛մ, Արա՛, Արմենա՛կ, համբո՛յր, համբո՛յր, համբո՛յր...։

Ո՛վ իմ հայրիկս, պապիկս, աղբարիկս, սո՛ւրբ, սո՛ւրբ, համբո՛յր...։

Ու Համլէթը ծռեցաւ երկիւղած ու գանկը դրաւ տաք աւազներուն մէջ։ Արցունքը կը ցատկէր իր աչքերէն, օրհնուած ու սրսկուած ջուրի նման։ Երկու զուարթուններ գանկը առին ու բարձրացան։ Գանկէն անուշ լոյս մը կ'ելլէր։

Եւ յանկարծ մռնչեց Առիւծը։

Ու հեռուէն լսելի եղան թմբուկներու ձայներ.

— Ռա՛մ, ռա՛մ, ռամռառառա՛մ...։

Ուժե՛ղ, ուժե՛ղ, վճռական, ու հեռզհետէ աւելի մօտիկ.

— Ռա՛մ, ռա՛մ, ռամռառառա՛մ...։

Աւազները ակսան շարժիլ, մաւթը երերաց, խումբե՛ր, ջոկա՛ք, հայորդինե՛ր...։

— Ռա՛մ, ռա՛մ,.. ռա՛մ...

«Ցառա՛ջ նահատակ ցեղի անմահներ...»։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՍԱՄԿԱԳԻՐ

Վասպուրականի հերոսամարտին մէջ միւս եղերքն անցած ընկերներուս։

Ձեր նախկին գիրքերէն բաւական առաջացած, հանգարտ յամառութեամբ, կը շարունակենք հերոսամարտը...

Մինչեւ ռազմամթերքին սպառիլը, կը յուսանք հարստանալ նոր նոր գրաւումներով, եւ միջոցներ ձեռք ենք առած նոր յաղթանակներու համար։

Երկարատեւ կռիւներու ընթացքին խանգարուած մեր զէնքերու մէկ մասը վերանորոգեցինք եւ ձեռնել մասը փոխարինեցինք թշնամիէն խլուած աւելի նպաստաւորապէր զէնքերով։

Շնորհիւ երկարատեւ փորձառութեան, ռազմիկներն աւելի վարժ են հիմակ ու աւելի՛ յանդուգն։ Ընկերմէ շատերը մազած են, եւ կան որ բնա՛ւ տեղեկութիւն չունին խաղաղութեան ու տնհոգութեան մասին։

Մեր նախկին երեւ ճակատներու միացումը պատճառ դարձաւ նոր ծանօթութիւններու։ Երբեմն այնպէ՛ս կը յորդին անոնք, որ մեծ գժուարութեամբ կարելի կը դառնայ զանոնք անզատորել իրենց հունին մէջ, պատսպելու համար աւելի՛ նպաստաւոր առիթներու եւ զօրք հրամանին։

Ձեզ մխիթարելու համար չգրեցի այս բոլորը, որովհետեւ գիտե՛մ թէ դուք այնքա՛ն ուրախ էք որ ամենեւին պէտք չունիք մխիթարութեան։ Իմ նպատակս է ձեզ տեղեակ պահել մեր կացութեան, որովհետեւ գիտեմ թէ մեր իւրաքանչիւր յաղթութիւն պատճառ կը դառնայ ձեր կացութեան բարելաւման։

Ինչո՞ւ ծածկեմ, շա՛տ կը խանդարուինք մեր ճակատներու ընդարձակութենէն, որու պատճառներէն մէկը մենք ենք։ Բայց ի՞նչ ըրած, պիտի տոկանք։

Ձեր օրերու պէս, ի հարկէ կան՝ որ կը խուսափին։ կան՝ որ չե՛ն հաւատար։ կան՝ որ կը հառաչեն։ կան՝ որ անձնատուր ըլլալու իմաստութեան մասին կը խօսին։ կան, որոնց համար հայրենիքը մի ընտիր փողկապ է, որով կ'ուզեն պճնել իրենց կուրծքը, ինչ է, նուա՛զ աղքատ երեւնան։ Բայց կան եւ, ձեր օրերու պէս, որոնց համար հայրենիքը Վարագի ջուրն է, Ագամակը, եւ Ըզառքի աղբիւրները, եւ կը զգան թէ պիտի մեռնին, եթէ չխմեն։

Ընկերներ, նկատի ունենալով որ ամէնէն անդէտներն անգամ կ'ոգեւորուին ձեր թողած յիշատակներովը, ձեզ անծանօթներն անգամ, կը հպարտանա՛ն ձեզմով, ձեզ՝ բնա՛ւ օգտակար չեղածներն անգամ, իրենք զիրենք բարեկա՛մ կը հաշուեն ձեզի, կը խնդրեմ, օգտուելով ձեր ունեցած այս հմայքէն, թելադրեք որ բոլորը մեկնին դէպի ճակատ։

Թելադրեցէք թէ դուք փորձեցիք արդէն բոլոր առաքինութիւնները, եւ տեսաք թէ լաւագոյն առաքինութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ, կռիւն է ազատութեան եւ հայրենիքի համար։

ՕՀԱՆ

ԱԳԱՏՕՆ ԵՒ ՀԵՐՈՍԱՊԱՏՈՒՄ

«Ո՜չ մէկ աններդաշնակ, խառն ու շփոթ շարժում կայ քանի մը օրերէ ի վեր ստեղծուած եւ տակաւ լայնցող ու խորունկցող մեր բոլոր ճիգերուն եւ աշխատանքներուն մէջ, որոնք ժամ առ ժամ թափ կ'առնեն, կը ճիւղաւորուին ու կը զօրանան հոգիէ հոգի, տունէ տուն, կազմակերպութենէ կազմակերպութիւն..., Ընդհանրական դիմադրութեան վճիռ ունինք ամէնքս ու երդուած ենք թանկ, շա՜տ թանկ գնահատել մահուան գերանդիին առջեւ ակամայ զոհ մեր ժողովուրդին կեանքը ։ »

Այս տողերը կ'ընդօրինակեմ Օն. Մխիթարեանի «Վանի հերոսամարտը»էն, խի՛ստ շահեկան եւ վաւերաթուղթերով հարուստ հատոր մը, որ լոյս տեսաւ այս օրերս։

Սովորական գիրքերու պէս չթերթատեցի զայն։ Աշխատութիւն մըն է անիկա, որ ոչ միայն կը պատմէ մեզի Վասպուրականի երեւանօրեայ կեանքի ու մահուան պայքարին, այլ կը խօսի ամբողջ ժողովուրդի մը, առանց տարիքի, դասակարգի ու սեռի խտրութեան, համերաշխ գործակցութեան, ինքնապաշտպանութեան հերոսական եւ անձնազոհ դրուագներուն, ստեղծագործական աշխատանքներուն եւ մարդկայնօրէն կարելի հնարանք շարժումներուն մասին։

Սուգի եւ յիշատակի այս օրերուն, պէտք է արձանագրել այս փաստը,— որքան խորու՛նկ կը զգանք մեր ցաւին մեծութիւնն ու կորուստներուն անհաւրութիւնը, ու անիկա տարուէ տարի աւելի չէշտուած ու գիտակից ձեւով, նոյնքան կարօտով կը փնտռենք լքումի, հալածանքի, աւերակներու եւ կոտորածի ընդհանուր համայնապատկերին քով, մեր հոգիներուն խանդավառութեան պատճառով, գիտակցութեամբ, մտածուած հերոսական դրուագներուն յիշատակները։

Այս տեսակէտով, Վասպուրականի հերոսապատումը, իր բոլոր մանրամասնութիւններով, մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն թանկագին ու առնական մէկ երեւոյթն է։ Կենդանի վկայութիւնն է անիկա ժողովուրդի մը, որ գերմարդկային անձնուիրութեան եւ արժանապատուութեան մէկ վայրկեանին, աստուածներու պէս պայքարելու համար արիւնոտ կրկէսը նետուեցաւ։

Փաստն այն է, որ շնորհիւ հնարտես, անձնուէր եւ ժողովրդասէր մարտիկներուն, երկու հարիւր հազար հոգիներ փրկուեցան ծրագրուած կոտորածներէն, ապացոյցը տալով թէ հայը գիտէ ի հարկին չափուիլ անհաւասար ուժերու դէմ, յանուն արդարութեան ու ազատութեան։

Գատմութիւնն է այս հերոսամարտի մը, որ կը զուգադիպի մեր մեծ Ագատօնին, Ապրիլեան հերոնին։ Երբ մէկ կողմէն կը վերապրինք մեր անդարձ սիրելիներուն, խորհուրդի մէջ ծըրարուած անօրինակ մահերը, չենք կրնար չհպարտանալ հերոսական այն դրուագներով, որոնք ապրեցան մեր հարազատները, հոս ու հոն, բռնութեան ու անարդարութեան դարաւոր ու դասական հայրենիքին մէջ, հերոսութեան ու անձնուիրութեան խարոյկներ բոցավառելով հայրենի աւերակներուն ու լեռներուն վրայ։

Վերապրող ներունդներուն եւ մտաւորականութեան դերը ա՛յս պէտք է ըլլայ յիշատակի տարեդարձներուն։ Դպրոցական սերունդը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ արիւնի ու կոտորածի, հպատակութեան ու ստրկութեան տխուր պատմութիւնը թող չսորվի այլեւս։ Անոր սորվեցնենք այն միւս դրուագները, որոնք մեր ցեղին մարտական ընդունակութիւններուն կենդանի ապացոյցները միացին ու արձանագրուեցան։ Թո՛ղ սորվին,որ իրենց հայրերն ու եղբայրները դիմադրութեան, անձնազոհութեան ու ինքնապաշտպանութեան փրկարար օրինակը տուին հոն, ուր զոհ չգացին միամտութեան ու խաբկանքի։ Թող սորվին, որ իրենց ծնողները յաճախ զէնքով ու ռումբով մեռան, թշնամի չարքերը նսօրացնելէ յետոյ։ Թո՛ղ սորվին մանաւանդ որ հոն ուր բովանդակ ժողովուրդըմէկ սիրտ, մէկ ոգի ու մէկ միտք գործեց, տառապեցաւ, զրկանքներ տեսաւ, ու ցաւատաց՝ փրկութիւնը չուշացաւ։

Նոր սերունդը թո՛ղ սորվի յարգել յիշատակը բոլոր անոնց, որոնց գիտակից մահերով հերոսացան եւ որոնց հերոսապատումը մաս կը կազմէ մեր ժամանակակից պատմութեան։ Թող կարդան այդ պատմութիւնը բոլոր անոնք, որոնց հոգիին կրակը մարեր է, թող կարդան բոլոր լքուածներն ու յուսահատները։ Անո՛նք որոնք հայ ժողովուրդին դարաւոր ստրկութեան ու անմիաբանութեան մասին կ'ողբան եւ որոնք հաւատք չունին մեր ապագային համար։

Այդ պատմութիւնը շա՛տ դասեր ունի տալիք բոլոր անոնց, որոնք տասնեւհինգ տարիներ անցնելէն վերջ անգամ, կը յանդգնին անարգել յիշատակը բոլոր ըմբոստներուն ու անձնուրացներուն, որոնք ստրկամտութիւն ու համակերպութիւն կը քարոզէին այն պահուն իսկ, երբ թշնամին իր սուրը երկնցուցեր էր մեր պարանոցներուն։ Այնքան կորուստներէ յետոյ զանազան քաղաքներու եւ մանաւանդ Վանի հերոսական դիմադրութիւնը, տարիներուն վկայութեամբ իսկ, կը փրկէ հայութեան պատիւը։

Հոն ուր հայ ժողովուրդին առողջ բնազդը զինքն առաջնորդեց, կեանքէն քաղեց իր փորձառութիւնը, հոն՝ անիկա փրկուեցաւ։ Փրկուեցաւ հազարներով ու հարիւր հազարներով. արգահատելի են անոնք, որ այդ փրկուածներուն մէջէն ըլլալով մէկտեղ, այսօր լեզու կ'ելլեն, անարգել փորձելով ղեկավար մարտիկներուն անթառամ յիշատակը։

Ապրիլեան Ագատօնեն ու հերոսապատումները ինքնաղիտակցութեան ու ինքնամփոփման թանկագին առիթներ են մեզի համար, մէկ կողմէն ողբալու մեր կորուստները եւ միւս կողմէ ներշնչուելու այն անմոռանալի հերոսական դրուագներէն, որոնք արժանապատուութեան ու հպարտութեան գիտակցութիւնը կուտան մարդուն։

Ազգ մըն ենք արեւուն տակ եւ ունինք մեր պատմական ու դարաւոր հայրենիքը, զոր ներկած ենք մեր արիւնով եւ ոռոգած՝ մեր քրտինքով։ Մենք կը կը հաւատանք անոր վերջնական ազատագրութեան։ Վեհերոտները թող հեռանան հրապարակէն ու չխանգարեն նահատակներուն ու հերոսներուն կտակին իրականացումը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՁՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Հռոմի Նշանաւոր Ճարտասան Կիկերոնի անունը կուգայ... սխեւ-րէն։Այսպէս կոչեցինգայնդէմ քին վրայ սխսեռի պէս կոծիծուննալուն համար։

ՍԵՒ ԾՈՎՑԻ ՔԱՀԱՆԱՆ

Տպաւորութիւններ կան, գանկէդ ներս են ինկած, ոսկորներդ սասնած էին, ուն։ Սակայն կը յաջողի մանալ տարիներու հակ... Մա՛հը կրնայ արմատէն կը...

Երբեմն ալեկոծ մութին տիրը կը ծեծեն։ Ցանկ գնտեն։ Օրե՛ր կը մարին անապասելի վայրկեանի մը, կարծ կայծ կը նետեն ան... մը, ինչպէս կղզին... խնամքով անթեղուած կրակ...

1915ը առատաձեռն այդ տպաւորութիւններով աքսորէ վերջ, հաստ անց... նները ղարանները լեցուցին... քե՛ր պարպեցին։ Բայց մ... չպարպեցաւ։

Հիւանդ եղան գրողները... րեմն ինչո՞ւ այս տխուր ... Որպէսզի թուղթին ... պատկերը, որուն բիբերը... քով կը նային, ամէն ... «Նահատակաց»ին։ Որպէս... մութին մէջ միացած ... մէկը զո՛նէ լոյսին բերա...

∴

Հո՛ն է, հարաւային ան... զօրանոցի մեծ բակին... սխային բուն է կապուած... գին հովը մազերուն եւ ... քին հետ կը խաղայ։ ... տունէ՛ ժողովուրդին կը ... Ու ոսկորներուն ցաւը ... կ'ընէ, Սեւ Ծովցի քահանա...

Շուրջը կը դառնայ ... թինը։ Արծաթ գլուխը ... տնդպային շարժումներ ... Չեոքի փաղխափատը ... նային ամէն կողմը կը ... Դաղարի պահուն՝ թուքը ... նէ։ Բայց կարելի՛ է ... ժել անէծքի եւ ... տարափին։ Քահանային ... տասարդ արիւնը գլխուն ... կած է։ Կուրծքը փքացն է ... րինին։

Բիչ անդին, ձախ պատ... կայանքին, քաղաքին բոլոր ... յերը։ Մալաթաւտիկ եւ ... կը զիտեն իրր թէ։ Կը ... արդեօք։ Ամէն միտք ... կը փնտռէ։ Սիրտերուն ... կը լսուի։ Ի՞նչ պիտի ...

Հինգ օր առաջ էր։ ... մը, թաղերը վայնասուն ... ուեցան։

— Աղջի՛կ հայկանու... տարին։

— Երեք հատ ... եղբայրներս չկան։

— Տաքրս գիշերամ... հանեցին։

— Տունը մարդ մը ... ցին։

Մէկ գիշերուան մէջ ... թիւնը մաղուած էր։ Կը ... հարսները,կեսուրները, ... նները, մայրերը, աղջիկ... մանչուկները, ծերերը ... խաները։

Ու ամէն տուն՝ ... մը կանգնած տեսաւ դրան... ջեւ։ Դուրս ելլելը արգիլ...

Եւ մունետիկը պոռաց...

— Հայե՛ր, շաբաթէ մը ... բայ պիտի ինաք։

Դիմում։ Աղաչանք։ ... կոծ։ Տաճկնալու աղեր... Ոչ մէկ ճար։ Հրաման ... կուգայ։ Պէտք է որ ... պարպուի։

Կոչնակին կանչը ... վոր էր։ Ժամը լեցուեցաւ... հանան խորանին վրայ ... զինքէն ելած։ Դարձեա... դափոխական շունչը, որ ... չին քով անպայման ... կ'ուզէ։ Ջա՛րդը կը ... հարանե՛ր, աղջիկնե՛ր, ... տանի՞ք անպատուութի... Մնա՛նք։ Դիմադրե՛նք։ ... ենք, այո՛։ Բայց հա՛ս մեռնի... Պատուո՛վ մեռնինք։ ...

Ու քահանան թաղէ ... պտըտեցաւ։ Տունե՛րը կ'օ... Ոչ ոք կ'ուզէր զէնքին ... Կոտորածին ո՞վ կը ...

Հայ մատնիչը լուրը ... Քահանային մանչը ...

— Մայրի՛կ, հայրի՛կը ... ցին ։

...դան երկաթը զրնգեցաւ Տը.
...ն ներս չառին։
— Հրգե՞ս կա՛յ, քահանային
...ը հրգե՞ս կա՛յ։
...Փայտաշէն անագին տունը
...գործէն րնդնեցաւ։ Ու կարե.
...եղաւ որ հրշէջները եւ ոս.
...նները ներս մտնեն։ Երէց.
...ը եւ քահանային հետեւած
...նակ մը հարսներ եւ երի.
...աղջիկներ, պատուհանները
...չէին բացած։ Կրակին մէջէն
...ը կը թափէին, մտնելէ ա.

...Հոս է։ Երկինքը կարմիր է։
...հրճուանքով կը պա.
...Տաքութիւնը, քաղաքին
...ան ծայրէն դէպի ա.
...մինչեւ զօրանոց կը
...։
...մը միայն մոխիր ե.
... Արովհետեւ իբրեւ դէմ՝
...անօրեւ մը հովին յա.
...։
...ը լուսցուց զօ.
...ին մէջ։ Մեծփոր Արթին,
...ծունկին վրայ, ամբողջ
...պառանցեց ու խռկաց։
... ու հեռանար «Թօփ, Թօ՛փ
...։
...անուն մէկ արծաթ
... Մեկնքանը ժառանգեց։
...ը աւազանը ...
...ին նուէրն է։ Մեծփորը
...ի լակոտները փակցու.
...։

...կանուխ, հետաքր.
...ը դռնապան-ոստիկա.
... Քահանային
... եւ ականջները քաղա.
...ին քերուած են։
...փիւթեան դաստուու՝
...պատմութիւն էր որ
... Սեւ Ծովցի քահանան։
...ունին Հրեաներուն
...Ղեւոնդի հոգին
...։
...մը, Թերթին մէջ
...կառքաձը կարդաց։ Բա.
... եւ գլխաբաց՝ կոչնակին
... Ու բոլոր ուժը չուանին
... «Խաժազան» էր։ Տա.
...ը աղօթքի կեցան։ Հա.
... քահանան գրկած տուն տա.
...։
...օր վերջ, ամէն Հայ,
... բանալին ոստիկանին
...։
— Ու՞ր կ՚երթանք այսպէս,
...։
— ...օր պիտի քալէք։
...մարդարէին հաւատքը պի.
... ձեզի։ Եւ տուն
...։
...տասնըհինգ ան.
... երեք հարիւր վաթսունը
... քալեց։ Ու կը շարու.
... քալել։ Երիտասարդ է դեռ։
...ը չեն կթոտած։ Պիտի
... տուն։)
...մը վերջ, հեռո՛ւն, օդին
...սեւ կէտեր կը ճախրեն։
...ու կ՚ըլլեն։
...ին մէջ, հագիւ ճանչ.
...իրենց քահանան։
... անդին, արեւին տակ
...ին վրայ, կո՞վ կը մօր.
... Ջուրը քշեց կծծի Արթի.
...ին չէր։

∴

«Կաթողիկը լիկ-լիկ,
Վէշ փարայա իփլիկ...»
...այս հալածանքին ենթա.
...ցին մեակ կաթոլիկը,
... վրէժը։
— Ե՛ր հա՛յր, Արա «Աստ.
...» քարոզեց։
...պատժուեցաւ
... մը։ Կծու
...։ Եւ ցարեկ մը
...իւն, երկու ժամ
...լու պայմանով։
...։ Եւ տու.
...անին քաշած ամօթը
... համար։ Ծունկի եկաւ
...աղէս եւ ժամերուն Թի.
...։
...ը կ՚առէր իր դա.
...։
...օր, խունկերուն ամէնէ՛ն
...կը ծխէ Սեւ Ծովցի Գարա.
... քահանային յիշատա.

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆ-ՏԱՆԵԱՆ

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Պատմական Թուականներ շատ ունինք։ Անոնցմէ եւս բազմազան եւ բազմազգի սուրբերու յիշատակութեան օրեր. բայց ոչ մէկը կը ներկայացնէ այն բացառիկ արժէքը հայ վերապրող սերունդին համար, ինչպէս 1915 Ապրիլ 11-24ը եւ 1918 Մայիս 28ը։

Հայը, եթէ դեռ կը սիրէ պահել այս անունը եւ հետեւաբար ապրիլ այդ անունը բնորոշող կեանքի բացառիկ գաղափարները, չի կրնար մոռնալ կարգով նայիլ 1915ի վրայ մասնաւորաբար։ Եւ աւելին անոր համար, որ այդ Թուականին հայ աշխարհը ականատես եղաւ գերհզօր ողբերգութեան մը, անհամեմատ իր ծաւալովը ու բովանդակութեամբը։

Դարերէ ի վեր բնութեան եւ մարդկային ամէն տեսակ արհաւիրքներու գէմ բազմապատիկ պայքարող հայը կը մոռնար իր ճիւաղ Թշնամին կողմէ։ Իբրեւ քաղաքական անհրաժեշտութիւն, ներկայացուած այս ոճիրը այդ եւ անոր յաջորդող տարիներուն մէկ միլիոն հայ կեանք խլեց մեզմէ։

Վասպուրականի նման քանի մը գաւառներու մէջ ինքնապաշտպանութեան գիւղացնական պայքարները նոյն այդ Թուականին, որքան իրենց արդիւնքներով անյաջող, հաւասարապէս մեր գոհերու Թիւին հետ, բարձր արժէքներ են նոյնպէս, կապուած սերտօրէն 1915ի մեծ եղեռնի պատմութեան, իբրեւ անոր անմիջական եւ անհրաժեշտ մասը։

Այսքանը արդէն բաւական է, որպէսզի լրջութեամբ եւ հաւատքի գիտակցութեամբ մօտենանք յիշատակի այս օրուան, իբրեւ արժանի յաջորդներ մեր միլիոնաւոր մարտիրոսներուն։

«Իմաստուն»ներուն եւ ամէն մէկին ապրած ցաւէն ու վիշտը — անհատական թէ հաւաքական — միշտ հեռուէն ծաղրող «քաղաքագէտ»ներու Թողլով «պատասխանատուութեան» սաւդումը 1915ի դէպքերուն, չմոռնանք, որ մեծ եւ ծանր պարտք մը ունինք մենք մեր նախորդներուն եւ յաջորդներուն հանդէպ։

Սգահանդէսի սրահներէն դուրս ճառերու եւ երգերու տպաւորութիւններէն հեռու, ամփոփուինք վայրկեան մը մենք մեզի, մեր խղճի խորանին առջեւ։

Ակնարկ մը դէպի մեր այդ օգաւոր անցեալը, կրնայ լուսաւորել մեր ուղղութիւնը՝ դիտելու անցեալ դէպքերը, ամրապնդելու մեր խարխլուն կամքը՝ դէպի ազգային քալելու համար։

«... Մենք համոզուած ենք ձեզ հետ, որ հակառակ մեր բոլոր գիշումներուններ խաղաղասիրական ձգտումներուն, օր մը աճապկու փոթորիկը պիտի պայթի մեր գլխուն։ Այդ օրերը մօտեցած են...»։

Մեր անգուգական Վաամեանի արտասանած այս խօսքերը եղեռնի նախօրեակին, արդարեւ են այն գիտակցութեան, զոր ունէր դաշնակցական ղեկավարութիւնը Թուրքի կողմէ նիւթուող ահաւոր վտանգին մասին։ Վտանգ մը, որ հայութեան գլխին կախուած էր այն օրէն երբ ան որոշեց ապրիլ իբրեւ մարդ եւ իբրեւ ազգ։

Այսքանը, սակայն, քիչ էր այդ օրերուն. հայ քաղաքական մարդը պէտք ունէր տարբեր խորութիւններ ալ քննելու, եւ Վաամեանը, իբրեւ Թարգմանը իր գաղափարի գործակիցներուն, կը շարունակէ այդ ուղղութեամբ.

— «... Բայց մեր ամբողջ նըպատակն է քիչ զոհերով ազատիլ այս վիթխարի հարուածէն։ Թող Վռամեան մը չըլլայ, Թո՛ղ իշխան մը սպաննուի, Թող 500 համէլէներ անստոյգ կամ անխուսափելի մահուան ենթարկուին, Թող ամբողջ գաւառ մը նոյնիսկ հուրի եւ սուրի տակ ոչնչանայ... բայց Թող փրկուի մեծամասնութիւնը, Թող կարենայ ծողովրդ հայութիւնը իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն...»։

Իր եւ հարիւրաւոր հայ գործիչներու եղերական վախճանը, գիտակցական մահը սրբագան նուիրագործումը եղաւ այս մեծ պատգամին։ Անխուսափելի փոթորիկէն «քիչ զոհերով ազատիլ»— այդ օրերու կարգախօսն էր, որու համար ամէնէն առաջ Վռամեանները պիտի նահատակուէին, իբրեւ կամաւոր զոհեր։ Եւ անոնք նահատակուեցան հարիւր հազարաւոր հայութեան հետ...

Ցիշենք միշտ այս ահաւոր նահատակութեան Թուականը։ Մէկ վայրկեան լռութեան մէջ պարզելով այս ողբերգութիւնը, անոնց ենք անվարան մեծ սպանդը։ Ու չըսենք թէ այսօրուան «Երբացած» եւ «Հաստեցած» հայ միտքը հեշտութեամբ պիտի կրնար մօտենալ այդ սպանդին։ Հակառակ պնդումը աներգանք եւ որբապղծութիւն է բոլոր անոնց յիշատակին, որոնք մահը դիմաւորեցին, ի խնդիր մեծամասնութեան պահպանման։

Նոյնինք մենք մեզի, սպանդէն ճողոպրածներուս եւ սպանդէն հեռու ապրողներուն։ Եւ նայինք այսօր, այդ ողբերգութենէն տասնըհինգ տարի յետոյ։

Եւ յիշենք, որ անոնք ունեցան պատգամ մը, եւ նուիրագործեցին զայն իրենց կեանքովը։ Ի՞նչ կ՚ընենք մենք, այդ պատգամէն մեզի մնացած մասը պահպանելու համար։ «Հայութիւնը իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն» պահպանելու վտանգը կը շարունակուի այսօր ալ։ Այդ վտանգը դիմագրաւելու համար ոչ ոք պէտք ունի մեր կեանքին, բայց կեանքէն աւելի նուազ կոհաբերութիւնը օրուան աղաղակն է։

Պատրա՞ստ ենք այս զոհաբերութեան...

Երեմիական ողբերն ու մեր վտանգաւոր գործած լացը բաւական չեն տոկալու համազգային այս մեծ սուգը։ Անհրաժեշտ է գործ՝ պահպանելու համար այն հաւաքականութիւնը, որուն համար զոհուեցաւ հայութեան մէկ մասը։

. Այս է միակ յարգանքը, միակ տուրքը որ կը պահանջուի մեզմէ, իբրեւ յաւերժացում ապրիլ 11—24ի։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՈՐԲԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ

Սրտիս վրայ մեծ վէրք մ՚ունիմ,
վէրքիս վրայ մանրէներ կան,
երբ որ ցաւէ կը կսկծամ,
կ՚ուզեմ մոռնալ, կը գուրգուրամ։

Տարինե՛ր, տարինե՛ր, որքան տարիներ են եկեր գացեր,— Տասը գարուններու վրայէն տասնըհինգ տարիներ են անցեր,— Սեւ թէ տեսակ երկիրներու ծով ծովերն եմ անցեր ես,— Դեռ չեմ մոռցեր այն չար տարուան մեծ չարիքին սարսափը ես։

Հազարներու պատկերն ունիմ Մայրս գեռ երկայնքն ի վեր,— Հազարներու դիակներ կան արիւնահոս ջուրերուն մէջ,— Առանց պատանք ու դագաղի ալիքներով գերեզմաններ,— Առանց սուգի, ողբերի մեռելներ են որ կը տեսնեմ։

Հազարներու խոշտանգուած մերկ մարմինները ճամբու վրայ,— Հազարներու բանակաբարուած պատիւը կայ արիւնոտ գէմ։— Դեռ աղջիկ կան վէրքերով, Թարմ կը սարսռան ու կը սողան։— Դեռ աղջիկ կան, որ կը չնչեն, կը փախչան ու կը դողան։

Երկունքով մեծ ցաւերու մէջ, արգանդներ կանարիւն կուլան,— Երկունքի մէջ հոգեվարքով, հայ մայրեր կան որ կը քալեն,— Մանուկներ կան խեղդուած, մեծ չարիքին սարսափին տակ,— Մանուկներ կան լեղապատառ, որ ոչ կուլան, ոչ կը խնդան։

Կուրծքիս տակը աւանդ մ՚ունիմ մեռելներու յիշատակին,— Աւանդ մ՚ունիմ այն չար տարուան մեծ չարիքին սարսափներէն։— Դեռ կը լսեմ աղաղակներ, աղերսանքները զոհերուն,— Եթէ հնչէ փողը ոսկի, ձեր բաժինն է լուծ վրէժը։

ԱՐԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅԼ ԱՌԱԿ...

Չոլէր գիւղին բջիջը դոնփոկ նիստ մը կը գումարէ եւ կը քննէ ունեւոր գիւղացիները չքաւոր գործնելու հարցը (Հայաստանի Թերթը «ապակուլակացում» կ՚անուանէ այս հարցը, որ նշանակէ գոյքերու, հողի գրաւում եւ աքսոր)։ Ահա որոշումը.—

«Նկատի առնելով, որ այդ կուլակները (ունեւոր) կուլակացել են խորհրդ. իշխանութեան օրօք, ասոր նրանք ենթակայ չեն աքսորման, ընդհակառակը պէտք է ընդունիլ կոլխոզ»։

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ադամ Ցօնեան, որ վարիչն է գործակցական խանութի մը, ուշ գիշերին կը բանայ խանութը, եւ իր ծանօթներուն կուտայ հազուագիւտ ապրանքներ։ Խանութին վարչութեան անդամ Քալաշեան եւս այդպէս կ՚ընթայ սատնալու «կավերկաս» կոչուած կտաւէն կտոր մը, զոր վերարկուին տակէն՝ կը փաթթէ մէջքին ու կը մեկնի։ Գործակցական այս խանութը վերջերս ալիւր չէր ծախեր, բայց Ցօնեան ճաշարանի վարիչ Գ. Արիստակէսեանի կնոջ «խաթրը» չկոտրելու համար 4-5 քիլօ ալիւր կուտայ։ Երբ իւղ հասաւ, ճաշարանին ալ տուաւ, իրեն ալ առաւ։ Խանութին վարչութեան անդամներ գիշեր մը քննութեան կ՚երթան պատրաստ զգեստները, զորս իրենց հետ կը տանին։ Ցօնեան այս մասին կ՚ըսէ հետաքրքիրներուն.

— Ձեր ինչի՞ն է պէտք, Թանգ է, դուք չէք կարող գնել։

«Խորհրդային Հայաստան», պատմելէ յետոյ վերի պատմութիւնը, կ՚աւելցնէ.—

Համալսարանի գործակցական խանութներուն մէջ երեւան հանուած են «պակասուրդներ, իւրացումներ, Թափթփածութիւն, եւ սոտրագրութեան կեղծում»։

Երեւոյթը պարզ է— Բոլշեւիկեան բարքերու... համայնացում «Համատարած» ձեւով։

«ՔԵԱԼԼԱԳԻՕԶ» ՄԸՆ ԱԼ

Մարգարա գիւղը գրեթէ ամբողջովին համայնացուած էր, կոլխոզին նախագահը, Նիկօ Առաքելեան, սկսաւ «Քեալլագեօզութիւն» ընել, սպառնալով «կոլխոզ»ը։ Ուզեց գիւղատէր ըլլալ, ինչ որ ըսէր, պէտք էր կատարել։ Հակառակ պարագային, տուգանք եւ սպառնալիք։

Հրաշեայ Քերոբեան, աղքատ գիւղացի մը, տուգանքի դատապարտեց, որովհետեւ իր հիւանդ երախային համար սեխ մըն էր առեր համայնացուած պարտէզէն։ Վաղարշ Գարեգինը եւ օրատվարձն ալ չվճարեց։ Գիւղին միւսն գիւղացիները զրկեց հողէ եւ հողէ։ Այս պայմաններուն տակ, բոլոր գիւղացիները հեռացան «կոլխոզ»էն։

Բայց պակաս չեն «Քեալլագեօզ»ները ամենուրեք։

Ղամարլուի շրջանին մէջ Զանրապլու գիւղին բջիջի քարտուղարը, Խ. Բաբուեյեան, ամենատարրական արտոնութիւններէ եւ իրաւունքներէ զրկեց բոլոր այն գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չմտան։

Ն. Աղբաշի գործակցական խանութի վարչութեան նախագահը պատերուն փակցուց յայտարարութիւն մը, ուր կը զլանար որեւէ ապրանք տալ «կոլխոզ» չմտնող գիւղացիներուն։

Ղամարլուի մէջ կոմունիստ մը 3-4 օր նստաւ գիւղը եւ ըսաւ. «Եթէ հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ չհամայնացնեմ, դուրս չեմ ելլեր այստեղէն»։

Ուրիշ կոմունիստ մը, Գառնիկ, որ արդէն ալ է, կը յայտարարէր գիւղացիներուն

— Ով որ կը հեռանայ «կոլխոզ»էն, դաշնակցական է։

Ուրիշ մը.

— Վայն եկել է էն գիւղացուն, որ «կոլխոզ»ից հեռացել է, նախ նրան զրկելու եմ հողից, եթէ հող էլ տամ, էն էլ բոլորովին անպէտք, կուլակներին յատկացուած հողամասերից, երկրորդ զրկելու եմ վարկից, ջրից, գնելու եմ անհասական հարկի տակ եւ դասելու կուլակների շարքին»։ Արդարեւ 40-50 գիւղացի, որոնք հրաժարած էին «կոլխոզ»էն, կը տանի «ֆաս», գետափին վրայ աշխատցնելու։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

Խորհրդարանը քուէարկեց ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքին վերջին փոփոխութիւնները ալ։ Յառաջիկային ձգելով օրէնքին մանրամասնութեանց հրասարակութիւնը, առայժմ կուտանք գլխաւոր գիծերը.

Այս օրէնքը պիտի կիրարկուի երկու սեռէ բոլոր այն վարձու աշխատաւորներուն համար, որոնց տարեկան ստացած գումարին ընդհանուր քանակը չանցնիր 15000 ֆրանքը կամ 18000 ֆրանք, 200000է աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներուն մէջ։

Իբրեւ սահման որոշուած այս 15000 եւ 18000 ֆրանքին վրայ պէտք է աւելցնել 2 հազար կամ 4 հազար ֆրանք՝ անոնց համար որոնք մէկ կամ երկու զաւակ ունին. երեք կամ աւելի զաւակ ունեցողներուն համար այդ սահմանը 25 հազար ֆրանքի կը բարձրանայ։

Իբրեւ վարձու աշխատաւոր չեն նկատուիր 16 տարեկանէն վար այն տղաները որոնք իրենց ծնողքին հետ եւ անոնց հաշուոյն կ՚աշխատին, կամ անոնք որ դպրոց յաճախելու պարտադիր տարիքին մէջ գտնուելով, աշխատանքի օրինագրքով չարգիլուած աշխատանք կը կատարեն։

Նոյնպէս վարձու աշխատաւոր չեն նկատուիր անոնք որ սովորաբար տարին 90 օրէն պակաս կ՚աշխատին։

Այն օտար աշխատաւորները որոնք Ֆրանսա հաստատուած են երեք ամիսէ ի վեր՝ ֆրանսացիներուն պէս կ՚օգտուին նոյն առաւելութիւններէն։

Ընկերային ապահովագրութիւններէ օգտուելու համար, գործատէրն է որ պարտաւոր է յայտարարութիւն ներկայացնել պատկանեալ իշխանութեան՝ ու եւ է պաշտօնեայ կամ գործաւոր ընդունելէ առաջ եւ մինչեւ ութ օր, եթէ անիկա արդէն արձանագրուած չէ։ Ցայտարարութիւնը պէտք է ներկայացուի աշխատանքի վայրին ընկերային Ապահովագրութեանց կեդրոնը (Service départemental des assurances sociales), հոն է որ կ՚արձանագրուի ապահովագրուած աշխատաւորը։

Ապահովագրուողները բաժնուած են հինգ դասակարգի.— Ա. դասակարգ.— Անոնք որ օրական 8 ֆրանքէն պակաս, տարեկան՝ 1000—2399 ֆրանք կը ստանան, կը վճարեն օրական 25 սանթիմ։ Բ. դասակարգ.— օրավարձ՝ 8—14 ֆր. 99, տարեկան՝ 2400—4499, օրական կը վճարեն 50 սանթիմ ընկերային ապահովագրութեանց համար։ Գ. դասակարգ՝ օրավարձ 15—19 ֆր. 99, տարեկան՝ 4500—5999, օրական կը վճարեն 75 սանթիմ. Դ. դասակարգ՝ օրական 20—31 ֆր. 99, տարեկան՝ 6000—9599, օրական կը վճարեն 1 ֆր.։ Ե. դասակարգ՝ օրավարձ՝ 32—50 ֆր. կը վճարեն օրական 1 ֆր. 75։

Երբ մէկը կ՚արձանագրուի դասակարգի մը համար, անիկա ի զօրու կ՚ըլլայ ամբողջ մէկ տարի։ Դասակարգերու բաժանման պայմանները պիտի որոշուին յառաջիկային՝ յատուկ կանոնագրութեամբ։

Ապահովագրութեան գումարներուն կէսը աշխատաւորը, կէսն ալ գործատէրը պիտի վճարէ։

Հիւանդութեան կամ գործելու անկարող ըլլալու պարագային, ապահովագրուածները որոշ օժանդակութիւններ պիտի ստանան։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Ամէն օր նոր յաջողութիւն մը. շարժանկարի յեղաշրջումներուն մէջ։

Այժմ կարելի է ըսել թէ երեք ձեւի շարժանկարներ կան։ 1. Ձայնարձակ շարժանկար (Cinéma parlant), 2. Գունարձակ շարժանկար (chromocinéma), 3. Հեռարձակ շարժանկար (télé-cinéma)։ Ասոնք կը յիշեն նաեւ հեռարձակ շարժանկար մը։

Ամերիկեան երեք ընկերութիւններ միացած են եւ կ՚աշխատին մինչեւ 10 տարի կատարելագործել հեռարձակ շարժանկարը։ Այս գիւտը կը վերագրուի Պէլէնի, ֆրանսացի գիտուն մը, որ հաստատած էր հեռարձակ նամակագրութիւնը (bélinogramme), այսինքն գիրը հեռուն փոխանցել անթելով։ Այս ձեւով պիտի հեռուն լուսարձակուի շարժանկարը։ Հեռարձակ շարժանկարին կատարելագործութեամբ, ամէն մարդ պիտի կրնայ շարժանկար ունենալ իր սենեակին մէջ, ճիշդ ինչպէս ունի անթել նուագ։

Ամերիկեան ընկերութիւնը կը խոստանայ յաջողցնել նոյն տեսն հեռախօս շարժանկարը։

Իր կարգին, գրականութիւնն ալ մեծ փորձեր կը կատարէ, յարմարելու համար շարժանկարին, մասնաւորաբար ձայնարձակ շարժանկարին։ Եւ հետզհետէ կը զարգանայ տրամախօսութիւնը որ, կ՚ըսեն թէ պիտի դառնայ վաղուան գրականութեան գլխաւոր ձեւը։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Պ. Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ցայտնի ջութակահար Պ. Գէորգ Սինանեան նոր նուագահանդէս մը կուտայ յառաջիկայ չորեքշաբթի, 30 ապրիլ, ժամը 9ին Conservatoireի սրահին մէջ, 2bis rue du Conservatoire: Ցայտագրին մէջ «Հայաստան» (Յ. Սինանեան), «Հայաստանի Որբը» (Վ. Մախոխեան), ինչպէս նաեւ Պախ, Պէթովէն, Շոփէն-Հիւպէրման, Քրայսլէր, Յուրլանի եւ ուրիշներ։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Այս իրիկուն ժամը 9ին PETIT JOURNAL*ի սրահը* 21 RUE CADET

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, "ՌՈՍՏՈՄ" ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ.

ԱՅԾԱՌԱՋԱՐԻ, ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ, ԽԱՐԲԵՐԴԻ, Ճ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ, ՀԱՃԸՆԻ ԱԶԳԱՍԻՐԱՑ, ՈՒՐՖԱՅԻ, ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ, Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ԻՐ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

1.— Mlle LEICKNAM-CACHEUX, 1er Prix du Conservatoire National de Paris, Violoniste. a) *Երգ Պանդուխտի՝ Տ. Ալեքսանեանէ,*— b) Air Islandais: Kreisler*ի*,— c) Chanson du vent: Dor...

2.— LE QUATUOR, a) *Խորհուրդ խորին,* b) *Օրօր,* c) *Հով արէք՝ Տ. Ալեքսանեանի։*

3.— Mlle GENEVIÈVE MARTINET, 1er Prix du Conservatoire National de Paris. a) *Ալագեազ՝ Տ. Ալեքսանեանէ,*— b) Romance: Balbastre*ի*,— c) Sonate: Cassado*ի*,— d) Aria: Bach*ի*.

Կը մասնակցին նաեւ Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակով, Օր. ԳԱՐԻԳԵԱՆ, Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ հայերէն երգերով: Կ'արտասանեն՝ Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԵԹԵԱՆ, ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՅՈԲԵԼԻԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՍՈՐԳՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՐԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅԻՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Վաղը Կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve
կը խօսին՝ Պ.Պ. ՄԻՐԱՅԵԼ, ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

կարդացէք եւ խնդացէք
"ԿԱՎՌՕՇ"
Երգիծական միա՛կ հայ թերթը Ֆրանսայի
Ֆրանսայի կ'ելլէ ամէն եօ. օր
փնտռեցէ՛ք թոլո՛ր այն տեղերէն ուր «ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի:
Հասցէ՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10e). (Բաժանորդագին տարեկան՝ 100 ֆրանք, Բանւորական զեղչեալ գին՝ տարեկան 75 ֆր.):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փիէրքէօ, Թ. Վ.— 35 ֆրանք:
Ալֆորվիլ, Օ. Մ.— 70.
Լա Կարէն, Փ. Մ.— 35.
Փուլօթէօզ, Ս. Մ.— 60:
Քլամառ, Յ. Ե.— 35:
Պաղտատ, Գործ.— 5 անգլ.:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

EMPIRE Մեղին-ի՝ 37 Av. Wagram

Ցզ. գաղտ. գիտուն. գուշակուհին
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

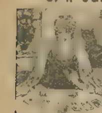

Կը բացատրէ անցեալը ե ապագան... կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի եւ թիւերու, ատենին եւ քարտերու. Ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Շաբ.ի. 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը. Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord-Sud Pigalle.

Հայե՛ր, ձեր դեղանշները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարդացնելու համար շփոթութեան մի՛ մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝
GRANDE PHARMACIE DE PARIS
67 Rue Madier-Montjau, Վալանս
Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով:
Մեր հայ Ծարգմանը Ցըրա-բար կուտայ ուղղուած տեղեկութիւնները: (Կուզմա՝ Ծուղէ կը նկարագրէ պատասխանի համար):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Կ'ուզուին ժեռւնչի վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում. դիմել՝ ցիկ. Ցուցվայեանի, 3 Rue Thouin, (Երրորդ յարկ), փարիզ (5). Մէթրօ՝ Place Monge.

Կ'ուզուի վարպետ կամ օգնական դերձակ մը կամ կար կարող մը: Դիմել՝ Պ. Հ. Թիւթիւնճեանի 9 Rue des Petites Maries. Marseille.

Ծախու է ոտքով կարի մեքենայ մը (գերմանական համար). Դիմել՝ Պ. Գօրգիկեանի, Hôtel Sénat. 7 Rue Tournon, Մէթրօ Odéon.

Կ'ուզուին երկարով ձեռքի համար վարժ կարուհիներ, Դիմել՝ կէս օրէ վերջ 4 Rue de la Collégiale. Մէթրօ՝ Goblins.

Ժէռսէի լաւ գործաւորուհի կ'ուզուի ֆագունուսը ուղղակի ինքը կարող: Դիմել՝ Rue d'Hauteville, փարիզ, Մագլրմեան եղբարց.

Կ'ուզուին ցափատ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: Դիմել՝ Պ. Ցանարեանի, 9 Rue Papillon, Մէթրօ՝ Cadet.

Ծախու է Լիոնի ծայրական կեդրոնին մէջ ընդարձակ խանութ մը: Ցարմար ամէն գործի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. Թիրեաքեանի 28 Rue Perboz, Villeurbanne, Lyon.

L'ATELIER
Ամէն երեկոյեան
La Comédie du Bonheur d'Evreinoff
Միւս օրերը
Le Stratagème des Roues de Farquhar
Նմանադրութեամբ
Constantin - Weyer*ի*

ՄՈՆ - ՏՈՐ

Ջերմուկ. 1050 մ. բարձր. Օվերնիայի բարձունքին վրայ: Բաց է մարտ 15 Հոկտ. 1: Ռուսիոյ շէնքարգելութեան, ցնցումային ՛թեան, ծագի, ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն:
Կազմելու, կալք, թէյներ, մանրամասն օգ. դիմել Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Այտաժ. եւ նոր մէթոտով ... ... ծագումէ, մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութեանց ... ... Ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.*

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Ցատուկ յարկադաշտին Վենէրական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET Ճառագայթներով կը դարմանէ Ռաքօր, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Թոքացաւ:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻՍ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 34—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE 20—37
Կը խնամէ Ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
Կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: Կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԽՈՒՌԱԳԻՒՑԱԿԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70
Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր ... ...
Դիմել ամէն օր. 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակի

ՀԱՍԱԾ ԵՆ,
1930Ի
ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ
ԼԱՒ ՖՕՆՕՆԵՐ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ
56 Rue Piat, Paris (20) *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5*

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
Ջատկի տօնի առիթով ԿԻՍԱ կօշիկի վաճառատունին մէջ
209 Rue Duguesclin angle rue Danoire, Lyon
պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ճաշակաւոր եւ ամէն տեսակ առկուն կօշիկներ:
ՓԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար
ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին Մեր արհեստանոցին մէջ
Տէր եւ Տնօրէն ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՂԲԱՐՔ

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ
լաւագոյն շրջակիրը, ձեր սեփական հողագործներ, ... ձեր առնելը, որ 15 տարի երաշխաւորութեամբ է պետական տուրքը:
Հողագործներ ունին Ջուր, Կազ, Էլեկտրականութիւն ... ... Փարիզէ հետ ... ... ամէն ուղղութեամբ:
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝
" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷՔԶԱԴԵԱՆ
Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 և ... Բաց կիրակի ժամը 10—13։*
Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 ... Սէվրան (Sevran) հողագործներու մեջ Պ. Տէր Աբրահամեան, Gare du Nord *կայարանէն.*
Շաբաթ և կիրակի օրերը ժամը 4—6 ... գրասենեակ, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt.

ALLO, ALLO
Այս է թիւը մեր թէլէֆօնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՉԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadet*ի*, Peletier*ի* եւ Notre Dame de Lorette*ի* ...
Tél. TRUDAINE 81 07

HORLOGERIE - BIJOUTERIE
ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ եւ ՈՍԿԵՐԻՉ
Վ. ԽՏՇԵԱՆ
69 rue de Chabrol, Paris (10e) Tél. Provence ...
Մէթրօ՝ Poissonnière, Rue Lafayette*ի* անկիւնը Gare de l'Est*ի* եւ Gare du Nord*ի* մօտ
Ձեռք մէկտեղ ամէն տեսակ ժամացոյցներու, Ադամանդ օղեր, մատանիներ, փանթանթիֆներ, նշանտուքի և ամուսնութեան մատանիներ:
ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN
Marque déposée MELKON
Ինծէ կ'ուզէք Ցաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշը, *քուսի, փալուզա, քաղաքիք, հէլվա, եւայլն։*
25 Rue Vilin, Paris (20e) Հեռաձայն Menil...

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.
H. ARTINIAN, 26-28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Menil ...
Մեր փլացներու ձուլ Մէթրանոցին մէջ կը գտնուին ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները 120 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2.800 Նպարեղէններուն լաւր, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն ...

ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻ
Գոլտայ ճաշաբաժանով սաւնը: Ընդհանուր կեդրոն ...
24 Rue Mouffetard փարիզ (5)
Եւ Ցաշարան ԼԻԼԱ. 24 St. Lazare, Paris (9e)
ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-...
Բաց է ամէն օր ... ... Շաբաթ օրերը ժամը 4—6 ... Կիրակի ... ... Երեկ. ... Շաբաթ 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ԱՊՐԻԼ
1930

29 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1249

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԱՀ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

Ցաւով կը հաղորդենք մահը Երուսաղէմի պատրիարք Եղիշէ արքեպս. Դուրեանի։ Ահա՛ այս առթիւ Երուսաղէմէն ստացուած հեռագիրը.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 27 ապրիլ.— Հայոց Պատրիարք Եղիշէ արքեպս. Դուրեան մեռաւ այս առաւօտ։

Իր մահով կ'անհետանայ ժամանակակից հայ եկեղեցականութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը, իբրեւ կղերական եւ հասու գիտնական։ Ծնած էր 1860 փետրուար 25ին, Սկիւտար (աշխարհականութեան անունն էր Միհրան)։ Աշակերտած է Ց. Ֆէլէկեանի եւ պուէտ Խաչատուր Միսաքեանի։ 1879ին վարդապետ ձեռնադրուեցաւ Իզմիրլեան հայրիկի կողմէ։ Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Սկիւտարի ճեմարանը, Ս. Խաչ վարժարանը, Իճատիէի Ներսէսեան վարժարանը, Գում Գաբուի Մայր վարժարանը։ 1880-1890 մնաց Պարտիզակ իբրեւ քարոզիչ եւ դպրոցի տեսուչ։ 1889ին Պոլսոյ պատրիարք Խորէն Աշըգեանի կողմէ Եւրոպա ղրկուեցաւ՝ յեղափոխականները համոզելու համար։ Այս առթիւ Դուրեան ճամբորդեց Ռումանիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Եւրոպայի ուրիշ երկիրները։ Ֆրանսայի մէջ տեսակցեցաւ յայտնի գրողներու հետ, որոնց գործերը ուսումնասիրած էր։ 1890 հոկտ. 12ին կ'անցնի Արմաշ՝ իբրեւ ուսուցիչ, յետոյ փոխ-տեսուչ՝ Օրմանեան եպս.ի վանահայրութեան օրով։ 1897ին վերատեսուչ կը նշանակուի, յետոյ ալ փոխվանահայր Արմաշի վանքին։ 1898 հոկտ. 18ին՝ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Խրիմեան հայրիկին ձեռքով։

1904 յուլիս 21ին կ'ընտրուի Իզմիրի առաջնորդ։ Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ, 1908 յուլիս 16ին ընտրուեցաւ Պոլսոյ պատրիարքական տեղապահ. 1909ին Ադանայի ջարդէն վերջ՝ պատրիարք, երկու անգամ։ Զինադադարին Փարիզ եկաւ մասնակցելու համար համագումարին։ 1921էն ի վեր պատրիարք էր Երուսաղէմի։

Հմուտ էր լատիներէն, յունարէն, ասորերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլիերէն, թուրքերէն եւ պարսկերէն լեզուներու։ Ունի բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, մեծ մասը անտիպ, ինչպէս՝ «Քննական Պատմութիւն Հայոց», «Ընդարձակ մատենագրութիւն», «Պատմութիւն կրօնից», «Դիցաբանութիւն Հայոց», նաեւ ստուգաբանական ուսումնասիրութիւններ, ընդարձակ գրախօսականներ, ինքնագիր եւ թարգմանածոյ քերթուածներ, «Հովուական սրինգ», «Ընթացք ի գրոց բարբառ», 3 հատոր (երրորդը դեռ վերջերս հրատարակուած)։

Անցած տարի Երուսաղէմի մէջ տօնուեցաւ իր քահանայութեան 50ամեայ յոբելեանը եւ այդ առթիւ հիմը դրուեցաւ «Դուրեան մատենադարան»ին։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿԻ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի երեկոյ տեղի ունեցաւ ազգային սգահանդէսը Փըլթի Մուրնալի ընդարձակ սրահներուն մէջ, հազարաւոր բազմութեան ներկայութեամբ։ Սրահը այնքան լեցուած էր, որ շատեր ոտքի վրայ, սեղմուած, և շատերը քովնտի սրահները մտած էին։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով։ Նախագահը, Գ. Պ. Լեւոն Մելոյեան բացաւ հանդէսը եւ կրակոտ ու խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ։ Մէկ վայրկեան, ժողովուրդը յոտնկայս յարգանքի կանգնեցաւ ի յիշատակ ապրիլեան նահատակներուն։

Յետոյ հայ սկաուտներէն մէկը ուղերձ մը արտասանեց։ Խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութեան ներկայացուցիչը Պ. Գառլօ Պետրոսեան։ Խօսք առաւ նաեւ հայ արիներու պետը։

Այդ առեն բեմ բարձրացաւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. Վարչութեան նախագահը, որ բրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձնած է Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը, կը մասնակցէին զանազան կազմակերպութիւններ։ Այդպէս ալ կազմուած էր հանդէսի յայտագիր մը։ Կէսօրէն յետոյ տեղի ունեցած ուրիշ սգահանդէս մը Սալ Ենայի մէջ ազգային իշխանութեան կողմէ, որ Զ. Ե. Ռ. Մ.եան հետ երկար բանակցութիւններ կատարելէ յետոյ, ռամկավարներու ազդեցութեան տակ, չհամաձայնեցաւ եւ ուզեց առանձին տօնել։ Խումբ մը տղաք կ'երթան կը խանգարեն հանդէսը. ծեծկռուք մը կը պատահի, երեք երիտասարդներ կը ձերբակալուին եւ յետոյ ազատ կ'արձակուին։

Այս կացութեան վրայ, Զ. Ե. Ռ. Միութեան կազմակերպած այս սգահանդէսին մասնակցող մարմինները, դատապարտելով կատարուած արարքը, կը հրաժարէին մասնակցելէ։ Զ. Ե. Ռ. Միութեան նախագահը, ընդվզելով որ ամէն հանդէսի խանգարում կը վերագրուի որբերուն, ցաւ յայտնելով հանդերձ կատարուածին առթիւ, յայտնեց թէ որբերը կը տօնեն այս սուգը, մինակ, ինչպէս մինակ եղած են անապատներուն մէջ եւ միակութեամբ պիտի տանին պայքարը։

Այսպէս, աւարտեցաւ հանդէսին առաջին մասը։ Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ Սաքօ Յակոբեանի երգչախումբին կողմէ «Մահուան քայլերգով»։ Խումբը յաջողապէս երգեց ուրիշ հայկական երգեր, նոյնպէս մեներգեցին Օր. Ա. Առաքելեան եւ Պ. Մէհտէրեան։ Երկու գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրաւ Պ. Ա. Գիրէթեան։

Յետոյ խօսք առաւ Շ. Միսաքեան, խստօրէն դատապարտելով ցերեկուան միջադէպը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

∴ Ֆրանսական թերթերը կը պատմեն թէ ընդհարումի միջոցին վիրաւորուած են երեք ռուսիկաններ՝ Մոյիզ Պրիքօ, Մօրիս Վէյլ եւ Մօրիս Պուշէ. 16րդ թաղամասէն։ Մոյիզ Պրիքօ իր ստացած վէրքին հետեւանքով չկրցաւ շարունակել աշխատանքը. կը գրէ «Փարի Միտի», որ քանի մը տողով կը պատմէ դէպքը. «Հայ որբեր ուժգնօրէն կը բողոքեն քրիստոնեայ ճառախօսներու դէմ» խորագրին տակ։

Ձերբակալուած են երեք հոգի, ոստիկաններուն դէմ ձեռք վերցնելու ամբաստանութեամբ։ Ասոնք են՝ Վարդավառ, Կէօվշէնեան, Կարապետ Մաճառեան եւ Մատթէոս Քէշիշեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-սուրիական սահմանին վրայ

«Ազդակ»ի թղթակիցը կը գրէ Հալէպէն.—

Քանի մը շաբաթէ ի վեր խռովութիւնները անպակաս են Ճէզիրէթ Իպն Օմարի շրջաններուն մէջ։ Թրքական զինուած աւազակախումբեր շարունակ ասպատակութիւններ կ'ընեն եւ սահմանէն ներս թափանցելով գիւղեր ու հօտեր կը կողոպտեն։

Նուսէյպինի շրջանին մէջ քանի մըօր առաջ թրքական աւազակախումբ մը սուրիական պահակախումբի մը վրայ յարձակելով, պահակ ժանտարմներուն զէնքերը առած եւ զանոնք բաւական չարչարելէ վերջ ազատ արձակած է։ Ուրիշ աւազակախումբեր միեւնոյն ձեւով յարձակումներ կատարած են սահմանամերձ տարբեր շրջաններու մէջ։

Ստոյգ աղբիւրներէ մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, այս բոլոր խռովութիւնները կը ղեկավարուին թրքական կառավարութեան կողմէ նշանակուած մասնաւոր զինուորականներու կողմէ՝ Էնկիւրիի հրահանգին համաձայն։ Ճէզիրէթ Իպն Օմարի մօտ, թրքական սահմանին վրայ թրքական մեծ ուժեր կեդրոնացուած են, որոնք հետզհետէ աւելի կը շատնան։

Այս համախմբումներուն եւ խառնակութեանց պատճառները թէպէտ զանազան մեկնութիւններով կը բացատրուին, բայց ամէնէն իրականը այն է որ քէմալական կառավարութիւնը իր այս շարժումներով կ'ուզէ երկու «յաղթանակ» շահիլ. մէկը՝ որ Հայեր չտեղաւորուին հիւսիսային Սուրիոյ սահմաններուն մօտ եւ երկրորդ՝ ըստ թուրք-ֆրանսական վերջին համաձայնութեան, այդ սահմաններէն կարգ մը թրքական գիւղեր Սուրիոյ պիտի ձգուէին, հիմա փոխանցման ենթակայ գիւղերու բնակիչները ապստամբած են եւ կը մերժեն եղած առաջարկութիւնը։ Ֆրանսական սահմանային իշխանութեան կողմէ այդ գիւղերը ղրկուած զինուորներն ու ժանտարմները կը հալածուին եւ յարձակման կ'ենթարկուին։ Քէմալական կառավարութիւնը ուժ կուտայ այդ գիւղացիներու եւ զանոնք ապստամբութեան կը մղէ։

Կացութիւնը շատ փափուկ է եւ կը կարծուի որ ադեղ միջադէպեր պատահին թուրք կառավարութեան բռնած այս անհաշտ եւ դաւադիր ընթացքին համար։

Թուրք-յունական վէճին շուրջ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ թուրք կառավարութեան պահանջած բարեփոխումներն են հետեւեալները. 1. Ջնջել թուրք եւ հելլէն խառն դատարանը եւ ժամանցուած նկատել կազմութենէն առաջ գոյութիւն ունեցող բոլոր գործերը։ 2. Երկու կառավարութիւնները հակակշռի իրաւունք պիտի ունենան թուրքերէն պահանջք ունեցող անձերուն հպատակութեան վրայ։ (Այս առաջարկին նպատակն է ջնջել անոնց բոլոր պահանջները որոնք կը վերաբերին գրաւուած ինչքերուն վարձքերուն։) 3. Արձանագրել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի մէջ գտնուող մասնաւորներու կամ երկու կառավարութիւններու հանդէպ փոխանակելիներու պահանջները։ 4. Փոխանակութեան Յանձնաժողովի խառն չէզոք անդամներուն խորհուրդ հարցնել թէ ինչ չափով կարելի է փոխանակելիներու ինչքերուն ընդհանուր գնահատումը։

∴ Վէնիզէլոսի հետ երկար տեսակցութենէ մը վերջ, Միխալաքափուլոս խմբագրեց հելլէն կառավարութեան պատասխանը թրքական վերջին առաջարկներուն։ Յունաստան չընդունիր կարգ մը կէտեր։ Պատասխանը երէկ պիտի յանձնուէր Աթէնքի դեսպան Էնիս պէյին։

Զօր. Կուտեպով ո՞ղջ է

Զօր. Միլլէր, որ յաջորդեց զօր. Կուտեպովի իբրեւ պետ արտասահմանի ռուս սպաներու եւ զինուորներու միութեանց, Պելկրատ հասաւ՝ կարեւոր խորհրդակցութիւններ կատարելու համար Եուկոսլաւիոյ ռուս գաղթականներու վարիչներուն հետ։ Զօր. Միլլէր մամուլին յայտարարեց թէ զօրավար Կուտեպով տակաւին ողջ է։ «Կ'ենթադրեմ, թէ աւելցուց, բոլշեւիկները պիտի փորձեն Կուտեպովէն հաւկնալ հակաբոլշեւիկեան շարժումի գլխաւոր վարիչներուն անունները»։ Զօր. Միլլէր համոզուած է թէ խորհրդային վարչաձեւը պիտի տապալի շուտով։

Զօրավարը կը հերքէ կարգ մը թերթերու գրած այն լուրը թէ արտասահմանի մէջ ճերմակ բանակը կը կազմակերպուի՝ փոխ վրէժի դիմելու համար արտասահմանի կարգ մը խորհրդային դիւանագէտներուն դէմ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԴԱՏԸ

Անկուսակցական «Մշակ»ը (Գալիֆորնիա) կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, (7 մարտ).

—«Իրաւաբողոքութեան մէջ առնելով խնդիրը, կարելի է ըսել թէ մեր ցարդ հետեւած ուղղութիւնը եղած է բացասական։ Մինչդեռ շօշափելի արդիւնքներու հասնելու եւ կշիռ ունեցող համակրութիւններ ստեղծելու համար պէտք էինք ընդգրկել աւելի դրական ուղղութիւն մը։

Երկրորդ, շատ մը ուրիշ ազգային գործերու նման փրոփականտի գործն ալ մինչեւ այսօր նկատուած է տեսակ մը բարեսիրական եւ կամ կուսակցական ձեռնարկ։ Հետեւաբար դարձած չէ զանգուածային ու ժողովրդական։ Չենք ունեցած ազգային ու համաժողովրդական պատասխանատու կեդրոնական մարմին մը, որ ազգովին ընդունուած ուղեգծի մը հիման վրայ յառաջ տանէր շարժումը։

Շիտակ է թէ հոս ու հոն գտնուած են սրտցաւ ազգայիններ, անհատներ կամ խմբակցութիւններ, որոնք իրենց կարողութեան չափով աշխատած են վարել «փրոփականտ»ի գործը, սակայն ցաւալի է ըսել թէ չէ նկատումներ ալ աղետալի դեր կատարած են, եւ ինչ որ մէկը փորձած է շինել ուրիշ մը քանդած է կամ ջանացած է քանդել։

Փրոփականտի գործին մէջ մեր երրորդ գլխաւոր թերացումը յառաջ կուգայ թուրքերու այս երկրին մէջ մեզի հակառակ եւ մեր հարցը մաղելու համար ըրած ջանքերուն հակազդելուն մէջ։

Վերջին մէկ քանի տարիներու Պոլսոյ կամ արտասահմանի անգլիական կամ ամերիկեան վարժարաններէն ելած ճարպիկ թուրք երիտասարդներ, եւ մասնաւորապէս թրքուհիներ ափ են առեր Ամերիկայի դուռները։ Ամէն մէկ քանի ամիսը անգամ մը ճարպիկ թրքուհի մը իր արեւելեան ծեքծեքումներով եւ Ամերիկացիի այլ եւ այլ կարգի բնազդները շոյող ձեւերով կուգայ պանծացնել թրքական վերջին շարժումը եւ թուրքին տարած յաղթանակները։ Հրապարակային այդ ամէն ատենախօսութիւններն ալ անպայման կը սկսին կամ գէթ կը վերջանան հայկական հարցին ուղղուած սլաքներով եւ հարուածներով։

Չերկարենք։ Ի՞նչ ըրած ենք ցարդ հակազդելու այս կարգի աժան զրպարտութիւններուն»։

ՅՈՒԴԱՅԻ ԵՐԿԻՐԸ

Պաղեստինի կառավարութիւնը պատրաստած է ծրագիր մը, հրէական գաւառ մը կազմակերպելու համար Պաղեստինի մէջ։ Այդ գաւառը պիտի բաղկանայ Թէլ Ավիվէն եւ հրէական 40 գաղութներէ եւ պիտի կոչուի Յուդայի երկիր, պիտի ունենայ 70 հազար բնակիչ։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Թուրք ազգային ճարտարարուեստի ընդհանուր ցուցահանդէսը բացուած է Էնկիւրի, Թիւրք Օճաղըին մէջ, մեծ հանդէսով։

Ցուցադրուած են ամէն տեսակ գործուած նիւթեր։ Փափաք յայտնուած է որ ցուցահանդէսը տեւական հանգամանք մը ունենայ. ասոր համար յարմար շէնք մը կը փնտռուի։

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Պէյրութէ «Ազդակ»ը կը գրէ (16 ապրիլ).

—Թշուառութիւնը օրէ օր կը սաստկանայ Գամըշլըի շրջանին մէջ։ Կարօտներու թիւը երկու ամսուան ընթացքին գրեթէ կրկնապատկուած է եւ եթէ այս ընթացքը շարունակուի քանի մը ամիս եւս, հանրատարած թշուառութիւն պիտի տիրէ մեր նորագաղթ հայրենակիցներուն մէջ։ Դժբախտաբար անոնց ցաւը մը հող եւ զոյգ մը եզ» աղաղակները անարձագանգ մնացին ցարդ։

Գամըշլըէն հասնող նամակները չափազանց սրտաճմլիկ եւ յուսահատ կը նկարագրեն գաղթականներու վիճակը եւ կը շեշտեն անընդհատ օգնութեան անհրաժեշտութիւնը։ Դժբախտաբար խնամատարութիւնը վերջերս շատ անտարբեր ընթացք մը կը բռնէ ազդուած անարդար եւ խանգարիչ քննադատութիւններէն։

Շաբաթ մը առաջ թրքական դժոխքէն ազատուած եւ փախստական միջոցներով սահման հասած գաղթական մը շատ ողբերգական կը նկարագրէ հոն մնացողներու վիճակը. եւ կը հաւաստէ որ մէկ երկու ամիսէն կը սկսին հասնիլ նոր կարաւաններ։ Խարբերդի մէջ դեռ կը մնան 100 ընտանիք, վերջին ծայր թշուառ եւ զուրկ եկեղեցիէ ու դպրոցէ։ Հայերուն համար բացարձակապէս արգիլուած է ազատ աշխատանքը, քաղաքէն մէկ քիլոմեդր գիւղ մը երթալ անկարելի է։ Տուրքերը այնքան ծանր եւ բազմատեսակ են որ անհնար է տոկալ. օրինակի համար «պիտանց աչըղը վէրկիսի», «սինէք վէրկիսի», «տէմիր եօլլար վէրկիսի», «գազանճ վէրկիսի», եւայլն անուններու տակ ահագին տուրքեր կը գանձեն։

Կեսարիայէն եկող նամակները եւս կը հաստատեն այս լուրերու ստուգութիւնը, շուրջ 4000 Հայեր կը գտնուին այժմ միեւնոյն պայմաններու տակ, մեծ մասամբ հացակարօտ, ճատ սխալ է եւ ինքնախաբէութիւն կ'ըլլայ Անատոլուի ներքին գաւառներուն մէջ մնացող Հայերու վիճակը բաղդատել Պոլսոյ մէջ մնացած հայութեան հետ, որոնք տարբեր պայմաններու տակ կը գտնուին։

Մօտ ատենէն նոր աղէտի մը ականատես պիտի ըլլանք։ Նոր կարաւանները պիտի հասնին աւելի թշուառ եւ կարօտ վիճակի մէջ քան նախորդները, որովհետեւ միայն դրամ ունեցողները կրցած էին արժանանալ նախորդ անգամ մեկնելու առանձնաշնորհին, եւ կառավարութիւնը սիստեմատիկ կողոպուտի կ'ենթարկէ զանոնք։ Բացի այդ՝ Թուրքիա մնացողները այս վերջին ամիսներուն աւելի ծանր տուրքերու եւ ճնշումներու ալ ենթարկուած են։

Այս բոլոր չարագուշակ պատահարներու նախօրեակին ազգային բացարձակ անիշխանութիւն կը տիրէ Հալէպի մէջ...։

20 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ՋԵՂԾՈՒՄ

Թրքական հին թղթադրամները նորերով փոխանակուած ատեն մեծ ջեղծում մը գործուած էր։ Կատարուած քննութիւնները այժմ հաստատած են թէ ջեղծումը ենթադրուածէն շատ աւելի է եւ կը հասնի 20 միլիոն թրքական ոսկիի։ Ջեղծումը կատարած է՝ երբ Օսմ. Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը դեռ Պոլիս կը գտնուէր։ Կ'ըսուի թէ գլխաւոր ջեղծարարն է Վասիլ անուն Յոյն մը՝ նախկին պաշտօնեայ Հանրային Պարտքի, որ Աթէնքի մէջ 150 սենեակով թաղ մը շինել տուած է...

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկրորդ անգամ Էնկիւրի գացին Օսմանեան Հանրային Պարտքի Փարիզի Վարչական Խորհուրդի պատուիրակները, անգլիացի Սթանլի Ուայթ եւ ֆրանսացի տէ Քլոզիէր։

Իրենց առաջին այցելութեան առեն, օտար բաժնետէրերու ներկայացուցիչները կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան Թուրքիոյ ելմտական գործավարին հետ, կտրօններու ծանօթ խնդրին մասին։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը պատրուակ բռնելով երկրին տնտեսական մեծ տագնապը եւ Թրքական դրամին աննախընթաց անկումը, չուզեր վճարել կտրօնները՝ յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ։ Այս կտրօններուն ընդհանուր գումարը կը հասնի 2միլիոնստերլինի։ Այս տարուանը, որ պիտի վճարուի մայիսին, ապահովուած է արդէն և յանձնուած Վարչ. Խորհուրդին տրամադրութեան։

Ուրեմն վէճը կը դառնայ Թուրքիոյ կողմէ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին կատարուելիք վճարումներուն շուրջ։

Թուրքիա կտրօններու վճարումը դադրեցուցած էր Մեծ Պատերազմի սկիզբը։ Եւ դեռ 1928 յունիս 13ին միայն Փարիզի մէջ համաձայնութիւն կնքուեցաւ՝ վճարումները շարունակելու մասին։ Ու ահա հազիւ մէկ տարի կատարած իր պարտաւորութիւնը, օսմանեան կայսրութեան հարազատ ժառանգորդը կը դժկամակի պարտքերը վճարել։

Թուրքիա միջին ճամբայ մը գտած է։ Չուզեր իբրեւ պարկեշտ պարտական պայմանաժամին վճարել իր պարտքը, յարգել իր ստորագրութիւնը։ Ո՛չ ալ իր հիւսիսի դրացիին պէս կը մերժէ ճանչնալ սուլթաններու դիզած պարտքերը։ Մէկ կողմէ կ'ուզէ փոշի փչել Եւրոպայի աչքին, ուղղամտութեան ձեւեր առնել։ Միւս կողմէ չի կրնար խուսափիլ Թրքավարի հին սովորութիւններէն, առհաւական մեթոտներէ։

Ու ճիշդ այդ հին սովորութիւններուն համաձայն, դարձեալ արեւելեան սակարկութեան նստած է պահանջատէրերուն հետ։ Խրիմի պատերազմէն՝ այսինքն 75 տարիէ ի վեր այս մեթոտին դիմած են Թուրքիոյ վարիչները եւ միշտ ալ յաջողած ժամանակաւոր դարման գտնել երկիրը քայքայող անբուժելի ցաւին։

Օտար պահանջատէրերուն ուրախութիւնը կարճատեւ եղաւ։ Երկու տարի առաջ կը կարծէին թէ վերջնապէս կարգադրուած է խնդիրը եւ թէ ամէն տարի պիտի կրնան գանձել իրենց կտրօններուն փոխարժէքը։

Թուրքիան սկսած էր համակրութիւն շահիլ արտասահմանի մէջ եւ Ռուսիայէն աւելի բարձր դասուիլ միջազգային հրապարակին վրայ։ Սակայն յուսախաբութիւնը չուշացաւ։

Օտար մամուլին մէջ վերջերս կարգ մը յօդուածներ երեւցան՝ քննադատելով Էնկիւրիի կառավարութեան ընթացքը։ Մասնաւորաբար պահանջատէր գլխաւոր երկիրներու՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ դրամատիրական կարեւոր թերթեր խստիւ այպանեցին այս նոր չկամութիւնը։

Ու թուրք մամուլը, որ սկիզբները շատ յոխորտ դիրք բռնած էր պահանջատէրերուն հանդէպ, հիմա փոխած է իր ոճը և աղերսելու, պաղատելու ձեւեր կ'առնէ։ Նոյնիսկ ամբոխավար Եօնուս Նատի քանի մը շաբաթ առաջ խմբագրականով մը «խղճահարելու» հրաւէր կը կարդար Եւրոպայի (ապրիլ 5). իսկ ապրիլ 18ին կը գրէ.

«Մենք երբեք չենք ուրանար 1928 յունիս 13ի համաձայնագիրը եւ բացարձակապէս բարեացակամ ենք ամբողջովին գործադրելու անոր տրամադրութիւնները։ Տնտեսական տագնապայութիւնները, որոնք ամբողջ Եւրոպան, նոյնիսկ ամբողջ աշխարհը կ'այրեն կը մրկեն, Թուրքիոյ մէջ ալ ստեղծած են շատ դժուարին կացութիւն մը։»

Ու կ'աւելցնէ թէ բաժնետէրերու ներկայացուցիչները այդ կացութիւնը քննելով, որոշած են կարգ մը դիւրութիւններ ընծայել։ Անոնք իրենց առաջին այցելութեան, առաջարկած էին Թուրք կառավարութեան, որ օտար ելմտագէտ մը հրաւիրեն Էնկիւրի՝ Թուրքիոյ տնտեսական վերականգնումին համար ծրագիր մը պատրաստելու նպատակով։ Միւս կողմէ՝ բացարձակապէս պնդեցին 1928ի փարիզեան համաձայնագրին վրայ, մերժելով ամէն զիջում։ Էնկիւրի իր կարգին մերժեց օտար ելմտագէտ մը պաշտօնի կոչելու թելադրութիւնը, վախնալով որ ատիկա նախաքայլը կ'ըլլայ Եւրոպայի տնտեսական գերիշխանութեան Թուրքիոյ վրայ։

Ահա՛ այս պայմաններուն մէջ է որ կը վերսկսին բանակցութիւնները Էնկիւրիի մէջ։ Արդիւնքի մասին տեղեկութիւններ չկան դեռ։ Սակայն Թուրքերը ամէն պարագայի մէջ պիտի ջանան առաւելագոյն շահերն ապահովել, դիմելով Թրքական սակարկութեան բոլոր ճարպիկ միջոցներուն։

Կասկած չկայ որ Եւրոպան պիտի համակերպի դարձեալ եւ Թուրքիա աժան պիտի պրծի այս տագնապէն ալ։ Ռուսիոյ օրինակը ա՛նքան վախցուցած է բաժնետէրերու աչքը, որ անոնք նախամեծար պիտի համարեն ուշ առնալ, քիչ առնալ, բայց երբեք չկորսնցնել ստանալու յոյսը։

Դարձեալ պետութիւններ պիտի գտնուին, նախկին թշնամիներ, նոյնիսկ «յաւիտենական թշնամիներ ինչպէս Իտալիան», որ պիտի փութան օգնութեան ձեռք կարկառել «Հիւանդ մարդուն»։

Էնկիւրիի բանակցութիւնները, այս տեսակէտէն, ո՛չ մէկ անակնկալ կը վերապահեն։

Այս բոլորէն վերջ, սակայն, մենք դարձեալ դէմ յանդիման պիտի գտնուինք Թուրքիայի մը հետ, որ անուղղայ է, որ երբեք դաս չառներ անցեալէն, որ անհաշիւ կը մսխէ իր հանրային հարստութիւնները, կը կողոպտէ իր հպատակները։ Ծախսկոտ սուլթաններու անխիղճ շռայլութիւններէն վերջ, երկրին կենսական երակները քամուեցան անոնց արիւնարբու յաջորդներուն կողմէ։ Այսօր ալ կաշառքն ու գեղծումները, խնջոյքներն ու շռայլութիւնները անպակաս են Քէմալի երկրին մէջ։

Կիսամիջոցները երբեք հիմնական դարմաններ չեն։ Ու Եւրոպա կրնայ այսօր թերեւս գոհացում ստանալ, բայց վաղը դարձեալ պիտի գտնուի նոյն կացութեան հանդէպ։

Ըսմէթ փաշայի դահլիճը որ տարիներէ վեր բռնակալօրէն կը վարէ երկրին ճակատագիրը, — տեսականօրէն հանրապետական կարգերով, չկրցաւ Համիտի կամ Իթթիհատի կառավարութիւններէն տարբեր արդիւնքի մը յանգիլ։ Բոլոր վարիչներն ու բոլոր վարչաձեւերը Թուրքիոյ մէջ կը հասնին ուրեմն նոյն վախճանին։ «Ծերունի մարկացումները», որոնց գլխաւորները հրապարակուեցան այս էջերուն մէջ, շատ պերճախօս կերպով ցոյց կուտային պատկերը այն վիճակին, որ կը տիրէ այսօր Քէմալի երկրին մէջ։

Երբ համրերն անգամ լեզու կ'ելլեն, կը նշանակէ թէ դանակը ոսկորին հասած է արդէն։ Բռնակալութեան թաթը սեղմեց բողոքող կոկորդը։

Եւ սակայն քայքայումը կը շարունակուի անարգել։ Որդը կը շարունակէ կրծել նորոգուած Թուրքիոյ կենսական երակները, մինչեւ որ օր մը հասնի մահացու հարուածը եւ չարիքը դարմանէ արմատէն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

"ՍԻՐՈՂ,, ԹԷ "ՄԱՍՆԱԳԷՏ,,

Միջազգային գրագէտ Սթէֆան Ցուայգ, շահեկան յօդուածի մը մէջ կը ներկայացնէ արժէքը այն արուեստագէտներուն, որոնք գրականութիւն կ'ընեն պատահաբար, եւ կը կոչուին սիրողներ (amateurs) առանց դասուելու մասնագէտներ (professionnels):

Արդարեւ հարցը բաւական հետաքրքրական է, ընդհանրապէս միջազգային գրականութեան, իսկ մասնաւորապէս հայկական արուեստին մէջ, ուր մասնագէտները դատապարտուած են ուրիշ միջոցներով իրենց ապրուստը ճարելու եւ կամ ըլլալու սիրող գրագէտներ, որոնց թիւը վերջերս չափազանց շատցած է։

Կարելի է ըսել թէ մատի վրայ կը համրուին մեր այն մասնագէտները, որոնք միայն գրականութեամբ ապրած են, օրինակ Շիրվանզադէ, Օտեան եւն.։ Մեծագոյն մասով ուսուցիչ, խմբագիր, կամ յեղափոխական եղած են, շատեր առեւտուրով զբաղած եւ շատեր ալ բժիշկ, փաստաբան՝ իրենց ազատ ժամերէն օգտուած։ Զօհրապ տարին հազիւ քանի մը ամիս իր սիրած գրականութեամբ կը զբաղէր, արձակուրդի պահերուն միայն։

Ու թէ սիրողի գրականութիւն ընելու համար է որ համաձայն եմ Ցուայգի կարծիքներուն, եւ արձագանգը կ'ուզեմ ըլլալ «Յառաջ»ի էջերուն մէջ, այլ որովհետեւ շատ մը մասնագէտ գրողներ, արուեստը եւ գրականութիւնը իրենց առանձնաշնորհը ըրած են՝ խստօրէն քննադատելով սիրող գրագէտներու արժանի ճիգերը, կարծէք իրենց ինքնախոյզ վարպետի աթոռները բաւական ըլլային մեղադրելու շատերուն տաղանդը, որ կը յայտնուի հազուադէպ պարագաներու ատեն։ Շատեր կ'ըսեն թէ մարդ երկու տիրոջ չի կրնար ծառայել։ Կարծէք թէ մեր գրողները միայն եւ միայն գրականութիւն կ'ընէին։ Պարզապէս վարժութեան հարց է, եթէ յեղափոխական մը ազդուած է իր մթնոլորտէն եւ ազգի մը ազատութիւնը երգածի մարդ մը կրնայ շատ լաւ պատկերացնել իր ապրած միջավայրը եւ ստեղծագործել այնպիսի իրական տիպարներ, որոնք կրնան ճիշդ արուեստի շունչին համապատասխանել, եթէ գրողը տաղանդ ունի։

«Սիրողը», կ'ըսէ Ցուայգ, իբրեւ գործի եւ կենդանութեան մարդ՝ կը մղուի յանկարծ ստեղծագործական աշխատանքի եւ իր ժամանակաւոր արուեստագէտի ձգտումներով, եռանդով եւ խառնած ըմբռնումի մը բովանդակ ճիգը կուտայ»։ Արդարեւ մասնագէտները առատ ժամանակ ունին շատ գրելու եւ միշտ արտադրելու եւ, որովհետեւ քիչեր հանճարեղ են, մշտահոս եղած են, իրենց երեւակայութիւնը կը կասի եւ կը սկսին կրկնութիւններ ընել, միեւնոյն բանը կը ծամեն ու կը ծամծմեն տաղտկալի ըլլալու աստիճան, կը շահագործեն իրենց անուան հմայքը։ Բայց Վալէրի կը քաշուի գրական ասպարէզէն ամբողջ քսան տարի, ըսելով թէ «գրելիք նոր բան չունիմ»։

Ցուայգ կը կարծէ թէ պատահական գործ մը ձեւի եւ գաղափարի ճշմարտութիւն եւ արուեստի սեղմում կը գնէ իր արտադրութեանց մէջ, եւ սիրող մը յաճախ կուտայ նախնական նիւթի մը ընդհանուր գիծերը եւ անոր զարգացումը աւելի կենդանի կը դառնայ։

Բանաստեղծ Պէշիկթաշլեան անմահացած է իր մէկ ոտանաւորով, «Իմ սրինգը», մինչդեռ անդին ծանօթ մասնագէտներ հարիւրաւոր ոտանաւորներ կ'արտադրեն en série եւ թուղթակի նման կրկնութիւններ կ'ընեն։ Տեսակ մը խաչագողներ կարելի է համարել զանոնք առանց վարանելու։

Ամէն գործնական մարդ նոր շիթ մը կը բերէ, թարմ եւ ինքնատիպ, գրականութեան մէջ եւ իր մասնագիտութիւնը կը դառնայ հում նիւթ։ Ճիշդ է որ երկարաշունչ եւ լուրջ գործերու համար գրական մասնագէտներ անհրաժեշտ են, այդ մասին չէ որ պիտի վիճիմ, այլ կ'ուզեմ արդարացնել այն կարծիքը թէ սիրող մը յաճախ աւելի գաղափարապաշտ է քան մասնագէտ, որ նպատակ մը ունի եւ երբեմն գրականութիւնը իբրեւ միջոց կը գործածէ, Շոփէնհաուէր, որ չար ըլլալու աստիճան նախանձոտ էր, կ'ըսէր թէ գրականութեան անկումը կը սկսի այն թուականին, երբ «հեղինակի իրաւունքը» ծնունդ առաւ։ Այսինքն այն օրէն, որ գրականութիւնը շահաւոր դարձաւ։ Ցուայգ շատ աւելի առաջ կ'երթայ եւ կ'ըսէ թէ "այն օրէն որ գրողները մասնագէտներ դարձան, բոլորովին տարբեր կը զգան եւ տարբեր կը գործեն, կազմելով առանձնայատուկ դասակարգ մը։

Եւ այդ ընտրեալներուն համար սիրողը խորթ զաւակ մըն է, գուցէ նենգ։ Երբ գրականութեան սահմանները մտնելու յատուկ անցագիրը չունի։ Մասնագէտները կ'ըսեն թէ "գործի մարդ մը ոչ տրամադրութիւն եւ ոչ ալ ատեն ունի երկարաշունչ եւ արժէքաւոր գործեր արտադրելու, "ժամանակը դրամ է,, անոր համար։ Չէք, լեզուի եւ կաղմաւորումի առատ միջոց կը տրամադրէ արուեստագէտին միայն, եւ երբեմն իր ամբողջ կեանքը, ձգտումները, հակումները իրեն կը գնէ որեւէ գործի մը իրականացման եւն.։ «Ցուայգ ընդհակառակն կը քննադատէ այս կերպ մտածում մը եւ կ'ըսէ.— Բուն արուեստագէտի մը համար շատ ժամանակ ունենալը նոյնիսկ վտանգաւոր է։ Աւելորդ յոգնեցուցիչ աշխատանքի մը գործադրութիւնը ուժերը կը վատնէ եւ ամէնէն պարզ մտածումն ալ ծամծմելով, չարչրկելով, կը տարածուի վերլուծելու պէս մահուան կը դատապարտուի։ Մէկ հատորի մը նիւթը չորս, հինգ նոյնիսկ տասը հատորի կը վերածուի, մինչդեռ սիրող մը ըղձալի երկունքի մը մէջ խառնուած կը պատմէ եւ ընելիքը կ'ըսէ ու կը մեկնի, թողլով իր ետին արգասաւոր հորիզոնի մը հմայքը։ Արդէն ներկայիս գրականութիւնն ալ մասնագիտութիւն դարձած է, եւ եթէ բժիշկը հոգեբանական կամ ախտաբանական գրականութիւն կ'ընէ, ինչո՞ւ համար առաջնորդը կամ գաբինը չարչրումի, հեւքի կամ ռմի գրականութիւն չընէ, եթէ բնածին տաղանդը ունի, եւ կամ վաճառականը, կիրքի, պայքարի, անկումի կամ թշուառութեան բանաստեղծութիւնը չպատկերացնէ, եթէ երբեմն գրիչը ձեռք առնէ...։

Բոլոր միջազգային արժէքաւոր գրողները թրծուած են կեանքին մէջ, «սիրող» մը եթէ ունի բնածին տաղանդ, անպայման կ'արտայայտէ իր կեանքին որեւէ մէկ շրջանը։

Ու որ Մօփասան երեսունէն վերջ սկսած էր գրել եւ տասը տարուան մէջ քսանէ աւելի հատորներ արտագրած է։ Ուրեմն արուեստի եւ գրականութեան մէջ ոչ սիրողի եւ ոչ ալ մասնագէտի հարց-պէտք է բարձրանայ, մանաւանդ հայկական բացառիկ իրականութեան մէջ։ Ո՛վ որ կարող է հայ գիրին արժէքաւոր գործ մը բերել, ան արդէն պէտք է գրաւէ իր տեղը։ Ես շատ մը մասնագէտներ գիտեմ, որոնք սխալմամբ ինկած են արուեստի մարզին մէջ, եւ կատարեալ թերիմացութիւն է անոնց ըրած գրականութիւնը։

Ցաւօք չփոթենք խմբագրին եւ բանաստեղծին միջեւ եղած տարբերութիւնը։

Թերեւս այս մասին ունենամ շատ մը ըսելիքներ, աւելի լայն կերպով բացատրելու համար այս հետաքրքրական հարցը։ Սակայն մէկ բան կը մնայ փաստ՝ ի նպաստ իրենց.— այն բացառիկ պարագան որ բոլոր երիտասարդ գրողները այժմ եղած են գործի եւ իրականութեան մարդ եւ կը գրեն ու կը խաղան իբրեւ սիրողներ...։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՉԷԶՈՔ ՁԱՅՆ ՄԸ ԵՒ ԲՈՂՈՔ ՄԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Այս տողերը, հաւանաբար գրուած, պէտք չեն զգար «պարոն խմբագիր»ով սկսելու։ Անոնք ուղղուած են հայ ժողովուրդի այն տարրին, որ գիտէ զանազանել գաղափարի պայքարը հաշիւ պայքարէն, որ, կուսակցական թէ ոչ, գիտցած է մնալ հայ եւ գործել իբրեւ հայ։

Նոյնպէս այս տողերը պէտք չէ թարգմանել իբրեւ պաշտպանողական մը Ա. Ահարոնեանի անձին, անոր քաղաքական գործունէութեան կամ անոր պատկանած կուսակցութեան։

Ճշմարտութեան զգացումն է, որ զիս կը հարկադրէ ինքզինքիս պարտադրած լռութենէս հրաժարիլ, խղճի պարտք մը կատարելու եւ բարձրացնելու բողոքի ձայն մը անոնց դէմ, որոնք հաւասարապէս պատասխանատու ըլլալով հանդերձ հայկական հարցին ձախողման, անխղճութիւնը եւ աներեսութիւնը ունին գէթ հայ ժողովուրդը խաբելու, իրենց զիրենք ներկայացնելով անմեղ գառնուկներ կամ անսխալական պապեր։

Հայ թերթեր յաճախ ստանալու եւ կարդալու առիթը չունենալով, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին շուրջ յուզուած խնդիրներու մանրամասնութիւններուն տեղեակ չեմ։

Ինծի չի պատկանիր եւ իմ ձեռնհասութենէս վեր է գրագէտ-բանաստեղծ Ահարոնեանի մասին բառ մը խօսիլ։ Իսկ ինչ կը վերաբերի անոր քաղաքական կեանքին, մասնաւորաբար Ժընեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ անոր ունեցած գործունէութեան, քանի մը խօսք ըսել անպատեհ չպիտի ըլլար, քանի որ զուիցերիական քաղաքացիի հանգամանքս ինծի առիթ տուած էր, երբ չէզոք ականատես վկայ, մօտէն ապրելու հայկական հարցին շուրջ անցած դէպքերն ու պարագաները։

Ահարոնեան դիւանագէտ մը չէ եղած իր կուսակցութեան մէջ եւ ինքնաբերաբար չէ եկած Եւրոպա, այլ հայ ժողովուրդի ամբողջական ուժերով ստեղծուած Հայաստանի մը Խորհրդարանին կողմէ իբր նախագահ պատուիրակութեան մը եւ ոչ թէ իբր լիազօր բանագնաց։

Եթէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը սխալներ գործած է, ինչո՞ւ միայն Ահարոնեանի անունը յիշել։

Շատ հեշտ է ըսել «կը քննադատենք իր (Ահարոնեանի) իր կուսակցութեան վար... քաղաքական կեանքը որ ... անվերջ աղէտներու ... ազգը երէկ եւ այսօր ... տողերը գրող եւ քաղաք... հասկացողութիւն չունեցող... բռնները որո՞ւ անունով ու ... իրաւունքով քննադատող... ամբաստանողի հանգամանք... տան իրենք իրենց։

Հայ ժողովուրդը իր ազա... ջութեան մէջ դեռ ի վիճակի ... եղած, առիթը չէ ունեցա... արելու չէզոք ատեան մը ... քննէր իւրաքանչիւր կուսակ... թեան կամ պատուիրակութ... գործունէութիւնը եւ ճշդէ... վճռէր իւրաքանչիւրին պատա... խանատուութիւնը հայկական ... աղէտներու եւ հայկական ... ցին ձախողման մէջ։

Մինչեւ այն օրը՝ իւրաք... չիւր Պատուիրակութիւն ... մնայ ամբաստանեալի դիր... մէջ։

Եթէ ընդունինք թէ ... Պատուիրակութեան գործունէ... թիւնը եղած է աղէտաբեր ... ապացուցուած թէ Ազգ. Պատու... րակութեան գործունէութիւ... ղած է ազգօգուտ։

Նկատի առնելով միայն ... դէպքերը, որոնց ականատես ... դած եմ Ժընեւի մէջ, կրնա... սել թէ Ազգ. Պատուիրա... թեան գլխաւոր գործունէութ... նը եղաւ պայքարիլ ամէն կե... պով եւ ամէն միջոցներով ... Պատուիրակութեան դէմ ... քանդել ու չէզոքացնել ... բոլոր ջանքերը եւ ձեռն... նները։

Եթէ սիրելի չէր որ ... Պատուիրակութիւնը կր... Դաշնակցութեան, կարելի է ... բանալ թէ Ազգ. Պատուիրակու... թիւնն ալ չէր կրթնած ... վար կուսակցութեան։

Եթէ Հ. Հ. Պատուիրակու... թիւնը չունեցաւ կարող դիւ... նագէտներ, ի՞նչ ըրին ... Պատուիրակութեան ... դիւանագէտները։

Եթէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւ... չկրցաւ գոյութիւնը պահել ... բածին Հայաստանի, Ազգ. Պատ... ուիրակութիւնը կրցա՞ւ ... օջախի մը կեդրոնանալ ... տալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԷՊՔԵՐ

Հայկական հարցին եւ ... նաւորաբար Սեւրի դաշնա... գործադրման շուրջ եղած ... նակցութեանց ամէնէն փափ... վայրկեանին է, որ Ազգ. Պատ... ուիրակութիւնը «ազգային ... ջախի մը բանաձեւը մէջ... նետեց, առանց նախապէս ... Պատուիրակութեան տեղեկ... թիւն տուած ըլլալու ... մէջ...։

Հրապարակաւ յայտարար... թիւն եղած էր՝ թէ ... պատուիրակութիւնները ... բաշխ պիտի գործէին, ... նը խոստացած էին նաեւ ... յանձնարարութեան Միջազգային ... կային։

Ազգային օջախի մը ... անակնկալ մը եղաւ ... Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ... բան չկրցաւ ընել՝ եթէ ... ռազմիկ Միացեալ Նահանգներ ... իր ներկայացուցիչն թէ ... որեւէ մասնակցութիւն ... այդ գործին մէջ։

Միեւնոյն ազգին ... համար աշխատող երկու Պատու... րակութեանց ազգասիրութ... ապացուցանող այդ հետաք... բնագիրը հեռագրատուն ... լու տխուր պաշտօնը ինծի ... ճակեցաւ։

Թրքական դիւանագի... թեան մէջ մնացած եւ անոր ... տեղով սնած Նորատունկ ... մը ասկէ աւելի ալա թուր... (à rouler à la turque) խաղ ... չէր կրնար խաղալ, այսպէ... քանդելով Սեւրի դաշնագիրը ... ծաղրելու դժկամակող ... պետութեանց հացին։

Զուիցերացի ծանօթ ... ծերեր, զուարթ, պէտք ... խորհուրդ հարցնելու միջազ... յին իրաւագիտութեան փաս... օգոր մը, ճշդելու համար ... գիրքը եւ ընելիք դիմու... «Au point de vue juridiq... de droit international» ...

...լեքը Սեվրի դաշնագիրը, ...չ մէ պետութիւնները հու-...ոգել իրենց ստորագրու-...ը։ ...նը իր իրաւագէտին կարծի-...

...Միջազգային հոյակերպերու ...ի ժողովին մէջ ալ նոյն-...ի խորհրդակցութեան հրա-...ուած հայ Պատուիրակու-...թիւնները չկրցան ազդօգուտ ...նք մը յառաջ բերել։ ...նք մը Հայաստանի վրայ ...ս՝ մը ... հոգատարու-...ղբերական հոգատարութեան ...ւորը համակրութեան հա-...ն կար։ Զուիցերիական ...ocrate» թերթին մէջ ե-...ծած երեք յօդուածներով իմ ...ութիւնս եւ համամտու-...թիւնս յայտնած էի այդ ծրա-...ին համաձայն թէ չեզոք ...մը հոգատարութիւնը ...կրնար հեռու պահել Հա-...ը մեծ պետութեանց ազ-...ութիւններէն եւ անոնց մրցա-...ան հետեւանքներէն։ ...Ազգերու ... նոյն մի-...ին Խմբակավարներու, Ազգ-...ուիրակութեան եւ Բարե-...կանին ամէնէն գործուն-...անդամը, կը նախընտրէր ...իկեան հոգատարութիւնը, ...ուանագէտի հետատեսու-... Այժմ կարելի՞ է հար-...մէ ո՞ր մեացին ամերիկ-...բազմաթիւ զրահաւորները ...սաւառնակները, որոնց առա-...ութիւնները կը թուէր։

Յ. ԼՈՅՍ-ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(...նացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

...ԱՐԱԿԱՆ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

«...որհ. Հայաստան» իր առա-...էջին վրայ կը գրէ հետեւեալ ...ոգիներով։— «Առանց ծրա-...շինարարութիւնը խլում է ...ներ տասնեակ հազարներ, ...ռեցնում է շինարարութեան ...ը, — Շինարարութիւն ...ոյլ անիշխանութիւն է»։

...ն անմիջապէս կը գանգատի Հայաստանի ծայրամասերուն, ...ինչ կեդրոնական տեղերուն ...շինարարութեան վրայ ուշա-...թիւն ընող չկայ, այդ էպատօ-..., որ շինարարութիւ-...կը դառնայ ճարտարապետ-...ին ապարդիւն փորձ մը, ի ...տասնեակ հազարաւոր րուբ-...ներ, առանց որեւէ օգուտ ունե-...նալու։

...Լենինականի գիւղին մէջ ...մանիֆակտուրի գործարանը, որուն ...մեքենական յառաջադիմութեան մէջ «...ղութեան» էին մատնուած ...մը «անձշան» յարմարու-...թիւններ, արդէն աւարտած է, ...ճարտարապետը ուշադրու-...թիւն չէ դարձուցած այդ մա-...

...երբ գործարանը կ՚աւարտի, ...արապետը կ՚արգիլէ օգտա-...ել առաջին յարկը, եւ 700 ...ղի ծախք ընել ընելով ատաղձով ...ցնէ։ Ազէրուին պատճառով խոնաւութիւնը, հանդերձարանի, գրասենեակի չգոյութեան պատճառով աշխատանքի անյարմարութիւնը կարեւոր թերութիւններ էին։ Աղի, հեղուկ քրտինքի մէջ բանուորները կը հիւանդանային։

Այս անգամ հարկ եղաւ 210 րուբլի ծախսելով պարզել լեցուած աւազը։

Արտասահմանէն ապսպրուած մեծ շոգեկաթսան կարելի չեղաւ տեղաւորել իր տեղը։ Հարկ եղաւ մեծցնել սահմանուած տեղը։

Այսպիսի իմաստուն ճարտարապետներ են, որ շինեցին Էջմիածինի պանդոկը, որուն արտաքնոցի նման «հասարակ» մէկ բանը «մոռացութեան» է տրուած։

Ի՞նչ շինարարութիւն։

Երեւանի պետական գործարանին հիմը դրուեցաւ 1927ին, առանց նախագիծի։ Այդ պատճառով շինութիւնները քանի մը անգամ փոփոխութիւն կրեցին։ Նախատեսուած էր 1,200,000 րուբլի ծախք, մինչ արդէն ծախսուած է 1,800,000 րուբլի, եւ դեռ շէնքը աւարտած չէ։

Շինութենէն առաջ չեն խորհած ջրմուղի, ջերմութեան, լուսաւորութեան միջոցներուն մասին։ Զանոնք պատրաստելու համար, պէտք է ծախսել դեռ 2000 րուբլի։ Լուսամուտները շինուած են այնպիսի ձեւով մը, որ անհրաժեշտ կը դարձնէ սարքելու համար մեծ ծախքեր ընել։ Սրբագրելու համար թերութիւնը՝ պէտք է ծախսել 18 հազար րուբլի։

Թէ որքան նպատակայարմար են շէնքերը, դուք դատեցէք.— Բանուորներու խոհանոցը շինուած է արեւին կողմը, եւ բնակութեան սենեակները՝ հիւսիսային կողմը։ Արտաքնոցները եւ անոնց լուսամուտները բնակարաններու պատշգամներուն վրայ են։

Գործարանին լուսամուտները փայտէ շինուած են նոյնիսկ կրակի վրայ աշխատանքներու բաժնին մէջ։ Առաստաղները ցած են եւ այնպէս մը շինուած են, որ արդէն իսկ փլելու վտանգին առջեւ կը գտնուին։ Այդ պատճառով, եւ մարդկային զոհեր չտալու համար, սիւներ դրուած են։

Գործարանը կը հանգչի խիճի վրայ, այնպէս որ մասնագէտները շէնքը վտանգուած կը նկատեն։

Հսկայական ծախքեր, շինարարութեան աղմուկ եւ վտանգուած շէնքեր։

ՍՆՈՒՆԴԻ ՀԱՐՑ

Արդէն սկսան տեղալ գանգատները, ինչպէս նախատեսած էինք, Հայաստանի ճաշարաններու մասին։ «Անհագին դժգոհութիւններու առիթ է տալիս ճաշերի անսննդառութիւնը», կը գրէ «Խ. Հայաստան» (4 ապրիլ)։ Երեւանի ուսանողական թէյարանի մէջ պակաս կը տրուին ուտելիքները, այսպէս՝ հացը 200 կրամի փոխարէն կը տրուի 125 կրամ, պանիրը 50 կրամի փոխարէն 40 կրամ, եւայլն։ Բաղադրելու սովորութիւնը միայն ձեւական արժէք ունի։

Բանուորական գործակցական ճաշարանին մէջ սեղան կայ, աթոռ չկայ։ Ամանով թարմ ջուր չես գտներ երբեք սեղանին վրայ, ճաշը կայ, պատառաքաղ չկայ։ Բայց անթիւ են գանգատները, զորս կը յիշէ «Խորհ. Հայաստան»։

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊԻՑԱՆՔՈՒՐ.— Զատկի նախօրեակին, Իսի-լէ-Մուլինօ-Պիյանքուրի հայ գաղութին ցոյց տուած վերաբերմունքը որբերու Միութեան հանդէպ, կուգար ապացուցանել թէ միշտ որբերու կողքին է՛։

Այն աննախընթաց բազմութիւնը, որ հաւաքուած էր Մուլինոյի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, այն խանդավառութիւնը, որ ստեղծուած էր, կ՚արտացոլային բոլորին աչքերէն. փոխադարձ վստահութիւն։

Հանդէսին բացումը կատարեց Գ. Ս. Նաւասարեան, որ շեշտելէ յետոյ Զ. Ռ. Միութեան արժէքը եւ անհրաժեշտութիւնը, ըսաւ «Այս Միութիւնը կեդրոնաձիգ Միութիւն մըն է, մաքուր ու անաղարտ գործունէութեամբ, ազատ կուսակցական բոլոր տեսակի խըլութիւններէ։ Անոր նպատակն է պահել Ազգային բոլոր տեսակի ալբումներ։ Ահա թէ ինչու համար կ՚արժէ անոնց կողքին նստիլ»։

Ցունկայս ունկնդրելէ յետոյ «Մարսէյեզ»ը եւ «Մեր Հայրենիք»ը, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Գ. Տ. Գուլյումճեան, որ մանրամասն պատկերացնելով որբերու անցեալը այսօրը եւ անոնց կատարելիք գործը վաղուան համար, ըսաւ. «Հայ որբը հայ իրականութեան մէջ կատարելիք քաղաքական գործեր ունի։ Անոր վիճակուած գործը աւելի մեծ է իր նախորդներէն»։

Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւորը» շատ յաջող անցաւ։ Հանդէսի վերջաւորութեան անուրդի դրուեցաւ Անդրանիկի մեծադիր պատկերը եւ շահեցաւ Գ. Բագրատ Թորոսեան 880 ֆրանքի վրայ աւելցնելով միանուագ 250 ֆրանք։ Ամբողջ հանդէսի տեւողութեան նուագախումբը կը նուագէր հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր։ Քաղաքապետը իր բաղակցութիւնը կ՚արտայայտէր նամակով եւ իր սրտագին ողջոյնները կ՚ուղարկէր։ Հանդէսին ներկայ էր պաշտօնական պետը։ Ան, ինչպէս եւ միւս ֆրանսացի հիւրերը շատ գոհ մեկնեցան։

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան պարերը ղեկավարութեամբ Պ. Շիրինեանի։

Պարը եւ յարակից ուրախութիւնները շարունակուեցան մինչեւ առաւօտեան ժամը 5։ Բոլորն ալ բաժնուեցան ուրախ, քաջալերելով որբերը, որ կրկնեն իրենց օգտակար երեկոյթները։

Հրաչեայ Հանտալեան

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ գրական կեանքին յոբելեանը տօնելու համար, Սէն-Շամոնի մէջ ալ ընտրուած է, գործադիր մասնախումբ մը, որ այս նուիրական գործին լծուելու համար, կոչեր հրատարակեց, որպէսզի հանգանակութեան ձեռնարկուի։

Ա. Ահարոնեանի Գործ. Յանձնախումբը կը բաղկանայ հետեւեալներէ — Պ. Պ. Ք. Կարապետեան՝ ատենապետ, Ս. Ընծիրեան՝ քարտուղար, Ա. Գուլյումճեան՝ գանձապահ եւ Մ. Եղիայեան, Գ. Սահակեան, Թ. Թորոսեան, Ց. Եղուպեան խորհրդականներ։

Քանի մը հատուածներ՝ կոչէն.—

— «Հայ ժողովուրդ, արդէն բացուած է հանգանակութիւնը ի նպաստ Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին։ Սէն-Շամոնի մէջ ալ կազմուած է Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը, որուն տրամադրութեան տակ մեր կողմէ կնքուած տետրակներ կան։ Վստահ ենք որ ամէն գրասէր Հայ, ամէն հայրենասէր Հայ, ամէն մէկ քաղաքացի, առանց հոսանքի եւ դաւանանքի խտրութեան, պիտի ընդառաջ գայ մեր կոչին ու իր անկեղծ սրտաբուխ լումաներով պիտի գործակցի մեզի, որպէսզի զօրաւոր հիմնադրամ մը մէջտեղ բերենք։

Թող այս ձեռնարկը իր արդիւնքով նոր ապացոյց մը ծառայէ մեր զօրաւոր ժողովուրդի յարաճուն ստեղծագործութեան»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ
ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՎԱՐԴԱԹԻԼՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կը փութանք ծանուցանել Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի շրջանի հայրենակիցներուն թէ կազմուած է Վարդաթիլ գիւղի Ուսումնասիրաց Միութիւն մը։

Կը խնդրենք հայրենասէր Վարդաթիլցիներէն, որ բարի նախանձ ունենան Նորակազմ Միութեան յառաջդիմութեան օգնելու եւ աջակցելու Սուրիա ապաստանած թափառական մեր հայրենակիցներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Մասնաւորապէս կը խնդրենք փրկել փոքրիկ մանուկները այլասերման վտանգէն։

(Կնիք.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Զատկուան տօներուն առթիւ Հ. Մ. Մ.ի երկու խումբերը, Ա. եւ Բ., հրաւիրուած էին գաւառ մրցումի համար։

Բ. խումբը որ Էմֆ քաղաքին մէջ կը կատարէր իր մրցումը, պարտուեցաւ 0ի դէմ 2 նշանակէտով։ Այս մրցումը տեղի ունեցած է 1000ի մօտ բազմութեան մը ներկայութեան, եւ մեծ յաջողութիւն մըն է, երբ նկատի առնուի թէ հինգ ժամուան շոգեկառքի յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէն ետք, խումբը կազմուած էր երիտասարդ ուժերէ միայն։ Այս երկու նշանակէտները ըրած են վերջին քառորդ ժամուան մէջ։ Հ. Մ. Մ.ի պաշտպանողական գիծերը կատարած են զմայլելի խաղարկութիւն մը, ապարդիւն հանելով «տիվիզիոն տ'օնէօր»ի պատկանող խումբին յարձակումները։ Տեղական խումբը լաւ ընդունելութիւն մը ըրած է Հ. Մ. Մ.ի խումբին։

Նոյն օրը Հ. Մ. Մ.ի Ա. խումբը հրաւիրուած էր Արտէն նահանգին մէջ, եւ պիտի կատարէր երկու մրցում։ Կիրակի օր Հ. Մ. Մ. կը մրցի Րէվէն քաղաքին մէջ, երկու հազարի մօտ երեւելի բազմութեան մը ներկայութեան։ Դաշտը փոքրիկ ըլլալէն զատ, 40 աստիճան զառիվայր էր, խորթ ու բորդ, այնպէս որ խաղալ անկարելի էր։ Հակառակ Հ. Մ. Մ.ի լաւ խաղարկութեան, մարզադաշտին անկանոնութեան համար 2ի դէմ 1 նշանակէտով կը պարտուի Հ. Մ. Մ.ի խումբը։

Երկուշաբթի օր Հ. Մ. Մ. կը կատարէ երկրորդ մրցում մը, Ցէվիլ քաղաքին մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Այս քաղաքին մարզադաշտը տափարակ եւ նոյնքան փոքրիկ էր։ Այս անգամ Հ. Մ. Մ. կը տանի ջախջախիչ յաղթութիւն մը, տեղական խումբին յաղթելով 3ի դէմ 8 նշանակէտով։ Այսպիսով Հ. Մ. Մ.ի խումբը կը լուծէ իր վրէժը նախորդ մրցումին։ Այս խումբը յաղթած է միշտ Րէվէնի խումբին եւ իր գոյութենէն ի վեր առաջին անգամ է որ կը կրէ ջախջախիչ պարտութիւն մը։ Աննկարագրելի ընդունելութիւն հայ մարզիկներուն։

Վ. Հ.

Հ. Մ. Մ. ՆԻՍ

ՆԻՍ, 21 ապրիլ.— Այս տարի փայլուն յաջողութիւններ շահեցաւ Նիսի Հ. Մ. Միութիւնը։ Ապրիլ 6ին sixte շրջանային խաղերու բաժակը շահեցաւ յաղթ խաղարկութենէ մը վերջ 0ի դէմ 3ով։

Իսկ երէկ Նիսի գլխաւոր մարզադաշտին վրայ Հ. Մ. Մ.ի առաջին խումբը կը մասնակցէր քաղաքապետութեան կազմակերպած նուիրուած բաժակի խաղերուն։ Հակառակորդն էր Olympique Gymnast Clubի առաջին B. խումբը, որ զօրացած էր առաջին Aի չորս խաղացողներով, (որոնց մէջ նաեւ Crut նշանաւոր ֆրանսացի միջազգային յառաջապահը), կը ներկայանար հայկական խումբին դէմ։ Մեր տղաքը կորովի խաղարկութենէ մը վերջ յաղթական դուրս եկան 3ի դէմ 4 նշանակէտով։

Այս արդիւնքը որքան անսպասելի նոյնքան ալ քաջալերական է մեր մարզիկներուն եւ երիտասարդութեան համար։ Խաղացողները բոլորն ալ արժանի են գնահատութեան։

Ս. Վ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերմանիոյ հայ ուսանողները որոշ թիւ մը կազմած ըլլալով (մօտ 50 հոգի) եւ նպատակ ունենալով կապ հաստատել եւ աւելի մօտէն շփում ունենալ իրարու հետ, կազմած են գլխաւորութեամբ Պերլինի ուսանողներուն՝ Պերլինի Հայ Ուսանողական Միութիւնը։

Միութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն է Գերմանիոյ մէջ ուսանիլ փափաքողներուն օժանդակել եւ ուսանելու պայմաններուն եւ կարելիութիւններուն մասին տեղեկութիւններ տալ։

Հիմնուած ըլլալով մշակութային հողի վրայ, ան պիտի աշխատի նաեւ կապ հաստատել բոլոր ուսանողական կեդրոններու հետ, Հայաստանէն մինչեւ Ամերիկա։ Միութեանս հասցէն է՝ D. Froundjian, Berlin No. 55. Esmarchstr. 27։ Նախագահ՝ Ա. Յարութիւնեան, քարտուղար՝ Տ. Ֆրունճեան։

Յ Գ.— Կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել։

ՊՈԼՍՈՅ

ԿԱՄՈՒՐՋԸ ՎԵՐՑՆԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Կամուրջը բոլորովին վերցնելու կամ առկախ կամուրջ շինելու խնդիրը դեռ կը ծեծուի։ Այս գաղափարին կողմնակից Առեւտրական Սենեակն ու Նաւահանգիստի ընկերութիւնը կը պնդեն, որ Ոսկեղջիւրը նաւահանգիստի կը վերածուի այս կերպով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒԽԱՌԻ ՎՐԱՅ...

...ւրի ողնածուծէն դող մը ...աղջիկը անհուն պապա-...մը իրեն կը յառէր. դէմքին ...մորմոքի մը լրջութիւնը, ...անքը կար կարծես։

...ուր բան մը հըսաւ, բայց ...իր մարագին դռնէն ներս ...ներ, զգաց որ սիրտը պայ-...աստիճան կը բաբախէր. ...խոտերուն վրայ, սպա-...անձկութիւն մը լեցնելով ...երերը եւ սկսաւ մտիկ ընել։

Գ.

...իր մարագին կիսաբաց դռ-...իրեն կուգային գիշերուան ...շշուկները. մարդկային բա-...ձայները մարած էին այլեւս, ...միայն առուի մը կար-...կաչիւնը. ցայգաթռչուններու հե-...կանչերը. հանդիսաւոր ...ութիւն մը փռուած էր ...ագարակի տանիքներուն ...տանիքներուն վրայ։

Ժամանակը կ՚անցնէր գողի մը նման, շունչը բռնած, ոտքի մատներուն վրայ։

Յանկարծ դրան մը մեղմ ճըռինչը հասաւ իրեն. բակէն ստուեր մը կ՚անցնէր. ապա իր դուռը բացուեցաւ զգուշութեամբ ու դրան կիսատաւերին մէջ յայտնուեցաւ աղջկան մը սիլուէթը, մազերը հերարձակ ու կուրծքը բաց։

Ռոզալին դուռը վրայ ըրաւ ու խաւարին մէջ նետեց շշնչաձայն հոգոց մը։

— Ես եմ... Հռայր...

Հրայր մութին մէջ կը սպասէր քարացած, անկարող՝ հաւատալու, անկարող՝ տարակուսելու։ Զգաց որ խռովիչ ջերմութիւն մը իրեն կը մօտենայ ու կը պլլուի իր մարմնին շուրջ, խոնաւ հեւք մը կը շոյէր իր երեսը՝ Հրայր իր մատները խոթեց աղջկան մազերուն մէջ, խածաւ աղջկան շրթունքները և երկուքը մէկ, խելայեղ թաւալ մը ինկան խոտերուն վրայ։

Մութին մէջ, խոտերուն խըշրտուքին հետ կ՚իմացուէր անձանական շնչահեղձ ձայն մը, հեշտագրգիռ բույր մը կը խաղացնէր Հրայրի ռնգունքը, ու ինք, վայրագ, անճարակ զգլաբռած մը մէջ՝ պատառելու, լափելու կատաղութիւնը կը զգար... կ՚իմանար իր անունը որ աղջկան կոկորդին մէջ կը խեղդուէր, կը վերածուէր խուլ հեծեծանքի մը...

Ու յանկարծ... շրախ...։

Մարագի դրան մըլակը գոցուեցաւ. շունչերնին բռնած, ականջ, սառեցան. բոլոր իրենց զգայութիւնները խուճապահար կը դառնային իրականութեան. ՞Ի՞նչ էր, ի՞նչ էր...

Պահ մը վերջ, լուսամուտին ետեւէն կարմրութիւն մը երեւցաւ, բարձրացաւ. ու անմիջապէս շան կաղկանձիւնին հետ մարդկային խուլ, կցկտուր, դժխեմ կանչ մը. «Հա... եկէք... կրա՛կ... կրա՛կ... հա՜ն... մարագը...»։

Երկուքը միասին սառած մը նետուեցան դէպի դուռ. դուռը փակուած էր. Հարաշուք սարսուռով մը մութին մէջ խօսեցան իրարու. բան մը չէին հասկնար. վտանգ մը ըղձիկի նման կը թեւածէր օդին մէջ, լուռ, անխուսափելի։

Լուսամուտէն կարմրութիւնը կը շատնար. բոցերու շողեր կ՚անցնէին օդին մէջէն. Ճանչցան գուժկան ձայնը, «Գօրպօյն» էր. բակին կողմէն դռներ կը բացուէին ու մարդոց աղմուկը, խրախճանքը, հարայը կը շատնար, կը շփոթուէր։ Ամբողջ ագարակը ոտքի էր։

Հրայր մոլեգին թափով մը քաշեց խարխլուն դուռը, որ տեղի տուաւ. չհամարձակեցան դուրս նետուիլ. անպատմելի սարսափի մը առջեւ [illegible] բակին մէջտեղը խոտի շեղջ մը կը բոցավառէր. կայծեր կը բարձրանային դէպի երկինք..., կարմրաւուն լոյսին մէջ կանգնած էր «Գօրպօյն», անվարան, աստուածային, դէմքին վրայ հոգիւրային բան ծիծաղ մը... շղթան մէջքը կախ, կը հեռանար, շունը կը հաչէր, մարագին դուռը կը ցուցնէր ու իր խայտառ ձայնով կը կլանջար.

«Հա՛ն... Հա՛նը... Ռոզէն... հան տեսէք...»

Դուներուն առջեւ ակնապիշ, ապշահար դէմքերը կ՚երեւէին գիշերազգեստ մարդոց. Փէռ Մաթիէօն, գլխին գդակ մը, շապիկը մինչեւ ծունկերը կը մօտենար մարագին. իր անդրանիկը բեր մը վերցուց, հօտաղները թաքուն խայտանքով մը կը մօտենային կրակին. «Գօրպօյն» կը ցատկռտէր։

Մարագին դռնէն Ռոզալին մէկէն դուրս նետուեցաւ. գիսախռիւ մազերուն, զգեստներուն վրայ տակաւին խոտի շիւղեր կային. կուրծքը կը հեւար եւ կրակին բոցը կը ճառագայթէր աչքերուն մէջ...։

Կատաղի դիւահարի մը նման քալեց «Գօրպօյ»ին վրայ։

«Լաճ՛... աղբանոյտ... գետնի որդ...» կը ռռնչէր ակռաներուն մէջէն, ու կռուփները սեղմած, աչքերը պղտոր կը քալէր անգութ թզուկին վրայ...։

Իր առջեւ ելաւ Փէռ Մաթիէօն, իր հայրը. ոսկրուտ ափը, շառաչուն ապտակով մը իջաւ Ռոզալիի երեսին։

«Շու՛ն... շո՛ւն...» կը խոլտար ինքզինքէն ելած ծերուկը։

Ռոզալի տեսաւ որ իր մօրեղբայրը բերդով կը խուժէր մարագին դրան. առաջ նետուեցաւ. թեւերը պարզեց ու պաղատագին ըսաւ եղբօրը.

— Անտո՛ն... նշանածիդ սիրոյն... Մարիին սիրոյն...։

Ու դաստակէն բռնելով, ետ դարձաւ, կրթնեցաւ եղբօրը կրծքին ու կանչեց.

— Հռա՛յր... անցիր, հեռացի՛ր...։

Հայ տղան լոյսին դուրս եկաւ. կռուփները մէջքին դրած՝ դրան առջեւ կանգ առաւ։

Փէռ Մաթիէօ բահով մը իր վրայ կուգար։

— Հայր, պառաց աղջիկը, ձեռք չվերցնես... կը թողում կ՚երթամ... Հռա՛յր... անցիր, ի սէր Աստուծոյ...։

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Մայիս Մէկի ցոյցերը

Մայիս Մէկի առթիւ Աշխատանքի Ազգային Դաշնակցութիւնը կը հրատարակէ փարիզեան շրջանի աշխատաւորներուն ուղղուած կոչ մը, որուն մէջ կ'ըսէ. «Մայիս Մէկը արժանաւոր կերպով եւ ֆրանսական ձեւով տօնելու համար պէտք է միայն ձեր աշխատանքին գլուխը: Աշխատելով է որ մարդ կը յարգէ աշխատանքը: Ընդհանուր գործադուլ մը միլիոններ պիտի արժէ Ֆրանսայի եւ օտարը օգուտ պիտի քաղէ անկէ՝ խլելով ձեր հացը: Անկցի՛ պոլշեւիկեան Մայիս Մէկը: Ֆրանսայէն դո՛ւրս Մոսկուայի վարձկանները, կեցցէ՛ ֆրանսական աշխատանքը: կեցցէ՛ աշխատասէր եւ ազատ Ֆրանսան:»

⁖ Յունաստանի ներքին նախարարը մերժեց համայնավար արհեստակցական միութեանց խնդրանքը՝ Մայիս Մէկին ցոյցեր կատարելու մասին գլխաւոր փողոցներուն մէջ: Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են համայնավարական ամէն փորձի դէմ:

⁖ «Իզվէստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը եւ ուրիշ խորհրդային թերթեր կը հրատարակեն կոչերը համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին: Մայիս Մէկի տօնին առթիւ, որ այս տարի աւելի յեղափոխական երեւոյթ պէտք է առնէ: Կոչերուն մէջ գրուած է. «Անկցի՛ Պատը», «Հրասայլեր եւ օդանաւեր տուէք մեզ» եւայլն: Նոյնպէս կոչ կ'ըլլայ Հնդկաստանի եւ Հեռաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն՝ որ դրամատիրական կեղեքիչներու դէմ գլուխ վերցնեն:

Արհեստակցական Կարմիր Միջազգայինը մասնաւոր շնորհաւորականներ ղրկեց Հնդկաստանի բանուորներուն, որոնք «կը կռուին ազգային եւ ընկերային ազատագրութեան համար»: Նոյնպէս հրահանգեց անոնց իրենց դրօշակներուն վրայ արձանագրել 21 կարգախօսներ, որոնց մէկն է. «Խորհրդային միութեան մէջ ընկերվարական կառուցումը լծակ մըն է համաշխարհային յեղափոխութեան»: Գ. Միջազգայինն ալ խմբագրած է նման կոչ մը, նոյնիմաստ կարգախօսներով:

Տարտանէլ փողոց

Կիրակի օր Փարիզի մէջ բացումը կատարուեցաւ «Րիւ տէ Տարտանէլ»ի, ի ներկայութեան Սէնի նահանգապետին, զօր. Կուրօի եւ քաղաքային, զինուորական ու ծովային բարձրաստիճան պաշտօնեաներու: Ճառեր խօսուեցան Թաղապետական ժողովի նախագահին, Սէնի նահանգապետին, զօր. Ամաթի եւ զօր. Կուրօի կողմէ: Բոլորն ալ ի վեր հանեցին ֆրանսացի զինուորներու քաջութիւնը Տարտանէլի կռիւներուն մէջ եւ պանծացուցին յիշատակը անոնց որ ինկան այդ ճակատին վրայ: Զօր. Կուրօ յիշեց նաեւ դաշնակից անգլիացիին աջակցութիւնը: Նոր փողոցը կը գտնուի Փորթ տէ Թէռնէն ոչ-հեռու:

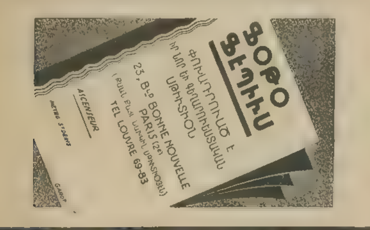

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Իթալիի, Գիսէթրի և Ժանթիյեիի Յոբելինական յանձնախումբի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30—12, 2 rue de la Mairie Gentilly.

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Տոմսերու համար դիմել սափրիչ Էքինճեանի. 3bis rue Blanqui

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինոյի «Եփրատ» նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses. Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ ՕՆ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ 220է աւելի մեծադիր էջերով այս գիրքը կը բովանդակէ ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ, որուն 15ամեակն է այս տարի,

որ մեր պատմութեան փառաւոր մէկ էջը կը կազմէ:

Հեղինակը, Զինուորական Խորհուրդի քարտուղար, այս գիրքը կազմած է օրը օրին, 1915ի Վանի աղբիւրեան կռիւներու ընթացքին:

Ֆրանսայի համար կ'արժէ միայն 20 ֆրանք

Բացարձակապէս կանխիկ — Դիմել ՅԱՌԱՋի վարչութեան

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները փորձի կը հրաւիրուին վաղը չորեքշաբթի երեկոյ իսկ անդամուհիները ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Av. Kléber.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռոան, Կ. Գ.— 35:
Միլան, Գործ.— 106.30:
Բլամառ, Արծ.— 140:
Տրակինեան, Սանդ.— 35:
Գահիրէ, Գ. Մ.— 4 անգ.:
Լը Փուի, Փ. Ա.— 10:
Փէրթուի, Ա. Գ.— 140:
Փարիզ, Սարգ.— 35:
Լը Ման, Դ. Ջ.— 70:
Վիլժանպլը, Տիկ. Է. Ք.— 100:
Շաթօ Ռընօ, Գ. Ս.— 35:
Քրէօյլ, Գ. Ս.— 35:
Հարն, Ա. Գ.— 35:
Սէն Լօրէն, Հ. Ն.— 25:
Մոնթրէօյլ, Ժ. Մ.— 35:
Շէրպուրկ, Մ. Հ. - 35:
Կարտան, Ա. Մ.— 100:
Մարսէյլ, Գործ.— 836:
Ալժեր, Յ. Գ.—140:
Գոնսթանցա, Գործ.— 864:
Լ'Արժանթէյօ Օր. Մ.— 35:
Ռուանտուզ, Ղ. Ք.— 1 տոլար:
Փարիզ, Մ. Ա.— 70:
Փարիզ, Գ. Է.— 35:
Ռոնի սու Պուա, Թ. Ղ.— 140:
Մոնթէվիտէօ, Մ. Մ.— 10 տոլար:
Մարոք, Ա. Մեր.— 16:
Սէն Ռաֆայէլ, Տիկ. Գ.— 280:

Գ. Սաղաթէլեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իր կնոջ՝ ԲԵՐՈՒԶ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆի (ծնեալ Մինասեան, Գրուսայի Օրթագիւղէն) դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 15ին Կրընոպլի սանաթորիումին մէջ: Հանգուցեալին մարմինը անփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատան մէջ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովին կողմէ, հովանաւորութեամբ՝ Վսեմաշուքի եպս. Քիպարեանի եւ Գրիգոր եպս. Գահնապանեանի, նախագահութեամբ՝ Գ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանի:

Այս Կիրակի ժամը 3ին Petit Journalի սրահին մէջ, 21 Rue Cadet: Մուտքը ազատ է: Հանգանակութիւն չպիտի կատարուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քալամաթայէն Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղացի Գրիգոր Մինասեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոնարհիկ Մինասեան (27 տարեկան), որ առեւանգուած էր Բէսիւլայնի մէջ: Այժմ կը կարծուի Տէր-Զօր ըլլալ: Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն «Յառաջ»ի միջոցաւ իմացնել Hagop Ghougassiani Odos Paron, Panapoion, Kalamata. Grèce.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Տիկ. Ազատնի Սարգիսեան (ծնեալ Դշխոեան) որ 1920ին կը գտնուէր Պոլիս: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ: Իմացնել՝ Գ. Վանեանի, Boite Postale, No. 66, Khartoum, Soudan.

— Կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունն՝ Խնկօ, մօր անունն՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոֆիա, Միւշկիւնազ, Դեդխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ-Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունն՝ Ոսկիան, մօր անունն՝ Աննիկ. կաթնուկ, հօր անունն Դանիէլ, մօր անունն Հալաճ: Իմացնել Ադապապ Գարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Գարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ: Իմացնել՝ Ադապապ Գարսամեանի վերի հասցէին:

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իսպիրեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդիները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իմ մէկ դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին կիւրինցի Մարիամ եւ Ազնիւ Ջիթպաշեան, Արամ Մէնտիլեան եւ զաւակը Անդրանիկ որոնք 1915ին տարագրուած են: Հալէպ հասած գաղթականներէ եւ կիւրինցի հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Տիկ. Որբուհի Մէնտիլեանի, Usine Flachard, Aouste sur Sye. Drôme.

— Կը փնտռուի Յակոբ Տիլօզեան որ 1927ին կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին, Chez Mr. Bernabé. Café d'Etigny, Place de l'Hôtel de Ville, Auch, (Gers): Իմացնել՝ Զ. Ե. Ո.Միութեան վարչութեան, 63 Bld. Carnot. Le Puy, (H-te Loire).

— Համբարձում Ճանիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Ճանիկեան, որ կը գտնուէր Պէյրութ: Իմաց տալ՝ H. Djaniguian (Arménien) 54, Rue Aux-Ligneaux, St-Jean-de-Braye (Loiret)

— Կը փնտռուի Ամասիացի կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ: Կը բնակէր Եէնի Մահալլէ: Իմացնել Գ. Գէորգ Թաքաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France:

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ, Դդմաճ գիւղացի Նունիկ Մոքոսեան, հօր անունն՝ Ցօնիկ, մօր անունն՝ Զէնիկ: Կը կարծուի թէ Աղեքսանդրիա կը գտնուի եւ բաժանորդագրուած է «Կոչնակ» թերթի. Կը խնդրուի եգիպտոսի թերթերէն արտատպել: Իմացնել իր եղբօր Երանոս Մոքոսեանի 11 Rue Voltaire, La Ciotat, (B. du R.) France:

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սարգիս Խորասանճեան 22 տարեկան: 1927ին Յունաստան էր: Կը կարծուի թէ այժմ Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի: Իր հասցէն տուողին 25 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Խորասանճեան, 109 Rue Moncey, Lyon (Rhone) France:

— Կարնեցի Մկրտիչ Ճիգմէճեան՝ որ Էստաք (Մարսէյլ) կը բնակէր, 6 ամիսէ ի վեր անյայտացած է: Հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան՝ Ժիրայր Տէր Վարդանեան. 57 Rue Bernard du Bois, Marseille, France:

— Օր. Էօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28 30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զօնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս: Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ: Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան): Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable, boite postale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր:

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ. տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր:

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ Հօրեղբայրներս կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Աֆոնիեան եւ մօրաքոյրներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են Հարաւային Ամերիկա: Իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Chevaliers No. 11, Marseille, France.

— Կիւրինի Ղարորէն գիւղէն, Կիւլվարդ Գամճեան (ծնեալ Թոմպուլեան) կը փնտռէ իր հայրը Սարգիս Թոմպուլեան, եղբայրը Ղազարոս, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարիցա, իր նախկին ամուսինը Սարգիս Մոսիկեան, որոնք 1915էն ի վեր անյայտ են: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա: Իմացնել Տիկին Կիւլվարդ Գամճեանի, Campagne Bd. St. Antoine 31 Maison Camdjian, Marseille. Լուր տուողին 100ֆր. նուէր:

— Եւդոկիոյ Գարահիսարի Մեծ Աճպտերի Ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անունն՝ Նիկողոս, մօր անունն Եւա: Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.): Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր:

— Կը փնտռուի Եսթեր Պալթայեան եւ զաւակները Արտէմիս եւ Գէորգ: Նաեւ իր քոյրը Նվրիկ Ռստակեան որ երեք տարի առաջ Յունաստանէն մեկնած է Պէյրութ: Իմացնել՝ Իգմիրցի Յակոբի աղջկան Արշակուհի Դ... նի c/o A. Der Stepan... Piat, Paris (20e)

Կիւրասոնի Արգա... Անդրանիկ Տէր Վ... կը փնտռէ իր հայր... մայրը՝ Սանդուխտ... վառ, հօրեղբօրորդին... Տարագրութենէն վերջ... գտնուէին: 7 տարիէ... չկայ իրենց մասին... Varvar Marcarian, 4 (...) Décines Isère.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ԱՊՐԻԼ
1930

30 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1250 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲԱՒԱԿԱՆ Է...

...կիրակի գիշեր, Չափահաս Որբերու ապրիլեան փառաւոր ...հանդէսին մէջ, հազիւ իմացած ցերեկուան տխուր դէպքը, ...նակցական բանախօսը չվարանեցաւ բարձրաձայն յայտարարել հազարաւոր, ունկնդիրներու առջեւ.

— «Քիչ առաջ, Զ. Ռ. Միութեան նախագահը կարգ մը ձեռնարկութիւններ յիշելով, ուզեց ըսել թէ որբերը մինակ են այս ...ին մէջ, ինչպէս ամէն գործի մէջ:

«Ո՛չ եւ ո՛չ: Որբեր, ապրիլեան սանե՛ր, դուք երբեք մինակ ...մնացած ձեր տառապանքին, ձեր տագնապներուն, ձեր ճիգերուն եւ ձեռնարկներուն մէջ: Բայց, մինակ պիտի մնաք, ամէն անգամ որ կը գտնուիք անպատշաճ արարքի մը մէջ ինչպիսին տեղի ունեցեր է այս ցերեկ: Արարք մը, զոր ամէն կերպով դատարտելի կը գտնեմ իբրեւ Դաշնակցական»:

Արդարեւ, ինչ որ տեղի ունեցեր է, կիրակի ցերեկ, Ընէայի ...ին մէջ, «շնորհքով» մարդոց կողմէ սարքուած սգահանդէսին առթիւ, ոչ իմաստ ունի, ոչ ալ արդարացում:

Այս երկրորդ անգամն է, որ սայթաքումի մէջ կ'իյնան ...մը չափահաս որբեր, որոնց կարգին դաշնակցականներ ալ կան, գժբախտաբար:

Ի՞նչ է իմաստը, վերջապէս, այս խափանարար ցոյցերուն: ...ուզեն խլել՞ բերել ժամուն դրան աղաները եւ անոնց արբանեակները: Կ'ուզեն ընդհանուր յարգա՞նք պարտադրել բոլորին ալ, Ապրիլ 11ի սգահանդէսին առթիւ: Կ'ուզեն բռնի հաշտութի՞ւն ստեղծել:

Ցարաչար կը սխալիք, տղա՛ք: Բոլորովին անօգուտ են այդ ...ն միջոցները: Եւ մանաւանդ վարկաբեկիչ՝ ձեր պաշտպանած դատին համար: Եւ ձեզի համար:

Ահա քանի տարի է դուք սատանձներ էք ապրիլեան սգահանդէսին կազմակերպութիւնը: Ձեզի հետ ունիք ժողովուրդին ...ւանի զանգուածը: Վկայ՝ կիրակի գիշերուան բազմութիւնը:

Անշուշտ, ցանկալի էր որ գոնէ այս առթիւ տեղի չունենար ո՛ր եւ է ձեռնպահութիւն կամ անջատական շարժում: Գոնէ այս տօնը կատարուէր միակամ: Եօթը քարի տակ պահելով բոլոր կիրքերը:

Բայց, պապերուն արիւնն է որ կը հոսի բոլորին մէջ...:

Արծրունիներու եւ Բագրատունիներու, ազգի-ազգի նախարարական տուներու «առաքինութիւններ»ն են որ կը տիրապետեն ու կը վարեն մեզ, ամէն բանի մէջ:

Ահա դուք ձեզի կատարեցիք վերջին բանակցութիւնները, ...ու գտնելու համար մագով մօրուքով ճերմկած մարդոց հետ ...նախընտրեցիք խզել: Ալ ինչո՞ւ ինկեր էք այդ մարդոց ետեւէն: Թողուք ձեր ճամբան, անոնք՝ իրենցը: Ինչո՞ւ երթալ անոնց ...ին, ազնուապետական եւ սառուցեալ սգահանդէսին, երբ ...ք ձերն ունիք, բուն ազգային-ժողովրդականը, տարուէ ...րի աւելի լաւ կազմակերպուած:

Եւ մանաւանդ, ինչո՞ւ երթալ խանգարելու միտքով, որ ...ինչ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ սիրտ պղտորելու եւ ոխնչութիւններ հերասցնելու:

Ինչ պատրուակներ ալ ունեցած ըլլան կիրակի օրուան ...ցարարները, եւ ի՛նչ հանգամանքով ալ շարժած, արդա՞ր է ...պատժուին համապատասխան մարմիններուն կողմէ:

Եւ այս՝ ոչ թէ գոհացում տալու համար միւսներուն, ...նք պատիւ կը սեպեն մրցումի ելլել արհաւիրքէն ճողոպրած ...երներու հետ, այլ իրենց իսկ բարիքին համար:

Մենք չենք ուզեր որ Նորերն ալ ժառանգեն հիներուն ...ապաշ, ոխակալ եւ «պաշըպօզուք» բարքերը:

Ամէն բանէ առաջ, ամուր կարգապահութեան կը կարօտին ...տղաքը: Իսկ ո՛վ որ կը խանգարէ անոնց լրջութիւնը, ի...ունք չունի ինքզինքը բարեկամ համարելու Ապրիլ 11ին: ...ապրիլեան սաներուն, ոչ ալ, առհասարակ, Նոր սերունդին:

Ապրիլեան, եւ առհասարակ Նոր սերունդին բարեկամ չեն ...նար ըլլալ Նաեւ անոնք որ, ապաւինած իրենց համբաւին եւ ...նկածելի փորձառութեան, կը սիրեն շատ բարձրէն նայիլ: ...նք որ, կը յամառին չըմբռնել այս չարչրկուած սերունդին ...գին: Անոր տագնապները: Անոր զարտուղի հակումները:

Ահա հրապարակաւ եւ անգամ մը եւս բաւակա՛ն է, կ'ըսենք ...ք այս մոլորած տղոց. ձեր տարիքը եւ կոչումը այլեւս ...ոլ չեն տար սայթաքումէ սայթաքում գլորիլ:

Բայց, թող ներեն որ նոյն ազդարարութիւնը ուղղենք նաեւ ...երներուն.

— Բաւական է, էֆէնտիներ, դիւանագիտութիւն խաղալ, ...ձեր 60 կամ 50 տարին միեւնոյն կշիռին մէջ դնել քսան ...տարեկաններու հետ:

Մանաւանդ, ապրիլ 11ի առթիւ:

Մենք չենք ուզեր մտնել այս նոր միջադէպին մանրամասնութիւններուն մէջ: Եւ չենք հարցներ, տակաւին, թէ ի՛նչպէս ...ղաւ որ մինչեւ այսօր բանտարկուած կը մնան երեք անտէր ...տղաք: Որո՞նց մատնանշումով, եւ ի՞նչ ամբաստանութեամբ:

Ֆրանսական թերթերուն մէջ հրատարակուած են լուրեր ...որոնք շատ բան ըսել կուտան:

Բաւակա՛ն է այս քաղաքականութիւնն ալ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՎԷՊԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Հայրենիք» ուշադրութեամբ հետեւելով ծանօթ վիպակին առթիւ ծագած վէճին, կ'եզրակացնէ (16 ապրիլ).

— «Դժբախտաբար, կարգ մը ուրիշ հայ թերթեր ալ, Եգիպտոսէն մինչեւ Գալիֆորնիա, տարօրինակ անզգուշութեամբ թոյլ էին տուած իրենց հետեւելու Ազգայնեանի տգեղ օրինակին, փութալով իրենց կողմէ անվայել յարձակումներ ընելու անգլիերէն գրող հեղինակին վրայ:

Պէտք է նիթադրել, որ Մայքըլ Արլէնի վրայ յարձակում գործող հայ լօդուածագիրներէն կամ խմբագիրներէն եւ ոչ մէկը ամբողջութեամբ չէր կարդացած անոր այն գրուածքը, որ առիթ էր ծառայած անոր դէմ սկսուած արշաւանքին: «Յառաջ» թերթն էր միայն, որ, ծանօթանալէ ետքը Մայքըլ Արլէնի ամբողջական գրուածքին, արդարութեան ձայնը բարձրացուց եւ փաստացի կերպով ցոյց տուաւ, թէ որքա՛ն անիրաւ ու անտեղի են եղած Մայքըլ Արլէնի հասցէին նետուած ծանր մեղադրանքները: Պարզուեցաւ, որ Մայքըլ Արլէն ոչ միայն չէ անարգած Հայաստանն ու հայութիւնը, այլ, ընդհակառակը, դառնօրէն ծաղրած է քաղաքակիրթ ու քրիստոնեայ աշխարհը՝ Հայուն հանդէպ երեւան բերած իր զզուելի վերաբերումին համար:

Սակայն, թէ՛ մեծ եւ թէ՛ փոքր Զօպանեանները, եթէ նոյն իսկ ի վիճակի չէին ամբողջութեամբ ու ոչ-թարգմանաբար կարդալու Մայքըլ Արլէնի գրուածքը՝ նախ քան անողոք դատախազի դերի մէջ երեւան գալու, պարտաւոր էին գէթ նկատի առնել երկու տարրական ճշմարտութիւններ, որոնց ակնարկ կ'ընէ Մայքըլ Արլէն իր վերոյիշեալ նամակին մէջ:

Առաջին՝ որ Մայքըլ Արլէն գեղարուեստական գրող մըն է միայն, զոր բացարձակապէս անթոյլատրելի ու անարդար բան է նոյնացնել իր պատուածքներու կամ նորավէպերու հերոսներուն, ուրիշ խօսքով՝ այդ հերոսներու յայտնած կարծիքները պէտք չէ անպատճառ վերագրել հեղինակին:

Եւ երկրորդ՝ որ Մայքըլ Արլէն իր գրած անգլիերէն պատմուածքներու եւ նորավէպերու *փառաւոր իսկ* միայն պատիւ բերած է հայ ազգին: Հետեւաբար, այդպիսի անձի մը նկատմամբ պէտք էր ըլլալ սովորականէն ալ շատ աւելի փափկանկատ եւ զգուշաւոր, անմեղ տեղը զայն չանարգելու համար:

Եթէ մեծ ու փոքր Զօպանեանները նկատի ունենային այս պարագաները, ապահովաբար այդքան թեթեւ սրտով հրապարակ պիտի չգային՝ անիրաւ տեղը ցեխոտելու համար անձ մը, որմով դեռ երէկ կը պարծենային հայ թերթերը:»

ՍՈԴՈՄ-ԳՈՄՈՐԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ հնագիտական մարմին մը, որ պեղումներ կը կատարէր Յորդանանի հովիտին մէջ, երեւան հանած է Սոդոմի եւ Գոմորի աւերակները:

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԱՆԹԵԼՈՎ

Մայիս 10ին Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունենալիք յոբելինական հանդիսութիւնները անթելով պիտի հաղորդուին ամէն կողմ, մինչեւ Հայաստան եւ Ամերիկա:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դուրհամի Պատրիարքի մահուան շուրջ

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը հաղորդելով Դուրհամ պատրիարքի մահը, կ'ըսէ թէ «Նորին Ամենապատուութիւնը Երուսաղէմի Աթոռին Պատրիարք ընտրուած էր 1921ին եւ առաջին Պատրիարքն էր, որուն ընտրութիւնը կը վաւերացուէր բրիտանական թագաւորի մը կողմէ: Դուրհամ Արքեպիսկ. որ Նոր Տարիին Բրիտանական կայսրութեան Ասպետ (K. B. E.) եղած էր, մեծ համբաւ կը վայելէր՝ իբրեւ հմուտ դասական եւ հայկական գպրութեանց:»

Մայիս Մէկի ցոյցերուն դէմ

Ներքին նախարարութեան մէջ գումարուած ժողովի մը ընթացքին, հետեւեալ որոշումները տրուեցան, արգիլելու համար Մայիս Մէկի ցոյցերը.

1.—Ո՛չ մէկ թափոր պիտի թոյլատրուի փողոցներու մէջ. 2.—Խստիւ պիտի պատժուին աշխատանքի ազատութեան դէմ ամէն կարգի ցոյցեր եւ բռնութիւններ. 3.— Ցանցաւորները անմիջապէս պիտի յանձնուին դատական իշխանութեան. 4.— Ցոյցերուն մասնակցող օտարականները պիտի ձերբակալուին եւ անմիջապէս սահմանէն դուրս պիտի հանուին. 5.— Ոստիկանութեան սովորական ուժերուն պիտի միացուին Փարիզի հանրապետական պահակները եւ գաւառէն եկած թռուցիկ հանրապետական պահակներ: Այդ օրը ոստիկանական տեսուչի տրամադրութեան տակ պիտի մնան նոյնպէս Փարիզի պահակազօրքը:

Այսօր Նոր ժողով մը կը գումարուի՝ վարչապետ Թարտիէօի նախագահութեան տակ՝ այս մասին վերջնական կարգադրութիւններն ընելու համար:

∴ Աթէնքի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հելլէն համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի բոլոր անդամները, ինչպէս Նաեւ 120 համայնավարներ, որոնք գաղտնի ժողով կը գումարէին՝ Մայիս Մէկի ցոյցերուն ծրագիրը կազմելու համար:

Փեշթայի մէջ բոլշեւիկները տենդոտ գործի լծուած են՝ խռովութիւններ յարուցանելու համար Մայիս Մէկի առթիւ: Հինգ հոգի որոնք գրգռիչ թռուցիկներկըցրուէին, ձերբակալուեցան: Ոստիկանական տեսուչը արգիլեց ամէն կարգի ցոյցեր:

Շանկայի մէջ համայնավար մեծ ցոյցերու հետեւանքով պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ:

Անատոլուի Հայերը եւ ամերիկեան մարմինը?

Թրքական «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ թէ, ամերիկեան կազմակերպութիւն մը, Անատոլու գտնուող Հայերը Պոլիս հրաւիրելով, զանոնք Հարաւային Ամերիկա կը ղրկէ: Վերջերս, այս առաքումները զգալի համեմատութեան մը հասած են:

Պոլսոյ անգործ Հայերուն մէկ մասն ալ Ամերիկա կը ղրկուին...:

Ռուսիա Սեւ Ծովու մէջ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ թէ, Պալթիկ ծովէն գալով ու Նեղուցներէն անցնելով դէպի Սեւ Ծով պիտի երթայ խորհրդային երկրորդ մեծ տրէտնօթ մը: Խորհրդային Նաւատորմին պատկանող երկրորդ մեծ մարտանաւի մը Ներկայութիւնը Սեւ Ծովու մէջ, մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ ռումանական ծովեզերքներու ապահովութեան համար: Միւս կողմէն, վերջերս Նեղուցներէն անցած ռուսական երկու դրահաւորներու Սեւ Ծովու մէջ այսպէս երկար ատեն մնալը մեծապէս կը մտատանջէ Նաեւ թրքական շրջանակները:

«Ճիւմհուրիէթ» կ'աւելցնէ թէ Մոսկուա ճնշում կը բանեցնէ խորհրդային միութեան սահմաններուն մէջ ապրող Թուրքերուն վրայ եւ կ'ենթադրէ թէ, իրենց Սեւ Ծովու նաւատորմը ուժեղացնելէ վերջ, բոլշեւիկները պիտի ուզեն մօտէն միջամուխ ըլլալ միջերկրականեան գործերուն:

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Գանտիի շարժումը սրող հակահոսանք առաջ բերած է երկրին մէջ: Ալի եղբայրները, որոնք իսլամ ազատական կուսակցութեան վարիչներն են՝ անգամ մը եւս կը զգուշացնեն իրենց հաւատակիցները քաղաքային աններդաշնութեան վտանգներուն եւ անօգտակարութեան մասին, հրաւիրելով զանոնք չմասնակցիլ ոեւէ բանի:

Արեւմտեան Նահանգներու ազատական ընկերակցութիւնն ալ նման գիրք կը բռնէ եւ կոչի մը մէջ կ'ըսէ թէ ազգային բաղձանքներուն ծառայելէ հեռու, Գանտիի շարժումը վնասակար միայն կրնայ ըլլալ եւ երկիրը մխրճել խռովութեան եւ անկարգութեան մէջ:

Յետոյ «անհպելի» կոչուած դասակարգի Ներկայացուցիչները Ամրաօթիի մէջ գումարեցին իրենց եօթներորդ համաժողովը, եւ նախագահը յայտարարեց.— «Մենք ոչ միայն չենք միանար Գանտիի շարժումին, այլեւ պիտի կանգնինք կառավարութեան կողքին՝ զայն խորտակելու համար, որովհետեւ մենք փարիաներս պիտի ըլլանք առաջին զոհերը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 54

Դ. Մ.	25.—
Միսաք Ղազարեան	15.—
Գումար՝	40.—
53րդ ցանկին գումարը	72,258.50
Ընդհ. գումար	72,298.50

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պատասխանելով Տէր Զօրի թաղ. Խորհուրդի կոչին (Յառաջ 25 ապրիլ), 25ական ֆր. կը նուիրեն Ա. Վաչեանց, Տիկ. Եղ. Սարգսեանց եւ Տիկին Ն. Թումաեան (ծնեալ Վաչեանց) (ի յիշատակ իրենց եղբօր և քեռու՝ Նորաց հանգուցեալ Գրիգորիս Իւզբաշեանի):

Վահրամ Անտոնեան կը նուիրէ 20 ֆրանք:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի առաւօտ Իտալիոյ գաւառական գլխաւոր քաղաքներուն մէջ Ֆաշիստ պատանեկան կազմակերպութեանց պատկանող 90,000 տղաներ ֆաշիստ քաղաքապահներու եւ 110,000 բալիլլաներ «յառաջապահներու շարքին մէջ ընդունուեցան հանդիսաւորապէս:

Առաջին անգամ ըլլալով, ֆաշիստական հանդէսի մը ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուեցաւ Հռոմէն դուրս դէպի իտալական հինգ նաւահանգիստներ, ուր ծով իջուցուեցան հինգ նոր մարտանաւեր: Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդին որոշումով, այս տարուան արարողութեանց տրուեցաւ «նաւային» հանգամանք, «տղոց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար ծովային խնդիրներու եւ կեանքին վրայ»: Ծով իջուցուեցան «Զարա» եւ «Թրիումէ» յածանաւերը, երկուքն ալ 10,160 թոնօ տարողութեամբ, ինչպէս նաեւ «Ալպէրթօ տա Ճուսսանօ» «Ճովաննի տալ Պանտէ Նէր է» յածանաւերը եւ «Տէլֆինօ» սուզանաւը:

Թայմզի Հռոմի թղթակիցը կ'ըսէ թէ չիտակ չպիտի ըլլար չափազանցել կարեւորութիւնը այս թուականին, որ կը զուգադիպի գերման նաւատորմին Իտալիա այցելութեան եւ իտալական նաւատորմին Ալպանիոյ մէջ արժանացած աննախընթաց ջերմ ընդունելութեան, սակայն կարելի չէ ուրանալ նաեւ թէ այժմ աւելի քան երբեք ֆաշիստները կը յիշեն Մուսոլինիի այն խօսքը թէ «Իտալիոյ ճակատագիրը միշտ ծովուն վրայ եղած է եւ այսուհետեւ ալ հոն պիտի ըլլայ»:

Իտալական բազմաթիւ թերթեր այս առթիւ կը նկարագրեն իտալական նաւատորմի մեծութիւնը եւ նաւային ճարտարարուեստի զարգացումը: Գալ տարի 600 միլիոն լիրէթ, պիտի ծախսուի նոր մարտանաւերու շինութեան համար, մինչ 1922ին այդ գումարն էր 48 միլիոն լիրէթ: Նոյն յառաջդիմութիւնը կը տեսնուի նաեւ նաւարաններուն մէջ: Այս ձեւով ճամբան բացուած է, կ'ըսէ «Թայմզ»ի թղթակիցը, վերակենդանացնելու Իտալիոյ նաւային հին փառքը:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՍՈՅԹԸ

Մարտ ամսուան ընթացքին Ֆրանսայի մէջ տուրք գանձուած է 3 միլիառ 64,583,200 ֆր., այսինքն ելմտացոյցին մէջ նախատեսուածէն 147,633,900 ֆր. աւելի: Իսկ 1929-30 տասնըհինգ ամսուան ընթացքին գանձուած տուրքերը 7 միլիառ 407,467,000 աւելի եղած են:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԺՈՂՍՆՆԴԻ ՍՏՈՒԳԱՏԵՍԸ,,

«Խ. Հայաստան» թերթի նախաձեռնութեամբ մարտ ամսուան ընթացքին, Երեւանի մէջ նախապատրաստական մեծ աշխատանքներ կատարուեցան, ապրիլ 1էն մայիս 1ի ընթացքին «Ստուգատեսի ենթարկելու հասարակական սնունդը»։

Այժմ երբ այնքան ալ դիւրին գործ չի նկատուիր իրենց բազմազան «պլաններու» գործադրութիւնը, բնական պիտի գտնել այն առանձին շահագրգռութիւնը որ կը ցուցադրուի ժողովրդական սնունդի հանդէպ։ Որովհետեւ իրենց ծրագիրներու— գլխաւորաբար արդիւնաբերական ճիւղերուն մէջ— դէմ ծառայող բազմաթիւ դժուարութիւններու կարգին՝ պէտք է ընդգծել բանուորութեան սնունդի աննպաստ եւ ողորմելի պայմանները։

Խորհրդային կառավարութիւնը «Մասնաւորի՛ն դէմ իր թշնամական քաղաքականութիւնը լայնօրէն տարած է նաեւ անհատական ճաշարաններու, թէյարաններու եւ նման ձեռնարկութիւններու վրայ։ Այս ասպարէզին մէջ ալ իրենց նպատակն է եղած կեդրոնացնել ժողովրդական սնունդի գործը պետական համագործակցականներու մէջ։

Հակառակ տարիներէ ի վեր այս ուղղութեամբ իրենց կատարած բոլոր աշխատանքներուն եւ ըրած նիւթական զոհողութիւններուն.

«Ժողսննդի բնագաւառում մասնաւորը դեռեւս շարունակում է հազարաւոր բանուորների եւ աշխատաւորների կապել իր զզուելի, հակասանիտարական հակառողջապահական նկուղների «փիթինների» (Թաթարներուն յատուկ ճաշէն կերակուր մը՝ Ս. Թ.) ու «Լուլաքեաբաբների» հետ։ Այն փաստը, որ Հայաստանի բանուորութեան եւ աշխատաւորութեան մօտ 6 տոկոսն է ընդգրկուած հասարակական սնունդի ցանցում, բաւական ցայտուն կերպով խօսում է մեր դանդաղաշարժութեան եւ յետ մնալու մասին»։ («Խ. Հ.» 28 մարտ)։

Ասկէ կը պարզուի ուրեմն, որ Հայաստանի բովանդակ աշխատաւորութեան հարիւրին վեցը միայն կ'օգտուի հանրային ճաշարաններէն — իսկ մնացեալը մեծագոյն տոկոսը կը կերակրուի կամ անհատական միջոցներով եւ կամ «մասնաւորների հակառողջապահական «փիթիններ»ով եւ լուլաքեաբաբներով»։

Գործարանային եւ արդիւնաբերական շրջանակներու մէջ իսկ ճաշարանները չեն կրնար օգտակար դառնալ բանուորութեան։ Ալլահվերդին մեր արդիւնաբերութեան ամենակարեւոր կեդրոններէն մէկի բանուորութեան հարիւրին երեքն է միայն օգտուող ճաշարաններէն։

Աշխատաւորութեան այս վերաբերմունքը պետական ճաշարաններու հանդէպ, կը բացատրուի բազմաթիւ պատճառներով, այսպէս օրինակ՝

«Ճաշերի գոյութիւն ունեցող գները մանաւանդ ընտանիքաւոր բանուորի-ծառայողի համար անհնարին են դարձնում նրանց հասարակական սննդի ցանցում ընդգրկելը։ Չորս հինգ անդամից բաղկացած ընտանիքի բիւջէն թոյլ չի տալիս անգամ էժանագին ճաշ վերցնելու, որովհետեւ այն աւելի թանգ նստում քան տանը պատրաստածը»։ (Խ. Հ. մարտ 4).

Սղութիւնը, ուրեմն, գլխաւոր պատճառն է ճաշարաններու անյաջողութեան, բայց միթէ՞ ասիկա կրնայ դարման ըլլալ ընտանիքաւոր բանուորի մը համար, որ ստիպուած է իր տունէն եւ ընտանիքէն հեռու վայրի մը մէջ աշխատիլ։ Երբեւ լուծում այս կարեւոր բացին կ'առաջարկուի «Հասարակական սննդի կազմակերպումը յարմարեցնել աշխատաւորութեան բիւջետային հնարաւորութիւններին»։

Այս չէ սակայն միակ պատճառը ժողովուրդը առաջնորդող դէպի մասնաւոր ճաշարանները։

«Անժխտելի փաստ է, որ գոյութիւն ունեցող սննդի գրեթէ բոլոր ձեռնարկները ամենուրեք գտնւում են հակասանիտարական դրութեան մէջ, որ նրանցում աշխատողները ցոյց են տալիս տհաճ վերաբերմունք հանդէպ յաճախորդների»։ (Խ. Հ. ապրիլ 3).

Բնորոշ է հոս պարագայ մը, այս հարցի շուրջ մինչեւ հիմա եղած բոլոր քննադատութիւններու եւ արձանագրութիւններու մէջ, եւ առանց բացառութեան կը շեշտուի ճաշարաններու վատառողջ պայմանները, եւ ասիկա որքան շէնքերու այնքան եւ ուտելիքներու մասին։

Միջոցները չեն պակսիր անշուշտ վերցնելու այս վտանգաւոր պայմանները։ Չէ՞ որ պետական վարկերը անպակաս են առհասարակ։ Խնդիրը հոն է սակայն այդ վարկերը կը գործածուին շարաչար անբարեխղճութեամբ եւ բոլորովին աննպատակ։

«Բանկոոպի 3րդ ճաշարանն ըստ տուեալների օրական պատրաստում է 1300.1500 բաժին ճաշ, հաշուի առնելով ճաշող մասսայի ընդհանուր պահանջը։ ցերեկուայ ժամը 4ին այդ նախատեսուած նորման խախտում է եւ ճաշարանն աղի լոբի է հրամցնում յաճախորդներին, պատճառաբանելով որ ճաշը վերջացած է։ երբեմն էլ պղինձներում ճաշ է աւելանում, որը թափում են խոզերին»։

Դանդաղութիւն ու ձգձգումներ նոյնպէս անխուսափելի չարիքներ են, ժամերով սպասել «հերթի» սովորական երեւոյթ է արդէն։ Ուրիշ կերպ ալ սպասել աւելորդ է, եթէ նկատի ունենանք մանաւանդ հետեւեալ օրինակի նման բազմաթիւ փաստերը։

«Հայտեխստիլ կոմբինայում, չհաշուած ծառայողները, երկու հազար 300 բանուորութիւնը սպասարկւում է մի փոքր ճաշարանի միջոցով, ուր միմիայն կը տեղաւորւեն 80ից ոչ աւելի մարդ»։

Վերջապէս, որ կողմէն ալ նայելու ըլլանք, մխիթարական ոչինչ կարելի է գտնել, մեր երկրի բազմածախս եւ միջա ձեռներու տակ մնացող ճաշարաններու մասին։

«Ստուգատես»ի ընթացքին տարակոյս չկայ, որ բազմաթիւ այլանդակ փաստեր պիտի արձանագրուին։ Առանց ատոնց ալ ընդհանուր պատկերը պարզ է։ Հետեւաբար «Ստուգատես»ը պէտք է ծառայէ ամէնէն առաջ նոր եւ հիմնական միջոցներով «բարելաւել հասարակական սննդի» սպասարկութիւնը։

Այս ձեռնարկին մէջ ալ սակայն համայնավար ղեկավարութիւնը չի մոռնար իր հիմնական մտահոգութիւնը։ Անհատական խոհանոցները, «Խոշոր արգելքներ են հանդիսում փոխելու մարդկանց կենցաղը։ Այլ խօսքով եթէ իւրաքանչիւր տուն տակաւին պիտի ունենայ իր սեփական խոհանոցը եւ հետեւաբար մտահոգ այդ ուղղութեամբ, ապա ինքնին խոչընդոտ մըն է դէպի համայնացումը։ Պէտք է ուրեմն կռուիլ այս մտայնութեան դէմ, վարժեցնել ժողովուրդը — հանրային ճաշարաններու հետ։ Հետեւաբար «Ստուգման հետեւանքով յայտնաբերուած թերութիւնների անմիջական վերացումը ընդունելով մէկը «Ստուգատես»ի հիմնական խնդիրներէն, պէտք է ապահովել այսպէս.

«... Նրա ցանցի լայնացումը եւ նորանոր օջախների կազմակերպումն այն ձեռնարկներում ու հիմնարկներում, որտեղ այդպիսիներ դեռ եւս գոյութիւն չունին։

«... Այս ստուգատեսին մենք ուշադիր ուսումնասիրութեան պէտք է ենթարկենք բանւորական տներն ու հանրակացարաններն այն տեղերում եւս ճաշարաններ, թէյարաններ եւ բուֆէտներ կազմակերպելու համար»։ (Խ. Հ. մարտ 25)։

Նկատուած բացերն ու յայտնաբերուած ցանկութիւնները բաւարար չեն հանդիսանալու առաջադրուած նպատակին։ Փաստն այն է որ գործը կը կաղայ։

«Չնայած հասարակական սննդի ձեռնարկների համար գոյութիւն ունեցող տնտեսական բոլոր նպաստաւոր պայմաններուն, այնուամենայնիւ տունը ճաշելն աւելի էժան է եւ ձեռնտու քան ճաշարանում», որովհետեւ «անկազմակերպուածութեան, կառավարման անպէտք սիստեմի եւ աշխատանքի ցածր արտադրողականութեան մէջ» (Խ. Հ. մարտ 4) պէտք է գտնել հիմնական չարիքը։»

Ասիկա ալ կենցաղային է, առանձնայատուկ ռուս միջավայրին։

Կառավարելու սխալն ու գործնական կազմակերպութիւնը փոխելով է ուրեմն որ կարելի պիտի ըլլայ բարելաւել անհատ գործը։ պայմանաւ, որ հոս ալ երեւան չգան այսպիսի այլանդակութիւններ, «Գալլակէնդութիւններ» ինչպէս եղաւ դժբախտ «Կոլխոզշարժման» ընթացքին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՉԷԶՈՔ ՁԱՅՆ ՄԸ ԵՒ ԲՈՂՈՔ ՄԸ
ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

(Եար. Գ.-ի Թիւէն եւ վերջ)

Արդեօք հա՞յ ազգին անուանով թէ Բարեգործականին հաշւույն Աղաթօն պէյ աղատ պայքար մը մղեց հայասէր Կրաֆթ-Պոնարի ձեռնարկներուն դէմ, երբ «Foyer» մը եւ հայկական որբանոց մը Ժնեւ բերելու կը ճգնէր։

Միայն Բարեգործակա՞նն էր որ մենաշնորհ ունէր հայ որբանոցներ բանալու։

Միլիոնատէր, հայասէր ողբացեալ Լէոփոլտ Ֆավր, որ հինգ անգամ Հայաստան ճամբորդած էր, հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ հիմնած Սեբաստիոյ գիւղերական որբանոցը, միթէ շահու համա՞ր կատարած էր այդ գործը։

Երբ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերը սկսան Ժընեւի մէջ, Աղաթօն պէյ տեղեկատու գրասենեակ մը (Bureau de la Presse Arménienne) հիմնեց Rue Mt. Blanc. Որո՞ւ հաշւույն էր արդեօք ո՞վ վճարեց եղած ծախսերը։

Ամէնէն զարմանալին այն էր որ կաթոլիկ միաբանութենէ հրաժարած հայ մը յարմար տեսած էր անօրէն կարգելու այդ գրասենեակին։

Ի՞նչ եղաւ այդ նախկին վարդապետին գործունէութիւնը։ Ոչինչ. գրասենեակը գրեթէ միշտ գոց էր. եւ վարդապետը որ professeur տիտղոսն ալ ունէր, աւելի ազգօգուտ նկատած էր, իր գտնուած pensionին մէջ danses modernesներ սորվելով ժամանակ անցնել։

Հայ ժողովուրդին մէջ կը պակսէի՞ն դիւանագիտութենէ քիչ թէ շատ հասկցող հրապարակագիրներ։

Եթէ ունեցած ենք Հայեր որոնք իրենց անձնական եւ միջազգային դիրքին շնորհիւ կըրնային օգտակար ըլլալ հայ ազգին, դժբախտաբար անոնց մեծ մասն ալ նախընտրած է շրջապատուիլ հացկատակներու եւ շահախնդիր արբանեակներու բանակով մը։

Ուրիշ յայտնութիւններու պէտք չեմ տեսներ, թերեւս առանց ուզելու վիրաւորել զուիցերացի հայասէր բարեկամներս։

* *

Հայ ժողովուրդին անցեալը եւ պատմութիւնը եւ այն պայմանները որոնց տակ կ'ապրէր ան վերջին դարուն դատապարտած էին զինքը յեղափոխական ժողովուրդ մը ըլլալու։ Ասիկա անխուսափելի էր։

Ոչ մէկ ժողովուրդ, որ յեղափոխական միջոցներու դիմած է, չէ կրցած մէկ անգամէն իր ազատութիւնը ձեռք բերել։ Օրինակներ թուելը աւելորդ է։

Թրքական շնորհներով ապրող, իրենց անձնական ապահովութեան մտահոգ, փաշա, պէյ, էֆէնտի սնամէջ տիտղոսներով հպարտ Հայեր միայն կրնան դատապարտել հայ ժողովուրդին յեղափոխական ոգին։

Անցեալի դէպքերը ցոյց տուին թէ հայ ազգը անկախ ապրելու ամէն իրաւունք ունենալով մէկտեղ, չունէր դեռ, ներքին պահանջներուն համապատասխան, քաղաքացիական եւ քաղաքական հասկացողութիւն եւ դաստիարակութիւն։

Դժբախտութիւններ եւ ձախորդութիւններ, ինչպէս ամէն անհատի, նոյնպէս ամէն ազգի ալ կրնան պատահիլ։

Դժբախտութիւնը մեծ է եւ ցաւալի երբ անհատը կամ ազգը չուզեր օգտուիլ անցեալի փորձութիւններէն եւ դասերէն։

Ընդունինք թէ հայ ժողովուրդը երէկ խակ էր յեղափոխութեան, ծանօթացած չէր արդի դիւանագէտ-նենգներու, թէ միամտօրէն հաւատացած եւ գործիք եղած էր ուրիշ պետութիւններու, իսկ այսօ՞ր։

Դժբախտաբար կացութիւնը նոյնն է այսօր ինչ որ երէկ։ Անցեալի կրօնական պառակտումներէն վերջ, երէկուան կուսակցական եւ պատգամաւորական պայքարներէն վերջ, ան հայ ժողովուրդը, ինկած է քաոսի մը մէջ։

Այսօրուան վարիչները, շատ քիչ բացառութեամբ, կառչած իրենց սկզբունքներուն, «Ես»ին եւ շահին, խղճահարութիւնը չունին տեսնելու թէ իրենց գործելակերպով հովին կը ցրուին աղէտներէ եւ ջարդերէ ազատած հայ ժողովուրդին բեկորները։

Հայ թերթերու, հայ գաղութներու մէջ պատահած դէպքերը քաղաքակրթական չեն։

Ցաւալի չէ՞։ Ոչ ալ անոնցմէ որոնք կը կարծեն թէ հայկական հարցին, հայ ժողովուրդին վրայ սեւ խաչ մը դնելու ժամանակը եկած է։

Քաղաքական յեղաշրջումներ անխուսափելի են։ Ռուսական առեղծուածը դեռ չէ լուծուած, Թրքական արդիականութիւնը, հակառակ Եւրոպայի տնտեսական շրջանակներու մէջ վայելած համակրանքին, դեռ դրական արդիւնքի մը չէ յանգած։

Հաւանական դէպքերու եւ յեղաշրջումներու հանդէպ, մէկ ճակատ, մէկ ոգի ներկայացնելու, մէկ խօսքի համար կռուելու ի՞նչ պատրաստութիւն ունի հայ ժողովուրդը։ Ոչի՛նչ։

Հայաստան կը պատկանի եւ պէտք է պատկանի հայ ժողովուրդին։ Հայ ժողովուրդը միայն կրնայ ազատել Հայաստանը եւ ոչ թէ այս կամ այն կուսակցութիւնը։

Երկար տարիներէ ի վեր կուսակցական պայքար մը կ'ուզէր զիս համոզել թէ ամէն երկրի մէջ ալ կուսակցութիւններ գոյութիւն ունին։ Համաձայն եմ բայց երկրին մէջ եւ ոչ թէ երկրէն դուրս։

Զուիցերիոյ մէջ ալ կուսակցութիւններ կան։ Երբ 1922ին Պոլիս գտնուեցայ, Club Suisse մը միայն կար, այդ ակումբը ժամադրավայրն էր երեք ցեղի, երեք լեզուի եւ ամէն կուսակցութեան պատկանող Զուիցերացիներու, իսկ Պուլկարիոյ Վառնա եւ Սոֆիա քաղաքներուն մէջ հանդիպեցայ դաշնակցական, ռամկավար եւ հնչակեան սրճարան-ակումբներու որոնց անդամները մեղք կը համարէին իրարու այցելել։ Ահա երկու մտայնութիւններու տարբերութիւնը։

Ի՞նչ է ուրեմն ազգ. կուսակցութիւններու հետապնդած նպատակը։

Դաշնակիցները, որոնց մեծ եւ զօրաւոր ազգեր մաս կը կազմէին, պէտք տեսան մէկ ճակատ, մէկ հրամանատարութիւն կազմելով կռուիլ եւ յաղթեցին։ Հայերը եւ մասնաւորաբար կուսակցութիւնները, որոնք յաւակնութիւնը ունին հայ ազգը փրկելու, օգտուեցա՞ն այս պատմական դասէն։ Ո՛չ, ո՛չ երէկ եւ ո՛չ այսօր։ Վաղը թերեւս ուշ ըլլայ։

Վերջին խօսքս կուսակցութիւններուն չէ որ կ'ուզեմ ուղղել, այլ նոր սերունդին, այն նոր սերունդին, որ մեր ցեղին որբերէն կազմուած է, որոնք իրենց սրտին եւ մտքին մէջ դեռ վառ պահած են իրենց սիրելի ծնողներուն, եղբայրներուն եւ քոյրերուն պատկերը։

Մեղք է զանոնք թունաւորել, իրենց նպատակէն եւ իտէալէն շեղեցնել։

Հա՛յ որբեր, նո՛ր սերունդի զաւակներ, կազմակերպուեցէ՛ք, մէկ դրօշակի տակ։ Միութիւնը զօրութիւն է։ Այս է պէտք ազգին նշանաբանը։

Հասկցէ՛ք իրար, սիրեցէ՛ք իրար եւ պատրաստուեցէ՛ք Մեծ Օրուան։

Այս է էականը, անմիջականը։ Երբ յաջողիք գործադրել հայ նահատակներու ձեզի ձգած կըտակը եւ տիրանալ ձեր նախահայրերուն ձգած ժառանգութեան այն ատեն ժամանակ ունիք, իբր ազատ քաղաքացիներ, ընտրելու այն կուսակցութիւնը որ ամէնէն մօտիկը պիտի գտնէք ձեր զգացումներուն եւ սկզբունքներուն։

Յ. ԼՈՅՍ-ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԹՄԲՈՒԿԻՆ ՁԱՅՆԸ

Ինչքա՞ն ճիշդ է եղեր այս ժողովրդական խօսքը։

Ստացած կարգ մը նամակներէս ու թերթերէս կը տեղեկանամ թէ իրարու ետեւէ, ոչխարներու նման խումբ խումբ Հայեր արտասահմանէն, մասնաւորաբար Պուլկարիայէն կը պատրաստուին Ֆրանսա գալ։

Պուլկարիոյ մէջ առաւօտները երբ սրճարանները կը փութայինք, կը տեսնէինք «Մասարո»ներու շուրջ հաւաքուած Հայեր, որոնց խօսակցութեան առարկան կ'ըլլար Ֆրանսան։

Ցարօրինակ բացատրութիւններով ամէն բերնէ մէյմէկ ձայն կ'ելլէր։ Եւ սակայն մարդիկ իրաւունք ունէին, վասնզի շատեր հինգ-վեց ամիսներէ ի վեր գործի երես չէին տեսած։ Մանաւանդ վերջերս Ֆիլիպէի մէջ բաւական թիւով ընտանիքներ փողոցները կը թափառէին, անօթի եւ կիսամերկ վիճակի մէջ։

Անշուշտ անհամբեր տարրը ընդհանրապէս առաջին քայլն է որ կ'առնէ, առանց մտածելու աղէտաբեր հետեւանքները։ Նպատակ է ըսել թէ մեր երեւակայածին երբեք չեն համապատասխաներ Ֆրանսայի պայմանները։ Նախ քաղաքներու մէջ անկարելի է անցագիր մը ձեռք ձգել։ Մարդիկ յուսահատ կը ստիպուին ափ առնել աշխատանքի նախարարութեան գրասենեակի դուռերուն առջեւ, եւ այս ուղղակի միջնորդներու միջոցաւ, որոնցմէ

կամայ թէ ակամայ կը
տուին եւ կըստիպուին
իրենց պատրաստուած
սուած կամ տարուած
մանագիրը։
Հայրենակիցներ,
թէք Պուլկարիայէն,
գործութիւնն է որ ձեզ
ցնէ, բայց հոս կայ աւելի
գաւորը։
1.— Երեք
կամ թեթեւ գործերու
չեն սորագրուած
գրերը։
2.— Բոլորս ալ
եւայլի այս գործարան
կամ մեր թոքերը
օր մը պիտի հիւանդ
կամ մեր աչքերուն
պիտի զոհենք
թունաւորիչ դեղերուն.
Թող ո եւ է երիտաս
թէ, ես միակ եմ, կը
որովհետեւ մարդիկ մեր
հնազանդեցնելու արուեստ
Իմ անձնական
թիւնս ալ պատմեմ.
Մարսէյլէն ճամբայ
պէ Լա Վուլդ։ Ուրախութ
եւ սահման չունէր,
կ'ըսէի, ծննդավայրս
անգամ մըն ալ պիտի
գիւղի կեանքը։ Թէեւ
տեսեր ծանր աշխատանք
ան միակ իր ծանր կողմը
ուրիշ ոչինչ։ Առաւօտուն
կը փութամ, անօրէնութեան
հը արձանագրուելու, մի
առջեւ երկու հայ երիտա
ներ իրենց աչքերը կախ
ժիշկի կ'երթային։
Քիչ ետքը պաշտօն
մէկը, արհամարհական
կով մը քննելէ յետոյ,
ներուն ննջարանը ցուցուց
Բարեբախտաբար
այդ սրահին մէջ հայ
ներ խմբուած էին, ոմանք
կած, ոմանք մէկ երկու
րէ ի վեր անդադրել սիր
հասատուած։ Արահը
նոցի մը տպաւորութիւնը
վրաս, ամէնքն ալ կը
աչքի զաւերէ եւ կը մի
նոր եկողի մը առողջ
նայելով։
Իմ բաժինս ինկա
ուան աշխատանքը. մինչ
վայրկեանը ամէն ինչ
պաւորութիւնը կը թողու
Օր մը աշխատելով, մինչ
կերս ջուրերու մէջ, կարծե
երբեմնի կեանքիս մէջ
քիչ մը երջանկութիւն
եւ լալատելով փնտռեցի
բիոյ ինծի տրամադրած
Կ. Յավ

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍ

Պոլսոյ Նաւահանգիստ
նէն ամայի վիճակը կը
այս օրերուն։ Գտնուած
նաւերը շաբաթներէ իվեր
ներուն կապուած, անգործ
սողներն են։
Նաւահանգիստի ընկեր
տնօրէն Համտի պէյ, այս
յայտնած է թէ փոխադր
գործերու տագնապը միայն
տեղ չէ, նոյն համեմատու
անգործութիւն կը տիրէ
դրացի երկիրներու նաւահանգիս
ներուն մէջ։ Միայն Պիրէ
հարիւրէ աւելի անգործ
սպասեն եղեր։ Նոյն ան
թիւնը կը տիրէ նաեւ,
Համտի պէյ, Իտալիոյ,
սի, Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ
հանգիստներուն մէջ։
Ռումանիոյ անցեալ
ցորենի բերքը չափազանց
մէջ մնացած է, Արժանթին
նին մրցակցութեան հետեւ
Այսպէս է նաեւ շատ երկիր
մէջ ուր պէտք եղածը
տրամադրելու ճիգ մը
փոխադրութեան գործերը
հետեւանքով նուազած են

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

...ցեղի անձկութեան պատճառաւ, երէկ ստիպուած էինք յառաջ, երէկ կիրակի օրուան սգահանդէսին նկարագրութիւնը:

Հանդէսին գեղարուեստական մասին իրենց աջակցութիւնը բերած էին ֆրանսական թատրոնի տաղանդաւոր արուեստագէտները, Mme Leicknam Cadeux, ջութակահար, եւ Mlle Geneviève Martinet, թաւ-ջութակահար, որոնք նուագեցին թախծալի եւ եւրոպական երաժշտութիւն, ինչպէս յայտարարուած էր ծրագրին մէջ: Անոնց միանալով Mme Sevoix et Melle Madeleine Martinet կազմեցին գեղեցիկ quatuor մը, նուագելով երկու հայ մեղեդիներ:

Հայ ազգային սգահանդէսին մէջ այս շնորհալի արուեստագէտներուն բերած աջակցութեան համար, մեր շնորհակալութիւնն է յայտնել հանդիսականներուն եւ ատենապետութեան կողմէ:

Օր. Ղազարոսեան դաշնակի վրայ նուագեց Շոփէնի Ballade-ը եւ ընկերակցեցաւ Օր. Գաբրիէլեանի, որ երգեց Ալագեազ (Կ. Սրուանձտեանց), ես որ մեռնիմ (Ա. Տէր-Աւետիքեան) եւ Marguerite Fouconet (Շուպէրթ): Ծափերու արժանացան այս երկու հայ արուեստագիտուհիները: Եւ Տէր Յովսէփեան Շ. Բեռլիք ոչ Մ. Մ. ...

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտներուն մէկը արտասանեց հետեւեալ երգումը.

— «Պատուի ա՛ռ, հայ ժողովուրդ, նահատակներու շիրիմներն անոնց, ցիրուցան եւ ոտնակոխ, յոգնած է աղէտ՝ ցեղիդ ոսկորներէն բրգացած, վանէ՝ վհատութիւնն ու արիացիր, լսէ՝ զաւակներուդ երդումը.— Պատուի ա՛ռ, հայ Սփիւռ, վեր առ բռունցքդ եւ լսէ պատւոյ խօսքը.— Պատուիս վրայ կ'երդնում հաւատարիմ մնալ նահատակներու սրբազան երազին: Չմոռնալ ցեղին հանդէպ նետուած ամենամեծ անիրաւութիւնը: Զոհել մարմինս՝ անխնայ շարունակելու համար այն ճամբան, որ իննի կապուած է պատւոյ դաշտին վրայ ինկած քաջերէն:

Փա՛ռք ցեղիս կորովին»:

ՋՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Մեծ պատերազմի ծանօթ Ֆոքը հողագործական գործիք մըն է, որ գտնուած Թօմաս Թինք Բիւրըլ անուն ամերիկացի ճարտարագէտի մը կողմէ: Ֆոքին առաւելութիւնը այն է, որ շնորհիւ իր լայն եւ ...ւէ շղթային ամէն դաշտային խորտուբորտութիւններու վրայէն կրնայ անցնիլ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԷՆԻՆ ԱՍՈՒՄ Է...

Ցնցեցինք թէ Ստալին ստիպուեցաւ երկրորդ յօդուած մը եւս գրել իր նաշանչէն յետոյ, հարցապատասխանի ձեւով: Այդ յօդուածով Ստալին կը հրահանգէ համայնացնել եւ այդպէս համայնացնել գիւղացիները: Եւ ամէն առթիւ, ամէն հարցումի պատասխանելու առթիւ, աւետարանէն մէջբերումներ կատարող աէրտէրի մը նման, շարունակ կը կրկնէ. «Լէնին ասում է...» իր խօսքերը Լէնինով զօրացնելու այդ մտայնութիւնը հասկնալի է անշուշտ: Որոնք «աէֆէտիզմ» վերագրած էին իրեն: Բայց հետաքրքրականն այն է, որ Ստալին կ'աւելցնէ թէ «Լէնինը պարտաւորեցնում է Կովկասի (կարդացէք Հայաստանի) կոմունիստներին, որպէս զի նրանք՝

— Հասկանան իրենց ճանրապետութիւնների ինքնօրինակութիւնը, տարբերութիւնը, խորհրդային Ռուսիոյ դրութիւնից ու պայմաններից, հասկանան, որ անհրաժեշտ է չպատշաճեցնել մեր տակտիկան, այլ խելամտօրէն փոփոխել այն, յարմարեցնելով իրենց զարգացմանն ու կոնկրետ պայմաններին» (Լէնինի գիրքէն, հատոր 18, Ա. մաս, էջ 200):

Ստալին, շարունակելով, կը գրէ թէ, համաձայն Լէնինի, կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն որոշեց ճշդել «Համայնացման ժամանակները», (այս հրամանագիրը տպուած է «Պրաւդա»յի մէջ, 6 յունուար 1930), եւ խորհրդային Միութիւնը բաժնել ժամանակական երեք մասի.

1.— Հիւսիսային Կովկաս, Միջին Վոլգան պիտի համայնացուին մինչեւ 1931 տարուան գարնան եղանակը: 2.— Ցորենի շրջանները (Ուկրայնա, կեդրոնական Սեւահող, Սիբիր, Ուրալ, Ղազախստան) համայնացնել մինչեւ 1932 տարուան գարնան եղանակը: 3 — Մնացած շրջանները համայնացնել հնգամեակի ընթացքին:

Ի՞նչ կատարուեցաւ իրականին մէջ: Մասնաւորաբար Անդրկովկասցիները եւ Թուրքիստանցիները, մրցելու համար առաջաւոր շրջաններուն հետ, ուզեցին կարճ ժամանակուան մը մէջ համայնացնել իրենց երկիրը, թէեւ իրենց տրամադրութեան տակ ունէին ամբողջ չո՛րս տարի (մինչեւ 1935ի վերջը): Այսպէս բռնութիւն գործադրելով տուին արդիւնք մը, որ յայտնի է: Ստեղծուեցաւ խառնաշփոթութիւն մը, որուն համար մեղադրեց կեդր. կոմիտէն:

ԽՐԱՐՈՒ ՀԱԿԱՌԱԿ

Վաղարշապատի գիւղերուն մէջ ունեւոր գիւղացիները անցեալ աշնան ընթացքին ցորեն ցաներ են այն հողերուն վրայ, որոնք յատկացուած էին բամպակի մշակութեան: Հրաման տրուեցաւ անգամ մը եւս հերկել ցանուած հողերը եւ վրան բամպակ ցանել ի՜նչ յամառ հակառակութիւն:

ԵՍ ԺՈՂՈՎ-ՄՈՂՈՎ...

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (4 ապրիլ).—

Անիի շէշաքարի հանքերուն մէջ մեծ թերութիւններ կան: Հոսհանք տրուած էր աստապետներուն, որ պեղումները կատարուին կամարաձեւ, որպէս զի փլուզում տեղի չունենայ: Նկատի չէ առնուած: Եւ հանքերը դարձած են վտանգաւոր. փլուզումի վախ կայ:

Նոյն աստապետներուն հրահանգ տրուած էր նաեւ ուժանակ չպայթեցնել հանքերուն մէջ, մինչեւ որ բանուորները դուրս ելլեն: Սակայն նկատի առնուած չէ, այ նոյնիսկ՝ մոլլենաւոր բանուորներուն, որոնք ուժանակի պայթիւն մը լսելով, մղոնած կը փախչին եւ ապահով տեղ կը փնտռեն: Ընդհ. ժողովի որոշումով, արգիլուած է բանուորները ստիպել, որ հողը փոխադրեն ոչ աւելի քան 15 մեթր հեռու: Ընդհակառակն, աստապետները կը ստիպեն, որ բանուորները հողը կրելով փոխադրեն մինչեւ 60-120 մեթր հեռու: Նոյնիսկ վերցնելու գնեն մէկուկէս մեթր բարձր տախտակի մը վրայ: Ոչ ոք մտիկ կ'ընէ ժողովին որոշումը: Անդրանիկ Ենգոյեան կը յայտարարէ.

— Ես ժողով-մողով չեմ ճանաչում:

ԳԻՒՂԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Լէնինականի շրջանին մէջ Եսաւլ գիւղին տեղափոխութիւնը անհրաժեշտ է նկատուած եւ նոյն իսկ ստիպողական: Հակառակ այդ որոշման, գիւղացիները կը դժկամակին եւ կը ձգձգեն զանազան պատրուակներով: Հողագործական գործավարը հրահանգ տուած է գիւղին տեղափոխութիւնը կատարել մինչեւ մայիս: Կը խորհին Եսաւլի բնակիչները ցրուել մօտակայ գիւղերուն մէջ, կամ ամբողջ գիւղը փոխադրել խորհրդ. գիւղին մէջ, եւ կամ բոլորովին նոր վայր մը յատկացնել անոնց:

Միւս կողմէ Ապարանի շրջանին մէջ, որոշուած է միացնել Հաջի-Բաղր եւ Բաշապարան գիւղերը, որոնց հողերը իրար միացած են արդէն:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ

Լէնինական քաղաքին մօտ Ալէքսանդրովկա գիւղին մէջ կը գտնուին 35 չափահաս որբեր, նախկին սաները ամերիկեան Նպաստամատոյցին: Այս որբերը կազմած էին անկախ կոմունայ մը (հաւաքական գիւղատնտեսութեան ձեւ մը): Սակայն յատկացուած հողերը քիչ ըլլալով, որբերը մեծ պէտքեր կը կրէին: Որոշուեցաւ քաղաքին հողերէն անոնց տալ 50 հեկտար հող:

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովին մէկ զեկոյցէն կ'իմանանք թէ համաձայն Փարիզի արուարձաններէն Սարսէլի մէջ բնակող շուրջ 40 հայրենակիցներու հաւաքական խնդրանքին, Սարսէլի մատաղ սերունդին համար եւս հաստատուածեն հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան դասընթացքներ:

Պաշտօնական բացումը կատարեց հանդիսութիւնով մը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 10ին, ի ներկայութեան մասնաժողովիս անդամներուն, եւ Սարսելաբնակ ծնողքներու:

Դասաւանդութիւնները սկսած են ապրիլ 24ին:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը առիթէն կ'օգտուի յայտնելու համար որ քանի մը ամիս առաջ Պէլվիլի, Ալֆորվիլի, Իսի-լէ-Մուլինոյի, Գուռ-Բոլօնյի եւ Անկիէնի մէջ իր նախաձեռնութիւնով, և Սէն Միշէլի շրջանակին մէջ երեք տարի առաջ բացուած հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան շաբաթական դասաւանդութիւններն ալ կը շարունակուին կանոնաւորաբար:

Իր ծոցէն ընտրուած մասնաւոր մասնախումբի մը միջոցաւ, մասնաժողովը ամէն շաբաթ կ'այցելէ մէյմէկ դասընթացքի, եւ կը քննէ սաները, եւ ուրախ է յայտնելու որ բոլոր դասընթացքներուն մէջ ալ արձանագրած է զգալի յառաջդիմութիւն:

Այն բոլոր սաներն ու սանուհիները, որ կանոնաւորաբար հետեւած են դասերուն, խօսակցութեան, ընթերցանութեան եւ գրելավարժութեան մէջ ձեռք բերած են այնպիսի արդիւնքներ, որոնց ի տես կարելի չէ լաւատեսութեամբ չդիտել ապագան:

Այս քաջալերական երեւոյթէն խրախուսուած, Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողով վերստին հրաւէր կը կարդայ այս դասախօսութեանց շրջանակին մէջ բնակող ծնողներու՝ իրենց զաւակները անպայման եւ կանոնաւորաբար ղրկել այս դասերուն, սորվելու մեր խնկելի նախահարց մեծասքանչ լեզուն յաւերժօրէն հնչէ այս հիւրընկալ ափունքներուն վրայ:

ՊԱՏՄ. ՌՈՒՍՃՈՒՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Կը կարծուի թէ Ռուսճուքի հայ գաղութին ծագումը կը սկսի 12 րդ դարէն, այսինքն՝ Անիի կործանումէն անմիջապէս յետոյ: Աւելի վերջերը գաղթականութիւն մըն ալ եկած է Կաֆայէն (Խրիմի թերակղզիէն): Երրորդ գաղթականութիւնը եկած է 1896ին, իսկ չորրորդը՝ 1922ին: Ընդամէնը չորս գաղթականութիւն: Անիէն կամ Արարատեան Հայաստանի այս ու այն շրջաններէն գաղթականներ եկած ըլլալը կը փաստուի այն 40-50 տապանաքարերէն, որոնցմէ մէկ քանիները կը կրեն 1242, 1245, 1238, 1254 եւ անոնց մօտիկ թուականներ:

Տապանաքարերուն տակը հանգչողներն են Պըլղինցիներ, Շօռուեթցիներ, Էջմիածինցիներ ու Երեւանցիներ: Մասնաւորապէս աչքի կը զարնեն երեք տապանաքարեր՝

1.— Աստուրի որդի Անուշ իշխան, մեռած Ռ. Մ. Խ. Բ. (1242):

2.— Խաւենց Շօռութեցի Էօրկէպկի (?) որդի Ազնիւ իշխան, որուն մահուան թուականը անընթեռնելի է:

3.— Եւդորգայ (?) վարդապետ Սոֆաահէն (?), Էջմիածնայ ծայրագոյն նուիրակ, բնիկ գեառն Անիքէոչ գիւղէն, մեռած է 1250ին:

Ռուսճուքի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին շինութեան թուականը անյայտ կը մնայ: Քանի մը անգամ հրդեհուած է Թուրքերէն ու վերստին նորոգուած է Հայերու կողմէ: Վերջին նորոգութիւնը եղած է 1832ին:

Աւանդութեան մը համաձայն այս եկեղեցին գնուած է Ջենովացիներէն, երբ անոնք լքելով Դանուբի ափերը՝ հեռացած են:

Ռուսճուքի Հայոց եկեղեցին, որ անուանուած է «Ս. Աստուածածին», իր անունը առած է Ցիրամօր այն նկարէն, զոր գաղթականները իրենց հետ բերած են Հայաստանէն: Ըստ ոմանց, յիշեալ նկարը բերուած է Վանի «Հոգեաց» վանքէն, ըստ ուրիշներու՝ Արճէշի կողմերէն:

Այս պատկերը մինչեւ այսօր ալ անաղարտ մնացած է ու կը պահուի եկեղեցիին մէջ:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ՓԱՇԱՅԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Լոնտոն — Փարիզ
21 Ապրիլ 1930

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— «Յառաջ»ի մէջ կրկին ակնարկուած ըլլալով թէ Պերլինի գաղութը Տէր Զօրի «կենքահայրութեան» մասին գեռ բան մը չըրաւ, կ'ուզանք, տարեկան գործունէութեան շրջանի փակման առթիւ, յայտարարել թէ 250 մառքի առաքումէն վերջ, Վարչութիւնս հետաքրքրուեցաւ նաեւ Տէր-Զօրի Թաղական խորհուրդի գպրոց-եկեղեցի-գերեզմանատուն ծրագրի իրագործման համար պէտք եղած գումարով, որպէսզի տեղիս ունեւոր հայրենակիցներու պարզէ խնդիրը, զոր կը յուսար եւ դեռ կը յուսայ թէ անոնցմէ մէկը կամ երկուքը կրնան կարգադրել:

Արդ, Անատոլուի վերջին ցնցումներու անմիջական օգնութեան հանգանակութիւնը վրայ եկած ըլլալով, Վարչութիւնս չկրցաւ պէտք եղած ուժգնութեամբ վերարծարծել այս հարցը եւ թողած է զայն յաջորդ Վարչութեան:

Բայց ինչպէս պարզ կ'երեւի, Վարչութիւնս որեւէ ուղղակի խոստում կատարած չէ այս մասին:

Ատենապետ՝ Ի. Տէր Մինասեան, Ատենադպիր՝ Գ. Ֆրուն. ճեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրին Ապրիլի թիւը հետեւեալ հոխ բովանդակութեամբ.—

Կ. Զարեան՝ Տատրագոմի հարսը, Է. Մէհտէքեան՝ Խենթ Սարգիսը, Վ. Վալադեան՝ Երկու կրակի միջեւ, Վ. Սօֆեան՝ Բանաստեղծութիւններ, Վ. Շուշանեան՝ Օրերը գեղեցիկ չեն, Ա. Անէմեան՝ բանաստեղծութիւն, Գ. Երեւանցեան՝ Ահարոնեան իբրեւ բանահաւաք, Կ. Մկրտիչեան՝ բանաստեղծութիւն, Պրոֆ. Տօտոմեանց՝ Մի ընկերային վէպ, Յ. Մահտէսեան՝ բանաստեղծութիւններ, Հ. Տէվլէթեան՝ բանաստեղծութիւն, Պրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Մամիկոնեան իշխանուհին բիւզանդական գահի վրայ: Անդրանիկի յուշերը, Ռ. Բէրբէրեան՝ Մ. Նալբանդեանց, Ա. Խոնդկարեան՝ ցարական Ռուսաստանը, Կ. Սասունի՝ Քիւրդերու եւ Հայերու ազատագրական շարժումները, Ամսան՝ Հայ կեանքը:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրին բաժանորդագրութեան պայմանները՝ արտասահման 5 տոլար: 13—15 Shawmut Str. Boston Mas. (U. S. A.).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒՍԱՒՈՒ ՎՐԱՅ...

Հայ տղան քանի մը քայլ առաւ, անգամ մըն ալ հոն դարձաւ. կրակը մարելու վրայ էր. ակումին մոլորեցողներ կային, այդ մոլութքը անցած էր. մարդիկ կը դառնային իրենց ընթացիկ ողջմտութեան:

«Նե՛րս անցէք, պառաց անգամ մըն ալ աղջիկը հօտաղներուն:

Հրայր ագարակին դռնէն դուրս ելաւ. թափառեցաւ ամայի ճամբաներուն վրայ, մինչեւ որ յոգնութենէն ընկճուած, խոտի դէզի մը վրայ կռնակին ինկաւ եւ սկսաւ դիտել աստղերը:

Դ.

Այս գիշերէն վերջ ամիս մը անցած էր մօտաւորապէս:

Հրայր կցեր էր աշխատանք վերցնել ոչ շատ հեռաւոր ագարակ մը. Թոէթվալի շրջակայքը: Հակառակ Փարիզ բախտը փորձելու իր նպատակին — զոր իրեն թելադրեր էին քաղաքաբնակ իր ընկերները — ան չկրցաւ զատուիլ Լուսաւի այդ ձորակէն. բոյրերով եւ տենդերով յագեցած բնութիւնն էր որ գերած էր իր զգայարանքները. հոգին հանդէպ առհաւական կիրք մըն էր որ բնազդի մը նման կը վարէր զինքը այդ օրերուն. ոչ, հաւանաբար ո՛չ.— իր կոյս, անհերկ հոգին հեռաւոր անդրադարձումներու հանդէպ խուլ էր տակաւին. բայց ինչ որ չէր կրնար թօթափել իր վրայէն, իր մտածումէն, իր կուրծքէն, Ռոզալին էր. այդ աղջկան հրապոյրը ասրդի ոստայնի մը նման կը թնճկուէր իր շուրջը, իր անգունքը արբշիռ էր տակաւին անոր միսերուն բոյրովը. անոր մարմինին գրգանքը կը խոզացնէր տակաւին իր կուրծքը ու օրուան մէջ քանի՛ քանի անգամ, իր սարսռուն եւ պիրկ բազուկները կը գալարէր յիշատակի մը վրայ, անյագ տենչի մը մոլուցքով...

Իրիկնավերջներուն, յաճախ ուշ գիշերներով կը սիրէր գեգերիլ Փէռ Մաթիէօյի ագարակին կողմերը. թակարդի մը խոյլծէն հրապուրուած գազանն էր ինք, կը թափառէր ու կը զգուշանար մօտենալու, կը հոտուըտար հոն վայելքը, ու վտանգը, չէր համարձակեր մօտենալ ու անհունօրէն անկարող էր հեռանալու, մոռնալու:

Երբեմն հոն, շեղջի մը վրայ ընկողմանած, գիշերուան այդ առաջին ժամերուն, կը նայէր ագարակին կողմը. երկու պատուհաններ միայն կը նշուլէին այն ուղղութեամբ. պիշ պիշ կը նայէր անոնց տժգոյն պլպլումին, հոգին կը թափանցէր ներս, կը տեսնէր ծանօթ սեղանը, իբերն ու մարդիկ՝ իրենց տեղը ու Ռոզալին ալ՝ օճախին առջեւ... Բայց ո՞ւր պաղած էր աղջկան աչքերը եւ պարապին մէջ կը սեւեռին երկա՛ր, երկար...: Հրայր կը սպասէր մինչեւ որ լոյսերը կը մարէին ու ագարակը կը մխրճուէր ծանր եւ անսահման խաւարին գոգը:

Գիշեր մը սակայն...

— Մէկը այն գիշերներէն, երբ, կիսատ լուսին մը ամպերուն ետեւէն կը կախուի վար ու աշխարհի անտեսանելի ձեռքերուն կուտայ ուրուային հանդիսաւորութիւններ,— մինչ Հրայր կը պատրաստուէր հեռանալու, Փէռ Մաթիէօյի ագարակին կողմէն, իմացաւ շփոթ աղմուկ մը. կանգ առաւ. երկու ստուերներ անցան իր մօտէն. անոնք կը ջանային խեղդել հատկտուած շշուկը, իրենց կօշիկին քստմունքը: Հրայրին սիրտը խուժեց դէպի գանկը. նախզգաց, գրեթէ յստակօրէն տեսաւ մութին մէջէն՝ անցնող այդ էակները: Ռոզալին էր ու Գոնզոն, աղջիկը բռնած թզուկին ձեռքէն, միասին կ'իջնէին դէպի ձորը:

Բնազդաբար Հրայր հետեւեցաւ զոյգին. իր սիրտը կը յորդէր անհանգստութեամբ. անակնկալ հեշտանքի եւ մոլեգին ցասումի պահեր, խառնակ բախումներով կը պղտորէին զինքը. Ռոզալին մօտենալու, փարելու իղձը ունէր, բայց բնազդաբար կը ջանար հետեւիլ խուլ, անիմանալի ներկայութեամբ մը...

«Ո՞ւր կ'երթային, այսքան ուշ գիշերով. դէպի մութ ճամբաները, ի՞նչ ընելու կ'երթային անոնք.... Կը պրպտէր իր ներսիդին Հրայր:

Տեղ տեղ մութ ստուերները կանգ կ'առնէին. Գոզզո, խայտանքի պզտիկ, սուր ճիչեր կ'արձակէր ու կը փարէր Ռոզալիի սրունքներուն. ակնկալութեան խռովք մը կը յուզէր թզուկը ու ինքզինքէն ելած, անհամբեր, խելացնոր, աճապարանքը ունէր կանգ առնելու ու լակելու, լափլիզելու հեշտագրգիռ պնակ մը... Ռոզալիի պիրկ ձեռքը քարշ կուտար զայն անկարեկիր թափով մը, ու հազիւ կարենալով զսպել ապուշին ճիչերը, փափուքով մը կը սաստէր.

—«Ձայն մի հաներ... համբերէ... աւելի վարը... հեռուն... քալէ՛... քալէ՛...»

Ու զոյգը կը քալէր Սինթ Իլէռի ճամբով. զաժան կաղկած մը կը խարէր հիմակ Հրայրի փորոտիքը.«արդե՞ք...արդեօ՞ք... մինչեւ այդ Գոզզոյին թեւերուն մէ՞ջ... աս լըրճուկ լամուկին շողիքոտ բերնի՞ն անձնատուր...»: Հրայր կը հեւար, Հրայր կը մոլտար, ատամները սեղմ, Հրայր իր մորթին տակ կը խեղդուէր, կը պայթէր...:

Զոյգը գիւղին բացը, Լուսաւի կամուրջին քով կանգ առաւ, հոն ուր լքուեր կամուրջի մը չուքին մէջ ջուրերը կը խորանան, կը սեւնան եւ կը կազմեն եղէգնուտ ափեր: Կամուրջէն քիչ վար ստուերները ուրուային ծառի մը տակ կանգ առին. խաւարը լափեց զիրենք. չփոթ ձայներ, խշրտուքը չոր աէգերուն, խոպոտ մոլտուքը՝ անյագ անասունի մը կուզար այդ անյատակ անկիւնէն. մութը ճիգիմը, յաւիտենական փորումիմը, փայփայանքիմը ձեւերը կ'առնէր այդ պահուն: Հրայր՝ զգայազիրկ, մոլեգնօրէն կոյր՝ պրկուեցաւ՝ տեսնելու համար այդ ապրող խաւարին գիրկը...

(Շար.) Փ. ՍԱՂԱՍԱՐ

Հակառակ այս ընդդիմութեանց, կանոնի կուսակիցներուն շարժումը կը ծաւալի հետզհետէ, մասամանչութիւն պատճառաւ տեղական իշխանութեանց։ Անգլիացի փոխարքան ստորագրեց հրամանագիր մը, որով գործադրութեան կը դրուի 1910ի Մամուլի օրէնքը, ջնջելով 1922ի նման օրէնքը։1910ի օրէնքը խիստ միջոցներ կը տրամադրէ՝ ապստամբական ամէն շարժում զսպելու համար։

Առնալայի մէջ ձերբակալուեցաւ անհնազանդութեան պայքարի վարիչ Փունա։

∴ Հնդկաստանի իսլամ վարիչները հրաւիրեցին հնդիկ «չափաւոր» ազգայնականները համաժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենայ Պոմպէյի մէջ մայիս 14ին եւ որուն ընթացքին իսլամ եւ հնդիկ պիտի խորհրդակցին միացեալ եւ զօրաւոր ճակատ մը կազմելու միջոցներուն մասին, երբ ժամանակը գայ Հնդկաստանի ժողովուրդին պահանջները ներկայացնելու անգլիական կառավարութեան։

Կալկաթայի մէջ նոր ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Հնդիկներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Այս վերջինները քարկոծուեցան եւ տուին 16 վիրաւորներ։ Ասոր վրայ ոստիկանները կրակ բանալով սպաննեցին մէկ Հնդիկ եւ վիրաւորեցին 30 հոգի։

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նօթաները պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր եւ շքեղ։

Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ ալան, ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար։ Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք. փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք։ Դիմել՝ H. Mamasianի, 137½ East 27th St., New York. U. S. A.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ

Ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 262 rue Deguesclin։

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱՆԿԻԷՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, Pavillon du Lacի մէջ.

Կը խօսի՝ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը։ Մուտքը ազատ է

ՓԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2—6, Rue de Solférrino23 Պիյեանքուռ։

Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսին Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ եւ Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը։ Մուտքը ազատ է

ՍԱՐՍԷԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Nocesի մէջ,81 rue de Paris.

Կը խօսի՝ ԱՇՈՏ ԱՐՃՐՈՒՆԻ. Մուտքը ազատ է

ԻԹԱԼԻ·ԳԻՍԷԹՐԸ.— Հանդէսը յետաձգուած է։

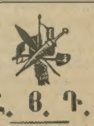

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՑԵՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր չափահաս պատանիները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամուհիները փորձի կը հրաւիրուին այսօր չորեքշաբթի երեկոյ իսկ անդամները ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Av. Kléber.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ժողովրդային դասախօսութիւն վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Կը խօսին Յոքթ. Նադուպեան եւ Կ. Յ. Բասմաջեան։ Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մ. Ս. Պօղոսեան, Մարսէյլ.— Տես «Յառաջ» 24 ապրիլ։

Պ. Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յայտնի ջութակահար Պ. Գէորգ Սինանեան նոր նուագահանդէս մը կուտայ այսօր չորեքշաբթի, 30 ապրիլ, ժամը 9ին Conservatoireի սրահին մէջ, 2bis rue du Conservatoire։ Յայտագրին մէջ «Հայաստան» (Գ. Սինանեան), «Հայաստանի Ողբը» (Վ. Մախոխեան), ինչպէս նաեւ Պախ, Պէթովէն, Շոփէն, Հիւպէրման, Բրայլէր, Ֆօւրլանի եւ ուրիշներ։ Տոմսերը՝ 5—30 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քալամաթայէն Պրուսայի մեծ-նոր գիւղացի Գրիգոր Մինասեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոնարհիկ Մինասեան (27 տարեկան), որ առեւանգուած էր Րէսիւլայնի մէջ։ Այժմ կը կարծուի Տէր-Զօր ըլլալ։ Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն «Յառաջ»ի միջոցաւ իմացնել Hagop Ghougassianի Odos Paron, Panapoion, Kalamata. Grèce.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Տիկ. Աղաւնի Սուքիասեան (ծնեալ Դիշխօեան) որ 1920ին կը գտնուէր Պոլիս։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ Պ. Վանեանի, Boite Postale, No. 66, Khartoum, Soudan.

— Շապին Գարահիսարի մեծ Աճպտերի ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անունը Եւա։ Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.)։ Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի Խեթեր Գալթայեան եւ զաւակները Արտէմիս եւ Գէորգ։ Նաեւ իր քոյրը Նեվրիկ Ուստաեան որ երեք տարի առաջ Յունաստանէն մեկնած է Պէյրութ։ Իմացնել՝ Իզմիրցի Յակոբի աղջկան Արշակուհի Գազանճեանի c/o A. Der Stépanian, 43 Rue Piat, Paris (20e)

Կիրասոնի Արզաւուս գիւղացի Անդրանիկ Տէր Վարդանեան, կը փնտռէ իր հայրը՝ Ղազար, մայրը՝ Սանդուխտ, քոյրը Վառվառ, հօրեղբօրորդին Մաթէոս։ Տարագրութենէն վերջ Պոլիս կը գտնուէին։ 7 տարիէ վեր լուր չկայ իրենց մասին։ Իմացնել՝ Varvar Marcarian, 4 Cité du Midi Dècines Isére.—

Le Gérant H. STEPHAN